
**HEYDƏR
ƏLİYEV
VƏ
MƏTBUAT**

*müsaibələr * bəyanatlar
müraciətlər * çıxışlar
təbriklər*

HEYDƏR ƏLİYEV
və
MƏTBUAT

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MƏTBUAT

*müsaibələr
bəyanatlar
müraciətlər
çixışlar*

NURLAR
Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi

BAKI - 2003

004400

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MƏTBUAT

*dörd cildə
dördüncü cild
noyabr, 2002 – mart, 2003*

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

NURLAR
Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi

BAKI - 2003

53(2A)
765

Redaktoru və ön sözün müəllifi
RAMİZ MEHDİYEV

Tərtib edənlər
ƏLİ ABBASOV, TEYMUR ƏHMƏDOV

**AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN
PREZİDENTLƏRİNİN TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN
SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB**

30 noyabr 2000-ci il

Belarusun paytaxtı Minskdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze ilə təkbətək görüşü başa çatdıqdan sonra prezidentlər jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

Sual: Siz konkret olaraq hansı mövzuları müzakirə etdiniz?

Heydər Əliyev: Zənnimcə, dövlətlərarası münasibətlərimizi bütün mövzularını, demək olar, bütün mövzularını.

Sual: Viza rejimi tətbiq edilərsə, Birliyin tərkibində qalmaq nə dərəcədə məqsədəuyğundur?

Eduard Şevardnadze: Birlik yəqin ki, qalacaqdır. Amma viza rejiminin tətbiq edilməsi faktının özü tamamilə yersizdir. Bu gün mən Rusiya prezidenti ilə görüşdüm. Onun Çeçenistanla sərbəhd bərəsində dəlilləri var. Belə qərarlar qəbul etmək onların öz işidir. Biz istəyirik ki, bu, sivilizasiyalı qaydada, normal olsun. Yaxud sərbəhdin hər hansı sahələri üçün istisnalar edilsin. Razılığa gəldik ki, bu, ümumi əməkdaşlığa təsir göstərməməlidir, əksinə, münasibətləri inkişaf etdirmək lazımdır. Viza rejimi müvəqqəti tədbirdir.

Sual: Eduard Amvrosiyeviç, indi Rusiya qoşunları, Rusiya texnikası Gürcüstandan çıxarılır. Azərbaycan narahatdır ki, rəsmi Bakının məlumatına görə, bu texnikanın bir hissəsi – bunu Rusiyanın özü də deyir – Ermənistanı, Rusiyanın Ermənistandakı bazalarına aparılır. Bu bir yana, razılaşmaların ziddinə olaraq, qeydə alınmayan texnikanın bir hissəsi köhnəlmiş, hesabdan silinmiş silah adı ilə Gürcüstandan işğal edilmiş ərazilərə, Dağlıq Qarabağa daşınır. Sizin buna münasibətiniz necədir? Bu Sizinlə Heydər Əliyeviç arasında danışıqların mövzusu ol-dumu?

Eduard Şevardnadze: Təbii ki, biz Heydər Əliyeviçlə bu mövzuda danışıdıq. Gürcüstandan çıxarılan hərbi texnikanın əsas hissəsi Tbilisi yaxınlığında, Vazianidə idi. Bu texnika əsasən Rusiyaya apa-

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MƏTBUAT IV cild (dörd cildə)
B.; «NURLAR» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2003, 640 səh.

Oxuculara təqdim olunan kitabın son dördüncü cildində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əlirza oğlu Əliyevin 2000-ci ilin noyabrından 2003-cü ilin martınadək olan dövr ərzində xarici ölkələrə səfərləri və Zirvə görüşləri zamanı kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinə müsahibələri, bəyanatları, müraciətləri, təbrik və çıxışları toplanmışdır.

Bu materiallar dünyəşöhrətli siyasətçi, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xarici siyasəti, müstəqil Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun gətirdikcə artması, xarici ölkələrlə əməkdaşlığın, iqtisadi və mədəni əlaqələrin möhkəmlənməsi sahəsində müstəsna rolu, səmərəli fəaliyyəti barədə dolğun təsəvvür yaradır. Zəmanəmizin böyük tarixi şəxsiyyəti və siyasət xadiminin yerli və xarici jurnalistlərlə olan görüşləri təkcə Azərbaycanın deyil, həm də müasir dünyanın mətbuat aləmində yeni tarixi hadisə kimi seçiyələndir.

Kitab ictimai-siyasi fikir və mətbuat tariximizlə maraqlanan oxucular, politoloqlar, siyasətşünas alimlər və diplomatlar üçün son dərəcə qiymətli mənbədir.

ISBN - 9952 - 403 - 21 - 6

rıldı, biz bunu dəqiq bilirik. Axalkalaki bazasındakı artıq silah barədə özləri sərəncam verə bilirlər.

Sual: Siz buna necə baxırsınız? Sizə elə gəlmirmi ki, bu, regionda qüvvələrin tarazlığını pozur?

Eduard Şevardnadze: Yəqin ki, pozur. Lakin artıq bunu yüksək səviyyədə daim müzakirə etmək lazımdır. Silahların hara göndərilməsinə, necə göndərilməsinə təsir göstərmək bizim üçün çox çətinidir. Orada söhbət əsas texnikadan getmirdi. Onlar silahların artıq qalan hissəsini götürüb oraya apardılar. Başa düşürəm ki, bu, Azərbaycan üçün çox ağırlıqdır. Hesab etmirəm ki, bu, Ermənistan rəhbərliyinin təşəbbüsüdür. Orada Rusiyanın hərbi bazası var. Orada qərarı da Rusiya rəhbərliyi qəbul edir.

Sual: Heydər Əliyev, bu gün Siz Putinlə bu barədə danışdınız-mı və cavab necə oldu?

Heydər Əliyev: Bəli, danışdım. O dedi ki, bu, Azərbaycana qarşı yönəldilməyibdir.

Sual: Bu vəziyyətlə əlaqədar indi regionda təhlükəsizlikdən danışmaq olarmı?

Heydər Əliyev: Bu vəziyyət regionda təhlükəsizlik şəraitini çətin ki, dəyişsin, çünki Ermənistanda onsuz da çox böyük miqdarda Rusiya qoşunları var. Bilirsiniz ki, ötən il oraya S-300 raketləri də, MİQ-29 təyyarələri də gətirildi və sair. Ona görə də çətin ki, təsiri olsun. Buna baxmayaraq, bu, Azərbaycanı, ictimaiyyətimizi çox narahat edir. Biz bununla əlaqədar etirazımızı bildirmişik və bundan sonra da çalışacağıq ki, regionda təhlükəsizlik pozulmasın.

Sual: Bəs bu cür vəziyyətlə əlaqədar bir struktur olaraq MDB-nin özünün mənası itmirmi?

Heydər Əliyev: Xeyr, itmir, çünki biz MDB-də olduqda, bu məsələləri tənzimləmək asandır. Görüşməyə, müxtəlif məsələləri müzakirə etməyə, öz rəyini, etirazını bildirməyə imkan var. Ona görə də hesab edirəm ki, MDB-nin mənası itmir.

Sual: Heydər Əliyev, viza rejimləri təqdim olunduğu, MDB çərçivəsində həll edilməmiş münaqişələr olduğu halda, MDB nəyə əsaslanı bilər, siz prezidentlərə nikbinlik verən nədir?

Heydər Əliyev: Bilirsinizmi, mən artıq öz fikrimi söyləmişəm. Əvvəla, MDB, xüsusən öz qarşısında duran vəzifələr baxımından, nəzərdə tutulmuş səviyyəyə hələlik çata bilməmişdir. Məsələn,

Azərbaycan MDB-yə sonralar, 1993-cü ilin dekabrında daxil olmuşdur. Halbuki MDB 1992-ci ildə yaradılmışdı. Lakin biz MDB-yə daxil olduq. Hərçənd bunun Azərbaycanda çoxlu əleyhdarı var idi. Odur ki, biz az qala referendum keçirməli olduq. Zənnimcə, biz düzgün hərəkət etmişik. Yaxşı, bu gün biz MDB-dən çıxı bilərik, bəs bunun əvəzində nə əldə etmiş olarıq? Amma birliyin tərkibində olmağımız bütün bu məsələləri qaldırmaq, onların həllinə nail olmaq üçün daha çox imkanlar verir. Bunun nə dərəcədə mümkün olduğu isə başqa məsələdir.

Sual: Sizə elə gəlmirmi ki, Gürcüstana qarşı viza rejiminin tətbiqi Sizin ölkəniz üçün xəbərdarlıqdır?

Heydər Əliyev: Məncə, əvvəllər bizim ölkəmiz də bu siyahıda idi. Ancaq hələlik bizim ölkəmizə gəlib çatmayıblar. Lakin buna baxmayaraq, biz Gürcüstanla dost olaraq bu işi çox ağırlı ilə qarşılayırıq. Bu barədə Eduard Amvrosiyeviçlə danışmışıq. Bizdə bunu təkcə mən yox, Azərbaycan ictimaiyyəti də çox ağırlı qarşılayır.

Eduard Şevardnadze: Bu məsələ, viza rejiminin tətbiqi ilə əlaqədar Gürcüstanın görcəyi tədbirlər bir neçə gün əvvəl Parlamentimizdə müzakirə edildi. Parlamentin tərkibinin əksər hissəsi, demək olar, yarısı MDB-nin tərkibindən çıxmağa tərəfdar olduğunu bildirdi. Prinsipcə, xalq da bu fikirdədir, Heydər Əliyev, həmişəki kimi haqlıdır, hər halda, MDB vəziyyətlə müəyyən təsir göstərməyə imkan verir. Çünki biz – iki dost ölkə də, prezidentləri gələn digər dövlətlər də bir çox məsələləri müzakirə edir, qəbul edilən qəti qərarlara müəyyən təsir göstəririk, düzgün olmayan qərarlar düzəldilir. Odur ki, hələlik MDB, hər halda, faydalıdır, zənnimcə, Azərbaycan üçün də.

Sual: Hazırda kürd problemi məsələsini çox geniş yayırlar. Guya onlar Azərbaycan ərazisinə iddia edirlər. Başqa sözlə, ermənilər onları bu fikrə təhrik edirlər. Bu nə dərəcədə ciddidir və gələcəkdə Azərbaycan üçün nə dərəcədə təhlükəli ola bilər?

Heydər Əliyev: Bunun nə dərəcədə ciddi olduğunu bilmirəm. Ona görə ki, hər hansı mülahizəni söyləmək üçün səhih məlumatla malik olmalısan. Bəli, mətbuatda belə xəbərlər var, amma bu xəbərlərin həqiqətə uyğun olub-olmaması hələlik bizə konkret məlum deyildir.

**MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT
BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ
İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MİNSKƏ YOLA
DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA
JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB**

30 noyabr 2000-ci il

S u a l : Cənab Prezident, MDB ölkələri dövlət başçılarının Minsk şəhərində keçiriləcək Zirvə görüşündə hansı məsələlər müzakirə olunacaqdır?

C a v a b : Bir neçə məsələ, o cümlədən terrorizm əleyhinə ümumi mərkəzin yaradılması məsələsi müzakirə ediləcəkdir. Başqa məsələlər də vardır. İndi görək, hər halda, mən indidən demək istəmirəm. Amma birinci növbədə o məsələ müzakirə ediləcəkdir. Çünki ümumiyyətlə, belə fikir var ki, terrorizmlə mübarizə sahəsində dövlətlər öz səylərini daha da birləşdirsinlər, artırsınlar.

S u a l : Cənab Prezident, son vaxtlar Rusiyanın Gürcüstandan çıxarıb Ermənistanda yerləşdirdiyi silahlar Qarabağda yerləşdirilir. Siz bu məsələni qaldıracaqsınız mı?

C a v a b : Biz bu məsələni həmişə qaldırıyıq. Mən də qaldıracağam. Onlar deyirlər ki, biz o silahları Dağlıq Qarabağda yerləşdirmirik, sadəcə, Ermənistanla Rusiya arasında hərbi ittifaq vardır. Ona görə də silahları oradan çıxarıb buraya keçirirlər. Amma bu bizi narahat edir. Biz həmişə buna etiraz etmişik və etiraz edirik.

Məsələni, hələ vaxtilə, bir il bundan öncə Rusiyanın S-300 raketlərinin orada yerləşdirilməsi, MİQ-29 təyyarələrinin yerləşdirilməsi – bunlar da narazılıq doğurdu. Biz buna etiraz bildirdik. Hətta mən şəxsi söhbətlərimdə də bunu dövlət başçılara dedim. Ancaq onlar öz işlərini görürlər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Robert Koçaryan ilə də görüşəcəksiniz. Robert Koçaryan kürd liderləri ilə danışıqlarında kürd qaçqınlarının Qarabağda yerləşdirilməsi məsələsini müzakirə edibdir. Siz danışıqlarınızda bu məsələni qaldıracaqsınız mı?

C a v a b : Bəli, görüşəcəyəm. Bilirsiniz, mən bunu dəqiq bilmirəm. Bizdə də belə məlumatlar var, yazılar var. Hər halda, ondan soruşacağam. Amma onlar bunu təkzib edirlər. Ola bilər, bu, həqiqətdir, ancaq təkzib edirlər, ya da ola bilər ki, bu, sayıdır yayılır. Belə məsələlərdə diqqətli olmaq lazımdır.

S u a l : Cənab Prezident, bu ilin sonuna qədər İrana səfəriniz baş tutacaqmı?

C a v a b : Çalışacağam.

S u a l : Cənab Prezident, İran Silahlı Qüvvələrinin rəhbəri Səlimi belə bir bəyanat verir ki, Xəzərdə neft axtarışları aparmaq adı ilə NATO-nun hərbi qüvvələri yerləşdirilib və İran bəzi Xəzəryanı dövlətlərin köməyi ilə bu təhlükəni aradan qaldıracaqdır.

C a v a b : Bu, doğru məlumat deyildir. Yerləşdirməyiblər. NATO-nun heç bir şeyi yerləşdirilməyibdir. Bizə hələ bir il bundan qabaq söz vermişdilər ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarından iki kater versinlər. Onlar da hələ gəlib çatmayıbdır. Bunlar yanlış fikirlərdir.

Bilirsiniz, təəssüf ki, bu qədər yanlış fikirlər yayılır. Ondan sonra siz də, başqaları da bu fikirləri firladırsınız. Sonra bəziləri üçün bu, həqiqətə çevrilir.

S u a l : Cənab Prezident, Parlament seçkilərinin nəticələrini necə qiymətləndirirsiniz? Beynəlxalq müşahidəçilər saxtakarlıq faktlarının olduğunu söyləyirlər.

C a v a b : Bilirsiniz, mən, ümumiyyətlə, seçkiləri müsbət qiymətləndirirəm. Səhvlər, pozuntular da olubdur. Mən seçkilərdən sonra müşahidəçilərin başçılarını qəbul edərkən onlara bəyanat verdim ki, bütün bu nöqsanlar aradan qaldırılacaqdır. Onlar da bundan çox məmnun oldular. Deyə bilərəm ki, sizə məlum olan Ştudman mənə dedi ki, biz həm Ermənistanda, həm də Gürcüstanda seçkilərin nəticələrinə görə dövlət başçılarını iradlarımızı bildirmişdik. Amma onların heç biri bəyan etmədi ki, bu nöqsanları aradan qaldıracaqlar. Bir halda ki, siz bəyan edirsiniz, bu bizdə çox böyük ümidlər yaradır.

Mən nəinki bəyan etdim, bilirsiniz ki, Mərkəzi Seçki Komissiyası 11 dairədə seçkilərin nəticələrini ləğv etdi. Mən üç rayonun icra hakimiyyətinin başçısını işdən çıxarmışam. Mənə dedilər ki, Mərkəzi Seçki Komissiyasının iclasında həmin dairə seçki komissiyalarının sədrlərini işdən azad ediblər. Bunlar çox yetərli tədbirlərdir. O mənada ki, bilirsiniz, dünyada ideal heç bir şey yoxdur. Səhv də ola bilər, pozuntu da

ola bilər, yanlışlıq da ola bilər. Amma əsas o deyil, əsas odur ki, bu səhvlərə, yaxud da yol verilmiş ayrı-ayrı qüsuralara münasibət bildirilsin. Azərbaycan dövlətinin, o cümlədən dövlət başçısının belə münasibəti bildirilibdir.

S u a l : Cənab Prezident, müxalifət nümayəndələri Parlamentdə iş-tirak etməməklə yeni seçkilərin keçirilməsinə nail olmaq istəyirlər. Ümumiyyətlə, bu mümkündürmü?

C a v a b : Bu onların öz işləridir.

S u a l : Cənab Prezident, Fövqəladə Hallar Nazirliyi nə vaxt yaradılacaqdır?

C a v a b : Bilirsiniz, fövqəladə hallar üzrə nazirlik yaratmaq çətin bir şey deyildir. Bizdə Fövqəladə Hallar üzrə Dövlət Komissiyası vardır. Ona da baş nazirin müavini Şərifov rəhbərlik edir. Bizim bu komissiya çox yaxşı fəaliyyət göstərir. İndi siz də, yaxud bəzi müxbirlər də belə xırda şeylərdən yapışırlar, bunu bir problemə döndərirlər. Burada bir problem yoxdur.

S u a l : Rusiyanın bəzi kütləvi informasiya vasitələri yazırlar ki, son zamanlar Rusiyanın Azərbaycan ilə yaxınlaşmasını Prezident Heydər Əliyevin Qərbi «cəzalandırması» kimi qiymətləndirmək olar. Çünki Prezident Qarabağ probleminin həllində Qərbin rolundan razı deyildir.

C a v a b : Prezident Heydər Əliyev heç bir dövləti «cəzalandıra» bilməz. Kim nə deyir, qoy desin. Siz bilirsiniz, mən dəfələrlə demişəm ki, biz dünyada bütün dövlətlərlə, o cümlədən qonşularımızla yaxşı, qarşılıqlı surətdə faydalı, bərabərhüquqlu əlaqələr yaratmaq istəyirik və bu yolda çalışırıq. Nəse alınır, nəse alınmır. Hərə öz fikrini deyə bilər. Bu bizim fikrimiz deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, zəlzələ zamanı evləri zədələnmiş şəxslər mənzillə təmin olunacaqmı?

C a v a b : Hamısı təmin ediləcəkdir. Heç kəs bundan narahat olmasın. O evlər ki qəza vəziyyətindədir, artıq oralardan vətəndaşları köçürürlər.

Məsələn, dünən axşam mənə məlumat veriblər ki, çoxları köçmək istəmir. Amma hər halda onları başa salırlar ki, köçmək lazımdır. O evlərin hamısı təmir olunacaqdır. Bunlar hamısı bərpa ediləcəkdir. Bu zəlzələnin nəticələrini aradan qaldırmaq üçün yaratdığım fövqəladə hallar üzrə hökumət komissiyasına baş nazir Rasizadə rəhbərlik edir. Onlar görülən və görülməli işlər haqqında məlumat veriblər, yəqin ki,

siz bunu qəzetlərdən oxumusunuz. Mən büdcədən kənar 25 milyard manat pul ayırdım. Amma bu, yetərli deyildir. Mənə dünən verilən məlumatla görə, bizə on milyonlarla dollar həcmində zərər dəyibdir. Yəni bərpa işləri üçün bu qədər vəsait lazımdır. İndi görək bunu axtaraq, tapaq. Ola bilər, beynəlxalq təşkilatlar bizə kömək etsin. Onlar öz köməklərini təklif ediblər. Hər halda, nə lazımdırsa edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Gürcüstan ilə Rusiya arasında viza rejimi tətbiq olunacaqdır. Bu, Azərbaycana qarşı da ola bilərmə və Sizin bu barədə Putinlə söhbətiniz gözlənilirmi?

C a v a b : O, Gürcüstan ilə Rusiyanın işidir. Bizə deyiblər ki, Azərbaycana qarşı heç bir viza tətbiq olunmayacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistanın rəhbərliyi, xarici işlər naziri bəyan edib ki, Türkmənistan Xəzərin statusu ilə bağlı İranın mövqeyini dəstəkləyir. Xəzərin statusu ilə bağlı danışıqlarınız olacaqmı?

C a v a b : Bilirsiniz ki, İranın nümayəndələri gəlmişdi, bütün Xəzəryanı dövlətlər ilə bu barədə məsləhətləşmələr apardılar. Onlar təklif etdilər ki, xarici işlər nazirləri səviyyəsində nümayəndələr İranda yığışsınlar, məsləhətləşsənlər. Biz buna etiraz etmirik. Biz Xəzərin statusunun heç bir formada müzakirə olunmasına etiraz etmirik.

S u a l : Putinin Bakıya səfəri çərçivəsində ikitərəfli sazişin imzalanması ola bilərmə?

C a v a b : Ola bilər.

BİNƏ HAVA LİMANINDA GÖZLƏYƏN JURNALİSTLƏRƏ MÜRACİƏT

30 noyabr 2000-ci il

– Gecənin bu vaxtında niyə buraya yığışmışınız? Mənə belə gəlir ki, televiziya ilə çox şeyi veriblər, hamısını bilirsiniz. Mənim sizə əlavə bir məlumat verməyimə ehtiyac yoxdur.

Onu deyə bilərəm ki, bu, növbəti görüş idi. Görüş faydalıdır. Müzakirə etdiyimiz məsələlər, sayından asılı olmayaraq, mahiyyətinə görə əhəmiyyətli idi. Bir də ki, biz – dövlət başçıları son vaxtlar belə görüşlər zamanı gündəlikdən savayı, başqa məsələlər barəsində də sərbəst fikir mübadiləsi aparırıq. Bunlar hamısı çox faydalıdır. Bu, əvvəllər bir o qədər, yaxud heç olmurdu. Ona görə mən bu səfərdən razıyam.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan ilə növbəti görüşünüz nə vaxt və harada olacaqdır?

C a v a b : Həmin görüşün vaxtını hələ təyin etməmişik. Ancaq Robert Koçaryanla biz çox ətraflı söhbət etdik. Mən orada bəyan etdim ki, bizim söhbətimiz, ümumiyyətlə, konstruktiv xarakter daşıyır. Biz şərtləşdik ki, belə görüşləri intensivləşdirmək lazımdır. Hər ikimiz belə fikirdəyik. Çünki belə görüşlərdə bir müddət fasilə olubdur.

Biz müəyyən edəcəyik, ya hansısa bir yerdə tədbir olacaq – orada görüşəcəyik, əgər olmasa, xüsusi bir yer müəyyənləşdirib görüşəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Minsk qrupu həmsədrlərinin Azərbaycana səfərindən sonra onlarla yeni bir görüş gözlənilirmi?

C a v a b : Minsk qrupunun həmsədrləri bizim xarici işlər naziri ilə Vyanada görüşüblər. Onlarda yeni bir şey yoxdur. Hesab etmirəm ki, onlar yeni bir təklif, yaxud fikir deyə bilərlər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz qarşıdakı əsrdə Müstəqil Dövlətlər Birliyinin perspektivini necə qiymətləndirərdiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, Birlik haqqında çox danışırlar, deyirlər ki, o, həyat qabiliyyətli deyil və s. Orada da məndən soruşdular – deyəsən, Eduard Şevardnadze ilə görüşəndə idi. Perspektiv belədir ki, bu cür beynəlxalq təşkilatlar bir-iki-üç ilə formalaşmır. Mühüm cəhət odur

ki, əməkdaşlıq etmək arzusu var, əməkdaşlığa zərurət var. Ona görə də, hesab edirəm, perspektiv barədə narahat olmaq lazım deyildir. Bu təşkilat tədricən daha faydalı olur. Yaxın vaxtlaradək formal xarakter daşıyırdı. İndi isə Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan ölkələr arasında məhz münasibətləri inkişaf etdirmək üçün daha konkret xarakter alır. Bunun da mənası var. Çünki biz hamımız bir dövlətin tərkibində olmuşuq, ölkələrimizin hamısının iqtisadiyyatı keçmişdə bir-biri ilə bağlı idi. Bu iqtisadi əlaqələr bir çox sahədə pozulmuşdur. Bu kimə sərfəlidir? Hər bir ölkə iqtisadi kooperasiya olmasını, ticarət etməyi və s. istəyir. Bu baxımdan həmin təşkilat hamı üçün imkan yaradır. Ona görə də mən hesab etmirəm ki, bu, perspektivi olmayan təşkilatdır.

S u a l : Cənab Prezident, müdafiə nazirinin Böyük Britaniyada çıxan «Faynonşl tayms» qəzetinə müsahibəsində də Gürcüstandan çıxarılan Rusiya silahlarının Dağlıq Qarabağda yerləşdirilməsindən və kürd qruplarının hazırlanmasından bəhs edilibdir. Robert Koçaryanla görüşünüzdə bu məsələyə toxundunuzmu?

H e y d e r Ə l i y e v : Hansı müdafiə naziri? Bizim müdafiə naziri «Faynonşl tayms» qəzetinə müsahibə verib?

J u r n a l i s t : Bəli.

H e y d e r Ə l i y e v : Bilirsiniz, bu barədə söhbət olubdur. Amma bu söhbətlər elədir ki, heç kim heç kəsə heç nəyi sübut edə bilmir.

S u a l : Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Parlament Assambleyasının iclası olubdur.

C a v a b : Bəli, Yerevanda olubdur.

J u r n a l i s t : Orada Ermənistan tərəfindən belə bir təklif irəli sürülüb ki, iqtisadi əməkdaşlıq genişləndirilsin, bu, sülh prosesinə zəmin yarada bilər. Azərbaycan bu təkliflə hər hansı şəkildə razılaşa bilərmidi?

C a v a b : Bilirsinizmi, Ermənistan çox istəyir ki, Azərbaycanla iqtisadi əlaqələr yaratsın. Bunu təkcə Ermənistan yox, çoxları istəyirlər. Məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatları bu barədə bizə dəfələrlə öz təkliflərini veribdir. Hətta Cənubi Qafqazın üç ölkəsinin nümayəndələrini Gürcüstanda bəzi iqtisadi məsələlərlə əlaqədar toplayırlar, seminar keçirirlər.

Biz indi Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv kimi daxil olmaq ərəfəsindəyik. Orada da daim deyirlər ki, gərək əməkdaşlıq olsun.

Yəni bu, Ermənistanın arzusudur. Bu arzuya həm beynəlxalq təşkilatlar, hətta Minsk qrupunun həmsədrələri, həm də bir sıra ölkələr, məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatları kimi böyük bir dövlət qoşulur. Ancaq biz bunu istəmirik. Bizə izah edirlər ki, guya bu, Ermənistanla Azərbaycan arasında daha da etimad yaradacaqdır. Beləliklə, insanlar indiyə qədər yaranmış ziddiyyətləri, düşmənçiliyi unudacaqlar. Guya bu da məsələnin həll olunmasına kömək göstərəcəkdir.

Mən bu fikri heç vaxt qəbul etməmişəm, bu gün də qəbul etmirəm. Çünki Ermənistanla bizim indiki vəziyyətimizdə – yəni torpaqlarımız işğal altındadır, qaçqınlarımız vardır – həmin ölkə ilə əməkdaşlıq etməyə ehtiyacımız yoxdur. Ermənistanın buna ehtiyacı var. Onlar bunu istəyirlər. Amma bizim buna ehtiyacımız yoxdur. Mən hesab etmirəm ki, bu, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münaqişənin həllinə heqiqətən kömək edəcəkdir. Mən hesab edirəm ki, bu münaqişənin aradan qaldırılması üçün çox ciddi əsaslı qərarlar, yaxud sazişlər əldə etmək lazımdır. Yoxsa ki, belə xırdı-xırda əməkdaşlıq edək, bir-birimizə yaxınlaşaq, bir-birimizi öyrənək, uyğunlaşaq, sonra da məsələni həll edək – bu, məsələni uzatmaq deməkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Qəbələ Radiolokasiya Stansiyası barədə Rusiya tərəfi ilə müzakirələr aparıldı mı?

C a v a b : İndi biz Rusiya tərəfi ilə belə müzakirə aparmırıdık. Mən Rusiyanın prezidenti Vladimir Putinlə görüşüb böyük məsələlər haqqında danışdım. Azərbaycan hökuməti ilə Rusiya hökuməti, müdafiə nazirlikləri arasında Qəbələ RLS haqqında danışqlar daim gədir. Hesab edirəm ki, yanvarın 9-dək – bilirsiniz ki, mən elan etmişəm, Vladimir Putin Azərbaycana rəsmi səfər edəcəkdir – bu məsələnin həll olunması üçün hər iki tərəfin razılığı əsasında sənəd hazırlanmalıdır. Mən bizim Nazirlər Kabinetinin qarşısında bu vəzifəni qoymuşam.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə görüşdə viza rejiminin tətbiqi barədə söhbət oldumu?

C a v a b : Bizim ölkəyə viza rejimi tətbiq edilmir.

S u a l : Leonid Kuçma ilə görüşdə azad iqtisadi ticarət zonası ilə bağlı məsələyə toxundunuzmu?

C a v a b : Gəlin belə xırda məsələlərlə vaxtımızı almayaq. Azad iqtisadi-ticarət zonası məsələsi hər dəfə müzakirə olunur. Biz bunu qə-

bul etmişik və ona imza atmışıq. Amma hələ bəzi ölkələr buna imza atmayıblar, ona görə də proses davam edir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistanın nümayəndəsi bildirib ki, Xəzərin statusu ilə bağlı mövqələr artıq müəyyənləşibdir. Türkmənistan İranın mövqeyindən çıxış edir. Qazaxıstan ilə Rusiya arasında isə bu barədə saziş var. Qalır təkcə Azərbaycan. Rusiyanın nümayəndəsi Azərbaycana gələndə belə bir ifadə işlətməmişdi ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasında da Qazaxıstanla olan sazişə uyğun bir sənəd imzalanacaqdır. Belə bir sazişin imzalanacağı gözlənilirmi?

C a v a b : Bu saziş gözlənilir. Prezident Vladimir Putin Azərbaycana gələndə biz bu barədə birgə bəyannamə, yaxud bəyanat – adı o qədər də əhəmiyyətli deyil – imzalayacağıq, bu barədə öz razılığımızı bildirəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, bu razılıq hansı prinsiplər əsasında olacaqdır?

C a v a b : Bunu o vaxt bilərsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan qanunsuz silahlar verilməsi məsələsi müzakirə olundumu?

C a v a b : Hansı qanunsuz silahları nəzərdə tutursunuz?

J u r n a l i s t : Bir milyard dollarlıq Rusiya silahlarını deyirəm.

H e y d ə r Ə l i y e v : Vaxtınızı belə şeylərə itirməyin. Siz bilirsiniz ki, biz bu barədə nə qədər işlər görmüşük. İndi bu köhnə məsələni yenidən qaldırasan? Ondan sonra Rusiya gətirib oraya nə qədər raketlər, MİQ-29 tipli təyyarələr doldurubdur, Axalkalakidən çıxardığı 70 ədəd ağır texnikanı oraya keçiribdir. 2-3 il bundan öncə verilmiş qeyri-qanuni silahlar haqqında belə bir şəraitdə danışmağın əhəmiyyəti yoxdur.

S u a l : Ümumiyyətlə, bu problemə nəzər salındı mı?

C a v a b : Hər bir problemə nəzər salınır.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanda bir Amerika vətəndaşı qətlə yetirilibdir. Onun istintaqının tezliklə başa çatdırılması üçün dövlət hər hansı bir tapşırıq veribmi?

C a v a b : Bəli, Minskə yola düşəndə bu məsələni mənə dedilər. Mən bu barədə göstəriş vermişəm. Daxili işlər naziri və baş prokuror indi mənə məruzə etdilər ki, onlar bu məsələni açırlar. Bu barədə heç də hay-küy yaratmaq, müxalifətin, yaxud ayrı-ayrı qəzetlərin bundan sui-istifadə etməsi lazım deyildir. Bu, adi cinayət-

dir, burada heç bir başqa şey yoxdur. İki günə qədər hər şeyi biləcəksiniz.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllində 2001-ci il dönüş nöqtəsi ola bilərmi?

C a v a b : Biz istəyirik ki, olsun. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN VƏ UKRAYNA PREZİDENTLƏRİNİN TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜ

1 dekabr 2000-ci il

Belarusun paytaxtı Minskdə Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevin Ukrayna prezidenti Leonid Kuçma ilə təkbətək görüşündən sonra dövlət başçıları jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : Bu gün hansı məsələlər müzakirə olundu?

Heydər Əliyev : Bu görüşdə, ən əvvəl, dövlətlərarası məsələlər müzakirə edilir. Bizim Ukrayna ilə çox səmimi, yaxın münasibətlərimiz var və biz bunu Azərbaycanda yüksək qiymətləndiririk. Ukraynada da münasibət bu cürdür. Ona görə də biz hər dəfə belə imkanlardan işlərimizi bir daha tutuşdurmaq, bəzi məsələləri bir daha müzakirə etmək üçün istifadə edirik. Əslinə qalsa, biz məhz bununla məşğul oluruq.

Leonid Kuçma : Biz mövcud olan bütün problemlər barəsində düz, açıq danışıq. İkitərəfli səviyyədə problemlərimiz, demək olar, yoxdur.

S u a l : Avrasiyada Avrasiya İqtisadi İttifaqı yaradılmışdır. Onlar gələcəkdə inteqrasiyanı dərinləşdirməyi, hətta öz valyutasını yaratmağı nəzərdə tuturlar. Sizə elə gəlmirmi ki, GUÖAM çərçivəsində də bu barədə düşünməyin vaxtı çatıb, bu çərçivədə də iqtisadi əməkdaşlığın belə dərinləşdirilməsi mümkündürmü, sözdən işə keçmək və bu qurumun əsasında nəinki hansısa bir siyasi birlik, həm də daha mühüm iqtisadi ittifaq yaratmaq olarmı? Belə perspektivlər varmı?

Leonid Kuçma : Xarici işlər nazirləri martın 6-7-də Kiyevdə ilkin görüş keçirəcəklər. Sonra sammit olacaq, orada bu ittifaq hüquqi cəhətdən rəsmiləşdiriləcəkdir.

S u a l : 2001-ci ildə?

Leonid Kuçma : Bəli, 2001-ci ildə. Bu, insanların, kapitalın, malların sərbəst hərəkəti üçün azad ticarət zonası yaradılması sahəsində ilk və əsas addımlardan biri ola bilər. Biz MDB tərkibində neçə illərdir ki, bu istiqamətdə nə işə etməyə çalışırıq. Axı dövlətləri iqtisadi

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

diyyatın yaxınlaşdırdığı kimi ayrı heç nə yaxınlaşdırmır. Sizin dediyiniz kimi, belə maraq olanda siyasətçilər də özlərini tamam başqa cür aparacaqlar. Hər bir ölkə ancaq öz milli mənafeləri mövqeyindən baxdıqda isə... Ona görə də hesab edirəm ki, bu, ölkələrimizi yaxınlaşdıracaq və hər cəhətdən yaxşı təkən verəcək başlıca addımlardan biri olacaqdır.

S u a l : Yəni martda artıq hüquqi ittifaq rəsmiləşdiriləcək?

Le on id Ku ç ma : Bəli, tamamilə doğrudur. Bizim bu cür razılaşmamız var. Biz Nyu-Yorkda görüşmüşük, xarici işlər nazirləri isə bir neçə gün bundan əvvəl Vyanada görüşüb danışıq və əslində, qarşdakı görüşün tarixini də müəyyənləşdirmişlər.

S u a l : Dövlət başçılarının hamısı Putinin hakimiyyətə gəlməsinə böyük ümidlər bəsləyirdi. İndi bu ümidlər dövlətlərarası münasibətlərdə özünü doğruldurmu?

Le on id Ku ç ma : Zənnimcə, ən əvvəl Rusiyada ümid bəsləyirdilər. Hesab edirəm ki, onlar prinsipcə yanılmamışlar.

S u a l : Bu gün Rusiya ilə Azərbaycan, Ukrayna arasında dövlətlərarası münasibətlərdə hüquq bərabərliyindən danışmaq olarmı?

Le on id Ku ç ma : Siz öz suallarınızda dərinə gedirsiniz, onlara cavab tapmaq çox çətindir. Bir daha demək istəyirəm, MDB-nin daxilində çoxlu qurumlar meydana gəldikdə, bütün bunların nə dərəcədə zəif olduğunu təsəvvür etmək çətin deyildir.

S u a l : Leonid Daniloviç, Azərbaycan zəngin ölkədir, Ukrayna da. İndiki vaxtda biz bir-birimizə nə ilə kömək edə bilərik?

Le on id Ku ç ma : Azərbaycan Ukraynaya həmişə kömək edir. İlk öncə demək istəyirəm ki, Ukrayna çətinliklə üzləşdikdə, Azərbaycan ona həmişə yardım göstərmişdir. Özü də ödənişlərin vaxtını təxirə salmaqla, siz bunu bilirsiniz. Biz buna görə minnətdarıq və mümkün olan hər yerdə hökmən bunu ucadan deyirik.

He y dər Ə li y e v : Ukrayna da çox zəngin ölkədir. Nahaq belə düşünürsünüz ki, təkəcə Azərbaycan zəngin ölkədir. Biz bir-birimizi dəstəkləyirik və dəstəkləyəcəyik.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN RUSİYA FEDERASIYASI PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSINDA BƏYANATI

Bakı

9 yanvar 2001-ci il

– Rusiya Federasiyasının cənab prezidenti, çox hörmətli Vladimir Vladimiroviç Putin!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Bu gün Rusiya Federasiyası prezidentinin Azərbaycana rəsmi səfəri başlanmışdır və səfərin birinci günü artıq başa çatmaqdadır. Hər şeydən əvvəl, bu səfər Azərbaycan və Rusiya dövlət müstəqilliyi əldə etdikdən sonra Rusiya Federasiyası prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəri kimi çox böyük tarixi əhəmiyyətə malikdir.

Mən bu səfərin həyata keçirilməsinə görə, xahişim yerinə yetirildiyinə və biz bu gün çox səmərəli iş görə bildiyimizə görə prezident Vladimir Vladimiroviç Putinə minnətdaram. Bizim kifayət qədər uzun çəkən və çox səmərəli təkbətək danışıqlarımız və söhbətimiz oldu. Ən başlıcası isə, bu danışıqlar dostluq, qarşılıqlı anlaşma, mehribanlıq və səmimiyyət şəraitində keçdi. Biz Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dövlətlərarası və hökumətlərarası münasibətlərə, demək olar, həyatın bütün sahələrinə dair çoxlu məsələlər barəsində fikir mübadiləsi apardıq. Bu fikir mübadiləsi, təkbətək söhbət, əslində, Rusiya Federasiyası və Azərbaycan nümayəndə heyətləri arasında danışıqların uğurla aparılmasının əsası oldu.

Demək istəyirəm ki, Rusiya Federasiyası nümayəndə heyətinin üzvləri də görüşmək və ünsiyyətdə olmaq, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə və digər istiqamətlərdə bir çox məsələləri müzakirə etmək imkanı əldə etdilər. Nəticədə biz yekun danışıqları apardıq və sənədlər imzaladıq. İndiyədək Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan arasında 70-dən artıq hökumətlərarası, dövlətlərarası sənəd imzalanmışdır. Bu gün

onlara daha səkkiz sənəd əlavə olundu. Yəqin ki, bu rəqəm gələcəkdə artacaqdır, çünki həyatın mühüm istiqamətləri sahəsində münasibətlərin tənzimlənməsi zərurəti əlavə tədbirlərin görülməsini və zəruri sənədlərin imzalanmasını tələb edir.

Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı münasibətlərin prinsipləri və perspektivlərinin son dərəcə mühüm müddəalarını əks etdirən Bakı bəyannaməsinin böyük əhəmiyyəti vardır. Bu, Rusiya ilə Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərini daha da inkişaf etdirmək tədbirlərini nəzərdə tutan sənəd, Rusiya ilə Azərbaycan arasında 1997-ci ilin iyulunda bağlanmış dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik müqaviləsi əsasında bizi əməkdaşlığın daha yüksək səviyyəsinə çıxaran sənəddir. Bu sənədin mühüm müddəası ondan ibarətdir ki, biz Azərbaycanla Rusiya arasında strateji tərəfdaşlığın səviyyəsini daha yüksək pilləyə qaldırmağı öhdəməzə götürmüşük.

Mən çox vaxt almaq istəməzdim, bu sənəd ümumən müstəsna əhəmiyyətə malikdir və bugünkü reallıqları, Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dostluq münasibətlərinin və əməkdaşlığın inkişafının perspektivlərini səciyyələndirir.

Xəzər dənizində əməkdaşlığın prinsipləri haqqında Rusiya Federasiyasının prezidenti və Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin imzaladıqları birgə bəyanatın böyük əhəmiyyəti var, belə ki, Xəzəryanı ölkələrin Xəzər dənizində əməkdaşlığı barədə məsələ artıq 7-8 ildir müzakirə edilir. Ancaq təəssüf ki, biz nəinki öz mövqelərimizi və baxışlarımızı yaxınlaşdırma bilməmişik, hətta hansısa prinsipləri də müəyyənləşdirə bilməmişik. Bu gün isə artıq Rusiya ilə Azərbaycan arasında sənəd imzalanmışdır və o, ölkələrimizin Xəzər dənizində əməkdaşlığının prinsiplərini müəyyənləşdirir. Rusiya Federasiyası ilə Qazaxıstan arasında imzalanmış eyni sənəddən sonra bu sənəd Xəzəryanı ölkələrin daha intensiv əməkdaşlığı və Xəzər dənizinin statusunun müəyyənləşdirilməsi üçün böyük imkanlar açır.

Mən Rusiya prezidentinin Azərbaycana səfərindən çox məmnunam və hesab edirəm ki, bugünkü gün münasibətlərimizdə son dərəcə mühüm mərhələnin başlanğıcı olacaqdır. Biz sabah da işləyəcəyik, lakin

artıq bu gün əməli nəticələrdən, həm də olduqca müsbət nəticələrdən danışmaq mümkündür. Azərbaycan Rusiya ilə ölkəmiz arasında dostluq münasibətlərinin daha da inkişaf etdirilməsi, bütün sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi mövqelərində möhkəm dayanmışdır. Bu səfər, danışıqlarımız, imzalanmış sənədlər bu istiqamətdə irəliləyişimizdə yeni mərhələ açır. Diqqətinizə görə sağ olun.

FRANSAYA RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

23 yanvar 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Fransaya rəsmi səfərə yola düşməzdən əvvəl Bakının Binə beynəlxalq hava limanında jurnalistlərə səfərinin məqsədini açıqlamış, onların suallarına cavab vermişdir:

– Sizi maraqlandıran odur ki, haraya və nə üçün gedirəm. Bunların hamısı məlumdur. Bu gün Parisə gedirəm. Məni oraya prezident Jak Şirak dəvət edibdir. Sabah Yelisey sarayında onunla görüşümüz, danışıqımız, ziyafət olacaqdır. Ondan sonra, axşamüstü Strasburqa gedəcəyəm. O biri günü – yanvarın 25-də Strasburqda Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması mərasimi keçiriləcəkdir. Bu mərasimdə mən də iştirak edəcəyəm. Sonra, yanvarın 25-də Strasburqdan yenə də Parisə qayıdacağam. Yanvarın 26-da biz üç prezident – Jak Şirak, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri görüşəcəyik.

Daha sonra, ola bilər, yaqın ki, iki prezident – Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri görüşəcəkdir. Əsas budur.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmasını necə qiymətləndirirsiniz? Parisdə keçirəcəyiniz görüşlərin mövzusu barədə nə deyərdiniz?

C a v a b : Əlbəttə ki, ölkəmizin Avropa Şurasına qəbul olması Azərbaycanın böyük nailiyyətidir. Azərbaycan Avropa Şurasına, Avropa ailəsinə daxil olur. Dörd ildir ki, biz bu beynəlxalq təşkilatın üzvlüyünə namizədik. Müxtəlif ölkələrdən, elə ölkəmizin daxilindən bizə nə qədər maneçilik törədənlər vardı. Xüsusən seçkilərdən sonra müxalifət qüvvələrinin çoxu deyirdi ki, Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olunmayacaqdır, nə bilim, seçkilər legitim deyil, seçkilərin nəticələri ləğv ediləcək, yenidən seçkilər keçiriləcəkdir. Bunların hamısı ermənilərin, başqa ölkələrdə Azərbaycana mənfi münasibət göstərən insanların və ya qurumların, yaxud da dövlət orqanlarının istəyi ilə üst-üstə düşür. Ona görə də nə onlar bir şey edə bilərlər, nə də ki, Azərbaycanın daxi-

lindəki bu qüvvələr, hansı ki, Azərbaycanın guya ümumi, milli mənafələrini qoruyurlar, ancaq öz mənafələrini qorumaq üçün, öz şəxsi ambisiyalarından ötrü buna əl atırlar. Burada olan bəzi radikal müxalifət qüvvələri Azərbaycana qarşı erməni diasporundan, ermənilərdən daha pis işlər aparırlar.

Ona görə belə bir şəraitdə Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olması tarixi bir hadisədir. Azərbaycan artıq Avropa Şurasına qəbul olunubdur. İndi biz, sadəcə, mərasim keçirəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, ötən gün Rusiyanın təhlükəsizlik xidmətinin rəhbəri Sergey İvanov Ermənistanın Azərbaycanı gəlmişdi. Yayılan məlumatlara görə, Rusiyanın Dağlıq Qarabağ münasibəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı yeni təklifləri var. Belə təkliflər varmı və Robert Koçaryanla Sizin görüşünüzdə yeni təklif müzakirə ola bilərmə?

C a v a b : Bilirsinizmi, mən bu təkliflər barədə bir şey bilmirəm. Ancaq İvanov Azərbaycana gəlmişdi. O, Ermənistanda da olmuşdu. Ümumiyyətlə, Rusiya Minsk qrupunun həmsədrələrindən biridir, həm də ilk həmsədrlərdən biridir. Prezident Putin Azərbaycanda olanda mən bu barədə, yəni həmsədr kimi Rusiyanın öz funksiyalarını yerinə yetirməsi ilə əlaqədar onunla ətraflı danışmışam. İvanov da Təhlükəsizlik Şurasının katibidir, yaqın ki, bu işlərlə müəyyən qədər məşğul olur.

S u a l : Cənab Prezident, Jak Şirakla söhbətiniz zamanı Fransa Milli Məclisinin «erməni soyqırımı»nı tanıması barədə qərarı ilə bağlı öz etirazınızı bildirəcəksinizmi?

C a v a b : Mən «erməni soyqırımı» ilə əlaqədar etirazımı dəfələrlə bildirmişəm. İndi hər addımbaşı bildirməyəcəyəm ki? Amma mən bilərəm ki, prezident Jak Şirak bu qərarla razı deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizcə, həmin qərar Minsk qrupunun həmsədri kimi Fransanın mövqeyinə necə təsir edə bilər?

C a v a b : Bilirsinizmi, Fransanın Parlamenti həmsədr deyildir. Həmsədr Fransanın prezidentidir. Mən də Sizə dedim ki, prezident Jak Şirak bu qərarı bəyənmir. Ola bilər, öz tərəfindən lazımi tədbirlər görəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Corc Buşun ABŞ prezidenti seçilməsi ilə əlaqədar 907-ci düzəlişin ləğvi mümkündürmü?

C a v a b : Corc Buşun indi o qədər işləri var. Əvvəl öz daxili işlərini görməlidir, sonra isə bu işlərlə məşğul olmalıdır.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə hökuməti artıq dünən bəyan etdi ki, Fransaya qarşı cürbəcür sanksiyalar irəli sürüləcəkdir. Bizim Türkiyə ilə əlaqələrimizi nəzərə alsaq, Azərbaycan Fransa ilə münasibətlərində hansısa təşihlər edəcəkmiz?

C a v a b : Türkiyə kimi böyük, qüdrətli dövlət, Avropa Şurasının, NATO-nun üzvü əgər bir neçə sanksiya həyata keçirmək istəyirsə, – o sanksiyalardan biri də ticarətin azaldılması, oradan silahların alınmasına məhdudiyət qoyulmasıdır, başqa böyük işlərdir – Azərbaycan onun yanında nə edə bilər? İndi düşmüsünüz ortaya – mən sizi demirəm, bəzilərinə nəzərdə tuturam. İstəyirlər... rüslarda bir söz var: bit bolşe katolikom, çəm rimski Papa, yeni Roma Papasından da artıq katolik olmaq. Elə sən o gün veriliş aparırdın, bayrağın ayaq altına salınıb tapdalanmasını göstərirsiniz. Bayrağın tapdalanması ilə, süni göz yaşları axıtmaqla nəyi sübut etmək istəyirsiniz?

Biz Türkiyənin bir vilayəti boyda dövlətlik. Əlbəttə, biz Türkiyəni dəstəkləmişik, dəstəkləyirik və axıra qədər də dəstəkləyəcəyik. Fransanın və başqa ölkələrin parlamentlərinin qəbul etdikləri qanunlara biz etiraz edirik. Bu günlərdə Türkiyə xarici işlər nazirinin birinci müavini Bakıya gəlmişdi və mən onun da yanında açıq bəyanat verdim – bunu Türkiyədə televiziya da, radiolar da, qəzetlər də verirlər. İndi burada kimsə deyir ki, gedək Fransa səfirliyinin qabağında hay-küy salaq. Sal, bununla neyləyəcəksən? Ona görə də bir az ağıllı olun.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı Rusiyanın mövqeyi fəallaşır. Sizin Jak Şirakla və Robert Koçaryanla görüşünüz gözlənilir. Bu danışıqlardan ciddi irəliləyiş gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsənmi, mən hər dəfə irəliləyiş gözləyirəm. Sağ olun.

TÜRKİYƏLİ JURNALİSTLƏRLƏ MÜSAHİBƏ

24 yanvar 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Parisdə onun üçün ayrılmış iqamətgahda türkiyəli jurnalistlərin – TRT, TQRT televiziyaalarının və «Sabah» qəzeti müxbirlərinin suallarına cavab vermişdir.

S u a l : Cənab Prezident, prezident Jak Şirak ilə görüşünüzdə Fransa Parlamentinin «erməni soyqırımı» barədə qəbul etdiyi sənədlərə öz mənfi münasibətinizi bildirmisiniz. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bəli, mən dedim ki, Azərbaycan dövləti belə bir qərarın qəbul olunmasına etiraz edir. Azərbaycanda xalq bundan çox narazıdır. Biz çox təəccüb edirik ki, siz nə üçün belə bir qərar çıxarmısınız?

Jak Şirak cavab verdi ki, bu məndən də, baş nazirdən də asılı deyildir. O, daha sonra əlavə etdi ki, Fransada yaxın vaxtlarda seçkilər keçiriləcək, ona görə də siyasətçilər səs toplamaq üçün bunu ediblər, lakin mən Senatda və Milli Məclisdə qəbul olunmuş bu sənədləri dəstəkləmirəm.

Cənab Jak Şirak dedi ki, mən Türkiyənin ən yaxın dostuyam. Hələ 20 il bundan əvvəl Fransa ilə Türkiyə arasında dostluq münasibətlərinin yaradılmasında çox işlər görmüşəm və bu gün də Türkiyənin dostuyam.

S u a l : Cənab Prezident, Fransa prezidenti həmin sənədlərə imza atıb-atmayacağı barədə bir söz söylədimi?

C a v a b : Xeyr, bu barədə bir söz demədi. Mən bilmirəm ki, o, həmin sənədləri imzalayacaq, yoxsa yox.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyənin bəzi qəzetlərində Sizin bu rəsmi səfəriniz zamanı Fransa Senatının və Milli Məclisinin «erməni soyqırımı» barədə qəbul etdiyi sənədlərə öz mənfi münasibətinizi bildirmədiyiniz haqqında tənqidi xəbərlər verilibdir. Bu haqda nə deyərdiniz?

C a v a b : Bunlar yanlış xəbərlərdir. «Erməni soyqırımı»na dair sənədlərin qəbul edilməsindən xəbər tutan kimi mən bəyanatlar verdim,

öz etirazımı və mənfə münasibətini bildirdim. Mən bunu bir neçə dəfə etmişəm. Bu gün də prezident Jak Şirak ilə görüşüm zamanı mən bu məsələyə öz mənfə münasibətini bildirdim.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, çox sağ olun.

ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI

Strasburq

25 yanvar 2001-ci il

Strasburqda, Avropa Şurasının binasında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin və Ermənistan prezidenti Robert Koçaryanın birgə mətbuat konfransı olmuşdur.

S u a l : Sualım hər iki prezidentədir. Bizdə olan məlumatlara görə, siz Strasburqdan dərhal sonra Parisə getməlisiniz, orada Fransa prezidenti Jak Şirakin iştirakı ilə danışıqlarınız olacaqdır. Bu danışıqlarda nələr müzakirə ediləcək və siz onlardan nə gözləyirsiniz?

R o b e r t K o ç a r y a n : Sabah iki prezidentin görüşü nəzərdə tutulub, bu məsələnin müzakirəsini davam etdirmək qərarını biz qəbul etmişik. Təbii ki, Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması məsələsi müzakirə ediləcəkdir. Lakin mən burada, sadəcə olaraq, bundan artıq heç nə söyləyə bilmərəm.

H e y d ə r Ə l i y e v : Mən də onu deyə bilərəm ki, Parisdəki görüş Fransa prezidenti cənab Jak Şirakin təşəbbüsü ilə keçirilir. Bizim – hər iki prezidentin və Fransa prezidentinin – müzakirə etmək və fikir mübadiləsi aparmaq istədiyimiz başlıca məsələ Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizama salınması məsələsidir.

S u a l : Mənim sualım Ermənistan prezidentinədir. Bu gün burada dəfələrlə deyildi ki, hər iki ölkənin Avropa Şurasına daxil olması Ermənistanla Azərbaycan arasındakı mövcud problemlərin müzakirəsi üçün əlavə imkan yaradacaqdır. Maraqlıdır, bu baxımdan Siz cənab Əliyevin bu gün burada söylədiyi kifayət qədər sərt fikirləri, çıxışının kifayət qədər sərt ahəngini necə qiymətləndirirsiniz?

R o b e r t K o ç a r y a n : Hesab etmirəm ki, biz Avropa Şurasının tribunasını qladiatorlar tribunasına çevirməliyik. Mənə elə gəlir ki, bu gün baş vermiş hadisə hər iki dövlət üçün son dərəcə mühüm hadisə idi. Mən maksimum tarazlı şəkildə, bu gün salonda hökm sürən əh-

val-ruhiyyəyə, bu gün baş vermiş hadisənin – hər iki ölkənin Avropa Şurasına daxil olması hadisəsinin – leytmotivinə müvafiq surətdə çıxış etməyə çalışdım. Yeri gəlmişkən, biz xeyli əvvəl qəbul olunmağa hazır idik və məhz qonşu respublikada bəzi problemlər olduğundan qəbul edilməyimiz bir qədər uzandı. Əslinə qalsa, çıxışından məqsəd bu idi.

S u a l : Cənab Koçaryan, ay yarım əvvəl Siz Yunanıstanda idiniz. Siz ölkəni tərk edərkən Afina hava limanında mətbuat konfransı keçirdiniz. Bu mətbuat konfransını rəsmi televiziya da göstərdi. Jurnalistin «cənab Koçaryan, erməni soyqırımını tanıdıqdan sonra müvafiq ərazi iddiaları və müxtəlif təzminatlarla bağlı nə kimi məsələlər qaldırılaçaq?» sualına cavabında dediniz ki, 1915-ci il hadisələri ilə Sevr müqaviləsi arasında dəqiq hədd qoymaq lazımdır. Yəni, Türkiyəyə də, xarici dövlətlərə də qətiyyənlə aydın olmayacaq şeyləri Türkiyədən tələb etmək olmaz.

Siz onu da əlavə etdiniz ki, bu məsələ ilk növbədə erməni diasporuna aiddir, Ermənistan isə hüquqi vahid kimi nə isə tələb edə bilməz. Bu əlavə məsələləri, xüsusən də hansısa bank hesablarına, sığorta pullarına və sairəyə aid məsələləri məhz erməni diasporu qaldırır. Hesab edirəm ki, əgər tarixi perspektivdən nəzər salsaq, onda bu, tarixən ilk açıq bəyanat idi. Lakin bu, həm Türkiyə mətbuatı üçün, həm də diaspor üçün kifayət qədər təəccüblü idi. Ona görə də bu, mətbuatda özünün lazımı əksini tapmadı. Siz dediklərinizdə əvvəlki təkid edirsinizmi?

R o b e r t K o ç a r y a n : Bu, həqiqətən, sizin çıxışınız idi, lakin düşünürəm ki, həmin çıxış bu gün Strasburqda baş vermiş hadisələrlə bilavasitə bağlıdır. Mən Yunanıstandakı mətbuat konfransında, həqiqətən, müəyyən fikirlər söyləmişdim və əslində, bu nöqteyi-nəzərə tərfidaram. Lakin mən burada jurnalistlərin diqqətini təfərrüatı ilə bilmədikləri məsələlərlə yayındırmaq istəmirəm.

S u a l : Mənim sualım hər iki prezidentədir. Lütfən deyin, Fransaya səfərinizə bir gün qalmış Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Sergey İvanovun regiona gəlməsi təsadüfi idimi? Əgər təsadüfi deyildisə, o, Rusiyanın siyasi rəhbərliyi tərəfindən yeni sülh təşəbbüsləri ilə gəlmişdimi? Əgər belədirsə, sizin onlara münasibətiniz necədir?

R o b e r t K o ç a r y a n : Zənnimcə, belə yüksək səviyyəli siyasətçilər, vəzifəli şəxslər heç yerə təsadüfən getmirlər. Aydındır ki, cə-

nab İvanov Ermənistanda da, Azərbaycanda da təsadüfən olmamışdır: nizamasalma problemi müzakirə edildi. Rusiya Minsk qrupunun həmsədridir və bu prosesdə fəal iştirak edir. Əgər siz diqqət yetirmisinizsə, hər üç həmsədr bu gün burada, Strasburqdadır və onlar nizamasalma məsələsinə aid bəzi mövqeləri razılaşdırmaq üçün məqamdan istifadə etməyə çalışırdılar. Rusiyadan da, Amerikadan da, Fransadan da olan həmsədrlər buradadırlar. Odur ki, sabah nə olacaqsə, bu da razılaşdırılmış şəkildə həyata keçirilir və ondan bütün həmsədrlərin xəbəri var.

H e y d ər Ə l i y e v : Əslinə qalsa, mən də təzə bir şey deməyə cəyəm. Çünki prezident Koçaryan bu barədə danışdı. Burada təsadüfiliyoxdur, Rusiya Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa ilə birlikdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dincliklə nizama salınması üzrə Minsk qrupunun həmsədridir. Mənə elə gəlir ki, indi hər bir ölkə öz fəaliyyətini gücləndirir. Cənab İvanovun Ermənistanda da, Azərbaycanda da olması məhz bununla bağlı idi.

S u a l : Mənim sualım cənab Prezident Əliyevədir. Mən başqa bir təşkilatın, hələlik qeyri-formal birlik olan GUÖAM-ın gələcəyi barədə soruşmaq istərdim. Hələlik əməkdaşlığın daha çox hərbi cəhəti görünür. Hər halda, müdafiə nazirləri mülki nazirlərdən daha tez-tez görüşürlər. Bu isə Rusiyada müəyyən əsəbilik doğurur.

H e y d ər Ə l i y e v : Yeri gəlmişkən, deməliyəm ki, bu təşkilat – GUÖAM 1997-ci ildə məhz burada, Strasburqda meydana gəlmişdir. O vaxt biz – dörd respublikanın prezidentləri problemlərimizin ümumiyyəti baxımından ən çox iqtisadiyyatla bağlı bəzi məsələlər, habelə bəzi digər məsələlər barəsində fikir mübadiləsi apararaq, belə bir təşkilat yaratmağı qərara aldıq, sonralar isə bu təşkilata Özbəkistan da daxil oldu. Lakin bu təşkilat sizin dediyiniz kimi, təkcə hərbi sahədə deyil, bütün sahələrdə əməkdaşlıq məqsədi daşıyır. Mən deməzdim ki, müdafiə nazirləri qalanlarından daha tez-tez görüşürlər. Görüşlər, necə deyirlər, fürsət düşdükdə, bütün səviyyələrdə keçirilir. Burada hər hansı bir digər təşkilata qarşı heç nə yoxdur və qoy heç kim bundan narahat olmasın.

S u a l : Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması üçün Ermənistanı hansı şərtlər qane edir? Bu məsələni həll etməyə məhz nə mane olur? Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımaq üçün özündə təpər tapmağa hazırdır?

Robert Koçaryan: Özündə təpər tapmaq nə deməkdir? Dağlıq Qarabağ Respublikasının baş tutmuş dövlətçiliyini tanıyıb-tanınamamaq üçün Azərbaycan özündə təpər tapmaqda sərbəstdir. Yəni mənə, sualın qoyuluşu, hər halda, bir qədər başqa cür olmalıdır. Biz, fikrimizcə, münaqişənin nizama salınmasının əsasını təşkil etməli olan başlıca prinsipləri açıqlamışıq. Bu, hər şeydən əvvəl, münaqişə tərəflərinin bərabər hüquqlu subyekt olması, ikincisi, Dağlıq Qarabağ respublikasının anklav kimi mövcudluğunun mümkünsüzlüyü barədədir. Üçüncü prinsip də var – bu, təhlükəsizlik məsələsidir və belə deyək, hamıya aiddir. Təhlükəsizliyə təminatlar və bu təminatların həyata keçirilməsi üçün beynəlxalq birliyin güclü imkanları gerəkdir. Əslində, bizim prinsiplərimiz, bax, bunlardan ibarətdir. Ermənistan bu çərçivədə çoxsaylı kombinasiyalara və variantlara getməyə hazırdır.

Sual: Cənab Koçaryan, Siz dediniz ki, Ermənistan yeni Avropanın yaradılması üçün lazımı şəraiti nəzərə alaraq, onun yaradılmasında iştirak etmək istərdi. Çox maraqlıdır, Ermənistan Azərbaycanın sərhədini pozduğu və onun ərazisinin 20 faizini işğal etdiyi halda, bunu necə edə bilər?

Robert Koçaryan: Əvvəla, 20 faizini yox, indi mən hansısa nisbətlərə varmaq istəmirəm. Söhbət ondan gedir ki, iki il əvvəl Minsk qrupu ümumi dövlət barədə təklif irəli sürmüşdü. Əgər bu təklifi münaqişənin bütün tərəfləri qəbul etsəydi, – hər iki erməni tərəfi onu qəbul etmişdi – onda sizin dediyiniz problem bu gün, sadəcə, olmazdı. Bu problemi həll etməyə və bunu demokratik dövlət quruculuğu ilə bağlamağa imkan var... Düşünürəm ki, bu dəqiqdir, zənnimcə, bu, demokratik prosesləri – indiki halda sizin tərəfinizdən – bir növ özünəməxsus tərzdə qavramaq deməkdir.

Sual: Mənim sualım hər iki prezidentədir. Deyə bilərsinizmi, siz nizamasalmanın prinsipləri haqqında sazişin imzalanmasına nə vaxt hazır olacaqsınız? Mən bilən, beynəlxalq birliyin səbri o qədər də hədsiz deyildir.

Robert Koçaryan: İrəliləməyin sürətindən danışmaq xeyli çətindir. Amma hesab edirəm ki, biz kifayət qədər böyük yol keçmişik. İndi biz – mən də, Prezident Əliyev də tərəflərin mövqelərini kifayət qədər yaxşı təsəvvür edirik və zənnimcə, danışıqları, necə deyər-

lər, özümüz apara bilərik. Bizim dəlillərimizə nə kimi cavab veriləcəyini mən təxminən bilərəm. Əminəm ki, Azərbaycanın qaldıracağı bəzi məsələlər barəsində mənim mümkün dəlillərimi Heydər Əliyev də gözəl təsəvvür edir.

Məsələ həqiqətən qarşılıqlı kompromis adlandırılacaq orta mövqeyi harada axtarır tapmaqdadır. Əlbəttə, bu qarşılıqlı kompromis elə olmalıdır ki, o, Ermənistanda da, Azərbaycanda da, Dağlıq Qarabağda da cəmiyyətin bu kompromisi qəbul etməsinə imkan versin. Cəmiyyət bu kompromisin dərəcəsini qəbul etməyə qadir olmalıdır, əks halda, sadəcə olaraq, bir qərar əldə edilməyəcəkdir. Bu isə yeni münaqişələrə, yeni problemlərə gətirib çıxaracaqdır. İndi mən sürəti proqnozlaşdırma yacağam, hərçənd hesab edirəm ki, biz münaqişənin həllinə kifayət qədər yaxınıq. Bu mənim şəxsi qənaətimdir.

Heydər Əliyev: Təkcə beynəlxalq birlik deyil, biz hamımız, zənnimcə, Ermənistan da, xüsusən münaqişədən ciddi zərər çəkmiş Azərbaycan da onun tezliklə həllini gözləyir. Özü də – mən nəzərə çarpdırıram – məhz dinc yolla. 1999-cu ilin əvvəllərindən bəri Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti arasında keçirilən görüşlər, danışıqlar müəyyən ümid verir. Hərçənd qətiyyət hesab etmirik ki, – məsələ, mən belə düşünürəm, zənnimcə, prezident Koçaryan da belə düşünür – biz ATƏT-in Minsk qrupunu əvəz edə bilərik. Sadəcə olaraq, görüşlərimiz və danışıqlarımız zamanı biz, həqiqətən, elə kompromislər axtarırdıq ki, onları Azərbaycanda da, Ermənistanda da cəmiyyət qəbul edə bilsin. Açıq deyəcəyəm, bu, ağır, çətin məsələdir. Lakin bununla yanaşı, hesab edirəm ki, biz bundan sonra da irəliləməliyik. Kompromislərlə əlaqədar bir nəticə hasil olsa, onda biz məsələnin həllinə, həqiqətən, çox yaxınlaşa bilərik.

Sual: Sualım cənab Əliyevədir. Türkiyənin Ermənistana qarşı «soyqırımını» tanımış Fransa Parlamentində səsvərmə məsələsinə münasibətinizi bilmək istərdim. Koçaryanın mövqeyini hamı bilir, ona görə də bu sualı ona vermirəm.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, mənim buna münasibətim mənfidir, ona görə ki, heç bir dövlətin başqa dövlətlərin işlərinə qarışmağa haqqı yoxdur. Fransa böyük dövlətdir, lakin Türkiyə də öz ənənələri, öz xüsusiyyətləri olan müstəqil ölkədir. Tarixin bu cür məsələləri bir və ya

digər Parlamentdə səsvermə ilə həll edilmir. Hesab edirəm ki, – mən bu barədə prezident Şirakla da danışdım – bu, hər hansı digər ölkə üçün, ümumiyyətlə, icbari hüquqi əhəmiyyətə malik olmaqdan çox, ən əvvəl, Fransadan ötrü daxili siyasi xarakter daşıyır. Mənim rəyim mənfidir.

Robert Koçaryan: Avropa inteqrasiyasının bütün məntiqi məhz bundadır ki, insan hüquq və azadlıqları məsələləri, humanitar məsələlər bu və ya digər ölkənin daxili məsələləri ola bilməz. Biz məhz ona görə buradayıq ki, belə hesab etməliyik. Ona görə də hesab edirəm ki, Fransa Parlamenti tarixi hadisələrə, həqiqətən, düzgün qiymət vermişdir.

Heydər Əliyev: Mən hər halda onu da deməliyəm ki, müasir Avropada vətəndaşların hüquqlarına aid nə varsa, bunların hamısı 1915-ci ilə deyil, məhz müasir Avropaya aiddir. Onda dünya bambaşqa idi, Avropa Şurası yox idi, insan hüquqları yox idi, demokratiya da, çox şeylər də yox idi. Odur ki, bunları eyniləşdirmək olmaz.

Sual: Sualım cənab Əliyevdir. Cənab Prezident, Siz hərbi əməliyyatlar nəticəsində meydana gəlmiş azərbaycanlı qaçqınlardan danışdınız. Amma qəribədir ki, Siz Bakıdan keçmiş Sovet İttifaqının hər yerinə səpələnmiş 300 min qaçqın erməni xatırlamadınız. Onlar özlərinin bütün əmlakını, keçmişini bu ölkədə qoyub getməyə məcbur oldular. Sizə elə gəlmirmi ki, bu ermənilərin də problemlərini həll etmək lazımdır? Siz Qarabağın muxtariyyətindən danışsınız, amma yalnız ermənilərin yaşadığı bu bölgə tarixən təşəkkül tapmış bölgədir və Sizə elə gəlmirmi ki, necə deyirlər, daha bir mərhələ keçib, Azərbaycanın iki hissəsi arasında bir növ iki hissədən ibarət birgə dövlət yaratmaq olardı?

Heydər Əliyev: Əlbəttə, üzr istəyirəm, lakin deməliyəm ki, bu sualda qərəz hiss edirəm. Əvvəla, haradan nə qədər adamın qovulduğundan danışmalı olsaq, onda görürük ki, məhz azərbaycanlılar Ermənistandan zorakılıqla qovulmuşlar, bundan sonra isə hərbi əməliyyatlar başlanmış və Azərbaycanda yaşayan ermənilər qovulmuşlar, köçüb getmişlər. Nəzərinizə çatdırım ki, Bakıda heç zaman 300 min erməni yaşamayıbdır. Siz görək bu rəqəmləri dəqiq bilirsiniz.

O ki qaldı qaçqınlara, müqayisə edin, ermənilərlə azərbaycanlıların birgə yaşadıkları Dağlıq Qarabağdan əlavə, Dağlıq Qarabağın ətrafındakı 7 rayon işğal olunmuşdur, bu rayonların əhalisinin ümumi sayı təq-

ribən 700-800 min nəfərdir, bəlkə bir qədər artıq və ya azdır. Odur ki, əgər biz bu fikrin üzərində dayansaq, nə qədər adamın haradan və necə qovulduğundan danışsaq, onda məsələni həll edə bilmərik. Gerçəklik ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın ərazisi işğal edilmişdir. Gerçəklik, bax, budur. Ermənistan ərazisinin bir metri də heç kim tərəfindən işğal olunmayıbdır, gerçəklik belədir. Bir sözlə, biz bu məsələləri kəskinləşdirməməliyik, o mənada ki, bu dövr çoxdan keçmişdir və siz aranı qızıdırmaqla məşğul olmamalısınız. Biz məsələnin həlli yolunu tapmalıyıq və prezident Koçaryanla görüşlərimiz, danışıqlarımız zamanı belə də edirik.

Sual: Biz müsibətləri müqayisə etmirik, lakin bir müsibətdən söhbət gedirsə, o biri müsibəti də xatırlamaq lazımdır. Mən hansısa qızıdırıcı mövqə tutmuram, obyektiv olmağa çalışıram. Əgər söhbət bir müsibətdən gedirsə, mütləq o biri müsibətdən də danışmaq gərəkdir.

Heydər Əliyev: Hərə öz müsibətindən danışır.

Robert Koçaryan: Mən həqiqətən deyirəm ki, biz gələcəyə baxmalıyıq. Sadəcə olaraq, kiçik bir arayış vermək istəyirəm. Sumqayıt hadisələri 1988-ci ilin fevralında baş vermişdir.

Sual: Sual hər iki prezidentədir. Cənab Əliyev, xahiş edirəm deyəsiniz, GUÖAM ölkələri arasında azad ticarət zonası haqqında saziş, sizcə, nə vaxt imzalanı bilər? Cənab Koçaryana sual: GUÖAM-a qoşulmaq Ermənistanın planlarına daxildirmi?

Heydər Əliyev: Biz GUÖAM çərçivəsində deyil, Müstəqil Dövlətlər Birliyi çərçivəsində azad ticarət zonası haqqında saziş imzalamağa çalışırıq. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan bu barədə öz müsbət rəyini artıq çoxdan bildirmişdir – sənədi imzalamış və ratifikasiya etmişdir. Odur ki, bu bizdən asılı deyildir. Bu sualı daha çox Rusiyaya ünvanlamaq lazımdır.

Robert Koçaryan: Ermənistanın GUÖAM-a daxil olmağı istəyib-istəməməsi barədə deyim ki, Ermənistanın xarici siyasətinin gündəliyində belə bir məsələ yoxdur.

Sual: Sual hər iki prezidentədir. Avropa Şurasında bəzi adamlar istəyirlər ki, Avropa Şurası Qarabağ məsələsində vasitəçi rolunu oynasın. Sizə elə gəlmirmi ki, həddindən çox vasitəçi olacaq və məsələnin həllinə yaxınlaşmaq əvəzinə, hər şey mürəkkəbləşəcək, ona görə ki,

sonra müxtəlif xarakterli həddindən çox bəyanatlar olacaqdır? Bu, ni-zamasalma proseslərinə mane ola bilər.

Robert Koçaryan: Həqiqətən, çox sayda vasitəçilərin ol-ması sanki münaqişə tərəflərinə müxtəlif variantlara əl atmağa, kimin-sə təklifi çox xoşa gəlmirsə, bir vasitəçidən üz çevirib digərinə üz tut-mağa imkan verir. Çox faydalıdır ki, son bir neçə ildə Minsk qrupunun həmsədrləri müntəzəm işləyirlər və ümumiyyətlə, bütün təkliflər bir-likdə götür-qoy edilmişdir. Biz bunu, həqiqətən, qiymətləndiririk.

O ki qaldı Avropa Şurasına, Avropa Şurası belə təkliflə çıxış etmə-yibdir. Sadəcə deyirlər ki, əgər nədəsə faydalı ola bilərsə, bizə bel bağlayın, sizə razılığa gəlməyinizə kömək etmək üçün bizdən asılı olan hər şeyi edirik. Yəni bu, mane ola biləcək hansısa məxsusi, müstəqil vasitəçilik xətti deyildir. Əksinə, bu, güman edirəm ki, indi danışıqlar prosesində mövcud olan vəziyyəti tamamlaya bilər.

Heydər Əliyev: Minsk qrupu, onun həmsədrləri 1992-ci il-dən başlayaraq böyük iş görmüşlər və görürlər. Biz bunu etiraf etməli və qiymətləndirməliyik. Amma bu başqa məsələdir ki, həmin iş hələ-lik nəticə verməyibdir və ona görə də Ermənistan və Azərbaycan pre-zidentləri arasında bilavasitə görüşlərə zərurət yaranmışdır.

Hərçənd bu da Minsk qrupunun fəaliyyəti ilə paralel gedir və Minsk qrupunun həmsədrələrinə görüşlərimiz, söhbətlərimiz, müzakirə etdiyimiz məsələlər barəsində, əsasən, məlumat verilmişdir.

Digər təşkilatlara gəldikdə, məsələn, mən, əlbəttə, hesab edirəm ki, bu məsələni kimlər həll edə bilərsə, onlar da həll edir. Biz bu məsələ-ni real surətdə ədalətlə, dincliklə həll edə biləcək hər hansı beynəlxalq təşkilata hədsiz minnətdar olarıq. Avropa Şurası, həqiqətən, bu işlə məxsusi məşğul olmaq barədə məsələ qoymur. Onlar deyirlər ki, istə-yirsinizsə, biz bu məsələdə sizə kömək edə bilərik. Yeri gəlmişkən, deməliyəm ki, bu gün, Ermənistanın, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəti surətdə qəbul edildiyi bir vaxtda, zənnimcə, Avropa Şurasına ya-raşmaz ki, onun iki üzvü – Ermənistan və Azərbaycan bundan sonra da hərbi münaqişə vəziyyətində olsunlar.

Sual: Məlumdur ki, Ermənistan uzun müddət Rusiyada hərbi müt-təfiq hesab edilmişdir və hesab edilir, bu barədə müvafiq müqavilə var. Prezident Putinin bu yaxınlarda Azərbaycana səfəri və Sizin onunla da-

nışıqlarınız Azərbaycanı Rusiyanın hansısa şəkildə hərbi müttəfiqi et-mişdirmi? Bu, Ermənistanda narazılığa və ya narahatlığa səbəb olma-yıbmı? Sonuncu sual cənab Ermənistan prezidentinədir.

Heydər Əliyev: Rusiya prezidenti Putinin Çinə, Şimali Ko-reyaya və bəzi digər ölkələrə səfərləri bu ölkələri Rusiyanın hərbi müttəfiqi etmişdirmi? Yox. Buna görə də hesab etmək olmaz ki, hər bir səfərin nəticəsində hərbi ittifaq yaradılmalıdır. Məsələn, mən bu fikir-dəyəm ki, ümumiyyətlə, hərbi ittifaqlar olmamalıdır. Əgər bütün ölkə-lər sülhə doğru gedirsə, onlar hərbi ittifaqlardan imtina etməlidirlər, müharibədən imtina etməlidirlər, silahlardan imtina etməlidirlər, onlar sülhə, həqiqətən, real surətdə nail olmalıdırlar. Amma əgər, bir tərəf-dən, hər bir ölkə sülh niyyətində olduğunu elan edirsə və hər hansı di-gər ölkə ilə hərbi ittifaq bağlayırsa, deməli, ikili siyasət yeridir. Hesab edirəm ki, prezident Putinin Azərbaycana səfəri çox mühüm, çox fay-dalı olmuşdur və əminəm ki, bu səfər Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin daha da inkişaf etməsində, əməkdaşlığımızın genişlən-məsində çox mühüm rol oynayacaqdır. Əməkdaşlığın hərbi ittifaqdan daha çox vacib olan çoxlu cəhətləri var.

Robert Koçaryan: Biz bu səfərə Qarabağ probleminin tən-zimlənməsi baxımından müsbət yanaşırıq. Hesab edirik ki, əgər Azər-baycanla Rusiya arasında münasibətlər yaxşılaşsa, qarşılıqlı etimad da-ha yüksək səviyyədə olsa, onda danışıqlar prosesində vasitəçiyə münasibət də, təbii ki, daha obyektiv, daha müsbət olacaq, ümumən, Azər-baycan cəmiyyəti tərəfindən daha müsbət qəbul ediləcəkdir. Bu ba-xımdan səfəri müsbət qiymətləndiririk. Ümumiyyətlə isə, hər bir ölkə-nin özü həll etməlidir. Prezidentlər haraya və necə getməyi və hansı müqavilələri imzalamağı özləri ikitərəfli səviyyədə həll edirlər. Biz buna sakit baxırıq.

Sual: Sual hər iki prezidentədir. 1996-cı ildən, Lissabon görüşün-dən sonra Qarabağ münaqişəsinin nizama salınmasının üç prinsipi mü-əyyən edilmişdir. Bizə məlumdur ki, ərazi bütövlüyü, diplomatik yolla nizamasalma – indi bu sahədə işlər görülür – və Sovet İttifaqının süq-utundan sonra müəyyən edilmiş sərhədlər bir daha dəyişdirilməməlidir, sualım belədir. Siyasətdə realistlər olaraq siz dərk edirsinizmi ki, bu sərhədlərə, həqiqətən, toxunulmamalıdır, ona görə ki, 54 ölkə «bəli,

biz buna razıyıq» demişdi, Ermənistan isə təkliddə qalmışdı? Digər tərəfdən, sizə elə gəlmirmi ki, Minsk qrupunun unuduğu həmin diplomatik qərar, ümumi dövlət barəsində əvvəlki təkliflər məhz həmin səbəblərə görə uğursuzluğa məruz qalmışdır? İstərdim ki, indi siz diplomatcasına deyil, açıq və səmimi cavab verəsiniz.

Heydər Əliyev: Həqiqətən, 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşü keçirilmiş və orada Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini dincliklə nizama salmaq məsələsi gündəlikdə çox kəskin şəkildə dururdu. Yekun sənədi üçün qabaqcadan hazırlanmış nizaməsalma formulunu Ermənistan qəbul etmədi. Yekun sənədinə qeyd nəzərdə tutulurdu ki, bu bizi qane edə bilməzdi. Buna görə də Azərbaycan ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşünün bütün yekun sənədi barədə konsensusdan imtina etməli oldu. Onda formul təklif edildi və doğru dediniz ki, Ermənistandan savayı, ATƏT-in üzvü olan 54 ölkənin 53-ü imzaladı, bununla razılaşdı. Orada Azərbaycanın və Ermənistanın ərazi bütövlüyünün tanınması, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək özünüidarə statusu verilməsi və Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin – həm erməni, həm də azərbaycanlı əhalisinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi nəzərdə tutulurdu. Biz bununla razılaşdıq, Ermənistan tərəfi isə razılaşmadı.

Lissabon Zirvə görüşündən sonra Minsk qrupu həmsədrlərinin tərkibi dəyişdi, yəni Rusiya ilə birlikdə Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa da həmsədr oldular. O vaxtadək onlar həmsədrlər deyildilər. Beləliklə, 1997-ci il ərzində həmsədrlər iki təklif irəli sürmüşdülər. Onlardan biri məsələnin bütöv halda, ikincisi isə mərhələ-mərhələ həll edilməsi barədə idi. Azərbaycan həm birinci, həm də ikinci təklifi danışıqlar üçün əsas kimi qəbul etdi. Ermənistan birinci təklifi qəbul etmədi, bununla əlaqədar ikinci təklif, məsələnin mərhələ-mərhələ həll edilməsi təklifi meydana gəldi. Lakin Ermənistan sonra bu təklifi də qəbul etmədi. Sonra, artıq 1998-ci ildə danışıqlar prosesi ləngidi və «ümumi dövlət» formulu meydana gəldi. Bax, məhz onda bu «ümumi dövlət» formulu Ermənistan tərəfindən qəbul olundu, amma Azərbaycan onu qəbul etmədi. Sadəcə desək, hesab 2:1 Azərbaycanın xeyrinədir, yəni Azərbaycan iki təklifi qəbul etdi, Ermənistan qəbul etmədi və üç təklifdən birini Ermənistan da qəbul etmədi, Azərbaycan da.

Sonda demək istəyirəm ki, dünyanın bütün ölkələrinin ərazi bütövlüyü, sərhədlərinin toxunulmazlığı məsələsi, həqiqətən, beynəlxalq hüququn əsas məsələsidir. Təəssüf ki, biz bu hüququ indiyədək heç kimə sübut edə bilmirik.

Robert Koçaryan: Mən bu məsələyə əlavə edəçəyəm. Əvvəla, bu, ATƏT-in qərarı deyildi. Bu, sədrlik edənin bəyanatı idi. ATƏT çərçivəsində qərar konsensusla qəbul olunduğundan, Ermənistan belə bir qərarın qəbulunda, təbii ki, iştirak edə bilməzdi. İkincisi, mənə elə gəlir ki, burada məsələ xeyli mürəkkəbdir. Yəni ərazi bütövlüyü ilə xalqın öz müqəddəratını təyin etməsi, beynəlxalq hüquqda eyni mənalı olan prinsiplər arasında tarazlığı necə tapmalı? Aydındır ki, ərazi bütövlüyü prinsipi demokratiyanın inkişaf etmədiyi ölkələrə kütləvi cinayətlər və soyqırımları üçün çox vaxt bəraət olur. Bununla əlaqədar mən, sadəcə olaraq, bu problemə həmin nöqteyi-nəzərdən baxmağı təklif edərdim.

Bizim də ərazimiz var, Ermənistan da öz ərazi bütövlüyündə maraqlıdır və təbii ki, biz, ümumiyyətlə, bu prinsipin əleyhinə ola bilmərik. Lakin hesab edirik ki, öz müqəddəratını təyin etmək hüququ Dağlıq Qarabağda qanuni surətdə həyata keçirilmişdir. Üstəlik, kompromisimiz bundan ibarətdir ki, buna baxmayaraq, biz bu iki prinsip arasında kompromis tapmaq imkanlarını axtarıq. Bizə təklif olunan ümumi dövlət ideyası da məhz həmin düzgün kompromisi tapır.

Sual: Mən cənab Koçaryana sual vermək istərdim. Yəni də həmin problemə, erməni soyqırımı deyilən məsələyə qayıdıram. Ermənistan ərazi baxımından kompensasiya tələb etmək niyyətindədirmi?

Robert Koçaryan: Bu sual lap əvvəldə bir qədər geniş şəkildə verilmişdi. Sual iki dəfə səslənsə də, mən ona hər halda cavab verəcəyəm.

Türkiyədə bu hadisə 1915-ci ildə baş vermişdir. Lakin söhbət prinsipə təkcə həmin ildən getmir, bu çox-çox əvvəllər, hələ XIX əsrin axırlarından başlanmış, Türkiyənin daxilində baş vermişdi. Soyqırımının tanınması prosesi ilə əlaqədar, mənə, indi Ermənistanın bir dövlət olaraq Türkiyəyə qarşı ərazi iddiaları sürmək imkanları və hüququ yoxdur. Lakin soyqırımından şəxsən zərər çəkmiş vətəndaşların fərdi qaydada kompensasiya tələb etməyə haqqı var. Bununla əlaqədar necə hə-

rəkət etmək artıq onların öz işidir. Sonra, Türkiyənin Avropa Birliyində üzvlüyü Avropa məhkəmələrinə müraciət etmək, hansısa kompensasiyalar tələb etmək imkanını da nəzərdə tutacaqdır. Lakin təkrar edirəm, bu həmin hadisələrin gedişində zərər çəkmiş adamların və ya onların varislərinin işidir.

Ərazi problemi başqa müstəvidədir. O, Sevr müqaviləsi ilə bağlıdır. Bu məsələnin mətləbə dəxli yoxdur və indi mən onu müzakirə etməyi, sadəcə olaraq lazım bilmirəm.

ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI

*Paris, Yelisey sarayı
26 yanvar 2001-ci il*

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin və Ermənistan prezidenti Robert Koçaryanın birgə mətbuat konfransı oldu. Mətbuat konfransı başlanmadan əvvəl prezidentlər Jak Şirak, Heydər Əliyev və Robert Koçaryan bəyanatlarla çıxış etdilər.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli xanımlar və cənablar!

Mən çox böyük məmnunluq duyuram ki, bu gün beş saatdan artıqdır Yelisey sarayında, Parisdəyəm və prezident Şirakin bu qədər vaxtını almışam. Cənab prezident, mənə Fransaya rəsmi səfərə dəvət etdiyinizə görə də – bizim çox maraqlı söhbətlərimiz və görüşlərimiz oldu – bu gün bizə, mən Azərbaycanı nəzərdə tuturam, eləcə də Ermənistanı – düşünürəm ki, prezident Koçaryan da belə hesab edir – xeyli vaxt ayırdığınıza görə sizə təşəkkür edirəm.

Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi xalqımız üçün, müstəqil ölkəmiz üçün tarixi əhəmiyyətli hadisədir. Bu işdə bizə kömək göstərdiklərinə və dəstək verdiklərinə görə cənab prezident Jak Şiraka və Fransanın Avropa Şurasındakı bütün nümayəndələrinə təşəkkür etmək istəyirəm. Bunun da müəyyən dərəcədə rəmzi mənası var ki, bu gün biz cənab prezident Şirakla bu hadisəni, necə deyirlər, qeyd edirik.

Əlbəttə, biz Avropa Şurasında Azərbaycanın qarşısında duran vəzifələr barəsində də çox faydalı fikir mübadiləsi apardıq. Mən bir daha bildirmək istəyirəm ki, biz Avropa Şurasında fəal iştirak etmək və Fransa ilə hər cəhətdən əməkdaşlıq yolu ilə gedəcəyik. Bu gün Ermənistan prezidenti Koçaryanla mənim aramda təkbətək görüşdə çox faydalı fikir mübadiləsi oldu. Biz təxminən iki saat söhbət etdik və bütün bu vaxt Ermənistan-Azərbaycan münasibətinin dincliklə nizama salınması yollarının axtarışına, qarşılıqlı kompromislərin axtarışına həsr olundu.

Cənab prezident Şirakın iştirakı ilə üçtərəfli görüş çox xoş oldu. Prezident artıq bu barədə danışdı, mən də demək istəyirəm ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin dincliklə nizama salınmasına dair çox ciddi, mürəkkəb məsələ barəsində üçlükdə də fikir mübadiləsi aparmağımızın bizim üçün, Azərbaycan üçün, bir Prezident kimi, mənim üçün böyük əhəmiyyəti var. Prezident Koçaryan və mən məsələnin həlli yolunu tapmaq üçün aramızdakı dialoqu davam etdirmək barədə razılığa gəldik. Bu barədə biz – prezident Jak Şirak, prezident Koçaryan və mən – üçlükdə görüş zamanı da danışdıq.

Cənab Fransa prezidenti, mənim üçün çox maraqlı olan bugünkü günə görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm və ümidvaram ki, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri kimi, Sizin söyləriniz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin dincliklə həlli yolunu tapmaq naminə davam edəcəkdir.

* * *

J a k Ş i r a k : Prezidentlər çox tələsirlər, buna baxmayaraq, hərəsi bir suala cavab verməyə razıdır.

S u a l : Sual hər iki prezidentədir. Bu gün sizin aranızda 14-cü görüş oldu. Birinci görüşlə indiki görüş arasındakı mühüm fərqi göstərə bilərsinizmi, belə bir fərq var, ya yox? Prosesdə münaqişənin üçüncü tərəfinin – «Dağlıq Qarabağ respublikası»nın faktiki surətdə olmadığı halda, siz daha səmərəli nəticə əldə edilməsini mümkün bilirsinizmi?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bizim nə qədər görüş keçirdiyimizi saydığımıza görə sağ olun. Heç mən özüm də bilmirdim ki, bu, 14-cü görüşdür. Bu, görüşlərimizə necə böyük diqqət yetirildiyini göstərir. Görüşləri isə biz görüşlər naminə deyil, məsələnin həlli yolunu həqiqətən tapmaq üçün keçiririk. Biz hər dəfə daha çox qarşılıqlı anlaşma olduğunu aşkara çıxarıyıq. Bu, artıq yaxşı haldır. Ümidvaram ki, görüşləri yüzə çatdırmayacağıq. Hansı görüşdə qəti razılığa gələcəyimizi isə söyləmək mənim üçün çətindir.

Üçüncü tərəf barəsində. Biz prezident Koçaryanla məsələni hələlək müzakirə edirik və düşünürəm ki, konkret bir qərara gəldikdən sonra yəqin üçüncü, dördüncü və beşinci tərəf də olacaqdır.

R o b e r t K o ç a r y a n : Birinci görüşlə 14-cü görüş arasında fərq bundadır ki, biz birinci görüşdə bir-birimizi öyrənirdik, sonrakı görüşlərdə bir-birimizi başa düşmək istəyirdik, indi isə problemi həll etməyə çalışırıq.

Üçüncü tərəf barəsində. Mən üçüncü tərəfin mənafeələrinə, baxışlarına və mövqelərinə belə olduğuma görə, onları da açıqlamağa çalışacağam, hərçənd sizinlə razıyam ki, tam razılıq həmin tərəfin iştirakı ilə əldə edilə bilər.

FRANSA PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI

26 yanvar 2001-ci il

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Fransa prezidenti Jak Şirak Yelisey sarayı qarşısındakı meydana toplaşmış jurnalistlər önündə bəyanatla çıxış etdilər.

FRANSA PREZİDENTİ JAK ŞİRAKIN BƏYANATI

İlk növbədə demək istərdim ki, Prezident Heydər Əliyevi Parisdə qəbul etmək mənim üçün böyük sevincdir. Çoxdandır ki, bizim aramızda qarşılıqlı dostluq münasibətlərindən də artıq əlaqələr yaranmışdır. Mən Prezident Əliyevə dərin hörmət bəsləyirəm.

Mən, ilk növbədə, Prezident Əliyevi və onun ölkəsini Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması münasibətilə təbrik etmək istərdim. Dediym kimi, Avropa Şurasına bu qəbul sübut edir ki, Azərbaycanda demokratiya möhkəmlənmişdir və getdikcə möhkəmlənir. Prezident Əliyevin səfəri bizə ikitərəfli münasibətlərlə, xüsusən çox gözəl olan iqtisadi əlaqələrimizlə bağlı məsələlərə də toxunmağa imkan vermişdir. Sizə məlumdur ki, Azərbaycan istər Avropanın, istərsə də Fransanın işgüzar dairələrində böyük nüfuza malikdir. Biz iqtisadi münasibətlərin daha da inkişaf etdirilməsindən danışdıq. Təbii ki, biz Dağlıq Qarabağ probleminə də toxunduq. Sizə məlum olduğu kimi, Fransa ATƏT-in Minsk qrupunun üç həmsədrindən biridir. Fransa bu problemin dincliklə həll edilməsinə əlindən gələn köməyi göstərməyə çalışır. Şübhəsiz, Fransa çalışır ki, bu problemin həlli tarazlı xarakter daşsın, yəni hər iki tərəf üçün məqbul olsun. Fransa münaqişənin həlli üçün hər iki ölkədə göstərilən söyləri də dəstəkləyir.

İki gündən sonra biz prezidentlə yenidən görüşəcəyik. Bu mənim üçün böyük sevincdir.

Mən bu səfərə görə Prezident Əliyevə bir daha təşəkkür etmək istərdim.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

Sağ olun, cənab prezident. Mən, ilk növbədə, Fransaya rəsmi səfərə gəlmək dəvətinə görə Fransanın prezidenti cənab Jak Şiraka təşəkkür etmək istəyirəm. Bu səfər bizim üçün, Azərbaycan üçün son dərəcə böyük əhəmiyyətə malikdir. Fransa ilə Azərbaycan arasında bütün sahələrdə ən xoş, ən səmimi münasibətlər yaranmışdır və bu münasibətlər daim inkişaf edir. Şadam ki, prezident cənab Şirakla mənim aramda da yaxın dostluq münasibətləri mövcuddur. Mən şadam ki, prezident Şirak kimi dostum var. Mən Fransaya belə əhval-ruhiyyə ilə gəlmişəm. Bu gün bizim danışıqlarımız, söhbətlərimiz olmuşdur.

Prezident cənab Jak Şirakin dediyi kimi, biz çox məsələləri, o cümlədən ikitərəfli münasibətlərlə bağlı məsələləri müzakirə etdik.

Mən də bu münasibətlərdən çox məmnunam. Lakin biz razılığa gəldik ki, bu münasibətləri inkişaf etdirmək və genişləndirmək lazımdır. Azərbaycan Fransa biznesinin ölkəmizə gəlməsində, Fransa şirkətləri tərəfindən Azərbaycana sərmayələr qoyulmasında çox maraqlıdır. Fransa bizim üçün bir də ona görə böyük əhəmiyyətə malikdir ki, o, Ermənistan-Azərbaycan-Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dincliklə nizama salınması üzrə Minsk qrupunun Rusiya və Amerika Birləşmiş Ştatları ilə birlikdə həmsədridir.

Mən deməliyəm ki, Fransa və şəxsən prezident cənab Şirak bu işdə çox fəal iştirak edir və yeni-yeni söylər göstərilir. Bu gün biz bu məsələni də ətraflı müzakirə etdik. Mən söhbətimizin nəticələrindən və Fransanın tutduğu mövqedən razıyam. İnanıram ki, prezident cənab Jak Şirakin söyləri ilə, Minsk qrupunun digər həmsədrləri ilə birlikdə biz bu münaqişəni sülh yolu ilə həll edə biləcəyik.

Mən cənab Jak Şirakı Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət etdim.

Jak Şirak: Mən bu dəvəti böyük məmnuniyyətlə qəbul etdim.

Heydər Əliyev: Bu səfər 1998-ci ildə planlaşdırılmışdı, lakin bəzi səbəblərə görə baş tutmadı. Ümidvaram ki, bu dəfə baş tutacaqdır. Bizim görüşlərimiz, danışıqlarımız hələ davam etdiriləcəkdir. Mənim burada Ermənistan prezidenti Koçaryanla görüşüm üçün şərait yaratmaq niyyətinə görə prezident cənab Jak Şiraka təşəkkür edirəm.

Cənab prezident, qonaqpərvərliyə görə, bizə səmimi münasibət göstərildiyinə görə, bizim Sizinlə dostluğumuza görə mən Sizə təşəkkür edirəm.

Sonra prezidentlər jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : Siz parlamentin «soyqırım» haqqında qəbul etdiyi qərara toxundunuzmu?

J a k Ş i r a k : Prezident Əliyev bu qərar barədə özünün dərin təəsüf hissələrini mənə bildirdi və dedi ki, Azərbaycan xalqı Parlamentin bu qərarına ciddi tənqidlə yanaşmışdır. Mən bu tənqidi gözəl başa düşürəm və onu nəzərə aldım. Lakin bu, Azərbaycanla Fransa arasında mövcud olan dostluğa və qarşılıqlı münasibətlərə əsla xələl gətirməyəcəkdir.

S u a l : Siz Qarabağ məsələsi barədə hər hansı bir razılığa gəldinizmi?

H e y d e r Ə l i y e v : Biz müxtəlif variantları müzakirə etdik, lakin bu əlaqələri, bu söhbətləri davam etdirəcəyik. Ümidvaram ki, biz bu məsələnin həllinə gəlib çıxacağıq.

J a k Ş i r a k : Sağ olun.

FRANSAYA RƏSMİ SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

27 yanvar 2001-ci il

– Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması ilə əlaqədar təntənəli mərasimi bizim televiziya birbaşa veribdir. Siz bunu bilirsiniz. İndi birinci məsələ, əlbəttə ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olmasıdır. Artıq bu da arxada qalmışdır. Qəbul olma mərasimi çox təntənəli, çox mehriban şəraitdə və çox yüksək səviyyədə keçdi. Orada bütün deputatlar, onlardan əlavə 200-300 başqa adam var idi, müxbirlər vardı. Bayraqlar qaldırılmazdan əvvəl biz – hər iki prezident salonda qısa çıxışlar etdik. Orada, demək olar ki, adam əlindən yer yox idi. Yuxarıdakı balkonların da hamısı dolu idi.

Hesab edirəm ki, çox yaxşı keçdi və Azərbaycan üçün yeni bir tarixi hadisə oldu. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra, daxili sabitliyi təmin edəndən, demokratiya sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlərlə irəlilədikdən sonra, nəhayət, indi Avropa Şurasının üzvüdür. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, biz coğrafi nöqteyi-nəzərdən Avropada olsaq da, Avropa Şurası əsasən avropalılardan, həqiqi avropalılardan ibarətdir. Biz Avropa qitəsindəyik, amma bizə çoxları Şərqi insanları deyirlər və biz də bundan, nə təhər deyərlər, öz köklərimizdən heç vaxt imtina etməmişik və etməyəcəyik. Bunu mən çıxışmda da dedim. Əgər bir az qısa desək, indi Avropa Şurasında – onun 43 üzvü arasında iki müsəlman türk dövləti var – Türkiyə və Azərbaycan. Təbiidir ki, bu çox yüksək qiymətə malik hadisədir və Azərbaycan xalqı üçün tarixi hadisədir.

İkincisi, yəqin siz bilirsiniz ki, mən oraya Fransa prezidenti Şirak tərəfindən rəsmi səfərə dəvət edilmişdim. Ona görə də birinci gün, ayın 24-də mənim rəsmi səfər proqramım keçdi. Prezident Şirakla mənim çox uzun, çox geniş və əhəmiyyətli danışıqlarım oldu. Sonra da yemək yedik.

Sonra isə mən həmin axşam Strasburqa getdim. Səhəri bütün gün Strasburqda da çox gərgin proqram oldu. Qəbuldan sonra mən orada çox adamlarla da görüşdüm. Onları mətbuatda verəcəklər, görəcəksiniz. Amma sonra, axşam yenə də Parisə qayıtdım. Çünki 26-da prezi-

dent Koçaryanla bizim təkbətək görüşümüz var idi. Sonra isə prezident Koçaryan, prezident Şirak və mənim görüşüm var idi. Bu görüşləri də keçirdik. Mən Koçaryanla iki saata yaxın danışmaq apardım. Sonra üçümüz – heç kəs yox idi – prezident Şirak, prezident Koçaryan, bir də mən iki saatdan artıq danışmaq apardıq. Ondan sonra təxminən iki saata qədər də yemək mərasimi oldu. Prezident Şirak bizə yemək verdi. Orada da danışmalar bizim münasibətlərə aid idi.

Təbii ki, indi bizim xalqımızı, millətimizi – hamını maraqlandıran, Avropa Şurası ilə bərabər, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli məsələsidir. Danışmalar çətin gedir, ağır gedir. Bunu sizə deyim. Ancaq yenə də hesab edirəm ki, bu ön düz yoldur. Biz bu yolla gedirik ki, məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsinə nail olaq.

Orada, Yelisey sarayında biz üçümüz mətbuat konfransı keçirəndə bir nəfər müxbir – mənə belə gəldi ki, Ermənistandan gəlmişdi, çünki rus dilində danışdı, amma sifətindən gördüm ermənidir – dedi ki, siz artıq 14-cü dəfədir ki, prezident Koçaryanla təkbətək görüşürsünüz. Bunun nəticəsi nədir? Mən ona dedim ki, düz, bilmirdim neçə dəfədir görüşürük, saymamışam. Ancaq nəticəsi odur ki, hər halda biz bir-birimizi daha da anlama bilirik, məsələləri müzakirə edirik. Koçaryan öz tərəfindən, mən öz tərəfimdən bir-birimizə sübut etmək istəyirik və danışmalar prosesi irəliyə gedir. Düzdür, çox zəif gedir, amma irəliyə gedir. Ona görə də hesab edirəm ki, bu da çox faydalı bir görüş idi. Xüsusən bizim üçümüzün görüşü. Çünki Fransa Minsk qrupunun həmsədridir və prezident Şirak bu məsələyə çox ciddi yanaşır, problemi bilir. Onunla birinci gündə təkbətək danışdığımızın 70 faizi, bəlkə də 100 faizi bu məsələyə həsr olunmuşdu. Sonra isə, nahar vaxtı biz ikitərəfli münasibətlər haqqında danışdıq. Ona görə də hesab edirəm ki, bütün sahələrdə öz söylərimizi bundan sonra da davam etdirmək lazımdır. Həm də Minsk qrupunun həmsədrləri çox iş görməlidirlər. Minsk qrupunun həmsədrlərinin nümayəndələri orada idilər – həm Amerikanın nümayəndəsi Kavano, həm Rusiyanın nümayəndəsi Qribov, həm də Fransanın nümayəndəsi – hamısı orada idilər. Onlar da çox maraqlı göstərirdilər. Fərsət tapıb, bizimlə görüşlər keçirirdilər. Ancaq bu prosesi hələ davam etdirmək lazımdır.

Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, bu səfər Azərbaycan xalqı üçün, Azərbaycan Respublikası üçün çox uğurlu, çox əhəmiyyətli, tarixi əhəmiyyətə malik olan bir səfərdir.

S u a l : Cənab Prezident, bu danışmalarda prezident Koçaryan, yaxud Siz hansı şərtləri irəli sürdünüz?

C a v a b : Bilirsiniz, şərt olmasa, danışmalar olmaz.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryan söylədiyi üç şərti Sizinlə görüşdə dedimi?

H e y d ə r Ə l i y e v : Hansı şərtlər?

J u r n a l i s t : O, üç şərt irəli sürmüşdü – anklav məsələsi, beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən hər hansı bir qərara dəstək verilməsi...

H e y d ə r Ə l i y e v : Qızım, bunlar hamısı detallardır. Danışmalar siz təsəvvür etdiyinizdən həddindən artıq çox genişdir.

S u a l : Hörmətli Prezident, Azərbaycan və Ermənistanın Avropa Şurasına qəbulu Dağlıq Qarabağ probleminin həllinə təsir edəcəkmi?

C a v a b : Avropa Şurası dedi ki, biz başqalarının gördüyü işlərə birbaşa qarışmaq istəmirik. Yəni Minsk qrupunun həmsədrləri var, Minsk qrupu var, onların işlərinə qarışmaq istəmirik, ancaq əgər siz bu barədə bir şey edə bilməsiniz, biz hazırıq. Mətbuat konfransında bu sualı verdilər. Sən dediyin sualı həm Koçaryana, həm də mənə verdilər. Koçaryan dedi ki, bəli, Avropa Şurası belə deyir. Mən isə dedim ki, bundan sonra Avropa Şurası da bilməlidir ki, əgər Avropa Şurasına daxil olan iki dövlət bir-biri ilə hərbi münaqişə vəziyyətindədirsə, bu, Avropa Şurasına da heç vaxt hörmət gətirməyəcəkdir. Ona görə də mən onlara başa saldım ki, hamı məşğul olmalıdır.

Mən öz çıxışında – yəqin qulaq asmısınız – sət dedim. Dedim ki, dünya ictimaiyyəti bu məsələyə biganə qala bilməz!

S u a l : Cənab Prezident, Minsk qrupunun həmsədri kimi, Fransanın Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli üçün bir planı varmı?

C a v a b : Onların özlərinin layihəsi yoxdur. Həm Fransanın, həm Rusiyanın, həm də Amerikanın. Onların əvvəlki layihələri məlumdur. Orada yenə sual verdilər. Çünki Koçaryan yenə də dedi ki, həmsədrlər ümumi dövlət formasını irəliyə sürüb, əgər Azərbaycan bununla razılaşsaydı, məsələ həll edilmiş olardı. Mən də məcbur oldum onlara deməyə ki, Lissabon Zirvə görüşündən sonra Minsk qrupu tərəfindən iki təklif olmuşdur. Bir paket təklifi, bir də mərhələ-mərhələ həll barədə və bunu Ter-Petrosyan qəbul etdi. Bundan sonra onu məcbur etdilər ki, istefaya getsin. Sonra isə Minsk qrupunun həmsədrləri ümumi dövlət prinsipini irəli sürdü. Onunla biz razı olmadıq. Yəni Koçaryan istədi izah etsin ki, guya biz razı olmuruq. Mən ona dedim ki, iki təkliflə Er-

mənistan razı olmadı, bir təkliflə biz razı olmadıq. Beləliklə, hesab iki bir Azərbaycanın xeyrinədir.

S u a l : Cənab Prezident, Fransa dövləti bəyan etmişdir ki, Dağlıq Qarabağ probleminin nizamlanmasında heç bir coğrafi-strateji maraqlar nəzərə alınmayacaqdır. Bəs erməni diasporu məsələsi bu problemin nizamlanmasına təsir edə bilərmi?

C a v a b : Bəli, prezident Şirak bir daha dedi ki, Qafqazda bizim heç bir coğrafi-strateji marağımız yoxdur. Biz, sadəcə, istəyirik ki, Cənubi Qafqazda sülh olsun və buna görə də çalışırıq.

S u a l : Cənab Prezident, Fransada keçirilən danışıqlardan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində hansısa bir nəticə gözləmək olarmı?

C a v a b : Hər bir danışıqdan nəticə gözləmək lazımdır. Bilirsiniz, danışıqlar boş-boşuna aparılmır. Prezidentlər gedir, vaxt itirir, böyük proqram yayılır. Məsələn, Fransa hökumətinə biz, nə təhər deyərək, nə qədər əziyyət verirdik. Prezident Şirak neçə gün bizimlə məşğul oldu. Bu, boş danışıq deyil ki, çıxırsan, tanış adamınla danışırsan. Bu danışıqların hər birinin çox əhəmiyyəti vardır.

S u a l : Cənab Prezident, bundan sonrakı görüşünüz harada olacaqdır?

C a v a b : Biz bu barədə danışmadıq.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə ictimaiyyəti Sizin Fransaya səfərinizə bir az tənqidlə yanaşmışdır...

C a v a b : Bilirsiniz, Türkiyə ictimaiyyəti tənqidlə yanaşa bilməz. Orada hansısa bir qəzetdə, «Hürriyyət» qəzetində yanlış şeylər yazılırlar. Mən buna təəccüb etmirəm. Siz nə qədər yalan şeylər yazırsınız, onlar da elədir. Siz vaxtilə onlardan öyrənmisiniz, amma onlardan qağa düşmüşünüz. Ancaq mən prezident Şirakla çox ətraflı danışdım və dedim ki, bu düzgün iş deyildir. Bizim birinci görüşümüzdən sonra mətbuatın qarşısına çıxdıq. Orada ona sual verdilər. O, həmin suala cavab verdi. Siz onu görəcəksiniz.

Strasburqda isə bu məsələni qaldırdılar. Mən buna çox sərt cavab verdim. Dedim ki, bu məsələ düzgün deyil, Fransanın başqa dövlətin işinə qarışmağa haqqı yoxdur. Türkiyə böyük dövlətdir. Çox geniş danışdım, bunu eşidəcəksiniz. İndi təkrar etmək istəmirəm. Orada da Kocaryan bir replika verdi ki, Avropa Şurası, Avropa Birliyi, filan... Mən ona dedim ki, bilirsiniz, əgər 85 il bundan öncə bu məsələ həttə olubsa da, o vaxt nə demokratiya var idi, nə də Avropa Şurası var idi.

S u a l : Cənab Prezident, Moskvanın bir agentliyi belə məlumat yayıb ki, növbəti görüşlərdə Dağlıq Qarabağın rəhbərləri də iştirak edəçəklər...

C a v a b : Yalandır. Mənə orada, Parisdəki mətbuat konfransında sual verdilər ki, niyə üçüncü tərəf iştirak etmir? Mən dedim ki, bilirsiniz, biz hələ iki prezident məsələsinə nail olmalıyıq. Əgər biz məsələnin həll edilməsinə nail ola bilsək, yəni bir ümumi razılığa gələ bilsək və həmsədrələ birlikdə bu, artıq tamamilə həll edilmiş məsələ kimi olsa, onda üçüncü tərəf də, dördüncü tərəf də, beşinci tərəf də iştirak edəçəkdir. Siz başa düşürsünüz də bu nə deməkdir – üçüncü tərəf də, dördüncü tərəf də, beşinci tərəf də.

S u a l : Cənab Prezident, özünüzü necə hiss edirsiniz?

C a v a b : Görürsünüz də, hər halda sizdən yaxşıyam.

BÖYÜK BRİTANIYANIN «KASPIAN» JURNALININ BAŞ REDAKTORU İLƏ MÜSAHİBƏ

*Baki, Prezident Sarayı
6 fevral 2001-ci il*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Böyük Britaniyanın «Kaspian» jurnalının baş redaktoru, Azərbaycanın dövlət kitabının nəşri layihəsinin əlaqələndiricisi Ceyms Millərə müsahibə vermişdir.

Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevə dərin minnətdarlığını bildirən Ceyms Miller demişdir:

– Cənab Prezident, Siz öz fərmanımız ilə «Azərbaycan yeni minillikdə» adlı kitaba dövlət kitabı statusu vermişsiniz. İndi biz həmin kitabın nəşr olunması üçün hazırlıq işləri aparırıq. Jurnalımızın redaksiya heyəti belə qərara alıb ki, Sizin yeni minillikdə Azərbaycan xalqına etdiyiniz müraciəti, çıxışınızı kitab şəklində çap etsin. Bundan əlavə, hesab edirik ki, bizim auditoriyamız, oxucularımız üçün Sizdən müsahibə almaq maraqlı və mühüm olardı. Oxucularımız indi Sizə ünvanlayacağımız suallara cavabınızla tanış olmaqla, Azərbaycanın inkişafına mane olan bir sıra köklü problemləri daha yaxından dərk etmək imkanı qazanacaqlar. Düşünürük ki, Azərbaycanın dövlət kitabını çap etməkdən və Sizinlə müsahibəni həmin kitabda dərc etməkdən əlavə, gələcəkdə bu kitabı bir sıra beynəlxalq informasiya agentliklərinə təqdim edək və o, bir sıra başqa beynəlxalq nəşrlərdə də çap olunsun. Ümidvarıq ki, biz gələcəkdə SNN televiziya kanalı vasitəsilə bu kitab barədə müəyyən verilişin hazırlanmasına da nail ola biləcəyik. Əminik ki, belə bir müsahibənin və kitabın nəşr olunması beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın səsinin daha gur eşidilməsinə və Azərbaycan reallıqlarının, həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında rol oynaya bilər.

Respublikamızın rəhbəri Heydər Əliyev Prezidentin İcra Aparatının şöbə müdiri Fatma Abdullazadəyə müraciətlə dedi:

– Azərbaycanın dövlət kitabını Siz yazmırsınız?

Fatma Abdullazadə: Cənab Prezident, onu biz hazırlayırdıq. Amma o, nəşrin əlaqələndiricisi kimi, Azərbaycanda çalışan şirkətlərlə görüş keçirir, onların fəaliyyətini kitab vasitəsilə işıqlandıracaqlar. Həmin kitab Sizin Azərbaycan xalqına müraciətinizlə açılacaqdır. Eyni zamanda indiki müsahibənin mətnini də kitaba daxil etmək istəyirlər. Onlar bu müsahibəni müxtəlif jurnallar vasitəsilə də yaymaq və SNN televiziya kanalında isə həm dövlət kitabı ilə bağlı, həm də bu müsahibə ilə bağlı veriliş hazırlamaq istəyirlər.

Heydər Əliyev: Mən bunları başa düşdüm. Bu, «Kaspian» jurnalında olacaq, yoxsa, ayrıca kitab olacaqdır?

Fatma Abdullazadə: Cənab Prezident, bu, ayrıca kitab olacaqdır və burada bir neçə istiqamətdə iş gedir. Bu istiqamətlərin birinə – Azərbaycan iqtisadiyyatı ilə bağlı istiqamətə məhz Ceyms başçılıq edir.

Ceyms Miller: Zati-aliləri, bu gün Sizinlə görüşməyi özümə böyük şərəf hesab edirəm. Çox gərgin iş cədvəlinizdən mənim üçün vaxt ayırdığınıza görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Mən nəşr etdiyimiz və Xəzər regionuna həsr olunmuş «Kaspian» jurnalının nüsxələrini Sizə gətirmişəm. İstəyirəm, bunları təqdim edim ki, Siz tanış olasınız.

Bizim ən yeni nəşrlərimizdən biri də «Böyük İpək Yolu-Dünya» jurnalıdır. Nəşriyyatımızın buraxdığı digər bir qrup nəşrlər də Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğ olunması ilə əlaqədardır. Biz bunları Azərbaycanın Londondakı mədəniyyət mərkəzində nümayiş etdiririk və Azərbaycan mədəniyyətinin dünyaya çatdırılmasına yardımçı oluruq.

Bu nəşrdə isə zati-alinizin Londona etdiyi rəsmi səfər öz əksini tapıbdir.

(Ceyms Miller «Kaspian» jurnalını və digər nəşrləri Prezident Heydər Əliyevə təqdim etdi).

Heydər Əliyev: Bunu mənə göstərməyiblər.

Ceyms Miller: Çox məmnunam ki, mən bunu özümlə gətirmişəm.

Heydər Əliyev: Bu, yəqin ki, yeni deyildir.

Ceyms Miller: Cənab Prezident, doğru deyirsiniz, bu, yeni jurnal deyildir. Bu Sizin 1998-ci ildə Böyük Britaniyaya rəsmi səfəriniz, orada bu ölkənin kraliçasından tutmuş dövlət, hökumət rəhbərləri

ilə apardığımız danışıqları özündə əks etdirən fotoşekillərdən və Sizin orada apardığınız işlərə həsr olunmuş materiallardan ibarətdir. Biz bu jurnalı Azərbaycanın Böyük Britaniyadakı, Londondakı mədəniyyət mərkəzində pulsuz yayırıq. Bu mədəniyyət mərkəzi Azərbaycan hökumətinin, Hava Yolları Dövlət Konserninin, bizim şirkətimizin köməyi ilə yaradılmış mərkəz olduğu üçün qəlbən mənə də çox yaxındır. İstəyirik ki, bu mərkəz vasitəsilə Azərbaycan mədəniyyətinə aid olan nailiyyətləri dünyaya nümayiş etdirmək, bir də Sizin bu işlər üçün göstərdiyiniz fəaliyyəti işıqlandırmaq imkanı əldə edək.

Heydər Əliyev: Çox gözəl. Amma mən bunu indiyə qədər görməmişəm.

Ceyms Miller: Cənab Prezident, dövlət kitabında Sizin mü sahibənizi dərc etməyə imkan yaratdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Sual: Cənab Prezident, XX əsrin sonunda Azərbaycan xalqının arzuları çin oldu. Azərbaycan yeni əsrə müstəqil dövlət kimi qədəm qoydu. Siz ölkənizin rəhbərliyinə çox ağır bir dövrdə gəldiniz. O zaman Azərbaycan dərin siyasi və iqtisadi böhran içində idi. Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü genişlənməkdə idi. Bilmək istərdim ki, o anlarda, günlərdə Siz hansı hissləri yaşadınız? Azərbaycanda hərə-mərcliyi aradan qaldırmaq və daxili vəziyyəti sabitləşdirmək üçün atduğunuz ilkin addımlar nədən ibarət oldu? Bir də ki, Azərbaycanın müstəqilliyinə qarşı olan təhlükələrin aradan qaldırılması vəzifəsinin öhdəsindən necə gələ bildiniz?

Heydər Əliyev: Mən əgər bu suallara cavab versəm, görə bilərsiniz üç saat burada oturaq. Çünki sizin suallarınıza baxmışam.

Bəli, XX əsrin sonu Azərbaycan xalqı üçün həm ağır, həm də çox şərəfli bir dövr olubdur. Bütün bu ağırlıqlara, çətinliklərə, Azərbaycanın ağır dövrlər keçirməsinə baxmayaraq, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əldə edilməsi həm tarixi hadisə olmuşdur, həm də hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün, onun gələcəyi üçün böyük xoşbəxtlik təmin etmişdir. Ancaq çox təəssüflər ki, bu zaman, yəni Azərbaycan xalqı uzun illər həsrətində olduğu arzusuna çatdığı bir zaman, dövlət müstəqilliyini, milli azadlığı əldə etdiyi zaman Azərbaycanın həm daxilində vəziyyət mürəkkəb idi, həm də Ermənistan-Azərbaycan müharibəsi gəzirdi.

Ümumiyyətlə, müharibə dövründə hər bir ölkədə xalq, millət, vətəndaşlar birləşib ümumi təhlükənin qarşısını almağa çalışırlar.

Çox dəhşətli bundan ibarət idi ki, belə bir dövrdə birləşmək əvəzinə, birləşib Azərbaycan torpaqlarını qorumaq əvəzinə, milli birliyi təmin etmək əvəzinə, Azərbaycanda, bir tərəfdən, Ermənistanın işğal, ikinci tərəfdən isə, daxili hakimiyyət uğrunda çekişmələr, daxili gərginlik, müxtəlif qrupların mübarizəsi mövcud olmuşdur. Bu iki amil daha da çox mənfi təsir göstərmişdir. Yəni Azərbaycan Ermənistanın təcavüzünün qarşısını aldığı zaman cəhdlərini toplaya bilməmişdir. Məhz ona görə ki, Azərbaycanın hökuməti, dövləti, xalqı öz vətəninə, torpağına qorumaq üçün birləşdirə bilməmişdir. Azərbaycanda daxili birliyin, sabitliyin olmaması Ermənistan silahlı qüvvələrinin çox asanlıqla Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsinə imkan yaratmışdır. Torpaqları, vətəni layiqincə müdafiə edə bilməyənlər isə bu fürsətdən, yəni müharibə fürsətindən istifadə edərək, ölkənin içərisində hakimiyyət mübarizəsi aparmışlar. Nəticə nə olmuşdur? Ermənistan Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal etmiş, işğal olunmuş torpaqlardan bir milyondan artıq azərbaycanlı zorla çıxarılmışdır. Onlar uzun illərdir çadırlarda ağır vəziyyətdə yaşayırlar.

Azərbaycanda gedən hakimiyyət mübarizəsi isə daxili sabitliyi pozmuş və nəhayət, Azərbaycanı Vətəndaş müharibəsinə gətirib çıxarmışdır. Bütün bunların nəticəsində Azərbaycan kimi bir dövlət tamamilə dağılmaq təhlükəsi qarşısında qalmışdı. Bax, o çətin, çox mürəkkəb bir dövrdə Azərbaycan xalqı mənə Bakıya dəvət etmiş və mənə ölkəyə rəhbərlik etmək etimadı göstərmişdir.

Mən hansı hissləri keçirirdim? Təbiidir ki, vəziyyət çox gərgin və mürəkkəb idi. Belə bir məsuliyyətli, belə bir ağır dövrdə rəhbərliyi üzərimə götürmək çox çətin idi və mən bunu istəməirdim. Əgər onu da nəzərə alsaq ki, mən ondan əvvəlki illər böyük siyasətdən ayrılmışdım, yenidən böyük siyasətə qayıdıb ağır bir yükü öz üzərimə götürmək bir insan kimi, mənim üçün çox çətin idi. Ancaq doğma xalqımın dərdi, o vaxtkı fəlakətli vəziyyəti mənə məcbur etdi ki, nə qədər ağır olsa da, nə qədər təhlükəli olsa da, bu məsuliyyəti üzərimə götürürəm. İlk vaxtlar düşünürdüm ki, bəlkə də bu vəziyyətdən çıxmaq mümkün olmayacaqdır. Ancaq eyni zamanda bilirdim və bir neçə müddət işləyəndən sonra gördüm ki, xalqın potensialı böyükdür. Xalqı birləşdirib onu bir istiqamətə yönəldəndə, xalq doğrudan da ən ağır vəziyyətdən çıxmağa bilir. Mən də buna nail oldum.

Doğrudur, çox ağır, çətin illər yaşadım. Bu gün də çox rahat yaşamıram. Çünki hələ həll olunmamış məsələlər çoxdur. Xüsusən, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları azad edilməyibdir. Bu torpaqlardan didərgin düşmüş insanlar öz yerlərinə, yurdlarına qayıtmayıblar. Bir neçə iqtisadi problemlər də həll olunmayıbdir. Amma o vaxtlarla indini müqayisə edəndə, fərq ondan ibarətdir ki, 1995-96-cı illərdə biz Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirə bildik, o hərç-mərçliyə, hakimiyyətsizliyə son qoyduq. Ağır problemlərimizə baxmaraq, indi Azərbaycanda insanlar rahat yaşayırlar. Sabitliyi pozmağa cəhd göstərən adamlar bilirlər ki, bunun qarşısı alınacaqdır. Ona görə də mən 1993-cü ildə keçirdiyim hissiyyatlarla indi keçirdiyim hissiyyatlar arasında böyük fərq var. O vaxt mən inanırdım ki, nəşə edə biləcəyik. Amma indi isə tam əminəm ki, nə lazımdır, edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, XX əsrin sonu Azərbaycanla Ermənistan arasında sərt ziddiyyətlərin meydana çıxması ilə də müşahidə olundu. Siz bu münaqişənin dinc vasitələrlə həll olunması üçün təşəbbüs göstərmiş bir şəxssiniz. Ermənistan prezidenti Koçaryan ilə keçirdiyiniz birbaşa görüşlər, o cümlədən, bu yaxınlarda Əliyev-Koçaryan-Şirak üçtərəfli görüşü Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yollarla, danışıqlar vasitəsilə həll olunmasını arzu edənlərə belə bir ümid verir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında daha dərin dialoq genişlənə bilər və bu münaqişənin dinc yollarla həlli mümkün ola bilər. Sizin fikrinizcə, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin aradan qaldırılması, tənzimlənməsi üçün hansı addımlar atıla bilər və ümumiyyətlə, bu məsələnin dinc yolla həll edilməsinə baxışınız necədir?

C a v a b : Sizin sualınıza bir balaca düzəliş vermək istəyirəm. Siz XX əsrin sonunda Ermənistanla Azərbaycan arasında ziddiyyətlər dediniz, amma bu düzgün ifadə deyildir. Ermənistan Azərbaycana qarşı torpaq iddiası ilə çıxış edib və buna nail olmaq üçün Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzə başlayıbdir. Bunun nəticəsində müharibə başlanıbdir. Bizim ən böyük dərdimiz ondan ibarətdir ki, bu münaqişənin yaranma səbəbləri indiyə qədər dünya ictimaiyyətinin çox dairələrində düzgün qiymətləndirilmir.

Azərbaycan Ermənistanla qarşı heç bir iddia etməyibdir. Baxmaraq ki, tarixi nöqteyi-nəzərdən buna əsas var. Amma Ermənistan torpaq iddiası edibdir və buna nail olmaq üçün də müharibəyə başlayıbdir. Mən müharibənin nəticələri haqqında artıq sizə dedim. Ancaq mən hə-

qiqətən, 1994-cü ildə belə fikrə gəldim ki, məsələni yalnız sülh yolu ilə həll etmək lazımdır. Ona görə də 1994-cü ilin may ayında Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşin dayandırılması haqqında saziş imzalandı.

O vaxtdan indiyə qədər məsələnin sülh yolu ilə həll olunması üçün müxtəlif istiqamətlərdə iş aparılır. Burada Birləşmiş Millətlər Təşkilatı da, onun Təhlükəsizlik Şurası da var, ATƏT də, ATƏT-in Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini həll etmək üçün xüsusi yaratdığı Minsk qrupu da var, nəhayət, ATƏT-in Zirvə görüşlərində – 1994-cü ildə Budapeştdə, 1996-cı ildə Lissabonda məsələlərin müzakirə edilməsi də vardır. Görürsünüz, biz müxtəlif yollardan nə qədər istifadə etmişik ki, məsələni sülh yolu ilə həll edək.

1997-ci ilin əvvəlində, ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündən sonra Minsk qrupuna üç böyük dövlətin – Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransanın həmsədrlik etməsi haqqında qərar qəbul olunanda, biz də çox böyük ümidlər yarandı. O vaxta qədər bu məsələ ilə Rusiya, Finlandiya, İsveçrə məşğul olmuşdu. Ancaq üç böyük dövlət həmsədr olduqda, biz belə düşündük ki, onlar dünyadakı imkanlarından istifadə edib məsələnin sülh yolu ilə həllini təmin edəcəklər. Ancaq təəssüf ki, biz istənilən nəticəni almamışıq. Ona görə də Minsk qrupu həmsədrlərinin işi ilə paralel olaraq, Ermənistan-Azərbaycan prezidentlərinin də bilavasitə birbaşa görüşlərini keçirmək zərurəti meydana çıxmışdır. Biz bir neçə görüşlər keçirmişik və müxtəlif variantları müzakirə etmişik. Bunların hamısının əsasında duran prinsip ondan ibarətdir ki, hər iki tərəf müəyyən kompromislərə getməlidir. Ancaq təəssüflər olsun, hələ ki, bu kompromisləri müəyyən etmək mümkün olmur.

Yanvarın 26-da Parisdə Fransa prezidenti Jak Şirakla bizim bu bərə-də üçtərəfli görüşümüz oldu. Biz buna bir neçə saat vaxt sərf etdik. Doğrudur, biz konkret bir nəticəyə gələ bilmədik. Amma hesab edirəm və Ermənistan prezidenti də hesab edir ki, biz bu danışıqlar vasitəsilə, çox az da olsa, irəliləmişik. Güman edirəm ki, bu cür danışıqlardan istifadə edərək, eyni zamanda, Minsk qrupu həmsədrlərinin daha da fəallaşmasını təmin edərək məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail olacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin şəxsi enerjiniz və siyasi duyumunuz son illər Azərbaycanın xarici siyasətdə əldə etdiyi tərəqqiyə istiqamət verən amillər olubdur. Hər bir dövlətin tarixində dönüş nöqtəsi olur. Azərbaycan üçün belə bir dönüş nöqtəsi ATƏT-in Lissabon sammiti ol-

du. Sizin fikrinizcə, Azərbaycan diplomatiyasının Lissabonda belə şəksiz uğur qazanmasının səbəbləri nə idi?

C a v a b : Həqiqətən, ATƏT 1992-ci ildən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə məşğul olur və bunun üçün Minsk qrupu yaradıbdır. 1992-ci ildən Lissabon sammitinə qədər bütün görüşlərdə, danışıqlarda heç bir nəticə əldə olunmamışdır. Lissabon sammiti ərəfəsində biz çox səmərəli iş gördük. O vaxt Minsk qrupunun həmsədrləri Rusiya və Finlandiya idi. Ermənistan və Azərbaycan nümayəndələri, həmsədrlər Finlandiyada görüşdülər və məsələnin həll olunmasına yol açan bir layihə hazırlandı. Bu layihə Lissabon sammitinin yekun sənədinin layihəsində öz yerini tutmuşdu və əgər bu layihə qəbul olunsaydı, onda məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsi üçün yol açılırdı.

Biz Lissabona gələn kimi, mən orada bir çox dövlət başçıları ilə görüşlər keçirdim, səmərəli danışıqlarımız oldu. Onlar bizim ədalətli təklifimizi, yəni layihədə öz əksini tapmış təklifimizi dəstəkləyirdilər. Amma Ermənistan tamamilə bunun əleyhinə çıxdı. Bir çox ölkələr Ermənistanı anlatmağa çalışdılar ki, bunun əleyhinə çıxmaq lazım deyil, bunu qəbul etmək lazımdır. Bilirsiniz ki, adətən ATƏT-in sammiti üç ildən bir olur. Belə bir fürsətdən, ATƏT-ə üzv olan dövlətlərin, dövlət başçılarının iştirak etdiyi bir zirvə görüşündəki fürsətdən istifadə etməmək bizim üçün bağlılanılmaz olardı. Ona görə mən bir çox dövlət başçıları ilə danışıqlar apardım ki, onlar Ermənistanı anlada bilsinlər. Ancaq onlar bunu edə bilmədilər. Onda mənim bir yolum var idi. Bu çox cəsarətli bir yol idi, bəlkə də təhlükəli yol idi. Ancaq bu yola getdim.

ATƏT-in sənədləri adətən konsensus əsasında qəbul olunur. Ermənistan bizim münaqişəyə aid olan maddəyə razılıq verməmişdi. Çox düşündüm, ölçdüm-biçdim və dedim ki, mən bütün yekun sənədə razılıq vermərəm. Beləliklə, sammitin yekun sənədini qəbul etmək mümkün olmadı. Ondan sonra bir çox dövlət başçıları yanıma gəlib məni inandırmaq istədilər ki, guya mən ATƏT-in Zirvə görüşünü pozuram və Zirvə görüşü heç bir sənəd qəbul etmədən dağılacqdır. Mən bunu anlayırdım, onlara dedim ki, bunu anlayıram. Ancaq mənim çıxış yolum yox idi. Əgər mən 54 dövlətin iştirak etdiyi, toplaşdığı Zirvə görüşündə ədaləti anlada bilmirəmsə, sübut edə bilmirəmsə, mənim başqa yolu yoxdur. Bu mənim haqqımdır.

Böyük dövlətlərdən birinin başçısı mənə izah etməyə başladı ki, Ermənistanın razılıq verməməyə haqqı var. Ona görə siz bu yoldan çeki-

nin ki, sənəd qəbul olunsun. Mən dedim ki, burada hər bir dövlətin haqqı eynidir. Sizininki də, mənimki də, Ermənistanınki də. Mənim də razılıq verməməyə haqqım var. Mən də bütün sənədə razılıq vermərəm. Beləliklə, sənədin qəbul olunmasına imkan vermədim.

Belə bir mürəkkəb vəziyyətdə ATƏT-in dövlət başçıları məsləhətləşdilər və çıxış yolunu onda tapdılar ki, bizim tələblərin ödənilməsi üçün xüsusi bir bəyanat verildi. Bu bəyanatda bizim üçün çox vacib olan məsələ – Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması əks olundu.

Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarəetmə hüququ verilməsi əks olundu. Dağlıq Qarabağın həm erməni, həm də azərbaycanlı əhalisinin təhlükəsizliyinin təmin olunması prinsipi əks olundu. 54 dövlətdən 53-ü bu bəyanata səs verdi. Bircə Ermənistan etiraz etdi. Ona görə də indi Ermənistanda Lissabon sammiti barədə eşidəndə çox hiddətlənirlər. Bu onlar üçün böyük bir yarıdır.

Təəssüflər olsun ki, Azərbaycan cəmiyyətində də bunu başa düşmək istəməyən bəzi qüvvələr vardır. Amma bizim xalqımız bunu bəyəndi. Əgər o vaxt, ondan sonrakı dövrdə aparılan iş 1997-ci ildə Ermənistan tərəfindən pozulmasaydı, biz məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail ola bilərdik. 1997-ci ilin sonunda Ermənistanın o vaxtkı prezidenti Levon Ter-Petrosyan, nəhayət, bu prinsiplərlə razı oldu. Amma ətrafındakılar onun əleyhinə çıxdılar və 1998-ci ilin yanvar ayında o, istefaya getməyə məcbur oldu.

S u a l : Sizin ölkəniz bu yaxınlarda Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul edildi. Bu özlüyündə böyük nailiyyətdir. Eyni zamanda Avropa Şurasına üzvlük həm daxili siyasətdə, həm də xarici siyasətdə Azərbaycanın üzərinə bu mötəbər qurumun norma və prinsiplərinə əməl etmək kimi böyük vəzifələr qoyur.

Cənab Prezident, Siz Azərbaycan üçün yaranmış yeni imkanları necə qiymətləndirirsiniz və Azərbaycanda demokratik təsisatların inkişaf etdirilməsi üçün hansı addımları atmağı nəzərdə tutursunuz?

C a v a b : Birincisi, hesab edirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması müstəqil Azərbaycan dövləti üçün və Azərbaycan xalqı üçün tarixi bir hadisədir. Son illərdə Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etdirilməsi üçün, müxtəlif sahələrdə islahatlar aparılması üçün, insan haqlarının qorunmasında bir çox qanunların qəbul olunması, onların həyata keçirilməsi üçün çox iş görüldür.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması bizim gördüyümüz işlərə, Azərbaycanın demokratiya yolu ilə getməsinə verilən yüksək qiymətdir. Amma məlumdur və bunu biz də bilirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq üçün bir çox şərtləri həyata keçirmək lazımdır və biz onları həyata keçirdik. Ancaq Avropa Şurasının üzvü kimi, hər bir başqa ölkənin, o cümlədən Azərbaycanın üzərinə daha başqa vəzifələr və böyük məsuliyyət düşür. Biz bu məsuliyyəti daşımağa hazırıq və Avropa Şurasının üzvü kimi qarşımızda duran vəzifələrin yerinə yetirilməsinə qadirik.

S u a l : Son illər dünyada türkdilli ölkələrin xalqlarının öz milli şüurunun dərk etməsi, türkdilli dövlətlərin sıx birləşməsi artıq reallığa çevrilmişdir. Azərbaycan da bu prosesin fəal iştirakçılarından biridir. Sizin fikrinizcə, inkişaf etməkdə olan Azərbaycan kimi ölkələrə belə birliyin gücləndirilməsi nə vəd edə bilər?

C a v a b : Bilirsiniz, dünyada son on illiklərin tarixi bunu göstərir ki, təkə türkdilli dövlətlər yox, dünyanın bir çox dövlətləri, xalqları müstəmləkəçilikdən azad olaraq, müstəqillik qazanaraq özlərinin milli şüurunun dərk etmək yolunu seçiblər.

1945-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yarananda cəmi 50-yə yaxın üzvü var idi. İndi isə onun 200-ə qədər üzvü vardır. Demək, ötən bu illərdə imperiyalar dağılıb, xalqlar müstəmləkəçilikdən azad olub, müstəqillik əldə ediblər. Bunların hamısı da milli şüurun inkişaf etməsinin həm nəticəsidir, həm də onun üçün daha da çox böyük imkanlar yaradır. Ona görə də bu, təkə türkdilli dövlətlərə aid deyildir.

Türkdilli dövlətlərin yaratdığı birliyin əsası ondan ibarətdir ki, bu dövlətlər, xalqlar tarixən bir kökə malikdirlər. Ancaq dünyanın imperiyalara bölünməsi və xüsusən, Sovet İttifaqının yaranması, bir çox türkdilli dövlətlərin bir-birindən təcrid olunması təbii ki, milli-mənəvi dəyərləri anlamaq, milli şüuru inkişaf etdirmək sahəsindəki imkanlardan onların istifadə etməsinə yol verməyibdir.

Bu xalqlar bir dilə mənsubdurlar, onların mənəvi dəyərləri, adət-ənənələri bir-birinə oxşardır. Həmin xalqlar uzun keçmişdə bir-biri ilə çox sıx əlaqədə olublar. Onların müştərek tarixi abidələri vardır. Məsələn, keçən il biz Azərbaycanın ən qədim tarixi abidəsi olan «Kitabi-Dədə Qorqud»un 1300 illik yubileyini qeyd etdik. Amma «Kitabi-Dədə Qorqud» Azərbaycanı necə məxsusdursa, eləcə də Türkiyəyə, Türkmənistanı, Qazaxıstanı məxsusdur. Hamı ona «Kitabi-Dədə Qorqud» deyir. Bax, bizim birliyimizin kökü budur.

Təbii ki, iqtisadi əlaqələri genişləndirmək və bu gün üçün çox yararlı olan qədim milli-mənəvi dəyərləri inkişaf etdirmək, onlardan daha da səmərəli istifadə etmək, mədəniyyət sahəsində əməkdaşlığı möhkəmləndirmək qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdir. Çünki bu ölkələrin, xalqların bir-birinə çox bənzər mədəniyyəti, tarixi vardır. Bu da bütün ölkələrin, xalqların xeyrinədir.

S u a l : Cənab Prezident, son illər Siz Qafqazda sülhün və sabitliyin bərqərar olunması üçün yeni təkliflər irəli sürmüşünüz. Bilmək istərdik ki, təklif etdiyiniz Qafqazda təhlükəsizlik və əməkdaşlıq paktının, regional təhlükəsizlik konsepsiyasının hansı prinsiplərə söykənməsini istəyirsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, Qafqaz, xüsusən Cənubi Qafqaz çox mühüm bir regiondur. Məsələn, mən bu yaxınlarda Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması münasibətilə Strasburqda keçirilən mərasimdə çıxış edərkən dedim ki, Cənubi Qafqaza bütövlük və bitərəflilik statusu vermək lazımdır.

Mən 1999-cu ilin noyabrında ATƏT-in İstanbul Zirvə görüşündə Qafqazda Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Paktının yaranması haqqında təklif irəli sürmüşəm. Bu, bütün ölkələr, o cümlədən Qafqaz üçün vacibdir. Güman edirəm ki, bu, yaxın gələcəkdə mümkün olacaqdır. Amma bunun əsasını indidən qoymaq lazımdır. Mən bunu deyəndə onu nəzərə alıram ki, Cənubi Qafqazda bütün münəqişələr aradan qaldırılmalıdır. Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsi ləğv olunmalı və Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh yaranmalıdır. Gürcüstanda olan münəqişəyə son qoyulmalıdır. Bunların hamısı mən dediyim həmin hədəflərə gəlib çatmağa imkan yaradacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, əvvəllər GUAM adlanan dövlətlərarası bir təşkilat formalaşdırıldı. Bilirik ki, bu da Sizin təşəbbüsünüzle meydana gələn bir təşkilat oldu. Bu təşkilat sonrakı fəaliyyət dövründə həyat qabiliyyətinə malik və inkişaf etməkdə olan bir struktur kimi özünü göstərərək siyasi sərhədlərini sürətlə genişləndirməyə başladı. Sonradan buraya Özbəkistan da daxil oldu və bu təşkilat GUÖAM adlandırıldı. Bilmək istərdik ki, bu birliyin əsas məqsədləri, prinsipləri və istiqamətləri nədən ibarətdir?

C a v a b : Birincisi, bu, təkə mənim təşəbbüslə yaranan bir təşkilat deyildir. Bu, GUAM təşkilatını yaradan bütün ölkələrin prezidentlərinin hamısının birgə təşəbbüsü nəticəsində mümkün olmuşdur.

Bu təşkilatın yaranmasının əsasını təşkil edən odur ki, biz Qədim İpək Yolunun bərpası, TRASEKA proqramının həyata keçirilməsi ilə məşğul oluruq. Ona görə də Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan və Moldova bu barədə eyni prinsiplərdən çıxış edirlər. Sonra da bu təşkilata qoşulmuş Özbəkistan da Qədim İpək Yolu üzərində olan bir ölkədir.

Bu ölkələrin hamısı coğrafi nöqteyi-nəzərdən bir region təşkil edir. Ona görə də biz bu ölkələrin bir-birilə daha da sıx əməkdaşlıq etməsi üçün bu təşkilatı yaratmışıq. Mən deyə bilmərəm ki, biz bu sahədə böyük nailiyyətlər əldə etmişik. Ancaq bu təşkilat get-gedə daha da yaxşı formalaşır və ölkələrimizin əməkdaşlığı üçün bir çox yeni imkanlar açır.

S u a l : Sovetlər İttifaqı dağıldıqdan sonra Xəzər dənizi artıq iki dövlətin dənizi olmaq statusunu itirməyə başladı. Xəzər dənizi hövzəsində yaranmış yeni coğrafi-siyasi vəziyyət Xəzəryanı dövlətlərin hamısının – Azərbaycanın, Qazaxıstanın, Rusiyanın, Türkmənistanın, İrannın nöqteyi-nəzərlərinin və maraqlarının birləşdirilməsi, nəzərə alınması üçün tamamilə yeni normativ aktların qəbul olunmasını tələb etdi. Biz görürük ki, ilk dəfə Azərbaycan tərəfindən irəli sürülmüş Xəzər dənizinin sektorlara bölünməsi prinsipi indi qələbə çalmaqdadır. Bilmək istərdik ki, Siz Xəzər dənizinin statusu ilə əlaqədar yaranmış bugünkü vəziyyəti necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bəli, mən çox məmnunam ki, Azərbaycanın neft strategiyası ilə əlaqədar bizim 1994-cü ildə tutduğumuz yol, yeni Xəzər dənizindən istifadə etmək nöqteyi-nəzərindən mövqeyimiz Xəzəryanı başqa ölkələr tərəfindən də tanınır.

Sovet hakimiyyəti vaxtında Xəzər dənizi əsasən SSRİ-yə məxsus idi. İran Xəzər dənizinin cənubunda kiçik bir hissənin sahibi olubdur. Əgər keçmişə nəzər salsaq, İran bundan o qədər də istifadə etməyibdir. Onlar bu kiçik ərazidə yalnız balıqçılıqla məşğul olublar. Amma SSRİ isə hələ 50 il bundan əvvəl Xəzər dənizində suyun dərinliyindən neft çıxarılması ilə məşğul olurdu. Bunu da Azərbaycan edirdi.

Ondan sonrakı illərdə Azərbaycan alimləri, geoloqları Xəzər dənizinin müxtəlif sahələrində neft və qaz yataqlarını kəşf ediblər. Xəzər dənizinin mineral ehtiyatlarından istifadə etmək üçün Sovetlər İttifaqı zamanı Xəzər dənizi sektorlara bölünüb. Bu da nisbi xarakter daşıyıb. Çünki Xəzər dənizində neft hasilatı ilə əsasən Azərbaycan məşğul olurdu. Rusiya bununla qəti məşğul olmurdu. Qazaxıstan da bununla

la məşğul olmurdu, Türkmənistan da çox az bir sahədə, sahilə neft hasilatı ilə məşğul idi.

Biz bu təcrübəyə və prinsipə əsaslanaraq, Xəzər dənizinin sektorlara bölünməsi prinsipini əsas götürüb Azərbaycana aid olan sektorda öz işimizi başladırıq. Yəni bu bizim üçün yeni bir şey deyildir. Biz Azərbaycan sektorunda – Neft Daşlarında 50 il bundan öncə neft hasil edirdik. Yaxud başqa yerlərdə də, sahilədən təxminən 100 kilometr uzaqda olan nöqtələrdə biz qaz və neft hasilatı ilə məşğul olmuşuq. Biz bu işimizi davam etdiririk. Ancaq fərq ondan ibarətdir ki, 1994-cü ildə biz bu işə dünyanın böyük neft şirkətlərini – həm Avropanın, həm də Amerika Birləşmiş Ştatlarının şirkətlərini cəlb etdik.

Ancaq o vaxtlar bizim gördüyümüz bu işlər bəzilərində etiraz doğurdu və Xəzərin statusunun müəyyən olunması məsələsi ortaya atıldı. Müxtəlif variantlar irəli sürülürdü. Biz isə yalnız və yalnız sektor prinsipini məqbul hesab edirdik. Nəhayət, bu prinsip Azərbaycan ilə yanaşı başqa ölkələr – Rusiya, Qazaxıstan tərəfindən də tanınıb.

Güman edirəm ki, Türkmənistan da bu prinsipi tanıyacaqdır. İrannın bu barədə iddiaları vardır. Biz belə qərara gəlmişik, Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçıları mart ayında Aşqabadda görüşəcəklər. Yəqin ki, bu məsələnin müzakirəsinə başlayacağıq. Deməli, bizim tutduğumuz yol düz imiş.

S u a l : Rusiyanın prezidenti Vladimir Putin bu yaxınlarda Azərbaycana rəsmi səfər etmişdir. Kütləvi informasiya vasitələri bu səfərin nəticələrini çox yüksək qiymətləndirirlər. Sizcə Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində mövcud olan bir sıra problemlərin həll edilməsi bu səfərdən sonra mümkündürmü? Bir də Azərbaycanın xarici siyasətinin üstün istiqamətlərində yeni təşhirlər ediləcəkdirmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, Rusiya Azərbaycanın böyük qonşusudur. Rusiya ilə Azərbaycan təxminən 200 ildir ki, bir-biri ilə əlaqə qurubdur. Rusiyada çoxlu azərbaycanlı yaşayır. Keçmişdə Azərbaycanın iqtisadiyyatı, xüsusən sənayesi Rusiya ilə çox bağlı olubdur. Respublikamızda istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının da əsas bazarını Rusiya təşkil edibdir. Ona görə də Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi belə bir böyük qonşusu ilə gərək yaxşı münasibətdə olsun. Amma müxtəlif səbəblərə görə belə bir münasibət yaranmamışdır. Prezident Putinin Azərbaycana rəsmi səfəri belə münasibətlərin yaranması üçün çox yaxşı əsasdır.

Biz kiminləsə düşmənçilik edib, kiminləsə hərbi ittifaq yaratmaq istəmirik. Hətta müharibə vəziyyətində olduğumuz Ermənistanla da sülh yaratmaq istəyirik. Prezident Putinin Azərbaycana səfəri həm Rusiya, həm Azərbaycan üçün çox xeyirlidir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz ilk dəfə Azərbaycanın rəhbərliyinə 30 il bundan öncə gəlmisiniz. O vaxtlar Siz keçmiş Sovet İttifaqı ölkələri, respublikaları arasında da Azərbaycanı öncül sıralara çıxarmısınız. Bu nailiyyətlərin əldə olunmasında Sizə nə kömək etdi?

Sizin o dövrdə gördüyünüz işlər barədə daha çox məlumat almaq bizim oxucularımız üçün maraqlıdır.

C a v a b : Kömək edən o oldu ki, mən sadəcə çalışırdım ki, öz doğma xalqıma, Azərbaycan xalqına, respublikamıza sədaqətlə xidmət edim.

Azərbaycanın böyük intellektual və iqtisadi potensialı vardı. Amma bunlardan lazımı qədər istifadə olunmurdu. Ona görə də Azərbaycan, SSRİ-yə daxil olan 15 müttəfiq respublika içərisində o illər ən axırıncı yerlərdə idi. Mən sadəcə olaraq Azərbaycanın bu böyük potensialını hərəkətə gətirdim. Azərbaycanda qanunpozuntularına, korrupsiyaya, vəzifəli şəxslərin öz vəzifələrindən sui-istifadə etmə hallarına qarşı ciddi mübarizə apardım. Daha çox vəzifəli şəxslərin yox, adi vətəndaşların vəziyyətinin yaxşılaşması və onların hüquqlarının qorunması üçün çalışdım. Bu da bir neçə ildən sonra öz nəticəsini verdi, Azərbaycan 15 müttəfiq respublika içərisində birinci yerlərə çıxdı. Bu o deməkdir ki, insanlar daha da yaxşı yaşamağa başladılar. Onların həyat səviyyəsi yüksəldi. Azərbaycanda iqtisadiyyat inkişaf etdi. Respublikamızın hörməti qalxdı.

S u a l : Bəs Siz Azərbaycanın bugünkü potensialını necə qiymətləndirirsiniz? Azərbaycan sənayesinin və kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi imkanlarına necə baxırsınız?

C a v a b : Azərbaycanın həm intellektual, həm iqtisadi potensialı bu gün də böyükdür. Zəngin təbii sərvətləri, çox münbit torpaqları vardır. Ona görə də hesab edərim ki, Azərbaycanın iqtisadi cəhətdən çox yaxşı gələcəyi vardır. İndi biz keçid dövrünü yaşayırıq. Yəni vaxtilə mənim qurub-yaratdığım böyük sənaye müəssisələri, zavodlar indi istənilən səviyyədə işləmir. Nə üçün? Çünki onların çoxu SSRİ-nin başqa respublikaları ilə sıx inteqrasiyada idilər. İndi bu əlaqələr qırılıbdir. Məsələn, bizim kimya kompleksimiz var, orada məhsul istehsal etmək

üçün Murmanskdan apatit alıb gətirirdik. Amma mən heç bilmirdim ki, apatitin alınmasına və buraya gətirilməsinə nə qədər xərc çəkilir və məhsulun maya dəyərinə bunun nə qədər təsiri olacaqdır.

Sovet ölkəsi, sosialist iqtisadiyyatı bir-biri ilə çox bağlı idi. Məsələn, indi Murmanskdan apatit alıb buraya gətirmək mümkün deyil, çünki çox bahadır. Ona görə bu sahə işləmir. Belə faktlar çox gətirə bilərəm. Yaxud da Azərbaycanda neft avadanlığı istehsal edən zavodlar çox güclü idi, SSRİ-nin bütün regionlarında bu məhsula olan tələbatı ödəyirdi. Biz onları burada istehsal edirik, Tümenə, Tatarıstana, Başqırdıstana göndərirdik. Amma indi onlar özləri belə zavodlar yaradıblar. Bizim məhsula ehtiyacları yoxdur. Biz bu məhsulu istehsal etmək üçün metal alırdıq və digər şeyləri də başqa respublikalardan alırdıq. Bu əlaqələr də kəsilibdir. İndi bizim neft maşınqayırması zavodları yeni bazarlar axtarırlar, tapırlar. Vaxt keçəcək, bunlar daha da yaxşı işləyəcəklər. Siz yaxşı bilirsiniz, bazar iqtisadiyyatı ilə sosialist iqtisadiyyatı arasında nə qədər böyük fərq var.

Biz indi özəlləşdirmə aparırıq. Özəl sektor və bir çox istehsal sahələri yaranır. Məsələn, indi kənd təsərrüfatında istehsal çox yüksəkdir. Çünki biz torpağı kəndliyə vermişik. Kəndli də torpaqdan daha səmərəli istifadə edir. Məsələn, keçən il kənd təsərrüfatı istehsalı 12 faiz artıbdir. Amma istehsal olunan məhsulun da böyük bir hissəsi gərək, başqa ölkələrdə satılsın. Azərbaycanın daxili bazarı təmin olunur. Amma ixrac üçün xarici bazar da tapmaq lazımdır. Bu barədə bizim üçün ən əlverişli ölkə Rusiyadır. Bu əlaqələri yaratmalıyıq.

Bizim neft sektorunda iqtisadiyyatımızı inkişaf etdirmək üçün çox böyük imkanlar var. Ona görə Azərbaycanın indi müstəqil dövlət kimi, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə gedən dövlət kimi çox yaxşı perspektivi vardır.

S u a l : Azərbaycan qarşısına bazar iqtisadiyyatı yolu ilə inkişaf etməyi məqsəd qoyaraq, eyni zamanda beynəlxalq iqtisadiyyata inteqrasiya olunmaq sahəsində də fəal səylər göstərməkdədir. Bu baxımdan, sizin ölkənizin aparıcı sənaye sahəsi olan, iqtisadiyyatın aparıcı hissəsini təşkil edən neft sənayesi Azərbaycanın beynəlxalq sistemlərə inteqrasiyasında, sanki bələdçi rolunda çıxış edir. Azərbaycanın «Əsrin müqaviləsi» ilə başlanan neft strategiyası uğurla həyata keçirilməkdədir. Neft sənayesi gələcəkdə də Azərbaycanın iqtisadiyyatının inkişafı üçün mühərrik rolunu, əsas aparıcı qüvvə rolunu oynamaqda davam

edəcəkmiki?

C a v a b : Bəli, mütləq edəcəkdir. Çünki bizim imkanlarımız böyükdür və əgər imzaladığımız müqavilələri həyata keçirsək, hələ yüz il də, bəlkə iki yüz il də Azərbaycanda böyük neft və qaz hasilatı təmin olunacaqdır. Təbiidir ki, bu da Azərbaycanın iqtisadiyyatının inkişaf etməsi üçün çox mühüm rol oynayacaqdır.

S u a l : Cənab Əliyev, Siz təzə olan hər bir şeyə çox böyük maraq göstərən insansınız. Yeni ideyalara, mütərəqqi fikirli ideyalara çox böyük enerji sərf edərək və yeni təşəbbüslər göstərərək Azərbaycanın beynəlxalq layihələrdə fəal iştirakını təmin edirsiniz. Bu baxımdan sübhə yoxdur ki, Böyük İpək Yolunun bərpa olunması XXI əsrin ən yaddaqalan və ən cəlbedici layihələrindən biridir. Bu, bütün Avrasiya regionunda yerləşən dövlətlər üçün inanılmaz imkanlar yaradır. Siz Böyük İpək Yolu ilə əlaqədar məsələlərə toxundunuz. Lakin bilmək istədik ki, bu layihənin gerçəkləşdirilməsində Azərbaycanın rolu və İpək Yolu üzərində yerləşən ölkələrdən biri kimi Sizin təşəbbüsləriniz barədə bizə daha nələri demək istərdiniz?

C a v a b : Tarixi Böyük İpək Yolunun bərpası və onun istifadə edilməsi İpək Yolu üzərində yerləşən ölkələr üçün, Asiya və Avropa üçün çox böyük əhəmiyyətə malik olan bir layihədir. Mən istəməzdim deyəm ki, biz burada təşəbbüskar rolu oynayırıq. Amma coğrafi vəziyyətimizə görə İpək Yolunda biz mühüm rol oynayırıq. Bir çox başqa ölkələrlə müqayisədə, bu işlə, bəlkə də, daha ciddi məşğul olmuşuq və daha tez məşğul olmağa başlamışıq.

Böyük İpək Yolunun bərpası ilə əlaqədar biz təşəbbüslər göstərdik və bunu TRASEKA proqramının həyata keçirilməsi ilə əlaqələndirərək, 1998-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycanda ilk beynəlxalq konfrans təşkil etdik. Konfransa 32 dövlətin nümayəndə heyəti gəlmişdi, onlardan 9-na prezidentlər başçılıq edirdi. 15 beynəlxalq təşkilatdan nümayəndələr də iştirak edirdi. Hesab edirəm ki, Bakı konfransı İpək Yolunun bərpa olunması üçün çox ciddi bir addım oldu. Biz bu barədə birgə sənəd imzaladıq və Avropa Birliyi ilə birlikdə İpək Yolunun bərpası layihəsini yerinə yetirmək üçün Bakıda daimi katiblik yarandı. Ona görə biz bu məsələnin həll olunmasında çox aparıcı yer tuturuq.

S u a l : Azərbaycan öz qapılarını xarici investisiyalar üçün açıbdir. Sizcə, Azərbaycanda yerli sahibkarların hüquqları, mənafələri necə qorunur?

C a v a b : Bilirsiniz, qorunur, ancaq istərdim ki, bundan da yaxşı qorunsun. Birincisi, mənə sevindiren odur ki, son illər Bakıda özəl sektorda yeni istehsal yaranıbdir. Bunların bəziləri bizim yerli sahibkarlarla xarici şirkətlərin birgə fəaliyyəti nəticəsində yaranıbdir. Bəziləri xarici investorlar tərəfindən yaranıbdir, bəziləri də yerli sahibkarlar tərəfindən yaranıbdir. Bunlar hamısı bizdə daxili istehsalı artırır.

2000-ci ilin yekunlarını götürsəniz, idxala nisbətən ixrac çoxalıbdir. Ancaq təbiidir ki, istərdim sahibkarların hüququ daha da yaxşı qorunsun. Onlara bütün imkanlar yaransın. Hüquq-mühafizə orqanları onların işlərinə qarışmasınlar, dövlət orqanları bu işdə onlara qayğı göstərsinlər. Dəfələrlə demişəm ki, sahibkarların, firmaların işi ilə ancaq Vergilər Nazirliyi məşğul olmalıdır. Qoy iş görsünlər, qazansınlar, vergini versinlər. Bazar iqtisadiyyatı bizdə yenidir. Hələ insanların hamısı buna alışmayıbdir. Amma biz bu prinsiplərlə irəliyə gedəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin fikrinizcə, Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadiyyata baxışları necədir? Başqa sözlə desək, XXI əsrdə Azərbaycan qloballaşmadan xeyir götürəcək, yoxsa ona ziyan gələcəkdir?

C a v a b : Siz bunu daha yaxşı bilirsiniz.

C e y m s M i l l e r : Cənab Prezident, mənim üçün vaxt ayırdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirirəm. Sizdən müsahibə götürməkdən, azərbaycanlılar ilə birgə çalışmaqdan zövq almışam və gələcəkdə yenidən Azərbaycana dönmək fikrindəyəm.

H e y d e r Ə l i y e v : Sağ olun. İki saat vaxt keçdi. Görək, siz nə cür kitab çıxardacaqsınız.

C e y m s M i l l e r : Cənab Prezident, ümidvaram ki, o kitabı mən özüm Sizə təqdim edəcəyəm.

BİZ ÖZ TALEYİMİZİN VƏ ÖZ TORPAQLARIMIZIN SAHİBİ OLMALIYIQ

7 fevral 2001-ci il

ABŞ-in ən nüfuzlu mətbuat orqanlarından olan «Liderlər» jurnalında dünyanın tanınmış dövlət başçıları və görkəmli şəxsiyyətləri haqqında məqalələr dərc edilir. Jurnalın yeni əsrdə çıxan ilk nömrəsində görkəmli dövlət xadimi, müasir dünyanın ən məşhur siyasətçilərindən olan Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ilə geniş müsahibə dərc edilmiş, nəşrin üz qabığında isə dövlətimizin başçısının rəngli fotosəkli verilmişdir.

Müsahibənin çox hissəsi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə həsr olunmuşdur. Hər bir ölkənin öz taleyinin və öz torpağının sahibi olduğunu vurğulayan Prezident Heydər Əliyev xatırladır ki, beynəlxalq hüquq normalarına, BMT-nin və ATƏT-in prinsiplərinə görə dövlətlərin sərhədlərinin toxunulmazlığına hörmət edilməlidir, ərazi bütövlüyünün və suverenliyin pozulması yolverilməzdir. Lakin 1988-ci ildə Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü nəticəsində bu prinsiplər pozulmuşdur.

Dağlıq Qarabağın tarixindən ətraflı söhbət açan dövlətimizin başçısı bildirir ki, əzəli Azərbaycan torpağı olan bu əraziyə ermənilər təxminən iki əsr bundan əvvəl çar hökuməti tərəfindən köçürülmüşlər. Sovet hökuməti isə nəinki Azərbaycanın qədim torpaqlarının bir çoxunu ermənilərə verdi, üstəlik, Dağlıq Qarabağda muxtar vilayət yaratdı.

Prezident Heydər Əliyev belə bir cəhətə də diqqəti cəlb edir ki, ermənilər Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsini zaman-zaman qaldırsalar da, Sovet hökuməti özünün inzibati sərhədlərini dəyişmək istəmədiyinə görə bu tələbi əsassız saymışdı. Lakin 80-ci illərin axırlarında Sovet İttifaqının zəifləməsindən istifadə edən ermənilər yenidən ərazi iddiası qaldıranda, SSRİ rəhbərliyi birtərəfli mövqe tutdu və nəinki münaqişənin kəskinləşməsinin qarşısını almadı, hətta Ermənistanla Dağlıq Qarabağ işğal etməkdə kömək etdi. Sovet Ordusunun köməyi ilə Ermənistan təkcə Dağlıq Qarabağı deyil, onun ətrafındakı bir neçə rayonu da işğal etdi, orada yaşayan azərbaycanlıları zorla qovub çıxardılar.

Dövlətimizin başçısı xatırladır ki, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarının qeyd-şərtsiz azad edilməsi barədə 4 qətnamə qəbul etsə də, Ermənistan bunları hələ də yerinə yetirmir.

Müsahibədə hazırda Dağlıq Qarabağın özündə mövcud olan vəziyyətdən bəhs olunur. Prezident Heydər Əliyev bildirir ki, indi oradakı er-

mənilərin də bir çoxu çıxıb getmişdir və Dağlıq Qarabağda cəmi 60 minə qədər erməni qalmışdır.

Ermənistanın hərbi təcavüzünün ağır nəticələrindən söhbət açan dövlətimizin başçısı vurğulayır ki, münaqişənin həlli, Azərbaycanın işğal edilmiş bütün torpaqlarının azad olunması, bir milyondan artıq vətəndaşımızın doğma yurdlarına qaytarılması ölkəmizin bir nömrəli problemdir.

Bədnam 907-ci düzəliş barədə suala cavabında Prezident Heydər Əliyev deyir ki, 1992-ci ildə ABŞ Konqresinin qəbul etdiyi bu qərar Azərbaycana qarşı ədalətsizlik və ayrı-seçkilikdir. Prezident Klinton, vitse-prezident Qor və dövlət katibi Olbrayt dəfələrlə bildirmişdilər ki, bu qərar ədalətsizdir və ləğv olunmalıdır. Ancaq ABŞ rəhbərləri bu düzəlişin ləğvi üçün mümkün olan hər şeyi edəcəkləri barədə vədlərini yerinə yetirmədilər. Bunu da onunla izah edirlər ki, ABŞ-da ermənipərəst konqresmenlər çoxdur. Dövlətimizin başçısı bununla əlaqədar deyir ki, ABŞ Konqresi özünü dünyada insan hüquqlarının müdafiəçisi sayır, ancaq eyni zamanda bu böyük ədalətsizliyə əsas qoymaq üçün heç nə etmir. Biz hesab edirik ki, Konqres ölkəmizə münasibətdə ikili standart siyasəti yeredir. Təəssüf ki, bu bir həqiqətdir və bizi incidir.

Müsahibədə indiyədək Azərbaycanın xarici neft şirkətləri ilə imzaladığı müqavilələrdən və bunların əhəmiyyətindən də söhbət gedir. Azərbaycanın qədim neft ölkəsi olduğunu, keçmiş Sovet İttifaqının inkişafında Bakı neftinin əvəzsiz rol oynadığını xatırladan dövlətimizin başçısı vurğulayır ki, müstəqillik əldə etdikdən sonra biz təbii sərvətlərimizdən xalqımızın rifahı naminə istifadəyə başladığımız. İndiyədək biz 19 neft müqaviləsi imzalamışıq və bunlarda dünyanın 30 iri şirkəti iştirak edir. Bütün bu müqavilələr həyata keçiriləcək və biz təbii sərvətlərimizdən iqtisadiyyatımızın digər sahələrinin inkişafı, xalqımızın firavanlığı üçün istifadə edəcəyik.

Prezident Heydər Əliyev müsahibəsinin sonunda müxbirin «Azərbaycan vətəndaşları deyirlər ki, Siz olmadan Azərbaycan olmazdı. Tarixdə necə qalmaq istərdiniz?» sualına belə cavab verir:

– İstərdim ki, gələcək nəsillər mənə Azərbaycanda əsl demokratik dövlət yaradılması naminə ölkəsinə xidmət edən, Azərbaycanın tərəqqisi üçün iqtisadiyyatın bazar münasibətləri əsasında inkişafına kömək edən bir insan kimi xatırlasınlar. Həmçinin istərdim ki, mənə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasına kömək edən insan kimi, öz ölkəsinə və öz millətini sevən lider kimi və öz ölkəsi, xalqı uğrunda həyatını qurban verməyə hazır olan bir insan kimi xatırlasınlar.

FRANSAYA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

3 mart 2001-ci il

– Mənim Parisə yola düşməyim artıq respublikada məlumdur. Mən bunu Milli Məclisin iclasında da demişəm, mətbuatda da yazılıb, hamı bilir. Ona görə də bu bərədə hansısa bir bəyanat verməyə ehtiyac yoxdur. Sizin nə sualınız varsa, mənə deyin.

S u a l : Cənab Prezident, Robert Koçaryan bildirib ki, prezident Jak Şirakin iştirakı ilə üçtərəfli görüşdən əlavə, Sizinlə iki dəfə görüşəcəkdir. Orada hər hansı yeni bir təklif müzakirə olunacaqmı, yoxsa, əvvəlki üç təklifdən doğan dördüncü bir təklif olacaq?

C a v a b : Sən özün bir şeyi quraşdırırsan, istəyirsən ki, mən buna cavab verim. Mən bilmirəm ki, o deyib iki görüş olacaqdır. Gedəcəyəm ora, görüşəcəyik, əgər lazım olsa, iki dəfə görüşəcəyik, lazım olarsa, üç dəfə, dörd dəfə görüşəcəyik. Hər halda biz bu görüşləri aparırıq ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunmasında müəyyən bir razılığa gələk. Bu razılığa gəlmək üçün on dəfə görüşmək lazım olsa da, mən on dəfə də görüşəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan bu görüşə yeni təklif aparırmı?

C a v a b : Mən təklif aparmıram, təklifi ondan gözləyirəm.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan ictimaiyyətinin əksər hissəsi müharibəyə hazır olduğunu bildirib. Buna Sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Mən münasibətimi Milli Məclisdə demişəm. Birincisi, sən haradan bilirsən ki, Azərbaycan ictimaiyyətinin əksəriyyəti bunu bildirir? Sən haradan bilirsən? Belə məsuliyyətsiz sözləri niyə deyirsən? İndi sən, o birisi, bu birisi ömründə döyüşlərdə olmayanları, müharibədən xəbəri olmayanları küçədən tutub gətirirsiniz, biri, nə bilim «göy polkovnikdir», biri nədir... Bəli, müharibə istəyənlər var. Amma onlar həqiqi müharibə istəyənlər deyillər. Onlar torpağı azad etmək istəyənlər deyillər. Amma bu birilər isə həmin o müharibə vaxtı qarışıqlıqdan istifadə edib öz şəxsi məqsədlərinə nail olublar, indi də həmin o dövrü təkrarlamaq istəyirlər. Müharibə etmək çətin deyil-

dir. Ancaq müharibəni aparmaq və istədiyimiz məqsədlərə nail olmaq – əsas bunlardır. Küçədə oturan, məsuliyyət daşımayan adam hər şey deyə bilər. Mən məsləhət görərem ki, televiziya respublikanın tanınmış adamlarını, Azərbaycana üreyi yanan adamları çıxarın. O adamlar ki, televiziya çıxırlar – xüsusən də ANS-də – onların hamısının kimliyi məlumdur. Onların heç biri heç bir döyüşdə iştirak etməyibdir. Gəlib deyir ki, mən döyüşməliyəm, qan tökməliyəm. Get qan tök. Bəs o vaxt niyə qan tökmədin? Niyə sən bir dırnağın da cızılmadı?

S u a l : Cənab Prezident, təcrübəli dövlət xadimi və siyasi xadim kimi, Siz münaqişənin həllinin hansı variantına üstünlük verirsiniz?

C a v a b : Ay qızım, bunu mən Milli Məclisdə demişəm və bizim Milli Məclisdəki müzakirəmiz – əgər siz doğrudan da dünyadan məlumat alırsınızsa, – indi bütün dünyada böyük əks-səda doğurubdur. Ermənistan iki gün, necə deyirlər, çaxnaşmaya düşübdür. Narazı olubdur ki, niyə mən bu sənədləri dərc etdirmişəm. Bundan sonra onlar axırıncı sənədi dərc etdiriblər. Sonra isə əvvəlki iki sənədi də dərc etdiriblər. Ona görə də mənim həyata keçirdiyim tədbir, birincisi, ondan ibarət idi ki, Milli Məclis indiyə qədər məsələni müzakirə etmək istəyirdi, verdik müzakirəyə. Müzakirədə konkret bir şey deyən olmadı, indi gözləyirəm ki, bir şey desinlər.

ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri buraya gəlmişdi. Mən onunla iki saat təkbətək danışmışam. Sonra nümayəndə heyəti ilə birlikdə onunla iki saat danışmışam. Axşam üç saat yemək vaxtı danışmışam, gecə saat 12-də ondan ayrılmışam. Mən vaxtımı buna sərf edirəm. Amma o mənə dedi, mən də proqramdan bildirdim ki, müxalifət nümayəndələri ilə görüşəcəkdir. Gəldi görüşdü. Həmin o hay-küy salan adamlar niyə gəlib orada sözlərini demədilər? Özlərini ən böyük lider hesab edən partiya rəhbərləri niyə gəlib öz sözlərini demədilər?

Mən Milli Məclisdə dedim ki, kimin sözü varsa, desin. Milli Məclisdə desin, Milli Məclisdə demir, mətbuatda desin. Mətbuatda demir, Birləşmiş Millətlər Təşkilatına, ATƏT-ə desin. Bundan artıq fürsət ola bilərdimi? ATƏT-in yeni fəaliyyətə başlamış sədri böyük bir nümayəndə heyəti ilə – onun tərkibində həm ATƏT-in keçmiş sədrinin, Avstriyanın nümayəndəsi, həm də ATƏT-in gələcək sədri olacaq Portuqaliyanın nümayəndəsi və başqa adamlar iştirak edirdilər – Azərbaycana gəlmişdi. Gedəydilər, öz sözlərini deyəydilər. Amma qaçıb gizləndilər.

S u a l : Cənab Prezident, «Nezavisimaya qazeta»da erməni mənbələrinin yazıları dərc olunubdur. Orada bildirilir ki, Qarabağla bağlı məsələnin Milli Məclisdə müzakirəsi Heydər Əliyevin qələbəsidir. Erməni mənbələri Koçaryanı artıq geri çəkilən tərəf kimi göstərir, hətta məsələni dondurmağı tövsiyə edirlər.

C a v a b : Bilirsinizmi, mən özümü hələ qalib hesab etmirəm. İndi kim nə cür hesab edir, qoy etsin. O vaxt biz, təkcə mən yox, Azərbaycan özünü qalib hesab edə bilər ki, məsələnin ədalətli həllinə nail olaq. Onda deyərik ki, bəli. Biz heç onda da «qalib» sözünü işlətməyəcəyik. Çünki biz böyük məğlubiyyətlərə uğramışıq. Əgər biz öz torpaqlarımızı azad edə bilsək, insanları oraya qaytarsaq, azı 10-15 il lazımdır ki, onların ev-eşikləri, binaları tikilsin. Buna ömür lazımdır, iradə lazımdır. Lazımdır ki, Azərbaycana rəhbərlik edən şəxs xalqa can yandırsın.

Mən orada, Milli Məclisdə dedim ki, oturmusunuz burada, gedin o çadırlarda yaşayın. On gün o çadırdakı yaşayın. Əgər evinizi vermək istəmirsinizsə, o çadırdakına da ki, mənə burada bir yer ver, mən də sizinlə 10 gün yaşayacağam. Hansı gedib yaşayıbdır, onların hansı çadırdakı yaşayan adamlar haqqında düşünür?

Mən bu dərdədən gecə-gündüz yata bilmirəm. Mənim gördüyüm tədbirlərin bəlkə də yüzdə birini heç kəs bilmir. Mən xalqın dərini, millətin dərini çəkirəm və məsuliyyətimi dərk edirəm ki, Azərbaycan Prezidentiyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Milli Məclisdəki müzakirələrdən sonra münaqişənin həlli ilə bağlı az təkliflərin verilməsini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Heç bir şey verilməyib, necə qiymətləndirəcəyəm? Elə mən bilirdim ki, verməyəcəklər də.

S u a l : Cənab Prezident, Sizcə danışıqlar prosesində irəliləyiş mümkündürmü?

C a v a b : Bilirsinizmi, irəliləyişə nail olmağa biz neçə ildir ki, çalışırıq. Əlbəttə, biz çalışırıq ki, irəliləyişə nail olaq. İrəliləyiş nə vaxt olacaq? Bunu deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Fransada danışıqlara hansı ümidlərlə gedirsiniz?

C a v a b : O ümidlərlə gedirəm ki, danışıqlarda bir irəliləyiş olsun.

S u a l : Dağlıq Qarabağa ən yüksək muxtariyyətin verilməsi ilə bağlı nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Birinci, ikinci təkliflərdə bu vardı. Mən onunla razıyam. Amma Ermənistan onu qəbul etmədi. İndi də Milli Məclisdə oturanlar, təkcə onlar yox, kənarında olanlar, xüsusilə müxalifət deyir ki, bunların heç birini qəbul etmək olmaz. Yaxşı, mən razıyam, heç birisini qəbul etmək olmaz. De görüm, sən nə təklif edirsən? Sən gözləyirsən, bir balaca imkan olsun ki, hay-küy salasan, yığışasan. Ola bilər, Milli Məclisin müxalifəti bir xeyri o oldu ki, bir-birindən zəhləsi gedən adamların hamısı yığıldı bir yerə. Mən onlara kömək etdim. Amma bu da müvəqqətdir. Bir azdan sonra dağılacaqlar. Çünki onların hərəsi öz iddiası ilə yaşayır.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryan bildirir ki, bu dəfəki danışıqlarda irəliləyiş olacaqdır. Sizcə, o, nəyi nəzərdə tutur?

C a v a b : Axı bu sual verildi, nə üçün təkrar edirsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, beynəlxalq ictimaiyyətin təsiri altında Koçaryanın geri çəkilməsindən danışılır. Bu geri çəkilmə Ermənistanın Dağlıq Qarabağın yüksək muxtariyyəti ilə razılaşması ola bilərmi?

C a v a b : Bu barədə heç nə deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Qarabağ əlilləri ilə bağlı onların cəmiyyətində yoxlamalar oldu, bir neçə Qarabağ əlili həbs edildi. Onların müəyyən sosial tələbləri var idi. Qəbulla bağlı Sizə müraciət etmişdilər. Onları qəbul edəcəksinizmi?

C a v a b : Birincisi, mən onların müraciətini almamışam. İkincisi, onlarla məşğul olan bizim müvafiq orqanlar vardır. Onlar məşğul olacaqlar, ölçü götürəcəklər. Bunu şişirtmək lazım deyildir. Qızım, sənə yenə də məsləhət görərim ki, belə şeyləri şişirtmə. Bilirsinizmi, Qarabağ əlilləri təkcə oraya yığışanlardan ibarət deyildir. 7-8 min Qarabağ əlili vardır. Bunlar onları təmsil etmirlər. Amma mən bu işlərlə məşğul olmuram.

S u a l : Cənab Prezident, Sizcə işğal edilmiş rayonlardan hansının azad olunması ehtimalı daha yüksəkdir?

C a v a b : Bunların hamısı özümüzün suallarındır.

S u a l : Cənab Prezident, NTV-də «Qarabağ sülh ordusu» adlı veriliş hazırlanıb, onun efirə getməsinin qarşısı alındı. ANS teleşirkəti bu məsələni qaldırdı, Azərbaycanın Rusiyadakı səfiri də bunun qarşısını aldı, yeni veriliş efirə getmədi. Respublikamızın əhalisini narahat edən belə məlumatlar yayan həmin kanalların verilişlərinin Azərbaycanda məhdudiyətsiz yayılmasına necə baxırırsınız?

C a v a b : Biz heç kəsə məhdudiyət qoymuruq. İndi mətbuat və söz azadlığıdır. Sağ olun.

FRANSAYA İŞGÜZAR SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

6 mart 2001-ci il

– Yəqin ki, mətbuatdan sizə hər şey məlumdur. Ona görə də belə bir bəyanat verməyə, hesab edirəm ki, ehtiyac yoxdur. Ancaq sadəcə, onu deyə bilərəm ki, əvvəlcədən planlaşdırıldığı kimi, mart ayının 4-də Parisdə Marini sarayında Koçaryanla mənim iki saatdan artıq görüşüm keçdi. Məsələni müzakirə, nə o tərəfdən, nə də bu tərəfdən heç kəsin iştirakı olmadan müzakirə etdik. Təbii ki, görüşlər asan keçmir, gərgin keçir. Bunun da səbəbi məlumdur. Ona görə yox ki, hansısa tərəf yaxşı danışıqlar apara bilir, yaxud da hansının daha çox dəlili vardır. Burada ən böyük dəlil ondan ibarətdir ki, Ermənistan Azərbaycanın torpaqlarını işğal edibdir. O istəyir ki, Dağlıq Qarabağa status verilsin. Biz isə status vermək istəmirik, status vermirik və deyirik ki, bütün torpaqlarımızı azad edin. Ola bilər, üstünlük onların əlində olubdur, buna görə də onlar deyirlər ki, vermirsinizsə, onda belə vəziyyətdə qalaq.

Səfərimin ikinci günü, mart ayının 5-də səhər saat 9.30-da Yelisey sarayında prezident Şirakla görüşdüm. 35 dəqiqə təkbətək söhbət etdik. Jak Şirak bir o qədər də Koçaryanla görüşdü. Onların görüşü qurtarandan sonra məni Yelisey sarayına dəvət etdilər. Orada bizim üçtərəfli görüşümüz keçdi – prezident Jak Şirak, prezident Koçaryan, bir də mən. Yəni də heç bir kəs iştirak etmirdi. Yalnız prezident Şirak xahiş etdi ki, onun şəxsi katibinə görüşdə iştirak etməyə icazə verilsin ki, o, müəyyən qeydlər edə bilsin. Buna da mən razı oldum, yəni hər ikimiz razı olduq. Orada bizim danışıqımız təxminən üç saat çəkdi. Bu da çox müzakirə və gərgin keçdi. Əlbəttə, Minsk qrupunun həmsədrələrindən biri kimi, Fransanın prezidenti Jak Şirak çalışır ki, məsələnin həll olunması üçün yollar tapılsın. Müxtəlif variantlar müzakirə olundu. Ancaq o hər dəfə deyirdi, bu dəfə də dedi ki, mən heç bir tərəfə təsir etmək istəmirəm, sadəcə, öz fikirlərimi deyirəm. Hər tərəf bu barədə tamamilə sərbəstdir, mənim fikrimi qəbul edə bilər, ya qəbul edə bilməz. Bununla da belə çıxır ki, heç bir konkret nəticəyə gələ bilmədik.

Əvvəllər də demişəm, danışıqlarda kompromislər mühüm yer tutur. Burada da bir irəliləyiş yoxdur. Ermənistan tərəfi narazılıq bildirdi ki,

biz birtərəfli olaraq gizli sənədləri dərc etdirmişik. Dedim, bağışlayın, burada elə bir şey yoxdur. Çünki onlar artıq məxfiliyini itiriblər. O dedi ki, gərək, bizə deyəydiniz, biz də dərc edərdik, çünki bizim ictimaiyyət də bu barədə çox narahat oldu. Mən dedim ki, burada bizim heç bir əhdəliyimiz yoxdur. Ona görə də bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Eyni zamanda Koçaryanın danışıqlarından görünür ki, onlar bizim respublikamızda gedən prosesləri və vəziyyəti də öyrənir və bilirlər. Milli Məclisin iclasını başdan ayağa – yəqin onlarda televiziya lent yazısı var – təhlil ediblər, hətta öyrəniblər. ATƏT-in sədri burada olarkən – o Yerevandan buraya gəlmişdi – mənə dedi ki, Koçaryan Sizin nitqinizin hər cümləsini yox, hər bir sözünü özü üçün təhlil edibdir. Bunları da onlar mənə dedilər.

Eyni zamanda onlar Azərbaycanda müharibə əhval-ruhiyyəsini də bilirlər. Yəni məsələnin hərbi yolu ilə həll olunması haqqında fikirləri. Eyni sözləri mənə Şirak təkbətək görüşdə də dedi, sonra üçümüz bir yerdə olanda da dedi. O, təkbətək görüşümüzdə dedi ki, bütün son günlər Azərbaycanda olan proseslərin hamısını bilirəm. Sənin – yəni mənim – Parlamentdə nitqini də bilirəm, Parlamentdə olan əhval-ruhiyyəni də bilirəm, Parlamentin iclasından sonra respublikadakı əhval-ruhiyyəni də bilirəm, bunların hamısını bilirəm. Yəni bizi çox izləyirlər və prezident Şirakın bizimlə apardığı söhbətlər təkcə onun deyil, indi həmsədrələr, yəni dövlət başçıları – Fransa, Rusiya və Amerika Birləşmiş Ştatları bu barədə çox intensiv əlaqə saxlayırlar.

Məsələnin həll olunması üçün səylər göstərirlər. Əvvəlki vaxtlara nisbətən çox səylər göstərirlər. Həmsədrələrin nümayəndələri Parisdə idilər. Düzdür, onlar danışıqlarda iştirak etmirdilər, ancaq hər halda kənardan vəziyyəti izləyirdilər. Onlar üçün nə mümkündürsə, öyrənməyə çalışırdılar.

Beləliklə, bu görüşün elə bir konkret nəticəsi yoxdur. Ona görə də mən sizə bundan artıq konkret heç bir şey deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, biz Sizin, Jak Şirakın və Robert Koçaryanın mətbuat konfransına televiziya ilə baxdıq. Jak Şirak belə bir ifadə işlətdi ki, bu ilin sonuna qədər problemin sülh yolu ilə həlli mümkündür. Bu sözləri deməyə hansı əsaslar vardır?

C a v a b : Bəli, o bu sözü deyibdir. Bu təkcə onun fikri deyil, eyni zamanda Rusiya prezidentinin, Amerika prezidentinin fikridir. Onların hamısının fikridir ki, bu il münafişəni sülh yolu ilə həll edək. Onların

əsasları odur ki, əgər Ermənistan və Azərbaycan danışıqlar nəticəsində bu barədə eyni fikrə gələ bilsələr.

S u a l : Cənab Prezident, Robert Koçaryanın mövqelərində təkbə-tək danışıqlar zamanı yumşalma hiss olunurdumu? Siz demişdiniz ki, təklif aparmırsınız, təklifi Ermənistandan gözləyirsiniz. Ermənistan prezidenti konkret olaraq hansı təkliflər üzərində dayanır?

C a v a b : Bilirsiniz, bunların heç birini mən sizə açə bilmərəm. Ancaq mən bunu bizim Milli Məclisdə də demişəm, indi də deyirəm: Ermənistan tərəfinin, Robert Koçaryanın əlində daha çox ümidlər var, nəinki bizim. Bizim əlimizdə beynəlxalq hüquq normaları var, Birləşmiş Milletlər Təşkilatının qətnamələri var. Bunları indiyə qədər Ermənistan saymayıbdır və saymır. Onların əlində isə gedən müharibə nəticəsində Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları – Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı yeddi rayon var.

Bizim bir milyon qaçqınımız var – düzdür, onlar 800 min deyirlər, çünki 200 mini də Ermənistandan gələnlər hesab olunur – bunlar çadırlarda yaşayırlar. Onların isə dediklərinə görə, guya Azərbaycandan ümumiyyətlə, 350 min erməni gedibdir. Amma tam əksəriyyəti Ermənistanda deyil, Rusiyada, başqa ölkələrdə yerləşir. Son illərdə çoxları Amerika Birləşmiş Ştatlarına, Avropa ölkələrinə gediblər. Ona görə də biz eyni vəziyyətdə deyilik. Onlar da bunu görürlər. Onlar görürlər ki, bizim işğal olunmuş torpaqlardan qaçqınlar çadırlarda yaşayırlar və biz istəyirik ki, onlar öz yerlərinə qayıtsınlar. Onlar bunu görürlər. Onlar tutduqları mövqələrdə güclü müdafiə sistemi yaradıblar. Düzdür, biz də yaratmışıq. Onlar ancaq müdafiə qüvvələri yaradıblar. Biz də. Amma əgər müharibə əhval-ruhiyyəsi olsa, bizim üçün təkə müdafiə yox, gərək hücum qüvvələri də olsun. Bu barədə də ölkəmizdə işlər gedibdir. Təbiidir ki, bütün bunlara görə danışıq çətindir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dediyiniz kompromislər əsasən nəyi əhatə edir? Sülhün əldə edilməsi üçün onların hansını məqbul hesab edirsiniz?

C a v a b : Dedim ki, məndən bu sözləri soruşmayın.

S u a l : Cənab Prezident, növbəti, daha bir görüş haqqında razılığa gəldinizmi?

C a v a b : İndi elə bir qərar qəbul etmədik. Ancaq, ümumiyyətlə, ümumi fikir belə idi, gərək ki, Jak Şirak da elan etdi ki, bu görüşlər davam etməlidir.

S u a l : Cənab Prezident, erməni tərəfi iddia edir ki, danışıqların növbəti mərhələsində guya Dağlıq Qarabağın erməni icması da iştirak edəcəkdir. Bu nə dərəcədə həqiqətə uyğundur?

C a v a b : Yox, doğru deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, vaxtilə ölkəmizdə xarici siyasətlə məşğul olmuş bir sıra şəxslər belə fikir irəli sürürlər ki, respublikamızın indiki reallığında ATƏT-in Minsk qrupunun mərhələli həll təklifi ilə münafişən aradan qaldırılmasına müəyyən dərəcədə nail olmaq olar. Siz bununla razılışırsınızmi?

C a v a b : Axı siz sual verirsiniz, o adamlar da deyirlər. Biz bu mərhələli həllə 1997-ci ildə razılıq vermişdik. İndi bəzən, elə mənim ətrafında olanlar deyirlər ki, gəlin, mərhələli həll haqqında təklifi qəbul edək. Bu, 1997-ci ilin sentyabr ayında – sizə dəqiq deyirəm – bizə təqdim olunmuşdu. Təqdim olunan kimi biz bunu qəbul etmişdik ki, onun əsasında danışıqlar apara bilərik. Amma Ermənistan bunu rədd edibdir. Bir də yadınıza salıram ki, hər şeyi bilirsiniz və onun əsasında da suallarımızı formalaşdırarsınız. Mən istəyirəm ki, bizim məsəlat işçilərimiz yaxşı, məzmunlu suallar versinlər, yaxşı cavablar alsınlar. Belə boş sual verildə, düzü, ona cavab verməyə mənim həvəsim gəlmir. Məzmunlu sual olanda mən ona cavab vermək istəyirəm ki, bu vasitə ilə ictimaiyyətdə nə isə çatdırım.

Həmin o mərhələli təklifi biz qəbul etdik, Ermənistan rədd etdi. Sonra Ermənistanın keçmiş prezidenti Levon Ter-Petrosyan ilin təxminən axırına yaxın bu təklifin qəbul olunmasını məqbul hesab etdi. Bunun öz mətbuatında verdi, çıxış etdi. Moskvada «Nezavisimaya qazeta»da böyük bir məqalə dərc etdi. Bu proses orada başladı. Mən bunu demişəm. 1998-ci ilin yanvar ayının əvvəlində Jak Şirakla telefonla danışırdım, mənə telefon etmişdi. Dedi ki, Ter-Petrosyan buraya gəlmişdi – orada onların hansısa sərəgisi vardı – mən onunla danışırdım, o, mərhələli həlli qəbul edir. Gedir Yerevana, orada Təhlükəsizlik Şurasının iclasını keçirəcək və bunu qəbul edəcəkdir. Sonra mənə xəbər verəcək, mən sizə telefon edəcəyəm, ondan sonra danışığa başlayacaqsınız.

Həqiqətən, bu adam getdi, Ermənistanın Təhlükəsizlik Şurasında özünün bu fikrini irəli sürdü və axıra qədər bu fikrin üzərində durdu. Ancaq indiki prezident və başqaları onun əleyhinə çıxdılar. Elə oldu ki, o, istefa verməyə məcbur oldu. İndi yenidən kimsə, bəzi adamlar deyir-

lər ki, biz ona gedə bilərik – guya ki, bizə necə deyərlər, böyük bir yardım edirlər.

S u a l : Cənab Prezident, keçən dəfə Siz dediniz ki, bir vaxt vilayət muxtariyyətinə razılaşmayan dağlıq qarabağlıları indi buna razı salmaq real görünür. Robert Koçaryan son təklif kimi, Dağlıq Qarabağa hansı muxtariyyəti istəyir?

C a v a b : Onlar heç bir muxtariyyət istəmirlər, yalnız müstəqillik istəyirlər.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin qənaətinizə görə Azərbaycan bundan sonra hansı siyasət xəttini davam etdirəcəkdir?

C a v a b : Hansı siyasət xəttini davam etdirəcəyimizi mən bilirəm, onu mən sizə deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistanın kompromisə getməsi üçün hansı addımlar atıla bilər?

C a v a b : Onları da mən bilirəm.

S u a l : Cənab Prezident, Vladimir Putin Bakıda olarkən demişdir ki, Rusiya bu münaqişənin həllində maraqlıdır. Həmsədr kimi onların işini passiv adlandırmaq olar, yoxsa fəal?

C a v a b : İndi fəaldırlar, passiv deyildirlər. Ancaq bir şeyi bilməlisiniz: bu həmsədrəldən heç biri – bunu mən bizim Milli Məclisin iclasında da demişəm, bu dəfə bir daha gördüm – Ermənistanı məcbur etmir ki, məsələnin həll olunması üçün onlar hansısa tələblərindən geri çəkilsinlər.

S u a l : Cənab Prezident, əgər Minsk qrupu özünün vasitəçilik misiyasının öhdəsindən gələ bilmirsə, bu formatda danışıqların davam etdirilməsi nə dərəcədə məqsəduyğundur?

C a v a b : Bəs nə etməli? Axı nə etməli? Başqa heç nə yoxdur. Hər şeyi dayandırıb, status-kvonu saxlamaq, vəssalam?

S u a l : Cənab Prezident, bu görüşdən sonra ATƏT-in Minsk qrupundan yeni təklif gözləmək olarmı?

C a v a b : İnanmıram, görə.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Dünya Bankının regional rəhbərliyi ilə görüşəndə demişdiniz ki, mart ayında ciddi struktur islahatları edəcəksiniz. Həmin islahatları bu ayda gözləmək olarmı?

C a v a b : Bəli, edəcəyik. Sağ olun.

SKANDİNAVİYA ÖLKƏLƏRİ VƏ RUSİYANIN BİR QRUP JURNALİSTİNİ QƏBUL

Bakı, Prezident Sarayı

11 mart 2001-ci il

– Mən sizi Azərbaycanda ürəkdən salamlayıram. Ölkəmizə, xalqımıza, torpağımıza marağ göstərdiyinizə görə sizə təşəkkür edirəm. Şadam ki, siz yenidən Azərbaycandasınız. Bunu xalqımız da, mən də yüksək qiymətləndiririk.

Siz bilirsiniz, təəssüf ki, mənim iş cədvəlim çox gərgindir. Sabah səhər Türkiyəyə rəsmi səfərə yola düşürəm. Sizinlə daha ətraflı danışmağa imkanım yoxdur. Amma mənə dedilər ki, sizin bir çox görüşlər keçirmək, söhbətlər aparmaq imkanınız olub, Azərbaycanın bugünkü həyatı haqqında kifayət qədər məlumatınız var. Həm də, mən bilən, sizin qarşıda hələ səfərləriniz, görüşləriniz olacaqdır. Bütün bunlar bizim üçün çox faydalıdır.

Başda düşürük ki, müasir dünyada kütləvi informasiya orqanlarının rəyi çox böyük, bəzən həlledici rol oynayır, bəzən də real vəziyyətdən fərqli – kimin necə istəməsindən asılı olaraq – bu və ya digər istiqamətdə ictimai fikri formalaşdırır. Ona görə də Rusiyada da, dünyanın başqa ölkələrində də respublikamız, ölkəmiz haqqında tam informasiyanın olması üçün biz kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin Azərbaycana gəlməsini çox bəyənirik. Doğrudur, bəzi jurnalistlərin vicdansızlıq etməsi, vəziyyəti obyektiv işıqlandırmaması və hansısa xırda, əhəmiyyətsiz amillərdən istifadə edərək, respublikamız barədə ümumiləşdirilmiş nəticələr çıxarması kimi faktlarla da qarşılaşırıq. Əlbəttə, bu sizə aid deyildir. Ancaq belə faktlar var. Buna baxmayaraq, hətta bu halda da hesab edirik ki, qoy, ölkəmizə tez-tez gəlsinlər. Əvvəla, biz bilirik və ümid edirik ki, respublikamıza gələnlərin əksəriyyətinin hər halda vicdanı var və onlar ağa qara, qaraya ağ deməzlər. Əgər kimsə, hansısa subyektiv hisslərə qapılıb vicdansızlıq etsə də, yalan danışsa da, eyb etməz, biz ona dözüürük, çünki bu yalanlar qəzet, jurnal, televiziya nümayəndələrinin Azərbaycana gəlib-gətdikdən sonra yaydıkları informasiyanın az hissəsini təşkil edir. Onların əksər hissəsi isə, hər halda xalqımız haqqında, ölkəmiz haqqında, bu günümüz haqqında həqiqəti yazır.

Təkrar edirəm, mən sizə bir xeyli vaxt ərzində çox şey danışa bilərədim. Lakin bir şey deyə bilərəm ki, bu ilin axırlarında biz Azərbaycanın müstəqilliyinin 10-cu ildönümünü qeyd edəcəyik. 10 il tarix baxımından kiçik bir dövrüdür, insan ömrü üçünse, az müddət deyildir. Xüsusən, dövlət müstəqilliyini elan etdiyimiz vaxt ölkənin ağır vəziyyətdə, hərbi münaqişə vəziyyətində, əslində, Ermənistanla müharibə vəziyyətində olduğu, respublikamızın ərazisinin müəyyən hissəsinin Ermənistan silahlı birləşmələri tərəfindən işğal edildiyi və artıq öz doğma yerlərini tərk etmək, ev-çşiklərini, bütün əmlaklarını atmaq məcburiyyətində qalmış adamların olduğu nəzərə alınsa.

Əgər bu dövrdə Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyətin müəkkəb olduğu, həmin müəkkəb dövrdə silahlı dəstələrə malik ayrı-ayrı qruplar, ayrı-ayrı qüvvələr, hətta qruplar arasında hakimiyyət uğrunda tamamilə lüzumsuz mübarizə getdiyi də nəzərə alınsa, onda siz Azərbaycanda on illik müstəqilliyin nə demək olduğunu təsəvvürünüzə gətirə bilərsiniz. Ermənistanla müharibənin 1994-cü ilin mayınadək davam etdiyi və sonrakı illərdə də respublikada vəziyyətin gərginləşdiyi buraya əlavə edilə... 1993-cü ildə Vətəndaş müharibəsi başlanmışdı, Azərbaycan artıq dağılırdı, parçalanırdı. Buraya hələ onu da əlavə etmək lazımdır ki, biz Vətəndaş müharibəsinin qarşısını aldıqdan sonra, 1994-cü ildə güclü dövlət çevrilişi cəhdi ilə qarşılaşdıq. 6 aydan sonra, 1995-ci ilin martında Daxili İşlər Nazirliyinin kifayət qədər çoxlu adama malik və çox güclü silahlanmış Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin Azərbaycanda daha bir silahlı çevrilişə cəhd göstərdiyini də buraya əlavə etsək, onda siz bu on ilin bizim üçün nə demək olduğunu təsəvvür edərsiniz. Mən hələ terror aktları cəhdlərini, Prezidentin təyyarəsini vurmaq cəhdini, bir çox digər faktları demirəm. Lakin şükürlər olsun ki, biz bütün bunları dəf etməyə, çevrilişlərə yol verməməyə, Vətəndaş müharibəsinə son qoymağa, ölkədə ictimai-siyasi sabitlik yaratmağa, atəşin dayandırılmasının zəruriliyi barədə Ermənistanla sazişə gəlməyə – bu, 1994-cü ilin mayında baş verdi – müvəffəq olduq. Bununla da biz dövlət quruculuğu ilə, müstəqil demokratik dövlət quruculuğu, Azərbaycanda demokratiyanın təmin edilməsi üçün lazımı tədbirlər görülməsi ilə, dünyanın dövlətimizi demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət kimi tanıması üçün, xalqın məhz bu həyata – belə dövlət quruculuğuna qoşulması üçün iqtisadi, sosial, hüquqi islahatlar aparılması ilə məşğul olmaq imkanı qazandıq.

1995-ci ildə biz müstəqillik şəraitində ilk Parlamenti seçməyə, prezident seçkiləri keçirməyə müvəffəq olduq. Bu yaxınlarda isə, ilk Parlamentin səlahiyyət müddəti bitdikdən sonra yeni Parlament seçdik. Bu ilin yanvarında Avropa Şurasına qəbul olunduq. Təxminən 1996-cı ildən, vəziyyəti sabitləşdirməyə başladığımız vaxtdan bəri iqtisadiyyatımız dönmədən inkişaf edir. Bütün bunlar Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında qaldığı və həmin torpaqlardan zorla çıxarılmış bir milyondan artıq adamın qaçqın-köçkün vəziyyətində olduğu və əksəriyyətinin də artıq 7-8 ildir çadırlarda çox ağır şəraitdə yaşadığı – əgər buna yaşamaq demək olarsa – bir şəraitdə baş vermişdir.

Bax, belə bir şəraitdə biz bütün sahələrdə islahatları ardıcıl surətdə apara bilmişik, iqtisadiyyatda tənəzzülün qarşısını almağa və tədricən artıma nail olmuşuq. Biz ümumi daxili məhsulu da, sənaye istehsalını da, kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalını da ilbəil artırırıq, insanların gəliri çoxalır. Biz ilk növbədə Azərbaycanın neft sektoruna, sonra da iqtisadiyyatımızın başqa sahələrinə xarici sərmayə axınını təmin edə bilmişik.

Biz ötən ili də yaxşı göstəricilərlə başa vurduq. 1990-cı illərin əvvəllərindəki göstəricilərlə müqayisədə yaxşı deyirik. Əgər nəyə nail olmaq istədiyimizi bilmək istəyirsinizsə, biz iqtisadiyyatımızın tamamilə ayağa qalxmasını, Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatının bütün sahələrdə bərqərar olmasını, həyata keçirdiyimiz islahatlardan lazımı fayda götürmək və adamların rifahını yaxşılaşdırmaq istəyirik.

Biz Azərbaycanda hələ bir çox insanların kasıb yaşaması, maddi cəhətdən lazımcına təmin edilməməsi, mənzillərinin olmaması faktını və xüsusən keçmişdə Sovet İttifaqının tərkibinə daxil olmuş ölkələrdə keçid dövrü üçün səciyyəvi olan bir çox digər halları danırıq. Zənnimcə, bütün bunlar bizim üçün müəkkəb proseslər deyildir, biz onları, şübhəsiz, həll edəcək və müsbət nəticələrə nail olacağıq.

Bizim üçün ən müəkkəbi, ən çətini, ən önəmli Ermənistanla sülh yaradılmasına, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin azad edilməsinə, ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpasına və yerindən-yurdundan didərgin salınmış insanların doğma ocaqlarına qayıtmasına nail olmaqdır. Doğrudur, orada onların doğma ocaqları artıq yoxdur, işğal edilmiş ərazilərdə nə vardısı, hamısı dağıdılmış, talanmışdır, heç nə qalmamışdır. Bu bizə məlumdur. Digər ölkələrin bu bölgələrə gedib-gələn bir çox

jurnalistləri və nümayəndələri də bunları görür və bu barədə bizə məlumat verirlər. Ona görə də sülh bərqərar edildikdən sonra, azərbaycanlılar öz doğma yerlərinə qayıtmağa imkan qazandıqdan sonra onların öz evlərini və ümumiyyətlə, hərbi əməliyyatlar başlanmazdan əvvəl əla vəziyyətdə olmuş bütün bu şəhərləri, yaşayış məntəqələrini yenidən tikib abadlaşdırması, heç olmasa, əvvəlki görkəmə salınması üçün hələ çox-çox illər gərəkdir. Bundan ötrü illərlə vaxt lazım olacaqdır.

Nə etməli? Tale belədir. Lakin başlıcası bu deyildir. Başlıcası, münaqişəyə son qoymaq, sülhü bərqərar etmək və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etmək, adamları öz yerlərinə qaytarmaqdır. Bax, biz belə çətin problemlər içərisində yaşayırıq, belə çətin şəraitdə nə kimi uğurlar qazanmışıq. Yəqin ki, bütün bunları adamlarla ünsiyyətdə olarkən, görüşərkən, söhbət edərkən siz özünüz eşitmişiniz. Lakin görüşünüzün, sadəcə olaraq, «Salam, xoş gəlmisiniz» ruhunda keçməməsi üçün mən bəzi şeyləri sizə çox qıscaca danışmağı qərara aldım.

Respublikamıza, xalqımıza göstərdiyiniz diqqətə görə sizə bir daha təşəkkür edirəm. Əmin ola bilərsiniz ki, siz Azərbaycanda həmişə arzu edilən qonaqlarsınız, tez-tez gəlin.

Rusiya Jurnalistlər İttifaqının sədri Vsevolod Boqdanov səmimi qəbula görə Azərbaycan Prezidentinə təşəkkürünü bildirərək dedi:

– Heydər Əliyev, belə bir çətin məqamda bizimlə görüşməyə vaxt tapdığınıza görə çox sağ olun. Norveçlilər də, İsveçlilər də, finlər də, «Röyter» agentliyinin də, Moskvanın əslində bütün aparıcı televiziya şirkətlərinin də nümayəndələri buradadırlar.

Bu gün Azərbaycana marağımız böyükdür, çünki ölkəniz çox sürətlə dirçəlir, ayaq üstə möhkəm durur. İlk təəssürat isə belədir – adamların üzündə təbəssüm artıbdır. Mən qısa bir müddət ərzində buraya artıq ikinci dəfə gəlirəm – hava limanından başlayaraq yaxşı, mehriban, xoş simalar gördüm. Bu çox şeyə dəlalət edir. Sizin necə gərgin işlədiyinizi bilirəm, Sizə maraq olduqca yüksəkdir, çünki həyatınızın bütün məqamları, bütün mərhələləri qələmə alınsa, yüz romana kifayət edərdi. Ona görə də burada ilk dəfə olan bir çox həmkarlarım, şübhəsiz, Sizi görmək, dinləmək, bəlkə də, nə barədəsə soruşmaq istərdilər. Axı onlar təkcə Moskvadan deyil, həm də Helsinkidən, İsveç və Norveçdən gəlmişlər.

Lakin ilk növbədə, mətbuata belə diqqətlə yanaşdığınıza görə Sizə təşəkkür etmək istərdim. Bizim «Mətbuatla ünsiyyətdə açıqlığa görə»

adlı jurnalist mükafatımız var. Siz həmişə – MK-nın katibi olanda da, Moskvada işləyəndə də belə açıq olmusunuz. Ona görə də biz Sizə maksimum qüvvə, möhkəm ruh, cansağlığı arzulamaq istərdik, qoy öz ölkənizə, xalqınıza bəslədiyiniz məhəbbət Sizə yar olsun, azərbaycanlıların Sizə bəslədikləri çox böyük inam və etimad Sizi ruhlandırın. Dünən bir nəfər bizə dedi ki, hamımız növbəti seçkilərdə Əliyevin yenidən prezident olmasını arzulayırdıq. Lakin növbəti prezident seçkiləri hələ uzaqda olduğuna görə, biz Sizi bu mükafatımızla təltif etmək və Sizə ən xoş arzularımızı bildirmək istəyirik.

Heydər Əliyev: Çox sağ olun. Bu mükafat mənim üçün çox xoşdur. Çünki mətbuatla ünsiyyətdə açıqlıq mənə, görünür, təbiətən xasdır.

Mən Azərbaycanın rəhbəri işlədiyim dövrdə – 70-80-ci illərdə və Moskvada Siyasi Büronun tərkibində işlədiyim vaxtlarda nə varsa, o vaxtlar mümkün olan çərçivə daxilində hər şeyi mətbuata açıq söyləyirdim. Hər halda, mən müəyyən edilmiş çərçivədən çox-çox kənara çıxırdım. Açığını deyim ki, buna görə məni qınayırdılar. 1969-cu ildə burada işləməyə başlayanda mən Azərbaycanın həyatındakı bütün qüsurlardan, bütün çatışmazlıqlardan, bütün xoşagəlməz hallardan açıq danışdım. Əvvəla, bu, bomba partlayışına bərabər idi. Bilirəm ki, onda bu, xaricdə çox böyük əks-səda doğurdu. Bu, xarici mətbuat vasitəsilə Sovet İttifaqının rəhbərlərinə çatanda, onlar məni qınayıb deyirdilər ki, Siz nə üçün belə edirsiniz, bu nə deməkdir? Mən də deyirdim ki, axı nə olub? Onlar isə cavabında bildirirdilər ki, belə açıq danışmaq nəyə gərək idi. Deyirdim ki, əgər mən bu qüsurlarla mübarizə aparmaq istəyirəmsə, onda necə açıq danışmayım?

Bilirsinizmi, o vaxtlar belə bir nəzəriyyə var idi, bu barədə mənə deyirdilər ki, kapitalizmlə sosializm arasında mübarizə gedir, kapitalist ölkələrində Sovet İttifaqına onsuz da çox qara yaxırlar. Siz isə özünüzün bəyanatlarınızla, faktlarınızla və sairə ilə onlara bunun üçün böyük əsaslar verirsiniz. Mən onlara deyirdim ki, bəyanatların onlara bu baxımdan nə dərəcədə böyük əsaslar verdiyini bilmirəm, amma onlar onsuz da öz işlərini görürlər. Xatirimdədir, 1975-ci ildə biz bir rayon partiyası komitəsinin birinci katibini işdən çıxarıb, partiyadan xaric etdikdən, ədalət mühakiməsinə verdikdən və bütün bunlar barədə qəzetlərimizin iki səhifəsində yazı dərc etdikdən sonra, başqa bir respublikanın birinci katibi mənimlə görüşəndə dedi: Siz nə üçün belə edirsiniz?

Deyirdi ki, bizim bəzi rayon partiya komitələrinin birinci katibləri yanıma gəlib bildirirlər ki, Əliyev rayon partiya komitələrinin birinci katibləri təsisatını nüfuzdan salır. Mən isə ondan soruşdum ki, bəs siz bununla razılışırsınız? Dedi ki, razı deyiləm, amma bütün bu işləri cəmiyyətə bəyan etmək nəyimizə gərəkdir. Dedim ki, onların özləri özlərini nüfuzdan salmışlarsa, daha mən nə ilə nüfuzdan salıram, mən onları nüfuzdan salıram. Mən birini, ikisini, üçünü ciddi nöqsanlarına görə, nəinki səhvlərinə, hətta cinayətlərinə görə cəzalandırıram və bunu Azərbaycanın bütün ictimaiyyətinə çatdırıram ki, qalanlarını xilas edim, onlar belə yolla getməsinlər.

Müxtəsəri, açıqlıq məndə həmişə olmuşdur. Daha bir faktı xatırlayıram. Məncə, partiyanın 27-ci qurultayı idi. Bu, Siyasi Büronun üzvü kimi iştirak etdiyim axırıncı partiya qurultayı idi. Gərək ki, 1986-cı il idi. Moskvada, Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat mərkəzində – o, indi də mövcuddur, orada bəzən informasiya verirdilər – qurultayın işlədiyi bütün günlərdə kimlərin çıxış edəcəyi barədə plan hazırlamışdılar. Nazirin, Nazirlər Soveti sədrinin müavininin adını yazmışdılar. Siyasi Büro üzvlərindən isə yeganə mənə yazmışdılar. Özü də o vaxtlar Nazirlər Sovetində mən başqa sahələrlə yanaşı, sosial məsələlərə də baxırdım. Odur ki, mən sosial məsələlər barəsində məlumat və suallara cavab verməli idim. Əlbəttə, bir qədər təəccübləndim, yaxşı, nə üçün Siyasi Büronun qalan üzvləri oraya, jurnalistlərin yanına getmirlər? Buna baxmayaraq, mən bundan imtina etmədim.

Xatirimdədir, mən oraya gəldim, qurultay davam edirdi, salon ağzınadək dolu idi, bəziləri hətta pilləkənlərin üstündə oturmuşdu. Mən kifayət qədər açıq çıxış etdim, sonra çox kəskin suallar oldu. Əlbəttə, bu suallar indi kəskin görünür. Məsələn, soruşurdular ki, Sovet İttifaqında «qara bazar» varmı? Mən deyirəm, əlbəttə, var. O vaxt isə onun mövcudluğundan heç kəs danışmırdı. Rüşvətخورluq varmı? Mən deyirdim, əlbəttə, var. O vaxt, 1986-cı ildə – adama elə gəlir ki, lap bu yaxınlarda olub – bu, çox güclü təsir bağışladı. Həmkarlarımdan bəziləri onda mənə deyirdilər ki, Siz yaxşı cavab verdiniz. Amma bununla yanaşı, onlar ölkəmizin qüsurlarından belə açıq danışmağımdan daxilən narazı idilər.

Doğrudur, bir ildən sonra mən Siyasi Büronun tərkibindən getdim. Lakin mən həmin günü, hər halda, xatırlayıram. Ona görə də mənim bu keyfiyyətimi – mətbuatla ünsiyyətdə açıqlığımı dəyərləndirməyinizi çox yüksək qiymətləndirirəm. Sağ olun.

Hans Şteynfeld (Norveç Teleradio Verilişləri Korporasiyasının şef-müxbiri): Biz Sizi ilk dəfə ağır günlərdə, 1990-cı ildə, yanvar hadisələrindən sonra çəkmişik.

Heydər Əliyev: Bəli, xatırlayıram. Yeri gəlmişkən, mən Sizə diqqət yetirdim, ancaq Sizinlə görüşdüyümüzü deməyə çəkildim.

Hans Şteynfeld: Cənab Prezident, Sizə belə bir sualım var. Norveç ilə Azərbaycan arasında Rusiya kimi böyük ölkə olsa da, fərqi yoxdur, Sizin ölkəniz bizim «Statoyl» Dövlət Neft Şirkəti üçün çox mühüm tərəfdaş olmuşdur və baş naziriniz bu yaxınlarda Norveçə gəlmişdi.

Mən Sizə Dağlıq Qarabağ barəsində sual vermək istəyirəm. Vaxtilə «icmalar prosesi» deyilən prosesdə İsrail fələstinlilərin mövqelərini məhz Norveç diplomatiyası vasitəsilə yaxınlaşdırmaq mümkün olmuşdu. Bilirəm, bu proses onunla səciiyələndir ki, diplomatlarımız qarşı-qarşıya duran tərəfləri danışıqlar masası arxasında əyləşməyə az qala fiziki cəhətdən məcbur etmişdilər. Biz Sizi Avropa Şurasının üzvü olmağınız münasibətilə təbrik edirik və bununla əlaqədar bilmək istərdik, Sizcə, Qərbdəki tərəfdaşlarınız Dağlıq Qarabağda münasibətin nəzərə alınması üçün bu cür üsul tətbiq edə bilirlərmi?

Heydər Əliyev: Sağ olun. Əvvəla, şadam ki, biz Sizinlə artıq on ildən sonra görüşürük. Əvvəlki görüş 1990-cı ilin yanvarında olmuşdur. O günlər Azərbaycan üçün ağır günlər idi. Yeri gəlmişkən, o vaxtlar Sov.İKP MK-nın üçillik güclü təzyiqindən sonra mən ilk dəfə cəmiyyət arasına çıxmışdım. Biz onda görüşdük. Siz Moskvada evimizə, yanıma gəlmişdiniz, sonra isə hətta Naxçıvana da gəldiniz. Mən bunu qiymətləndirirəm. Norveçə rəsmi səfərim zamanı Siz də orada idiniz. Gərək ki, biz Sizinlə hava limanında hətta görüşmüşdük.

Şadam ki, Norveçlə Azərbaycan arasında belə sıx münasibətlər mövcuddur, birinci müqavilədə – «Əsrin müqaviləsi»ndə «Statoyl» şirkəti çox böyük paya malikdir və indi neftdən mənfəət götürür. Çünki bu müqavilənin həyata keçirilməsi sayəsində 1997-ci ildən biz neft satırıq. Burada Norveçin bir çox digər şirkətləri işləyir, özü də kifayət qədər uğurla işləyirlər. Mən sizin Stavanger şəhərində olmuşam, vertolyotla platformaya getmişik, çox maraqlı idi. Mən bunların hamısını yaxşı xatırlayıram. Əlbəttə, Siz də yadımdasınız, Naxçıvana gəlmişdiniz, Əliyevin Moskvadan sonra Naxçıvanda necə ağır şəraitdə yaşadığını, işlədiyini gördünüz.

Demək istəyirəm ki, biz Norveçlə Azərbaycan arasında münasibətləri bundan sonra da inkişaf etdirəcəyik. Baş nazirimizin bu yaxınlarda oraya səfəri bunu bir daha təsdiqlədi. Sizin baş nazir Stoltenberq neft və energetika naziri işləyərkən burada dəfələrlə olmuşdur. Yeri gəlmişkən, o mənim yaxşı dostumdur.

O ki qaldı münafişinin həllində Norveçin bizə kömək göstərmək imkanlarına, əlbəttə, digər ölkələr kimi, Norveç də bu cür imkanlara malikdir. Amma sizə açıqlım deməliyəm, təəssüf ki, Norveç bu imkanlardan istifadə etmir. Axı son vaxtlaradək Norveç ATƏT-in sədri olmuşdur və cənab Vollebek xarici işlər naziri işləyərkən bir il ərzində ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri vəzifəsini həyata keçirmişdir.

Birincisi, jurnalist kimi sizə deyim ki, o, regionumuza öz səlahiyyət müddətinin bitməsinə iki ay qalanda gəlmişdi. İkincisi isə, biz ATƏT-ə bağlılıq, ATƏT-in Minsk qrupu mövcuddur. Hər il ATƏT-ə bir ölkə başçılıq edir. İndi isə sədr Rumıniyadır.

Həmin bir il ərzində heç nə edilmədi. Buna baxmayaraq, haqqında danışdığımız təcrübədən Norveç istifadə etsə və bizə kömək göstərə bilsə, mən buna şad olaram. Ümumiyyətlə, bizə yardım göstərə biləcək bütün ölkələrin köməyini qəbul etməyə hazırıq.

Hans Şteynfeld: Cənab Vollebekin müdafiəsi naminə xatırlatmaq istəyirəm ki, onda Kosovoda müharibə başlandı və bu onun sədrliyi ilə bir vaxta düşdü.

Heydər Əliyev: O məsələ bəlkə də ön sırada idi. Bu nədir, mətbuat konfransıdır? Mənə demişdilər ki, görüş cəmi 15 dəqiqə çəkəcəkdir.

Serqey Semyonov (ORT televiziya şirkətinin müxbiri): Heydər Əliyev, Rusiyanın və Azərbaycanın bir böyük problemi var – bu, qaçqınlar problemidir. İndi bizdə çoxlu çeçen qaçqını var, sizdə də artıq neçə illərdir böyük qaçqın düşərgələri mövcuddur. Necə bilirsiniz, bu problem hansı yolla həll ediləcəkdir? Nə vaxt həll ediləcəkdir? Daha bir sual – əgər mümkünsə, bugünün hadisələri barədə qısaca danışsınız. Azərbaycan Rusiyada quldurluq etməkdə şübhəli sayılan iki yaraqlı Rusiyaya təhvil vermişdir. Cinayətkarların verilməsi haqqında Rusiya ilə Azərbaycan arasında nə kimi müqavilə bazası var?

Heydər Əliyev: Əgər qaçqınlardan danışsaq, bəli, Rusiyada da qaçqınlar var. Lakin əgər Rusiya ilə Azərbaycanı müqayisə etsək, Rusiya üçün bu çox cüzdür. Ona görə ki, Rusiya kimi çox böyük ölkə-

nin Çeçenistandan, yaxud İnuşetiyaqan qaçqınları var. Ölkə çox böyükdür, geniş maddi imkanlara malikdir, bu qaçqınların evlərinə qayıdanadək az-çox normal şəraitdə yaşaması üçün istədiyi hər şeyi edə bilər. İkincisi, onların sayı azdır. Bilmirəm, 200 mindir, yoxsa 300 mindir, hər halda bundan çox deyildir. Azərbaycan isə kiçik ölkədir – 8 milyon əhalisi var. Təsəvvür edərsinizmi, bunun onda biri qaçqınlardır. Bizim Rusiyadakı qədər vəsaitimiz və imkanlarımız yoxdur. Əgər bunlar olsaydı, mən onları artıq çoxdan yerbəyer edərdim – daimi yaşayış üçün yox – biz onlara daha yaxşı şərait yaradardıq ki, doğma yerlərinə qayıdanadək çadırlarda yaşamasınlar. Odur ki, birçə yol var. Orada da, burada da münafişə son qoymaq gərəkdir ki, insanlar öz yerlərinə qayıda bilsinlər. Dediym kimi, artıq bundan sonra işin ikinci, eyni dərəcədə ağır mərhələsi başlanacaqdır, lakin biz artıq bunların hamısına dözəcəyik.

Rusiya ilə Azərbaycan arasında hüquqi yardıma gəldikdə, bizim bu sahədə müqaviləmiz var. Fürsətdən istifadə edərək deməliyəm ki, Rusiya bu baxımdan bizə çox böyük kömək göstərmişdir. Bizim daxili işlər naziri deyir ki, son beş ildə burada ağır cinayətlər törətmiş təxminən 300 cinayətkar Rusiya ərazisində yaxalanmış və Azərbaycana verilməmişdir. Ona görə də biz Rusiyanın hüquq-mühafizə orqanlarına minnətdarıq, bunu dəfələrlə demişik. Rusiya ilə Azərbaycan arasında hüquqi yardım haqqında müqavilə ilə üzərimizə qoyulmuş öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün biz də mümkün olan işləri görürük.

Yelena Quteontova (TVS şirkətinin müxbiri): Mətbuatınızda oxudum ki, Siz ərzaq təhlükəsizliyi proqramını bəyənmişiniz. Bu proqram nə ilə əlaqədar qəbul edilmişdir və o, hələ ümumi sovet keçmişimizdən sizli-bizli xatırladığımız ərzaq proqramına oxşarırmı? Belə bir məlumat da vardı ki, NTV kanalının Dağlıq Qarabağ ordusu haqqında süjet göstərmək niyyətində olması ilə əlaqədar Siz bu yaxınlarda Rusiya kanallarının – RTR-in, ORT-nin, NTV-nin yayımlanmasının qadağan olunmasını tələb etmişiniz. Siz belə tələblərə necə baxırsınız və ümumiyyətlə, bu cür tədbirlər səmərəlidirmi?

Heydər Əliyev: Əvvəla, bu, ərzaq proqramı deyildir. Mən həmin ərzaq proqramına yaxşı bələdəm, çünki onun müzakirəsində iştirak etmişəm və hər bir respublika bu cür proqram hazırlamışdı. O, ölkənin tələbatının tam ödənilməsi üçün Sovet İttifaqında ərzaq məhsulları istehsalını təmin etməkdən ötrü nəzərdə tutulmuşdu. Amma təəs-

süf ki, biz buna nə taxıl istehsalında, nə heyvandarlıq məhsullarında, nə də digər sahələrdə nail ola bildik. Yeri gəlmişkən, 1982-ci ildə Mixail Qorbaçov öyündü ki, Sovet İttifaqının inkişafını təmin edəcək çox güclü ərzaq proqramı hazırlayıb. Bu proqramı MK-nın plenumunda Brejnevın məruzəsi ilə qəbul etdilər. Bu, 1982-ci ildə olmuşdur, Qorbaçov onda MK-nın kənd təsərrüfatı üzrə katibi idi. Lakin 1985-ci ildə Baş katib olandan sonra 1991-ci ilədək heç nə etmədi. Əksinə, vəziyyət pisləşdi. Ərzaq təhlükəsizliyi haqqında bu proqram isə Dünya Bankı və Beynəlxalq Valyuta Fondu tərəfindən tövsiyə olunmuşdur. Burada zəruri hallar üçün məhz ehtiyatlar yaradılması nəzərdə tutulur. Bu, ərzaq proqramı deyildir. İndi bizdə torpaq tamamilə özəlləşdirilib, hamısı kəndlilərə paylanıb. Yeri gəlmişkən, bu, Azərbaycan əhalisinin ərzaq məhsulları ilə təmin edilməsində olduqca böyük rol oynamışdır.

Məsələn, sovet dövründə ixtisaslaşma mövcud idi. Biz çoxlu pambıq istehsal edirdik və onu Sovet İttifaqının müxtəlif yerlərinə göndərirdik. Bunun əvəzində bizə ot, süd, yağ vəd edirdilər, çünki bu məhsullar bizdə çatışmırdı. Amma biz pambıq verir, əvəzində isə nə ot alırdıq, nə də yağ. İndi isə torpağı kəndlilərə paylamışıq. Onlar nə istəyirlər, onu da əkib-becərlər. Bizdə ot da, süd də, taxıl da, nə istəsəniz, hər şey boldur. Bir Bakıya baxın, hər yerdə ot satılır. O vaxtlar isə MK-nın birinci katibi kimi mən əziyyət çəkirdim, biz talon verməli olurduq, bu talonla hər ailəyə ayda, bilmirəm, 2 və ya 3 kiloqram ot satılırdı. Vəssalam. Mağazalar bomboş idi, indi isə bilmirəm oti nə edəsən. Xatirimdədir, biz Ukraynadan, Belarusiyadan kartof alırdıq, yenə də, şübhəsiz, çatışmırdı. İndi kəndlilərimiz o qədər kartof istehsal edirlər ki, bu, nəinki Azərbaycana çatır, onu hətta xaricə aparıb satırlar.

Biz onlara nəzarət etmirik. Bizim kənd təsərrüfatı məhsulları istehsal sahəsində heç bir problemimiz yoxdur.

Doğrudur, biz onlara çox güzəştli şərait yaratmışıq. Onları bütün vergilərdən azad etmişik. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını stimullaşdırmaq üçün biz onlara güzəştli şərtlərlə – təxminən 50 faiz – ucuz yanaacaq veririk. Gördüyünüz kimi, indi tamam ayrı vəziyyətdir.

O ki qaldı kanallara, mən bilmirəm, Rusiya kanalları bütün MDB ölkələrində Azərbaycanda olduğu qədər translyasiya edilmir? ORT var, RTR var, NTV var, TV-6 kanalını antenna ilə tuturlar. Daha nə istəyirsiniz? Bilirsinizmi ki, bu kanallar bezi ölkələrdə qadağan edilmişdir, yayımlanmır? Bizdə bunların hamısı var və hesab edirəm ki, bu yaxşı-

dır. Qoy insanlar kanallardan istifadə etsinlər, çünki söz azadlığı, mətbuat azadlığı var, qadağan etmək nəyə lazımdır. Doğrudur, bizə haqq ödəməyirlər, çoxlu borcları var. Yeri gəlmişkən, ORT-nin borcları olduqca çoxdur.

Denis Dyomkin («Röyter» Teleqraf Agentliyi Bürosu rəhbərinin müavini): Dünən oğlunuz İlham dedi, o əmindir ki, Siz növbəti prezident seçkilərində namizədliyinizi verəcək, qalib gələcək və ölkəni 2008-ci ilədək idarə edəcəksiniz.

Heydər Əliyev: Əgər o deyibsə, mən daha nə əlavə edə bilərəm? O, hər halda, mənim oğlumdur, mənə başqalarına nisbətən daha yaxşı tanıyır.

Denis Dyomkin: Siz növbəti seçkilərdə namizədliyinizi irəli sürmək niyyətindəsinizmi?

Heydər Əliyev: Əlbəttə. Niyə də yox? Mənim hələ imkanım var.

Görüşdən sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Norveç televiziyanın müxbiri Hans Şteynfeldə müsahibə verdi.

Sual: Sizin rəhbərliyiniz dövründə Azərbaycanda sabitlik təmin edilmişdir. Hazırda Qərblə inteqrasiya prosesləri müşahidə olunur. Siz Avropa Birliyinə və NATO-ya üzv olmaq barədə düşünürsünüzmü?

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, biz yenəcə Avropa Şurasına qəbul edilmişik. Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olmaq üçün dörd il ərzində biz böyük bir yol keçməli olmuşuq. Əlbəttə, indi biz Avropa Birliyi barədə də düşünürük. Lakin eyni zamanda, bunun necə çətin olduğunu da bilirik, çünki orada cəmi 15 ölkə var, daha yüksək inkişaf səviyyəsində olan nə qədər Avropa ölkəsi isə Avropa Birliyinə hələ qəbul edilməyibdir. Ona görə də biz gerçəkliyi əsas tuturuq. Əlbəttə, gələcəkdə bunu qarşımıza məqsəd qoyacağıq.

Hans Şteynfeld: Çünki Türkiyə ilə birlikdə siz Qərb üçün strateji baxımdan maraqlı tandemsiniz.

Heydər Əliyev: Bəli, həqiqətən belədir. Ona görə Qərb də məhz özünün ölkəmizə olan maraqlarını nəzərə almalıdır.

Hans Şteynfeld: Sağ olun. Sizə uğurlar arzulayıram.

Sonra Prezident Heydər Əliyev və Skandinaviya ölkələrinin, Rusiyanın jurnalistləri xatirə şəkli çəkirdilər.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏHMƏD NECDƏT SEZƏRİN DƏVƏTİ İLƏ
DOST ÖLKƏYƏ RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA
DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA
JURNALİSTLƏRLƏ MÜSAHİBƏ**

12 mart 2001-ci il

– Mənim Türkiyəyə rəsmi səfərim sizə məlumdur, elan olunubdur. Keçən il Türkiyənin yeni seçilmiş prezidenti hörmətli Əhməd Necdət Sezər Azərbaycanda rəsmi səfərdə olduğu zaman məni Türkiyəyə rəsmi səfərə dəvət etmişdir. Mən də indi bu dəvəti həyata keçirirəm.

Təbii ki, bizim orada bir çox görüşlərimiz, danışıqlarımız olacaqdır. Birinci növbədə, prezidentlə, baş nazirlə, baş nazirin müavinləri ilə, Baş Qərargah rəisi ilə və başqa şəxslərlə. Dövlətlərarası, hökumətlərarası bir neçə sənədlər hazırlanıbdır. Onlar imzalanacaqdır. Azərbaycan qazının Türkiyəyə ixrac edilməsi haqqında saziş imzalanacaqdır. Bakı-Ceyhan neft kəməri haqqında elə bir problem yoxdur. Sadəcə, biz orada bu işlərin təşkil edilməsi barəsində fikir mübadiləsi aparacağıq. Ancaq bu işlər gedir. Yəni yeni bir sənədin icad edilməsinə ehtiyac yoxdur. Bütün sənədlər hazırlanıbdır. İndi mühəndis-layihə işləri aparılır. Mən Böyük Millət Məclisində millət vəkllərinə xitab edəcəyəm. Proqramda başqa görüşlər də var.

Türkiyə bizim üçün dost, qardaş ölkədir. Bizim əlaqələrimiz həmişə yüksək səviyyədə olubdur. Bu gün də yüksək səviyyədədir. Ancaq eyni zamanda belə rəsmi səfərlər, işgüzar səfərlər hər dəfə hansısa məsələlərin həll olunmasını tezləşdirir, yaxud da onun üçün şərait yaradır. Amma bunlarla bərabər, fikir mübadiləsi də çox əhəmiyyətlidir.

Təbii ki, mən Türkiyənin dövlət-hökumət başçıları ilə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunması problemləri haqqında fikir mübadiləsi aparacağam. Çünki biz bu illər ərzində Türkiyə ilə daim məsləhətləşmələr, fikir mübadilələri aparmışıq. Çünki Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü zamanından indiyə qədər Türkiyə Azərbaycanı həmişə dəstəkləyibdir. Baxmayaraq ki, son vaxtlar bir neçə ölkədə Türkiyəyə qarşı müxtəlif mənfi hərəkətlər meydana çıxıbdir. Türkiyənin keçmişdə, 1915-ci ildə guya ermənilərə qarşı

soyqırım etməsi haqqında hətta bəzi ölkələrin parlamentlərində qərarlar qəbul olunubdur. Bunlar hamısı Türkiyəyə təsir etmək məqsədi daşıyır. Ancaq Türkiyə bizimlə olan münasibətlərinə sadıqdır və bunu dəfələrlə deyibdir.

Güman edirəm, bu dəfə də təsdiq ediləcək ki, Azərbaycanın torpaqları işğaldan azad olmasa, yəni Ermənistan silahlı qüvvələri işğal etdikləri Azərbaycan torpaqlarından çıxmayana qədər Türkiyə Ermənistanla heç bir əlaqə, yəni nə diplomatik əlaqələr, nə də iqtisadi əlaqələr qurmayacaqdır. Bunu dəfələrlə bəyan ediblər. Amma bu barədə həm danışmaq lazımdır, həm də bizim bu mövqələrimizi dünyaya bir daha bəyan etmək lazımdır. Başqa işlər də olacaqdır. Bilirsiniz ki, bizim ölkələrimizin çox qarşılıqlı əməkdaşlıq işləri var. Ona görə də indi hamısını deməyə ehtiyac yoxdur. Amma mən əsas məsələləri sizə dedim.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağla bağlı Türkiyədən hər hansı bir təklif gözləmək olarmı?

C a v a b : Danışacağıq. Görək...

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyənin xarici işlər naziri İsmayıl Cəm təşəbbüslə çıxış etmişdi ki, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri Türkiyənin vasitəçiliyi ilə bir görüş keçirsinlər. Bu nə qədər realdır və Siz buna necə baxırsınız?

C a v a b : Biz heç vaxt buna etiraz etməmişik. Birincisi, Türkiyə Minsk qrupunun üzvüdür və Minsk qrupunun fəaliyyətində həmişə fəal iştirak edir. Ancaq bilirsiniz ki, Ermənistan buna razı deyil və razı ola bilməz. Çünki Ermənistan Türkiyəni həmişə onlara qarşı qeyri-obyektiv mövqedə günahlandırır.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya mətbuatı yazır ki, Azərbaycan Türkiyəyə qaz satılması məsələsində çox güzəştli edir.

C a v a b : Heç bir güzəşt etməmişik. Azərbaycanın qazı Türkiyəyə dünya bazar qiymətləri ilə satılacaqdır və burada heç bir güzəşt yoxdur. Yəqin ki, kimsə bunu uydurur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Faruq Loğoğlunu qəbul edəndə demişdiniz ki, Türkiyə «Şahdəniz» və Bakı-Ceyhan layihələrinin həyata keçirilməsini bir qədər ləngidir. Bu problem aradan qaldırıldı mı?

C a v a b : Ləngitmə var idi. Amma indi bir halda ki, biz sənədləri imzalayacağıq, demək, aradan qaldırılır.

S u a l : Cənab Prezident, bu saziş imzalanarsa, Sizcə, Transxəzər qaz kəməri layihəsi reallığını itirirmi?

C a v a b : O bizdən asılı deyildir. Biz dəfələrlə demişik: əgər Türkmənistan əvvəlki mövqeyinə qayıtsa, heç vaxt buna etiraz etməyə-cəyik.

S u a l : Cənab Prezident, deyilənə görə, Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində müddətsiz fəaliyyət rejiminə keçir. Amma indiyə qədər dəfələrlə bəyan edirdiniz ki, 2000-ci, yaxud 2001-ci ildə bu münaqişənin həlli qarşımıza məqsəd kimi qoyulmuşdu.

C a v a b : Bilirsiniz, Azərbaycanda indi hərə bir söz deyir. Mən indiyə qədər görülən bütün işlər haqqında Milli Məclisdə hesabat verdim. Birincisi, Minsk qrupunun indiyə qədər verdiyi əsas təkliflər mətbuatda dərc olundu. Hər kəs onunla tanış oldu və bu gün də tanış olmağa imkanı var.

İkincisi də, son illərdə gedən bütün proseslər haqqında geniş izahat verdim. Orada bildirdim ki, görülən bütün bu işlər Azərbaycanın qarşıda qoyduğu vəzifəni hələ indiyə qədər yerinə yetirməyə imkan verməyibdir. Bu vəzifə də ondan ibarətdir ki, Ermənistan silahlı qüvvələri işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarından çıxmalıdır, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır və yerindən-yurdundan didərgin düşmüş insanlar öz yerlərinə qayıtmalıdır. Əsas prinsip budur. Ancaq heç bir təklif almadım. Mən deyirdim, bəlkə bizim bilmədiyimiz bir şey varsa, kimsə deyər. Mənim bu müraciətim tam səmimi xarakter daşıyırdı, bu gün də bunu təsdiq edirəm. Səmimi idi. Əgər kim bizim indiyə qədər gördüyümüz işlərdən əlavə, o işlərdən daha da səmərəli təkliflər irəli sürə bilərsə, Azərbaycanın Prezidenti kimi mən, birincisi, minnətdar olacağam, ikincisi də, əlbəttə, bu bizim ümumi işimizə kömək edəcəkdir.

Amma təəssüflər olsun ki, heç bir konkret təklif yoxdur. Hərə bir söz deyir. Yəqin sizin – müxalifət televiziyaalarının da – işiniz elə bundan ibarətdir ki, gedirsiniz, ona mikrofon verirsiniz, sən nə deyirsən, buna mikrofon verirsiniz və onları da gətirib axşam göstərirsiniz. Daha da çox qarmaqarışıqlıq yaradırsınız. Amma mən bunun da müsbət nəticəsini görürəm. Bu nədən ibarətdir? Ondən ibarətdir ki, siz əsasən müxalifətlə işləyirsiniz, onlara xidmət edirsiniz. Mən dünən axşam ANS televiziyasına da, «SPACE» televiziyasına da baxmışam. Ancaq onlara xidmət edirsiniz. Başqa bir şey yoxdur.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, onlarla görüşmək daha asandır.

H e y d e r Ə l i y e v : Çünki onlar boş-boş sözlər danışurlar. Sizə də lazımdır ki, efridə bir şey verəsiniz. Amma heç bir yeni təklif verən

yoxdur. İndi siz ortaya atmısınız ki, guya Namazovla Zülfüqarov bir təklif veriblər. Mən çox təəccüblənirəm. Ancaq burada bir məsələ var. Əgər belə bir təklifi bu işin içində olmayan adamlar versəydilər, elə sizin hər gün gedib müsahibə aldığımız partiya rəhbərləri versəydilər, bu məni təəccübləndirməzdi. Çünki mən Milli Məclisin iclasından sonra gördüm ki, onlar bu problemin həll olunması yollarından, bu problemin mürəkkəbliyindən çox uzaq bir məsafədə durublar. Anlamırlar. Ancaq tənqid etməklə, şayiələr yaymaqla, uydurmalarla məşğuldurlar. Dünən deyirlər ki, ortaya atdıqları bu təklif milli konsepsiya olacaqdır. Ona görə də əgər belə adamlar olsaydı, mən buna təəccüblənməzdim.

Ancaq bu iki şəxs yeddi il mənim yanımda işləyiblər. Mən hələ Azərbaycanda hakimiyyətə gəlməzdən əvvəl Tofiq Zülfüqarov bu işlə məşğul olan adamdır. Dəfələrlə danışqlar aparən adamdır və nazir müavini kimi ayda bir dəfə, iki ayda bir dəfə Moskvaya gedirdi, bir həftə orada qalırdı, Kazimirovun rəhbərliyi altında, qayıdıb gələndə deyirdi ki, bu cümləni buraya qoyduq, bu cümləni də buraya qoyduq. Başqa heç bir şey yox.

O, sonra xarici işlər naziri idi. Bu işlərin hamısını bilir. Yəni o mənada bilir ki, indiyə qədər Minsk qrupu tərəfindən hansı təkliflər olub və bizim onlara münasibətimiz nə təhər olubdur. Doğrudur, Namazov danışqlar prosesində iştirak etməyibdir. Sadəcə, mənim köməkçim kimi, danışqlarda, qapalı danışqlarda da oturubdur – indi Dilərə Seyidzadə yazan kimi, o da yazıbdır, bəlkə Dilərə Seyidzadə ondan yaxşı yazır – bu məsələnin müzakirəsində onun başqa bir rolu olmayıbdır.

Bilirsiniz, indi bunlar camaatı aldadırlar ki, biz bir konsepsiya meydana çıxarmışıq.

Bu konsepsiya nədən ibarətdir? Siz bu şeylərlə başınızı sındırmayın, vaxt itirməyin. Bu konsepsiya ondan ibarətdir ki, birincisi, biz mərhələli həll təklifini qəbul edirik. İkincisi, əgər bu olmasa, müharibə edirik. Müharibə etmək üçün də lazımdır ki, iqtisadiyyatı qaldıraaq, ordunu gücləndirək, islahatlar keçirək, demokratiyanı inkişaf etdirək, bunları edək, onları edək. Amma düşünməzlər ki, bu işlərin çoxu görüldübdür. Ordu quruculuğu gedir və mən demişəm, bizim güclü ordumuz vardır. İslahatlar gedir, öz nəticəsini verir. Əgər bu islahatlar getməsəydi, hamımız belə yaşaya bilməzdiniz.

Azərbaycan öz iqtisadi göstəricilərinə görə müstəqil dövlətlər birliyi içərisində ən irəlində gedən ölkələrdən biridir. Bunu biz demirik. Bu-

nu Dünya Bankı deyir. İndi bunlar deyirlər ki, iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək lazımdır. Əlbəttə ki, iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək bundan sonra da lazımdır. İndiyə qədər görülən işlər Azərbaycan iqtisadiyyatını biz istədiyimiz səviyyəyə qaldırmayıbdır. Ancaq keçən il ümumi daxili məhsul 10 faiz artıb və 1996-cı ildən başlayaraq hər il artır. Sənaye istehsalı artır, kənd təsərrüfatı istehsalı artır, özəlləşdirmə prosesi gedir. Amma bunun vaxtı var. 10 faiz artırmaq olar, amma 10 dəfə artırmaq olmaz. Bu adi şeyləri bilməyən adamlar, yaxud bilərək, qəsdən insanları çaşdırmaq istəyən adamlar bu cür fikirləri ortaya atırlar. Siz də bunlara uyursunuz. Özlərini guya böyük siyasi xadim hesab edən müxalifət partiyalarının rəhbərləri bir yere yığıb deyirlər ki, nəhayət, ağıllı bir təklif gəlibdir, biz bunun tərəfdarıyıq. Ancaq o mənada ki, siz oradan iqtidarın gördüyü işləri çıxarın – yaxşı, əgər onları çıxarsan, orada nə qalacaqdır – qalanı ilə biz razıyıq. Bilirsiniz, bu, cəfəngiyatdır.

Yenə də deyirəm, guya orada iki əsas məsələ var. Birincisi, mərhələ-mərhələ həll, ikincisi, müharibə. Mən mərhələ-mərhələ həll barədə Milli Məclisdə dedim. 1997-ci ilin sentyabr ayında bu təklif bizə rəsmi təqdim olunubdur. Onu da mətbuatda dərc etmişik. Biz onu qəbul etdik – baxmayaraq ki, orada heç də hər şey bizim üçün yararlı deyildi, məqbul deyildi – amma Ermənistan onu qəbul etmədi. Mən bunu neçənci dəfədir izah edirəm. Sonra Ermənistanın keçmiş prezidenti ilin sonunda bunu qəbul etmək fikrinə gəldi. Bunu həyata keçirən zaman müqavimətlə rastlaşdı, istefaya getməyə məcbur oldu. Müqavimət göstərənlər bu gün hökumətin başındadırlar.

Bu təklif dörd il bundan qabaq müzakirə olunubdur, həyata keçirilməyib və onlar bunu qəbul etməyiblər. İndi bunu Amerikanın kəşfi kimi, bir ixtira kimi ortaya qoymaq olarmı? O ki qaldı müharibəyə, müharibə heç vaxt istisna olunmayıbdır. Müharibəni nə vaxt lazım olsa, etmək olar.

Bilirsiniz, mən Parisdə idim. Bunları bilmirdim. Gəldim, bir, iki-üç gündür burada televiziya baxanda, bir şey – Cəlil Məmmədquluzadənin «Ölümlər» əsəri yadıma düşdü. Çoxlarınız cavansınız, bəlkə onu oxumamısınız, səhnədə görməmişsiniz.

Şeyx Nəsrullah adamlarını bir şəhərə göndərir ki, gedin, orada xəbər verin ki, şeyx Nəsrullah buraya gəlir, ölümləri dirildəcəkdir. Cəlil Məmmədquluzadənin fikri nə idi? Bu, yüksək fəlsəfi mənə daşıyan bir əsərdir. Mənim ələməmdə bu, Azərbaycan ədəbiyyatının, dramaturgiyasının,

yaxud da Azərbaycan ictimai-fəlsəfi fikrinin yaratdığı ən yüksək dəyərli əsərlərdən biridir. Cəlil Məmmədquluzadə göstərmək istəyirdi ki, bizim o vaxtkı insanlar nə qədər avamdırlar. Şeyx Nəsrullahın xəbərini eşidən kimi, biri gəldi ki, mən qardaşımı dirildəcəyəm. O biri gəldi ki, mən atanı dirildəcəyəm. Biri gəldi ki, arvadımı dirildəcəyəm, nə bilim, bu birisini, o birisini dirildəcəyəm. Sonra şeyx Nəsrullah gəldi. Cəlil Məmmədquluzadə orada gözəl bir obraz – kefli İsgəndər obrazı yaratmışdır. Kefli İsgəndər birinə deyir ki, sən qardaşını dirildəndə, gəlib sənə deyəcək ki, mənim arvadımı almısan. O birisinə deyir ki, sən atanı dirildəndə, gəlib sənə deyəcək ki, mənim malımı dağıtmısan. Onu deyəndə, bunu deyəndə, axırda hamı deyir ki, yox, heç kəsi diriltmək lazım deyildir.

İndi bu niyə mənim yadıma düşübdür? Bax, bu təklifi verənlər təxminən şeyx Nəsrullaha bənzəyirlər. Sizin hər gün ətraflarında fırladığınız müxalifət partiyalarının rəhbərləri, yaxud da başqaları – hansılar ki, bunların bu təklifinə biri deyir, çox əlverişlidir, ən əlverişlidir, biri deyir, bəli, bunu qəbul etmək olar – onlar da mənim xatirimə həmin avam camaatı salırlar.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, Siz kefli İsgəndər deyəndə, kimi nəzərdə tutursunuz?

H e y d ə r Ə l i y e v : Burada kefli İsgəndər var. Bilirsiniz, ona görə də avam olmaq lazım deyil. Xalqı aldatmaq lazım deyildir. Necə deyirlər, o təkliflər, prinsiplər dəfələrlə müzakirə olunubdur. Əgər biz onun hansını həyata keçirə bilsəydik, keçirə bilərdik. Yenə də deyirəm, meydana çıxmış iki nəfər böyük strateqlər yeddi ildir bu işin içindədirlər və yaxşı bilirlər ki, biz bunları nə vaxt, nə cür həyata keçirmək istəmişik və mümkün olmayıbdır. Amma kənarında olanları qınamıram.

Biz eyni zamanda mərhələ-mərhələ həll təklifini dərc etdik. Sonra mən Milli Məclisdə dedim ki, biz bunu qəbul etdik, amma Ermənistan qəbul etmədi. Sonra qəbul etdi və buna görə də Ter-Petrosyan öz vəzifəsindən imtina etdi. Bundan sonra belə bir şeyi gətirib ortaya çıxarsan və yenə də deyəsən ki, biz bunun əsasında iş görə bilərik – nə deyim, bundan da ağılsız iş ola bilərmi?

Siz sadəlvəh olmayın. Biz indiyə qədər nə mümkündür etmişik. Bu gün də edirik, sabah da edəcəyik. Elə bir yol yoxdur ki, biz onu sınaqdan keçirməyək. Elə bir təklif yoxdur ki, biz ona baxıb öz fikrimizi deyə bilməyək. Əgər indiyə qədər biz bunları edə bilməmişiksə, səbəb odur ki, Ermənistan qeyri-konstruktiv yol tutur. Minsk qrupu, beynəlxalq

xalq təşkilatları isə bu işlə məşğul olaraq Ermənistanı konstruktiv yola getirməyə məcbur etmirlər, ya da edə bilmirlər. Məsələ bundadır. Ona görə səmərəli işlərlə məşğul olun. Vaxtı belə şeylərə itirməyin və camaatı da çaşdırmayın.

Mən Türkiyədə bütün bu məsələlər haqqında ətraflı məsləhətləşəcəyəm. Yəni onlar hər şeyi bilirlər.

S u a l : Cənab Prezident, İrənin prezidenti Xatəmi Qarabağ münacişəsinin həllində Tehranın vasitəçiliyini irəli sürübdür. Ermənistan buna tam razı olubdur. Bəs Azərbaycan necə?

C a v a b : Bilirsiniz, əgər sizin xatirinizdədirsə, İran bir dəfə vasitəçilik edibdir. 1992-ci ildə Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə Ermənistan nümayəndə heyəti Tehrana getmişdi ki, guya orada İran vasitəçilik etsin. Onlar Tehrandə olduğu zaman Ermənistan silahlı qüvvələri Şuşanı işğal ediblər. Siz bunu bilirsiniz, yoxsa yox? Bəlkə də bilmirsiniz. Gedin, onları oxuyun.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, Baş Qərargah rəisi və digərləri ilə görüşlərinizdə Azərbaycanla Türkiyə arasında hər b sahəsində iş birliyinə dair anlaşma gündəmdə olacaqmı?

C a v a b : Bilirsiniz, biz Türkiyənin bütün dövlət orqanlarının rəhbərləri ilə, o cümlədən Baş Qərargah rəisi ilə çox sıx əlaqədəyik, dostluq, əməkdaşlıq əlaqəsindəyik. Nə mümkündür, onu edirik və edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, dediniz ki, biz həmişə...

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən haranı təmsil edirsən?

J u r n a l i s t : «Faktor» qəzetini.

H e y d ə r Ə l i y e v : O qədər qəzet var, heç bilmək olmur.

S u a l : Siz dediniz ki, biz həmişə sülh yolunu tutmuşuq və sülh tərəfdarıyıq. Əgər sonda Ermənistan tərəfi sülhlə razılaşmasa, biz hansı mövqeni tutacağıq? Müharibə edəcəyikmi, yoxsa, məsələ necə olacaqdır?

C a v a b : Mən sənə deyirəm ki, biz müharibə etməyə həmişə hazır olmalıyıq. Bizim ordumuz müharibə etmək üçün günbəgün, ilbəl öz gücünü artırır. Amma müharibə etmək, sizin üçün gedib orada söhbət etmək deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan tərəfi rəsmən bəyan etdi ki, əgər Azərbaycan müharibə edərsə, Ermənistan Azərbaycanın daha yeddi rayonunu da ələ keçirəcəkdir. Ali Baş Komandan kimi nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Onlar hər şey deyə bilərlər. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İLƏ TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI ARASINDA SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏ JURNALİSTLƏR QARŞISINDA BƏYANAT

Ankara, Çankaya köşkü

12 mart 2001-ci il

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli prezident! Hörmətli dostlar! Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Mənim Türkiyəyə rəsmi səfərimin birinci hissəsi bitməkdədir. Məni Türkiyəyə dəvət etdiyinə və bu gözəl qonaqpərvərliyinə görə əziz dostum, qardaşım, Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezərə bir daha təşəkkür edirəm. Bu səfərin çox böyük əhəmiyyəti var. Ona görə ki, biz həm ölkələrimiz arasındakı əlaqələri, həm bizim bölgəyə aid olan məsələləri, həm də dünyada gedən prosesləri təhlil etdik, fikirlərimizin eyni olduğunu bir daha təsdiq etdik və gələcəkdə də Türkiyə-Azərbaycan işbirliyində birgə hərəkət etmək haqqında bəyanatlar verdik. Bu məni çox sevindirir. Çünki Azərbaycan üçün Türkiyə qüdrətli, böyük, inkişaf etmiş, demokratiya içərisində yaşayan bir dövlətdir. Türkiyə gənc, müstəqil Azərbaycan üçün həmişə örnək olubdur, bu gün də örnəkdir.

Burada bizim apardığımız danışıqlar, müzakirə etdiyimiz məsələlər haqqında hörmətli prezident artıq sizə məlumat verdi. Mən vaxt alıb təkrar etmək istəmirəm. Ancaq onu qeyd etmək istəyirəm ki, bütün məsələlərdə biz həmfikirik. Xüsusən bu gün Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin artıq tikintisinə başlanılması haqqında hər iki ölkədə – həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda eyni münasibət olduğunu bir daha hiss etdim. Əmin ola bilərsiniz ki, 1994-cü ildən başladığımız bu işi biz birlikdə sona çatdıracağıq. Azərbaycanın nefti yaxın illərdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xətti ilə həm Türkiyəyə, həm də Aralıq dənizə axacaqdır.

Son vaxtlar Türkiyə ilə bizim əlaqələrimizdə bir çox önəmli məsələ meydana çıxıb. Bu da Azərbaycanın kəşf etdiyi böyük təbii qaz yataqlarının Türkiyə ilə müştərək istifadə olunması məsələsidir. Biz «Şahdəniz» qaz yatağında böyük qaz ehtiyatları əldə etmişik. Bunu bilərək, əvvəlcədən Türkiyə dövləti, hökuməti ilə danışıqlar aparıb, çıxarılacaq qazın çox hissəsini Türkiyəyə ixrac etmək haqqında bizim razılığımız vardır. Bu gün mən çox məmnuniyyət hissi ilə qeyd edirəm ki, bu razılıq gerçəkləşdi və Azərbaycandan hasil olunacaq təbii qazın Türkiyəyə satılması haqqında həm hökumətlərarası anlaşma imzalandı, həm də alqı-satqı üzrə anlaşma imzalandı. Bu, çox mühümdür. Çünki bu qaz Gürcüstandan keçməlidir. Bizim Bakıdan Gürcüstan qədər keçmişdə yaradılmış qaz boru xəttimiz var, onu bərpa etməliyik. Ona görə də biz bilməliyik ki, qazı haraya ixrac edəcəyik. İkincisi də, indi biz imza atdıq ki, 6 milyard kubmetr qaz verəcəkdir. Amma gələcəkdə biz Türkiyəyə ildə 15 milyard, yaxud 20 milyard kubmetr qaz sata bilirik.

Hörmətli dostum, doqquzuncu cümhur başqanı Süleyman Dəmirəl vaxtilə mənə dəfələrlə demişdir ki, Türkiyənin 50 milyard kubmetr qaz almağa ehtiyacı vardır, Azərbaycan nə qədər çox qaz hasil etsə, biz o qədər də alacağıq. İndi biz hörmətli prezident Əhməd Nəcəf Sezerlə bu işin təməlini qoyduq. Güman edirəm ki, bu, uğurlu olacaqdır. Biz indi mövcud olan xətdən istifadə edəcəyik, qazı Türkiyənin sərhədlərinə gətirib çıxaracağıq. Gərək Türkiyədə də lazımı hazırlıq işləri görülsün ki, bu qazdan vaxtında istifadə oluna bilsin.

Ancaq gələcəkdə böyük miqdarda qazın Türkiyəyə ixracı üçün biz yeni böyük boru xətti də yaratmaq fikrindəyik. Ona görə bizim qarşımızda çox böyük üfüqlər, perspektivlər açılır. Bu, Türkiyə-Azərbaycan dostluğunun, iqtisadi əməkdaşlığının inkişafını təmin edəcəkdir. Eyni zamanda, strateji nöqteyi-nəzərdən bizi bir-birimizlə daha sıx bağlayacaqdır. Biz Türkiyə ilə əlaqələrimizi strateji əməkdaşlıq prinsipi əsasında qurmuşuq. Bu əlaqələri bundan sonra da inkişaf etdirmək istəyirik.

Mən bu gün keçirilən söhbətlərdən və imzalanan anlaşmalardan bir daha məmnun olduğumu bildirmək istəyirəm.

Hörmətli Prezident, Sizə bir daha təşəkkür edirəm.

TÜRKİYƏNİN TRT TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

*Ankara, Camlı köşk
15 mart 2001-ci il*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Türkiyənin TRT televiziyasının xəbərlər departamentinin müdiri Haluk Koça müsahibə vermişdir.

Haluk Koç: Bu gün bizim çox önəmli bir qonağımız var – dost və qardaş ölkə Azərbaycanın cümhur başqanı hörmətli Heydər Əliyev. Cənab Əliyevdən bazar ertəsi günündən bu yana keçirdiyi görüşlər, imzalanmış anlaşmalar və son hadisələr barədə soruşacağıq.

Çox hörmətli Heydər Əliyev, bizə vaxt ayırdığınız üçün çox-çox təşəkkür edirik. Sizi görməkdən çox məmnunuq. İndi suallarına keçmək istəyirəm.

Heydər Əliyev: Sağ olun.

Sual: Biz bilirik ki, Siz Azərbaycandan Türkiyəyə gəlməmişdən öncə bir çox fikirlər söyləmişiniz. Xüsusilə Türkiyənin Bakı-Ceyhan boru xətti və təbii qaz anlaşması sahəsində bir az yavaş davrandığını söyləmişdiniz.

Cavab: Söyləmişdim.

Sual: İndi düşüncələrinizi dəyişdirdinizmi? Yeni görüşlər keçirdiniz və anlaşmalar imzalandı. Bundan sonra müəyyən dəyişiklik varmı?

Cavab: Mən o sözləri demişdim ki, dəyişiklik olsun. Ona görə də dəyişiklik oldu.

Sual: Cənab Prezident, nələr oldu, bunu bilmək istərdik.

Cavab: Birincisi, biz Azərbaycanın təbii qazının Türkiyəyə nəqli və satılması haqqında anlaşmalar imzaladıq. Həm hökumətlərarası anlaşma, həm də alqı-satqı haqqında anlaşma imzaladıq. Bu çox önəmlidir. Çünki Azərbaycan gələcəkdə böyük qaz ehtiyatlarına malik bir ölkə olacaqdır. Bu qazı ixrac etməlidir. Biz bunu keçmişdən də bilirdik. Çünki bu, yeni bir şey deyildir.

Biz «Şahdəniz» yatağından qaz alacağıq, hətta orada konsorsiumu yaradanda – mən o konsorsiumu 1996-cı ildə yaratmışam – Türkiyənin

«Türk petrolları» şirkətini də oraya qatdım. 10 faiz «Türk petrolları» şirkətinin idi. Ona görə də hesab edirdim ki, qaz ilk öncə Türkiyəyə getməlidir. Əvvəllər də bu barədə görüşlərimiz var idi. Sonra bu işi kimse bir az əngəlləmək istəyirdi. Amma onların qarşısı alındı. Artıq hər şey həll olundu. İndi biz çalışacağıq ki, o boru xətləri, platformalar, filanlar olsun və qaz Türkiyəyə gələcəkdir. İlk miqdar 6 milyard kubmetrdir. Amma gələcəkdə ildə 15-20 milyard kubmetr qaz verə bilərik. Məne deyiblər ki, Türkiyənin 50 milyard kubmetr qaza ehtiyacı var. Beş-altı ildən sonra, bəlkə, onun yarısını biz verə bilərik.

S u a l : Cənab Prezident, «Şahdəniz»dəki ehtiyatlar vermək istədiyiniz miqdara yetərlidirmi?

C a v a b : Çox... Bizim indi qazdığımız quyuların nəticələrinə görə orada 1 trilyon kubmetrdən artıq qaz var. Amma bizim neftçilər, o işləri bilən adamlar deyirlər ki, ondan da artıq olacaqdır. Yəni bu işlə məşğul olan adamlar həmişə minimum deyirlər, maksimum demirlər. Çünki sonra onları suçlamasınlar ki, sən niyə belə dedin, amma belə olmadı.

S u a l : Neçə illərdir Bakı-Ceyhan boru kəməri barəsində çox danışılır və indiyədək bir çox sənədlər imzalanmışdır. Amma hələlik həyata keçməmiş kimi görünür. Bu barədə danışqlar oldumu?

C a v a b : Bu asan bir şey deyildir. Bunu bilməlisiniz. Biz 1994-cü ildə ilk müqavilə imzalayanda orada Bakı-Ceyhan haqqında yazılıbdır. Amma Bakı-Ceyhan üçün mənim başıma nə işlər gəldiyini bilərsiniz. Çevriliş etmək istədilər, terror etmək istədilər, filan etmək istədilər ki, Bakı-Ceyhan baş tutmasın, ümumiyyətlə, müqaviləni pozsunlar. Çünki o müqavilə Azərbaycanın bütün qaz və neft yataqlarının gələcəkdə işlənilməsinə yol açdı. Biz 1994-cü ildə 11 şirkət ilə bir müqavilə imzaladıq, indi isə 16 dövlətin 32 neft şirkəti ilə 20 müqavilə imzaladıq. Bütün bu layihələrin həyata keçirilməsinə 60 milyard dollar sərmayə qoyulacaqdır. Ona görə heç də hər ölkə bunu istəmir. Bakı-Ceyhanın birbaşa əleyhinə çıxanlar var idi. Çünki biz nefti çıxarıyıq, amma hansı ölkənin ərazisindən ixrac olunsa, o, fayda götürəcək, qazanc götürəcəkdir. Ona görə də bizim seçdiyimiz bu yola qarşı çıxanlar var idi.

S u a l : Kimlər qarşı çıxdı?

C a v a b : Başqa ölkələr.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın bölgədə izlədiyi siyasət var. Xüsusilə Cənubi Qafqazda hazırda bir az fərqli siyasət aparır. Bakı-Ceyhan boru xətti sahəsində Qazaxıstana Rusiyanın bir təzyiqi oldu. Bu

barədə xəbərlər eşidildi. Amma bu xoş qarşılanmadı. Ümumiyyətlə, Rusiyanın bu sahədəki siyasətini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, təbiidir, hər bir ölkə istəyir ki, – indi neft dünyada ən önəmli bir şeydir – öz ölkəsinin milli mənafeələrini həyata keçirsin. Ona görə də Rusiyanı bu barədə suçlamaq olmaz.

İndi Qazaxıstan çıxardığı nefti bir boru xətti ilə Rusiya ərazisi ilə Qara dənizdəki Novorossiysk limanına göndərir. Amma yenə də o tankerlər sizin ərazidə olan boğazdan keçir. Ona görə də, əlbəttə, Rusiyanın bu cür mövqeyi tamamilə məntiqlidir. Yeni buna bir şey demək olmaz. Hərə özü üçün çalışır.

S u a l : Siz Ankaraya gəldiyiniz günlərdə İranın prezidenti Moskva-da idi. Oradakı görüşlərin birində də Xəzərin statusu məsələsi müzakirə olundu. Xəzərin dibi ilə bağlı məsələ çox önəmlidir. Rusiya, Türkmənistan, Azərbaycan, İran, Qazaxıstan ilə bu məsələni necə həll edəcəksiniz? Ümumiyyətlə, bu necə olacaqdır?

C a v a b : Biz artıq bunu işləyirik. 1997-ci ildən biz həmin o ilk müqavilədən neft alırıq, ixrac edirik. Bakı-Supsa kəməri ilə Gürcüstanın Qara dənizdəki limanına ixrac edirik. Biz bu işdə öndəyik. Bu prinsip ki var, Xəzər dənizinin dibindən onun mineral ehtiyatlarını çıxarmaq üçün hər bir sahilyanı ölkənin öz sektoru olsun, bunu ilk öncə biz irəli sürmüşük. Biz ancaq öz sərhədlərimiz içində çalışırıq. Başqa yerə çıxmırıq. Sərhəd prinsipi də keçmiş zamanlardan müəyyən olunubdur. Amma bunu digərləri qəbul etmirdilər. Heç Qazaxıstan da qəbul etmirdi. İran da qəbul etmirdi, Rusiya da qəbul etmirdi. Amma bizim 1994-ci ildən apardığımız işlər artıq bu məsələni o yerə çıxardı ki, Rusiya bunu qəbul etdi. Qazaxıstan da qəbul etdi. Qazaxıstanla Rusiya arasında bir anlaşma imzalandı.

Yanvarın 9-da Rusiyanın prezidenti Putin Azərbaycana gəlmişdi. Orada da bir anlaşma imzaladıq ki, Xəzər dənizinin mineral ehtiyatlarının işlənilməsi üçün prinsiplər olsun.

Sizə dedim, biz öz sektorumuzla bağlı 20 müqavilə imzaladıq. Onlar hamısı öz sektorumuzdadır. Artıq bu prinsipi Rusiya da tanıdı, bunu qəbul etdi və bizimlə anlaşma imzaladı. Qazaxıstan da imzaladı. Güman edirəm, Türkmənistan da bu yola gələcəkdir. Amma İran bununla razı deyildir. Çünki İran hesab edir ki, Xəzər dənizinin ətrafındakı beş ölkənin hər birinə iyirmi faiz çatmalıdır. Amma coğrafi nöqteyi-nəzərdən bu mümkün deyildir.

Sektor nə deməkdir? Sektor o deməkdir ki, Xəzər dənizi boyunca, hər ölkənin sərhədinin güneyi və qüzeyindən xətt çəkilir. Bir də ki, Xəzər dənizinin orta xətti var. Həmin üç xəttin içində olan hissə bizim sektorumuzdur. Amma İran Xəzər dənizinin güney tərəfində kiçik bir yerə malikdir. Xəzər dənizindən hərəyə iyirmi faiz vermək – bunu necə etmək olar? Bu mümkün deyildir.

S u a l : Son görüşmələrdən sonra İran bu prinsiplərlə razılaşacaqmı?

C a v a b : Onu bilmirəm. Mənim Moskvadakı görüşlərdən o qədər məlumatım yoxdur. Çünki mən buradaydım.

S u a l : Hörmətli Prezident, Türkiyədəki təmaslarınız içərisində ən önəmli məsələlərdən biri də Dağlıq Qarabağ problemidir. Bununla bağlı Türkiyənin rəhbərləri ilə görüşdünüz. Bu arada çox maraqlı bir məlumat gəldi. Amerika Birləşmiş Ştatları həm Ermənistan tərəfi, həm də Sizi Floridağa dəvət edir. Aprelin 3-də, Paris görüşlərinin davamı kimi, bir görüş planlaşdırılır. Bu Sizə məlumdurmu?

C a v a b : Məlumdur, mən bunu bilirəm.

S u a l : Siz Amerikaya getməyi qəbul etdinizmi?

C a v a b : Mən bunu qəbul etmişəm. Buraya gəlməzdən əvvəl mənə söyləmişdilər.

S u a l : Martin əvvəlindəki görüşlər nə ilə başa çatdı? Çünki bu barədə müəyyən narahatlıq var. Siz müəyyən açıqlama verə bilərsinizmi?

C a v a b : Martin əvvəlindəki görüşlərdə biz bir nəticəyə gələ bilmədik. Yəni məsələni Ermənistanla çözməyimizdə. İndi Minsk qrupunun həmsədrləri Rusiya, Amerika, Fransa belə bir mövqə tutublar ki, İndiyə qədər görülən işlər bir nəticə verməyibdir. İki cümhur başqanı – Ermənistan və Azərbaycan cümhur başqanları danışıqlar – hansı razılığa gəlsələr, biz də onu dəstəkləyəcəyik və ona yardım edəcəyik. Amma razılığa gəlmək mümkün olmur. Çünki Ermənistan Azərbaycanın torpaqlarının 20 faizini işğal edibdir və artıq 12 ildir ki, işğal altında saxlayır. Bir milyon azərbaycanlı işğal olunmuş torpaqlardan zorla çıxarılıb, çadırlarda yaşayır. Ona görə də Ermənistan əlində olan bu imkandan istifadə edərək, daha da çox güzəşt almaq istəyir.

Biz öncə də Ermənistanın cümhur başqanı ilə danışıqda belə qərara gəldik ki, qarşılıqlı kompromislər, yeni güzəştlər olmalıdır. Azərbaycan da müəyyən kompromisə getməlidir, Ermənistan da. Ancaq onlar hesab edirlər ki, Azərbaycan daha da çox kompromisə getməlidir, nəinki Ermənistan.

Biz 1999-cu ildə bir razılığa gəlmişdik. Bu da Azərbaycan üçün o qədər məqbul deyildi, yeni ölvərişli deyildi. Amma onun üzərində işləyib daha da irəliyə getmək olardı. Ancaq Ermənistan bunu pozdu. Ermənistan pozmasaydı, əgər biz onun üzərində işləyib irəliyə getsəydik, bəlkə də bu gün məsələni çözmüş olardıq. Ermənistan onu pozdu. On-dan sonra danışıqlar yenidən başlandı. Parisdə başlandı, sonra həm Kocadan sonra danışıqlar yenidən başlandı. Parisdə başlandı, sonra həm Kocadan sonra danışıqlar yenidən başlandı. Parisdə başlandı, sonra həm Kocadan sonra danışıqlar yenidən başlandı.

İndi də Amerika belə bir təşəbbüs edir. Yəni həmsədrlərin üçü də bu barədə danışıqlar. Yəni bu, üçünün birlikdə planıdır.

S u a l : Erməni lobbisi və Ermənistandakı bəzi adamlar deyir ki, Dağlıq Qarabağla bağlı görüşlərdə, danışıqlarda Türkiyə olmasın, əgər olarsa, heç bir nəticə olmayacaqdır. Siz bu məsələnin çözümləndirilməsində Türkiyədən nə gözləyirsiniz?

C a v a b : 1992-ci ildə ATƏT tərəfindən Minsk qrupu yaranıb. Məhz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin çözülməsi üçün. Ona daxil olan 12 dövlətdən biri də Türkiyədir. Ona görə 1992-ci ildən İndiyə qədər, təxminən doqquz ildir ki, Türkiyə bu işin içindədir. Amma işlərin çoxunu həmsədrlər aparır. İndi Türkiyənin bu işin içində olmasına etiraz etmək yanlış bir şeydir.

S u a l : Amerikadakı görüşlərdən nə gözləyirsiniz?

C a v a b : Mən hər bir görüşdən, toplantıdan gözləyirəm ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi sona çatsın, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları işğaldan azad edilsin, bir milyon qaçqın öz yerinə dönsün. Amma siz bilməlisiniz ki, işğal olunmuş həmin o 20 faiz torpaqlarımızda hər şey ermənilər tərəfindən dağıdılıb. Yaşayış evləri, xəstəxanalar, kitabxanalar, yollar, nə bilim, filanlar, filanlar. Yəni oralara qayıdan insanlar dağılmış yerlərdə olacaqlar. Amma yenə də onların arzusu odur ki, çadırlarda yaşamaqdırsa, gedim, doğma torpağımda çadırda yaşayım. Sonra da orada həyatımı qurum.

Amma eyni zamanda da həmsədrlər, xüsusən Amerika bizə belə bir vəd verir, söz verir ki, əgər bu məsələ çözülsə, onda onlar dünyanın maliyyə mərkəzlərindən – Dünya Bankından, Beynəlxalq Valyuta Fondundan, habelə Avropa Birliyindən, digər yerlərdən pullar toplayacaqlar və bərpa işlərini aparmaq üçün, yeni orada insanların yaşayışını təmin etmək üçün işlər görəcəklər. Təbii ki, bu da bir ilə ola bilməz. Bu, bir neçə il çəkəcəkdir. Amma əsas odur ki, biz bu işi başlayaq. Mən bunu gözləyirəm.

S u a l : Fransada Koçaryanla həll edilməyən məsələləri Amerika-da çözə biləcəyinizi düşünürsünüz mü? Çünki bildiyimizə görə, Fransadakı görüşlərdə bəzi məsələləri Koçaryan qəbul etmək istəmədi və görüş nəticəsiz oldu. Amerika Birləşmiş Ştatlarındakı görüş də buna bənzər olacaq, yoxsa nəse dəyişiklik olacaqdır?

C a v a b : Bilirsiniz, Fransadan sonra Amerika Birləşmiş Ştatlarının bu işi davam etməsi onu göstərir ki, onlar məsələnin çözülməsinə müəyyən təsir etməlidirlər.

S u a l : Cənab Prezident, indi isə Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri barədə sual vermək istəyirəm. Bu əlaqələr Sizin gəlişinizdən sonra hansı səviyyəyə qalxacaqdır, bundan sonra nələr olacaqdır?

C a v a b : Azərbaycan müstəqilliyini elan edəndən Türkiyəni yaxın dost, qardaş bir ölkə hesab edibdir. Mən bunu Böyük Millət Məclisindəki nitqimdə dedim. Biz bu fikirlərlə yaşayırıq, bu fikirlərlə də əlaqələrimiz qurulubdur və qurulur. Amma lazımdır ki, bunu daha da yüksəklərə qaldırıq. Yəni bunun dərəcəsi yoxdur. Nə qədər yüksəyə qaldırısaq, həm Türkiyə üçün, həm də Azərbaycan üçün o qədər əhəmiyyətli olacaqdır. Ona görə də mənim Türkiyəyə bu dəfəki rəsmi səfərim, hesab edirəm ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin daha da inkişaf etməsi üçün böyük bir təməl yaradır. Çünki mən burada həm cümhur başqanı ilə, həm baş bakan ilə, baş bakan yardımçıları ilə, Baş Qərargah rəisi ilə, digərləri ilə danışıqlar apardım, Böyük Millət Məclisində öz fikirlərimi söylədim. Təbiidir ki, bu, irəliləyən doğru yeni bir addımdır.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin səhhətinizi çox yaxşı görürük. Bunu indi bütün türk xalqı da görür. Sağlamlığınız barədə bir probleminiz varmı?

C a v a b : Sən ki bunu görürsən!

H a l u k K o ç : Biz Sizi çox sağlam görürük. Bu gün müayinədən keçdiyinizi də bilirik.

H e y d e r Ə l i y e v : Mən bu gün müayinədən keçmədim. Sadəcə, bu gün dişlərimə baxırdılar. Sizin dişləriniz necədir, həkim yanına gedirsiniz, yoxsa yox?

H a l u k K o ç : Əlbəttə, gedirik.

H e y d e r Ə l i y e v : Mən də.

S u a l : Cənab Prezident, sabah Türkiyədən ayrılırsınız. Son mesajınız varmı?

C a v a b : Mən Türkiyədə olduğumdan çox məmnunam, çox bəxtiyaram və Türkiyəni dost, qardaş ölkə kimi sevirəm və sevecəyəm. Türkiyənin indi bəzi problemləri var – iqtisadi problemlər, filanlar, bu problemlərin tezliklə çözülməsini arzu edirəm. Türkiyə xalqına daha da gözəl həyat və Türkiyə dövlətinə daha da çox güc, daha da çox inkişaf arzulayıram.

H a l u k K o ç : Cənab Prezident, proqramımızda iştirak etdiyinizə görə Sizə təşəkkür edirik. Sizi yaxşı niyyətlərlə Azərbaycana yola salırıq.

Beləliklə, bugünkü qonağımız Azərbaycanın cümhur başqanı Heydər Əliyev idi. Cənab Heydər Əliyev ilə görüşdük, müəyyən məsələlər barəsində ondan bilgiler aldım. Heydər Əliyev türk-azəri dostluğunun inkişafı yolunda bundan sonra önəmli məsafələr qət edəcəyimizi söylədi. Hörmətli Əliyev aprelin 3-də Amerika Birləşmiş Ştatlarına gedir. Paris görüşlərinin davamı kimi, orada görüşlərdə nələr olacaq, bu barədə hələ bir şey bilinmir. Ancaq Qarabağ probleminin çözümlü üçün önəmli ola biləcək bir görüş ərafəsində Türkiyədən ayrılır.

TÜRKİYƏNİN NTV TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

Ankara

15 mart 2001-ci il

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Ankarada öz iqamətgahında Türkiyənin NTV televiziya kanalının əməkdaşları İrfan Sapmaz və Didəm Tuncaya müsahibə verdi.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, əvvəlcə Sizə çox təşəkkür edirik ki, qiymətli vaxtınızdan bizə də ayırdınız.

Siz dörd gündür, bazar ertəsindən indiyədək Türkiyədə görüşlər keçirirsiniz. Doqquzuncu cümhur başqanı Süleyman Dəmirəl ilə çox yaxın bir əlaqəniz vardı. Amma Ankarada cümhur başqanı Sezərin ilk dəfə qonağı oldunuz. Qısaca olaraq Sizin Türkiyəyə səfərinizə münasibətinizi bildirməyi rica edirik. Süleyman Dəmirəlin cümhur başqanlığından ayrılması Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinə təsir etdimi? Bu barədə fikirlərinizi bilmək istərdik.

C a v a b : Təşəkkür edirəm. Birincisi, mən çox böyük məmnuniyyətlə bildirmək istəyirəm ki, Türkiyənin 10-cu cümhur başqanı hörmətli Əhməd Necdet Sezər bu vəzifəyə seçildəndən sonra xarici ölkəyə ilk səfərini Azərbaycana etdi. Bu təbiidir. Çünki Türkiyə üçün Azərbaycan çox yaxın dost, qardaş ölkədir. Azərbaycan üçün də belədir. Bunu da həm mən, eyni zamanda bizim xalqımız, millətimiz çox yüksək qiymətləndirdi. O məni Türkiyəyə dəvət etdi. Mən də bu dəvəti qəbul etdim və artıq indi, ayın 12-dən buradayam.

Türkiyənin cümhur başqanı ilə mənim çox maraqlı, çox əhəmiyyətli, iki ölkə üçün, təkcə iki ölkə üçün yox, ümumiyyətlə, Qafqazdakı məsələlərimiz, o cümlədən Dağlıq Qarabağ, Ermənistan-Azərbaycan münasibətinin həll olunması yolları barədə çox danışıqlarımız, çox əhəmiyyətli söhbətlərimiz oldu. Mən bundan çox məmnunam.

Bilirsiniz ki, başqa görüşlərim də oldu. Ancaq mənim öziz dostum, qardaşım Süleyman Dəmirəl ilə də görüşdüm. Dünən axşam onunla görüşdüm, söhbət etdik. Mən heç vaxt dostu unutmamam. Süleyman Dəmirəl ilə mənim dostluğumun 30 ildən artıq bir tarixi var. Yəni bu, keçmişdəndir.

S u a l : Hörmətli Süleyman Dəmirəlin cümhur başqanlığından ayrılması Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinə təsir etdimi?

C a v a b : Bilirsiniz, əlbəttə, mən dostum Süleyman Dəmirəlin ayrılmasını istəmədim. Mən həmişə səmimi insanam. İstəmədim, ancaq Sizin Konstitusiyanız vardır. Heç kəs Konstitusiyanın əleyhinə çıxma bilməz. Ona görə də mən hesab edirəm ki, Türkiyə dövləti öz Konstitusiyasına həmişə sadıq olmalıdır. Amma Süleyman Dəmirəl də bunu tamamilə real qəbul edir, yəni onun da bu barədə bir problemi yoxdur və kefi də çox yaxşıdır. Onu çox sağlam gördüm.

O, indi cümhur başqanlığından ayrılıbdır. Ancaq dünya problemləri ilə, Azərbaycanın problemləri ilə çox məşğul olur. Yəni hər şeyi öyrənir, bilir, o cümlədən bizim Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin daha da yaxın olmasını, daha da yaxşı olmasını istəyir. O deyir ki, bu əlaqələr mənim vaxtımdakından daha da yaxşı olsun. O bunu istəyir. Bir də təbiidir ki, biz onunla 7-8 il birlikdə Ermənistan-Azərbaycan münasibətinin çözülməsi məsələləri barəsində çalışmışıq, bir yerdə məsləhətləşmişik. Biz bu problem haqqında danışdıq, söhbət etdik.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi sahədə əməkdaşlığı yetərli hesab edirsinizmi və bu əlaqələr hansı səviyyəyə qədər inkişaf etdirilə bilər?

C a v a b : Mən o qədər yetərli görmürəm. Mənim arzum, istəyim daha çoxdur. Ancaq indi nə mümkündür, odur.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, ziyarətiniz zamanı bu sahədə irəliyə doğru addımlar atılması üçün söhbətləriniz oldumu?

C a v a b : Bilirsiniz, Türkiyə təhsil sahəsində Azərbaycan ordusu- na çox yaxşı yardımlar edir. Mən buna görə minnətdaram.

Məsələn, Rusiya ilə Ermənistan arasında hərbi müttəfiqlik, ittifaq yaranıbdır ki, əgər Rusiyaya hansı bir dövlət hücum etsə, Ermənistan ona yardım edəcəkdir, Ermənistanla etsə, Rusiya ona yardım edəcəkdir. Amma iş bir bəndə deyildir. İş ondadır ki, Rusiya Ermənistanla böyük hərbi bazalar saxlayır, silahlar saxlayır. Son vaxtlarda hətta Gürcüstan- dan çıxarılan 70 tankı da Ermənistanla yerləşdirdi. Təxminən 29-a qədər ən modern hərbi təyyarəni, Miq-29-ları aparıb orada yerləşdiribdir. S-300 raketləri yerləşdiribdir. Ona görə də burada vəziyyət fərqlidir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi anlaşma olmasını söyləmək istəyirsiniz?

C a v a b : Əlbəttə, yaxşı olardı.

S u a l : Türkiyədə Bakı-Ceyhan neft kəməri layihəsinə marağın azaldığını düşünürsünüz ki?

C a v a b : Bilirsiniz, mən son vaxtlar bir az buna diqqətin azaldığı-

nı hiss etdim. Ona görə də bu barədə bəyanatlar verdim. Eyni zamanda biz hələ əvvəllərdə də danışırdıq ki, Azərbaycanda böyük təbii qaz ehtiyatları olacaqdır. İlk öncə onun Türkiyəyə satılması lazımdır. Bizim məmurlarımızın bu barədə danışıqlarından gördüm ki, Türkiyədə buna əngəl etmək istəyən bəzi bürokratlar vardır. Ona görə də mən bu barədə bir-iki açıqlama verdim. Amma hər şeyi çözdük, anlaşma imzaladıq. Həm hökumətlərarası anlaşma, həm də alqı-satqı haqqında anlaşma ki, ilkin olaraq Azərbaycanın 6 milyard kubmetr təbii qazı Türkiyəyə satılacaqdır. Ondan sonra bu, artıb ildə 15-20 milyard kubmetrə çatacaqdır.

S u a l : Hörmətli Prezident, Bakı-Ceyhan boru xətti layihəsinin həyata keçib-keçməməsi 2002-ci ilin iyun ayında mühəndis-layihə işlərinin tamamlanması ilə ortaya çıxacaqdır. Sizcə, bu layihənin gerçəkləşməmək ehtimalı varmı?

C a v a b : Güman edirəm, gerçəkləşəcəkdir.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, cənab Pauell həm Sizi, həm də Ermənistanın dövlət başçısını Dağlıq Qarabağ problemi ilə əlaqədar aprelin 3-də Amerika Birləşmiş Ştatlarına dəvət etmişdir. Oraya gedəcəksinizmi?

C a v a b : Əlbəttə, gedəcəyəm.

S u a l : Məsələnin çözülməsinə ümidiniz varmı?

C a v a b : Bilirsiniz, biz 1994-cü ildə Ermənistanla Azərbaycan arasında müharibəni dayandırdıq. Atəşkəs haqqında saziş imzaladıq. O vaxtdan bu işi sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Bunun üçün də ATƏT-in Minsk qrupu var. Orada 12 dövlət, onun içində Türkiyə də vardır. Amma Minsk qrupunun həmsədrləri – Rusiya, Amerika, Fransa var. Onlar da çalışdılar. Amma onların verdikləri təkliflərin çoxunu Ermənistan qəbul etmədi. Son olaraq, birini də biz qəbul etmədik. Ona görə sonra iki cümhur başqanının təkbətək danışıması problemi meydana çıxdı. Biz də 15 dəfə görüşüb danışırdıq. Son dəfə də Parisdə görüşdük. Siz bilirsiniz. Sonra bu görüş Şirak da qatıldı.

İndi mən hiss edirəm ki, Minsk qrupunun həmsədrləri – həm Amerika, həm Rusiya, həm də Fransa bir-biri ilə daha da yaxınlaşıblar və bu məsələnin çözülməsi üçün çalışırlar. Ancaq onlar belə deyirlər: Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri hansı qərara gəlsələr, biz o qərarı dəstəkləyəcəyik və onun həyata keçirilməsinə yardım edəcəyik.

Amma qərara gəlmək də çox çətindir. Çünki Ermənistan Azərbaycan torpaqlarının iyirmi faizini işğal edibdir. Orada silahlı qüvvələrinin saxlayır. İşğal olunmuş torpaqlardan 1 milyon azərbaycanlı zorla çıxarıb,

çıxarıb, çadırlarda yaşayırlar. Ona görə də Ermənistan şərtlərini daha da sərtləşdirir. Biz öncədən belə danışırdıq ki, hər iki tərəfdən kompromis olmalıdır. Amma onlar istəyirlər ki, Azərbaycan tərəfdən daha çox kompromis olsun, nəinki Ermənistan tərəfindən. Ona görə də əgər doğrudan da bu iş ədalətli gətseydi, dünyada ədalət olsaydı və beynəlxalq hüquq normaları hər bir yerdə qorunsaydı, belə bir şey olmazdı.

S u a l : Sizcə, Amerikanın bu məsələ ilə bağlı araya girməsi, bu problemin çözümlənməsinə yolunda çalışmaları nəticə verə bilərmi?

C a v a b : Amerika indi yox, çoxdan araya giribdir. Bu, tamamilə normal bir şeydir.

S u a l : Hörmətli Prezident, Siz Fransaya getməzdən əvvəl Parlamentdə aparılan müzakirələrdə bəzi müxalifət dairələri bu məsələnin ancaq müharibə yolu ilə həll edilə biləcəyini söylədilər.

C a v a b : Sən neçə illərdir Azərbaycanda yaşayırsan. Azərbaycanda müharibəni görmüsən. Mənim yaddaşım yaxşıdır. Sən Şuşanın işğal olunmasını gözünlə görmüştün və mənə söylədin. Xatırlayırsanmı?

İ r f a n S a p m a z : Bəli, yaxşı xatırlayıram. Siz onda Naxçıvan daydınız.

H e y d ə r Ə l i y e v : Bəli, 1992-ci ildə Naxçıvanda sən bunu mənə söylədin.

Müharibəni həmişə etmək olar. Ancaq indi dünyada heç kəs müharibəni dəstəkləmir. Bu, birincisi. İkincisi, müharibə harada olacaqdır? Müharibə Azərbaycan torpağında olacaqdır, Ermənistan torpağında yox. Müharibə Azərbaycan torpaqlarını işğaldan azad etmək üçün olacaqdır. Ermənistan gəlib Azərbaycan torpaqlarında oturubdur. Ona görə də müharibə heç vaxt proqramdan çıxmır. Ancaq nə vaxt lazımdır, lazım deyil... Sən Azərbaycanda yaşayırsan, müharibənin nə olduğunu bilməyən bəzi adamlar bunu deyəndə mən anlayıram. Amma vaxtilə, müharibə zamanı Azərbaycanın daxilində sabitliyi pozub hakimiyyət uğrunda, iqtidara gəlmək uğrunda mübarizə aparən adamlar deyəndə... Sürət Hüseynov tankların, topların bir qismini cəbhədən çıxarıb Bakıya hücum etdi ki, cümhur başqanı olsun. Xalq Cəbhəsinin rəhbərləri də özlərini qorumaq üçün cəbhə bölgəsindən qüvvələrin bir qismini çıxardı və bundan Ermənistan faydalandı, Azərbaycanın torpaqlarını işğal etdi. Yəni müharibə edib, müharibədə uduzan, Azərbaycanda Vətəndaş müharibəsini başlayan, yaradan, ondan sonra qaçıb 4-5 il gizlənen adamlar indi yenə «müharibə, müharibə» deyirlər.

S u a l : Siz cümhur başqanı olduğunuz üçün müharibənin ağırlığı birinci növbədə Sizin üzərinizə düşəcək...

C a v a b : Bəli, onlar müharibə deyirlər. Amma onlar müharibə edən deyillər. Əgər müharibə olsa, bu müharibəni mən etməliyəm. Müharibəni onlar etməyəcək. Doğrudur, deyirlər hamımız müharibəyə gedəcəyik. Amma mən də demişəm ki, bir-iki avtobus tutacağam, onların hamısını avtobusa birinci qoyacağam. Hərəsinə də bir avtomat verəcəyəm. Getsinlər irəliyə. Ondan sonra da başqaları getsin.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, Fransadakı görüşləriniz zamanı Dağlıq Qarabağa xüsusi status verilməsini qəbul etməyiniz barədə bəzi iddialar vardır. Bunlar doğrudurmu?

C a v a b : Ermənistan bunu qəbul etmir.

S u a l : Azərbaycan qəbul edir?

C a v a b : Biz veririk, onlar qəbul etmir.

S u a l : Cənab Prezident, Kipr məsələsi barədə soruşmaq istəyirəm. Türkiyə ilə Azərbaycanın hər zaman dost və qardaş ölkə olduqlarını Siz hər dəfə ifadə edirsiniz. Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətini nəyə görə tanımırırsınız?

C a v a b : Bilirsiniz, hər bir türk mənim üçün əzizdir. Ya Türkiyədədir, ya Kiprdədir, ya digər yerdədir. Çünki biz bir kökdən əmələ gəlmiş qardaş millətlərik, dostlarıq. Ona görə də mənim başım öz işlərimlə məşğuldur. Kipr işləri ilə siz məşğul olun.

S u a l : Gələcəkdə bunu tanımağı planlaşdırırsınız mı?

C a v a b : Sağlıq olsun, əgər biz Ermənistan-Azərbaycan müharibəsini bitirsək, ölkəmizin torpaq bütövlüyünü təmin edə bilsək, ondan sonra hər şey ola bilər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz bu gün müayinədən keçdinizmi və hazırda sağlamlığınız necədir?

C a v a b : Bununla çox maraqlanırlar. Mənim sağlamlığımı siz necə görürsünüz?

İ r f a n S a p m a z : Çox yaxşı görürük.

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən məni tez-tez görürsən. Bu gözəl xanım ilk dəfə görür. Sən necə görürsən?

D i d ə m T u n c a y : Cənab Prezident, çox sağlam görünürsünüz.

H e y d ə r Ə l i y e v : Demək, mən sağlamam. Dışlərimdə problemlər var. Ondan ötrü Gülhanəyə getdim. Bilirsiniz ki, mənim həkimlərim türklərdir, onlar Gülhanənin həkimləridir.

D i d ə m T u n c a y : Cənab Prezident, müsahibə üçün çox sağ olun. Təşəkkür edirik.

TÜRKİYƏNİN «SAMANYOLU» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

Ankara, Camlı köşk

15 mart 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev öz iqa-mətgahında – Camlı köşkdə Türkiyənin «Samanyolu» televiziya kanalının müxbiri Məlih Meriçə müsahibə vermişdir.

J u r n a l i s t : Hörmətli cümhur başqanı, əvvəlcə, həm Türkiyəni, həm də Azərbaycanı narahat edən bir məsələ barədə soruşmaq istəyirəm. Ermənilər öncə Azərbaycanın mühüm torpaqlarını işğal etmişlər, sonra soyqırım haqqında uydurma iddiaları ilə dünyanı ayağa qaldırdılar, indi də Qars anlaşmasını ittiham edən sözlər söyləməyə başladılar. Bu həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda çox ciddi narahatlıq doğurur. Sizcə, ermənilər nə etmək istəyirlər, bütün bunların arxasındakı niyyət nədən ibarətdir?

C a v a b : Ermənilər uzun illər, əsrlər «böyük Ermənistan» iddiası ilə yaşayırlar. Onlar həmişə təcavüzkar olublar, indi də təcavüzkarlardır. XX əsrin sonunda onların ən böyük təcavüzü Azərbaycan torpaqlarına olubdur. Azərbaycanın qədim və ayrılmaz bir hissəsi olan Dağlıq Qarabağı Ermənistana bağlamaq iddiasındadırlar. Bunun da nəticəsində, bilirsiniz ki, böyük münaqişə başlayıbdır və 12 ildir davam edir. Baxmayaraq ki, bu illərdə Azərbaycan öz səsinə hər yerdə – Birləşmiş Millətlər Təşkilatında, ATƏT-in Zirvə görüşlərində, İslam Konfransı Təşkilatında, böyük dövlətlər ilə danışıqlarda qaldırıb, amma ermənilər buna tabe olmurlar.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsi var ki, Ermənistan işğal olunmuş torpaqlardan öz silahlı qüvvələrini qeyd-şərtsiz çıxarmalıdır. Amma Ermənistan bunu çıxarmır. Eyni zamanda dünyada beynəlxalq hüquq normaları var. Bu hüquq normaları 1975-ci ildə Finlandiyada ATƏT yaranarkən onun sənədində bir daha öz əksini tapıbdır. Bu ondan ibarətdir ki, heç bir ölkənin torpaq bütövlüyü pozula bilməz, onun sərhədləri pozula bilməz. Bunların pozulması, təbii ki, beynəlxalq hüquq normalarının pozulması deməkdir.

Bütün dövlətlərin, həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatına daxil olan dövlətlərin, həm də ATƏT-ə daxil olan dövlətlərin gözü qarşısında Ermənistan beynəlxalq hüquq normalarını pozur. Heç kəs də Ermənistanı qınamır. Əksinə, bizi dəvət edirlər ki, siz çalışın, Ermənistanla bir diş tapın, məsələləri həll edin. Biz də məsələləri həll etmək istəyirik. Ona görə də 1994-cü ilin may ayında biz atəşkəs haqqında saziş imzaladıq. O vaxtdan döyüşlər yoxdur. Amma eyni zamanda sülh də yoxdur. Azərbaycanın torpaqlarının iyirmi faizi Ermənistanın işğalı altındadır. Bu torpaqlardan bir milyondan artıq azərbaycanlı zorla çıxarılmışdır. Bilirsiniz ki, indi çadırlarda yaşayırlar. Sizin televiziya bir neçə dəfə həmin o çadır şəhərciklərində olubdur, oradakı vəziyyəti bilirsiniz. Bunu həm Türkiyəyə, həm də digər ölkələrə, hansılara ki, sizin televiziyanın verilişləri yayımlanır, göstərmisiniz.

Ermənistan özü gücsüz bir dövlətdir. İqtisadi cəhətdən çətin bir dövr yaşayır. Onun iqtisadiyyatı inkişaf etmir. Əksinə, geriyyə gedir. İnsanların çoxu Ermənistanı buraxıb Rusiyaya, Amerikaya, Fransaya, başqa ölkələrə gedirlər. Ermənistanın əhalisi hər ay azalır. Amma buna baxmayaraq, ermənilərin dünyada böyük diasporu vardır. Məsələn, Amerikada, Fransada, bütün ölkələrdə var.

S u a l : Hörmətli Prezident, bu barədə Türkiyədə də çox danışılır. Bu diaspor Ermənistandakı ermənilərin xeyrinədir, yoxsa zərərinədir?

C a v a b : Onlar hesab edirlər ki, faydasındadır. Ermənistan da hesab edir ki, faydasındadır. Onlar böyük dövlətlərə təsir edirlər. Məsələn, Fransaya təsir etdilər, Fransanın Parlamenti «soyqırımı» haqqında qərar çıxardı. İndi bu işi Amerikada aparırlar. Keçmişdən də aparırdılar, indi də aparırlar. Belə bir qərar Rusiya Parlamentinə də çıxarıldı, amma Rusiya bunu qəbul etmədi.

Bu diaspor indi böyük Ermənistan haqqında düşünür. Ermənistanın bu diaspor ilə birlikdə «soyqırımı» məsələsini qaldırması nə deməkdir? Birincisi, o deməkdir ki, onlar Türkiyənin doğu hissəsində olan torpaqlara iddia edirlər ki, bunlar Ermənistanındır. İkincisi, guya 1915-ci ildə türklər erməniləri qırıblar. İndi onlara pul, təminat vermək lazımdır. Yəni bunlardan ötrü edirlər.

Mən Böyük Millət Məclisində dedim. Bu qərarların heç biri Türkiyə üçün problem yarada bilməz. Türkiyə böyük dövlətdir, müstəqil dövlətdir, Türkiyənin daxili işinə heç kim qarışa bilməz. Tarixdə nə olubdur, nə olmayıbdir, qoy onu tarixçilər araşdırsınlar.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, bu problemin həlli üçün beynəlxalq prinsiplər var. Erməni diasporu deyir ki, onlar sülh istəyirlər. Amma Ermənistan, bir tərəfdən, Azərbaycanın tarixi torpağını işğal etmişdir, digər tərəfdən isə, Qars anlaşmasına qarşı çıxaraq başqa bir torpağa gözünü dikmişdir. Görünür, onların beynəlxalq dəstəyi vardır. Ermənilərin Azərbaycan və Türkiyə torpaqlarında gözü vardır. Yaxın gələcəkdə sülhə olan ümid doğrulacaq mı?

C a v a b : Ermənilər bu işləri edirlər. Düşünürəm ki, onlar bu işlərə nail ola bilərlər. Ermənilər heç vaxt Türkiyənin torpaqlarının bir metrini də özlərinə ala bilməzlər.

Mən Qars anlaşması haqqında Böyük Millət Məclisində söylədim. Orada bu məsələni daşnaqlar qaldırırlar. Bu gün oxudum ki, Ermənistanın prezidenti bəyanat verib ki, bu, Ermənistan dövlətinin mövqeyi deyildir. Ancaq Qars anlaşması var və bunu heç kəs poza bilməz. Bunu Rusiya imzalayıbdır, Türkiyə imzalayıbdır, Azərbaycan imzalayıbdır... Bunu heç kəs poza bilməz.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Qarabağ probleminin həllinə dair söyləmələri artırır. Bu, səmərəli olacaqmı?

C a v a b : Mən 7 ildən artıqdır ki, Azərbaycanın cümhur başqanıyam. Bu müddətdə Amerika ilə daim müzakirə aparıram. Amerikanın keçmiş prezidenti Klinton ilə bir çox görüşlər keçirmişəm. Xanım Olbrayt ilə görüşlər keçirmişəm.

Amerika Rusiya ilə, Fransa ilə bərabər ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir. Onların nümayəndələri Ermənistanı, Azərbaycana gəliblər. Bilirsiniz, onlar bizim haqlı olduğumuzu etiraf edirlər. Amma eyni zamanda deyirlər ki, biz Ermənistanı məcbur edə bilmirik. Amma məcbur etməyə imkanları var. Çünki Amerika Azərbaycana yardım üçün embarqo qoyubdur, Ermənistanı yardım edir. Hələ Ermənistanı başqa kanallardan da yardım olunur. Ermənistanı Rusiya yardım edir. Orada Rusiyanın böyük əsgəri bazası, qoşunu var. Onlar orada otururlar və ermənilər də orada özlərinə iş alırlar, işləyirlər. Belədir.

S u a l : Hörmətli Prezident, Ermənistandan kənarda yaşayan insanlar çalışırlar, güclüdürlər. Amma ən mühüm olan Türkiyənin və Azərbaycanın güclü və qüdrətli olmasıdır. Hazırda Türkiyə iqtisadi sıxıntıları keçirir. Bunun Azərbaycana təsiri oldumu?

C a v a b : Biz bunu hiss etmədik. Yəni bunun bizə mənfi təsirinə görmədik. Amma bilərəm ki, bu, Türkiyədə problemlər yaradıbdır. An-

caq düşünürəm ki, Türkiyə elə bir ölkədir, elə bir dövlətdir, hökumətdir ki, bunların hamısının öhdəsindən gələcəkdir. Bu böhran keçib gedəcəkdir.

Mən dünən dinləyirdim. Dövlət naziri televiziyada danışırdı. O dedi ki, bu məsələni 2-3 aya çözəcəyik. Güman edirəm, çözəcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, 9-cu cümhur başqanı Süleyman Dəmirəl ilə çox yaxşı münasibətləriniz var idi. Hər zaman söylənilirdi ki, əgər Süleyman Dəmirəl cümhur başqanlığından gedərsə, bu münasibətlər necə olacaq. İndi həmin dövr keçdi, yəni cümhur başqanı Əhməd Nəcədet Sezərdir və Sizin onunla müzakirələriniz oldu. Əlaqələrinizdə hər hansı bir problem varmı və Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri irəliyə doğru gedirmi?

C a v a b : Hesab edirəm ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri yolundadır. Bu, şəxslərdən o qədər də asılı deyildir. Təbiidir ki, Süleyman Dəmirəl Azərbaycandan öz müstəqilliyini elan edəndən Türkiyənin başında olan bir şəxsdir. O zaman, Azərbaycanın ağır dövrlərində o, həm Türkiyənin baş naziri kimi, həm də sonra Türkiyənin cümhur başqanı kimi Azərbaycan ilə çox əlaqəli, bağlı olubdur. Bu, təkçə mənə görə deyildir.

Mənimlə Süleyman Dəmirəlin dostluğunun 30 ildən çox tarixi vardır. Ona görə də Süleyman Dəmirəl Türkiyənin cümhur başqanı kimi Azərbaycana daim qayğı göstərdiyinə görə, diqqət göstərdiyinə görə Azərbaycanda sevilirdi, bu gün də sevilir. Mənimlə şəxsi dostluğu təbiidir ki, bu əlaqələri daha da yüksəklərə qaldırıbdır. Amma Türkiyənin Konstitusiyası var. Konstitusiyaya görə 7 ildən sonra cümhur başqanı dəyişir. Yeni cümhur başqanı seçildi. Hörmətli Əhməd Nəcədet Sezər çox yaxşı bir insandır. Mən və xalqımız çox yüksək qiymətləndiririk ki, o, cümhur başqanı seçildəndən sonra xarici ölkəyə ilk səfərini Azərbaycana etdi. Yəni Azərbaycanın Türkiyə üçün nə qədər önəmli olduğunu dünyaya göstərdi və mənə Türkiyəyə dəvət etdi. Mən gəldim, burada çox gözəl görüşlər keçirdik, bütün məsələlər haqqında çox səmimi danışdıq. Yəni mən hiss etmirdəm ki, cümhur başqanı dəyişəndən sonra Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində bir dəyişiklik olsun.

Mən dünən axşam hörmətli Süleyman Dəmirəl ilə görüşürdüm. Oturduq, çox söhbət etdik. Onun da arzudur, deyir ki, gerək Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əlaqələr bundan sonra daha da isti olsun, daha da yaxın olsun, ölkələrimiz daha da dost olsun. Onun arzusu belədir.

Cünkü o, 40 ildən çoxdur Türkiyənin siyasi həyatında böyük rol oynamış adamdır. Cümhur başqanıdır, yaxud cümhur başqanı deyil – onun üçün Türkiyənin mənəfəti və Azərbaycanın mənəfəti çox önəmlidir. Amma mənə sevindirən odur ki, bəzən insanlar qısqanır, filan edir. Yox, Süleyman Dəmirəl bu barədə yüksəkdə duran insandır.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, iki xalq olaraq bizim tarixi birliyimiz vardır. Hər şeyimiz birdir. Amma bunlar yetmir. Dövlətlərin bir-biri ilə səmimi əlaqələr qurması üçün xalqların strateji əməkdaşlıq qurmaları lazımdır. Siz Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərini sağlam strateji dostluğa çevirmək üçün və bu yolda irəliyə aparmaq üçün Türkiyə hökumətinin hansı addımlar atmasını gözləyirsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, biz 1997-ci ildə böyük bir anlaşma imzalamışıq. Orada yazılıbdır ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri dostluq, qardaşlıq və strateji tərəfdaşlıq əlaqələridir. Bu çox yüksək bir şeydir. Biz Azərbaycanda çalışırıq ki, əlaqələr belə olsun. Türkiyə də bunu edir. Ancaq indi sənə söyləyim ki, mən Türkiyədən daha nələri istəyirəm. Mən bunu Türkiyənin cümhur başqanına da deyirəm.

S u a l : Cənab Prezident, türk xalqına, türkiyəli iş adamlarına nə söyləmək, arzulamaq istərdiniz?

C a v a b : Türk xalqına söyləmək istəyirəm ki, Türkiyənin hər bir vətəndaşını Azərbaycanda qardaş kimi sevirlər. Mən də Türkiyəni sevirəm. Ona görə də Türkiyənin daha da güclü olmasını, iqtisadi cəhətdən daha da inkişaf etməsini hər birimiz arzu edirik. Çünki Türkiyə nə qədər güclü olsa, Türkiyənin iqtisadiyyatı nə qədər yüksək olsa, bu, Azərbaycan üçün də önəmlidir. Mən bu fürsətdən istifadə edib, türk xalqına bu arzularımı bildirmək istəyirəm və hesab edirəm ki, bu arzuları həm türk xalqı istəyir, həm də Azərbaycan xalqı istəyir.

İstəyirəm ki, Türkiyənin iş adamları Azərbaycana sərmayə gətirsinlər. Bilirsiniz, Azərbaycan müstəqillik əldə edəndən sonra ilk dövrlər bizim əlaqələrimizdə ticarət əlaqələri çox önəmli idi. Bu gün də önəmlidir. Buradan bunu gətirdin, oradan onu gətirdin, satdın – belə şeylər. Amma indi Azərbaycanda islahatlar həyata keçirilir. Ticarət özəlləşibdir, torpaq özəlləşib, inşaat özəlləşib – hər şey özəlləşibdir. Ancaq hələ Azərbaycanda özəlləşdirilmək üçün böyük fabriklər, zavodlar var. Kiçik iş adamları öz işlərini görürlər. Amma böyük iş adamları gətirib Azərbaycana sərmayə qoysunlar. Həm özləri mənəfət götürsünlər, həm də Azərbaycanda istehsalı qaldırınsınlar. Yəni indi bizim qarşımız-

da duran məsələ Azərbaycanda istehsalı qaldırmaqdır ki, istehsal artsın və məhsulu ixrac etsin.

Məsələn, keçən il bizim ixracımız idxalımızdan çox olubdur. Bu ilk dəfədir.

S u a l : Bu çox ciddi məsələdir.

C a v a b : Bəli, bu belədir. «Türk petrolları» şirkətini Azərbaycana cəlb etdik. Bizim birinci müqavilədə onların 1,75 faiz payları var idi. Sonra qardaş olaraq Azərbaycanın payından onlara 5 faiz verdim, 6,75 faiz oldu. İndi həmin o paydan 160 milyon dollar gəlir götürüblər. Amma sonrakı müqavilələrə də mən Türkiyəni qatdım. Məsələn, «Şahdəniz» müqaviləsinə. Azərbaycanın neft müqavilələrində Türkiyənin 35 faiz payı var. Təxminən 430 və ya 450 milyon dollara qədər sərmayə gətiriblər. Amma lazımdır ki, başqa sahələrdə sərmayə gətirsinlər. Mən türkiyəli iş adamlarına bunları arzu edirəm.

S u a l : Hörmətli Prezident, Siz təbii qaz məsələsi barədə, sanki bir az da şikayət etdiniz, fərqli danışdınız. Türkiyə təbii qaz sahəsində digər alternativ layihələr həyata keçirməklə əsas etibarilə nəyi itirir?

C a v a b : Onu itirir ki, Türkiyədə bəzi bürokratlar qazı dost, qardaş ölkədən almağı əngəlləyirdilər. Amma başqa ölkədən alır. Türkiyənin qaza ehtiyacı çoxdur. Türkiyə hər yerdən qaz ala bilər. Ancaq birinci növbədə Azərbaycandan qaz almalıdır. Ona görə də şikayətlər etdim. Ancaq bu şikayətlər lazım imiş. Artıq biz qazın Türkiyəyə satılması üçün hökumətlərarası anlaşma imzaladıq.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanım, son sualımı verməmişdən öncə bildirirəm ki, Sizin də dediyiniz kimi, Süleyman Dəmirəl Azərbaycanda necə sevilirsə, Türkiyədə də insanlar, xalq Sizə çox böyük hörmətlə yanaşır. Mən çox məmnunam ki, Sizinlə müsahibə aparıram.

Siz Türkiyədə müayinədən keçdiniz. Sizin sağlamlığınız necədir?

C a v a b : Sağlamlığım yaxşıdır.

S u a l : Həkimləriniz nə deyirlər?

C a v a b : Həkimim türk həkimidir. Sağlamlığım yaxşıdır. Hər şey də yaxşıdır.

Mən martın 4-5-6-sı Parisdə oldum. Martın 12-dən buradayam. Aprelin 1-də də Amerikaya gedirəm. Baxın, bir ay içərisində bu işləri kim görə bilər?

J u r n a l i s t : Hörmətli cümhur başqanım, çox sağ olun. Bizə vaxt ayırdığınız üçün təşəkkür edirəm.

«Sİ-EN-EN TÜRK» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

15 mart 2001-ci il

Türkiyədə rəsmi səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev onun üçün ayrılmış iqamətgahda – Camlı köşkdə «Si-En-En türk» televiziya kanalının baş direktoru Taha Akyola müsahibə verdi. Müsahibə birbaşa yayımlanırdı.

T a h a A k y o l : Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Siz Böyük Millət Məclisindəki nitqinizdə Türkiyədə özünüzü vətəninizdəki kimi hiss etdiyinizi söylədiniz. Türk xalqı Sizi ikinci bir Türkiyənin cümhur başqanı kimi görür. Sizin dediyiniz kimi, «biz bir millət, iki dövlətlik». «Si-En-En türk» televiziyasına müsahibə verməyə razı olduğunuz üçün Sizə dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Mən ilk sualımı Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı vermək istəyirəm. Bilirsiniz ki, bu sahədə bir canlanma vardır. Siz Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması münasibətilə Parisə getdiyiniz zaman prezident Jak Şirak ilə də görüşdünüz, bu məsələ barədə müzakirələr apardınız. Bundan sonra ABŞ-ın xarici işlər naziri Pauell Sizi Amerikaya dəvət etdi. Jak Şirakla və Koçaryanla görüşləriniz nə yerdə qaldı ki, Siz məhz bunun üçün Amerikaya gedəcəksiniz?

H e y d ə r Ə l i y e v : Mən ən öncə bildirmək istəyirəm ki, Türkiyədə «Si-En-En» kanalı açılan zaman təbrik məktubu göndərmişdim və sizə uğurlar arzulamışdım. İndi çox sevinirəm ki, siz bu kanalda çox uğurla çalışsınız. Sizin bütün bu işlərin başında duran hörmətli Aydın Doğan böyük işlər görür. Ona görə də mən ona salamlarımı, ehtiramımı çatdırıram.

Türkiyənin Böyük Millət Məclisində millət vəkillərinə xitab etmək mənim üçün tarixi bir hadisədir. Çünki Böyük Millət Məclisinin nə qədər böyük tarixi əhəmiyyəti olduğunu orada söylədim. Bir neçə məsələ haqqında danışdım. Ancaq indi bizi, Azərbaycanı, təkcə Azərbaycanı yox, Türkiyəni də, Qafqazı da ən çox narahat edən problem Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsidir. Bu münaqişənin yaşı çoxdur. Artıq 12 ildir ki, ermənilər Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ hissəsini ələ keçir-

mək üçün təcavüzə başlayıblar və bu təcavüz nəticəsində müxtəlif səbəblərə görə ermənilər Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal ediblər. Bəli, ərazimizin 20 faizini işğal ediblər və işğal olunmuş yerlərdən bir milyondan artıq azərbaycanlı yerindən-yurdundan çıxarılıbdır, qaçqın olubdur və çadırlarda yaşayırlar.

S u a l : Cənab Prezident, Siz bunları Jak Şiraka anlatdırdınsa sonra o, bir söz demədimi?

C a v a b : Mən bunu bütün dünyaya anlatmışam. Dünyada o yer yoxdur ki, bunu anlatmayam. Mənim Jak Şirakla görüşüm birinci dəfə deyildi. Mən onunla 15 dəfə görüşmüşəm və hər dəfə də ona anlatmışam.

S u a l : Sizin Jak Şirakla son görüşünüz Fransa Parlamentinin «erməni soyqırımını» barədə qərar qəbul etməsi baxımından da önəmli idi. Orada Ermənistanın daşnak cümhur başqanı Koçaryan da var idi. Siz bir milyon azərbaycanlının ermənilər tərəfindən silah gücü ilə yurdlarından didərgin salındığını söylədiyiniz zaman Jak Şirak heç bir şey demədi?

C a v a b : Bilirsiniz, onlar artıq buna öyrəniblər. Dünyada ikili standartlar var. Ona görə də bir yerdə hərəkəti qanuni hesab edirlər, digər yerdə yox. Məsələn, beynəlxalq hüquq var, bir dövlət o biri dövlətin torpağını işğal edə bilməz. Sərhədini poza bilməz, təcavüz edə bilməz. Hər bir dövlətin ərazi bütövlüyü Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qorunur. Bunlar yazılıb, bütün sənədlərdə var, hər yerdə var, hamı bunu deyir. Amma hərə öz ölkəsi üçün bunu istifadə edir. Ona görə bu, Şirak üçün yeni bir şey deyildi.

S u a l : Siz Şirakdan prinsipial mövqe – ikili standartlıq mövqeyi yox – yeni «Azərbaycana müdaxilə olmuşdur, Ermənistan təcavüzkar» şəklində bir mövqe gördünüz mü?

C a v a b : Bilirsiniz, mən bunu ona demişəm. Özü də Ermənistanın prezidenti Koçaryanın yanında demişəm. Ancaq onlar bu şeylərə fikir vermirlər. 1992-ci ildə Minsk qrupu yaranıbdır ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi çözülsün. Minsk qrupunun üç həmsədr var – Rusiya, Amerika, Fransa.

Doğrudur, Minsk qrupuna 12 dövlət daxildir. O cümlədən Türkiyə də Minsk qrupunun üzvüdür. Amma Minsk qrupuna üç həmsədr rəhbərlik edir. Mən Klinton ilə bu barədə 7 il müzakirə aparmışam, 15-16 dəfə görüşmüşəm və bunların hamısını demişəm. Yaxud, Rusiyanın keçmiş prezidenti Yeltsinlə – ola bilər, sayını da itirmişəm – neçə dəfə görüşmüşəm. Yeni prezident Putinlə görüşmüşəm.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Amerikanın məsələyə bu qədər qatılmasını, diqqət yetirməsini, Pauellin xüsusi təşəbbüsü ilə Sizi Amerika dövlət etməsini necə qarşılayırsınız?

C a v a b : Bilirsiniz, bu yeni bir şey deyildir. Yəni mən Amerikada 1994-cü ildən başlayaraq həm Amerikanın prezidenti Klintonla, həm xarici işlər naziri Olbraytla və həm də digər adamlarla dafələrlə görüşmüşəm və anlaşmalar imzalamışım. Onlar hər dəfə deyiblər ki, bu məsələnin çözülməsinə yardım edəcəklər. Amma yardım etməyiblər. İndi mən belə hiss edirəm ki, Minsk qrupunun həmsədrləri bir az hərəkətə gəlmək istəyirlər. Yeni prezident Şirak apardığı danışıqları həm prezident Buşla, həm də prezident Putinlə telefonla məsləhətləşibdir. Mən də, Koçaryan da Fransada olduq. Əgər Pauell dövlət edib-sə... doğrudan, mən burada səfərdə olmuşam, hələ eşitməmişəm, amma birinci məlumatı Siz vermişiniz. Ancaq bilirəm ki, onlar hazırlayırdılar.

S u a l : Cənab Prezident, aprelin 3-də Floridada Sizin və Koçaryanın bir araya gəlib Qarabağ məsələsinin həll edilməsi üçün uzun məsələ qət edərək Amerikaya gedəcəyinizdən məmnun olduğunuzmu?

C a v a b : Mən hər bir fürsətə məmnunam. Hər bir fürsət mənə imkan verir ki, Azərbaycana təcavüz olunması haqqında fikirlərimi çatdırım. Amerikada indi yeni hökumətdir, yeni prezidentdir. Yeni adamlardır, onlar da bilməlidirlər. Amma hamısının bir fikri var: Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri bir araya gəlsinlər, bir şeylə razılaşsınlar, ikisi də nöyi qəbul etsə, Amerika da, Fransa da, Rusiya da onu qəbul edəcəkdir. İş bundadır ki, Ermənistan Azərbaycanın torpaqlarını işğal edibdir. Ona görə də o bizim qarşımıza şərtlər qoyur. Mən o şərtləri qəbul edə bilmirəm. İndi görək Amerikada bu şərtlər nə olacaq, biz o şərtlərin hansını qəbul edə bilərik, hansını onlar qəbul edə bilər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Koçaryanla görüşlərinizdə hər hansı modellər üzərində dayanırsınız mı?

C a v a b : Bir neçə model olubdur. Hətta 1999-cu ildə, hesab edirəm ki, biz normal model üzərində razılaşdıq. Amma 1999-cu ilin sonunda Koçaryan bundan qaçdı.

Bəli, 1998-ci ildə Minsk qrupunun bir təklifi var idi, Ter-Petrosyan onu qəbul etmişdi. Amma Ter-Petrosyanın ətrafında olanlar onun əleyhinə qalxdılar və o, istefa verdi.

S u a l : Qarabağ məsələsi ilə, Qafqaz və enerji məsələləri ilə bağlı şəxsən Siz çox təcavüzlərə məruz qaldınız. Sizi çevrilişlə devirmək istədilər, sui-qəsdlə rastlaşdınız. Sonra anlaşıldı ki, Moskva Yeltsinin zamanında Ermənistanla bir milyard dollarlıq silah yardımı etdi. Rusiyanın yeni lideri Putin gəlib Sizinlə görüşdü. Rusiyanın mövqeyində bir dəyişiklik görürsünüz mü? Rusiya Azərbaycana yaxınlaşdı mı?

C a v a b : Bilirsiniz, Rusiya Azərbaycana yaxınlaşmaq istəyir. Çünki Azərbaycan öz coğrafi-strateji vəziyyətinə görə, öz potensialına görə Qafqazda xüsusi yer tutur. Ona görə də Rusiya istəyir ki, Azərbaycan ilə əlaqələri yaxşı olsun, daha da yaxşı olsun.

Ermənistanla bir milyard dollar dəyərində silah vermişdilər. Satmışdılar, onlara vermişdilər. Mən bunu ilk dəfə 1997-ci ilin mart ayında Yeltsinə deyəndə, o, hirsəndi ki, bunu edəcəyəm, onu edəcəyəm, filan edəcəyəm, asacağıam, kəsəcəyəm. Amma üç aydan sonra mən onunla görüşdüm. Gördüm, o, başqa bir hava çalır. Biz belə deyirik, başqa bir mahnı oxuyur. Ondan sonra biz bir neçə dəfə söylər göstərdik.

Putin prezident oldu. Putin mənə dedi ki, bu işi çox yaxşı bilir, necə olduğunu bilir. Putinin belə bir fikri var idi ki, bir iş görsün. Amma orada ordu var, filan var. Sonra Putin dedi ki, artıq bu, arxada qaldı. Mən tələb edirdim ki, siz o silahları geri alın. Amma o dedi ki, artıq o silahları geriyə almaq mümkün deyildir, silahlar haradadır, heç biz də bilmirik.

S u a l : Hörmətli cümhur başkanı, Rusiyanın bugünkü lideri Putin Azərbaycana yaxınlıq göstərir. Təbii ki, bunun da Qafqaz, enerji, təbii qaz, neft boru xətləri ilə bağlı səbəbləri var. Eyni zamanda da Ermənistanın xarici işlər naziri Oskanyan demişdir ki, biz Rusiya ilə strateji ittifaq yaratmışıq. Rusiyanın bu mövqeyi Sizi təmin edirmi? Rusiya Ermənistanla Azərbaycan arasında bitərəf mövqə tutaraq məlum problemi, münaqişəni həll etməyə çalışdı mı?

C a v a b : Rusiyanın Ermənistanla hərbi ittifaq yaratmasına biz etiraz edirik. Mən bunu dəfələrlə söyləmişəm. Rusiyanın Ermənistanla hərbi bazalar, əsgəri hissələr saxlamasına biz etiraz edirik. Mən bunu Putindən öncə Yeltsinə də demişəm, Putinə də demişəm.

S u a l : Bu etirazınızı söyləyəndə Putin nə dedi?

C a v a b : Bilirsiniz, onların hamısı bir şey deyir. Deyirlər ki, bunlar Azərbaycana qarşı deyildir. Deyirəm, bəs kime qarşıdır? Deyirlər ki,

NATO-ya qarşıdır. Deyirəm, NATO haradadır? Deyirlər ki, NATO sizin Bakıda olan sərhədinizdədir. NATO Türkiyədədir. Bax, mən bu sözləri sizə açıq deyirəm. Çünki mən bunu dəfələrlə söyləmişəm.

S u a l : Yeltsin və sonra Putin açıqca dedilər ki, Ermənistanla Rusiyanın əsgəri qüvvələri Türkiyədəki NATO-ya qarşıdır?

C a v a b : Elədir.

S u a l : Siz indi Ermənistanla həyata keçirilən siyasətin iki-üç il əvvəlki dövrlə müqayisədə gücləndiyini, yaxud zəiflədiyini görürsünüz?

C a v a b : Ermənilər siyasətdə güclüdür. Çünki onların diasporu çox güclüdür. Onları dəstəkləyənlər güclüdür. İqtisadi cəhətdən Ermənistan çox pis bir haldadır. Oranın əhalisinin bir qismi Ermənistanı tərk edib gedibdir. Orada iqtisadi vəziyyət çox çətin. Ona görə onlar da istəyir ki, bu problem çözülsün. Ermənistanı dəstəkləyən dövlətlər də istəyir çözülsün. Təkcə ona görə yox ki, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları azad edilsin. Ona görə ki, Ermənistan boğulmasın. Ermənistan bir-iki ilə boğulacaqdır.

S u a l : Həqiqətən, Ermənistan iqtisadi baxımdan çox pis vəziyyətdədir. Amma son vaxtlar bir təşəbbüs oldu. Ermənistan, İran və Yunanistan arasında həm siyasi, həm də iqtisadi işbirliyi haqqında qərarlar var, onlar görüşdülər. Siz bunu necə qarşılayırsınız?

C a v a b : Mən bunu necə qarşılaya bilərəm? Mən çox təəssüflənirəm ki, bizim yaxın qonşumuz İran Ermənistanla bu qədər geniş ticarət edir, geniş əlaqələr qurur.

S u a l : Ermənistanın nəfəs borularından biri də İrandır...

C a v a b : Bəli, Ermənistanın nəfəs borularından biri də İrandır. Keçmiş prezident Ter-Petrosyan bir dəfə demişdi ki, əgər İran ilə ticarət əlaqələrimiz iki gün kəsilsə, biz boğulacağıq. O bunu demişdi. Tamamilə doğru deyirsən. Öz də ən böyük nəfəs borularından biridir. Ancaq onlar bunu edirlər.

İndi gördünüz, İranın prezidenti Moskvağa getdi. Bu, tarixdə birinci dəfə olan bir şeydir. Yəni 22 il bundan öncə ki, Xomeyni hakimiyyətə gəldi, indiyə qədər ilk dəfədir ki, İranın prezidenti Moskvağa getdi. Ondan öncə də şah bir dəfə getmişdi. Yəni İran ilə Rusiya arasında əlaqələr həmişə gərgin olmuşdur.

S u a l : Cənab Prezident, anlayıram ki, İranın siyasəti, yəni həm Ermənistanı dəstəkləmək, həm də Rusiya ilə yaxın əlaqələr qurmaq siyasəti Sizi narahat edir. Elədir mi?

C a v a b : Təbiidir ki, bu, narahat edir.

S u a l : Bu il ərzində, yaxud önümüzdəki bir-iki il içərisində Qarabağ probleminin çözülməsinə, həll edilməsinə ümidiniz varmı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən həmişə ümidlə yaşayıram. Qaçqınlarla görüşürəm, mənim qəlbim ağrıyır. Təkcə görüşəndə yox, sizə səmimi deyirəm, gecələr yata bilmirəm. Çünki bir milyon insan çadırlarda, qarın, yağışın altında yaşayır. Ona görə də mən bu məsələni çözmək istəyirəm və bunun üçün də çalışıram. Mənim bütün çalışmalarıma demək olar ki, 70 faizi bu məsələdən ötrüdür. Dünyada o təşkilat, o dövlət yoxdur ki, mən onlarla bu işləri müzakirə etməyim. İndi bir savaşı yolu qalıbdır. Azərbaycanda bu savaş yolunu ortaya atanlar var. Amma hesab etmirəm ki, bu gün savaş məqbul bir şeydir. Yəni yenidən savaş etmək doğru yoldur.

S u a l : Siz məclisdəki nitqinizdə dediniz ki, Türkiyə ilə münasibətləriniz strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır.

C a v a b : Biz belə bir şey imzalamışıq. 1997-ci ildə Türkiyə ilə Azərbaycan arasında anlaşma imzalanıb ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır.

S u a l : Bu Sizi təmin edirmi? Türkiyənin Azərbaycana verdiyi dəstək Sizi təmin edirmi?

C a v a b : Siyasi tərəfdən, bəli.

S u a l : Siyasi tərəfdən aydındır. Siyasətdən başqa, məsələn, iqtisadi, sosial sahələrdə necə, təmin edirmi?

C a v a b : Bunu siz bilirsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, çox diplomatik cavab verdiniz. Bu, uzun illərin diplomatı Heydər Əliyevin cavabıdır. Mən Sizin fikrinizi bilmək istəyirəm. Bunu hörmətli cümhur başqanına, baş nazirə söyləmişiniz?

C a v a b : Bu günlər hörmətli cümhur başqanı ilə də, hörmətli baş nazir ilə də, hörmətli Baş Qərargah rəisi ilə də əlaqələrimiz barədə çox geniş danışıqlarımız, müzakirələrimiz olubdur. Cümhur başqanı ilə təkbətək üç saat söhbət etmişik.

S u a l : Siz bunu açıqlamaq istəmirsiniz?

C a v a b : Yox.

S u a l : Amma məmnunsunuzmu?

C a v a b : Danışıqlardan məmnunam. Amma nəticəsi nə olacaqdır...

S u a l : Növbəti dəfə Sizinlə müsahibə zamanı nəticə barədə soruşacağam.

C a v a b : Onda soruşarsan.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın Türkiyəyə 2 milyard kubmetrdən 6 milyard kubmetrədək təbii qaz satması barədə anlaşma imzalandı. Siz bundan son dərəcə məmnunsunuz. Türkiyənin Rusiyadan qaz almasından narahat olmuşdunuz. İndi həmin narahatlığınız aradan qalxdımı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən Türkiyənin işinə qarışmaq istəmirəm. Amma Türkiyənin qaza böyük ehtiyacı vardır. Mən dünən axşam Türkiyə televiziyasında baxdım ki, enerji naziri Cümhur Ərsümər Misirdən buraya qaz gətirmək istəyir. Rusiyadan alır, Misirdən alır, Azərbaycandan alır, bəlkə də bunlar Türkiyə üçün lazımdır. Mən bunu normal görürəm. Amma hesab edirəm ki, hamısından öncə Türkiyəyə Azərbaycan qazı gəlməlidir. Təkcə iqtisadi nöqteyi-nəzərdən yox, həm də strateji tərəfdaşlıq nöqteyi-nəzərindən.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan qazı Türkiyəyə ucuz qiymətəmi satılacaqdır?

C a v a b : Mən ticarət işləri ilə məşğul olmuram. Təbii, dünya bazar qiymətləri ilə olacaqdır.

S u a l : Azərbaycandan Türkiyəyə həm Bakı-Ceyhan boru kəməri ilə neft gəlməsi, həm də ayrı bir kəmərlə təbii qaz gəlməsi məsələsi artıq qətiləşdi.

C a v a b : Bəli, artıq Bakı-Ceyhan məsələsində bir problem yoxdur. Yəni bütün anlaşmalar imzalanıb. İndi sadəcə, layihə-mühəndis işləri gedir. Bir də bunun inşası ilə məşğul olacaq şirkətlər para toplaqla məşğuldurlar. Son vaxtlar Türkiyədə bu məsələdə bir az soyumuşdular. Mən ona görə Bakıda bir-iki dəfə bu barədə tənqid etdim, yəni narahatlığımı bildirdim. Amma burada bizim danışıqlarımızda hər şey çözüldü. İndi elə bir problem yoxdur.

Məsələn, burada qaz haqqında anlaşma imzaladığımıza görə, Gürcüstanın prezidenti mənə təbrik məktubu göndərmişdir. Çünki bu, Gürcüstan üçün də çox önəmlidir. Təbii qaz barədə anlaşma imzalandı. Həm hökumətlərarası anlaşma, həm də 6 milyard kubmetr qazın alqı-satqısı haqqında anlaşma imzaladıq. Mən demişəm, biz gələcəkdə Türkiyəyə 15-20 milyard kubmetr qaz verə bilərik.

S u a l : Bilirsiniz ki, Bakı-Ceyhan neft boru xətti sahəsində konsorsium yaranmışdır. Burada Türkiyə və Azərbaycanın da payı vardır. Bu konsorsium tərəddüd edir. İndi həmin konsorsium Bakı-Ceyhan boru

xətti ilə bağlı mövqelərini dəyişibdir. Bu məsələdə təbii qaz haqqında anlaşmanın rolu oldumu? Çünki onlar çıxarılacaq qazın satılmasını istəyirlər. Bu bölgədə də ən çox qaz ala biləcək ölkə Türkiyədir.

C a v a b : Deyə bilmərəm ki, onun bir rolu oldu. Çünki biz bundan öncə Bakı-Ceyhanı həll etmişdik. Bilirsiniz, konsorsiumda bəzi şirkətlər var ki, Bakı-Ceyhanın olmasını istəmirlər. Amma ən böyük şirkətlər bunu istəyirlər. Ona görə də mən burada bir problem görmürəm. Bu baş tutacaqdır. Təbiidir ki, çox ölkələr bunun olmasını istəmirlər. Amma Siz deyirsiniz ki, bəzi şirkətlər kəmərin Rusiyadan keçməsinə istəyirdilər. Rusiyadan o qədər yox, amma Bakı-Supsa borusu var, onlar istəyirdilər ki, o borunu bir az da genişləndirək. İndi biz onunla 5-6 milyon ton neft göndəririk. Deyirdilər ki, məsələn, 15-20 milyon ton da neft göndərilə bilər, 2-3 ildən sonra isə Bakı-Ceyhanı başlayırıq. Amma mən dedim ki, yox. Bakı-Ceyhan indi başlanmalıdır. Onların bəziləri dedilər ki, gəlin, İrandan çəkək, çünki İran yolu daha ucuzdur, İrandan körfəzə məsafə azdır, daha da ucuz başa gələr. Bunu həm Amerika qəbul etmədi, həm də hesab edirəm ki, biz 1994-cü ildə Bakı-Ceyhanın təməlini qoymuşuq. Mən altı ildir bu təməli inkişaf etdirirəm. Ona görə bu mənim əsərimdir.

S u a l : Cənab Prezident, həqiqətən də Bakı-Ceyhan boru xəttinin ərsəyə gəlməsində Sizin çox böyük əməyiniz olmuşdur. Siz bu yolda çox təhlükələrlə qarşılaşdınız. Doğrudur ki, bu Sizin əsərinizdir. Mən Xəzərin statusu ilə bağlı soruşmaq istəyirəm. Bu məsələdə ciddi problemlər var. Xüsusilə İranla, Türkmənistanla Sizin aranızda problemlər var. Xəzərin statusu məsələsi həm Azərbaycan üçün çox önəmli, həm də Qazaxıstan neftinin, Türkmənistan qazının Xəzərdən keçərək Türkiyəyə gəlməsi baxımından da önəmlidir. Bu məsələ həll olunurmu?

C a v a b : Bilirsiniz, Xəzərin hüquqi statusunu müəyyən etmək üçün bir çox il lazımdır. Amma mən hesab edirəm ki, – biz bu yol ilə gedirik – ilk öncə, Xəzərin dibindəki mineral ehtiyatlar, yəni təbii qaz, neft yataqlarının işlənilməsi ilə məşğul olmaq lazımdır. Çünki orada gəmiçilik də var, balıqçılıq da var, ekoloji problemlər də var, başqaları da var. Bunlar hamısı var. Bunların hamısını birdən çözmək mümkün deyildir.

Bütün ölkələr buna etiraz etdiyi zaman, hələ 1994-cü ildə Azərbaycan Xəzər dənizində öz sektorunda – Sovetlər Birliyi zamanı Xəzər dənizi təkcə Sovetlər Birliyinə məxsus idi, ona görə də bunu respublika-

lar arasında sektorlara bölmüşdü – bu işləri başlayıbdır. 1994-cü ildə biz birinci müqaviləni imzaladıq. İndi 20 müqavilə imzalamışıq. Biz öz sərhədlərimizdən çıxırıq. Nə yaxşı ki, Rusiya bu prinsipi qəbul etdi. Yəni o, Qazaxıstanla bir anlaşma imzaladı. Putin Azərbaycana, Bakıya gələndə bizimlə də bir anlaşma imzaladı. Düşünürəm ki, Türkmənistan da bu prinsipin tərəfində olacaqdır.

S u a l : Yəni Türkmənistan təbii qazının Azərbaycandan Türkiyəyə gəlməsi mümkün olacaqdır?

C a v a b : Onu deyə bilmərəm. O bundan fərqli bir şeydir. Yəni bir var ki, sektor prinsipini qəbul etmək. Məsələn, biz Rusiya ilə Xəzər dənizindən istifadə olunmasının prinsipləri haqqında bir anlaşma imzaladıq. Bu prinsiplər də odur ki, hər ölkənin sektoru var – onun ərazisindən Xəzərin orta xəttinə qədər. Biz bu barədə Rusiya ilə anlaşma imzaladıq.

S u a l : Bunu Qazaxıstan da qəbul edir?

C a v a b : Qazaxıstan da imzalayıbdır.

S u a l : Amma İran qəbul etmir?

C a v a b : İran bunu qəbul etmir. İran deyir ki, Xəzəri beş bərabər hissəyə bölmək lazımdır. Bu da mümkün deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, demək, Xəzər dənizinin istifadəsi sahəsində Azərbaycan, Rusiya və Qazaxıstan eyni prinsipdə olduğuna görə Qazaxıstan neftinin Bakıya, oradan da Türkiyəyə gəlməsində bir problem olmayacaqdır?

C a v a b : Bu, fərqli şeydir. Çünki Rusiya istəmir ki, Qazaxıstan nefti buraya gəlsin. Rusiya etiraz etmir ki, Qazaxıstan öz sektorunda neft çıxarsın. Amma onu necə ixrac etsin, bu, digər problemdir. Onun buraya dəxli yoxdur. Məsələn, biz Rusiya ilə sektor prinsipi barədə anlaşmanı imzalayanda heç bir öhdəlik götürmədik ki, biz nefti haradan, hansı ölkədən, hansı marşrutla, hansı yolla ixrac edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, indi mənə bildirdilər ki, Rusiya hava yollarına məxsus bir təyyarə çəçen olduqları güman edilən iki kişi tərəfindən qaçırılmışdır. Təyyarə Səudiyyə Ərəbistanının Mədinə şəhərində yerə enmişdir. Orada nə olacağını görəcəyik. Siz Çeçenistan məsələsi haqqında nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, ola bilər, bu kiçik bir hadisədir, elə böyük bir hadisə deyildir. Dünyada belə hadisələr çox olub. Amma Çeçenistan problemi, təbiidir ki, böyük bir problemdir. Burada yenə iki prinsip bir-

biri ilə zidd gəlir. Yəni bir tərəfdən beynəlxalq hüquq var, hər dövlətin torpaq bütövlüyü təmin olunmalıdır. Rusiya öz torpaq bütövlüyünü təmin edir. Ona görə o, çeçenlərə müstəqillik vermək istəmir. Çeçenlər də deyir ki, biz müstəqil olmaq istəyirik. Ona görə 5-6 ildir savaş gedir. Görürsünüz, savaş hələ nə vəziyyətdədir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizinlə müsahibə aparacağımızı televiziya da elan etdikdən sonra mənə çox sayda telefon zəngi oldu. İnsanlar Sizə sevgilərini, hörmət və ehtiramlarını ifadə edirlər. Bunu izləyicilərimiz adından Sizə çatdırmaq istəyirəm.

İrandan keçməklə Azərbaycana gedən türk sürücülərindən Azərbaycana daxil olduqda ayaqbasdı, keçid pulu və s. çox para alırlar. Mənə bu barədə o qədər telefon zəngi oldu ki, Sizə sual vermək məcburiyyətində qaldım. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında bu işləri daha asan etmək mümkündürmü?

C a v a b : Bizim Türkiyə ilə əlaqələrimiz çox yüksək səviyyədədir. Sürücünün gedib-gəlməsi elə bir şey deyildir. Birincisi, bu, problem deyildir. İkincisi, bu məsələ cümhur başqanı səviyyəsində olan problem deyildir. Mən baş nazirə əmr vermişəm, o bu işlərlə məşğul olur.

J u r n a l i s t : Aydınır, əmr verdinizsə, məsələ həll olunacaqdır. Sizin bu təşəbbüsünüzü alqışlayırıq.

Cənab Prezident, son olaraq, Azərbaycan haqqında soruşmaq istəyirəm. Azərbaycan cümhur başqanının yardımçısı vəzifəsi yaratmaq istəyiniz söylənilir...

C a v a b : Bu yanlış şeydir, belə bir şey yoxdur. Bunu kimsə uydurub. Kimsə yanlış bir şey ortaya atır. Bilirəm, bizdə müxalifətdə olanlar bəzən belə uydurma şeylər deyirlər. Siz onlara inanmayın.

T a h a A k y o l : Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyiniz üçün, dəyərli açıqlamalar verdiniz üçün Sizə çox təşəkkür edirəm. Həqiqətən də çox önəmli açıqlamalar verdiniz. «Si-En-En türk» televiziya vasitəsilə türk xalqına söyləyəcəyiniz nəse varsa, buyurun.

H e y d e r Ə l i y e v : Mən təşəkkür edirəm. Bu fürsətdən istifadə edib, qardaş türk xalqına, Türkiyənin vətəndaşlarına öz hörmət-ehtramımı, sevgi-məhəbbətimi bildirirəm. Türkiyəyə sülh, əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

T a h a A k y o l : Cənab Prezident, Sizə bir daha təşəkkür edirik.

TÜRKİYƏNİN «SABAH» QƏZETİNƏ MÜSAHİBƏ

Ankara

16 mart 2001-ci il

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ilə həmin gün öz iqamətgahında – Camlı köşkdə Türkiyənin «Sabah» qəzetinin siyasi şərhçisi Füsün Mutluya müsahibə vermişdir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizi görməkdən çox məmnunam. Vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Bilirəm ki, işiniz çoxdur. Bir zaman Türkiyə Azərbaycana qardaş hesab edirdi. Sizin Parlamentdəki nitqinizi eşitdim, indi Türkiyənin qardaşı Siz olmusunuz. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Yox, mən bunu qəbul edə bilmərəm. Türkiyə bizim üçün qardaşdır. Mən Böyük Millət Məclisində qəlbimdən gələn sözləri dedim.

J u r n a l i s t : Çox gözəl çıxış etdiniz.

H e y d e r Ə l i y e v : Xoşunuza gəldimi?

J u r n a l i s t : Çox xoşumuza gəldi, ürəkdən bəyəndik.

Sizdən bir məsələni də soruşmaq istəyirəm. Siz bir neçə il Dəmirəl ilə işbirliyi qurdunuz, Bakı-Ceyhan yolunda xeyli işlər görməyə səy göstərdiniz. İndi isə hörmətli Sezər ilə birlikdəsiniz. Dəmirəl ilə Sezər arasında hansı fərqlər var və bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Sən bu sualı mənə nə üçün verirsən? İnsanları heç vaxt müqayisə etmək olmaz. Mən bu barədə bir fikir söyləmək istəmirəm. Mən Dəmirəl ilə 30 il bundan öncə tanış olmuşam. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edən zaman Dəmirəl Türkiyədə baş nazir idi. Sonra da cümhur başqanı oldu. Bu il Azərbaycanın müstəqilliyinin 10 ili tamam olacaqdır, bu dövr ərzində Türkiyənin başında Dəmirəl durubdur. Müəyyən bir vaxt rəhmətlik Özal da olub, amma o, 1993-cü ildə vəfat etdi.

Türkiyə-Azərbaycan dostluğu, qardaşlığında, eyni zamanda insanlar arasında olan münasibətlərin də əhəmiyyəti var. Mən Süleyman Dəmirəl ilə keçmişdən yaxın dost olmuşam. Mən Naxçıvanda çalışanda, Naxçıvan blokada da olanda Süleyman Dəmirəl və rəhmətlik Turqut Özal oraya çox diqqət göstərirdilər. Ancaq Süleyman Dəmirəl baş nazir olduğu üçün o, Naxçıvana daha da çox diqqət göstərirdi.

Məsələn, sizə məlum olan «Həsret körpüsü»nü o vaxtlar yaratdıq. Bu, Naxçıvanın xilası demək idi. Naxçıvan qaranlıqda idi, elektrik enerjisi, filanı yox idi. Qısa bir zamanda Türkiyədən Naxçıvana ilk dəfə elektrik xətti çəkildi. Hələ mən Naxçıvanda olarkən rəhmətlik Turqut Özal məni buraya dəvət etdi. Mən Naxçıvanın rəhbəri olanda Süleyman Dəmirəl ilə Naxçıvanı yaşatmaq üçün çalışdıq. Onlar bu işdə bizə çox yardım etdilər. Ona görə də bizim bu dostluğumuzun, iş birliyimizin, əməkdaşlığımızın tarixi böyükdür.

Mən 1993-cü ildə Azərbaycanın cümhur başkanı olanda biz daim əlaqədə olmuşuq. Dostuq. Mənim bu dostluğum əbədidir. Mən gəlib burada Süleyman Dəmirəl ilə görüşdüm, çox məmnun oldum. Ancaq dövrlərin başında heç kəs daim durmur. Konstitusiyaya görə hörmətli Süleyman Dəmirəlin müddəti tamam oldu, yeni adam seçildi. Böyük Məclət Məclisi hörmətli Əhməd Nəcəf Sezeri cümhur başkanı seçdi. Mən onu öncə, Konstitusiya Məhkəməsində olduğu zaman bir dəfə görmüşdüm, ancaq qısa. Mən çox məmnunam ki, o, xarici ölkələrə ilk rəsmi səfərini Azərbaycana etdi. Yəni Türkiyənin yeni seçilmiş 10-cu prezidenti də, 9-cu prezidenti və Türkiyənin başında olan başqa insanlar kimi, Azərbaycana çox önəm verir. Mən də bunu çox yüksək qiymətləndirdim, bizim xalqımız da çox yüksək qiymətləndirdi.

Biz orada çox gözəl danışıqlar apardıq və anlaşmalar imzaladıq. O məni Türkiyəyə dəvət etdi. İndi də mən Türkiyəyə gəldim. Buradakı görüşlərimdən çox məmnunam. Hörmətli cümhur başkanı ilə çox gözəl danışıqlarımız oldu. Bilirsiniz ki, baş nazir ilə də təkbətək danışdım. Baş nazirin müavinləri ilə, Baş Qərargah rəisi ilə danışdım. Bu gün də Ankara Universitetinə getmişdik. Hörmətli cümhur başkanı Sezer yenə də mənimlə idi, bərabər idik. Ona görə də, demək, bizim dostluq əlaqələrimiz davam edir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizcə Türkiyə bölgənin sabitliyi üçün önəmli oyunçudurmu?

C a v a b : Bəli, bu gün də, gələcəkdə də Türkiyə Qafqazda sabitlik üçün, sülh üçün önəmli bir yer tutur.

S u a l : Yəni Dəmirəldən sonra heç bir azalma yoxdur?

C a v a b : Yox, yox. Mən buna inanmıram.

S u a l : Siz bir ara Bakı-Ceyhana Türkiyənin soyuq yanaşdığını söylədiniz. İndi vəziyyət necədir?

C a v a b : İndi yaxşıdır.

S u a l : Siz müsahibələrinizin birində demişdiniz ki, mən Türkiyənin daxili işinə qarışmıram. Türkiyə Misirdən də, Rusiyadan da təbii qaz alır. Türkiyə Azərbaycandan əvvəlcə 2 milyard kubmetr qaz alaçaqdır?

C a v a b : Sonra 6 milyard kubmetr olacaqdır. Ondan sonra isə 15-20 milyard kubmetrə çıxacaqdır. Bu olacaqdır.

S u a l : Bu nə vaxt ola bilər?

C a v a b : Ola bilər, bu, 2008-ci ildə olsun.

S u a l : «Abşeron»dan da qaz alaçaqsınız?

C a v a b : Bəli, «Abşeron»dan da. Amma «Şahdəniz» yatağı yetərlidir. Yeni biz oradan 50 il, ildə 30 milyard kubmetr qaz ixrac etsək, o, yenə də tükənməyəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, biz təbii qazı sizdən ucuz alaçağımız təqdirdə Misirə, Rusiyaya ehtiyacımız qalmayacaqdır. Yəni sizdən 15-20 milyard kubmetr təbii qaz alsaq, demək, onda onlara ehtiyac yoxdur. Çünki bizə yaxşı qiymətə verəcəksiniz.

C a v a b : Mən bunu bilmirəm.

S u a l : Qiyməti açıqlamaq istəmirsiniz?

C a v a b : Bunu açıqlamağın nə əhəmiyyəti var? Qiymət Türkiyə üçün də, bizim üçün də uyğundur.

S u a l : Azərbaycan qazının Türkiyə üzərindən Avropaya ixrac olunmasında yolunuz nədir və Avropa ölkələri Sizdən təbii qaz istəməyə başlayıblarmı?

C a v a b : Hələ başlamayıblar, amma başlayacaqlar. Çünki Avropanın çoxu təbii qazı Rusiyadan, İngiltərədən, Norveçdən alır. Rusiyada da, orada da qaz azalır. Yəni 5-6-7 ildən sonra onlar indi aldıkları qədər qaz ala bilməyəcəklər. Ona görə yeni ehtiyatlar aşıdırılır. Bu da Xəzər dənizində, Azərbaycandır. Ona görə də Türkiyə üzərindən Avropaya da təbii qaz vermək imkanımız olacaqdır.

S u a l : Yəni Siz Fransa kimi bəzi ölkələrə qaz verə bilərsiniz?

C a v a b : Hələ bu barədə heç bir danışıqlarımız yoxdur. Amma biz hesab edirik ki, bu olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti Putin ilk dəfə Azərbaycana gəldi. Siz təkbətək görüşdünüz. Biz zənn edirdik ki, o, öncə Ermənistanı gedəcəkdir. Amma Putin ilk öncə Azərbaycana getdi. Təkbətək görüşünüzdən sonra Putinin bölgəyə qarşı bir ilıq münasibəti yaranıbdır. Bunun nə kimi səbəbləri vardır?

C a v a b : Bilirsiniz, Putin ağıllı bir insandır. Rusiya kimi böyük dövlətin başında Putin kimi şəxsin olması, birincisi, Rusiya üçün önəmlidir. İkincisi də, təbiidir, hər bir dövlətin başında ağıllı adam olanda onunla iş görmək daha da yaxşı olur.

Məsələn, vaxtilə Yeltsin önəmli işlər görmüşdü. Amma son illərdə xəstə idi, onunla danışmaq, bir şey etmək mümkün deyildi. Cənab Putin çox enerjili bir adamdır. Rusiya üçün çox işlər görmək istəyir və Rusiya üçün hansı ölkənin, hansı bölgənin daha da önəmli olmasını yaxşı bilir. Ona görə də Azərbaycana gəldi. Çünki Azərbaycan həm coğrafi-strateji vəziyyətinə görə, həm də təbii sərvətlərinə görə Qafqazda xüsusi yer tutur. Ermənistanın heç bir şeyi yoxdur, dağ-daşdır. Gürcüstan da iqtisadi vəziyyəti çox ağırdır. Çünki onların da təbii sərvətləri yoxdur. Amma Azərbaycanın var. Azərbaycan Cənubi Qafqazda ən böyük ölkədir. Hesab edirəm, o bunları nəzərə alaraq Azərbaycana gəldi. Təbiidir ki, mən onu dəvət etmişdim. O mənim dəvətimlə gəldi, çox yaxşı görüşlərimiz, danışıqlarımız oldu.

Biz qonşularımız ilə düşmənçilik etmək istəmirik. Biz qonşularımızla dost olmaq istəyirik, mehriban olmaq istəyirik, iqtisadi əlaqələri inkişaf etdirmək istəyirik. İndi keçmiş zaman deyildir. Dünya bu yol ilə gedir. Biz də bu yol ilə getmək istəyirik.

Rusiya böyük ölkədir. Azərbaycan Rusiya ilə 200 il bir yerdə olubdur. Ona görə çox əlaqələr var.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın Bakı-Ceyhana birmənalı baxmadığını bilirik. Sizcə, Rusiya şirkətləri bu xəttə qatılacaqlarmı?

C a v a b : Orada Rusiyanın bir şirkəti var. O, hələ qatılmayıbdır. Amma mən bu gün məlumat aldım ki, cənab Putinin Xəzər dənizi üzrə xüsusi nümayəndəsi Kalyujni bəyan edibdir ki, Rusiya Bakı-Ceyhanın öleyhinə deyildir. Yəni Xəzər dənizindən neft bir çox marşrutlarla gedə bilər. Yəni bunun öleyhinə çıxmırlar.

S u a l : Deyirsiniz ki, Rusiya şirkətləri Bakı-Ceyhana qatıla bilər?

C a v a b : Rusiya şirkəti var. İlkin neft «Azəri», «Çıraq», «Günəşli» yatağından alınır. Konsorsium yaranıbdır. Biz 1994-cü ildə bir anlaşma, «Əsrin müqaviləsi»ni imzalamışıq. Orada Rusiyanın «LUKoyl» şirkəti də var.

S u a l : Bu neft boru xəttinə onlar girəcəklərimi?

C a v a b : Güman edirəm, girəcək.

S u a l : Aprelin əvvəlində Floridaya gedəcəksiniz. Sizi ABŞ-ın xə-

rici işlər naziri dəvət etmişdir. Amerika kimi, Fransa da, Rusiya da Minsk qrupunun həmsədrləridir. Mən amerikalılar ilə görüşəndə bildirirlər ki, Rusiya Dağlıq Qarabağ məsələsinin həllini istəmir, ruslar deyirlər ki, ən yaxşı çözümlər çözümsüzlükdür.

H e y d ə r Ə l i y e v : Bunu kim deyir?

J u r n a l i s t : Mən bu bilgileri Amerikanın Xarici İşlər Nazirliyindən almışam.

H e y d ə r Ə l i y e v : Yəni Rusiya istəmir?

J u r n a l i s t : Bəli, onlar deyirlər. Floridada keçiriləcək görüş ərəfəsində bu işlər qarışa bilərmi?

C a v a b : Hər halda baxırıq. Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa bu problemin çözülməsi üçün Minsk qrupunun həmsədrləridirlər. Floridada üç dövlətin təmsilçiləri də olacaqdır. Belə düşünürəm ki, onlar-Buş, Şirak, Putin artıq bu barədə telefon danışıqları aparıblar. İndi gedək, görək. Biz çox görüşlər keçirmişik. Amma bir nəticə almamışıq. Görək, bu dəfə nə olur.

S u a l : Siz Fransadakı görüşlərdən sonra Parlamentdə açıqladınız. Sizcə, ATƏT-in və ya başqa hökumətin hazırladığı plan ortaya çıxsın, qəbul oluna bilərmi?

C a v a b : Başqa bir şey yoxdur. Ancaq ATƏT-dir.

S u a l : Türkiyə də ATƏT-in Minsk qrupunun üzvüdür. Floridaya Türkiyənin nümayəndələri dəvət oluna bilərmi?

C a v a b : Bilirsiniz, Minsk qrupunda 12 dövlət var. 12 dövlətin hamısının nümayəndəsini oraya dəvət etmək mümkün deyildir. Amma Türkiyəni dəvət etmək – bu, real bir şey deyildir. Çünki birincisi, ermənilər buna razı olmaz. İkincisi də, orada ancaq həmsədrlərin təmsilçiləri olacaqlar. Başqaları olsa, orada bir iş də görmək olmaz.

S u a l : Bilirsiniz ki, İsmayıl Cəmin bir təklifi var idi. Hər halda o qəbul oluna bilməz.

C a v a b : Bilirəm. Ermənilər ona etiraz etdilər.

S u a l : Cənab Prezident, Qarabağ məsələsi ilə bağlı Türkiyədən nə gözləyirsiniz? Hörmətli cümhuriyyətimiz bu barədə gözəl çıxış etdi. Amma Siz son olaraq iqtisadi, siyasi cəhətdən Türkiyədən hansı dəstəyi gözləyirsiniz?

C a v a b : Çox şeylər gözləyirəm. Hamısını da demişəm. Çünki Türkiyə bizim ən yaxın dostumuz, ən yaxın qardaşımızdır.

S u a l : Türkiyənin nə etməsini gözləyirsiniz?

C a v a b : Mən onların hamısını demişəm. Cümhur başqanına da demişəm, Baş Qərargahı reisinə də demişəm.

S u a l : Bizə demirsiniz?

C a v a b : Sizə deməyə ehtiyac yoxdur.

S u a l : Sizin oğlunuz Olimpiya Komitəsində çalışır?

C a v a b : O, Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin prezidentidir.

S u a l : O, gələcəkdə olimpiadanın Türkiyədə keçirilməsi üçün bizə yardımçı olacaqmı?

C a v a b : Əlbəttə, olacaqdır. Bəs necə. O, birinci səs verəcəkdir. Olimpiada 2008-ci ildə keçiriləcəkdir.

S u a l : Gündəlikdə Türkiyə, Pekin, Paris və başqaları var.

C a v a b : Yox, biz Türkiyəyə səs verəcəyik.

S u a l : Yəni oğlunuz bizə yardım edəcəkdir?

C a v a b : Bəli.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin Amerikada çoxlu dostlarınız var. Bildiyimə görə, başqan yardımçısı Dik Çeyni Sizin dostunuzdur. Riçard Armitac Sizin dostunuzdur. Hətta Buşun özünün də Sizə yaxınlığı var. Əgər gələcəkdə Azərbaycanda problemlər olarsa, Rusiya Azərbaycanda qarışıqlıq salarsa, oğlunuzun başqanlılığı ilə bağlı problemlər olarsa, onlar, yəni Amerikadakı dostlarınız Sizə yardımçı olacaqlarmı?

C a v a b : Bunlar gələcəyin işidir.

S u a l : Amma onlar dostunuzdur...

C a v a b : Onlarla əlaqələrimiz yaxşıdır.

S u a l : Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə aparacağımızı eşitmişəm. Belədirmi?

C a v a b : Biz bunu edirik.

S u a l : Bununla nə etmək istəyirsiniz? Ümumiyyətlə, korrupsiya olanda dövlətlər zəifləyirlər, yoxsa..?

C a v a b : Bilirsiniz, korrupsiya dünyanın hər yerini əhatə edibdir. Türkiyədə də var, hər yerdə var, hətta Amerikada da var. Ona görə də sadəcə, bu məsələ ilə mübarizə aparmaq lazımdır. Amma kimsə düşünür ki, bunu yox etmək mümkün olar, bu, yanlışdır. Mücadilə edib bunu azaltmaq olar.

S u a l : Azərbaycanda neft var, təbii qaz var, hər şey var, amma zənginləşə bilmir. Yəni zəiflik davam edir, bizdəki kimi, işsizlik var, islama dönüş var. Mən orada olarkən bəziləri söylədilər. Allah Sizə uzun ömür versin. Mən çox dua edirəm, Siz yaşayın. Çünki Siz çox

önəmli bir insansınız. Bütün bölgənin sabitliyi üçün çox önəmlisiniz. Amma Sizdən sonra orada kaos, savaşı olmasın deyə, nə kimi tədbirlər görməyi düşünürsünüz?

C a v a b : Birincisi, Allah sənin dualarını eşidəcəkdir. Ona görə mənə çox yaşadacaqdır. Bu gün gedib dişlərimi də müayinə etdim. Dişlərim xoşuna gəlirmi?

J u r n a l i s t : Dişlərinizin hamısı yerindədir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Bəli, mənim özümündür, amma müayinə etmək lazım idi. Müayinə etdilər, daha da gözəl oldu.

J u r n a l i s t : Maşallah, maşallah.

Hər halda tədbirlər görəcəksinizmi, yəni gələcəkdə oğlunuz hakimiyyətə gələ bilər?

C a v a b : Bilirsiniz, hər bir vətəndaş məmləkətində hakimiyyətə gələ bilər. Heç kəsin hüququnu əlindən almaq olmaz.

S u a l : Demək istəyirəm ki, gələcəkdə bir problem çıxmasın deyə, işlər görürsünüzmü?

C a v a b : Çalışıram.

S u a l : Nə edəcəksiniz?

C a v a b : Gələcək göstərəcəkdir.

S u a l : Sizin söyləmək istədiyiniz başqa bir şey varmı?

C a v a b : Sizə təşəkkür edirəm. Siz gözəl bir qadınısınız. Sizinlə hər dəfə görüşəndə çox xoşuma gəlir.

J u r n a l i s t : Sağ olun. Mən də Sizi ürəkdən sevirəm. Siz dünyanın ən böyük siyasətçilərindən birisiniz. Sizin kimi adamlar hər kəs üçün tarix kitabı kimidir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Çox sağ olun. Sizin mənə səmimi dostluq münasibətinizi çox yüksək qiymətləndirirəm. İnanın ki, mən də Sizə bu qədər dost, bu qədər səmimi münasibətlər bəsləyirəm.

J u r n a l i s t : Türkiyə xalqı üçün söyləmək istədiyiniz varsa, buyurun.

H e y d ə r Ə l i y e v : Türkiyə xalqına arzularımı bu günlər hər yerdə dedim. Birincisi, Türkiyə xalqına bu böhrandan çıxmağı arzu edirəm. İkincisi, Türkiyənin daha da inkişaf etməsini arzu edirəm. Türkiyənin daha da güclənməsini arzu edirəm və türk xalqına firavanlıq, səadət, xoşbəxtlik arzulayıram.

J u r n a l i s t : Son olaraq, soruşacağam. Bakı-Ceyhan layihəsinə qatılan şirkətlərin sayı çoxalır. «Şevron» da qatıldı. Amma «Eksson/Mobil» hələ gözləyir.

C a v a b : Bir az tərəddüd edir.

S u a l : Bu sahədə onları cəzalandırmaq lazımdırımı?

C a v a b : Yox, cəzalandırmaq lazım deyil. O da öz yoluna gələcəkdir.

S u a l : Türkiyə hökumətinin indiki vəziyyətini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Normal. Bu iqtisadi böhran keçmişlərdə də olubdur. Türkiyə belə dövrləri yaşayıbdır. Amma ondan çox uğurla da çıxıbdir. Ona görə də Türkiyənin vəziyyətini çox gözəl qiymətləndirirəm.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, çox-çox təşəkkür edirəm. Sağ olun, var olun.

H e y d ə r Ə l i y e v : Sağ olun.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

17 mart 2001-ci il

– Axşamınız xeyir olsun. Hər halda mənim səfərim barəsində sizin xəbəriniz var. Çünki Türkiyənin bütün televiziya kanalları mənim oradakı görüşlərimi, söhbətlərimi, çıxışlarımla verirdi. Həm də, deyəsən, bizim televiziya da bunları oradan alaraq veribdir. Ona görə bu barədə mənim bir bəyanat verməyimə ehtiyac yoxdur. Ancaq sadəcə, onu demək istəyirəm ki, bu çox uğurlu bir səfərdir. Çox lazımlı idi, çox vacib idi. Bu səfər bir neçə ay idi ki, düşünülürdü və vaxtı gəlib çatanda da bunu mən həyata keçirdim. Həm Türkiyə üçün, həm də Azərbaycan üçün vacib bir səfər idi. Hesab edirəm ki, bu Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin, dostluq-qardaşlıq, strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin bundan sonra inkişaf etməsi üçün yeni bir mərhələ oldu. Ona görə mən bu səfərimdən çox məmnunam. Hesab edirəm ki, Türkiyənin prezidenti, baş naziri və başqaları da mənim səfərimdən razıdır. Ümumiyyətlə, mənim Türkiyədə olmağım, nitqlərim, görüşlərim böyük maraq doğurmuşdu və orada hamı Azərbaycan haqqında çox böyük məhəbbət hissi ilə danışdı. Mənə məlumat verirdilər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi ilə görüşdünüz. Yaxın vaxtlarda Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi əməkdaşlıq, hərbi müttəfiqlik barədə saziş və ya hər hansı bir pakt imzalanı bilərmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, mən orada görüşlərin çoxunu təkbətək, məxfi keçirmişəm. Ona görə də siz anlamalısınız ki, mən bu barədə sizə heç bir şey deyə bilmərəm.

S u a l : Türkiyədə olarkən «Nərgiz TV» kanalına müsahibənizdə Siz dediniz ki, yaxşı olardı, Türkiyənin hərbi bazaları Azərbaycanda yerləşdirilsin. Sizcə, bu nə zaman reallaşdırıla bilər?

C a v a b : Mən demişəm bunu?

S u a l : Sizə sual verildi, dediniz ki, əlbəttə, yaxşı olar.

C a v a b : Yaxşı olar də...

S u a l : Cənab Prezident, aprelin 3-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında Ermənistan prezidenti ilə görüşünüz gözlənilir. Sizin Türkiyəyə sə-

fərinizdən sonra Ermənistanda böyük narahatçılıq var ki, Azərbaycan da hərbi əhval-ruhiyyə yüksəlib, Azərbaycan Prezidenti Türkiyədə sert çıxış edibdir. Bütün bunlardan sonra, Amerika Birləşmiş Ştatlarında Ermənistan prezidenti ilə danışıqlardan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ciddi dönüş gözləyirsinizmi?

C a v a b : Mən dəfələrlə sizə demişəm ki, bu məsələnin həll olunması üçün hər bir görüşdən nəse gözləyirəm. Bizim bu yaramız hər halda bağlanmalıdır, belə vəziyyətdə qala bilməz. Kimsə daxilə maraqlıdır ki, bu daim belə qalsın, bundan öz məqsədləri üçün istifadə etsinlər, yaxud da bəzi dövlətlər var, hansılar ki, elə istəyirlər burada nə sülh olsun, nə də müharibə, bundan öz məqsədləri üçün istifadə etsinlər. Ona görə də belə görüşlərdən mən heç vaxt qaçmıram və belə görüşləri həmişə, lap kiçik bir irəliləyiş də olsa, lap irəliləyiş olmasa da, əhəmiyyətli hesab edirəm. Bu barədə sizin məlumatınız var. Hər halda ABŞ-ın Dövlət Departamenti bəyanat veribdir, sonra Kolin Pauell mənə məktub göndəribdir. Orada ilk dəfə olaraq, bütün bu dövrdə ilk dəfə olaraq, Minsk qrupu həmsədrlərinin üçü bir yerdə, iki prezidentlə danışacaq. Çünki indiyə qədər, adətən, daim həmsədrlərin nümayəndələri gəlirdilər Ermənistana, ondan sonra Azərbaycana, yaxud Azərbaycana, sonra Ermənistana.

Orada nə danışdırlar, biz bilmirdik, burada nə danışdırlar, onlar bilmirdi. Yaxud nə işə deyirdilər, nə işə demirdilər... Amma indi bütün üç ölkənin, yeni ABŞ, Rusiya, Fransanın yüksək səviyyəli nümayəndələri orada olacaqlar. Bilirsiniz ki, görüşü Kolin Pauell açacaqdır. Ona görə hesab edirəm ki, bu çox böyük bir hadisədir. Hər halda, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması dövründə indiyə qədər belə hadisə olmayıbdir.

S u a l : Cənab Prezident, bildirilir ki, Robert Koçaryan Paris danışıqlarında hansısa güzəştlərə meyilli olub və son anda mövqelərini bir az qətiləşdiribdir. ABŞ-dakı görüşlər Paris görüşlərinin davamını olacaqdır. Yeni həmin variantların müzakirəsi olacaq, yoxsa hansısa yeni təkliflər müzakirə edilə bilər?

C a v a b : İndi hər şey olacaqdır. Məsələ təkcə onda deyil ki, görüşlərin quyuğundan tutub getmək lazımdır.

S u a l : Cənab Prezident, bu müddətdə Türkiyə mətbuatı yeni variantın olduğu barədə məlumatlar yayırdı. Bu cür məlumatlar doğrudurmu?

C a v a b : Bilmirəm, mən oxumamışam.

S u a l : Cənab Prezident, belə fikirlər də yayılır ki, həmsədr ölkələrin birində, Fransada danışıqlar oldu, Amerika Birləşmiş Ştatlarından sonra bu, Rusiyaya qayıdacaqdır. Yeni problemin əsas həlli Rusiyada ki danışıqlardan gözlənilə bilər, Rusiyanın vasitəçiliyi böyük rol oynayacaqdır. Sizin fikriniz?

C a v a b : Bilirsiniz, vallah, bizim bu qəzetçilər, müxbirlər – mən demişəm də, bir şeylə məşğul olmalıdırlar, təbiidir – biri bir şey uydurur, o birisi başqa şey uydurur. Bu uydurma şeylərə mən nə cavab verirəm? Siz hamınız bilməlisiniz – bir halda ki, burada bizim televiziyaımız var, siz varsınız, hər yerə yayacaqsınız – mən yeddi ildən artıqdır ki, gecə-gündüz bu məsələ ilə məşğul oluram. Mən məsələni həll etmək istəyirəm. Harada həll olunacaq, nə təhər həll olunacaqdır? Əgər Amerikada həll olunacaqsa – yaxşı, Fransada həll olunacaqsa – yaxşı, Rusiyada həll olunacaqsa – yaxşı, fərq onda deyil ki, harada həll olunacaqdır. Əsas odur ki, həll olunsun. İndiki mərhələnin əhəmiyyətli cəhəti ondan ibarətdir ki, belə düşünürəm, artıq üç ölkənin prezidenti bu barədə özləri bir-biri ilə danışıblar. Yeni əvvəllər, məsələni, Minsk qrupunun həmsədrələrini təmsil edənlər gəlirdilər, on yuxarıda dururdu, məsələni, xarici işlər nazirləri. Amma indi bilirəm – Şirak, Buş, Putin bir-biri ilə danışıblar və qarşıdakı görüş onların üçünün danışıqlarının, məsləhətləşmələrinin nəticəsində meydana gəlir.

S u a l : Cənab Prezident, İran prezidenti Xatəmi Rusiyaya səfər etdi və orada iki ölkə arasında Xəzərin statusu məsələsi müzakirə olundu, müəyyən razılıq da əldə edildi. Bir çox müşahidəçilər yazırlar ki, bu razılaşmadakı məqamlar Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı razılaşmaya nisbətən başqa-başqadır. Siz buna necə baxırsınız?

C a v a b : Onu mən oxumamışam, eşitmişəm. Ancaq burada narahətədi bir şey yoxdur. İran prezidenti ilk dəfə Rusiyaya səfər etdi. Zaman keçdikcə görürəm ki, biz 1994-cü ildə nə qədər cəsarətli, uzaqgörən və dövlətimizin mənafeyinə xidmət edən addım atmışıq. Deyə bilərik ki, özümüzü odun içinə atmışıq. Onda heç kəs bunları qəbul etmirdi. Əksinə, bizə dalbadal bəyanatlar verirdilər ki, işi dayandırmaq lazımdır və sair. Amma biz iş gördük, sübut etdik ki, bundan başqa yol yoxdur. Bu baxımdan da Rusiya prezidenti Vladimir Putin Azərbaycanda səfərdə olduğu zaman bizim ikimizin – prezident Putinin və mənim imzaladığımız sənəd çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

S u a l : Cənab Prezident, İran prezidentinin Moskvaya səfəri zamanı belə bir fikir də səslənib ki, Xəzərin dibini ilə hər hansı bir kəmərin keçirilməsi mümkün deyildir. Ekspertlər də belə bir fikir söyləyirlər ki, bütün bunlar Qazaxıstanın Bakı-Ceyhan kəmərinə qoşulmasının qarşısını almaq üçündür. Belə bir qərar Bakı-Ceyhan kəmərinin rentabelliyyəsinə təsir göstərə bilərmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, mən bunu əvvəllər də demişəm, Türkiyədə də demişəm – Bakı-Ceyhan kəmərinin rentabelliyyəsinə heç bir şey təsir göstərə bilməz. Nə üçün? Çünki biz 1994-cü ildə «Əsrin müqaviləsi»ni imzalayanda bildirdik ki, Xəzərdəki sektorumuzun başqa yerlərində neft, qaz yataqları var. Amma heç bilmirdik ki, məsələn, ehtiyatlar əldə edəcəyik. Amma buna baxmayaraq, biz məhz «Azəri», «Çıraq», «Günəşli» yataqlarından hasil olunacaq neft üçün Bakı-Ceyhan neft kəmərinə həmin o müqaviləyə salmışıq. Başa düşürsünüzü? Ona görə də həmin bizim bu üç yataq ki var, ilk müqavilədə əksini tapıbdır, Bakı-Ceyhan kəməri üçün tamamilə yetərlidir. Oradan 50-60 milyon ton neft çıxarılacaq və bu, Bakı-Ceyhan kəmərinə tam rentabelli edir.

İndi məsələn, «Şevron» şirkəti özü gəldi, müraciət etdi və kəmərin tikintisinə qoşuldu. Orada on faiz pay götürdü. Nə üçün? Çünki «Şevron» bizim «Abşeron» yatağından çox böyük hasilat gözləyir. Həm neft, həm də qaz hasilatı. Bunu biz də gözləyirik.

Məsələn, Abşeron yatağı... Mən hər dəfə deyirəm, bizim alimlər, geoloqlar indiyə qədər 50 ildə ki, Xəzəri tədqiq ediblər, onlara hamımız minnətdar olmalıyıq. Çünki çox böyük işlər görüblər. Amma bu işləri o vaxtlar həyata keçirmək mümkün olmayıbdır və buna o vaxt, sovetlər vaxtında ehtiyac olmayıbdır. İndi, Azərbaycanın müstəqilliyi zamanı bu yataqlar ölkəmizin ən böyük sərvətidir. Məsələn, biz bildirdik ki, «Abşeron» yatağında həqiqətən çox neft ehtiyatı var. «Şahdənizi» bildirdik. Bizim adamlar proqnoz vermişdilər ki, orada 400 milyard kubmetr qaz olacaqdır.

1996-cı ildə biz müqaviləni hazırladıq, o vaxt burada neft sərəfəsi keçirilirdi. Mən bunu bir dəfə demişəm, bəlkə bir dəfə də deməyə ehtiyac var. Bəziləriniz portretini qəzetlərdə seve-seve verirsiniz, yaxud da telefon bağlantısı edirsiniz ki, Rəsul müəllim, bu məsələ necədir, onun da şəklini vurursunuz ekrana, əgər o, doğrudan da neftçidirsə, nefti biləndirsə – sonra getdi kitab yazdı – və Azərbaycanın mənafeyini yüksək tutursa, nə üçün hər şey hazır olanda gəlib dedi ki, mən bu müqavilənin imzalanmasının əleyhinəyəm. Nə üçün? Sən mənə de. Sübut edə bilmədi. Yox, qardaş, burada geoloqlar, mühəndislər, alimlər var... Biz bunu bir neçə dəfə müzakirə etmişik, o özü də bu müzakirədə iştirak edibdir. Demək, bu nə idi? Təxribat idi. Sadəcə, Azərbaycanda bu işi ləngitmək idi.

Mən bir dəfə demişəm. Dövlət Neft Şirkətinin bütün rəhbərlərini topladım, bəziləri də onun keçmiş dostları idi. Hamısı durdular onun üzünə, dedilər ki, sən bir şey bilmirsən. Xoşbəxt Yusifzadə açıq-aydın dedi ki, sən bilmədiyini sözü niyə danışsın. Burada 400 milyard kubmetr qaz var. Bizim «Bi-Pi» şirkəti ilə, başqaları ilə də gördüyümüz iş həmin 400 milyard kubmetr üçün idi. 400 milyard kubmetr bizim üçün böyük bir rəqəm idi. Amma indi qazılan quyulardan alınan nəticələr göstərir ki, həmin yataqda bir trilyon kubmetrdən artıq qaz ehtiyatı vardır. O da hələ son hədd deyildir. Başa düşürsünüzü?

Ona görə də Bakı-Ceyhan kəməri barəsində heç bir narahatçılıq yoxdur. Doğrudur, siz bilirsiniz ki, axır zamanlar bunu bir balaca əngəlləmək istəyirdilər. Mən də bir neçə dəfə bu barədə bəyanatlar verdim. Sizin kimi müxbirlər orada məndən soruşurdular ki, nə üçün belə bəyanatlar verirsiniz? Dedim ki, mən bəyanatlar verməseydim, bu gün bu məsələləri həll etməyəcəkdik. Orada da hər şeyi həll etdik. Bakı-Ceyhanı da həll etdik, Azərbaycan qazının Türkiyəyə satılmasını da. Bunu da orada, Türkiyədə bürokratlar, təbiidir ki, aşağı səviyyədə əngəlləmişdilər, bir neçə ay ləngitmişdilər. Ancaq mən getməmişdən qabaq danışdım, adamları oraya göndərdik. İndi biz sənəd imzaladıq – oraya 6 milyard kubmetr ilkin qaz verəcəyik. Ondan sonra – mən orada dedim – 15 milyard, 20 milyard kubmetr də qaz verə bilərik. Bunlar böyük işlərdir. Bu, təkəcə iqtisadi məsələ deyildir. Bu, təhlükəsizlik məsələsidir, strateji məsələdir. Ona görə də Qazaxıstan neftinin o boru xətti ilə gəlməsi yaxşı olar. Amma gəlməməsi barədə qoy Qazaxıstan düşünsün. Yəni Xatəmi ilə Putin arasındakı anlaşma bizi narahat etmir. Qoy Qazaxıstan fikirləşsin, görsün nə edəcək.

S u a l : Cənab Prezident, GUOAM dövlətləri arasında müstəqilliyi ən möhkəm olan ölkə Azərbaycan hesab olunur. Çünki Moldovada Sovet hakimiyyətini istəyən kommunistlər hakimiyyətə gəliblər, Ukraynada Kuçmanın istefası tələb edilir, eyni zamanda şüarlar Sovet hakimiyyətinin bərpa olunması ilə bağlıdır. Gürcüstanda vəziyyət gərginləşdirilir. Bundan sonra Siz bu qurumun perspektivini necə görürsünüz?

C a v a b : Bilirsinizmi, qurum bu gün biri olar, sabah digəri. Biz bu qurumu yaratmışıq və hesab edirəm ki, bu qurum da yaşayacaqdır. Ancaq indi siz görürsünüz, Moldovada kommunistlər hakimiyyətə gəldilər, Ukraynada vəziyyət ağırdır. Gürcüstan, gürcü xalqı bizim çox gözəl dostumuzdur. Gürcüstan prezidenti mənim şəxsi dostumdur. Mən orada olan vəziyyəti ürək ağrısı ilə izləyirəm və lazım olan köməyi edirəm – orada vəziyyət belədir. Amma Azərbaycan müstəqilliyini gözləyir, qoruyur.

Bunu anlayın. Başa düşürsünüz... Mən sənə demirəm, sənəin televiziya gətirib çıxartdığın adamlara deyirəm. Bunu anlayın. Mən bunu Türkiyənin Böyük Millət Məclisində də dedim. Dedim ki, Sovetlər İttifaqı dağılan zaman müstəqilliyi əldə etmək – bu heç bir problem deyildi. Çünki Sovetlər İttifaqı dağılırdı, 1922-ci ildə Sovetlər İttifaqını biz yaratmışıq, onun yaradıcılarından biri də Azərbaycan olubdur. Düzdür, onda 15 respublika deyildi, cəmi 6 respublika idi. Ondan sonra o birilər də gəlib, 15 respublika olmuşdu. Sovetlər İttifaqı dağılırdı, onda sonra deyəcəksən ki, yox, mən müstəqil olmuram, nə edəcəksən?

Mən bunu dəfələrlə demişəm, çünki bəziləri döşünə döyür ki, biz müstəqillik uğrunda mübarizə aparmışıq, nə bilim, xalq azadlıq hərəkatı aparmış, müstəqillik əldə etmişik. Bu cür yalan danışmaq olmaz. Azərbaycanda xalq hərəkatı olubdur. Azərbaycan xalqı qalxıbdir, Dağlıq Qarabağ məsələsində o vaxt SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı ədalətsizliyinə görə. Ancaq deyirlər ki, nə bilim, biz buranın müstəqilliyini əldə etdik. Bunların hamısı yalan şeylərdir. Tamamilə yalan şeylərdir. Ona görə də mən bunu Türkiyədə Böyük Millət Məclisində dedim, o vaxt, məsələn, Qazaxıstanda bir hərəkat olmuşdu, müstəqillik əldə etdi? Özbəkistanda, yaxud da Türkmənistanda, hamısında. Yaxud elə həmin kommunistləri seçən Moldovada?

O vaxt SSRİ dağıldı, hamı müstəqilliyini elan etdi. Amma müstəqilliyi qoruyub saxlamaq bu müstəqilliyi əldə etməkdən min qat çətindir. Çünki onu, sadəcə, tarixi vəziyyət ortaya çıxarmışdı. Amma sonra bizim başımıza nə işlər gəldi? 1991-ci ildə, 1992-ci ildə, 1995-ci ilin həmin mart hadisələri – 17-si martda idi də, onlar hücum etmişdilər – ondan qabaq, 1994-cü ildə oktyabr hadisələri. Ondan da qabaq, 1993-cü ildə Vətəndaş müharibəsi, o vaxt da mənə buraya gətirdilər. Bizim müstəqilliyimiz möhkəmdir.

Bir qurum ola bilər, o birisi ola bilməz – bunun o qədər əhəmiyyəti yoxdur. Biz öz ölkəmizin müstəqilliyi, öz xalqımızın mənafeyi üçün düşünürük. Bunun üçün hansı ölkə ilə bizim əlaqələrimiz faydalıdırsa, biz o ölkələrlə əlaqə saxlayırıq. Hansı qurumda olmaq bizim üçün faydalıdırsa, biz onlarla əlaqə saxlayırıq.

S u a l : Cənab Prezident, Xatəmi Moskvada olarkən Putinlə razılığa gəlibdir ki, Moskva İrana silah ixracına başlayacaqdır. Sizcə, bu, regionda hərbi balans üçün nə qədər təhlükəlidir?

C a v a b : Bilirsən, bu nə səndən asılıdır, nə məndən. Bu onların özlərinin işidir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə prezidenti Əhməd Necdet Sezər bildirdi ki, Sizinlə danışıqlarda Naxçıvanla bağlı məsələlər də müzakirə olunacaqdır. Nə məsələlərdir, yəni Naxçıvanla bağlı belə bir ciddi problem varmı?

C a v a b : Bilirsiniz, Naxçıvanla bağlı problemin biri odur ki, – təəssüflər olsun, hamınız Naxçıvanı unutmusunuz – 1991-ci ildən Naxçıvan blokada şəraitindədir. Düşünməyin ki, mən naxçıvanlı olduğuma görə bunu deyirəm. Nə qədər mərd insanlardır ki, orada ağır şəraitdə yaşayırlar. Mən üç il orada yaşadım, gördüm. Burada, Şəkiddə bir gün elektrik enerjisi olmadı, hamınız tükülüb getdiniz oraya. Sən də deyirsən telefon bağlantısında danışan Xatirədir, de görüm ... Xaçmazda nə olubsa ... nə bilim, onun adı yadımdan çıxıbdir.

Bilirsiniz, biz Naxçıvanda elektrik enerjisi olmadan yaşadığımızı. O xalq yaşadı, səsini də çıxarmadı. Doğrudur, mən o vaxtlar Naxçıvanı vəziyyətdən müəyyən qədər çıxardım. Çünki mənim Türkiyə ilə əlaqələrim var idi. Türkiyədən elektrik xətti çəkdik. Ondan sonra mən bir neçə dəfə Tehrana getdim. Onlarla da mənim keçmiş əlaqələrim vardı. Onlar da Naxçıvana hörmət etdilər və indiyə qədər də edirlər. Düzdür, axır zamanlar bizim borcumuza görə Naxçıvanın elektrik enerjisini kəsmişdilər. O barədə danışıqlar apardıq, hər şeyi yerinə qoyduq.

Bilirsiniz, Naxçıvan Azərbaycanın böyük bir hissəsidir. Orada 400 min nəfərə qədər adam yaşayır. Özü də vaxtilə həmin Mehri rayonu ilə Naxçıvanı Azərbaycanın əsas hissəsindən ayıranlar bunu məqsədlə ediblər. İndi Naxçıvanla Azərbaycan arasında təyyarə əlaqəsindən savayı başqa bir şey yoxdur. Bir də İran ərazisindən bir az avtomobillər işləyir. Təbiidir ki, məsələn, əgər o vaxt, 1992-ci ildə, o ağır vəziyyətdə Naxçıvanda körpünü tikməseydik – əlbəttə ki, Türkiyə tikirdi, am-

ma bizimlə bir yerdə – insanlara oradan çıxış verməsəydik, onlar orada boğulardı. Amma biz bu işləri gördük.

Buna baxmayaraq, Naxçıvanın yenə də çox problemləri vardır. Məsələn, Naxçıvanın başçısı Vəlif Talıbov da orada idi, onun bir neçə təklifi, xahişi vardı. Mən yazılı şəkildə Bülənd Ecevitə verdirdim, sonra başqalarına çatdırdım. Türkiyə də Naxçıvanın bu vəziyyətdə olmasını bilir və Türkiyə ən ağır vəziyyətdə olan Naxçıvanın problemləri ilə, təbiidir ki, məşğul olur və bundan sonra da məşğul olacaqdır.

S u a l : Türkiyənin Naxçıvana verəcəyi elektrik enerjisinin həcmi artırılması barədə razılıq əldə olundu mu?

C a v a b : Bu barədə biz danışmamışıq. Bu elə bir şey deyildir. «Azərenerji» və başqaları danışirlar. Prinsip etibarilə əvvəldən, 1992-ci ildən mən buna nail oldum. İndi onların özlərinin də o bölgədə bəzən elektrik enerjisi az olur. Naxçıvana verilən elektrik enerjisini bəzən artırirlar, bəzən azaldirlar. Bu, problem deyildir. Naxçıvanlılar elektrik enerjisi cəhətdən yenə də ağır şəraitdə yaşayırlar. Enerjini fasilələrlə alırlar. Amma biri də səsinə çıxarmır. Çünki bilir ki, bundan artıq bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, qarşıdakı ABŞ görüşləri neçə gün davam edəcək? Xarici mətbuatda Kemp Devid danışıqlarını paralel gətirərək proqnozlaşdırırlar ki, Robert Koçaryanla Sizin görüşünüz çox uzun çəkəcəkdir, yəni uzunmüddətli danışıqlar olacaqdır.

C a v a b : İndi bunu demək olarmı? O xaricilər də, sizin kimi, gərək bir şey yazsınlar. Yazırlar, deyirlər. Oraya gedib baxacağıq. Bir gün lazım olacaqsə, bir gün, iki gün lazım olacaqsə, iki gün.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyə Böyük Məclisindəki nitqinizdə ermənilər haqqında çox sərt ifadələr işlədirdiniz. Hətta belə bir ifadə də işlətdiniz ki, ermənilər qudurubdur. Bütün bunlar Sizin qarşıdakı danışıqlarınıza müəyyən təsir göstərə bilərmə?

C a v a b : Siz bilirsiniz də, ermənilər buna möhkəm reaksiya veriblər. Düz demişəm də. Siz onu bilməlisiniz ki, bu sözləri demək üçün insanda cəsarət, hünər lazımdır. Onu bilməlisiniz. Mən havadan demirəm, bu sözü deyəndə bilərəm ki, onun arxasında nə var. Bilirəm, nə reaksiya olacaqdır. Amma mən o sözü ki, deyirəm, onu deməliyəm. Özü də bir var ki, məsələn, heç bir vəzifə tutmayan adam, yaxud qəzet işçisi, müxbir, yaxud da müxalifətdən gündə bir bəyanat verən adamlar desinlər, onlar heç bir məsuliyyət daşmır axı. Amma mən dövlət başçısı

yam, Prezidentəm. Mən məsuliyyət daşıyıram. Amma bu məsuliyyəti mən daşıyaraq və bilərəm ki, belə ifadənin işlədilməsi, bəlkə o qədər də yaxşı deyil, amma mən bunu etdim. Çünki bilirsiniz də, onlar hansı yollara gediblər. Ona görə.

S u a l : Cənab Prezident, Ter-Petrosyana yaxın qüvvələr deyirlər ki, Dağlıq Qarabağ barəsində ermənilər o şərtlə razılaşa bilərlər ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində Dağlıq Qarabağın öz himni, gerbi, bayrağı olmalıdır və ona yüksək özünüidarəetmə statusu verilməlidir. Bu, indiki halda problemin həllinə təsir göstərə bilər. Sizin fikrinizcə, Robert Koçaryan bu güzəştə razılıq verə bilərmə, bunu gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən indi bir şey deyə bilmərəm. Elə münafişlərin mərhələli həlli barədə ikinci təklifdə – hansını ki, Ter-Petrosyan qəbul etmişdi – bunların hamısı vardı.

S u a l : Cənab Prezident, müharibə olacağı təqdirdə Türkiyə Azərbaycana yardım edəcəkm?

C a v a b : Baxarıq. Sualınız, sözünüz yoxdur ki? Bəs niyə soruşmursunuz ki, «Gülhanə»yə getdiniz, yoxsa yox?

S u a l : Cənab Prezident, sağlamlığınız indi necədir? Türkiyə televiziyyasında dediniz ki, özünüzü çox yaxşı hiss edirsiniz. Müayinədən keçdinizmi?

C a v a b : Bilirsiniz, normal şəraitdə yaşayan hər bir insan gərək il-də iki dəfə özünü yoxlatdırsın ki, birdən, qəflətən bir xəstəlik çıxmırsın.

Mən 1990-cı ildə Moskvadan gəlib Naxçıvana gəndəndən 1999-cu ilə qədər nə bir həkimə müraciət etdim, nə də özümü yoxlatdım. Bilirsiniz ki, 1999-cu ilin yanvar ayında məndə əvvəlcə bronxit əmələ gəldi və gecə böyük çətinlik yaratdı. Getdim «Gülhanə»yə, orada iki həftə mənə müalicə etdilər. Ondan sonra başa düşdüm ki, yox, mən səhv edirəm. Mən əvvəllər Moskvada işləyəndə – baş nazirin birinci müavini kimi Səhiyyə Nazirliyi mənə bağlı idi. Mən onlardan tələb edirdim, o vaxt bütün əhalini hər il dispanserizasiyadan keçirmək barədə proqram var idi, onu biz ortaya atmışıdıq və həyata keçirmək istəyirdik. Çünki bu, insanların sağlamlığını qoruyur. Düzdür, bunu axıra çatdırma bilmədik, mümkün olmadı.

Mən bu işlərlə məşğul olmuşam, amma öz səhhətimə fikir verməmişəm. O da 1999-cu ildəki hadisəyə gətirib çıxardı. Orada mənə müa-

lice etdilər. Onlar xahiş etdilər ki, Türkiyədə olan vaxtlarda gəlin. Çünki biz sizi müalicə etmişik, burada hər şey var, nə bilim, rentgendir, filandır. Gəlin, baxaq. Mən də getdim, yoxladılar və mənə dedilər ki, Azərbaycanda sizi qarşılayan bütün müxbirlərə deyin ki, hər şey yaxşıdır. Amma mənim dişlərimin bir az müalicəyə ehtiyacı vardı, onları da müalicə etdirdim. İndi hər şey yaxşıdır.

S u a l : Cənab Prezident, bir sual da vermək istəyirik. Siz Dünya Bankının nümayəndəsi ilə görüşünüzdə...

C a v a b : Bunu keçən dəfə məndən soruşdun. Bu bilirsən nəyə oxşayır? «Məşədi İbad»da hambalın bir abbasını istəməyinə oxşayır. Buradan gedəndə sən bu sualı mənə vermişən. İndi beş gündən sonra gəlmişəm, o hambal kimi deyirsən... Aldın cavabını.

S u a l : Cənab Prezident, bugünkü «Exo» qəzetində Maqşud İbrahimbəyov belə bir məqalə ilə çıxış edibdir ki, əgər Azərbaycan hərbi yolu ilə öz torpaqlarını azad etməyə cəhd göstərsə, ermənilər əks-hücumla Bakıya girə bilər. Bu barədə nə düşünürsünüz?

C a v a b : A kişi, hər adam nə istəyir, deyə bilər. İndi mən o barədə nə düşünürəm? Sağ olun.

ABŞ-a İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

1 aprel 2001-ci il

– Yəqin sizi maraqlandırır ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarına, Florida-yə nə üçün gedirəm. Eyni zamanda bilərəm ki, siz bundan xəbərdarsınız. Birincisi, bizim özümüzün məlumat verməyimizdən xeyli öncə bu barədə məlumat bütün dünyada yayılıb. Ona görə əlavə məlumat verməyə ehtiyac yoxdur.

Bu görüş, hesab edirəm ki, çox əhəmiyyətli görüşdür. İndiyə qədər keçirilən görüşlərdən fərqi ondan ibarətdir ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarının təşəbbüsü ilə orada Minsk qrupu həmsədrələrinin hamısı, yəni həm ABŞ, həm Rusiya, həm də Fransadan olan həmsədrələr iştirak edəcəklər. İki prezident – Ermənistan və Azərbaycanın prezidentləri, cəlb edilən bəzi ekspertlər olacaqlar. Orada bu məsələ üçün bir neçə gün ayımlar ki, ətraflı söhbətlər aparılısın, prezidentlər həm Minsk qrupunun həmsədrələri ilə, yaxud da ki, sonra ayrılıqda görüşsünlər. Orada məlum olacaqdır, hər halda əvvəlcədən bir şey demək olmaz. Proqram təxminən bundan ibarətdir. Buna görə gedirəm, uzaq yoldur. Ancaq mən sizə dəfələrlə demişəm, məsələnin həll edilməsi üçün haraya lazım olsa, əgər desəydilər ki, bu, Antarktidada olacaq, oraya da gedəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Siz səfərdən bir az əvvəl Rusiyanın prezidenti Vladimir Putinlə danışırsınız. Bu söhbətdə Qarabağ məsələsi, yəqin ki, müzakirə olunubdur. Əvvəlki illərə nisbətən indi Rusiyanın mövqeyində ciddi dəyişikliklər varmı?

C a v a b : Qarabağ məsələsi ki, müzakirə olunub, mən bunu məlumatda vermişəm. Bunu da təsdiq edirəm. Ancaq harada nə dəyişikliklər olacaq, siz bilin ki, mən bu barədə heç bir şey deyə bilmərəm. Hər halda, Dağlıq Qarabağ məsələsinin həll edilməsi barəsində Rusiya ilə Azərbaycan arasında son aylar – həm mənim Moskvada görüşlərim zamanı, həm də prezident Putin Azərbaycanda olarkən çox səmərəli danışıqlar olubdur.

S u a l : Cənab Prezident, Ki Uest danışıqlarından sonra sizin növbəti görüşünüzün Moskvada olacağı bildirilir. Bu, həqiqətə uyğundurmu?

C a v a b : Mənim bu barədə məlumatım yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya mətbuatı yazır ki, Floridada «Konq Respublikası» variantı da təklif oluna bilər. Yəni, Ki Uest sakinləri neçə illərdir özlərini həm «Konq Respublikası»nın, həm də Amerikanın vətəndaşları sayırlar. Bu variant müzakirə olunacaqmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, dünyada belə variantlar çoxdur. Yadıңызda-dır ki, vaxtilə ATƏT-ə İsveç həmsədrlik edəndə bizi Aland adalarına dəvət edirdilər. Hətta bizim nümayəndə heyətini də mən oraya göndərdim, baxdılar. Hər yerin öz xüsusiyyəti var. Hər münəqişənin öz xüsusiyyəti var. Ona görə biz çalışıq ki, dünyada olan bütün bu təcrübəni bilək, bundan istifadə edək. Amma kim bizə nə təklif edəcəkdir. Ola bilər təklif etsinlər. Əsas o təklif deyil, əsas bizim buna münasibətimizdir.

S u a l : Cənab Prezident, ümumiyyətlə, üç həmsədrin mövqələri üst-üstə düşürmü? Onlar eyni mövqedən çıxış edirlər, yoxsa hərəsinin ayrı-ayrı mövqeyi var?

C a v a b : Mənə belə gəlir ki, onların mövqələri üst-üstə düşür.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət Departamentinə istinadən belə bir xəbər yayılıb ki, Dağlıq Qarabağın rəhbərliyinin də danışıqlarda iştirakı variantı müzakirə oluna bilər. Biz dünən Respublikaçılar Partiyası ilə əlaqə saxladığımız. Onlar dedilər ki, əgər belə bir məsələ gündəliyə ciddi şəkildə çıxarılsa, onda Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icması rəhbərliyinin də danışıqlarda iştirakı tələb olunacaqdır. Buna münasibətiniz necədir, bu mümkündürmü?

C a v a b : Birincisi, bu barədə mənim məlumatım yoxdur. Çox danışıqlar gedir. Ona görə buna şərh vermək istəmirəm. Ancaq keçmiş zamanlarda da danışıqlarda – bizim səviyyəmizdə, prezidentlər səviyyəsində bu olmayıb, amma aşağı ekspertlər səviyyəsində – təkid edəndə ki, Dağlıq Qarabağın nümayəndəsi iştirak etsin, həmişə Azərbaycan icmasının nümayəndəsi Nizami Bəhmənov da iştirak edibdir. Mən indi Nizami Bəhmənovu oraya aparmıram. Çünki mən istəmirəm ki, əvvəlcədən şərait yaradım ki, bəli, siz də gətirin. Amma orada, mənə belə gəlir ki, onların iştirakı mümkün deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, həmsədrlər bu yaxınlarda bəyan ediblər ki, tərəflər danışıqlar zamanı heç vaxt sülhə indiki qədər yaxın olmayıblar. Sizcə, belə nikbin bəyanatlar üçün əsas varmı?

C a v a b : Var.

S u a l : Türkiyənin xarici işlər naziri İsmayıl Cəm Amerika Birləşmiş Ştatlarında danışıqlar aparıb, danışıqlarda Qarabağ məsələsi də müzakirə olunubdur. İsmayıl Cəmin ABŞ-a səfəri Sizin Türkiyəyə səfərinizlə bağlıdır mı? Onun ABŞ-da apardığı müzakirələrin bu məsələyə ciddi təsiri ola bilər mi?

C a v a b : Bilirsinizmi, bu tamamilə təbiiyədir. Çünki birincisi, Türkiyə Dağlıq Qarabağ problemində həmişə bizim mövqeyimizdə olubdur. Nəinki bizim mövqeyimizdə olub, Minsk qrupunun üzvü kimi öz söylərini göstəribdir. Bilirsiniz ki, bir çox il bundan əvvəl Türkiyə şort qoyubdur ki, əgər Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarından çıxmasalar, Türkiyə ilə Ermənistan arasında heç bir əlaqə qurula bilməz. Bu onların daimi mövqeyidir. Mən Türkiyədə səfərdə olanda, siz yəqin eşitdiniz, gördünüz, görüşlərim zamanı, xüsusilə Böyük Millət Məclisində bu məsələni kəskin qoydum. Çünki son zamanlar Türkiyənin «soyqırım» etdiyi haqqında bəzi ölkələrin, xüsusən Fransanın qərarından sonra, mən gördüm ki, bəli, Türkiyədə bəzi dairələrdə müxtəlif fikirlər əmələ gəlir ki, bəlkə münasibəti yumşaltmaq lazımdır. Ona görə bu məsələni Türkiyənin dövlət, hökumət rəhbərləri ilə görüşlərdə, həm də ki, Böyük Millət Məclisində bizim mövqeyimizi bildirdik.

Yəni bunların hamısı, təbii olaraq, Türkiyənin xarici işlər naziri İsmayıl Cəmin Vaşinqtonda görüşlərində də öz əksini tapıb. Bu həmişə belə olur. Yəni onlar indiyə qədər olan başqa görüşlərdə də həmişə Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin həll olunmasını əsas məsələ kimi qoyurlar. Mən orada, Türkiyədə olanda bildirdim ki, İsmayıl Cəm Amerika Birləşmiş Ştatlarına gedəcəkdir. Mən onunla ayrıca görüşmüşdüm, danışımsıxdım. Bu, təkcə onun mövqeyi deyil, dövlətin, hökumətin mövqeyidir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistan «Kəpəz» yatağının işlənilməsinə dair xarici şirkətlərlə müqavilə imzalamıq niyyətindədir və bu barədə artıq müraciət edibdir. Siz buna necə münasibət bəsləyirsiniz?

C a v a b : Belə şeylər çox olar. Bu neçə ildir ki, davam edir.

S u a l : Cənab Prezident, Gürcüstan Marneuli hava limanını, belə deyək ki, türklərin hərbi təyyarələri üçün açıq elan etdi. Orada Türkiyənin hərbi təyyarələri də enə biləcəklər, orada ciddi işlər aparacaqlar.

Cavab: Aparsınlar. Siz çalışsınız ki, çox şey biləsiniz. Amma siz də bilin ki, dövlətin siyasətini hər gün sizin qarşınızda açmaq olmaz. Onu da nəzərə alsaq ki, bəziləriniz bir xırda şeyi eşidib onun üzərində on beş versiya yaradırsınız. Hər bir versiyayı da camaata sıramaq istəyirsiniz. Siz məni tanıyırsınız, məndən belə suallara cavab almaq olmaz. Gedib bizim bəzi adamları tutursunuz, onlar təcrübəsizlikdən bilmədiklərini danışrlar. Amma mənimlə siz bu barədə bir az ehtiyatlı olun.

Sual: NATO-ya münasibətdə Azərbaycan dövlətinin mövqeyi indi necədir?

Cavab: Əvvəlki kimi. Bilirsinizmi, bu da bir az, belə, boş söhbətdir. NATO-ya daxil olmaq asan məsələ deyil ki. Mən, məsələn, Robertson burada olanda onunla söhbət edirdik, xəbər yayılmışdı ki, Gürcüstan 2005-ci ildə NATO-ya daxil olacaqdır. Onunla söhbət etdikdə dedi ki, yəqin prezident Şevardnadze bunu nəzərdə tutur ki, 2005-ci ildə NATO-nun qapısını döyəcəkdir.

Sual: Cənab Prezident, İrənin energetika naziri Həbibullah Bitəref gəlmişdi, Siz onunla görüşdə Xudafərinde su bəndinin tikilməsi ilə bağlı çox sərt cavab verdiniz. Bundan sonra İrənlə Azərbaycan arasında su bəndlərinin tikilməsi sahəsində əməkdaşlıq olacaqmı?

Cavab: Mən nə cür cavab verməli idim? Xudafərin məsələsi köhnə məsələdir. Bilirsiniz ki, torpaqlarımız hələ işğal olunmamışdan əvvəl danışıqlar gedirdi. Mən 1994-cü ildə Tehrandə rəsmi səfərdə olarkən bu barədə biz geniş danışıqlar apardıq. Bəyan etdik ki, o torpaqlarımız işğaldan azad olunmayana qədər orada heç bir tikinti aparıla bilməz. Ona görə mən bu fikrimi bir daha təsdiq etdim. Güman edirmək ki, onlar etməzlər.

Sual: Cənab Prezident, Ermənistan prezidentinin bildirdiyinə görə, onlar partiyaların, ictimaiyyətin təkliflərinə baxacaqlar ki, Ermənistan hansı güzəştlərlə razılaşa bilər, hansılarla razılaşa bilməz. Siz necə, yəni Azərbaycan ictimaiyyətinin təkliflərini özünüzlə aparırsınız?

Cavab: Bilirsinizmi, Azərbaycan ictimaiyyətinin təkliflərini yox, bunlarda mənim üçün məlum olan elə bir konkret təklif yoxdur. Bunların hamısı mənə məlumdur. Bəzi adamlar bunu indiyə qədər bilmirlər. İndi nəse beyinlərinə gəlir, elə bilirlər ki, onlar Amerika kəşf ediblər. Bunların hamısı məlumdur. Amma Azərbaycan Respublikası xalqının, vətəndaşlarının bu barədə əhval-ruhiyyəsi mənə məlumdur. Bunları da mən nəzərə alacağam.

Sual: Orada keyfiyyətli dönüş yarana bilərmi?

Cavab: Bilirsinizmi, nəçə belə görüş keçirmişik. Bir ümidlə gedirik, başqa vəziyyətdə qayıdırıq. İndi nə olacaq, mən bunu bilmirəm. Hər halda mən oraya ümidlə gedirəm.

Sual: Cənab Prezident, Siz dediniz ki, Azərbaycan ictimaiyyətinin əhval-ruhiyyəsini bilirsiniz. Əbdülxalıq Çay ilə görüşünüzdə Siz bildirdiniz ki, mən sülh danışıqlarının hələ tükənmədiyinə əminəm. Amma xalqın əhval-ruhiyyəsi belədir ki, əgər bu yol uğursuz olsa, çoxu hərbi yolla torpaqları azad etməyin tərəfdarıdır. Siz bu fikri orada konkret olaraq çatdıracaqsınız?

Cavab: Bəli, burada demişəm, yəqin ki, orada da deyəcəyəm.

Sual: Cənab Prezident, Ermənistan ilə Rusiya arasında bağlanmış hərbi sazişdə belə bir bənd var ki, əgər tərəflərdən biri hərbi münaqişəyə cəlb olunarsa, o biri tərəf ona kömək edəcəkdir. Bu nə deməkdir? Bizim Xarici İşlər Nazirliyi də bununla əlaqədar sərt bəyanat vermişdi. Əgər Ermənistanla Azərbaycan arasında hərbi əməliyyatlar başlarsa, Rusiya buna qoşulacaqmı?

Cavab: Onun nə demək olduğunu siz bilirsiniz. Buna izah verməyə ehtiyac yoxdur. Amma konkret nə ola bilər, bunu indidən demək olmaz.

Sual: Cənab Prezident, məlumat yayılıb ki, səhhətimizlə bağlı Siz orada müayinədən keçəcəksiniz. Bununla əlaqədar nə deyə bilərsiniz?

Cavab: Mənim səhhətimlə niyə belə çox maraqlanırsan?

Jurnalist: Ötən dəfə Siz dediniz ki, səhhətimlə maraqlanırsınız.

Heydər Əliyev: Birincisi, mənim səhhətim yaxşıdır, narahat olmayın. Mənim səhhətimin yaxşı olmaması barədə düşüncələrin hamısı qoy bilsin ki, Allah məni saxlayıbdir, indiyə qədər bu sağlamlığı veribdir, bundan sonra da verəcəkdir.

Mənim xatirimdədir, 1990-cı ildə Moskvadan Naxçıvana gələndə, özümü, demək olar ki, okeana atdım – həkimsiz, filansız... Vaxtilə infarkt keçirmiş adam, həkim nəzarəti altında olan adam idim. Atdım və dedim ki, nə olar – çıxaram, çıxa bilmərəm, bataram. Mən belə adamam. Naxçıvanda mən iki il ağır vəziyyətdə yaşadığım dövrdə səhhətim çox yaxşı idi. Ancaq mən ötən dəfə, deyəsən, bunu sizə dedim, sizin özünüzdə də məsləhət görürəm ki, 6 aydan bir müayinədən keçin. Xüsusən qadınlar. Ancaq vaxtım olsa, əlbəttə ki, istərdim cərrahiyyə

əməliyyəti aparan adamlar orada iki-üç saatlıq mənə baxsınlar. Bu təbii bir şeydir. Bunu bir problemə çevirmək və bu barədə versiyalar söyləmək lazım deyildir.

Yaxşı, siz bilin və bütün Azərbaycan cəmiyyəti də bilsin, xalq da bilsin. Mən bütün bu danışıqları aparıram, bütün bu zəhməti, əziyyəti öz üzümə götürmüşəm və bütün söyləri göstərirəm ki, Azərbaycanı Ermənistanın işğalından xilas edək, ölkəmizin torpaqlarını təmizləyək. Buna görə müxtəlif vaxtlarda müxtəlif variantlar ola bilər. O variantı da istifadə etmək olar, bu variantı da. Bu, ümumiyyətlə tarixən diplomatiyanın xüsusiyyətləridir. Əgər insanın beynində bir şey varsa və ona gedirsə, o gedib dəyəcək divara, kəlləsi də partlayacaq, heç bir nəticə də olmayacaqdır.

Mənim təcrübəm nə qədərdir, mən bilmirəm siz nə dərəcədə bilirsiniz, özünüz bilirsiniz. Amma bəziləri, küçədə gözənlər hesab edirlər ki, onların təcrübəsi mənimkindən çoxdur. Mənim həm təcrübəm var, həm də dünya görmüşəm. Dünyanın elə bir dövləti tapılmaz ki, onun rəhbəri ilə görüşüb, sadəcə, salaməleyküm, görüşüb çay içmək məsələsi deyil, ciddi söhbətlər aparmayım. Mən bütün bu imkanlardan istifadə edirəm, bütün bu görüşləri keçirirəm. Haraya lazım olsa, gedirəm və gedəcəyəm.

Amma bilin – bunu Milli Məclisin iclasında da dedim – mən Azərbaycanın mənafeələrinə zərər verən heç nəyə razı ola bilmərəm. Bu, birincisi. İkincisi, ötən dəfə mən Parisə gedəndə siz hay-küy saldınız – ANS əsasən, müxalifətin televiziyasıdır, gündə bir adamı «Nəzər nöqtəsi»nə çıxardırsınız, hansı ki, heç bilmir «nəzər-nöqtəsi» nədir, nə bilim şəərəfsiz sülh, filan, feşməkan... Onlar bilmirlər axı, ona görə də gəlirlər, sizi aldadırlar. Siz də başlayırsınız bu barədə suallar verirsiniz, öz fikirlərinizi izah edirsiniz, genişləndirirsiniz.

Danışıqlarda hansısa bir razılığa gəlmək, bu, birinci mərhələdir. Ondən sonra sülh məsələlərini həll etmək, o, böyük bir kompleksdir. O kompleksini həyata keçirəndən sonra, ancaq biz sülhə nail ola bilsək, o saziş imzalana bilər. Amma indi burada bu ağılsız adamlar camaatda çaşqınlıq yaratmaq üçün, mən təyyarəyə minən kimi deyirlər ki, Heydər Əliyev gedib orada şəərəfsiz sülh imzalamağa. Mən sülh sazişi imzalamaq istəsəm də, bu mümkün deyildir. Sülh elə bir şey deyil ki, gedib mağazadan alasan, cibinə qoyasan. Bu, böyük bir prosesdir. 12 il davam edən və bu qədər gərgin vəziyyətdə olan bir münəqişəni həll et-

mək üçün bir neçə mərhələdən keçmək lazımdır. Birinci mərhələ hansısa razılığa gəlməkdir. Əgər bu mümkün olarsa, ondən sonra bir neçə mərhələ olacaqdır, ekspertlər işləyəcəkdir və sair. Ondən sonra saziş ola bilər. Bir də, sazişə təkə Heydər Əliyev imza atmayacaqdır. Əgər biz buna nail olsaq, ona bütün böyük dövlətlər, Minsk qrupunun həmsədriləri, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı imza atmalıdır. Bu belə deyil ki, mən getdim, Parisin küçəsində imzama atdım, gəldim. Siz də burada yaydınız ki, Heydər Əliyev şəərəfsiz sülh imzaladı. Bundən narahət olmayın.

S u a l : Cənab Prezident, 907-ci düzəlişlə bağlı bildirişlər ki, onun ləğv edilməsi ilə Ermənistanə təzyiç ola bilər. Siz danışıqlarınızda bu məsələni ciddi qaldıracaqsınız?

C a v a b : Mütləq, mütləq. Sağ olun.

ABŞ-İN DÖVLƏT KATIBİ KOLİN PAUELLİN, AZƏRBAYCAN VƏ ERMƏNİSTAN PREZİDENTLƏRİNİN JURNALİSTLƏRLƏ GÖRÜŞÜ

*Ki Uest, Kiçik Ağ Ev
3 aprel 2001-ci il*

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev, ABŞ-ın dövlət katibi Kolin Pauell və Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan Ki Uestdəki Kiçik Ağ Evdə jurnalistlərlə görüş zamanı bəyanatla çıxış etdi.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Amerika Birləşmiş Ştatlarının dövlət katibi hörmətli cənab Pauell! Hörmətli Minsk konfransının həmsədrləri! Hörmətli görüş iştirakçıları! Hörmətli kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri! Xanımlar və cənablar!

Hər şeydən əvvəl, mənə Amerika Birləşmiş Ştatlarına səfərə dəvət etdiyiniz üçün, cənab dövlət katibi, Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Qonaqpərvərliyə və işimiz üçün çox gözəl şərait yaradıldığına görə Amerika Birləşmiş Ştatlarının hökumətinə, Ki Uest şəhərinin hakimiyyət orqanlarına və bu görüşün bütün təşkilatçılarına təşəkkür edirəm.

Bu görüşün xüsusi xarakteri ondan ibarətdir ki, ilk dəfə olaraq ATƏT-in Minsk qrupu elə bir formatda toplaşmışdır ki, ATƏT-in Minsk konfransının həmsədrləri Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri, digər görüş iştirakçıları ilə birlikdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanması məsələsini müzakirə edirlər.

Təəssüf ki, əvvəllər belə formatda görüşlər keçirilməmişdir. İndiyədək uğur qazana bilməməyimizin səbəblərindən biri də bəlkə elə budur. Ümidvaram ki, bu görüş 12 ildən artıq davam edən münaqişənin həllində müsbət rol oynayacaqdır.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi dünya birliyinə kifayət qədər yaxşı məlumdur. Mübalığəsiz deyərdim ki,

bu münaqişə dünyada uzun müddət ərzində öz həllini tapmayan münaqişələrdən biridir.

Buna görə də fürsətdən istifadə edərək, münaqişənin tənzimlənməsinə mane olan əsas səbəblər barəsində qısaca danışmaq və bəzi mülahizələrimi bildirmək istəyirəm.

Məlumdur ki, bu münaqişə əzəli Azərbaycan torpağı olan Dağlıq Qarabağı qoparıb özünə birləşdirməyə çalışan Ermənistanın Azərbaycana ərazi iddiaları ilə əlaqədar yaranmışdır. 1988-ci ildə bu münaqişə başlananda Ermənistan və Azərbaycan müttəfiq respublikalar kimi Sovet İttifaqının tərkibinə daxil idilər. Lakin Sovet İttifaqı rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı ədalətsiz mövqeyi, bəlkə də münaqişənin qarşısını almaq istəməməsi nəticəsində münaqişə inkişaf edərək müharibəyə çevrildi.

Qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionuna 1923-cü ildə Azərbaycan hökuməti tərəfindən muxtar vilayət statusu verilmişdi və vilayət özünün muxtariyyət hüquqlarından bütünlüklə istifadə edirdi. Buna görə də münaqişənin yaranması üçün heç bir obyektiv səbəb yox idi. Münaqişə başlananda Dağlıq Qarabağda 185 min əhali yaşayırdı. Onların 74 faizini ermənilər, 25,2 faizini isə azərbaycanlılar təşkil edirdi.

Ermənistan qonşu ölkəyə qarşı ərazi iddialarını həyata keçirməyə cəhd göstərərək, əvvəlcə Dağlıq Qarabağdakı separatçı, terrorçu qüvvələri silahlı qarşıdurmaya təhrik etdi, sonra isə özü Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzə başladı.

Dağlıq Qarabağ separatçıların və Ermənistan silahlı qüvvələrinin tam hərbi nəzarəti altına düşdü. Onlar buradan bütün azərbaycanlıları – təxminən 50 min adamı qovaraq, etnik təmizləmə həyata keçirdilər. Bütün bunlar qətlər və zorakılıq ilə müşayiət olunurdu. Xocalı şəhərinin sakinləri – azərbaycanlılar isə soyqırımına məruz qaldılar.

Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağı işğal edərək, Dağlıq Qarabağ vilayətinin hüduqlarından kənarında hərbi əməliyyatlar apardılar və Azərbaycanın daha yeddi iri inzibati rayonunu da ələ keçirdilər.

Beləliklə, 1993-cü ilədək Azərbaycan ərazisinin 20 faizi zəbt olundu və həmin ərazilər indiyədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal altındadır. Bu ərazidə hər şey dağıdılıb, talan edilib, yerlə yeksan olubdur. 900-dən çox irili-xırdalı yaşayış məntəqəsi, 600-dək məktəb, 250 tibb müəssisəsi, bütün muzeylər, tarix və mədəniyyət abidələri məhv edilibdir.

Münaqişənin gedişində 30 min Azərbaycan vətəndaşı həlak olubdur, 200 mindən çox adam yaralanıb və əlil olub, minlərlə adam əsir düşüb, girov götürülüb, itkin düşübdür. Bir milyona yaxın azərbaycanlı, yeni ölkənin hər səkkiz vətəndaşından biri öz torpağından məhrum olubdur və artıq doqquzuncu ildir ki, çadırlarda dözülməz dərəcədə ağır şəraitdə yaşayır. Bu çadırlarda tam bir yeni nəsil doğulub boya-başa çatmışdır.

Bu gün dünyada bir dövlətin başqa bir dövlətin ərazisini işğal etməsi, orada kütləvi etnik təmizləmə aparması kimi ikinci bir hala rast gəlmək mümkün deyildir. Təəssüf ki, dünya birliyi bu faciəni sükutla seyr edir, Azərbaycanın təcavüzkarı cilovlamaq barədə qanuni tələbləri isə dəstəklənmir.

Doqquz il bundan əvvəl, 1992-ci il martın 24-də ATƏM-in Nazirlər Şurası özünün Helsinkidə çağırılmış fəvqəladə iclasında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin hərtərəfli tənzimlənməsinə nail olmaq üçün Minsk konfransının keçirilməsi barədə qərar qəbul etmişdir. Bununla da münaqişənin tənzimlənməsinə dair beynəlxalq təsisat yaradılmışdır. Konfransın mandatını və danışıqlar prosesinin strukturunu müəyyənləşdirən bu qərar çox böyük əhəmiyyət daşıyır.

1993-cü ildə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycan ərazilərinin işğalı məsələsinə bir neçə dəfə müzakirə etmişdir. Dörd qətnamə – 30 aprel tarixli 822 nömrəli, 29 iyul tarixli 853 nömrəli, 14 oktyabr tarixli 874 nömrəli və 11 noyabr tarixli 884 nömrəli qətnamələr qəbul edilmişdir.

Bu qətnamələrdə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən Ermənistan silahlı qüvvələrinin dərhal və qeyd-şərtsiz çıxmasını, habelə qaçqınların və məcburi köçkünlərin daimi yaşayış yerlərinə, öz doğma torpaqlarına qayıtması üçün şərait yaradılmasını qətiyyətlə tələb etmişdir. BMT Azərbaycan Respublikasının suverenliyini və ərazi bütövlüyünü birmənalı şəkildə dəstəkləmiş, Dağlıq Qarabağ regionunun Azərbaycana mənsubiyyətini təsdiq etmişdir. Təhlükəsizlik Şurası həmçinin ATƏM-in Minsk qrupunun vasitəçilik fəaliyyətini də dəstəkləmişdir.

Lakin bütün bu qətnamələr yerinə yetirilməmişdir və BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası indiyədək öz qərarlarının yerinə yetirilməsinin qayğısına qalmamışdır.

1994-cü ilin dekabrında ATƏM-in Budapeştdə keçirilən Zirvə görüşündə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar ATƏM-in fəaliyyətinin intensivləşdirilməsi barədə qərar qəbul olunmuşdur. ATƏM-in üzvü olan dövlətlərin başçıları nizamlanmanın mərhələli xarakterini müəyyən etmiş və ATƏM-in Minsk konfransının həmsədrələrinə silahlı münaqişənin dayandırılması barədə saziş hazırlamağı tapşırıbmışdılar. Saziş bütün tərəflər üçün münaqişənin əsas nəticələrinin aradan qaldırılmasını özündə əks etdirməli və Minsk konfransının çağırılması üçün əsas olmalı idi. Münaqişə zonasında sülhün təmin edilməsi üçün ATƏM-in çoxmillətli qüvvələrinin yerləşdirilməsi barəsində də qərar qəbul olunmuşdu.

1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə münaqişənin nizamla salınmasının baza formulu müəyyən edilmişdi. ATƏT-in üzvü olan bütün ölkələr, Ermənistan Respublikasından başqa, nizamlanmanın üç əsas prinsipini dəstəkləmişdilər. Bu prinsiplər Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün təmin edilməsini, Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin təhlükəsizliyinə təminat verilməklə Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağa ən yüksək dərəcəli özünüidarə statusu verilməsini nəzərdə tuturdu.

Beləliklə, beynəlxalq birlik nizamlanmanın hüquqi bazasını müəyyən etmiş, danışıqlar təsisatını yaratmış və vasitəçilərin vəzifələrini müəyyən etmişdi.

ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündən sonra Minsk qrupunun həmsədrləri dünyanın üç ən böyük dövləti – Rusiya, ABŞ, Fransadır. Biz bu ölkələrə böyük ümidlər bəsləyirdik və güman edirdik ki, onların söyləri ilə münaqişə tənzimlənəcək, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunacaq və qaçqınlar özlərinin daimi yaşayış yerlərinə qayıdacaqlar. Lakin təəssüf ki, hələlik bütün bunlar həyata keçməmişdir. BMT-nin və ATƏT-in qəbul etdikləri qərarların heç birini Ermənistan yerinə yetirmir.

Minsk qrupunun həmsədrləri Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsinə dair üç təklif vermişlər. Onların 1997-ci ilin iyununda təqdim etdikləri ilk təklif münaqişənin paket həllini, 1997-ci ilin oktyabrında verdikləri ikinci təklif isə münaqişənin mərhələli həllini nəzərdə tuturdu. 1998-ci ilin noyabrında həmsədrlər yeni, üçüncü təklif – «ümumi dövlət» təklifini vermişlər.

Azərbaycan həmsədrlərinin birinci və ikinci təkliflərini danışıqlar prosesinin aparılması üçün əsas kimi qəbul etmişdir, baxmayaraq ki, bu təkliflərin bezi müddəaları beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə zidd idi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü prinsipini tam təmin etmədi. Hətta belə bir vəziyyətdə də Ermənistan bu təklifləri qəbul etməkdən imtina etdi və açıq-aşkar qeyri-konstruktiv mövqə tutdu.

Həmsədrlərin «ümumi dövlət» təklifini biz qəbul etmədik. Heç bir beynəlxalq-hüquqi bazası olmayan «ümumi dövlət» məfhumu Dağlıq Qarabağı müstəqil dövlət və ərazi qurumu kimi nəzərdə tutur, ona Azərbaycan ilə bərabər hüquqlu «ümumi dövlət» subyekt statusu verir. Bu təklif beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına tamamilə ziddir, Azərbaycanı öz ərazisinin bir hissəsindən məhrum edir və faktiki olaraq Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalını qanuniləşdirir.

Biz hesab edirik ki, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri beynəlxalq hüquq prinsiplərini rəhbər tutaraq, danışıqlar prosesinə daha səmərəli təsir göstərməli, münafişinin tezliklə tənzimlənməsinə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunmasına, qaçqınların daimi yaşayış yerlərinə qaytarılmasına soy göstərməli idilər. Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində ən yüksək dərəcəli özünüidare statusu verilə bilər.

Təəssüf ki, həmsədrlər əsasən vasitəçilik fəaliyyəti ilə məşğul olaraq, danışıqlar prosesinə beynəlxalq hüquq normalarına müvafiq surətdə lazımi təsir göstərməmişlər. Rusiyanın, ABŞ-ın, Fransanın simasında ATƏT-in Minsk qrupunun rəhbərlərinə bəslədiyimiz ümidlər hələlik gözələnən nəticələrə vermirdi.

1999-cu ilin aprelindən Vaşinqtonda ABŞ hökumətinin təşəbbüsü ilə Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri arasında birbaşa görüşlər başlanmışdır. Ötən dövr ərzində biz prezident Koçaryan ilə Cenevrədə, Moskvada, İstanbulda, Parisdə, Minskə, Davosda, Yaltada, habelə respublikalarımızın sərhədində çoxsaylı görüşlər keçirmişik.

Ermənistan prezidenti ilə dialoqumuz zamanı biz əsasən münafişinin tezliklə sülh yolu ilə tənzimlənməsi və Ermənistan ilə Azərbaycan arasında uzunmüddətli möhkəm sülh yaradılması üçün qarşılıqlı surətdə məqbul kompromislərin axtarışı ilə məşğul olmuşuq. Qeyd etmək istəyirəm ki, 1999-cu ilin axırlarında biz kompromis əldə edilməsinə yaxın idik. Lakin tezliklə Ermənistan əldə olunmuş razılaşmalardan geri çəkildi.

Çətin danışıqlar gedişində Ermənistan tərəfi həmişə sərt qeyri-konstruktiv mövqə tutmuşdur və bu gün də bu mövqedə qalır. Ermənistan Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini işğal etdiyinə və danışıqlarda bu üstünlükdən istifadə etdiyinə görə, biz Ermənistanla razılığa gələ bilmirik. Ermənistan hər vaxtla Azərbaycanın ərazisinin bir hissəsini qorumağa, özünə birləşdirməyə və ya Dağlıq Qarabağı üçün müstəqillik statusuna nail olmağa çalışır.

Təəssüf ki, bizim görüşlərimizdən arxayınlaşaraq, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri passiv gözləmə mövqeyi tutmuşlar və onlar öz fəaliyyətini «prezidentlər nə barədə razılığa gəlsələr, bu, ATƏT üçün məqbul olacaqdır» prinsipi ilə məhdudlaşdırmışlar.

Biz isə hesab edirik ki, prezidentlərin görüşü ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin fəaliyyətini əvəz etmir. Əksinə, bunlar bir-birini qarşılıqlı surətdə tamamlayaraq, münafişinin qəti həlli üçün danışıqlar prosesinin irəliləyişini təmin etməlidir.

Beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına, BMT-nin nizamnaməsinə uyğun olaraq, BMT-yə daxil olan hər bir müstəqil dövlətin ərazi bütövlüyünə, onun sərhədlərinin pozulmazlığına hamı tərəfindən və xüsusən bu münafişinin həllinə görə məsuliyyəti öz üzərinə götürmüş ATƏT tərəfindən əməl olunmalıdır. ATƏT və onun Minsk qrupu bu prinsipə möhkəm əməl etməli, onun ciddi şəkildə yerinə yetirilməsinə hər cür kömək göstərməlidirlər.

Bu gün danışıqlar prosesində yaranmış vəziyyət isə beynəlxalq münasibətlərdə təhlükəli presedent yaradır.

Beynəlxalq birlik beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə ciddi əməl olunmasını, bunların möhkəmləndirilməsini təmin etmək əvəzinə, qətiyyətsizlik nümayiş etdirir. Beynəlxalq hüququn ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı, sərhədlərin pozulmazlığı kimi fundamental norma və prinsipləri şübhə altına alınır və bununla da Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağı regionunda yaşayan 100 min erməniyə görə beynəlxalq praktikanın, beynəlxalq hüququn on illər boyu formalaşmış dayaqları sarsındılır. Hərbi təcavüzün tanınması nəticəsində əldə edilmiş sülh, sabitlik və təhlükəsizlik isə möhkəm və əbədi ola bilməz.

Mən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağı münafişində yaranmış vəziyyətin tarixini şərh edərək bəyan edirəm ki, Azərbaycan sülhə, 1994-cü ilin mayında əldə olunmuş atəşkəs rejiminə əməl edil-

məsinə sadıqdır. Biz bundan sonra da münaqişənin sülh yolu ilə tam tənzimlənməsinə nail olmaq üçün səylər göstərəcəyik.

Bununla yanaşı, güman edirəm ki, dediklərim bizim nə qədər çətin vəziyyətdə olduğumuzu təsəvvür etməyə sizə imkan verir. Buna görə də mən ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrinə – Rusiyaya, ABŞ-a, Fransaya müraciət edərək, onları silahlı münaqişənin aradan qaldırılması, möhkəm sülh yaradılması üçün öz səylərini fəallaşdırmağa çağırıram.

Sübut etməyə ehtiyac yoxdur ki, ərazisinin 20 faizinin işğal altında olduğu, yüz minlərlə vətəndaşının çadırlarda yaşadığı Azərbaycan münaqişənin aradan qaldırılmasında, sülh əldə edilməsində hamıdan çox maraqlıdır. Aydındır ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh yaradılması bütün Cənubi Qafqazda həm sabitlik üçün, həm də təhlükəsizlik üçün müstəsna əhəmiyyət daşıyacaqdır.

Biz bu görüşə böyük ümidlərlə gəlmişik və ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrələrinin – Rusiyanın, ABŞ-ın, Fransanın fəal səylər göstərəcəyini, habelə Ermənistan Respublikasının konstruktiv mövqə tutacağını gözləyirik.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

VAŞİNQTONDA AĞ EVİN QARŞISINDA JURNALİSTLƏRLƏ GÖRÜŞ

9 aprel 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Vaşinqtonda Amerika Birləşmiş Ştatlarının prezidenti Corc Buş ilə görüşdən sonra, Ağ Evin qarşısında jurnalistlərlə görüşüb, onların suallarına cavab verdi.

S u a l : Cənab Prezident, Corc Buşla görüşünüz necə keçdi?

C a v a b : Görüş çox yaxşı keçdi. Mən çox razıyam. Biz ilk öncə Amerika Birləşmiş Ştatları ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərlə bağlı məsələlər barəsində fikir mübadiləsi apardıq. Bir daha təsdiq etdik ki, münasibətlərimiz strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır və əməkdaşlığımızı bu ruhda da davam etdirəcəyik. Biz Xəzər hövzəsinin enerji ehtiyatlarından istifadə məsələlərini də müzakirə etdik. Əlbəttə, keçmiş Sovetlər İttifaqına daxil olan indiki müstəqil dövlətlərə Amerika Birləşmiş Ştatlarının göstərdiyi yardımın Azərbaycana da göstərilməsinə mane olan ədalətsiz 907-ci maddəyə, Konqresin qərarına da toxunduq. Lakin başlıca məsələ, şübhəsiz, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ hərbi münaqişəsidir və biz bu məsələ barəsində ətraflı fikir mübadiləsi apardıq.

ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədr kimi Amerika Birləşmiş Ştatları bu məsələnin dincliklə nizama salınması üçün məsuliyyət daşıyır. Biz Amerika Birləşmiş Ştatlarının, eləcə də digər həmsədrələrin bu istiqamətdə fəaliyyətinin gücləndiriləcəyinə ümid bəsləyirik.

S u a l : Cənab Prezident, Ki Uest danışıqlarından və Corc Buşla görüşünüzdən sonra Azərbaycanla Ermənistan sülhə nə qədər yaxın oldu?

C a v a b : Onu ölçməyə mənim hələ vaxtım olmayıbdir.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

14 aprel 2001-ci il

ABŞ-a işgüzar səfərdən qayıdan Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev aprelin 13-də yolüstü Londona gəlmişdir. Aprelin 14-də Londondan Bakıya yola düşən respublikamızın rəhbəri elə həmin gün Vətənə qayıtmış, Binə hava limanında jurnalistlərə müsahibə vermişdir.

Prezident Heydər Əliyev mətbuat nümayəndələrinə müraciətlə dedi:

– Sizi maraqlandıran bu səfərdir, səfərin yekunlarıdır. Əlbəttə, bu barədə çox danışmaq olar. Ancaq qısaca onu deyə bilərəm ki, hər şey yaxşıdır. Səfər çox vacib bir səfər idi. Səfər zamanı çox iş görə bilmişik və bundan çox məmnunam. İndi də Vətənə gəlmişəm. Sualınız varmı?

S u a l : Cənab Prezident, Siz Ki Uestdə danışıqlara başlayarkən ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlerini ciddi tənqid etdiniz. Həmsədrələr bundan nəticə çıxardılar mı?

C a v a b : Bəli, yəqin ki, mənim bəyanatımı oxumusunuz. Görüşün açılış günü, düzdür, orada böyük bir salon, filan yox idi ki, bəyanat verəsən. Əgər televiziya da görmüsünüzsə, biz dəyirmi stol arxasında oturmuşduq. Ancaq həmsədrlər hiss etmişdilər ki, mən onları tənqid edəcəyəm. Çünki bu, birinci dəfə deyildi. Mənə xəbər göndərmişdilər ki, tənqid etmək lazım deyildir. Ancaq mən həqiqəti demişəm. Mən deyəndən sonra heç kəs bir şey edə bilməyibdir. Amma nəticə çıxarıblar, yoxsa yox, bu, gələcəyin işidir.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın güzəşt limitləri nədən ibarət idi və Ermənistan hansı güzəştlərə getməyə hazır idi?

C a v a b : Bilirsiniz, burada limit yoxdur. Siz bilməlisiniz ki, Azərbaycanın bu barədə mövqeyi Azərbaycandan ən uzaq bir yerdə, Floridadan da xeyli uzaq bir adada, kiçik adada açıq-aydın göstərilibdir və bütün dünyaya elan olunubdur. Bilirəm ki, dünyanın on böyük informasiya orqanları da, qəzetləri də bəziləri mənim bəyanatımın hamısını ve-

rib, bəziləri lazım bildikləri yeri veriblər. Hər halda bəyanat yayılıbdır. Ona görə də bizim mövqeyimiz, bilirəm, mən gedəndə də, mən orada olanda da burada, Azərbaycanda müxtəlif sözlər danışılmalı – Azərbaycan dövlətinin, Azərbaycan Prezidentinin mövqeyi həmin o bəyanatda öz əksini tapıbdır. Bəyanat həqiqəti əks etdirən bir bəyanatdır. Həm münaqişənin başlanması və sonrakı prosesin tarixi haqqında, həm də 1992-ci ildən ATƏT-in bu işə qarışması, həmsədrlərin gördüyü işlər və indiyə qədər ATƏT tərəfindən onlara tapşırılan bu böyük missiyanın axıra çatdırılmaması barədə. Ona görə də hər şey orada var.

S u a l : Cənab Prezident, ümumiyyətlə, görüşün nəticələri ilə razısınız mı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən deyə bilmərəm ki, hansısa görüşün nəticələrindən narazı olmuşam. Görüşsək yaxşıdır, yoxsa görüşməsək? Əlbəttə ki, görüşsək. Hər səfər, hər görüş, təbiidir ki, əhəmiyyətlidir. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycan üçün nə qədər ağır və çətin olması məlumdur. Mən bunların hamısını orada verdim bəyanatda bildirmişəm.

Ola bilər, görüşməyim, oturum, heç bir nəticə də olmasın. Amma hər bir görüş yeni bir irəliləmə əmələ gətirir, yeni bir təsəvvür yaradır. Məsələn, bəzən mən fikirləşirəm – bəzən yox, elə həmişə – bu münaqişə get-gedə unudulur. Ümumiyyətlə, münaqişələr həmişə onlar gedən vaxtı dünya ictimaiyyətinin diqqət mərkəzində olur. Yeni vuruşmalar gedən vaxtı, döyüşlər gedən vaxtı, qan tökülən vaxtı. Ancaq atəşkəs yaranıb, münaqişə həll olunmamış vaxtda get-gedə bu unudulur. Elə Yaxın Şərq münaqişəsini götürün. Məsələn, İsrail ilə fələstinlilər vuruşanda, bir-birinə güllə atanda, nə bilim, bir-birinə bomba atanda, filan edəndə bütün dünya ictimaiyyəti qaynayır. Amma münaqişə həll olunmayıbdır. Bu məsələlər yatanda münaqişə də çox yerlərdə yavaş-yavaş gündəmdən çəkilir.

1994-cü ildən ki, biz atəşkəs haqqında qərar qəbul etmişik, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi get-gedə unudulur. Elə bu görüşün özü – deyə bilərəm ki, o, bütün dünya dövlətlərinin nəzər-diqqətini cəlb edib və bu görüş zamanı Azərbaycan Prezidenti bütün dünyaya bəyan edibdir ki, təcavüzü kim başlayıbdır, münaqişəni kim başlayıbdır, günahkar kimdir, Azərbaycanın bugünkü vəziyyəti nədən ibarətdir, Azərbaycanın nə qədər qaçqını var, nə qədər torpağı işğal olunubdur – bu bütün dünyanın siyasi ictimaiyyətində, siya-

si mətbuatında, dövlət orqanlarında, təbiidir ki, münaqişəni hamının yadına salır. Yoxsa ki, məsələn, hansısa qəzetdə yazmışdılar, heç bilmir ki, Dağlıq Qarabağ haradadır, yaxud da nəse bir şey yazmışdılar. Mən o qədər oxumuşam ki, bunun hansı qəzetdə yazıldığını unutmuşam.

Amma bunun ən böyük əhəmiyyəti ondan ibarət oldu ki, biz həm bu münaqişənin mövcudluğunu, həm də ki, münaqişənin günahkarının Ermənistan olmasını, Azərbaycanın torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğal edilməsini və bir milyondan artıq azərbaycanlının yerindən-yurdundan çıxarılmasını bir də bəyan etdik. Məsələn, mən təyyarədə oxuyurdum. «Nyu-York tayms» qəzetində məqalə var. Orada açıq-aydın yazılır ki, münaqişəni ermənilər başlayıblar. Orada 800 min qaçqın deyirlər, ola bilər. Çünki biz həmişə Ermənistandan gələn qaçqınları da sayırıq, ona görə bir milyondan artıqdır. Azərbaycanın torpaqları işğal olunubdur. İşğal olunmuş torpaqlardan azərbaycanlılar çıxarılıbdir. Belə məlumatı, məqalələri televiziyalarda, mətbuat orqanlarında yaymaq adi vaxtda mümkün olmur ki? Elə bunun özü-özlüyündə nəticədir, Azərbaycanın ağır vəziyyətini göstərməkdir. Çünki biz etiraf etməliyə ki, erməni diasporu dünyada çox güclü olduğuna görə, aparıcı dövlətlərdə onun təsiri olduğuna görə, onlar elə bu münaqişə başlanandan belə bir fikir yaradıblar ki, guya bunun günahkarı azərbaycanlılardır, Azərbaycandır. Çünki azərbaycanlılar Dağlıq Qarabağda «yazıq erməniləri» əziblər, nə bilim, incidiblər, pis hala salıblar və sair. İndi biz həqiqəti açıb ortaya qoyuruq. Özü də elə bir səviyyədə ki, bütün dünya görür – mən orada da, təyyarədə gələndə də qəzetlərə baxırdım – nə qədər məqalələr, dövlət orqanlarında, mətbuat orqanlarında, televiziya, radio vasitələri ilə nə qədər məlumatlar, internetdə nə qədər məlumatlar. Bunlar hamısı Azərbaycanın xeyrinə olandır. Bu bunun birinci tərəfi.

İkinci tərəfi də, əlbəttə ki, danışıqlarda məsələnin həll olunması yolları araşdırılır. Ona görə də hesab edirəm ki, bu görüş çox əhəmiyyətli idi.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan bəyan edibdir ki, danışıqlarda bir sıra razılaşmalar əldə olunubdur. Sırr deyilsə, bu razılaşmalar nədən ibarətdir? O deyib ki, bu münaqişə paket şəklində həll olunacaqdır və Cenevrədə hansısa bir sənəd imzalanacaqdır.

C a v a b : Bilirsiniz, hərə öz sözüne cavabdehdir. Mən bir şey deyəndə, görürsən, Koçaryan da onu demir. Koçaryan deyəndə, mən də demirəm. Demirəm ona görə ki, məsələn, bir şey yoxdur. Mən çox vaxtlar demirəm. Çünki mənim, ümumiyyətlə, xüsusiyyətim bundan ibarətdir ki, məsələ tamamilə həll edilməyə yaxın olmayan halda, mən bunları açmağı məsləhət görmürəm.

S u a l : Cənab Prezident, Minsk qrupunun amerikalı həmsədri Kavano bildirdi ki, həmsədrlər Dağlıq Qarabağın erməni icmasının nümayəndələrinin bu prosesə qoşulması istiqamətində işlər aparılır. Danışıqlarda bu barədə hər hansı təkliflər irəli sürüldümü?

C a v a b : Heç bir təklif irəli sürülməyibdir. Son görüşlərdə də Dağlıq Qarabağ icmasının bu işdə iştirak etməsi haqqında heç bir söz olmayıbdir.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ prezidenti Corc Buşla görüşünüzü necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Çox yaxşı, çox yaxşı. Biz Klinton hökuməti ilə əməkdaşlıq edirdik. Hər halda, mən onlarla yeddi ildən artıq çox ciddi əməkdaşlıq etmişdim, dəfələrlə hamısı ilə görüşmüşdük. İndi yeni prezident seçilib, yeni hökumətdir. Təbiidir ki, bunlar bu problemləri bilirlər, amma onun içində o qədər də olmayıblar. Ona görə də bu görüşün çox böyük əhəmiyyəti var. Həm də nəzərə alsaq ki, bu görüşdə tək cənab prezident Buşun özü deyil, onun bütün komandası iştirak edirdi – vitse-prezident Çeyni, dövlət katibi general Kolin Pauell, prezidentin milli təhlükəsizlik üzrə köməkçisi Kondoliza Rays və orada bu işlərlə məşğul olan başqa adamlar. Yəni bu, prezidentin əsas komandasıdır. Onların hamısı bu görüşdə iştirak edirdi. Demək, bu onu göstərir ki, onlar tərəfindən bu məsələyə nə qədər böyük diqqət var, maraq var. Görüş də çox yaxşı keçdi.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Cenevrədə əvvəl Moskvada görüşəcəksinizmi?

C a v a b : Belə bir şey planlaşdırılmayıbdir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin verdiyiniz gözlənilməz bəyanat danışıqlara necə təsir göstərdi?

C a v a b : Hesab edirəm, müsbət təsir göstərdi.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin Amerikaya bu səfəriniz erməni lobbisinin 200 ildə gördüyü işi heçə endirdi. Ancaq Azərbaycanda fəaliyyət göstərən pozucu müxalifət qüvvələri ağa qara deməkdən usanmırlar. Ağsaqqal kimi Siz onlara nə tövsiyə edərdiniz?

C a v a b : Mən onlara nə tövsiyə edəcəyəm. Bu bizim üçün yeni bir şey deyil ki? Əgər bu, yeni olsaydı, mən deyərdim, bu haradandır, niyə belədir, filandır. Artıq biz buna öyrənmişik ki, onlar ağa qara deyirlər. Desinlər.

S u a l : Cənab Prezident, danışıqlardan əvvəl Dövlət Departamenti bəyanat verdi və bəyanatda Ermənistan faktiki olaraq ilk dəfə işğalçı kimi təqdim edildi. Bu, danışıqlarda Ermənistanın mövqeyinə təsir göstərdimi?

C a v a b : Göstərdi. Bax, dediyin bu sözə əməl edəcəksən, yoxsa yox, düzü düz, əyrini əyri yazacaqsan, yoxsa yox? Bax, budur. Sən özün bunu deyirsən, amma bunu sən nə təbliğ edirsən, nə də... Kiçik bir yerdən nəse çıxarırsınız ki, filankəs filan şeyi belə dedi, onu şişirdirsiniz. Bax, bu kişi sözü tamamilə düz deyir. Elə sənə mənə verdiyin sualın əvvəl hissəsi onu təsdiq edir ki, görürsən, bu görüşün əhəmiyyəti də var və Ermənistan Dövlət Departamenti tərəfindən təcavüzkar kimi göstərilir. Siz bunu göstərin. Onu da göstərin, bunu da göstərin. Demokratiyanın tələbi birtərəflilik deyil. Tələbi ondan ibarətdir ki, pisə pis de, yaxşıya yaxşı de, düzə düz de, əyriyə əyri de. Tənqid elə, səhvləri, nöqsanları, qüsurları de, amma olan şeyləri də gizlətmə. Nəinki gizlətmə, olan şeyə qara yaxma. Bir məsəl var, deyirlər ki, qozbeli qəbir düzəldər.

S u a l : Cənab Prezident, İran bu prosese qoşula bilərmə?

C a v a b : Bunu gələcək göstərəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Ki Uest danışıqlarından sonra münaqişənin müharibə yolu ilə həll olunmasını istisna edirsinizmi?

C a v a b : Bilirsiniz, müharibə belə bir şeydir ki, bu heç vaxt istisna olunmur. Amma mən hələ müharibəyə ehtiyacı hiss etmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, sülh uzaqdadır, yoxsa yaxındadır?

C a v a b : Bilirsən, bəzən baxırsan ki, sülh yaxındadır. Bəzən də baxırsan, uzaqdadır. Hər halda, mən yeddi ildən artıqdır ki, bu işlə gəcə-gündüz məşğul oluram və bilirəm ki, bu nə qədər çətin, nə qədər ağırdır. Bunu orada bəyanatımda açıq göstərdim. Danışıqlar aparıb məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsi bizim üçün çətin, çünki Ermənistan Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal edibdir. Ona görə öz üstünlüyündən istifadə edir. Amma təəssüf ki, bunu Azərbaycanda çoxları anlaya bilmir. Bəziləri də anlayırlar, bunu tərsinə deyirlər.

İndi təsəvvür edin, biz gedib Ermənistanın bir qismini işğal etmiş olsaydıq, bu bizim üçün asanmı olardı? Yox, asan olmayacaqdı. İndi on-

lar gəlib işğal ediblər. Bu, reallıqdır. Ona görə də burada hər şey çətin, çətin.

S u a l : Cənab Prezident, Siz gəzinti zamanı Robert Koçaryanla balıq tutmusunuz. Robert Koçaryan üç balıq tutdu. Bu o deməkdir ki, artıq onların dəlilləri tükənib, enerjilərini balıq tutmağa sərf edirlər?

C a v a b : Sən zarafat edirsən. Amma doğrudan, deyirdilər, Koçaryan orada balıq tutubdur. O, balığı mənəmə tutmayıbdır. Ümumiyyətlə, mən balıq ovu ilə məşğul olan adam deyiləm. Əgər şəhəryanı gəzinti, gəmidəki gəzintini deyirsinizsə, o, sadəcə, Amerika hökuməti tərəfindən istirahət üçün təşkil olunmuşdu. Orada hamımız bir gəmidə idik. Orada söhbət edirdik, istirahət edirdik, kimsə kofe içirdi, kimsə dondurma yeyirdi.

S u a l : Qeyri-rəsmi şərait danışıqlara müsbət kömək etdimi?

C a v a b : Qeyri-rəsmi şərait hər yerdə olur. Bilirsiniz, əgər belə çətin danışıqlar üçün qeyri-rəsmi şəraitlər çox kömək etsəydi, ondan 10 dənəsini qurardılar ki, kömək etsin.

S u a l : Cənab Prezident, problemin ədalətli həlli Azərbaycan üçün nə deməkdir?

C a v a b : Ədalətli həll üçün izahat verməyə ehtiyac yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, «ümumi dövlət» prinsipi gündəlikdən çıxıb, yoxsa onun elementlərindən istifadə olunacaqdır?

C a v a b : Yox. Biz onu müzakirə etmərik.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryanla rəsmi təkbətək görüşünüzün olmaması nə ilə əlaqədardır?

C a v a b : Ona ehtiyac yox idi. Çünki biz orada bir yerdə idik, görüşürdük. Amma ehtiyac yox idi ki, mən onunla təkbətək görüşüm. Həssab edirəm, budəfəki görüşün ən üstünlüyü ondan ibarətdir ki, – mən bunu öz bəyanatımda da xüsusi qeyd etdim – burada format çox uyğun idi. Çünki həmsədrlərin hamısı bir yerdə iştirak edir və iki ölkənin prezidentləri, nümayəndə heyətləri iştirak edirdilər.

Məsələn, müxtəlif yerlərdə biz Koçaryanla görüşürdük. Amma budəfəki görüşü özümüz yox, Amerika Birləşmiş Ştatlarının xarici işlər naziri Kolin Pauell açdı. Münaqişənin sülh yolu ilə həll olunması prosesində bu ilk dəfə idi. Bu özü-özlüyündə göstərir ki, artıq yeni bir mərhələ başlanır.

S u a l : Cənab Prezident, Cenevrədə hər hansı bir sazişin imzalanması ehtimalı varmı?

C a v a b : Mən düşünmürəm ki, orada bir müqavilə imzalanı bilər.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan mətbuatı Rusiya diplomatik qaynaqlarına istinadən belə məlumat yayırlar ki, guya Laçın rayonu Dağlıq Qarabağla birlikdə gələcəkdə yaranacaq dövlət ərazi qurumuna qatılacaqdır. Bunun müqabilində Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvana Mehri dəhlizi açılacaq və ora beynəlxalq sülhəratma qoşunlarının nəzarəti altında olacaqdır.

C a v a b : Bilirsən, Azərbaycanda olduğu kimi, Ermənistanda da adamlar var ki, öz fikrini qəzetə yazır, yaxud da uydururlar. Ona görə hər bir uydurmaya mən cavab verməyəcəyəm ki? Mən bilirəm, nə var, nə yox.

S u a l : Cənab Prezident, danışıqlar zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində də hərbi təlim keçirirdilər. Bu nə ilə izah oluna bilər? Bu, Azərbaycana təzyiq kimi qiymətləndirilə bilərmi?

C a v a b : Bəs görmürsünüz ki, Azərbaycan da hərbi təlim keçirirdi, bunu eşitməmişiniz? Hətta mənə dedilər ki, orada vertolyotlar uçanda sərhəd rayonlarında bəziləri şey-şüylərini yığışdırıb ki, tezliklə çıxıbilsinlər.

S u a l : Cənab Prezident, Siz vaxtilə bildirmişdiniz ki, «Miatsum» sözü erməni xalqını birləşdirdi. Azərbaycanda elə bir söz varmı ki, Azərbaycan xalqını birləşdirsin?

C a v a b : Var, var, var. Azərbaycan xalqının birliyi və Azərbaycan xalqının hamısının düz yol ilə bir-birinə kömək edərək, torpaqlarını işğaldan azad etməsi və ərazi bütövlüyünü bərpa etməsi. Onlar bir sözlə deyirlər, amma mən bir neçə sözlə dedim. Var, amma bu, Azərbaycanda təmin olunmayıbdır. Bu gün də olunmur. Çünki mən bu gün də görürəm ki, bu hadisədən hərə özü üçün, öz şəxsi məqsədləri üçün – siyasi qüvvələri deyirəm – istifadə etməyə çalışırlar. Qurtardı getdi. İndi bəziləri deyirlər ki, gəl, müharibə edək. Yaxşı, get müharibə et. Gedib heç müharibənin yanına çıxmıyacaqsan. Hamısı yalan şeylərdir.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryan Ki Uestdən qayıdanda Zvartnos hava limanında deyib ki, münaqişənin «paket həlli» müzakirə olunur, ola bilsin, iyunda Cenevrədə sənəd imzalanacaqdır. Sizcə, onun tərəfindən məxfiliyə əməl edilməməsi Ter-Petrosyanın başına gələndən qorxaraq, danışıqları pozmaq cəhdi deyilmi?

C a v a b : Mən onun məxfiliyi pozub-pozmadığını bilmirəm. Hər halda, onun bəyanatı gələcək danışıqlara heç bir zərər vurmıyacaqdır. Sanballı bir sualınız var, yoxsa yox?

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, «Samanyolu» televiziyasındakı yayğından sonra büromuz yenidən fəaliyyətə başlayıbdır. Xahiş edirəm, bizə öz arzularınızı bildirəsiniz.

H e y d e r Ə l i y e v : Mən sizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİN BAŞÇILARININ İSTANBUL ŞƏHƏRİNDƏ KEÇİRİLƏCƏK VII ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İSTİRAK ETMƏK ÜÇÜN TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

25 aprel 2001-ci il

S u a l : Cənab Prezident, İstanbulda keçiriləcək Zirvə görüşündə hansı məsələlərin müzakirəsi nəzərdə tutulur?

C a v a b : Bu, türkdilli dövlətlərin başçılarının VII Zirvə görüşüdür. Hər bir Zirvə görüşündə biz çox məsələlərə baxırıq. İndi bəyannamə hazırlanıb, razılaşdırılıb. Türkdilli dövlətlərin elm, mədəniyyət sahəsindəki işbirliyi, bizim tarixi köklərimiz, ədəbiyyat, mədəniyyət sahəsindəki şəxsiyyətlərimiz və bunların əsasında indi bizim türkdilli dövlətlər arasında çox yaxşı işbirliyinin yaranması, iqtisadi əlaqələr – təbiidir ki, bu əsas yer tutur. O mənada ki, türkdilli dövlətlər bir coğrafi məkanda olduqlarına görə, bir-biri ilə daha da çox iqtisadi əlaqələr yaratmalıdır – dünyada gedən proseslərə baxış, türkdilli dövlətlər tərəfindən onlara verilən qiymət – bunların hamısı hazırlanmış bəyannamə layihəsində vardır. Əvvəlcədən müəyyən edilməsə də, bilirəm ki, Zirvə görüşlərində adətən söhbətlər, danışıqlar və çıxışlar belə mövzular ətrafında olur. Yəqin ki, bu dəfə də belə olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı türkdilli dövlətlərin başçıları tərəfindən hər hansı bir bəyanatın verilməsi gözlənilirmi?

C a v a b : Bəyannamədə belə bir bənd var. Ancaq mən sizə bildirmək istəyirəm ki, əvvəlki Zirvə görüşlərində də Dağlıq Qarabağ məsələsi barədə müzakirə keçirilməyibdir. Çünki bəzi türkdilli dövlətlərin başçıları deyirlər ki, bu birlik siyasiləşdirilməməlidir. Ancaq biz həmişə bu imkandan istifadə edib Dağlıq Qarabağ, yəni Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi haqqında öz sözumüzü deyirik. Təbiidir ki, mən bu dəfə də deyəcəyəm. Yəqin ki, başqa bir etiraz olmasa, o, İstanbul bəyannaməsində öz əksini tapacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, İran prezidenti İslam Konfransı Təşkilatı çərçivəsində bütün müsəlman ölkələrini Fələstini müdafiə etməyə, İsrail əleyhinə müharibəyə çağırıbdır. Bununla bağlı nə deyərdiniz?

C a v a b : Çağırılıb-çağırılıbdır.

S u a l : Cənab Prezident, ötən həftə biz, beş nəfər Azərbaycan jurnalisti, Misir Ərəb Respublikasında olduq. Orada bizi Parlamentin spikeri, prezident Hüsni Mübarəkin siyasi məsələlər üzrə müşaviri qəbul etdi. Onlar bizdən xahiş etdilər Sizə çatdıraq ki, bütün Misir rəsmiləri, Misir dövləti Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll edilməsi istiqamətində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin göstərdiyi səyləri dəstəkləyir və Sizin ABŞ-da keçirdiyiniz görüşlər onların diqqət mərkəzindədir. Misir-Azərbaycan əməkdaşlığına gəlincə, dedilər ki, Azərbaycan Prezidentinin Misirə rəsmi səfərini səbirsizliklə gözləyirlər. Bu istiqamətdə işlər gedir, lakin səfərin baş tutması daha çox Sizdən asılıdır. Bu barədə nə deyərdiniz?

C a v a b : Çox sağ ol, bu məlumata görə təşəkkür edirəm.

Misir Ərəb Respublikası ilə Azərbaycan arasında həqiqətən çox səmimi dostluq, qardaşlıq əlaqələri var. Bundan əlavə, prezident Hüsni Mübarəklə mənim şəxsi əlaqələrim də var. Bu, keçmişdən olan əlaqələrdir. Amma mən Azərbaycan Prezidenti olandan sonra Misirə getmişdim. Orada çox səmimi söhbətlər etdik. Sonra Mərakeşdə, Kasablankada İslam Konfransı Təşkilatının Zirvə görüşündə də biz bir çox məsələləri müzakirə etdik. Bu əlaqələri həm Misir, həm də Azərbaycan tərəfi inkişaf etdirməyə çalışır. Mən hesab edirəm ki, bu bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Çünki Misir həm ərəb dünyasında, həm də İslam Konfransında çox mötəbər bir ölkə sayılır.

O ki qaldı mənim Misirə dəvət olunmağıma, bu doğrudur. Onlar mənə çoxdan dəvət ediblər. Mən də prezident Hüsni Mübarəki Azərbaycana dəvət etmişəm. O mənə deyir ki, sən gəl, sonra mən gələm. Mən də deyirəm ki, sən gəl, sonra mən gələm. Amma iş bunda deyil, sadəcə, vaxt tapa bilmirəm. Vaxt tapıb mütləq oraya gedəcəyəm. Bu mənim borcumdur.

S u a l : Cənab Prezident, İstanbul səfərinizin gedişində Türkiyə prezidenti ilə təkbətək görüşünüz planlaşdırılıbmı?

C a v a b : Bəli, görüş olacaqdır. Mənə belə gəlir ki, orada bütün prezidentlər təkbətək görüşəcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, hərbi əməkdaşlıqla bağlı hər hansı bir məsələ müzakirə olunacaqmı?

C a v a b : Axı mən sizə dedim ki, orada müzakirə edilən məsələlər siyasiləşdirilmir.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin səfəriniz ərəfəsində Şəhidlər Xiyabanından cəminin qarşısındakı bulaq kompleksinin sökülməsi Türkiyə mətbuatı tərəfindən qabardılır, bunun iki ölkə arasındakı münasibətlərə mənfi təsiri barədə yazılar dərc edilir. Sizin bu məsələdə mövqeyiniz necədir?

C a v a b : Bilirsinizmi, Türkiyədə də sizin kimi qəzetçilər var. Bəhanə axtarırlar ki, özlərini göstərsinlər, yaxud da Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinə hansısa bir ləkə yaxsınlar. Bunların hamısı əhəmiyyətsiz, xırda şeylərdir. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında dostluğun, qardaşlığın, strateji əməkdaşlıq münasibətlərinin çox dərin kökləri var və bu möhkəmdir.

Mart ayında mənim Türkiyəyə rəsmi səfərim oldu. Demək olar ki, mən bir həftə müddətində Türkiyədə oldum, Böyük Millət Məclisinin iclasında bir saat yarım nitq söylədim. Bunların hamısı onu göstərir ki, bizim əlaqələrimizə heç kəs bir şey edə bilməz. Ancaq mən sizə də, onlara da məsləhət görürəm ki, belə xırda şeyləri şişirtməyin.

S u a l : Cənab Prezident, İran bir tərəfdən müsəlman Fələstinini müdafiə edir, digər tərəfdən Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarında Ermənistanla əməkdaşlıq edir. Siz buna kəskin münasibətinizi də bildirmişdiniz. Bu məsələ nə yerdə qaldı?

C a v a b : Bildirmişəm də.

S u a l : Yəni onlar belə əməkdaşlığı yenə davam etdirəcəklərmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, hər bir dövlət müstəqildir. Bir dövlət o biri dövlətə öz fikrini deyə bilər, narazılığını bildirə bilər. Ancaq o biri dövlət bunu nə dərəcədə həyata keçirirsə, bu bizdən asılı deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə prezidenti ilə görüşünüzdə Azərbaycanla Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlıq məsələsi müzakirə ediləcəkmi?

C a v a b : Mən bu suala cavab verdim.

S u a l : Cənab Prezident, Avropa Şurası Parlament Assambleyasında İlham Əliyevin çıxışına peşəkar siyasətçi kimi, Sizin münasibətinizi bildirmək istərdik.

C a v a b : Bilirsiniz ki, dünən axşam bizim televiziya ilə oranın bir-başa bağlantısı var idi. Mən onu diqqətlə seyr etdim. Bəlkə bu barədə mənim söz deməyim yaxşı deyil, çünki İlham Əliyev mənim oğlumdur. Ancaq hesab edirəm ki, Azərbaycanı orada çox layiqli təmsil edibdir. Bundan əlavə, mən axşam onunla telefon əlaqəsi də saxladım. Mənə dedi ki, orada, Parlament Assambleyasının əsas böyük iclasında çıxış edibdir və Ermənistanı işğalçı kimi çox kəskin tənqid edibdir və başqa işlər görübdür. Komitədə, Avropa Şurasında İngiltərədən olan bir deputat var, Atçison – bizim Avropa Şurasına daxil olmağımıza da mane olurdu – onun və bir neçəsinin təşəbbüsü ilə İstanbulda bir konfrans keçirmək və oraya həm Dağlıq Qarabağın, həm də Abxaziyanın nümayəndələrini dəvət etmək istəyirdilər. Ancaq bunun da qarşısını alıblar.

Dünən o özü televiziya çıxışında dedi ki, Azərbaycan nümayəndə heyəti orada hər halda yüksək səviyyədədir. Ən sevindirici hal odur ki, nümayəndə heyətinin tərkibində müxtəlif tərəfləri təmsil edən adamlar var. Hamısı birdir, mütəşəkkildirlər. Bu məni sevindirir.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ-ın 17-ci ştatı artıq «erməni soyqırımını» tanıdı. Bu, gələcəkdə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinə necə təsir edə bilər?

C a v a b : Siz bu sualları mənə niyə verirsiniz? Siz gedin, oxuyun, ABŞ-ın prezidenti Corc Buş bu gün böyük bir bəyanat veribdir. Eyni zamanda Amerika Birləşmiş Ştatları Türkiyə ilə çox sıx dostluq əlaqəsindədir. Türkiyə NATO-nun üzvüdür. Bu bölgədə də NATO-nun ən böyük dayaq yeri Türkiyədir. Bu da var, o da var.

S u a l : Cənab Prezident, bu yaxınlarda Avropa Şurasında Ukraynanın bu beynəlxalq təşkilatdan çıxarılması məsələsi müzakirə ediləcəkdir. Ukrayna ilə Azərbaycanın əlaqələrini nəzərə alsaq, ölkəmizin buna münasibəti necə olacaqdır?

C a v a b : Mənfi olacaqdır. Biz istəmirik ki, onları Avropa Şurasından çıxarsınlar.

S u a l : Cənab Prezident, Siz struktur islahatlarına artıq başlamısınız. Bu proses dayanıb, yoxsa davam edəcək?

C a v a b : Mən sənin adını «Struktur islahatı» qoymuşam (gülür). Bilirsiniz, siz elə məxluqsunuz ki, necə deyərlər, heç vaxt mümkün deyildir ki, görülən işləri qiymətləndirə bilərsiniz. İslahatlar gecikirdi, siz bunu tənqid edirdiniz. Sənin özün də mənə dəfələrlə sual vermisən, ona görə də adın belə qalıbdır. İndi islahatlar gedir, biri oradan deyir ki,

islahatlar gedir, amma gecikibdir. Biri deyir ki, bu islahatlar keçiriləndə filan qəder adam işsiz qalacaqdır. Bəs onda nə edək? İslahatları keçirməsək, onda heç kim işsiz qalmayacaqdır. Ancaq keçirsək, təbiidir ki, kimlərsə işsiz qalacaqdır. Ancaq biz onların həyatına biganə deyilik. Biz lazımı tədbirlər görürük və görəcəyik. O dəyərlə işçilər ki, həmin nazirliklərdə işləyiblər və fəaliyyət göstəriblər, onlar işləyəcəklər. Ancaq onlar ki, məsələn, bəlkə də zəif olublar – struktur islahatları idarə etmə sisteminin ixtisarı ilə əlaqədardır. Yəni idarəetmə sistemi, birincisi, indiye qədərki kimi şişirdilmiş olmasın, ikincisi də, daha da yaxşı idarə edə bilsin – biz çalışacağıq ki, onların haqqında da lazımı tədbirlər görək. Biz bu islahatları keçirmişik və keçiririk. Ancaq islahatları keçirməyəndə də bizi tənqid edirdiniz, indi keçirəndə də tənqid edirsiniz. İndi bilmirəm, nə edək ki, tənqid etməyəsınız?

S u a l : Zirvə toplantısında Transxəzər boru kəməri ilə bağlı hər hansı müzakirələr aparılacaqmı?

C a v a b : Türkmənistanı deyirsən... Bilmirəm, bu, Türkmənistanla Türkiyənin işidir. Vaxtilə hətta Ankara bəyannaməsində, 1999-cu ildə biz onu dəstəkləmişdik. Mən də ona imza atmışdım. Amma sonra Türkmənistan bundan imtina etdi. Ona görə biz bu işə qarışmırıq.

S u a l : Cənab Prezident, Hacıbala Abutalıbovun Bakıda apardığı işlərdən bəzən narazılıq müşahidə olunur. Hər dəfə də deyilir ki, cənab Prezidentin bundan xəbəri var. Siz Hacıbala Abutalıbovun bu istiqamətdə fəaliyyətini dəstəkləyirsinizmi? Doğrudandı Prezidentin hər şeydən xəbəri var?

C a v a b : Bilirsinizmi, yenə də deyirəm, belə bir söz var ki, sizi heç cür razı salmaq mümkün deyildir. Vaxtilə deyirdilər ki, Bakı zibilidir, şəhərdə qanunsuz işlər görülür və sair. Bəs Prezident haraya baxır, nə üçün Prezident ölçü götürmür? İndi yeni İcra Hakimiyyəti başçısı qoymuşuq. O, lazımı tədbirlər görür, bunun əleyhinə çıxış edirsiniz. Biz nə edək?

Əlbəttə ki, Hacıbala Abutalıbovun gördüyü hər iş üçün – məsələn, hansısa bir köşkü götürməsi və s. üçün Prezidentin razılığı lazım deyildir. İcra hakimiyyətinin başçısı kimi, sadəcə, ona səlahiyyət vermişəm ki, paytaxtımızda təmizlik işləri aparsın, qayda-qanun yaratsın, insanların rahat istirahət etməsi, yaşaması üçün daha da yaxşı imkanlar yaratsın. Bunlar da son günlər yaradılır. Hər halda, Siz bu küçələrlə iki ay bundan qabaq da gəldiniz və indi də gəldiniz. Mən çox yeri gəzə

bilmirəm. Amma getdiyim yollara baxıram. Baxmayaraq, bildirdim ki, mən getdiyim yolları çalışırlar yaxşı saxlasınlar və məndə elə təəssürat yaransın ki, hər yer belədir. Ona görə mən, əlbəttə ki, onu dəstəkləyirəm.

S u a l : Cənab Prezident, bu yaxınlarda Azərbaycan daha bir nüfuzlu təşkilatda – Amerika dövlətləri təşkilatında müşahidəçi statusu qazandı. Sizcə, bu təşkilat Azərbaycana hansı iqtisadi və siyasi faydalar verə bilər?

C a v a b : Baxarıq.

S u a l : Cənab Prezident, mətbuat haqqında Sizin fərmanınız olmalı idi...

C a v a b : Bilirsinizmi, bir var mətbuat, bir də var Mətbuat Nazirliyi. Bunlar bir-birindən fərqlidir. Mətbuat haqqında mənim böyük fərmanım olubdur. Mətbuat azadlığı, söz azadlığı... Bunların hamısı var. Amma nazirlik struktur dəyişikliklərinin nəticəsində ləğv ediləlibdir. O, artıq öz funksiyasını itiribdir.

S u a l : Cənab Prezident, sammitdə hansı türkdilli dövlətlərin başçılıqları ilə görüşməyi nəzərdə tutursunuz?

C a v a b : Hamısı ilə. Sağ olun.

TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSINDA ÇIXIŞ

Ankara, Çırağan sarayı
27 aprel 2001-ci il

– Hörmətli cənab prezident Əhməd Nəcdət Sezər! Hörmətli prezidentlər! Hörmətli xanımlar və cənablar! Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Türkdillli ölkələrin dövlət başçıların VII Zirvə görüşü başa çatdı və tam əsasla demək olar ki, VII Zirvə görüşü bu birliyin zəruri olduğunu və gələcəkdə də inkişaf edəcəyini bir daha nümayiş etdirdi.

Türkdillli Dövlətlər Birliyi 1992-ci ildə Ankarada yaranan zamandan indiyə qədər Azərbaycan Respublikası bütün Zirvə görüşlərində iştirak edib, bu Zirvə görüşlərinin çox əhəmiyyətli olduğunu bildiribdir və Türkdillli Dövlətlər Birliyinə öz töhfələrini vermişdir.

Mən hesab edirəm ki, İstanbulda iki gün ərzində bizim keçirdiyimiz görüşlərin hamısı çox səmərəli, çox faydalı olmuşdur. Tam qətiyyətlə demək olar ki, VII Zirvə görüşü uğurla başa çatmışdır. Bu vəsilə ilə mən Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti, VII Zirvə görüşünün ev sahibi, hörmətli Əhməd Nəcdət Sezərə və onunla bərabər bu toplantının hazırlanmasında və keçirilməsində xidmət göstərmiş bütün dövlət, hökumət adamlarına təşəkkürümü bildirirəm.

Biz Türkiyənin, türk xalqının, Türkiyə Cümhuriyyətinin nə qədər qonaqpərvər olduğunu və türkdillli dövlətlərin birləşməsi üçün nə qədər böyük səylər göstərdiyini bu günlər bir daha müşahidə etdik. Bu, şəxsən məndə, bütün Azərbaycan xalqında böyük qürur hissi doğurur. Türkiyə Cümhuriyyətində, qardaş türk torpağında, böyük Mustafa Kamal Atatürkün cümhuriyyətində yenidən olmaq və yenidən təmaslarda olmaq, burada türkdillli dövlətlərin gələcək problemləri haqqında müzakirələr aparmaq bizim üçün çox önəmlidir.

Bizə göstərilən qonaqpərvərliyi ifadə etmək üçün bu sözlər yetərli deyildir. Bu qonaqpərvərliyi həm dostumuz, qardaşımız Əhməd Nəcdət Sezər tərəfindən, həm bütün dövlət və hökumət nümayəndələri tərəfindən, həm də Türkiyə xalqı tərəfindən hiss edirik. Ona görə mən səmimi-qəlbədən, içimdən gələn duyğularla təşəkkür edirəm, Türkiyə xal-

qına, Türkiyə Cümhuriyyətinə, qardaş türk millətinə yeni-yeni uğurlar arzulayıram. Təşəkkür edirəm.

Əhməd Nəcdət Sezər: Hörmətli cümhur başqanı, təşəkkür edirəm.

Dəyərli mətbuat nümayəndələri, əgər suallarınız varsa, hörmətli cümhur başqanları onları cavablandırma bilərlər.

Sual: Mənim sualım Türkmənistanın cümhur başqanı hörmətli türkmənbaşiyadır. Hörmətli cümhur başqanımızın açıqlamasından anladığım ki, Bakı-Ceyhan layihəsi bu görüşdə gündəmə gəlmişdir. İkinci önəmli layihə də vardır. O da Türkmənistan qazını Türkiyə üzərindən dünya bazarlarına çıxaracaq Transxəzər layihəsidir. İki il öncə Aşqabadda hörmətli türkmənbaşı Türkiyənin enerji naziri cənab Ərsümərle «Mavi axın» layihəsi barədə müzakirə aparmış və Türkmənistan qazının Türkiyə üzərindən dünya bazarlarına çıxmasını əngəlləməyəcəyini söyləmişdi. Bilmək istəyirik ki, Transxəzər layihəsi gündəlikdə dururmu?

Saparmurat Niyazov: Suala görə sizə çox təşəkkür edirəm. Tutaq ki, siz bazara gedirsiniz və görürsünüz ki, iki yerdə yaxşı alma satılır, almanın qiyməti bir yerdə 100 dollar, o biri yerdə 300 dollardır. Onların keyfiyyəti eyni olduğu halda, siz hansını alarsınız? İndi özünüz diqqət yetirin, Türkmənistan qazı Türkiyəyə gətiriləndə sərhəddə onun dəyəri 75 dollar olacaqdır. Qara dəniz vasitəsilə «Mavi axın»la Türkiyə sahillərinə gələn qazın dəyəri isə 120 dollar olacaqdır. Türklər, qazın sizə, sizin xalqınıza, dövlətinizə lazım olan marşrutunu seçin. Ona görə də siyasəti bir yana qoysaq, görürük ki, realıq belədir.

Qoy, Türkiyə rəhbərliyi seçsin. Bu onun işidir. Mən Ərsüməri danladığıda deyir ki, qoy, kim qaz satmaq istəyirsə, bizdə, Türkiyənin sərhədində satsın. Bir sıra beynəlxalq şirkətlər, o cümlədən Rusiya, İtaliya şirkətləri Qara dəniz vasitəsilə qaz kəməri inşa etmək və onu Türkiyənin sərhədlərinə çəkmək istəyirlər. Bütün xərclər təxminən 2-3 milyard dollar olacaqdır. Bu pullar sırası türk istehlakçısının alacağı qazın qiymətinə daxil ediləcəkdir. Qaz kəmərinin inşası zamanı xarici şirkətin çəkdiyi xərclər də qazın qiyməti vasitəsilə ödənilməlidir. Ona görə qazın qiymətindəki fərq də məhz bundan irəli gəlir.

Qaz kəməri iqtisadi problemdən çox, siyasi problemə çevrilir. Biz biterəf dövlətlik, siyasətlə beynəlxalq təşkilatlar, BMT vasitəsilə məşğul oluruq.

Mayın 13-15-də Kiyevdə biz Ukraynaya beş il ərzində hər il 50 milyard kubmetr qaz satılması haqqında müqavilə bağlayacağıq. Biz Türkmənistanın Özbəkistanla sərhədində beş il ərzində 50 milyard kubmetr qaz satılması haqqında Rusiya ilə də danışıqlar aparırıq. İrənlə bağladığımız müqaviləyə uyğun olaraq, bu ölkəyə 25 il ərzində hər il 12 milyard kubmetr qaz satacağıq. Qiymət təyin edilib və biz indi İrana ildə 5 milyard kubmetr Türkmənistan qazı satırıq və bu, gələcəkdə 12 milyard kubmetrə çatdırılacaqdır. Türkmənistan qazı üçün bazar var, odur ki, rəqabət də olmalıdır. Biz qaz bazarında heç kəsə qısqançlıq etmirik. Nursultan Abişoviç burada, yanımda əyləşibdir. O öz ölkəsinin ərazisi ilə, Rusiya vasitəsilə Ukraynaya gedən 50 milyard kubmetr qazın qiymətinin təxminən 12 faizini əslində müftə alır. İndi biz Ukraynaya 30 milyard kubmetr qaz satırıq, bunun 10 milyard kubmetrini isə qazın öz ərazisindən tranzitinin dəyəri olaraq Rusiya götürür. Ona görə də qaz kəməri hansı ölkələrdən keçirsə, bu onlar üçün sərfəlidir.

O ki qaldı Türkiyəyə, biz ona istənilən həcmdə qaz satmağa həmişə hazırıq, amma onlar marşrutu özləri seçməlidir.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, türkdilli ölkələrin dövlət başçıların VII Zirvə görüşü keçirildi. Ötən doqquz ildə ölkələr arasında ki əlaqələri yetərli hesab edirsinizmi? Bu görüşdə ümumi türk dili məsələsində və birlik yaradılması sahəsində hansı addımlar atıldı?

Ə h m ə d N e c d ə t S e z ə r : Doğrusu, Zirvə görüşlərində bu məsələləri tam həll etmək mümkün deyildir. Təkcə mən yox, hörmətli cümhur başqanları da bu fikirdədirlər. Amma hər toplantıda bu məsələ daha da irəliyə gedir. Gələcəkdə iqtisadi sahədən əlavə, digər sahələrdə də əməkdaşlıq edəcəyimizə inanıram.

S u a l : Bu sualımı hörmətli dövlət başçılarının hamısına yönəltmək istəyirəm. Uzun illərdir, xüsusən son aylarda erməni lobbisi dünya ictimaiyyətini «erməni soyqırımını»na inandırmaq üçün fəaliyyət göstərir. Qardaş türk cümhuriyyətləri olaraq bu Zirvə görüşündə Türkiyəyə dəstək baxımından hər hansı bir qərara gəldinizmi? Ümumiyyətlə, erməni lobbisinin Türkiyə dövlətinin əleyhinə yönəlmiş bu fəaliyyətini necə dəyərləndirirsiniz?

H e y d ə r Ə l i y e v : Mənim bu barədə fikirlərimi burada, Türkiyədə bilirlər. Amma yenə, bir də deyərəm. Ancaq istərdim ki, digər cümhur başqanları da bu məsələyə öz münasibətlərini bildirsinslər. Mütləq deyəcəyəm, amma digər cümhur başqanlarından sonra.

N u r s u l t a n N a z a r b a y e v : Mən hamının adından da olsa, demək istəyirəm ki, bu məsələ gündəliyə daxil edilməmişdi və müzakirə olunmadı. Belə siyasi mövqeni açıqlamaq üçün məsələni öyrənmək, onun tarixindən əgah olmaq, vadaredici səbəbləri bilmək lazımdır. Belə hazırlıq olmadığma görə, biz bu problemi müzakirə etmədik.

H e y d ə r Ə l i y e v : Mən bu suala cavab vermək istəyirəm. Amma bilirsiniz ki, mən mart ayında burada rəsmi səfərdə olarkən, bu barədə Azərbaycan dövlətinin, Azərbaycan xalqının münasibətini Türkiyənin Böyük Millət Məclisində bildirmişəm.

Bu sualı verən adama təşəkkür edirəm. Bu gün fürsətdən istifadə edib, demək istəyirəm ki, son illər dünyada erməni lobbisi tərəfindən Türkiyəyə qarşı aparılan ədalətsiz siyasətə biz həmişə etiraz etmişik, onu təkzib etmişik. Son illərdə Azərbaycan Milli Məclisi, Parlamenti və Azərbaycan dövləti guya 1915-ci ildə Türkiyədə ermənilərə qarşı «soyqırım» olması haqqında erməni lobbisinin apardığı işlərə və bəzi ölkələrin qəbul etdikləri qərarlara etiraz etmiş, biz bəyanatımızı bildirmişik və bu iddiaların əsassız olduğunu bildirmişik. Erməni lobbisinin Türkiyəyə qarşı apardığı bu tənqibat siyasətini biz eyni zamanda Azərbaycana qarşı aparılan siyasət kimi qəbul edirik.

Bəzi ölkələrdə erməni lobbisi o qədər güclü, yəni sayca çox olmasa da, təəssüf ki, müxtəlif dövlət orqanlarında, parlamentlərdə guya 1915-ci ildə ermənilərə qarşı «soyqırım» törədilməsi haqqında qərarlar qəbul etdirə bilmişdir. Bu barədə Fransa Senatı fevral ayında qərar qəbul edərkən, Azərbaycan Parlamenti və Azərbaycan dövləti, Azərbaycan Prezidenti olaraq şəxsən mən buna qəti etirazımızı bildirdik və bizim Parlamentin adından Fransa Parlamentinə bəyanatımızı göndərdik.

Mən bütün Azərbaycan dövləti adından deyirəm ki, Türkiyə tərəfindən ermənilərə qarşı soyqırım edilməyibdir. Bu uydurma şeydir. Yanvar ayında Strasburqda, Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olunduğu zaman mən bunu, Azərbaycanın mövqeyini orada bəyan etdim. Biz Azərbaycan olaraq, bütün türkdilli dövlətlərin maraqlarının müdafiə edilməsi üçün həmişə hazırıq və erməni lobbisi tərəfindən Türkiyəyə

qarşı aparılan bu siyasətin qarşısının alınması üçün öz imkanlarımızdan istifadə edirik və bundan sonra da istifadə edəcəyik. Təşəkkür edirəm.

S u a l : Cənab Prezident Heydər Əliyev, Siz Türkdilli Dövlətlər Birliyinin gələcəkdə siyasi quruma çevrilməsinə necə baxırsınız?

Heydər Əliyev : Mən sualınıza cavab verdim. Ancaq onu deyə bilərəm ki, Türkdilli Dövlətlər Birliyinin tam siyasi bir xarakter alması haqqında fikrimiz yoxdur.

Nursultan Nazarbayev : Türk dünyası, türkdilli dövlətlər tarixi reallıqdır. İndi bu, dünya sivilizasiyasına öz töhfələrini vermək istəyən türkdilli xalqlardan və altı müstəqil dövlətdən ibarətdir. Biz özümüzü yenidən dərk etməyə başlamışıq, mədəni, tarixi, mənəvi istiqamətdə yaxınlaşırıq. Bizim hər birimiz öz daxilimizdə və öz aramızda qapanıb qalmaq istəmirik. Birliyimiz hansısa yerli problemlərə, kiminsə əleyhinə, yaxud kiminsə xeyrinə yönəldilməyibdir. Ona görə də bu gün biz ilk növbədə vahid iqtisadi, mədəni və mənəvi əməkdaşlıq məkanı yaradılmasına çalışırıq. Əgər kimşə düşünürsə ki, indi biz əl-ələ verib hər hansı bir tərəfi tənqid etməyə, bu və ya digər mövqə tutmağa başlayacağıq, onda ümumtürk əməkdaşlığından tezliklə heç nə qalmaz.

Biz hamımız Birləşmiş Millətlər Təşkilatının üzvüyük, dünyada mövcud olan bütün münaqişəli məsələlərin məhz bu təşkilat tərəfindən həll edilməli olduğu barədə öz üzərimizə öhdəliklər götürmüşük. Ona görə də sənədlərdə biz bütün münaqişəli problemlər haqqında BMT-nin qərarlarını dəstəkləmişik. BMT-nin prinsipləri dövlətlərin müstəqilliyindən, hüquq bərabərliyindən, ərazi bütövlüyündən, daxili işlərə qarışmamaqdan ibarətdir. Biz onlara əməl edirik.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

27 aprel 2001-ci il

–Türkiyəyə səfərim haqqında, yəni türkdilli dövlətlərin başçılarının VII Zirvə görüşü və mənim orada iştirakım haqqında, hesab edirəm ki, cəlbə məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Çünki Türkiyə televiziya bütünü bunların hamısını veribdir və siz də burada dinləmişiniz. Açıq iclasları, başqa görüşləri və məna dedilər ki, bugünkü mətbuat konfransını da veriblər, izləmişiniz. Ona görə bu barədə bir söz deməyə ehtiyac yoxdur.

Onu deyə bilərəm ki, mən çox məmnunam türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının VII Zirvə görüşü baş tutdu və biz topladıq. Orada türkdilli dövlətlərin əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi haqqında fikir mübadiləsi apardıq, müzakirə etdik, bəyannamə qəbul olundu. Təbiidir ki, bunlar məni sevindirir. Çünki mən daim türkdilli dövlətlərin birliyinin möhkəmlənməsinin və inkişafının tərəfdarıyam. Baxmayaraq ki, müəyyən ölkələrdə bəzən buna müxtəlif baxışlar var. Ancaq indi hamımızın Türkiyədə toplaşmağımız çox gözəl haldir.

İkincisi də, Türkiyə Cümhuriyyəti və onun prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezer və onunla bərabər hökumət üzvləri, hansılar ki, bu işin təşkilatı məsələləri ilə məşğul idilər, bunu çox yaxşı, yüksək səviyyədə təşkil etmişdilər. Bəzən olur ki, belə toplantılar bir günün içərisində keçir. Hətta bəzi dövlət başçıları belə bir təklif vermişdilər. Amma mən yox. Mən Türkiyənin verdiyi proqramı tamamilə qəbul etmişdim. Ancaq ona baxmayaraq, onları da inandırmışdılar və iki gün, dənən və bu gün çox sərbəst şəkildə bu toplantı keçdi. Hesab edirəm ki, Türkiyə Cümhuriyyəti, Türkiyənin prezidenti, Türkiyənin hökuməti, dövlət orqanları bu işi çox yüksək səviyyədə hazırlamışdılar və yüksək səviyyədə keçirdilər. Mən bütün bunların hamısından məmnunam.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistan prezidenti Saparmurat Niyazovla görüşünüz zamanı Transxəzər qaz kəməri və Xəzərin statusu məsələləri ilə bağlı hər hansı razılaşma əldə edildimi?

C a v a b : Bilirsiniz, sizin sualınıza iki hissədə cavab verirəm. Bu Transxəzər qaz kəməri sizə lazımdır? Niyə maraqlanırsınız? 1998-ci il-

də Ankarada, Türkiyə Cümhuriyyətinin 75 illiyi zamanı Türkiyənin prezidenti və Türkmənistanın prezidenti saziş imzalamışdılar. 1999-cu ildə ATƏT-in İstanbulda keçirilən sammitində bu sazişi biz də təsdiqlədik. Bunu Amerika prezidenti Klinton da etdi.

Biz tranzit ölkəyik. Fikrimizi deyə bilərik ki, bizim ölkəmizdən, ərazimizdən bu boru xəttini, qaz xəttini buraxırıq, ya buraxmırıq. Bizim başqa marağımız yoxdur. Ona görə biz o vaxt razılıq verdik. Çünki Türkiyə bizə dost ölkədir, bilir ki, qaza ehtiyacları var. Təbii ki, Türkmənistan da dost ölkədir, türkdilli ölkədir. Ona görə biz buna razılıq verdik və müəyyən işlər aparıldı. Bilirəm ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarının hökuməti də bu işlə çox ciddi məşğul olurdu. Amma müəyyən bir mərhələdə Türkmənistanın prezidenti bundan imtina etdi. İmtina etdi, etsin. Bunun bizə nə istisi var, nə soyuğu var. Ona görə sənə məsləhət görmürəm ki, başını belə şeylərə qarışdırasan.

O ki qaldı Xəzərin statusuna, bilirsiniz ki, Xəzərin statusu neçə ildir müzakirə olunur. İndi nəzərdə tutulubdur ki, Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçıları oktyabr ayında Aşqabadda görüşsünlər. Ancaq Niyazov mənimlə görüşdüyü zaman yenə də orta xətlə əlaqədar neçə ildir bizimlə davam edən danışıqlara toxundu. Onların bu barədə, nə təhər deyirlər, fikri özləri istədiyi kimidir. Amma bizim fikrimiz beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olan bir şeydir. Biz bunu dəfələrlə bildirmişik. Bizim nümayəndə heyətləri bir neçə dəfə oraya gedib, onların buraya gəlibdir və bu sübut olunubdur. Ancaq buna baxmayaraq, onlar yenə bəzi yerlərdə bizimlə mübahisə aparırlar. Ona görə də o bu məsələni qaldırdı. Biz onunla belə qərara gəldik ki, may ayının 1-də Azərbaycanın ekspertləri Aşqabada gedəcəklər. Onlarla bu barədə bir də danışıqlar aparacaqlar.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan-İran sərhədində baş verən hadisəyə Sizin münasibətiniz?

C a v a b : Bilirsinizmi, düzü, bununla əlaqədar mənim o qədər məlumatım yoxdur. Özü də bu, böyük bir insident deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, mətbuatda belə çıxışlar var ki, Azərbaycan-Rusiya münasibətləri yaxınlaşdıqca, Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri soyuyur. Siz orada belə bir soyuqluq hiss etdinizmi?

C a v a b : Siz hiss edirsiniz? Televiziya ilə görürdünüz. Mən bir ay bundan öncə Türkiyədə rəsmi səfərdə olmuşam. Bilirsiniz. Məni orada nə qədər mehriban, türkçə desək, nə qədər sıcaq, nə qədər dostyana

qarşılayırdılar. Bu sizin gözüünüzün qarşısında idi. İndi bir ay keçibdir. Nə olubdur? Heç bir soyuqluq yoxdur. Əksinə, əgər siz bu gün həmin mətbuat konfransını dinlədinizsə, orada Azərbaycan dünyaya bir daha nümayiş etdirdi ki, Türkiyənin dərdi bizim dərdimizdir, bizim dərdimiz Türkiyənin dəridir.

O ki qaldı ermənilərin iddiasına, «soyqırım» haqqında – mən orada dedim. Biz bir neçə dəfə bəyanatlar vermişik. Bizim Milli Məclis bəyanat veribdir. Mən Fransanın prezidenti Şiraka etirazımı bildirmişəm. Hər yerdə bildirmişəm. Amma görürsünüz, o biri ölkələrin dövlət başçıları heç bir şey demədilər. Hətta dedilər ki, bizim bu barədə məlumatımız yoxdur. Bundan artıq nə qədər dostluq ola bilər? Bundan artıq nə qədər isti münasibət ola bilər?

Amma iş bundadır ki, – bilmirəm, sən kimi təmsil edirsən – sizin hələ bir şeyi uydurursunuz, götürüb yayırsınız və sonra da bunu suala çevirirsiniz. İndi təyyarə gələndə Dilərə Seyidzadə mənə bizim bir neçə qəzetdən məlumat oxuyurdu. Deyəsən, «Yeni Müsavat» qəzetində, haradisa yazıblar ki, Heydər Əliyevi soyuq qəbul ediblər və guya orada əsgərlər, yəni fəxri qarovul olmayıbdır. Televiziya da baxın, görün, olub, olmayıbdır. Amma buna sən başqa şey deyəsən, belə yaramaz.

S u a l : Cənab Prezident, bizim deputatlar Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyasında ermənilərin uzun illərdən bəri Azərbaycanla qarşı soyqırım etməsi haqqında bəyannamə yayıblar. Buna necə münasibət bəsləyirsiniz?

C a v a b : Əlbəttə, yaxşı münasibət bəsləyirəm. Mən keçən dəfə gedəndə dedim ki, bizim Avropa Şurasındakı nümayəndə heyətimiz orada çox yaxşı işləyir, nə təhər deyirlər, çox iradə ilə, güclü işləyir. Onlar orada hər şeyi açıq deyiblər. Düzdür, indi Ermənistan qəzetlərində, başqa yerlərdə İlham Əliyevin üzərinə hücumlar etməyə başlayıblar. Ancaq biz bunlardan heç vaxt qorxmuruq.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağda ermənilərin narkotik bitkilər becərməsi ilə bağlı İlham Əliyev Avropa Şurasının sessiyasında ciddi faktlarla çıxış etmişdir. Biz bu ciddi məsələdən necə bəhrələnmə bilərik?

C a v a b : Çıxış etmiş ki, bəhrələmək də. Biz Avropaya birinci dəfə bu cür yol açmışıq, ermənilər Dağlıq Qarabağ ərazisində və Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş digər torpaqlarımızda qaçaqmalçılıq və s. edirlər. Bu öz yerində. Narkotiklərin daşınması haqqında. Bunu ilk dəfə

olaraq Azərbaycanın nümayəndə heyəti, onun başçısı İlham Əliyev Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında deyibdir. Bu da böyük əks-səda yaradıbdir. Hesab edirəm ki, bu bizim çox uğurlu addımımızdır.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan Parlamentindəki fraksiyalar bu gün birgə bəyanat yayıblar ki, onlar sülh yoluna tərəfdardırlar. Ancaq o şərtlərlə ki, ya Dağlıq Qarabağ müstəqil olmalıdır, ya da Ermənistanı birləşdirilməlidir. Sizcə, bu danışıqlar prosesini pozmağa yönəlməyib ki?

C a v a b : Bilirsiniz, burada da həər bir söz deyir. Bu gün bir partiya durub deyir ki, bunu eləmək olmaz, ya bunu eləmək lazımdır. Bezi-ləri deyirlər ki, Qarabağa yürüş edək. Mən nə onlara fikir verirəm, nə də Ermənistandakı fraksiyalara fikir verirəm. Mən onlara cavab vermə-yəcəyəm ki?

S u a l : Cənab Prezident, Bakı-Ceyhan layihəsi ilə bağlı işlər nə yerdədir?

C a v a b : Bakı-Ceyhan layihəsi üzrə işlər çox normal gedir. Burada heç bir çatışmazlıq yoxdur.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, əvvəlki toplantılarla müqayisədə indiki görüşün daha yaxşı getdiyini müşahidə etdik. Mən 1994-cü ildən bu yana keçirilən görüşlərdə iştirak edirəm. İndiki toplantı qapalı şəraitdə keçdi. Siz türkdilli ölkələrin dövlət başçılarından Zirvə görüşünün gələcəyini necə görürsünüz? Çünki müxtəlif fikirlər var. Son üç ildən bu yana Özbəkistanın, bəzən də Türkmənistanın prezidentləri görüşlərdə iştirak etmirlər.

C a v a b : Bilirsiniz, hər kəs özünə cavabdehdir. Mən Azərbaycanın Prezidentiyəm və vaxtilə, 1992-ci ildə Türkiyə Cümhuriyyətinin təşəbbüsü ilə Ankarada əsas qoyulmuş Türkdilli Dövlətlər Birliyini dəstəkləmişəm və dəstəkləyirəm. Harada keçirilməsindən asılı olmayaraq, bütün Zirvə görüşlərinin hamısında da iştirak etmişəm. Bəzən başqa işlərə görə imkanım olmadığı halda, yenə də o işləri kənara qoyub toplantılarda iştirak etmişəm. Bu mənim mövqeyimdir. Amma başqa dövlətlərin müxtəlif mövqələri var. Bəli, məsələn, Türkmənistanın prezidenti son iki toplantıda iştirak etməyibdir. Bu onun öz işidir. Amma hesab edirəm ki, indiki toplantı çox yüksək səviyyədə keçdi və bir daha göstərdi ki, bəli, bu toplantı bizim ölkələrimiz, xalqlarımız üçün lazımdır, zəruridir. Mən Azərbaycanın Prezidenti kimi, öz tərəfimdən bu birləşmə bundan sonra genişlənməsi və inkişaf etməsi üçün çalışacağam.

S u a l : Hörmətli cümhur başqanı, Türkiyədən ayrıldığınız zaman enerji naziri Cümhur Ərsümər istefaya getdi. Onun istefasına Türkmənistan cümhur başqanının «Mavi axın» layihəsinə qarşı təkidlərinin önəmli rol oynadığı söyləndi. Görüşləriniz zamanı həmin layihə ilə bağlı söhbətləriniz oldu mu?

C a v a b : Bilirsiniz, mən bunu hava limanında eşitdim. Mən bilmirəm, nə üçün istefa etdi, «Mavi axın» nə oldu, filan oldu. Amma bilirəm ki, orada mətbuat konfransında siz gördünüz, Türkmənistanın prezidenti o suala cavab verdi ki, biri min dollara alma satır, o biri üç yüz dollara alma satır. Hansını alarsan – üç yüz dollara alaram. Ona görə də deyir ki, mənə harada gəlirlidir, orada da satıram. Türkmənistanın prezidenti «Mavi axın»-a da toxundu. Amma bu onların işidir. Bizim işimiz deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Sirius Təbrizli bəyan edib ki, mətbuat şurası yaradılsa, o, Prezident Aparatından idarə olunacaqdır. Bununla da mətbuat azadlığına təhlükə yaranacaqdır...

C a v a b : İndi mən hər kəsin dediyi sözə və mənə məlum olmayan şeyə burada cavab verməliyəm?

Görürəm ki, bir lazımlı sualınız yoxdur. Deyir, bəzən aşığın sözü qurtaranda nanay-nanay deyir. Siz də nanay-nanay deyirsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, türkdilli dövlətlərin başçıları «erməni soyqırımı» məsələsinə nə üçün birmənalı münasibət bildirmirlər?

C a v a b : Heç bildirmirlər. Necə yəni birmənalı? Əgər sən mətbuat konfransına baxdınsa, heç bildirmirlər. Deyirlər, bizim bundan xəbərimiz yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının sədri Etibar Məmmədovu Amerikaya dəvət ediblər. Onların partiyası belə bir bəyanat yayıb ki, onu Ağ Evdə də qəbul edəcəklər və o, Amerikanın yeni rəhbərliyi ilə görüşəcəkdir. Bundan əlavə, aprelin 21-də Bakıda ADP icazəsiz mitinq keçirmişdi və polis bu mitinqi dağıtmışdı. ABŞ-ın Dövlət Departamenti bununla bağlı narahatlığını bildiribdir. Ümumiyyətlə, ABŞ-ın bizim müxalifətə bu cür diqqətini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Amerika demokratik ölkədir. Əgər Etibar Məmmədovu lap yüksək səviyyədə qəbul edəcəklərsə, mənim buna nə etirazım var. Əksinə, bunu yaxşı hal hesab edirəm.

MDB ÖLKƏLƏRİ DÖVLƏT BAŞÇILARININ NÖVBƏTİ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MİNSKƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

31 may 2001-ci il

– Güman edirəm, sizi maraqlandıran məsələləri bilirsiniz. Minskdə Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan ölkələrin dövlət başçılarının görüşü olacaqdır. Bu, planlaşdırılmış növbəti görüşdür. Orada bir neçə məsələ müzakirə olunacaqdır. Bunlar da bir o qədər mürəkkəb məsələlər deyildir. Yəni hesab edirəm ki, orada bir çətinlik yoxdur – Minskdə üçtərəfli görüş də olacaqdır – Rusiya prezidenti Putin, Ermənistan prezidenti, bir də Azərbaycan Prezidenti. Keçən dəfə «Qafqaz dörtlüyü» – Rusiya, Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan – deyilən bir şey yaranıbdır. Belə fikir vardır ki, ola bilər, onun da görüşü keçirilsin.

Bir də ki, adətən, biz belə toplantılarda ikitərəfli görüşlər keçiririk. Yəqin ki, onlar da olacaqdır. Mənim sizə deyiləsi başqa sözüm yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, dünən Rusiyanın ORT kanalında Arkadi Qukasyan Dağlıq Qarabağın «prezidenti» kimi təqdim olundu. O, çıxışında belə bir ifadə işlətdi ki, problemin həll olunmamasının səbəbi odur ki, indi Azərbaycan hərbi dillə danışıq. Buna Sizin münasibətinizi bilmək istərdik. Doğrudanmı, indi rəsmi danışıqlarda Azərbaycan hərbi dillə danışıq?

C a v a b : Bilirsiniz, birincisi, mən çox təəccübləndirdi ki, Rusiyanın ORT kanalı belə bir veriliş veribdir. Mənə xəbər verdilər, mən o verilişi əvvəldən görmədim, amma çox hissəsini seyr etdim. Bu mənə çox təəccübləndirir. Ancaq iş bundadır ki, bu məsələni qaldıranda da deyəcəklər ki, televiziya azaddır, nə istəyir, onu edir. Amma hər halda bu, yenə də ermənipərəst qüvvələrin müəyyən səyidir. Çünki heç bir ölkə tərəfindən tanınmamış, özünü «respublika» elan etmiş Dağlıq Qarabağın başçısını, «Dağlıq Qarabağ respublikasının prezidenti» kimi təqdim etmək, bu, əlbəttə ki, həqiqəti təhrif etməkdir. Bu, birincisi. İndi görə, orada fürsət olsa, mən bunu deyəcəyəm. Amma mən bunun

cavabını da bilərəm. Cavabı olacaqdır.

İkincisi, hərbi dil nədir? Yəqin, onlar bunu belə anlayırlar ki, Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti arasında son danışıqlar zamanı biz bildirmişik ki, Azərbaycanda narazılıq çoxdur. Muxalifət qüvvələri bundan istifadə edib bütün camaatı müharibə etməyə çağırırlar. Amma təkcə bunlar deyildir, bu gün əhəlinin böyük bir qisminə də belə bir əhval-ruhiyyə vardır ki, əgər məsələ sülh yolu ilə həll olunmursa, müharibə etmək lazımdır. Onlar da bunu bilirlər. Onlar bizim televiziya baxırlar, bizim qəzetləri oxuyurlar, hamısını bilirlər. Yəqin, o bunu nəzərdə tutur. Başqa nə nəzərdə tutur, onu mən bilmirəm. Amma onlar da bəzən deyiblər ki, kimsə müharibəyə başlayarsa, biz müharibəyə hazırıq. Onu da bilirsiniz. Bilirsiniz, buna ritorika deyirlər. Biri oradan deyir, biri buradan deyir. Hesab edirəm ki, bunların ümumi danışıqlara heç bir təsiri yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Minsk qrupunun fransalı həmsədri bildiribdir ki, Cenevrə danışıqlarının təxirə salınması Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin xahişi ilə olubdur. Bu belədir?

C a v a b : Bilirsiniz, bizim belə xahişimiz olmayıbdır. Bəlkə Koçaryanın xahişi olubdur, amma mənim xahişim olmayıbdır. İndi görüşüb danışıcağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Minsk qrupunun amerikalı həmsədri Keri Kavanonun dediyinə görə, Cenevrə görüşünün təxirə salınmasının əsas səbəbi ondan ibarətdir ki, xalqlar hələ kompromisləri qəbul etmək səviyyəsində deyillər. Xüsusən də Azərbaycan ictimaiyyəti buna hazır deyildir. Bunlar doğrudurmu?

C a v a b : O, buna belə təhlil verir. O, burada insanlarla, bizim qaçqınlarla görüşübdür. Sonra mənimlə aparılan danışıqların məzmununu siz bilmirsiniz. İndi mən də bunu açmaq istəmirəm. Ancaq mənim danışıqlarım da onlar üçün o qədər sadə danışıqlar deyildi. Amerikanın burada səfiri var. Buradakı əhval-ruhiyyəni də müəyyən qədər öyrənir, oraya xəbər verir. Yəqin, bunların nəticəsində belə bir fikrə gəlibdir.

S u a l : Ümumiyyətlə, Cenevrə görüşü yayda baş tutacaqmı?

C a v a b : İndi deyə bilmərəm. Bu bizim Minskdəki görüşümüzəndən asılı olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Qukasyan belə bir fikir işlətdi ki, bu münaqişə ilə bağlı Ermənistanın üzərinə beynəlxalq məsuliyyət düşür. Münaqişə tərəfi Dağlıq Qarabağdır. Bu, əldə oluna biləcək hər hansı

razılıqdan, noticədən indidən imtina etmək kimi görünürmü?

C a v a b : Bilirsiniz, onlar bu sözü on ildir deyirlər, bundan sonra da deyəcəklər. Ancaq dünyaya da məlumdur, hamı da bilir ki, Azərbaycan qarşı müharibəni aparan Ermənistanı, təcavüz edən Ermənistanıdır. Danışıqlar da indi Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti arasında gedirsə, həmsədrlər də bu məsələni həll etmək üçün Ermənistan prezidenti və Azərbaycan Prezidenti ilə görüşürlərsə, demək, onun dediyi bu sözlər özünün arzusudur. Təkcə onlar yox, Ermənistanın rəhbərliyi də həmişə deyir ki, Dağlıq Qarabağ da bu işə qarışmalıdır. Ancaq biz həmişə çox ciddi mövqedəyik ki, «Dağlıq Qarabağ» kimi qurumu biz tanımırıq. Ona görə də onların bu işə qarışmasına heç vaxt razı ola bilmərik. Mən dəfələrlə demişəm: qoy, Ermənistan çəkilsin kənara, ondan sonra biz Dağlıq Qarabağla danışıq da bilərik, məsələni də həll edə bilərik. Əgər Ermənistan olmasaydı, Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın bu qədər torpaqlarını işğal edə bilməzdi.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın kollektiv təhlükəsizlik müqaviləsinə qoşula bilərmə? Bu nə dərəcədə realdır?

C a v a b : Sən bunu nədən düşünürsən? Bilirsiniz ki, keçən il Kollektiv Təhlükəsizlik Şurasının beş illik müddəti qurtarmışdı və gərək, hansı ölkə istəyirdisə, ikinci dönmə də razılıq verəydi. Biz razılıq vermədik. Bu məsələ hər gün həll olunmur ki.

S u a l : Cənab Prezident, Qukasyan belə bir ifadə də işlətdi ki, bu problemlə həll etməkdə Rusiyanın tarixi borcu var. Siz isə Təhlükəsizlik Şurasının katibi Ruşaylo ilə görüşəndə belə bir ifadə işlətməmişdiniz ki, əgər Dağlıq Qarabağ problemi ədalətlə həll olunmasa, onda «Qafqaz dördlüyü» formal bir qurum kimi qalacaqdır. Bu mənada «Qafqaz dördlüyü» çərçivəsində görüşdə Dağlıq Qarabağla bağlı irəliləyiş gözləmək mümkündürmü?

C a v a b : Bilirsiniz, bu «dördlük» ki, deyirsiniz, orada bütün məsələlər müzakirə olunur. Bu, Rusiyanın təşəbbüsü ilə meydana çıxmış dördtərəfli görüşdür. Belə görüşləri keçirmək olar. Amma nə üçün? Əgər bu görüşlərdə münafişlərin həlli məsələsi müzakirə olunacaqsa, çox gözəl. Bəzi dövlətlər, elə Qərbi ölkələri, tutaq ki, Amerika Birləşmiş Ştatları, yaxud başqa ölkələr həmişə Azərbaycana təkid edirlər ki, siz Ermənistanla iqtisadi əməkdaşlıq aparın. Onlar belə fikir irəli sürürlər ki, guya bu iqtisadi əməkdaşlıq Azərbaycan ilə Ermənistan arasında

da olan düşmənçilik əhvali-ruhiyyəsini tədricən aradan qaldıracaq və beləliklə də məsələni həll etmək mümkün olacaqdır. Bu yanlış fikirdir. Çünki reallıq onu göstərir ki, belə ola bilməz. Ona görə də mən hər dəfə həm Amerika Birləşmiş Ştatlarının nümayəndələrinə, həm başqa ölkələrin nümayəndələrinə qəti olaraq demişəm və bu gün də deyirəm: Əgər Ermənistan-Azərbaycan münafişəsi həll olunmasa, əgər sülh yaranmasa, Ermənistanla Azərbaycan arasında heç bir iqtisadi əməkdaşlıq ola bilməz.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın «Nezavisimaya qazeta»sı belə bir məlumat yayıb ki, Cenevrə görüşünün təxirə salınması heç də Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin xahişi ilə deyil, Rusiya və ABŞ prezidentlərinin razılaşması ilə olubdur. Bu nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Mən hər qəzetin yazdığını oxumuram, ona da cavabdeh deyiləm. Ona görə də mən buna bir şey deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, nə dərəcədə doğrudur ki, ABŞ-ın və Rusiyanın burada coğrafi-strateji maraqları vardır?

C a v a b : Çox ölkələrin Azərbaycanda coğrafi-strateji maraqları vardır.

S u a l : Cənab Prezident, Qarabağ probleminin tənzimlənməsi ilə bağlı Azərbaycan ziyalılarının Sizə müraciəti var. Burada ikinci yol – hərbi dillə danışmaq məsələsi də ortaya atılır. Yəni əgər münafişə sülh yolu ilə həll olunmursa, Azərbaycan öz torpaqlarını hərbi yolla geri qaytarsın. Siz onların bu mövqeyini, yeni artıq Azərbaycanın ziyalılarının da münafişənin bu cür həllinə tərəfdar olduqlarını orada bildirə bilərsinizmi?

C a v a b : Mən dünən onu oxudum və sevindim ki, bizim ziyalılarımız da «oyanıblar». Başqa şey deyə bilmərəm. Ziyalılarımız da «oyanıblar».

Bilirsiniz ki, indi, bu danışıqlar zamanı Ermənistanda müxtəlif proseslər gedir. Düzdür, orada müxalifət qüvvələri də bu danışıqların əleyhinə çıxır, yaxud da ki, ayrı-ayrı təkliflər verirlər və sair. Bu indi bizdə də var. Amma orada müxalifətdən savayı, ziyalılar, heç bir partiya mənsub olmayan adamlar da Ermənistanın milli mənafeyini qorumaq üçün çox fəallıq göstərirlər. İndi bizim ziyalılarda da bir balaca oyanış əmələ gəlibdir. Mən buna sevinirəm.

S u a l : Cənab Prezident, İran mətbuatı belə məlumat yayıb ki,

Minsk qrupunun həmsədrləri Şuşada və Ağdamda olarkən, oranın dəhşətli dərəcədə xarabazara döndüyünün şahidi olublar. Onlar, şəxsən Keri Kavano belə bəyanat yayıblar ki, qaçqınlar öz yerlərinə qayıtsalar, öz ev-əşiklərini o vəziyyətdə görüb növbəti dəfə hiddətlənər və müharibə istəyərlər. Sizcə, belə ola bilərmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, bu həqiqətdir ki, hər yer dağılıbdır. Birinci dəfə deyildir ki, həmsədrlər bunu görürlər. Kavano bir il bundan önce Ağdam rayonunda olmuşdu, orada məscidin divarından bir balaca parça qoparıb gətirmişdi, mənə onu hədiyyə verdi.

Bu həqiqətdir ki, orada hər şey dağılıbdır. Amma nə qədər dağıdılmış olsa da, bunlar bizim doğma torpaqlarımızdır. Bizim xalqımız ora qayıtmalıdır. Bu torpaqlar işğaldan azad olunmalıdır. Amma mən bir neçə dəfə demişəm: bu torpaqlar işğaldan azad olunduqdan sonra ölkəmizin qarşısında çox böyük çətinliklər var. Bunları da biz özümüz öz gücümüzlə həll etmək istəsək, buna bir yüz il lazımdır. Çünki o şəhərlər, o qəsəbələr, o yaşayış yerləri ki, yüz illərlə yaranıb, onları indi on günün, bir ilin, iki ilin içərisində bərpa etmək mümkün deyildir. Ona görə də Amerika Birləşmiş Ştatları, Avropa Birliyi, məsələn, prezident Şirak da, prezident Buş da mənə son görüşlərdə deyirlər ki, əgər siz hansısa bir kompromisə gedib məsələni sülh yolu ilə həll etsəniz, biz bütün beynəlxalq maliyyə orqanlarının – Dünya Bankının, Valyuta Fondunun, eləcə də Avropa Birliyinin imkanlarını səfərbər edib sizin o dağılmış yerlərin bərpa edilməsinə, yolların çəkilməsinə kömək edəcəyik. Bu, həqiqətdir. Bu ola biləcəkdir. Amma indi deyək ki, xalq gəlib torpağını görəndə ki, hər şey dağılıbdır, müharibə edəcək, gedib onları cəzalandıracaq ki, bunu niyə dağıtmısan?

S u a l : Cənab Prezident, Siz həmişə deyirsiniz ki, biz problemin sülh yolu ilə həllinin tərəfdarıyıq, lakin Dağlıq Qarabağın müstəqil dövlət kimi olmasına, yaxud Ermənistanın tərkibində olmasına razılıq verə bilmərik. Ermənistan, Rusiya kanalları tərəfindən «prezident» kimi təqdim olunan Arkadi Qukasyan isə bunun əksini deyir – ya müstəqillik, ya da Ermənistana birləşmək. Mövqelər belə kəskin qoyulursa, bu, problemin hərbi yolla həllini yaxın vaxtlarda gündəliyə çıxara bilərmi?

C a v a b : Mövqelər təkcə bu gün belə qoyulmur. Mənim xatırladığım son yeddi-səkkiz ildir ki, mövqelər belə qoyulur. Onlar elə deyir, biz də belə deyirik.

S u a l : Cənab Prezident, Moldova prezidenti bildirmişdir ki, GUÖAM təzadlı əsaslarla qurulub və ona görə bunun strukturuna yenidən baxmaq olar. Ona görə Rusiyanın GUÖAM-a daxil olması məsələsini irəli sürmüşdür. Ümumiyyətlə, bu təklif müzakirə oluna bilərmi?

C a v a b : Biz GUÖAM ölkələrinin başçıları ilə görüşəcəyik. Mən hələ Minskə gedirəm. Onlarla Yaltada görüşəcəyik.

MİNSK HAVA LİMANINDA YERLİ JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA QISA CAVAB

31 may 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzvü olan ölkələrin Dövlət Başçıları Şurasının növbəti iclasında iştirak etmək üçün Belarusun paytaxtı Minskə gəlmişdir. Dövlətimizin başçısı hava limanında yerli jurnalistlərin suallarına qısa cavab verdi:

S u a l : Heydər Əliyev, Dağlıq Qarabağ probleminə Rusiyanın vasitəçiliyini necə qiymətləndirirsiniz və Sizcə, bu gün yeni addım atılacaqmı?

Heydər Əliyev : Siz istəyirsiniz ki, atılsın? Biz – Rusiya prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putin, Ermənistan prezidenti və Azərbaycan Prezidenti – görüşəcəyik. Bu bizim heç də ilk görüşümüz deyildir. Baxarıq, axı hər bir görüşdə hansısa nəticələrə nail olmaq nəzərdə tutulur.

S u a l : Sizcə, Putinin vasitəçiliyi bu gün üçün kifayətdirmi? Siz Kremldən nə gözləyirsiniz?

Heydər Əliyev : Çox məqbul, çox yaxşıdır.

S u a l : Necə bilirsiniz, Ermənistan tərəfindən kompromis olacaqmı?

Heydər Əliyev : Siz bunu ondan soruşun. O, yəqin ki, gəlib, yaxud gələcəkdir. Ondan soruşun.

«QAFQAZ DÖRDLÜYÜ»NÜN MƏTBUAT KONFRANSI

31 may 2001-ci il

«Qafqaz dördlüyü»nün görüşü başa çatandan sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev, Rusiya prezidenti Vladimir Putin, Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

Əvvəlcə Rusiya prezidenti Vladimir Putin jurnalistlər qarşısında çıxış edərək dedi:

– Birinci mərhələdə mənim iştirakımla Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü oldu. Biz üçlükdə söhbət etdik, bundan sonra «Qafqaz dördlüyü»nün görüşü oldu, burada müzakirə edilən problemlərin mövzusu genişləndirildi və bütün regiona aid idi. Dövlət başçıları məndən bu görüşləri qısaca qiymətləndirməyi xahiş etmişlər.

Bəri başdan deyə bilərəm ki, hamımızın fikrincə, istər birinci, istərsə də ikinci halda bu məsləhətləşmələr çox faydalı, səmərəli və konstruktiv oldu. Əlbəttə, biz ilk növbədə təhlükəsizlik məsələlərini müzakirə etdik. Siz də, biz də bilirik və ölkələrimizin ictimaiyyəti də bilir ki, bu regionda yığılıb qalmış problemlərin səviyyəsi kifayət qədər yüksəkdir. Regionun bütün ölkələrinin xalqları Sovet İttifaqının dağılmasından sonra kifayət qədər əziyyət çəkmişlər. Ölkələrimizin vətəndaşlarının bir çoxu hərbi əməliyyatların ağır nəticələrini indiyədək hiss edirlər, hərbi əməliyyatlar dövrünü yaşamışlar. Bu ölkələrdə insanların bir çoxu hələ də ev-əşiyinin olmamasından əziyyət çəkir. Ölkələrin bir çoxunda qaçqınlar problemi mövcuddur. Bütün bu məsələlər bizim diqqət mərkəzimizdə olmuşdur. Biz bir çox istiqamətlərdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi zərurətindən danışırdıq. İlk növbədə, humanitar sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsinin zəruriliyindən, əlaqələri və infrastrukturunu inkişaf etdirməyin vacibliyindən danışırdıq.

Dövlət başçılarının hamısı bu yaxınlarda Moskvada Qafqaz problemlərinə dair keçirilmiş elmi forumu yüksək qiymətləndirdilər və razılığa gəldilər ki, biz onun genişləndirilməsinə, inkişafına, habelə ölkələrimizin parlamentləri rəhbərlərinin görüşünə kömək edəcəyik. Bəyanat kimi sizə deyəcəyəm bunlardır. Şəxsən mən kifayət qədər açıq və

zənnimcə, səmərəli keçən görüşün xarakterini yüksək qiymətləndirirəm. Görüşümüzün təşkilatçısının dediyi kimi, bu görüşdə təmsil olunan ölkələrin kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin hərəsindən bir sual gözləyirik.

S u a l : Gürcüstanla Rusiya arasında viza rejimi məsələsinə münasibət dəyişibmi?

Vladimir Putin : Bu gün Qafqaz problematikası ilə bağlı məsələlərin geniş müzakirəsi zamanı bu məsələyə də toxunuldu. Eduard Amvrosiyeviçlə belə razılığa gəldik ki, burada sammitin gedişində biz hələ ikilikdə görüşəcək, o cümlədən bu problemi də müzakirə edəcəyik. Deməliyəm ki, biz daxili işlər nazirlikləri rəhbərlərinin sonuncu görüşünü müsbət qiymətləndiririk, orada hüquq-mühafizə orqanları arasında əməkdaşlıqda müəyyən irəliləyiş nəzərə çarpmışdır. Bilirsiniz ki, Rusiya terrorizm problemi, terrorla mübarizəni gücləndirmək zərurəti ilə əlaqədar viza rejiminin tətbiqinə keçməyə məcbur olmuşdur. Təkrar edirəm, bizim hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlığında müsbət irəliləyiş nəzərə çarpar və viza probleminin həllinin əsasında bu da olmalıdır.

Biz iki dövlət arasında bütün sərhəd boyunca yaşayan insanların ünsiyyət imkanını asanlaşdırmağın zəruriliyindən danışdıq. Şübhəsiz ki, bu, ikitərəfli razılıqlar əsasında və beynəlxalq hüququn normalarına və prinsiplərinə uyğun olaraq həll edilməlidir.

S u a l : Cənab Koçaryan, Siz keçirilmiş görüşü necə qiymətləndirirsiniz? Cənəvrə görüşü nə səbəbə təxirə salınmışdır?

Robert Koçaryan : Keçirilmiş görüşlər, söhbətlərimiz konstruktiv və faydalıdır. Təxirə salınmış görüşə gəldikdə isə, mən bu məsələdə konkretlikdən uzaq olmaq istərdim. Biz ekspertlərin əlavə olaraq öyrənməsi lazım gələn problemləri müzakirə etməyə çalışdıq və zənnimcə, nəticəli görüş üçün hazırlıq olanda, o keçiriləcəkdir. Mən indi müddət barədə danışmaqda çətinlik çəkirəm.

S u a l : Cənab Rusiya prezidenti, bu gün Siz həm Azərbaycanın, həm də Ermənistanın prezidentləri ilə görüşmüşünüz. Ermənistan-Azərbaycan münacişəsinin aradan qaldırılmasında Rusiyanın rolunu necə görürsünüz?

Vladimir Putin : Bildiyiniz kimi, Rusiya Minsk qrupunun üzvüdür və qrupun işi çərçivəsində özünün bütün öhdəliklərini yerinə yetirməyə hazırdır. Lakin heç nəyi şişirtmədən demək olar və zənnim-

cə, bunu həm Ermənistanda, həm də Azərbaycanda başa düşərlər – Rusiyanın ürəyi yəqin ki, hamıdan çox ağrıyır. O, Minsk qrupunda hamıdan çox istəyir, çalışır ki, bu ağır postsovet miras əvvəl-axır unudulsun və bütün problemlər həll edilsin. Biz onu əsas tuturuq ki, həm beynəlxalq strukturlar çərçivəsində fəaliyyət göstərəcəyik, həm də münacişənin aradan qaldırılması istiqamətində Rusiyanın bütün kanallarla görəcəyi tədbirləri görəcəyik. Biz parlamentlərarası əlaqələr vasitəsilə də, mədəniyyət sahəsində müqavilələr vasitəsilə də regionda humanitar əməkdaşlığı və iqtisadi əməkdaşlığı qaydaya salmağa çalışacağıq. Biz hesab edirik ki, region ölkələrini birləşdirən cəhətlər nə qədər çox olsa, bu mürəkkəb problemlərin həllinə şərait yaratmaq imkanları da bir o qədər çox olacaqdır.

S u a l : Mənim sualım siyasətimizin patriarxları olan Azərbaycan və Gürcüstan prezidentlərinədir. Lütfən deyin, Siz Qafqaz ölkələri rəhbərlərinin görüşünün ümumi yekununu necə qiymətləndirirsiniz? qarşılıqlı münasibətlərin sırf insani baxımdan səmimiləşməsi üçün nə dərəcədə yaxınlaşmaq və irəliləmək mümkün olmuşdur?

Heydər Əliyev : Prezident Vladimir Vladimiroviç Putin artıq bu suala cavab verdi. Mən onun dediyi ilə tam razıyam. «Qafqaz dördlüyü» çox faydalıdır. Azərbaycan prezidenti kimi, mən bu «dörtlüyün» fəaliyyətini və perspektivini münacişənin həlli işində görürəm. Ona görə ki, bu münacişələri həll etmədən digər sahələrdə əməkdaşlıq etmək çətinidir. Doğrudur, ikitərəfli əsasda mümkündür. Azərbaycan və Rusiya gözəl əməkdaşlıq edirlər, Azərbaycanın Gürcüstanla əməkdaşlığı da beləcədir. Yəqin ki, bu barədə Ermənistan da eyni şeyi deyə bilər. Amma bizim üçün Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişəsinin aradan qaldırılmasının çox böyük əhəmiyyəti var. Mən Vladimir Vladimiroviç Putinin fikri ilə razıyam ki, bu məsələdə bütün vasitələrdən, parlamentarilərin görüşlərindən də, bu yaxınlarda keçirilmiş konfransdan da və s. istifadə olunmalıdır. Əlbəttə, bu, məsələyə kömək edir, amma başlıcası budur ki, iki ölkənin rəhbərlərinin iradəsi və şübhəsiz, həmsədrilərin şəxsinde ATƏT-in Minsk qrupunun daha geniş fəaliyyəti olmalıdır ki, bu problemi həll etmək mümkün olsun. Mən bu fikirlə razıyam, həqiqətən, Rusiyanın ürəyi başqalarından daha çox ağrıyır. Bu səbəbdən və bir çox digər mülahizələrə görə Rusiya münacişənin aradan qaldırılmasında daha fəal, bəlkə də həlledici rol oynaya bilər.

Eduard Şevardnadze: Mən Rusiya prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinin iştirakını çox yüksək qiymətləndirirəm, hesab edirəm ki, bugünkü görüş faydalı idi. Zənnimcə, artıq müəyyən önəmə yaranır, ona görə ki, bundan əvvəl də belə görüşlər olmuşdur. Ancaq bu dəfə daha konkret söhbət getdi və zənnimcə, birgə bəyanatın qəbul olunması faktının özü çox şey deyir. Onu deyir ki, dörd dövlətin prezidentləri arasında yaxşı qarşılıqlı anlaşma var və onlar bir çox məsələlərin həllini tapmağa qadirdirlər.

Əgər ümumən münaqişələrin aradan qaldırılmasından danışsaq, bu, üzücü, çox mürəkkəb, çox çətin prosesdir. Bir görüşdə bütün problemlərin həllinə gəlib çıxmağın mümkünliyünü düşünmək sadələşmə olardı. Hesab edirəm ki, əgər biz tez-tez görüşsək, yaxşı olacaqdır. Moskvada keçirilmiş elmi-praktik konfransı və parlamentarilərin görüşməsi barədə orada verilmiş təklifi mən də yüksək qiymətləndirirəm.

Gürcüstanın Rusiya ilə ikitərəfli münasibətlərinə gəldikdə isə, hələ bəzi problemlər var və onlar tədricən həll edilir. Lakin ən başlıcası, yaxşı olar ki, biz yeni böyük müqavilənin hazırlanması prosesini sürətləndirək. Vladimir Vladimiroviçlə biz bəzi ziddiyyətləri aradan qaldırmışıq. Gürcüstan müqavilənin layihəsini özünün rusiyalı həmkarlarına təklif etməyə, demək olar, hazırdır. Məlum olduğu kimi, İqor İvanov demişdir ki, Rusiya diplomatları da müvafiq müqavilə layihəsi hazırlamışlar. Zənnimcə, belə müqavilə, böyük müqavilə imzalandıqdan sonra indi bizi narahat edən bütün problemlər aradan qaldırılacaqdır.

GÜRCÜSTANIN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

*Minsk, «Drozdı-7» iqamətgahı
31 may 2001-ci il*

Belarus Respublikasının paytaxtı Minsk şəhərindəki «Drozdı-7» iqamətgahında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev və Gürcüstanın prezidenti Eduard Şevardnadze təkbətək görüşəndən sonra jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : Heydər Əliyev, mümkünsə, «Qafqaz dördlüyü» görüşünün yekunları haqqında danışın, hansı məsələlər müzakirə edildi və nə kimi qərarlar qəbul olundu?

Gürcüstan prezidenti ilə görüşünüzdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas boru kəmərinin tikintisi layihəsi müzakirə edildimi?

H e y d ər Ə l i y e v : Əlbəttə, Eduard Şevardnadze ilə görüşdə biz bu məsələni də, qaz kəməri məsələsini də müzakirə etdik. Əslinə qalsa, həmin məsələlər barəsində elə bir problem yoxdur. Biz bir çox məsələləri həll etmişik və tikintiyə başlayırıq. Bu yaxınlarda problemlər, çətinliklər vardı, bizə mane olurdular. Lakin biz bunların hamısını dəf etdik, indi söhbət tikintiyə başlamaqdan gedir, layihə işləri aparılır. Biz Eduard Amvrosiyeviçlə bu barədə hər dəfə danışırıq.

O ki qaldı üçlükdə və dördlükdə görüşümüzdə, biz sülhə nail olmağın mümkünliyünü müzakirə etdik. Ancaq hələ işləmək, irəliləmək lazımdır. Bəzi məsələləri əlavə olaraq öyrənmək gərəkdir. Biz – Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan prezidentləri üçlükdə bu barədə danışdıq. «Dördlüyə» gəldikdə isə, biz Qafqazda təhlükəsizlik, əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə etdik. Bizim bu barədə yazılı bəyanatımız var, orada hər şey açıqlanmışdır.

S u a l : Heydər Əliyev, bəs Siz Rusiyanın yeni rəhbərliyi tərəfindən bu problemin həqiqətən həll olunması istəyini duyursunuzmu? Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin, gürcü-abxaz münaqişəsinin nizam salınmasında Rusiyanın əvvəlki rəhbərliyi ilə yeni rəhbərliyin mövqelərində fərqlər varmı? Bu baxımdan hər hansı irəliləyiş varmı?

Heydər Əliyev: Ciddi fərqlər var. Məsələn, mən deyə bilərəm ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi barədə indiki rəhbərliyin, yəni Vladimir Vladimiroviç Putinin mövqeyində əvvəlki rəhbərliyin mövqeyi ilə müqayisədə çox ciddi fərq hiss edilir. Mən fəallıq, münaqişənin həllinə maraqlı olduğumu hiss edirəm və ümid bəsləyirəm.

Eduard Şevardnadze: Bizdə də müəyyən irəliləyiş var. Amma bu azdır. Bu gün biz dedik ki, belə görüşlər gərəkdir, bəlkə də daha tez-tez – ildə iki dəfə, üç dəfə görüşmək və onları ənənəyə çevirmək lazımdır. Görək, necə alınacaqdır.

Sual: Rusiya ilə Gürcüstan arasında viza rejiminin ləğvindən danışdınız mı?

Eduard Şevardnadze: Danışdıq. Çox danışdıq.

Sual: Bu nə vaxt baş verəcəkdir?

Eduard Şevardnadze: Bilmirəm. Bizdə Rusiya ilə Gürcüstan arasında qarşılıqlı münasibətlərin prinsipləri haqqında böyük müqavilə hazırlanır. Zənnimcə, bu müqavilə imzalandıqdan sonra viza rejiminə ehtiyac qalmayacaqdır.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

1 iyun 2001-ci il

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev MDB ölkələri dövlət başçılarının Minsk şəhərində keçirilmiş növbəti görüşündən qayıdarkən, Bakının Binə hava limanında jurnalistlərə müsahibə verməzdən əvvəl demişdir:

– Sizi Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarının sammitində iştirakım və yaqın ki, orada aparılan söhbətlər, onların nəticəsi, qəbul olunan sənədlər maraqlandırır. Bu barədə geniş məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Çünki hesab edirəm ki, bunların hamısı televiziya və radio vasitəsilə işıqlandırılıb, verilibdir.

Yəqin ki, bizim üçtərəfli, dördtərəfli görüşlərimiz sizi daha çox maraqlandırır. Bilirsiniz ki, dünən, Minskə gəldiyim gün prezident Putin, Ermənistan prezidenti, bir də mən üçtərəfli görüş keçirdik. Çox geniş müzakirə apardıq.

Müzakirə nəticəsində belə fikrə gəldik ki, sülh danışıqlarını həllə bundan sonra da davam etdirmək, bəzi məsələlərə yenidən baxmaq, beləliklə, münaqişənin sülh yolu ilə həll edilməsinə nail olmaq lazımdır. Mən sizə bu barədə başqa heç nə deyə bilmərəm. Təbii ki, bu söhbətlər məxfi xarakter daşıyır, üç prezident arasındadır. Amma nəticəsi bundan ibarətdir.

Dünən dördtərəfli görüşlər də oldu. Orada da əsasən yenə Qafqazda sabitlik, əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu. Təbii ki, biz bu prosesdə iştirak edirik. **Amma mən əvvəllər də bəyanat vermişəm, dünən də bəyanat verdim. Dünən, mətbuat konfransı oldu, orada da mən dedim ki, təbii ki, bizə dördtərəfli əməkdaşlıq lazımdır, onu davam etdirmək gərəkdir.** Ancaq Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi həll olunmasa, o danışıqlar bir o qədər əhəmiyyətli ola bilməz. Çünki Gürcüstan Ermənistanla, təbii ki, bütün sahələrdə əməkdaşlıq edə bilər. Gürcüstan Rusiya ilə, Rusiya Ermənistanla, Gürcüstanla, Azərbaycanla, eləcə də Gürcüstan Azərbaycanla əməkdaşlıq edə bilər. **Amma biz məsələ həll olunana qədər, yəni sülh əldə edilənə kimi Ermənistanla heç bir iqtisadi əməkdaşlıq edə bilmərik.**

Təkcə dövlət başçılarının iştirak etdikləri görüşlərdə, ümumiyyətlə, beynəlxalq aləmdə vəziyyət müəyyən qədər təhlil olundu, fikir mübadiləsi aparıldı.

Müstəqil Dövlətlər Birliyinin on illiyi tamam olur. Biz bu barədə, başqa bir çox məsələlər haqqında fikir mübadiləsi etdik. Danışıklarda yenə də ancaq prezidentlər iştirak edirdi, başqa heç kəs olmurdu. Ona görə də qalan detalları deməyə ehtiyac yoxdur. Başqa elə bir sözlüm yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryanla görüşünüzdən sonra Cenevrədə görüş keçirmək ehtimalı artdı, yoxsa azaldı?

H e y d ə r Ə l i y e v : Mənə elə gəlir ki, azaldı.

S u a l : Cənab Prezident, burada olmadığınız müddətdə ABŞ səfirliyində bu ölkənin Minsk qrupundakı həmsədr Keri Kavano Azərbaycan və Ermənistan jurnalistləri üçün telekərpü təşkil etmişdi. O, belə bir ifadə işlətdi ki, Cenevrə danışıqlarının təxirə salınmasının səbəbi odur ki, münaqişənin həlli yollarının xalqlara çatdırılması üsulları tapılmalıdır. Konkret variantlar varmı və onlar nə vaxt xalqlara çatdırılacaqdır?

C a v a b : Bilirsinizmi, əvvəl gərək variantlar olsun, ondan sonra həmin variantları çatdırmaq olar. Çünki keçən dəfə də, onların hamısı birlikdə burada olanda Ağcabədiyə gedərək qaçqınlarla, başqa adamlarla görüşmüşdülər. Mən bilirəm ki, ABŞ-ın buradakı səfirliyi də ictimaiyyətin bu məsələyə münasibətini daim izləyir. Bilirsiniz ki, Kavano bir dəfə Yerevanda olarkən, ya oradan qayıtdıqda demişdi ki, bu məsələlərin həll olunmasında ən çətini odur ki, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan ictimaiyyəti bunları qəbul edə bilsin. O bunu deyibdir, yəqin eyni şeyi təkrar edir. Ancaq ictimaiyyətə çatdırmaq üçün gərək əvvəlcə müəyyən razılıq olsun. Əgər bu razılıq olsa və razılığa inanmaq mümkün olarsa, razılığa tam əminlik yaranarsa, ondan sonra başqa proses gedəcəkdir. Yəqin ki, ondan sonra bu məsələyə parlamentdə baxılacaqdır, sonra bu, xalqa çatdırılacaqdır. Nəticədə hamı – həm Ermənistanda, həm də Azərbaycanda – əldə olunan razılıqları qəbul etsələr, deməli, onda məsələnin praktiki olaraq həll edilməsinə başlamaq olar. Ona görə də proses belədir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Minskə getməzdən əvvəl belə bir ifadə işlətdiniz ki, Cenevrə görüşlərinin, ümumiyyətlə, yay fəslində baş tutub-tutmaması Minsk danışıqlarından asılı olacaqdır. Bu danışıqlarda

da Rusiya prezidentinin və xarici işlər nazirinin Qarabağla əlaqədar çıxışları onu göstərirdi ki, Rusiya bu məsələdə fəallaşmışdır. Bütün bunlardan sonra Cenevrə görüşlərinin yay fəslində baş tutmasını gözləmək olarmı?

C a v a b : Fəallaşmış, doğrudan da Rusiya fəallaşmışdır. Mən bu gün bunu mətbuat konfransında dedim, əsədəcəksiniz. Mən dedim ki, Rusiya fəallaşmışdır. Rusiya indi Minsk qrupunun həmsədrləri ilə səmimi əməkdaşlıq edir. Birbaşa Rusiyanın özü də fəallaşmışdır. Məsələn, prezident Putinin iki prezidentlə ayrıca görüşməsi birinci dəfə deyildir. Bu görüş prosesinin əhval-ruhiyyəsi bu sözləri deməyə mənə əsas verir. Amma bu heç də Rusiyanın bu məsələni ayrıca, Cenevrəsiz həll etməsi deyildir. O, yerində qalır. Məsələn, mən Putinlə danışıqarkən – o ayın 16-da Lyublyanada Buşla görüşəcəkdir. Onların orada olacaq danışıqlarının gündəliyində həmin məsələ də durur.

Həm üç həmsədr ölkələrin – Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa prezidentləri arasında, əməkdaşlıq var, həm də ki, Rusiya bu regiona daha yaxın olduğuna görə özü fəallaşmışdır. Əvvəllər biz narazı idik ki, münaqişənin həllində Rusiya fəal iştirak etmir, yaxud da ki, bizim başqa iradlarımız var idi. Amma indi mənim hələ ki, elə bir irad tutmağa əsasım yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Keri Kavano həmin telekərpüdə bildirdi ki, danışıqlar sona yaxın mərhələdədir. Ermənistan pozucu mövqeyindən doğrudanmı geri çəkilibdir?

C a v a b : Onu Kavanodan soruşun.

S u a l : Cənab Prezident, həmsədrilər bildirdilər ki, onları ən çox narahat edən həm də Qırğızistanın Ermənistanı silahlandırması məsələsidir. Qırğızistanın Ermənistanı silah satması məsələsini Minsk görüşlərində qaldırdığımızı?

C a v a b : Qaldırdım-qaldırmadım, əhəmiyyəti nədir? Deyəsən, ona deyiblər. Mən özüm ona heç bir şey demədim. Çünki bilirəm ki, indiyə qədər neçə ildir, 7 ildir ki, bu söhbətləri aparıram. Onların bu işə münasibətini bilirəm. Amma mənə belə gəlir ki, ondan soruşublar, o da deyibdir ki, xəbəri olmayıb, bunu hansısa firma satıb. Patronlar haqqında söhbət gedir.

S u a l : Cənab Prezident, Kavano həmçinin bildirdi ki, Cenevrədən əvvəl Moskvada da Koçaryanla görüşünüz ola bilər. Bu nə dərəcədə düzgündür?

C a v a b : Biz artıq Minskə görüşdük. Lazım olsa, yenə də görüşəcəyik. Amma Moskva görüşü planlaşdırılmır.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin Rusiyaya rəsmi səfərinizin vaxtı Minskə səfəriniz zamanı dəqiqləşdirildimi?

C a v a b : Dəqiqləşdirilməyib. Rusiya çox, elə ondan sonra da xatırladır ki, mənim rəsmi səfərim olmalıdır. Onlar bunu həqiqətən ürək-dən istəyirlər. Ancaq hələ vaxt var, dəqiqləşdirəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, bu günlərdə məlum oldu ki, Türkmənistan dənizdə hərbi gücünü artırmaq üçün Ukraynadan 20 kater alır. Bildirirlər ki, bununla Xəzərdə öz hərbi gücünü möhkəmləndirməklə yanaşı, zəngin neft yataqlarına nəzarət etmək fikirləri də var. Azərbaycanın da belə bir addımı – hərbi gücünü artırması nəzərdə tutula bilərmi?

C a v a b : Bilirsinizmi, mən bunu eşitməmişəm. Mən ayın 6-da Yaltada olacağam, orada biz görüşəcəyik. Kuçma ilə görüşəcəyik, mən bunu ondan soruşaram. Ancaq təəssüflər olsun ki, Türkmənistan Xəzərin statusunun müəyyən edilməsində hələ indiyə qədər lazımı, konstruktiv mövqə tutmur. Biz Türkmənistan prezidenti ilə İstanbulda görüşmüşdük, danışmışdıq ki, ekspertlər görüşsünlər. O dedi ki, qoy gəlsinlər Aşqabada. Mən də bizim ekspertləri oraya göndərdim. Ancaq heç bir nəticə çıxmadı.

S u a l : Cənab Prezident, Siz indicə dediniz ki, Minskdəki görüşlər Cenevrə görüşünün keçirilməsi ehtimalını azaltdı. Bu o deməkdir ki, tərəflər hələ də bir-birinə tamamilə zidd, əks mövqedədirlər?

C a v a b : Bunlar başqa-başqa şeylərdir. Mən artıq izah etdim ki, planlaşdırıldığı kimi, sonrakı görüşün Cenevrədə keçirilməsinin baş tutması üçün şərait lazımdır. Biz dünən görüşdük, biz tamamilə əks mövqələrdə deyilik. Fikir ayrılığı çoxdur, nə iləsə onlar razı deyillər, nəyəsə biz razı deyilik. Amma əgər həmsədrələr görüşməyi təklif etsələr, mən bundan imtina etməyəcəyəm.

GUÖAM TƏŞKİLATININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YALTAYA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

6 iyun 2001-ci il

S u a l : Cənab Prezident, Yaltaya səfəriniz barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Yaltaya səfərim məlumdur, bunu elan etmişik. GUÖAM ölkələrinin dövlət başçıları növbəti görüş keçirəcəklər. Bundan ötrü mən də oraya gedirəm. İlk görüş sabah olacaqdır. Bu gün isə ikitərəfli görüşlər olacaqdır. Bununla da qurtarıb gedəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan Xəzərin hərbişəkiləşdirilməsi məsələsini orada qaldıracaqmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, orada bütün Xəzəryanı ölkələr iştirak etmir axı. Biz əvvəldən Xəzərin demilitarizasiyasını qaldırmışıq. Lap əvvəldən. Biz buna həmişə tərəfdar olmuşuq. Bilirəm ki, bir neçə başqa ölkələr də, İran da bunun əleyhinədir. Ancaq hələ ki, bəzi ölkələr, deyəsən, bununla razı deyillər. Amma şəxsən mənim fikrimi bilmək istəsəniz, Xəzərdə hərbi qüvvənin saxlanılmasına heç bir ehtiyac yoxdur. Çünki Xəzəryanı ölkələr bir-birilə müharibə etmək istəmirlər və zənnimcə, etməyəcəklər. Ona görə də burada artıq qüvvə saxlamaq nəyə lazımdır?

S u a l : Cənab Prezident, GUÖAM-ın genişlənməsinə necə baxırsınız?

C a v a b : Artıq Rumıniya və Bolqarıstan belə təşəbbüs irəli sürüblər ki, onlar da bu birliyə daxil olmaq istəyirlər. Düzü, mən bunu dəqiq bilmirəm. Hər halda, orada fikir mübadiləsi gedəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Yaltada hansısa sənədlər imzalanacaqmı?

C a v a b : Bəli, Yalta xartiyası imzalanacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Minsk görüşlərindən sonra Qarabağ məsələsi üçün GUÖAM görüşü bir əhəmiyyət daşıyırmı? Bu məsələ orada gündəlikdə duracaqmı?

C a v a b : GUÖAM görüşü Qarabağ məsələsində heç bir əhəmiyyət daşımır. Çünki Qarabağ məsələsi üçün gərək Ermənistan da orada olsun. Ermənistan orada yoxdur. Bu məsələ orada müzakirə olunmamaqdadır.

S u a l : Cənab Prezident, Yalta sammitində GUÖAM-ın regional təşkilata çevriləcəyini gözləmək olarmı?

C a v a b : İndi oraya gedirik. Baxaq, görək də.

S u a l : Cənab Prezident, ORT kanalında Arkadi Qukasyanı qondarma «Dağlıq Qarabağ Respublikası»nın prezidenti kimi təqdim etdilər. Şamil Basayevlə müsahibə Bakıda efirə verildə isə Rusiya Azərbaycana nota göndərmişdi. Qukasyan bizim üçün hansı səviyyədədirsə, Şamil Basayev də Rusiya üçün o səviyyədədir. Bəs Azərbaycan nə üçün Rusiyaya nota göndərmir?

C a v a b : Bunu sən belə fikirləşirsən. Qukasyan elə neçə ildir bunları deyir. Bir dəfə ORT-yə çıxıbdır, onda da, təbiidir ki, hansısa qüvvələr Azərbaycana qarşı təxribat etmək istəyiblər. Ancaq biz belə xırda şeylərə fikir verməməliyik. Bizim cəmiyyət öz fikrini deməlidir, amma dövlət səviyyəsində nə demək olar? Televiziya müstəqildir, sizin hamınız da müstəqilsiniz. Elə sözlər deyirsiniz, elə sizin özünüz də, o birisi də, bu birisi də ... Deyirsiniz ki, nə bilim, bu, həqiqətdən tamam kənardır. Mən onlara cavabdehəm? Mən heç sizdən də soruşmuram, niyə bunu deyirsiniz? Amma daxilən tək mən yox, xalq da görür ki, belə uydurma şeylərlə məşğulsunuz.

S u a l : Cənab Prezident, Putin və Buşun görüşündən, danışıqlarıdan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması istiqamətində hər hansı irəliləyiş gözləmək olarmı?

C a v a b : İrəliləyişlər olacağını bilmirəm, amma danışıqlar. Mən bu barədə bilərəm, ABŞ-dan da məlumatım var və Putinlə danışıqlığımızda bu məsələni biz müzakirə etmişik. İyunun 16-da onlar Lyublyanada görüşəcəklər. Bu məsələ də onların arasında müzakirə olunacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistan burada öz səfirliyinin işini dayandırıb. Buna sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Vallah, nə deyim. Bu, Türkmənistanın işidir. Biz Türkmənistanda indiyə qədər səfirlik açmışıq. Ona görə yox ki, biz bunu istəməmişik. Maliyyə imkanlarımız buna yol verməyibdir. Hər bir ölkə öz səfirliyini açmağa da bilər... Onlar səfirliklərini tamam bağlama-

yıblar. Səfir Aşqabadda oturaraq, burada öz fəaliyyətini aparacaqdır. Bizdə belə hallar çoxdur. Bizdə səfirələr var ki, Ankarada oturublar, Moskvada oturublar, eyni zamanda öz ölkələrinin Azərbaycanda səfirliklərində. Mən onları, etimadnamələrini qəbul edə bilmərəm. Vaxtaşırı gəlirlər, bizim təşkilatlarla görüşürlər. Burada elə bir hadisə yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan Rusiya-Belarus İttifaqına qoşulmağı reallaşdırmaq istəyir. Ermənistan həmin ittifaqa qoşulsa, Azərbaycan özünü necə aparacaqdır?

C a v a b : Biz özümüzü necə apara bilərik? Kim hansı ittifaqa qoşulursa, qoşulsun. Bilirsiniz, bunların hamısı müstəqil dövlətlərdir. Hər bir müstəqil dövlət öz siyasətini müəyyən edir və onu da həyata keçirir. Biz buna nə edə bilərik. Etiraz edə bilərik? Yox.

S u a l : Cənab Prezident, ABƏŞ-in prezidenti Devid Vudvord dünyanın bir nömrəli informasiya agentliklərindən birinə – Assoşeyted Press Agentliyinə bildirib ki, Bakı-Ceyhan neft kəmərinin tikintisinə çəkiləcək xərclər 500 milyon dollar artacaqdır. Bu xəbər Türkiyənin NTV kanalında səsləndi. Devid Vudvord Türkiyənin həmin televiziya kanalına təkzib xarakteri daşıyan məlumatlar verir, bildirir ki, mən belə söz deməmişəm. Siz buna necə baxırsınız?

C a v a b : Mənim məlumatım yoxdur. Amma sağ ol ki, sən mənə məlumat verdin.

S u a l : Cənab Prezident, Təl-Əviv rəsmi şəkildə çıxış edibdir ki, Azərbaycan, nədənsə, Yaxın Şərqdə baş verənlərə münasibətini bildirmir.

C a v a b : Necə yəni, mən dünən İsrailin həm prezidentinə, həm də baş nazirinə başsağlığı göndərdim.

S u a l : Moldovanın prezidenti Voronin təşəbbüs irəli sürüb ki, GUÖAM-ın sammitində Rusiya da müşahidəçi qismində iştirak etsin. Buna sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Belə bir təşəbbüs var. Biz bu barədə fikir mübadiləsi aparacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, milli bayramlarımız ərəfəsində əfv fərmanları imzalayırsınız. İyunun 15-də əfv fərmanlarının imzalanması gözlənilirmi?

C a v a b : Sənin həbsxanada olan adamın var? Varsa, de görüm kimdir? Mən ona fərdi nöqtəyi-nəzərdən baxım. Amma əfv fərmanını nə vaxt imzalayacağıam, nə vaxt imzalamayacağıam, bu mənim öz işimdir.

S u a l : Cənab Prezident, «ABA» teleşirkəti ilə Vergilər Nazirliyi arasındakı münaqişədən xəbəriniz varmı?

C a v a b : Eşitmişəm. İndi Vergilər Nazirliyi hər yerdə yoxlama aparır və hər yerdə də apara bilər. Vergi Məcəlləsi qəbul edilibdir. Vergilər Nazirliyi hər bir özəl təşkilatda və dövlət təşkilatında yoxlama apara bilər ki, görsün, vergilər nə qədər yığılır, nə qədər verilir. Bu onun hüququdur.

Amma burada münaqişəyə əsas yoxdur. Əgər onların günahı yoxdursa, niyə münaqişə aparırlar? Əgər günahları varsa, deməli, belə çıxır ki, kütləvi informasiya orqanları xüsusi statusa malikdir? Sizin hamınızda belə əhval-ruhiyyə vardır ki, siz nə etsəniz, gerek dövlət orqanları sizə toxunmasın. O deqiçə deyəcəksiniz ki, bunun siyasi mənası var. Məsələn, bir nəfər, iki nəfər cinayət edir, hansısa partiya mənsubdur, heç o partiyanın özü qeydiyyatda da alınmayıbdır. Ondan sonra dərhal hamınız deyirsiniz ki, bu, siyasi məhbusdur. Bu da elə bir şeydir. Mən hesab etmirəm ki, burada bir problem var. Bu, Vergilər Nazirliyinin səlahiyyətlərinə aiddir, ona verilən səlahiyyətlər çərçivəsində də işləyir.

S u a l : Cənab Prezident, bir qədər əvvəl həmkarım əfv barədə sual verdi. Əfv olunacaqqlar arasında ən çox adı çəkilən Əlikram Hübətov, Rəhim Qaziyev və İsgəndər Həmidovdur. Əfv fərmanını şəxsən Sizin imzalayacağınızı nəzərə alaraq, bu məsələyə, onların əfvinə münasibətiniz necədir?

C a v a b : Sən onların qohumusan?

J u r n a l i s t : Xeyr, Allah eləməsin. Ümumiyyətlə, jurnalist maraqları baxımından sual verirəm.

H e y d ə r Ə l i y e v : Neçə yaşın var?

J u r n a l i s t : 20-dən yuxarıdır.

H e y d ə r Ə l i y e v : Onlar cinayət edəndə sən uşaq arabasında gəzirdin.

J u r n a l i s t : Mən sualı onları müdafiə məqsədi ilə vermədim.

H e y d ə r Ə l i y e v : Uşaq arabasında gəzirdin, hə...

Tarixi yaxşı öyrənin. Bunu mən hamınıza məsləhət görəyəm. Tarixdən ibrət dərsi götürün. Başa düşürsünüzmü? Bugünkü günlə yaşamayın. Siz burada olanlar hamınız gənclərsiniz. 1990-cı ili xatirinizə salın. 1991-ci ili, 1992-ci ili, 1993-cü ili... İndi bizim televiziya və qəzetlər 1993-cü ilin hadisələrini verirlər. Bunları unutmayın. Çünki unutsanız, sabah sizin başınıza ondan da çox iş gələcəkdir.

O vaxtlar, Rəhim Qaziyevin vaxtında sən gəlib burada belə rahat sual verə bilərdin? İsgəndər Həmidovun vaxtında sən prezidentə rahat sual verə bilərdin? Sənə elə tək vururdular ki, 15 dəfə aşardın.

J u r n a l i s t : Mən sualı onları müdafiə məqsədi ilə vermədim.

H e y d ə r Ə l i y e v : Əgər müdafiə məqsədi ilə verməsən, onda bu, hökumətin işidir, dövlətin işidir. Dövlət hansı işi nə vaxt görəcəkdir, bu onun öz işidir.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın BMT-də, Cenevrədə nümayəndəsi var – İsfəndiyar Vahabzadə. O, belə bir bəyanatla çıxış etmişdi ki, Azərbaycanın xarici ölkələrdəki səfirlərinin əksəriyyətinin anası erməni, yəhudi, rusdur... Onlar heç vaxt Azərbaycanın milli maraqlarını qoruya bilməzlər.

C a v a b : Bu da demokratiyadır. Demokratiyadır, baxmayaraq ki, Xarici İşlər Nazirliyində işləyən adamlar siyasətlə məşğul olmalıdırlar. Yəni onlar xarici siyasətlə, dövlətin xarici siyasətinin həyata keçirilməsi ilə məşğul olmalıdırlar. Ancaq başqa fikirləri, dövlətin siyasətindən kənar, ya ona zidd olan fikirlər deməməlidirlər. Amma bilirəm ki, atası ondan çox narahatdır. Sağ olun.

GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ EDUARD ŞEVARDNADZE İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜ

6 iyun 2001-ci il

GUÖAM təşkilatının üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarının Zirvə toplantısında iştirak edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev onun üçün ayrılmış iqamətgahda Gürcüstanın prezidenti Eduard Şevardnadze ilə təkbətək görüşdən sonra Azərbaycan jurnalistlərinin suallarına cavab verdi.

S u a l : Cənab Prezident, Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze ilə görüşünüz zamanı hansı məsələlər müzakirə olundu?

C a v a b : Cənab Eduard Şevardnadze ilə biz hər dəfə çox danışıqlar aparırıq. Çünki bizim çox yaxın münasibətlərimiz var. Özü də bir regionda olduğumuza görə çox işlər görürük. Çox danışıqlar apardıq. Amma əsas bir məsələ idi. Mən Bakıda, sərgidə də bu fikri dedim. Çünki indi bizim «Şahdəniz» qaz yatağından çıxarılaçaq qazı ixrac etmək üçün istəyirik ki, kəməri 2002-ci ildə hazır edək, Türkiyəyə qaz verək. Mənə dedilər ki, onların hökuməti bunu bir az gecikdiribdir və Parlamentdə hələ baxmayıblar. Konsorsium narahatdır. Türkiyə baxıb, biz baxmışıq. Çünki əgər bir az geciksə, qış vaxtı bu çətin olacaqdır. Əsas bu idi. Yəni burada müzakirə etməyə bir şey yox idi. O bilmirdi. Mən ona dedim. O da dedi ki, bu yaxında həll olunacaqdır. Başqa məsələlər barədə də fikir mübadiləsi etdik.

S u a l : Cənab Prezident, sammit ərəfəsində mövqe razılaşdırılması da oldumu?

C a v a b : Orada mövqe razılaşdırılmasına ehtiyac yoxdur. Çünki o xartiya hazırlanıbdır. Hamımız razılığımızı vermişik. Ola bilər, orada bəzi məsələlər meydana çıxsın. O barədə də bir az söhbət etdik.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin fikrinizcə, sammitin ən əsas hadisəsi hansı olacaqdır?

C a v a b : Gələrsiniz, görərsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, dediyiniz bəzi məsələlər nələr ola bilər?

C a v a b : İndi kimsə deyir ki, bəlkə başqa ölkələr də cəlb olunsun. İndi belə təkliflər var. Ona görə məsələ müzakirə oluna bilər.

S u a l : Cənab Prezident, qonaq sifətində konkret olaraq Bolqarıstan, Rumıniya və Rusiya nəzərdə tutulur?

C a v a b : Bəli, belə fikirlər var. Bir tərəfdən bunları deyirlər, o biri tərəfdən onları deyirlər.

S u a l : Siz bununla razısınız?

C a v a b : Mən orada öz fikrimi deyəcəyəm.

SİMFEROPOL ŞƏHƏRİNDƏ YERLİ VƏ XARİCİ JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ

6 iyun 2001-ci il

GUÖAM təşkilatının üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarından Yaltada keçirilən Zirvə görüşündə iştirak edən dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev Ukraynanın Simferopol şəhərində onu qarşılamağa gəlmiş şəxslərlə səmimi görüşdü, yerli və xarici jurnalistlərə qısa müsahibə verdi.

S u a l : Xahiş edirəm, deyəsiniz, GUÖAM-ın xartiyasını planlaşdırıldığı kimi, həmkarlarınızın hamısı imzalayacaqmı və hesab edirsinizmi ki, bu təşkilat yaxın vaxtlarda genişlənəcəkdir?

C a v a b : Bilirsinizmi, Yalta xartiyası GUÖAM-ın bütün üzvləri ilə razılaşdırılmışdır. Düşünürəm ki, burada problemlər olacaqdır.

S u a l : Cənab Voronin təklif etmişdir ki, Rusiya müşahidəçi olmadır. Sizin buna münasibətiniz?

C a v a b : Hər hansı təklifi müzakirə etmək olar.

S u a l : Sizin münasibətiniz?

C a v a b : Müzakirə edərək.

GUÖAM TƏŞKİLATININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARI İLƏ GÖRÜŞDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

7 iyun 2001-ci il

– Mən dünən yola düşərkən, nədən ötrü getdiyimi sizə demişdim. Ona görə də təkrar etməyə ehtiyac yoxdur. GUÖAM ölkələrinin sammiti Yaltada keçdi. Dünən ikitərəfli görüşlər oldu. Bu gün isə sammit, çox yaxşı keçdi. Hesab edirəm ki, GUÖAM yaranandan indiyə qədər keçən vaxt ərzində inkişaf edibdir və Yaltadakı bugünkü sammit GUÖAM-ın beynəlxalq qurum kimi təşkilatlanması haqqında qərarlar qəbul etdi – Yalta xartiyası, sonra bəyanat. Biz belə qərar qəbul etdik ki, sənədlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatına təqdim olunsun və GUÖAM beynəlxalq bir təşkilat kimi hər yerdə tanınsın.

Hesab edirəm ki, hamımız, yəni beş ölkənin prezidenti eyni fikirdəydik. Bu fikirlərimizi də orada ifadə etdik. Hesab edirəm ki, lazım olan bütün məsələlər xartiyada öz əksini tapıbdir. İndi kimin nə sözü var, buyursun.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan-Türkiyə qaz kəmərinin Gürcüstandan keçməsi məsələsini prezident Eduard Şevardnadze ilə müzakirə etdinizmi?

C a v a b : Bəli, müzakirə etdim. O mənə dedi ki, heç bir problem yoxdur. Bilirsiniz ki, mən iki gün öncə sərgidə də onların nümayəndəsinə demişdim. Dedi ki, heç bir problem yoxdur. Yaxın günlərdə onlar bütün sənədləri rəsmiləşdirəcək və Parlamentdən keçirəcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın müşahidəçi kimi GUÖAM-da iştirak etməsi məsələsi müzakirə olundumu?

– **C a v a b :** Yox, bu məsələlərə baxılmadı. Çünki əvvəllər bəzi prezidentlərdə müxtəlif fikirlər olmuşdur. Bu barədə yenə də fikir mübadiləsi aparıldı. Ancaq bu məsələlər müzakirə olunmadı. Ümumiyyətlə, bizim hamımızda belə əhval-ruhiyyəyə var ki, yəqin GUÖAM-a başqa yaxın ölkələr də daxil ola bilərlər.

S u a l : Cənab Prezident, Rummiya ilə Bolqarıstanın bu təşkilata daxil olması müzakirə edildimi?

C a v a b : Deyirəm, müzakirə olunmadı. Amma fikir mübadiləsi aparıldı.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyənin bu təşkilata daxil olması düşünülmü?

C a v a b : Ümumiyyətlə, qonşu ölkələrin hamısı haqqında fikir mübadiləsi aparıldı.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanyan bildirib ki, onlar danışıqlarda Paris prinsiplərinə razıdırlar. Ümumiyyətlə, Parisdə hər hansı bir prinsip olubmu və bu, ölkəmizin maraqlarına nə qədər ziddir ki, guya Azərbaycan bu prinsiplərdən çəkinir?

C a v a b : Bilmirəm, onlar hansı prinsipləri deyirlər. İndi mən buna cavab verməyə hazır deyiləm.

S u a l : Cənab Prezident, son zamanlar Azərbaycanda çeçenlərin tördədikləri qətlərin, silahlı basqınların sayı artır. Dünən Balakəndə iki polis nəfərini öldürüblər. Azərbaycan bu sahədə Rusiya ilə əməkdaşlıq etməyə hazırlaşırı mı?

C a v a b : Azərbaycan Rusiya ilə bu barədə nə əməkdaşlıq edə bilər? Rusiya özü neçə illərdir Çeçenistanda müharibə aparır. Elə hər gün Moskva televiziyasından eşidirsiniz ki, orada çeçenlər Rusiyanın ya polis nümayəndələrini, yaxud başqa hərbi nümayəndələrini öldürürlər. Bəzən partlayış edirlər, bəzən odlu silahlardan istifadə edirlər. Hər halda, biz belə fikirdəyik ki, gərək bütün bu hadisələrə son qoyulsun. Balakəndə baş vermiş hadisə də məni çox narahat etdi. Ona görə mən hüquq-mühafizə orqanları ilə müzakirə etdim və onlara göstəriş verdim, lazımı tədbirlər düşünsünlər ki, biz vaxtında bunların qarşısını ala q.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatlarının müdafiə naziri Ankarada olub və Türkiyəyə Ermənistanla əməkdaşlıq etməyi, sərhədləri açmağı təklif edibdir. Bunun cavabında baş nazir Bülənd Ecevit iki şərt irəli sürüb ki, ermənilər Qarabağdan çıxmalı və Naxçıvana dəhliz verməlidirlər. Türkiyənin bu mövqeyi Ermənistanla hər hansı təsir vasitəsi kimi qiymətləndirilə bilərmi?

C a v a b : Bilirsiniz, Türkiyə bizim dostumuzdur. Türkiyə bizim ən yaxın müttəfiqimizdir. Türkiyə dəfələrlə bəyan edibdir ki, Türkiyənin Ermənistanla münasibətləri yalnız Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi

aradan qaldırıldıktan sonra ola bilər. Koçaryanla birbaşa, həmsədrlərin vasitəsilə danışıqlarımızda da bu məsələ gündəlikdə durur. Yeni Türkiyə belə fikirdədir ki, əgər Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarını azad etsələr, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunsun və bu münaqişəyə son qoyulsun, sülh əldə edilə, Türkiyə bunu edə bilər. Amma əgər bunlar olmasa, Türkiyə, güman edirəm ki, heç bir şey etməyəcəkdir.

Mən bunu bilmirdim, siz mənə məlumat verirsiniz. Əgər hörmətli Bülənd Ecevit belə cavab veribsə, tamamilə düz cavab veribdir. Xatirinizdədir, mən mart ayında Türkiyədə olarkən, danışıqların hamısında bu məsələni çox kəskin qoymuşdum. Yəni burada bir fikir müxtəlifliyi yoxdur. Ancaq Türkiyədə bəzi tacirlər, filanlar şəxsi, kiçik mənfəətlərindən ötrü belə təkliflər irəli sürürlər. Bizə məlumdur.

Vaxtilə hörmətli Süleyman Dəmirəl Qarsda olanda, orada yaşayan adamlar ondan xahiş etmişdilər ki, sərhədi açın, alış-veriş edək. Sonra Süleyman Dəmirəl bunu mənə dedi. Özü də dedi, bil ki, bunlar azərilərdir – bax, bunu da düşünün – məndən bunu xahiş edən azərilərdir. Amma Süleyman Dəmirəl onlara çox sərt cavab vermişdi. Demişdi ki, bir neçə qəpik-quruşdan ötrü belə böyük məsələlərə yol vermək olmaz. O, bir neçə dəfə bəyan etmişdi ki, Ermənistan-Türkiyə sərhədinin açarını Ermənistandadır. Türkiyə bu mövqeyini dəyişməyibdir. İnanıram ki, dəyişməyəcəkdir. Baş nazir hörmətli Bülənd Ecevitin də belə cavabı həmin mövqeyin dəyişmədiyini göstərir.

S u a l : Cənab Prezident, dekabrın sonlarında İran və Ermənistan ümumi dəyəri 120 milyon dollar olan qaz kəmərinin çəkilişinə başlayacaqlar. İranla Ermənistanın bu yeni əməkdaşlığını Siz necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : İran Ermənistanla təkə bu gün əməkdaşlıq edir? İran Ermənistanla neçə illərdir ki, əməkdaşlıq edir və Ermənistan da gizlətmir. Vaxtilə keçmiş prezident Levon Ter-Petrosyan demişdi ki, əgər İranla Ermənistan arasında iqtisadi əlaqələr iki gün kəsilə, Ermənistan boğula bilər. Bu sözlər mənim xatirimdədir. Ona görə bu, yeni bir şey deyildir. Qaz kəməri haqqında da onlar çoxdan danışıqlar aparıblar. Bunlar məni təəccübləndirmir.

S u a l : Cənab Prezident, dünən Türkiyənin ölkəmizdəki səfirliyində mətbuat konfransı keçirən Türkiyənin energetika və təbii ehtiyatlar naziri Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinə toxunaraq demişdir ki, bu heç də

siyasi layihə deyil və regiondakı xalqların firavanlığma, müstəqilliyinə, təhlükəsizliyinə xidmət edir. Bir də ki, bu layihənin xərclərinin 500 milyon dollar artması nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Bilirsiniz, təbii ki, hər bir belə layihə birinci növbədə, kommersiya xarakteri daşıyır. Ancaq dəfələrlə Türkiyədə də, Azərbaycanda da deyilib və Qərb ölkələrində də deyilibdir ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri – indi biz qaz kəməri də çəkəcəyik – eyni zamanda bizim bölgədə sabitliyin, təhlükəsizliyin təmin olunmasına kömək edəcəkdir. Türkiyənin naziri bunu nə cür deyibdir, mən ona cavabdeh deyiləm.

500 milyon dollar deyirsiniz, belə bir şey yoxdur. Yəni vaxtilə deyilmişdi ki, – artıq bu, layihədə əks olunubdur – Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin qiyməti 2 milyard 400 milyon dollardır. Əvvəl Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti bu rəqəmlə razılaşmışdı. Kimsə onlara rəqəm vermişdi ki, bu, 3 milyard dollar, ondan da artıqdır. Elə buna görə də mübahisə bu məsələni bir az gecikdirdi. Ancaq o vaxt belə fikir də oldu ki, Türkiyə bu qiyməti dəyərləndiribdir – 2 milyard 400 milyon dollar. Əgər iş zamanı bu qiymətdən artıq məsrəf olsa, onları Türkiyə öz üzərinə götürəcəkdir. Onlar vaxtilə belə bəyanat veriblər. Amma indi heç bir şey deyə bilmərəm. Mən hesab edirəm ki, indiki durumda elə nəzərdə tutulmuş məbləğ bunu təmin edəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, İnterfaks agentliyi Türkmənistan diplomata istinadən belə bir məlumat yayıb ki, Azərbaycan mübahisəli yataqlar barəsində güzəştə getməsə, Türkmənistan Azərbaycana qarşı sərt tədbirlər görəcəkdir. Qeyd edilir ki, Azərbaycanın Türkmənistana 52 milyon dollar borcu var. Ümumiyyətlə, bu sərt tədbir nədən ibarət olar və belə bir borc varmı?

C a v a b : Birincisi, o sərt tədbir nədən ibarət olar, onu siz Türkmənistandan soruşun. Mən bunu deyə bilmərəm. Bizim onlara borcumuz var. Amma 52 milyon deyil. Təəssüflər olsun ki, vaxtilə Azərbaycanda hərə-mərclik dövründə bəzi vəzifəli şəxslər Türkmənistandan – deyə bilmərəm ki, hökumət vasitəsilə, orada da bizdəki kimi adamlar, yeni vəzifəsindən sui-istifadə edən adamlar var – guya Azərbaycana qaz alıblar. Bunun pulunun bir hissəsi qaytarılıb, bir hissəsi isə qaytarılmamışdır. Bu məsələ əvvəllər də qaldırılmışdı. Ancaq son zamanlar Türkmənistan bunu çox təkidlə qaldırır. Bu barədə Türkmənistan prezidenti mənə məktub yazmışdı. Mən baş nazirə tapşırıışam. Bu məsələlərlə məşğul olar.

S u a l : Cənab Prezident, Bakıda baş verən qətl hadisələrinə qayımaq istəyirəm. Sizcə, Azərbaycan ölüm hökmünün ləğvində tələsməyib ki?

C a v a b : Yəni hesab edirsiniz ki, əgər ölüm hökmü qalsaydı, bu qətlər olmayacaqdı? Biz ölüm hökmünü ləğv edəndə həbsxanada ölüm hökmünə məhkum olmuş 130 nəfər insan var idi. Amma mən prezident olduğum zaman, qərarı qəbul edəndə qədər – qərarı 1999-cu ildə qəbul etdik – bir nəfər haqqında da ölüm hökmü icra olunmamışdır. Ona görə də hesab edirəm ki, biz düz iş görmüşük. Guya ölüm hökmü qalsaydı, qətlər olmayacaqdı, yaxud da belə şeylər olmazdı – hesab edirəm, bunların əlaqəsi yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz 1993-cü ildə prezident seçilməzdən əvvəl Azərbaycan təcrid vəziyyətində idi. İslam Konfransı Təşkilatını və digər bir neçə beynəlxalq təşkilatı çıxmaq şərti ilə, Azərbaycan heç yerdə təmsil olunmurdu, əməkdaşlıq etmirdi. İndi isə Sizin dövrünüzdə Azərbaycan bir neçə beynəlxalq və regional təşkilata üzv qəbul olunubdur. Bu əlaqələr Azərbaycana konkret olaraq hansı faydaları verir?

C a v a b : Çox fayda verir. Dünyanın hər bir müstəqil dövlətinin nə qədər çox ölkələrlə yaxın əlaqələri olsa, o qədər də bundan faydalanacaqdır. Beynəlxalq təşkilatlarda təmsil olunmaq da özlüyündə hər bir ölkə üçün çox vacib məsələdir.

Sizin dediyinizə gəldikdə, həqiqətən biz təcrid olmuşduq. Biz dünən axşam söhbət edirdik. Bilirsiniz ki, vaxtilə Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra Özbəkistanla Azərbaycan arasında bütün əlaqələr kəsilmişdi. Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərləri – Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti hesab edirdi ki, Mərkəzi Asiyadakı bütün ölkələrdə demokratiya yoxdur, onlarla heç bir əlaqə saxlamaq lazım deyildir. Onları burada tənqid etməyə və bəzilərini də təhqir etməyə başlamışdılar. Ona görə də onlar əlaqəni kəsmişdilər.

Məsələn, vaxtilə Özbəkistanla bizim çox gözəl əlaqələrimiz olmuşdur. Təyyarə reysləri vardı, çünki orada çoxlu azərbaycanlı da yaşayırdı. İqtisadi əlaqələr də çox yaxşı idi. Mən prezident olandan sonra – dünən İslam Kərimovla söhbət edirdik, xatırlayırdıq – iki il lazım oldu, mən onları inandırım ki, indi Azərbaycanda onlara qarşı əvvəlki əhval-ruhiyyə yoxdur.

Əgər bir ölkə hansısa ölkəyə qarşı ədalətsiz olursa, yaxud da onun daxili işlərinə qarışmağa cəhd göstərsə, əlbəttə, öz müstəqilliyinə,

suverenliyinə dünya miqyasında hörmət edən ölkə o birisinə adekvat cavab verir. O vaxtlar Özbəkistanın prezidenti ömr vermişdi ki, Daşkəndlə Azərbaycan arasındakı bütün reymlər bağlansın.

Özbəkistan prezidenti İslam Kərimovla biz keçmişdən çox yaxın əlaqədə idik, bir yerdə işləmişdik. Mən Moskvada işləyəndə, o, Özbəkistanda baş nazirin müavini idi. Dəfələrlə mənim yanında olmuşdu. Yəni şəxsən mənə çox böyük hörməti olan insandır. Ancaq burada öz-özünü yeganə «demokrat» adlandıran adamlar onu o qədər incitmişdilər ki, mənim kimi adam onun əhval-ruhiyyəsini dəyişdirə bilmirdi. Baxmayaraq ki, o məni çox istəyir və hər dəfə, o vaxt da, görüşəndə mənə çox böyük hörmət göstərir. Ona görə əsas prinsip budur ki, heç bir ölkə başqa ölkənin daxili işlərinə qarışmamalıdır. Əgər sən öz ölkənin işlərini həll edə bilirsənsə, həll et.

Azərbaycanda bir məsəl var: özünə umac ova bilmir, başqasına ərşətə kəşir. Burada, Azərbaycanda hərə-mərclik, xaos idi. Bu dövləti, ölkəni idarə edən adamlar, bəli, guya dünyanın «demokratları» idilər. Bunlar guya hər yerdə demokratiya yaratmaq istəyirdilər. Aqibəti də məlumdur. 1993-cü ildə elə bu günlərdə Azərbaycanın başına nələr gəlmişdi?

İndi Azərbaycan müxtəlif təşkilatlarda təmsil olunub, hətta bu yayınlarda bizi Amerika dövlətləri təşkilatına müşahidəçi kimi qəbul ediblər. Bizim Amerika Birləşmiş Ştatları və Kanadadan başqa, oradakı digər ölkələrlə geniş diplomatik əlaqələrimiz yoxdur. Bizim buna sadəcə, maliyyə imkanlarımız yoxdur. Bəlkə də olmalıdır. Amma eyni zamanda Braziliya kimi bir ölkə GUÖAM təşkilatında iştirak etmək üçün öz fikrini bəyan edibdir. GUÖAM təşkilatını yaradanlar Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova, Ukraynadır. Sonra isə Özbəkistan ona daxil olubdur. İndi bundan sonra da daxil olacaqlar. Ona görə də bu, hər bir ölkə üçün vacibdir. Mən çox məmnunam ki, Azərbaycan indi dünyada bizim bölgələrə aid olan bütün beynəlxalq təşkilatlarda təmsil olunur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz ayda bir-iki dəfə brifinq keçirirsiniz və xalqımız hesabatları eşidir. Amma digər dövlət məmurları mətbuatdan qaçırırlar. Onlar təhlükəsizlik xidmətinə tapşırıq veriblər ki, jurnalistləri buraxmasınlar. Siz gedəndən sonra bizi buraxırlar.

C a v a b : Bilirsən, mən bunu deyə bilmərəm. Hər halda, mən onlardan soruşaram, niyə belə ediblər. Amma təxminən öz mülahizəmi deyə bilərəm. O da ondan ibarətdir ki, sizin bəziləriniz deyilən

sözü əksinə ifadə edirsiniz, yaxud ona öz mülahizələrinizi əlavə edirsiniz. Ona görə də sizin sualınıza cavab verən məmur görür ki, özü belə deməyib, amma o gedib belə yazıbdir. İndi nə edəcəksən? Gedib jurnalistlə, müxbirlə döyüşməyəcəksən ki? Bu da onu incidir, narazı salır.

Mən heç bir şeydən çekinmirəm. Kim nə sual verir, versin. Hamısına cavab verməyə hazırım. Ancaq istəyirsinizsə, suallarımıza hamı cavab versin, bəzi xəstəliklərdən qurtarmaq lazımdır. Çünki bilirsiniz, mən bir-iki dəfə demişəm, indi Azərbaycan bu barədə, yəni demokratiya, söz azadlığı, mətbuat azadlığı müəyyən qədər xəstəlik dövrü keçirir. Çünki insanlar var ki, demokratiya nədir, ağılına düşməyibdir. Başqa bir sənəti yoxdur, başqa bir işi yoxdur, səhərdən axşama kimi demokratiya-demokratiya qışqırır.

Məsələn, mətbuat azadlığı. Azərbaycanda olan mətbuat azadlığı heç bir yerdə yoxdur. Türkiyə kimi böyük bir ölkədə – düzdür, orada mətbuat çox azaddır və bəzən də Türkiyənin dövlət adamları şikayətlənirlər ki, onlar da çox ədalətsiz hərəketlər edirlər – 10-15 qəzet var. Amma burada qəzetin hörmətini aşağı salmışınız. Hər bir qəzet çıxarır. Qəzetdə də yalan-yalan şeylər yazırlar.

O gün mənə deyirlər, adını çəkmək istəmirəm, çünki mən hansı qəzetin adını çəksəm, onun hörməti qalxacaqdır – filan qəzetdə filan-filan şeylər yazılıbdır. Dedim, bu qəzet haradandır? Deyirlər, bəli, çıxır, özü də filankəsinindir. Həmin adam bir tərəfdən deyir ki, acından ölmürəm, mənə kömək edin. O biri tərəfdən də qəzet çıxarır. Heç olmasa, qəzetdə ədalətli şeylər yazsa...

Bilirsiniz, bizim həyatımızda nöqsanlar, çatışmazlıqlar, qanunsuzluqlar, rüşvətخورluq və başqa qüsurlar var. Əgər siz bunları olduğu kimi əks etdirsəniz və bütün qəzet, televiziya işini yalnız bunlara həsr edib başqa şeylərə toxunmayacaqsınızsa, onda biz bu xəstəlikdən tezliklə çıxarıq. Sən deyəsən, ANS televiziyasındansan.

J u r n a l i s t : Bəli.

H e y d e r Ə l i y e v : ANS başlayır ki, orada filankəsi öldürdülər, burada filankəsin arvadına bu sözü dedilər, orada filankəsin uşağına belə etdilər. Mən hərdən bir, vaxtım olanda sizin verilişlərə baxıram. Bir dəne müsbət şey yoxdur. Yəni bu ölkədə bir müsbət şey yoxdurmu? Məsələn, mən səndən soruşuram, o gün bizdə böyük beynəlxalq sərgi keçdi. Elədirmi?

Jurnal ist: Bəli.

Heydər Əliyev: Bilmirəm, siz orada var idiniz, yoxsa yox idiniz. Deyəsən, heç yox idiniz.

Jurnal ist: Yox, çəkirdik.

Heydər Əliyev: Bu böyük bir hadisədir ki, səkkiz ildir Azərbaycanca beynəlxalq neft və qaz sərgisi keçirilir və 25 ölkədən 340-dək şirkətin nümayəndəsi gəlir. Demək, bu, Azərbaycanın gördüyü işlərin nəticəsidir və Azərbaycana olan marağın nəticəsidir. Bilirsiniz onlar o stendləri düzəltməyə nə qədər xərc çəkirlər? Hərəsi çalışır ki, daha da gözəl etsin, daha da əyani etsin. Sübut etsin ki, onun gördüyü iş daha əhəmiyyətlidir ki, biz onunla iş quraq. Yaxud da onlar bunu bir-biri ilə iş qurmaq üçün edirlər. Soruşuram, ANS sərgiyə neçə dəqiqə həsr etdi?

Jurnal ist: «Xəbərçi»də iki dəqiqə.

Heydər Əliyev: Qalanları nəyə həsr olundu?

Jurnal ist: Qalanları da günün digər xəbərlərinə.

Heydər Əliyev: Hansı xəbərlər? Filan müxalifət bunu dedi. Sizin «ştatlı» adamlarınız var. Adlarını çəkmək istəmirəm. Bir neçə partiya başçısıdır. Filankəsdən getdik soruşduq, bunu dedi. Sonra getdik filankəsdən soruşduq, bunu dedi. Siz anlayın. Beş-altı nəfər adam, guya özlərini siyasətçi hesab edən, nə bilim, ya partiya rəhbəridir, ya başqanıdır, ya partiyanın ayağıdır, qoludur, qıçıdır, nəyidir – bunlar Azərbaycandakı ictimai fikri əks etdirirlərmi? Yox. Ona görə siz düşünün, fikirləşin. Məsələn, Moskva televiziyasına baxın. Moskvada demokratiya Azərbaycandan azdır? Moskvada qəzetlər var ki, – indi mən təyyarədə baxırdım – «Moskovski komsomolets» qəzeti, başqa qəzetlər. Axı onlar belə ədəbsiz verilişlər, yazılar vermirlər. Siz elə verilişlər verirsiniz ki, bu adamlar, ümumiyyətlə, sizinlə üz-üzə gəlmək istəmirlər. Çünki siz «tikanlı» adamlarsınız. Mənə bir şey batıra bilmirsiniz. Amma batırırsınız da, mənim üçün fərq yoxdur. Nə deyirsiniz, deyin.

Sual: Cənab Prezident, Türkiyənin daxili işlər naziri istefaya göndərildi. Bəlkə də bu, Türkiyənin daxili işləridir. Amma strateji tərəfdaşlığı və digər yaxınlıqları nəzərə alsaq, bu istefa məsələsinə Sizin münasibətinizi bilmək olarmı?

Cavab: Birincisi, mən bunu səndən eşidirəm. Bilmirəm. İkincisi də, elə sən düz dedin. Bir ölkə başqa ölkənin daxili işlərinə qarışmamalıdır.

Sual: Cənab Prezident, Yaltada hərbi əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundumu?

Cavab: Yox. Bilirsiniz, orada elan etmişik, bu təşkilat hansısa bir başqa təşkilata, başqa ölkəyə qarşı müştərək hansısa hərbi işlər görmək üçün yaranmayıbdır. Ona görə də əvvəlki görüşlərdə də, bu görüşlərdə də müzakirə olunmayıbdır.

XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ INFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN RƏHBƏRLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ

14 iyul 2001-ci il

Prezident Sarayında Rusiya Federasiyasının və bir sıra başqa ölkələrin kütləvi informasiya vasitələrinin rəhbərlərini qəbul edən dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev qonaqları səmimiyyətlə qarşılayaraq dedi:

– Sizin hamınızı Azərbaycanda salamlayıram. Moskvadan eyni vaxtda bu qədər jurnalistin Azərbaycana gəldiyini xatırlamıram. Amma görünür, iş təkcə sayda deyil, həm də ondadır ki, siz çox nüfuzlu qəzetləri, nəşrləri və s. təmsil edirsiniz. Mən buna şadam və bu təşəbbüsü yüksək qiymətləndirirəm. Çünki təəssüf ki, biz özümüzü indi Azərbaycanın necə yaşadığı, burada nələr baş verdiyi, ölkəmizin hansı problemlərlə, proseslərlə, hansı çətinliklərlə qarşılaşdığı barədə Moskva mətbuatı vasitəsilə ictimaiyyətə istədiyimiz kimi məlumat verə bilmirik. Bir halda ki, siz buraya gəlmisiniz, insanlarla ünsiyyətdə olacaqsınız, deməli, sizin şəxsi təəssüratınız olacaqdır. Deyirlər ki, indi mətbuat dördüncü hakimiyyətdir. Nə olar, qoy hakimiyyət çox olsun. Qoy mətbuat dördüncü hakimiyyət olsun. Biz bunu qəbul edirik. Buna görə də başlıcası odur ki, mətbuat özünün dördüncü hakimiyyət olmaq vəzifəsini bu və ya digər işə bələdliklə yerinə yetirsin. Bundan ötrü ən yaxşı üsul işə jurnalistin özünün tanış olması, özünün görməsi, özünün eşitməsidir.

Məsələn, biz, uzun illər ərzində həm keçmiş Sovetlər İttifaqında və həm də indi rəhbər işdə olan insanlar həmişə onu əsas götürmüşük ki, əlbəttə, daha çox öz aparatlarımızın, nazirliklərimizin, baş idarələrimizin məlumatı əsasında işləyirik. Eyni zamanda, biz həmişə onu əsas götürmüşük ki, bununla yanaşı, şəxsi tanışlıq, hər şeylə olmasa da, hər halda mövcud olanların bir hissəsi ilə tanışlıq həmişə daha faydalıdır. Yeri gəlmişkən, keçmişdə bu mənim həyat təcrübəmdə bir qayda idi və ona indi də əməl edirəm. Bu mənə çox kömək etmişdir. Çünki deyək ki, şəxsi görüşlər zamanı gördüklərimi, duyduqlarımı, hiss etdiklərimi

müxtəlif səviyyəli əməkdaşların verdikləri informasiyadan heç vaxt ala bilmirdim. Ona görə də hesab edirəm ki, siz bu səfərinizdə Azərbaycanı daha yaxşı tanıyacaqsınız. Mən deyə bilmərəm ki, onu tamamilə tanıyacaqsınız, bundan ötrü daha çox vaxt, daha çox ünsiyyətdə olmaq və s. lazımdır, amma hər halda, Azərbaycanı daha yaxşı tanıya biləcəksiniz. Bu, bizim üçün xüsusilə vacibdir. Çünki təəssüflər olsun, hər yerdə – dünyada da, o cümlədən Moskva mətbuatında da yalan məlumat vermədən, hansısa əsassız şayiələrə, qeyri-mötəbər mənbələrə istinad etmədən ötürmələr. Amma qəzetləri, jurnalları oxuyan insan özü nəticə çıxarır. Çox zaman da inanır ki, yəqin düz yazılmışdır.

Ona görə də şadam ki, siz gəlmisiniz. Mənə dedilər ki, siz dünən axşamdan bəri burada nəse görə bilmisiniz və hələ görəcəksiniz. Biz indi sizinlə görüşürük, yəqin ki, sizin başqa görüşləriniz də olacaqdır. Məndən xahiş edə bilərsiniz ki, sizinlə sabah qeyri-rəsmi şəraitdə də görüşüm. Qeyri-rəsmi şəraitin nə olduğunu başa düşməyəm, çünki bizim bütün həyatımız belə şəraitdə keçir.

Bununla belə, sizin arzunuzu yerinə yetirmək üçün biz yəqin ki, nəse düşünüb tapa bilərik. Mən sizi bir daha salamlayıram və sizi dinləməyə hazırım.

Nümayəndə heyətinin rəhbəri, Rusiyanın İTAR-TASS informasiya agentliyinin baş direktoru Vitali İqnatenko səmimi qəbula görə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə təşəkkür etdi.

Vitali İqnatenko: Sizinlə görüşmək, Bakıda olmaq və ölkənizin nailiyyətlərini öz gözümüzlə görmək, onun problemlərini, ağrılarını hiss etmək bizim üçün böyük şərəfdir. Biz indicə qaçqınlarla görüşmüşük. Bu sizin ölkənizdə olduğumuz müddətdə bizim üçün ən həyəcanlı an idi. Mən onu da demək istədim ki, bu gün iyulun 14-dür. Bizim yadımızdadır ki, düz 32 il əvvəl Siz respublikaya rəhbərlik etməyə başlamışdınız. Müxtəlif vaxtlar olub, Siz heç də həmişə burada olmamısınız, lakin respublikanın taleyinə və işlərinə Sizin təsiriniz daim güclü olubdur. Biz də Sizi təbrik edirik və demək istəyirik ki, cəmi iki gün ərzində bir sıra görüşlər keçirmişik. Sizin qeyri-rəsmi andlandırdığınız görüşə gəldikdə isə biz, sadəcə, Sizinlə bir daha görüşmək istəyirik.

Burada Rusiyanın, Ukraynanın, Latviyanın ən açıq, ən nüfuzlu nəşrləri təmsil olunmuşdur. Hesab edirəm ki, bizim burada gördüklərimiz ölkələrimizin bir-birini yaxından başa düşməsinə və hiss etməsinə,

Sizi öz aramızda hiss etməyimizə kömək edəcəkdir. Səfərimizin başlıca məqsədi də budur.

Heydər Əliyev: Vitali Nikitiç, sağ olun. Bəli, bu gün mənim üçün doğrudan da əlamətdar gündür. Əlbəttə, bu gün bəşəriyyət tarixində çox əlamətdar bir gün – Bastilyanın alınması günü, Fransanın milli bayramıdır. Bu, təkcə Fransanın həyatında tarixi fakt deyildir. Bu, sonrakı dövrlərdə bütün dünyada insan cəmiyyətinin inkişafı proseslərinə çox böyük təsir göstərmişdir. Mənə xoşbəxtlik nəşib olub ki, 32 il bundan əvvəl, 1969-cu il iyulun 14-də respublikanın rəhbəri seçilməyim məhz həmin günə təsadüf etmişdir. Ona görə də keçmişdə mən burada işləyərkən həmin gün məni təbrik edəndə soruşurdum ki, nə münasibətlə – Bastilya günü münasibət ilə təbrik edirsiniz? Mənə deyirdilər ki, biz Bastilya gününün nə vaxt olduğunu xatırlamırıq. Biz sizi öz gününüz münasibətilə təbrik edirik. Mən isə Bastilya gününü həmişə xatırlayıram. Xüsusən də bu gün Fransa səfirliyindəki qəbulda iştirak etmək, onları milli bayramları münasibətilə təbrik etmək fikrindəyəm. Təbrikinizə görə sağ olun.

Həqiqətən də 32 il az müddət deyildir. Bu dövr ərzində mənim həyatımda çox şey olubdur. Ancaq mühüm olanı odur ki, mən bütün bu sınaqlardan, bütün bu çətinliklərdən keçmişəm və yaşayıram. Yəqin ki, hələ çox illər yaşayacağam. Belə taleyi olan insan indi çətin ki, tapılsın. Çünki mən 14 il burada işləmişəm. Respublikaya rəhbərlik etmişəm, sonra 5 il Moskvada Siyasi Büronun üzvü, Sovetlər İttifaqı kimi fəvqəldövlətin Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini işləmişəm. Sonra isə təqib dövrü olmuş və o, təxminən üç il davam etmişdir. Sür-gün dövrü də olmuşdur – mən məcbur olub Moskvadan Bakıya gələndə, mənə burada yaşamağa imkan vermədilər. Mən vətənimə – doğulduğum, hazırda blokada vəziyyətində olan Naxçıvana getdim. Orada üç il yaşadım. Ondan sonra artıq 8 ildir Bakıda yaşayırsınız və vaxtilə tikdiyim həmin bu binada işləyirəm.

İnsanların taleyi müxtəlifdir. Kimsə öz taleyindən razı olur, kimsə narazıdır. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, mən öz taleyimdən çox razıyam. Çünki qısa ömür, qısa tale o qədər də maraqlı deyildir. Amma insan cürbəcür hadisələrlə qarşılaşanda, hər cür sınaqlardan çıxanda, yəqin ki, həm də daha çox təcrübə toplayır, daha da mətinləşir və bu mənada mən öz taleyimdən çox razıyam. Sabah nə olacağını bilmirəm, amma onu bilərəm ki, bundan sonra daha yaxşı olacaqdır. Ona görə ki,

bu ilin axırında biz Azərbaycanın müstəqilliyinin 10-cu ildönümünü qeyd edəcəyik. Bəzi çətinliklərə baxmayaraq, biz bu onillik yubileyə, hər halda, müsbət nəticələrlə gedirik. Gələcəkdə isə, hesab edirəm, ölkəmizi daha varlı, daha yaxşı, daha gözəl etmək, Azərbaycanın bütün vətəndaşları üçün daha yaxşı həyat şəraiti yaratmaq imkanımız var. Hər halda, belə perspektiv realdır və bu, təkcə təxəyyül deyil, həm də əlimizdə olan bütün hesablamalara əsaslanan proqnozdur.

Sizi Azərbaycan barəsində nə maraqlandırır, mən sizə nə kömək edə bilərəm? Siz çoxlu informasiya alırsınız, məndən neyi öyrənmək istəyirsiniz?

Viktor Loşak («Moskovskiyə novosti» qəzetinin baş redaktoru): Cənab Prezident, çoxumuz Bakıya ilk dəfə gəlmişik. Bizim qəzetlər Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlər haqqında yazır. Bu münasibətlərin perspektivlərini bilmək istərdik.

Heydər Əliyev: Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin bizim üçün öncül əhəmiyyəti var. Yəqin ki, siz burada olduğunuz qısa müddətdə Azərbaycan əhalisinin böyük əksəriyyətində Rusiya ilə bağlı əhval-ruhiyyəyə əmin oldunuz. Xalqımız 200 il Rusiyanın tərkibində yaşamışdır. XIX əsrin əvvəlindən çar Rusiyası imperiyasının tərkibində, 1920-ci ildən isə Sovetlər İttifaqının tərkibində. İndi son on ildir ki, biz müstəqillik şəraitində yaşayırıq. Ona görə də mən həmişə deyirəm ki, bu və ya digər zaman kəsiyini kim necə xarakterizə edir etsin, həmişə obyektiv olmaq lazımdır. Həm müsbət, həm də mənfi görmək lazımdır. Məsələn, 1813-cü il, sonra 1828-ci il Rusiya-İran müharibələri, əlbəttə, Azərbaycanı parçalamışdır. Həmin vaxt Azərbaycanda vahid dövlət olmasa da, ayrı-ayrı dövlətlər vardı. Keçmiş zamanlarda Azərbaycanı bütün Azərbaycanı birləşdirən dövlətlər olmuşdur. Düzünü deyək, Azərbaycan müstəmləkəyə çevrildi. Əlbəttə, bu müstəmləkə dövrü mürəkkəb idi, amma xalqımıza böyük fayda vermişdir. Əsrlər boyu müsəlman dininə etiqad edən Azərbaycan xalqı ümumbəşəri mədəniyyətə, ümumbəşəri dəyərlərə, Avropa dəyərlərinə qovuşdu – bütün bunlar Rusiya vasitəsilə, xüsusən XIX əsrin ikinci yarısında və təbii ki, XX əsrdə baş vermişdir.

Əlbəttə, sovet dövrünü bu gün çoxları pisləyir, onu mənfii cəhətdən işıqlandırır. Təbii ki, mən həmin dövrün faciələrini, məhrumiyyətlərini, çətinliklərini görürəm, ancaq eyni zamanda, həmişə demişəm və bu gün sizə də deyirəm ki, o dövrün öz üstünlükləri, müsbət nəticələri

olubdur. Məsələn, əgər bizim xalqımızı götürsək, həmin dövrdə kütləvi maariflənmə baş vermiş, insanların hamısı savadlanmışdır. Bu təkcə bizdə olmayıb, məgər Rusiyada savadlılar çox idi? Rusiya kəndlisi savadsız idi. Həmin dövrdə Azərbaycanda çox böyük məktəb şəbəkəsi, geniş ali təhsil şəbəkəsi yaradılmışdır. Azərbaycanda ilk universitet 1919-cu ildə – qısa müddət, cəmi 23 ay Müstəqil Azərbaycan dövləti mövcud olarkən yaradılmışdır. Sonra isə, demək olar ki, hər 2-3 ildən bir yeni ali təhsil müəssisələri açılırdı. Əslinə qalsa, azərbaycanlılar üçün ali təhsil almaq adı hala çevrilmişdi. Yaxud elmin inkişafını götürün. Əlbəttə, Azərbaycan xalqının tarixində görkəmli şəxsiyyətlər olduqca çoxdur və onlar ümumən dünya sivilizasiyasına, o cümlədən dünya elminə böyük töhfələr vermişlər. İstər riyaziyyat sahəsində, istər astronomiya sahəsində, istərsə də başqa sahələrdə onların adları məşhurdur, mən hələ qədim zamanlardan başlayaraq Azərbaycan ədəbiyyatının dəyərli nümunələrini demirəm. Amma bu bütün xalqı əhatə etmirdi. Xalqın bütünlüklə maariflənməsi, elmin geniş inkişafı, Azərbaycanda ali təhsilin adı hala çevrilməsi, mədəniyyətin ümumavropa səciyyəsi alması – bütün bunlar həmin dövrdə olmuşdur.

Məsələn, Azərbaycanda Avropa tipli teatr hələ 130 il əvvəl yaranmışdır. Onu kim yaratmışdır? Azərbaycanın qabaqcıl insanları. Bunun da başında görkəmli insanlardan biri olan Mirzə Fətəli Axundov dururdu. Məhz o, rus ədəbiyyatının təsiri altında belə dünyəvi teatr üçün ilk əsəri yaratmışdır. Onun «Puşkinin ölümünə» poeması məşhurdur. Yəqin ki, indiki yeni nəsil bunu bilmir. Mənim xatirimdədir, biz Azərbaycanda rus ədəbiyyatı günləri keçirəndə və sonra Moskvada bizim böyük şairimiz Səməd Vurğunun yubileyini keçirəndə o vaxtkı Rusiya ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələri iştirak edirdilər. Mən bu poemadan ayrı-ayrı parçaları əzbər deyəndə, hamı təəccübləndi və xoş hisslər keçirdi. Belə faktlar barəsində lap çox danışmaq olar. Hesab edirəm ki, rus və Azərbaycan xalqları arasında dostluq münasibətlərinin dərin köklərini və Azərbaycanın milli təhsil sisteminin, elminin və mədəniyyətinin yaranmasına rus mədəniyyətinin, rus elminin, təhsilinin necə böyük təsir göstərdiyini vurğulamaq üçün dediklərim kifayətdir. Ona görə də bütün bunları kənara atmaq olmaz. Nəinki olmaz, həm də bu, yolverilməzdir. Təbii ki, bütün bunlar qorunub saxlanır, nəsildən-nəsilə keçir.

Bütün bunlar Rusiya ilə Azərbaycan arasında, rus və Azərbaycan xalqları arasında dostluq münasibətlərinin zəminidir.

O ki qaldı müxtəlif dövrlərdəki münasibətlərə, həmin münasibətlər artıq bu və ya digər dövlətin siyasətindən, kimin hansı siyasət aparılmasından asılıdır. Biz deyə bilərik ki, dövlət müstəqilliyi əldə edildikdən sonra Rusiya ilə Azərbaycan arasında dövlətlərarası münasibətlər istənilən səviyyədə olmuşdur. Bunda bir tərəfi təqsirləndirmək olmaz. O tərəfin də, bu tərəfin də təqsiri olmuşdur. Amma əlbəttə, Azərbaycanı müəyyən dərəcədə Rusiyadan kənarlaşdıran ən böyük kədərli hadisə 1990-cı ilin 20 yanvarı idi. Siz yəqin ki, Şəhidlər Xiyabanında olmusunuz. Siz bilirsiniz, Sovetlər İttifaqının tarixində elə bir hal olmamışdı ki, dövlət öz xalqına qarşı təcavüz etsin. Tarixi siz də bilirsiniz, mən də bilirəm. Tarixin xeyli hissəsi mənim gözlərim qarşısında keçmişdir. 1956-cı ildə Macarıstana sovet qoşunlarının yeridilməsini xatırlayıram, sonra araşdırdılar, etiraf etdilər ki, bu səhv idi, amma insanlar həlak oldu. 1968-ci ili, Çexoslovakiyaya qoşun yeridilməsini xatırlayıram, 1978-1979-cu illəri, Əfqanıstana qoşun yeridilməsini xatırlayıram. Bunda Sovet dövlətinin maraqları var idi və o zaman, əlbəttə ki, bu maraqlar siyasətlə şərtlənmişdi, lakin tarix bütün bunları pislədi.

Amma Sovetlər İttifaqının mövcud olduğu dövrdə bir müttəfiq respublikaya, bir xalqa qarşı dövlətin iri qoşun kontingenti göndərilsin – belə şey olmamışdır. Bu, bəlkə də Sovetlər İttifaqının tarixində, ilk növbədə, Kommunist Partiyasının tarixində ən faciəli epizoddur. Əlbəttə, mən demək istəmirəm ki, məsələn, 20-ci və 30-cu illərin kütləvi repressiyaları faciə deyildir. Yox, bu məlumdur. Repressiyalar hər yerdə – Rusiyada da, Ukraynada da, Azərbaycanda da, Orta Asiyada da olmuşdur. Bu, dövlətin Sovet hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün yenə də öz xalqına qarşı siyasəti idi. Bu, NKVD-nin əli ilə edilirdi. Amma belə bir dövlətin, fəvqəldövlətin qoşunlarının bir gecədə Bakıya göndərilməsi və dinc insanları məhv etməsi – bu, Sovetlər İttifaqının tarixində yeganə haldır, bu, qara ləkədir. Əgər bu gün Rusiyada, Moskvada kimsə bunu unutmaq və ya həmin cinayəti törətmiş insanlara bəraət qazandırmaq, onları bağışlamaq istəyirsə, mən indiyədək də hesab edirəm ki, onlar düzgün hərəkət etmirlər. Heç bir cinayət cəzasız qalmamalıdır. Cəza necə olmalıdır – bu, başqa məsələdir.

Əlbəttə, bu fakt Azərbaycan-Rusiya münasibətləri üçün çox ağır yük oldu. Özü də bu, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında əslində müharibə gətirdiyi bir vaxtda baş vermişdi. Azərbaycan ərəzisinin bir hissəsinə göz dikən Ermənistan 1988-ci ildə özünün bu qanunsuz iddiaları-

nı açıq-aşkar silah gücünə reallaşdırmağa başladı ki, bu da qanlı münaqişəyə və nəhayət, müharibəyə gətirib çıxardı.

İkinci belə fakt odur ki, o zamanki sovet rəhbərliyi münaqişənin qarşısını almadı, halbuki bunu edə bilərdi, çünki o vaxt Sovetlər İttifaqı çox güclü idi.

Bu mən Moskvada, Kremldə bütün vəzifələrdən istefa verdikdən, demək olar, bir ay-ay yarım sonra baş verdi. Mən Sovetlər İttifaqının o vaxtki vəziyyətini hamıdan yaxşı bilirdim. Üstəlik, bilirdim ki, ayrı-ayrı qüvvələr həmin münaqişənin genişlənməsinə müəyyən dərəcədə imkan yaradırlar. Əlbəttə ki, bunun özü də insanları nəinki Sovet dövlətindən, təbii ki, Rusiyadan da uzaqlaşdırırdı, axı insanların şüurunda Sovetlər İttifaqı ilə Rusiya eyni şey idi.

Şübhəsiz ki, müstəqillik əldə olunduqdan sonra Azərbaycanda tək-cə ciddi nöqsanlara, səhvlərə deyil, ciddi cinayətlərə də yol verildi. Kommunist rejimi zamanı həm Azərbaycanın özünün rəhbərliyi, həm də sovet rəhbərliyi tərəfindən, sonra isə kommunist rejimini əvəz edən rəhbərlik – Xalq Cəbhəsi tərəfindən. Onlar çox cinayətlər törətmişlər. Bəlkə də Azərbaycan tərəfinin bu hərəkətləri də Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətləri mürəkkəbləşdirən amil olmuşdur. Hətta MDB yaradılanda da Azərbaycan onun tərkibinə daxil olmadı. Mən 1993-cü ilin iyununda buraya gəldim, bir neçə gündən sonra respublikaya rəhbərlik etməyə başladım, xalqı, cəmiyyəti MDB-yə daxil olmağın zəruriliyinə inandırmaq üçün bir neçə ay işləmək lazım gəldi. Hərçənd, müxalifətdəkilərin bir çoxu mənə bu gün də təqsirləndirir ki, düzgün hərəkət etməmişəm. Deyirlər ki, bu, Azərbaycanın milli mənafehlərinə ziddir. Ancaq bu, tək-cə mənim qərarım deyildi, həm də Parlamentin qərarı idi. Ona görə də əgər bizim həmin zaman kəsiyindəki münasibətlərimizi götürsək, onda belə bir mərhələ də vardır.

Sonrakı dövrdə isə biz Rusiya rəhbərliyinə təkidlə müraciət edirdik ki, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münaqişənin həllinə kömək göstərsin. Rusiya buna müsbət təsir göstərmək üçün hər hansı bir ölkədən daha çox imkanlara malik idi – yeri gəlmişkən, bu gün də malikdir – ancaq bu kömək olmadı. Təbii ki, bütün bunlar Rusiya ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı münasibətlərdə mənfi halları müəyyən dərəcədə gücləndirirdi. Amma bizim hakimiyyət, mən özümün rəhbərlik etdiyim dövləti nəzərdə tuturam, çox illərdir ki, Rusiya ilə bütün sahələrdə – həm siyasi, həm iqtisadi, həm sosial, həm də humanitar sahədə, bütün

başqa sahələrdə münasibətləri inkişaf etdirmək, dərinləşdirmək və yaxşılaşdırmaq mövqeyində möhkəm durur.

1997-ci ildə mən Moskvaya rəsmi səfər etdim, biz prezident Yeltsin ilə müqavilə imzaladıq. Ancaq biz bundan sonra da Azərbaycanca rəğbət baxımından böyük dəyişiklik hiss etmədik. Rusiyada rəhbərlik dəyişmişdir. Vladimir Vladimiroviç Putin prezident seçilmişdir. O, rəhbərlikdə çox dəyişikliklər edibdir. Mən bunu çox böyük tarixi hadisə hesab edirəm ki, o, XXI əsrin əvvəlində ilk rəsmi səfərini yanvarın 9-da Azərbaycana etmişdir. Deməliyəm ki, buna qədər Rusiyanın nə prezidenti, nə də hökumət başçısı Azərbaycanda səfərdə olmamışdı, halbuki biz onları dəfələrlə dəvət etmişdik.

Mən hesab edirəm ki, indi münasibətlərimizi dərinləşdirmək və inkişaf etdirmək üçün çox yaxşı şərait var. Prezident Putinin Azərbaycana səfəri çox uğurla keçdi. Açıqını deyim ki, xalq onun səfərini böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşıladı. Bu çox mühümdür. Çünki xalqın ürəyində incikliklər olsa da, başqa hissələr daha güclü idi. Sadəcə olaraq, həmin hissələrin özünü büruzə verməsinə imkan yaratmaq lazım idi. Mən hesab edirəm ki, hazırda ölkələrimiz arasında yaxşı, xeyirxah münasibətlər mövcuddur. Münasibətlərimizi daha da inkişaf etdirmək və dərinləşdirmək üçün yaxşı perspektivlər vardır.

Əlbəttə, burada bir amil var – bu, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında hələ də davam etməkdə olan münaqişədir. Bu münaqişənin tarixi, onun səbəbləri və gedişi haqqında nə dərəcədə məlumatınız olduğunu bilmirəm. Buna baxmayaraq, sizə bu barədə qısaca danışmaq istəyirəm.

Dağlıq Qarabağ əzəli Azərbaycan torpağıdır. Bir vaxtlar, XIX əsrdə erməniləri İrandan Qarabağa köçürüblər və onlar orada yaşamışlar. Əslində, ermənilər tək-cə orada deyil, Bakıda da, başqa şəhərlərdə də yaşamışlar. Bütün bunlar çarizm dövründə, Sovet hakimiyyəti dövründə olmuşdur. Burada qeyri-adi bir şey yoxdur. Eynilə azərbaycanlılar da indiki Ermənistanda yaşayırdılar. İndiki Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların sayı vaxtilə ermənilərdən çox olmuşdur. İrəvan xanlığı var idi. O, Yerevan ətrafındakı böyük bir ərazini əhatə edirdi və Azərbaycan xanlığı idi. Azərbaycanın, İranın böyük bir hissəsinə sahib olan Qacarlar tayfasından Qacar adlı bir xan olmuşdur. Qacarların neçə-neçə nəslə İrandan şahı olmuşdur. Mən tarix barədə danışub, sizin vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Kim maraqlanırsa, ilk mənbəyə müraciət edə bi-

lər. Bununla belə, sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Ermənistanda azərbaycanlılar yaşayırdı, hərçənd tədricən oradan sıxışdırılıb çıxarıldılar. Azərbaycanda ermənilər yaşayırdı, lakin onları buradan sıxışdırıb çıxarmırdılar. 1923-cü ildə, Sovetlər İttifaqı müttəfiq respublikaların sərhədlərini öz bildiyi kimi dəyişdirməyə başladığıda, ermənilər qərara gəldilər ki, Dağlıq Qarabağda muxtar vilayət yaratmaq lazımdır. Onlar bunu əsas götürüdürlər ki, Azərbaycanın həmin hissəsində ermənilər çoxluq təşkil edirlər. Azərbaycanın tərkibində vilayət yaşayırdı, həm də çox yaxşı yaşayırdı. Heç bir problem yox idi. Mən Azərbaycana 14 il rəhbərlik etdiyim zaman dəfələrlə Dağlıq Qarabağda bu vilayəti Ermənistanla birləşdirməyin zəruriliyi əhval-ruhiyyəsini qızıdırarsalar da, sizə açığımı deyim ki, Azərbaycan rəhbəri kimi mən Azərbaycanın başqa bölgələrinə nisbətən Dağlıq Qarabağın sosial-iqtisadi inkişafına həmişə böyük diqqət yetirirdim. Heç bir problem yox idi. Problemləri yaratdılar. Kim yaratdı? Ermənistandan olan ayrı-ayrı adamlar.

Mən burada sovet ədəbiyyatı günlərinin keçirildiyi 1975-ci ili xatırlayıram. Adları tarixdə yaşayan bir çox böyük yazıçılar tədbirdə iştirak etməyə gəlmişdilər. İndi onların bir çoxu həyatdan getmişdir. Çox maraqlı görüşlər keçirildi. Mariyetta Şaginyan da gəlmişdi. Siz onu tanıyırsınız, xatırlayırsınız. O, 100 yaşınadək yaşamışdır. Əvvəllər mən onunla tanış deyildim. Əlbəttə, əsərlərini oxumuşdum. O, buraya gəlmişdi. Bütün tədbirlərdə iştirak edirdi. M.Şaginyan hələ İkinci Dünya müharibəsindən əvvəl Bakıda olmuşdu. Deyirdi ki, 1948-ci ildən sonra Bakıda olmamışdır. O xahiş etdi ki, burada qonaq qalmaq istəyir. Mən də razılıq verdim. Təxminən 20 gün mənim qonağım oldu.

Onda mən dedim ki, bilirsiniz nə var, sizdən xahiş edirəm, ermənilərin yaşadığı bölgələrə gedin. Mən xahiş etdim və o, Dağlıq Qarabağa getdi. Əlbəttə, Bakıda erməni çox idi, onlarla ünsiyyətdə olmuşdu. Gəncəyə, Azərbaycanın başqa bölgələrinə getdi və qayıdıb gəldi. Mənim rəhmətlik həyat yoldaşım da incəsənətlə, ədəbiyyatla çox maraqlanırdı. Elə oldu ki, lap əvvəldən onunla Mariyetta Sergeevna arasında yaxşı münasibətlər yaranmışdı. Bazar günü biz onu evimizə dəvət etdik, bütün günü bir yerdə keçirdik. Onun burada olduğu axır günlər idi. O öz kitabını mənə bağışladı və dedi: «Bilirsinizmi, mən bütün ermənilərlə görüşdüm və onlara dedim ki, siz burada başqa yerlərdə olduğuna nisbətən daha yaxşı yaşayırsınız». Onun dediklərini indi də xa-

tırlayıram: «Ermənilər Azərbaycanda yağ-bal içində yaşayırlar». Onu da dedi ki, bir həftə Yerevanda qalıb, oradan gəlir. Bir də dedi ki, ədəbiyyat, elm xadimləri arda-arası kəsilmədən onun görüşünə gəlirdilər. Əllərində də 100 nəfərə yaxın görkəmli şəxsin imzaladığı siyahı. Onlar Sovetlər İttifaqının rəhbərliyindən Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsini xahiş edirlər. O, onları dinləyib demişdi ki, siz lazımsız işlə məşğul olursunuz. Əvvəla, mən bu siyahıya heç vaxt imza atmıyacağam, ikincisi, mən sizə bu işlə məşğul olmağı məsləhət görmürəm. Mariyetta Şaginyan isə şəxsiyyət idi.

Bu faktla mən demək istəyirəm ki, zaman-zaman bu məsələni qaldırırdılar. Lakin Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi həmişə onu yatırırdı. Amma 1988-ci ildə həmin məsələ yenidən ortaya çıxanda Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi bunu yoluna qoymaq üçün nəinki tədbir görmədi, əksinə, bu işə hətta rəvac verdi. Ona görə də o zaman Sovetlər İttifaqının, Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra isə Rusiyanın bu münasibətdə Ermənistan və Azərbaycan barəsində mövqeyi eyni deyildi. Hamı hiss edirdi ki, burada ikili standart var. Həmin münasibətdə Ermənistanla daha çox həvadarlıq edilir, Azərbaycana isə başqa münasibət bəslənirdi. Bu da müəyyən bir ab-hava yaradırdı. Mən sizə 1990-cı il hadisələri barədə danışdım. Biz bu məsələni Parlamentdə müzakirə etdik. Bəziləri çıxış edib deyirdilər ki, Rusiya əsgəri Bakıya soxulmuşdu. Mən isə deyirdim ki, Rusiya əsgəri yox, sovet əsgəri, sovet qoşunları, çünki onlar Rusiyanın deyil, Sovetlər İttifaqının qoşunları idi. Adamların şüurunda bu eyniləşir və vəziyyəti mürəkkəbləşdirir.

Xoşbəxtlikdən Vladimir Vladimiroviç Putin münasibəti nizamla salmaq üçün fəal işə başladı. ATƏT-in Minsk qrupu 1992-ci ildən fəaliyyət göstərir. Ona Avropanın 12 dövləti, habelə Amerika Birləşmiş Ştatları daxildir. İlk vaxtlar, təxminən 1997-ci ilədək bu işlə təkəcə Rusiya məşğul olurdu. Lakin təəssüflər olsun ki, Rusiya nümayəndəsi normal mövqə tutmurdu və buna görə də məsələni həll etmək mümkün olmurdu. 1997-ci ilin əvvəlindən üç dövlət – Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa həmsədr oldular. 1998-ci ildə onlar təkliflər verdilər və biz həmin təkliflərlə razılaşıdıq. Təkliflər hansılar idi? Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağa yüksək özünüidarə statusu verilsin. Ermənistan isə bununla razılaşmır. Ermənistan Dağlıq Qarabağa müstəqillik statusu verilməsini və ya Dağlıq Qarabağı Ermənistanla birləşdirməyi tələb edir. Biz bununla razılaşa bilmərik. Biz Minsk qrupunun, həmin

üçlüyün iki təklifini qəbul etdik, Ermənistan isə rədd etdi. Yeri gəlmişkən, 1997-ci ilin axırında prezident Ter-Petrosyan hər halda belə bir qənaətə gəldi ki, vəziyyətdən bundan yaxşı çıxış yolu yoxdur. O, açıq bildirdi ki, həmin təklifləri, yəni Dağlıq Qarabağ ətrafında işğal olunmuş 7 rayondan Ermənistan silahlı qüvvələrinin çıxarılmasını, sonra isə Dağlıq Qarabağın statusu haqqında danışıqlar aparılmasını, yəni Dağlıq Qarabağa yüksək status verilməsini dəstəkləyir. O öz fikrini açıq bildirdi, Moskvada «Nezavisimaya qazeta»da və öz vətəninə, Ermənistan-da geniş məqalə dərc etdirdi. Lakin ona mane oldular. 1998-ci ilin fevralında o, istefa verdi.

Biz və Ermənistan 1994-cü ildə atəşin dayandırılması haqqında qərar qəbul etdik. Yeddi ildir ki, müharibə yoxdur, döyüş əməliyyatları aparılmır, təmas xəttində hansısa əsgər in o tərəfə və ya əksinə, atəş açdığı, hansısa əsgərin həlak olduğu nəzərə alınmazsa, atışma yoxdur. Yəni hərbi əməliyyatlar aparılmır, lakin vəziyyət necədir? Özünü «respublika» elan etmiş Dağlıq Qarabağ başdan-başa işğal altındadır və yeri gəlmişkən, təəssüflər olsun ki, bəzi yerlərdə həmin «respublika» tanımaq istəyirlər. Hətta cənab Seleznyov da belə bir bəyanat vermişdir ki, Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birlikdə Rusiya-Belarus ittifaqına daxil ola bilər. Doğrudur, bizim Parlamentin sədri Seleznyov məktub yazdı. Seleznyov cavab verdi ki, belə bir söz deməmişdir. Lakin bu, mətbuatda dərc edilmişdi.

Özünü «respublika» elan etmiş Dağlıq Qarabağ əslində Ermənistanın bir hissəsinə çevrilmişdir. Dağlıq Qarabağın hüduqlarından kənarda Azərbaycanın yeddi rayonu işğal olunmuşdur. Beləliklə, Azərbaycan ərazisinin 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal altındadır. İşğal edilmiş həmin torpaqlardan bir milyondan çox azərbaycanlı qovulmuşdur. Səkkiz ildir, ən azı yeddi ildir ki, onlar çox ağır şəraitdə yaşayırlar.

Bu gün sizin gördükləriniz çadır şəhərciklərində görə bilərsiniz müqayisədə cənnətdir. Mən sizdən xahiş edəcəyəm ki, bir müddətdən sonra daha bir səfərə gəlsiniz. Mən sizin üçün hər cür şərait yaradacağam, sizi bütün nəqliyyat növləri ilə təmin edəcəyəm. Bircə xahişim olacaq ki, siz həmin çadır şəhərciklərinə gedəsiniz və öz yaşayış yerlərindən qovulmuş adamların hansı şəraitdə yaşadıklarını öz gözlərinizlə görə bilərsiniz.

Biz bütün bunlara ona görə dözüürük ki, münaqişənin dinc yolla nizama salınmasına nail olaq. Həmin insanlar əcdadlarının və özlərinin

bir çox yüzilliklər ərzində topladıqları bütün sərvətlərdən məhrum olmuşlar. Bu insanlar ağır şəraitdə yaşayırlar, onlar işləmirlər. Biz onları müəyyən dərəcədə təmin etməli oluruq. Lakin büdcəmizdən ayırdığımız vəsait onların yaşayışı üçün, təbiidir ki, kifayət etmir.

Siz təşəvvür edirsinizmi, dünyada buna bənzər vəziyyət yoxdur. Lakin əfsuslar olsun ki, dünya ictimaiyyəti buna normal hal kimi yaşayır. Bu məsələ harada müzakirə olunursa, Ermənistan və Azərbaycana eyni gözlə baxılır. BMT Təhlükəsizlik Şurasının Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərindən dərhal çıxarılmasını tələb edən dörd qətnaməsi vardır. Ermənistan həmin qətnamələri yerinə yetirmir. ATƏT-in 1994-cü ildə Budapeşt sammitində, 1996-cı ildə Lissabon sammitində qəbul edilmiş sənədləri var. Ermənistan onlara məhəl qoymur. Bu səbəbdən də biz belə bir vəziyyətdəyik.

İki gün əvvəl mən Minsk qrupunun həmsədrələrini qəbul etdim. Ən müsbət hal budur ki, üç həmsədrin liderləri – prezident Buş, prezident Putin, prezident Şirak arasında, zənnimcə, səmimi münasibətlər yaranmışdır. Burada olmuş həmsədrələr dedilər ki, prezident Putin və prezident Buş Sloveniyada görüşəndə həmin məsələni müzakirə etmişlər və münaqişəni birlikdə aradan qaldırmağı birinci dərəcəli məsələ sayırlar. Prezident Şirak Rusiyada, Sankt-Peterburqda olarkən prezident Putinlə söhbət etmiş və bu zaman həmin məsələ də müzakirə olunmuşdur.

Mən özüm dəfələrlə prezident Putinlə görüşmüşəm, bir neçə dəfə prezident Şirakla görüşmüşəm. Corc Buş ABŞ prezidenti seçilən kimi mən onunla da Vaşinqtonda görüşdüm və bu barədə xahiş etdim. Mən təkrar edirəm, bizi sevindirir ki, bu üç böyük ölkə, üç böyük dövlət və onların buraya gələn nümayəndələri bəyan ediblər ki, həmin məsələnin həllini tapmaq üçün həmsədrələr arasında, yəni bu ölkələr arasında indiyədək heç vaxt bu cür həmrəylik olmamışdır.

1999-cu ildən başlayaraq, Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti arasında birbaşa görüşlər keçirilir. Həmin görüşlərdə bir vaxt biz irəliləyiş əldə etmişdik, o mənada ki, qarşılıqlı güzəştlərin olması barədə razılığa gəlmişdik – yəni həm Azərbaycan tərəfindən güzəştlər, həm də Ermənistan tərəfindən güzəştlər. Həmin kompromislərin konturları müəyyən dərəcədə məlum idi. Lakin 1999-cu ilin axırında Ermənistan bundan imtina etdi. İndi isə yenidən təkid edir ki, bilirsinizmi, Dağlıq Qarabağ müstəqil olmalıdır, Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birləşməlidir.

Axı beynəlxalq hüquq var, beynəlxalq hüquq normaları var, hər bir dövlətin ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı barədə ATƏT-in prinsipləri, Helsinki aktu var. Həmin prinsiplər sarsılmazdır və beynəlxalq təşkilatlar bu mövqələrdə möhkəm dayanmışlar. Hər bir ölkənin Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən tanınmış dövlət sərhədləri pozulmazdır. Bu prinsipləri pozanlar cəzalandırılmalıdır. Lakin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulmuşdur, ərazimizin 20 faizi işğal altındadır. Bizim sərhədlərimiz pozulmuşdur. Biz sərhədlərimizin xeyli hissəsini itirmişik. Lakin BMT də, ATƏT də bizi razılığa gəlməyə çağırır.

Ermənistan torpaqlarımızı işğal etmələri ilə əlaqədar yaranmış müəyyən üstünlükdən istifadə edərək, öz dediyində təkid edir. Biz isə bununla razılığa bilmərik.

Mən ad çəkmək istəmirəm, bəzi ölkələrin liderləri ilə söhbət edərkən demişəm: yaxşı, siz öz ərazi bütövlüyünüzün pozulması ilə razılığa bilərsinizmi? Xeyr. Siz razılışarsınız? Xeyr. Bəs siz razılışmadığınız halda, nə üçün hesab edirsiniz ki, başqaları razılışmalıdırlar?

Bir vaxtlar bizi bunda təqsirləndirməyə çalışırdılar ki, guya biz Çeçenistana kömək edirik. Moskva qəzetlərində də bu barədə yazılır, televiziya da hər cür verilişlər gedirdi. Mən sizə demək istəyirəm ki, bütün bunlar ağ yalandır, böhtandır. Mən Rusiya Sərhəd Qoşunlarının rəisini buraya çağırmağa oldum və ona bu barədə dedim. Dedilər ki, guya sərhəd mühafizə olunur, lakin onlar hansısa cığırlardan keçirlər. Mən onlara dedim: bu cığırları tapın. Tapa bilmədilər. İş bundadır ki, bizim Rusiya ilə sərhədimiz Dağıstandan keçir. Çeçenistan ilə sərhədlərimiz yoxdur. Yəni Azərbaycandan Çeçenistana getmək üçün Dağıstandan keçmək lazımdır. Rusiyanın bizimlə sərhədi Dağıstanın bizimlə sərhədidir. Orada Rusiya Sərhəd Qoşunlarının güclü qüvvələri dayanmışdır. Tutaq ki, biz tərəfdən kimsə sərhədi keçir, bəs onlar nə üçün buraxırlar?

Biz, yəni Çeçenistanda baş verənləri heç vaxt müdafiə etməmişik. Çünki biz özümüzü on ildir ki, separatizmdən əziyyət çəkirik. Biz separatizmin əleyhinəyik, biz terrorizmin əleyhinəyik. Çünki biz bundan əziyyət çəkirik. Rusiya Çeçenistanda terrora əl atan, Çeçenistanı Rusiyadan ayırmaq istəyən qüvvələrə qarşı antiterror tədbirləri həyata keçirir. Biz həmin qüvvələri müdafiə etmirik. Biz hesab edirik ki, Rusiya düzgün hərəkət edir.

Əgər belədirsə, bəs onda nə üçün Azərbaycandakı erməni separatizmi pislənmir? Nə üçün terrorizm pislənmir?

Təəssüf ki, biz – Azərbaycan – Ermənistanla müqayisədə informasiya sarıdan geri qalırıq. Əvvəla, Moskvanın informasiya orqanlarında, mətbuatda işləyən çox adamlar Ermənistanın mənafeələrini müdafiə edirlər və ya sadəcə olaraq, onlarla əlaqədədirlər. Bizim belə imkanlarımız yoxdur. Ona görə də, mənə elə gəlir ki, indi Moskvada, Rusiyada, cəmiyyətdə düzgün təsəvvür olmalıdır. Nə olmuşdur? Münaqişə nə üçün yaranmışdır? Bunda bizim günahımız yoxdur. Biz Ermənistanın ərazisinə hücum etməmişik. Biz Ermənistan ərazisinin bir cə metrini də işğal etməmişik. Ermənistan bizə hücum edib, Ermənistan bizim ərazimizi işğal etmişdir. Ermənistan işğal olunmuş ərazilərdən bir milyon azərbaycanlıyı qovmuşdur.

Mən bu barədə danışarkən, bir tərəfdən, sizə real vəziyyət haqqında, bu məsələnin tarixi barədə məlumat vermək istəyirəm. Çünki bu məsələnin tarixini təhrif etməyə çalışırlar. Əfsuslar olsun ki, bəzən bu, mətbuat orqanlarının səhifələrinə də yol tapır. Digər tərəfdən, mən sizin diqqətinizi cəlb etmək istəyirəm ki, ədalətin tərəfində olasınız.

Biz heç bir şey istəmirik, biz haqq-ədalət istəyirik. Biz dünya birlikindən haqq-ədalət umuruq. Biz ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlərindən və ümumiyyətlə, ATƏT-dən ədalət istəyirik.

Bu yaxınlarda Portuqaliyanın xarici işlər naziri burada olmuşdur. Portuqaliya gələn ildən ATƏT-də sədrlik edəcəkdir. Mən bu barədə ona danışdım. Dedim ki, yaxşı, Siz 2002-ci ildə ATƏT-in sədri olacaqsınız. Mən ATƏT-in indiyədək neçə-neçə sədrini görmüşəm. Vaxtaşırı bir ölkə ATƏT-in sədri olur. İtaliya da, İsveçrə də olub, indi isə Rumıniyadır, bundan əvvəl isə Polşa sədr olmuşdur. Onlar sədrlik edir, əllərini ağdan qaraya vurmur, xalq isə burada əziyyət çəkir.

Avropa Şurasında və ATƏT-də insan hüquqlarının müdafiəsinə böyük diqqət yetirilir. Mən bununla razıyam. Lakin mən onlara dedim ki, burada yüz minlərlə insanın hüquqları tapdanmışdır, siz isə buna göz yumursunuz. Azərbaycanda hər hansı bir şəxs törətdiyi cinayət üstündə həbs edildikdə, o, məsələni elə qələmə verir ki, hansısa siyasi və ya qeyri-hökumət təşkilatına mənsubdur, siz də bizə qarşı iddialar irəli sürüb soruşursunuz ki, insan hüquqları nə üçün pozulur. Gəlin, insan hüquqlarına hər yerdə riayət edək. Yoxsa, siz bir halda bir nəfərin hüquqlarını ciddi-cəhdlə müdafiə edir, başqa bir halda isə bir çox insanların – bir nəfərin, iki nəfərin, yüz nəfərin yox, yüz minlərlə insanın hüquqlarının pozulmasına biganəsiniz.

Bax, bizim vəziyyətimiz belədir. Mən bugünkü həyatımızdan danışmaq istəmirəm, ona görə ki, siz özünüz görürsünüz. Azərbaycanda bütün müsbət hallarla yanaşı, başlıcası budur ki, biz respublikada ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirə bilmişik, müstəqilliyimizin onuncu ildönümünü, bax, belə qarşılayırıq.

Azərbaycan Ermənistanla münafişədə daha nə üçün zərər çəkmişdir? Bunda Azərbaycan xadimlərinin də təqsiri vardır. Çünki həmin münaqişə davam etdiyi vaxtlarda xalqı birləşdirmək və doğma torpaqları birlikdə müdafiə etmək əvəzinə, burada, Azərbaycanda müxtəlif silahlı dəstələr yaradıldı və onlar hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırdılar. İş o yerə çatmışdı ki, qısa müddət burada rəhbərlik edən, Azərbaycanın prezidenti olan Mütəllibov – hazırda kimlərsə qanadı altında Moskva-da yaşayır – özü üçün «qardaşlıq» deyilən silahlı dəstə yaratmışdı.

Yaxud Xalq Cəbhəsi. 1992-ci ildə o, hakimiyyətə gəldi. Madam ki, hakimiyyətə gəlmişən, deməli, sən ordun var, polis var, hər cür hüquq-mühafizə orqanları var. Həm də Xalq Cəbhəsinin silahlı dəstələri var idi. Onlar həmin dəstələrdən hakimiyyətə gəlməmişdən əvvəl də istifadə edirdilər, hakimiyyətə gələndə də.

O vaxtlar mən Naxçıvanda yaşayırdım, Naxçıvan Respublikasına rəhbərlik edirdim. Bir dəfə şənbə günü Xalq Cəbhəsinin silahlı dəstəsi Daxili İşlər Nazirliyinə soxuldu, televiziyanı ələ keçirdi və məni devirməyə cəhd göstərdi. O zaman mən Azərbaycan prezidenti Əbülfəz Elçibəyə və başqa rəhbərlərə bir neçə dəfə zəng vurdum. Mən ona dedim ki, axı Siz prezidentsiniz, burada qayda yarađın. Sizin sərəncamınızda ordu var, polis var. Üstəlik Xalq Cəbhəsinin silahlı dəstələrini nə üçün saxlayırsınız? Burada belə silahlı dəstələr çox idi. Silah gücünə hakimiyyətə gəlmək cəhdləri geniş yayılmışdı.

1993-cü ildən biz qayda yaratmağa başladığımız, 1994-cü ildə isə burada silahlı çevriliş etmək, Əliyev hakimiyyətini devirmək üçün cəhd göstərildi. Mən nə etdim? O zaman mən orduda hələ kifayət qədər qüvvəyə malik deyildim və s. Mən axşam saat 10-da televiziya vasitəsilə xalqa müraciət etdim. Həmin gecə iki saat ərzində yarım milyona yaxın adam meydana toplaşdı, səhərədək bizi qorudular və müdafiə etdilər. Sonra isə səhər onların hamısı – yarım milyondan çox adam Azadlıq meydanına toplaşdı və məni öldürmək və çevriliş etmək istəyən terrorçuları bütün gün ərzində lənətlədilər. O zaman mən onların qarşısında çıxış etdim. Lakin bu hələ kifayət deyildi.

Altı aydan sonra, 1995-ci ilin martında Xüsusi Təyinatlı Milis Dəstəsi – belə bir dəstə görünür, hər yerdə var, bizdə də Daxili İşlər Nazirliyinin tərkibində belə bir dəstə yaradılmışdı – vaxtilə tamamilə başlı-başına buraxılmış həmin dəstə öz funksiyalarını yerinə yetirmək əvəzinə, rəketliklə, adam öldürməklə məşğul olur və bu yolla varlandırdılar. Biz onları öz yerlərində oturdanda, bəzi siyasi partiyaları öz ətraflarına topladılar və silahlı çevrilişə cəhd göstərdilər. Yeri gəlmişkən, onların sərəncamında kifayət qədər silah və canlı qüvvə var idi. Onlar adam öldürməkdə böyük təcrübə qazanmışdılar və s. Biz bunun da qarşısını aldıq.

Sonra mənim təyyarəmi raketlə vurmağa cəhd göstərildi. O vaxt bizi Allah qorudu. Onlar istediklərinə nail ola bilmədilər. Burada körpünü partlatmaq cəhdi oldu. Körpünün altında 200 kiloqram trolit aşkar etdik. Biz prezident Leonid Kuçma ilə oradan keçməli idik. Yəqin ki, Kuçmadan daha çox Əliyevi öldürmək istəyirdilər.

Lakin biz bütün bunların qarşısını aldıq. Biz ictimai-siyasi sabitliyə nail olduq, müharibəni dayandırdıq və bu, islahatları həyata keçirməyə imkan verdi. Biz bazar iqtisadiyyatı yolu ilə, siyasi plüralizm yolu ilə, şəxsiyyət azadlığı, söz azadlığı, mətbuat azadlığı yolu ilə inamla irəliləyirik və təbii ki, müxtəlif islahatları – həm iqtisadi, həm də sosial və siyasi islahatları həyata keçiririk. Biz hüquq-mühafizə, məhkəmə orqanlarında, prokurorluq orqanlarında böyük islahat həyata keçirmişik və s.

1994-cü ildən başlayaraq iqtisadiyyatın inkişafında təbii ehtiyatlarımızdan, neft sərvətimizdən istifadə edirik. Biz Qərbin neft şirkətləri ilə bir çox müqavilələr bağlamışıq. Yeri gəlmişkən, Rusiyadan tək «LUKOyl» maraq göstərmişdir. «LUKOyl» burada bir çox müqavilələrdə iştirak edir. Biz başqa şirkətləri də dəvət etdik, lakin onlar gəlmədilər. Görünür, investisiya qoymaq üçün vəsaitləri yoxdur.

Biz bu müqavilələrdən mənfəət əldə edirik. İki neft kəməri çəkmişik – Bakı-Novorossiysk və Bakı-Supsa kəməri. Supsa Gürcüstanın Qara dənizdəki limanıdır. İndi biz Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin çəkilişinə başlayırıq. Bu kəmərlə ildə təqribən 60 milyon ton neft ötürüləcəkdir. Neftdən əlavə, bizdə zəngin qaz yataqları vardır. Tək «Şahdəniz» yatağında bir trilyon kubmetrdən çox qaz ehtiyatı var. Biz Türkiyə ilə saziş bağlamışıq. Dünən Gürcüstan nümayəndələri burada oldular. Yəqin ki, yaxın vaxtlarda Gürcüstan ərazisi ilə Türkiyəyə qaz ixracı haqqında saziş imzalayacağıq.

İş təkcə bununla bitmir. Bizim qeyri-neft sektoruna da çoxlu investisiya, xarici investisiya gəlir. Mənə dedilər ki, bəzi yerləri sizə göstərmişlər. Şəhər tikilir, biz yox, insanlar tikirlər. Çoxlu mağaza, restoran var. Doğrusu, burada bəzilərinin Qərb həyat tərzini ötməyə çalışması mənim xoşuma gəlmir. Siz yaxşı başa düşürsünüz ki, mən nəyi nəzərdə tuturam. Moskvada da bunun şahidi olmaq mümkündür. Bəzən burada buraxılan jurnallara baxanda mat qalırsan, ilahi, bu nədir? Digər tərəfdən isə mətbuat azadlığıdır, insan azadlığıdır.

Burada özəl sektor çoxlu mənzil tikir, çoxmərtəbəli evlər, fərdi evlər tikirlər. Kənd yerlərində biz torpağı kəndlilərə paylamışıq. Yeri gəlmişkən, biz hələ 1995-ci ildən torpaq islahatı keçirmiş, kolxozları, bütün sovxozları ləğv etmiş, bütün mal-qaranı, bütün torpağı kəndlilərə paylamışıq. İndi bütün kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı iki dəfə artmışdır.

Mən burada birinci katib işləyəndə hər şey mövsümi xarakter daşıyırdı – toxumu nə vaxt səpmək, sahələri nə vaxt suvarmaq, məhsulu nə vaxt yığmaq, planı necə yerinə yetirmək, öhdəliklərə necə əməl etmək, necə raport vermək, bir toyuqdan neçə yumurta almaq, hər inəkdən nə qədər süd sağmaq, hər 100 baş heyvandan neçə buzov, neçə quzu almaq və s. Əti biz Rusiyadan, Ukraynadan alırdıq. Əvəzində onlara pambıq verirdik, üzüm, tərəvəz verirdik. Bizə ət göndərilməsini ildən-ildə azaldırdılar. Mənim işlədiyim son illərdə əti talonla verirdik. Moskvada da talon sistemi tətbiq edilirdi. İndi belə şeylər yoxdur. Ət boldur, çörək də boldur. Yadımdadır, 1993-1994-cü illərdə taxıl və un təchizatı ilə dövlət məşğul olan vaxtlarda çörək almaq üçün camaat uzun növbəyə dururdu. İndi müxtəlif keyfiyyətli, dadlı çörək boldur. Bu işləri kim görür, mən bilmirəm. Çünki hər şey özəlləşdirilmişdir.

Bir sözlə, biz hesab edirik ki, həyata keçirdiyimiz iqtisadi islahatlar, bazar iqtisadiyyatı yolu, bizim getdiyimiz və gedəcəyimiz bu yol düzgün yoldur. Görürsünüzmü, sizin bir sualınıza cavab nə qədər vaxt apardı. Siz yəqin belə ətraflı cavab gözləmərdiniz.

Mən daha nələri demək istərdim? Bunlar arzudur. İstərdim ki, mətbuat orqanları maksimum obyektiv olmağa çalışsınlar. Hazırda biz Moskvanın müxtəlif qəzetlərində Azərbaycanla bağlı bu və ya digər məsələlərin işıqlandırılmasında qeyri-obyektivliyi hiss edirik – ötən illərdə, sovet dövründə bir çox materialları, Vitali Nikitiç həmin dövrü xatırlayır – zənnimcə, başqalarına nisbətən daha yaxşı dərc etməyə başlamışdılar – vaxtilə mən özüm barəsində bunu görmüşəm. Mən bü-

tün vəzifələrdən gedəndən, demək olar, altı ay sonra mənim barəmdə başdan ayağa böhtanla dolu məqalələr dərc edilməyə başlandı. Adama toxunan odur ki, – burada «Literaturnaya qazeta»nın nümayəndələri varmı, yoxdur? – o vaxt baş redaktor mənim dostum Çakovski idi, onun müavinləri Udaltsov və başqaları idi.

Qəzet tam bir səhifəlik böhtançı məqalə dərc etmişdi. Həmin qəzet həmişə mənim sevimli qəzetim olmuşdu. Sovet dövründə müxalifət çarları yeganə qəzet idi. Həmin qəzetdə dərc olunan müsahibələrim bütün Sovet İttifaqında böyük heyranlıqla qarşılanırdı, çünki mən sovet cəmiyyətinin həyatı barəsində həmişə tənqidi ruhda çıxış edirdim. Onlar isə belə bir böhtançı məqalə dərc etdilər. Çakovskiye zəng vurdum, sonra həmin Udaltsova zəng vurdum. Ona dedim ki, qısaca izahat verməyimə imkan yaradın. İmkan vermədilər.

1990-cı ilin yanvarında Azərbaycana qarşı təcavüz olanda mən xəstə idim, xəstəxanada yatırdım. Ancaq dözə bilmədim. Ertəsi gün Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gəldim. Oraya 5-6 min adam toplaşmışdı, onların qarşısında çıxış etdim. Xarici müxbirlər də var idi. Mən suallara cavab verdim. Əlbəttə, mən təcavüzü kəskin surətdə pislədim. Onda hələ Sovetlər İttifaqı, Siyasi Büro mövcud idi, mən həmin təcavüzü kəskin şəkildə pislədim. Başqa cür hərəkət edə bilməzdim. Düz bir həftə sonra «Pravda» qəzetində «Aliyevşinə ili plaç po sladkim vremenam» sərlövhəli böyük məqalə dərc edildi. Frolova zəng vurdum, biz onunla bir yerdə işləmişdik. Dedim ki, mənə cavab vermək imkanı yaradın. Mən demirəm ki, mənim üçün bütöv bir səhifə ayırın, heç olmasa, qəzetdə kiçik yer verin. Dedi ki, edə bilmərəm.

Mən öz həyatımdan çoxlu belə faktlar göstərə bilərəm. Doğrudur, o zaman mən həyəcan keçirirdim. Haqsızlığa görə həyəcan keçirirdim, çünki mən öz həyatımı o ölkəyə, o partiya, o dövlətə həsr etmişdim. Nə qədər işlər görmüşdüm... Axı mən on doqquz yaşından dövlət xidmətində olmuşdum. 26 il DTK-da işləmişdim. Sonra burada rəhbər olmuşdum, daha sonra Moskvada işləmişdim. Amma bu nə hakimiyyət idi, bu nə dövlət, bu nə partiya idi?! Elə buna görə də Kommunist Partiyasından çıxmaq haqqında ərizə yazdım və səbəblərini də göstərdim. Ona görə yox ki, şəxsən məni incitmişdilər.

Əvvəla, mən Bakıya qoşun yeridilməsini, ikincisi, Qarabağ məsələsində ədalətsizliyi, üçüncüsü də, Bakıda ilboyu komendant saati tətbiq edilməsini pisləmişdim. Mən Kommunist Partiyasından çıxdım. Bu,

sensasiya idi. Bu nə olan işdir? O, neçə illər Siyasi Büronun üzvü olmuş və indi də Kommunist Partiyasından çıxmışdır. Yəni haqsızlığa özüm məruz qalmışdım. Mən çox həyəcan keçirirdim. Xalq barəsində, respublika barəsində haqsızlığa yol verilməsi isə başqa məsələdir. Axı biz burada Rusiyanın həyatı haqqında və ya prezidenti, hökumət başçısı haqqında pis bir şey yazmamışıq, hətta bizim müxalifət qəzetləri də pis şeylər yazmamışlar. Moskvada isə başqa müstəqil dövlət barəsində belə hərəketlərə yol verməyi özlərinə rəva bilirlər.

Mən başa düşürəm, hər bir müəllif istəyir ki, onun məqaləsini oxusunlar. Hər bir qəzet istəyir ki, onu oxusunlar. Məqalənin, qəzetin oxunması üçünsə hökmən nə isə bir şey dərc etmək lazımdır. Siz bilirsinizmi, bizdə nə qədər müxalifət qəzeti var? Yəqin ki, sizdə bu qədər deyildir. Ümumiyyətlə, sizdə hər hansı bir partiyanın qəzeti varmı? Sizdə düzgün mövqelərdə dayanan qəzetlər – «Nezavisimaya qazeta», «Obşaya qazeta» və bir sıra başqa qəzetlər vardır. Yəni onlar hər hansısa partiya, qrupa mənsub deyildir. Burada isə hər partiyanın öz qəzeti var. Kimin pulu var, gedib qəzetini qeydiyyatdan keçirir, qəzet yadır və hər cür hədyan yazmağa başlayır.

Əlbəttə, ilk növbədə Əliyev barəsində. Bəzən vaxtım olmur. Bu və ya başqa qəzeti açıram, birinci səhifədə Əliyev, üçüncü səhifədə Əliyev, onuncu səhifədə Əliyev, on ikinci səhifədə Əliyev. Mən bu qəzetləri oxumuram. Şübhəsiz, elə hesab etmirəm ki, gördüyüm bütün işlər qüsursuzdur. Mən heç vaxt belə hesab etməmişəm və belə hesab etmirəm ki, işimizdə nöqsanlar, qüsurlar yoxdur, biz nə edirik, düz edirik. Elə buna görə də sovet vaxtı mən adamları həmişə tənqidə sövq edirdim. Xatirimdədir, Xruşşov bir dəfə demişdi ki, hər kollektivdə, heç olmazsa, bir nəfər demaqq olmalıdır. Həmin demaqq doğru danışsa da, doğru danışmasa da, həmin müəssisə rəhbərinin qarşısında göz dağı olacaqdır. Əgər o, nə isə bir əngəl çıxartsa, həmin demaqq yenə də çıxış edəcəkdir. Həmin rəhbər belə düşünürdü. Mən isə, məsələn, burada Azərbaycana rəhbərlik etdiyim vaxtlarda həmişə istəmişəm ki, mətbuatımız, adamlarımız nöqsanlarımızı aşkara çıxarsınlar. Gördüyümüz işlər yaxşıdır, ancaq nöqsanlar da olmuşdur. Mən burada 1969-cu ildə rüşvətçorluğa qarşı birinci olaraq mübarizəyə başladım. Neçə-neçə adamları ifşa etdim, biz neçə-neçə raykom katibini işdən qovduq, neçə-neçə adamlar həbsxanalara salındı. Sonra isə tutduğum vəzifələrdən getdikdə mənə ittiham etməyə başladılar ki, Əliyev qəddardır, Əliyev

filankəsi haqsız olaraq vəzifədən götürmüşdür. Lakin həyat göstərdi ki, mən, əsasən, bütün işləri düzgün görmüşəm. Hərçənd səhvlərim də, nöqsanlarım da olmuşdur.

Buna görə də indi söz azadlığı olduğu bir vaxtda informasiya orqanları açıq yazmalıdır, qorxub çəkinməməlidir. Heç kəs onlara toxunmamalıdır. Lakin yazılarda böhtana, yalana, şayiələrə yol vermək lazım deyil. Mən bunları təkcə sizə demirəm. Bizim mətbuatda da belə faktlar vardır. Mən onlara həmişə deyirəm. Siz isə bu barədə qəzətlərinizin oxucusu kimi, zaman-zaman Moskva televiziyaşının kanallarına baxan bir insan kimi öz arzularımı bildirirəm.

Vitali İqnatenko Moskva Kremli haqqında nəşri Prezident Heydər Əliyevə təqdim edərək dedi:

– İcazə verin, «Moskva Kremli» kitabını Sizə təqdim edirəm. Siz burada uzun illər işlədiyiniz yerləri görəcəksiniz. Biz istəyirik ki, Siz bizim Kremli həmişə xatırlayasınız.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Bilirsinizmi, Kreml mənim yadlaşmada həyatımın ən yaxşı səhifəsi kimi qalmışdır. Hərçənd haqsızlıqlar barədə də danışdım. Mən oranı təmiz vicdanla tərk etmişəm. Mənim üçün çox xoşdur ki, neçə-neçə illər ötdəndən sonra adamlar mənim gördüyüm xeyirxah işləri xatırlayırlar. Yeri gəlmişkən, o zaman mənim üzərimə ağır vəzifələr düşürdü. Mən övvəllər dörd nəfər sədr müavininin baxdığı sahələrə kuratorluq edirdim. Gecə-gündüz işləyirdim, qüvvəmi əsirgəmirdim. Mən bərpa edilmiş Kremli gördüm. O, çox dəyişmişdir. Kreml bərpa edildikdən sonra mən oraya gələndə – o vaxtlar da işləyirdilər – yeri gəlmişkən, Kremli mühafizə edənlərin bəziləri mənə yaxşı xatırlayırlar, həmişə deyirdilər ki, Kremldə Əliyevin kabinetinin pəncərələrində işıq hamıdan sonra sönür, onlar mənə hörmətlə yanaşırdılar – işlədiyim kabinetini mənə göstərdilər. Dedilər ki, bu, tarixi kabinetdir. Kremldə 2 nömrəli kabinet sayılırdı. Orada Stalin, Molotov işləmişdilər. Yaxşı, rahat kabinet idi. Yenidən qurulduqdan sonra o, kabinet yox, hansısa kompleksin hissəsi olmuşdur. Hər halda, mən bir çox illər ərzində işlədiyim yerləri gözdüm. Çox sağ olun.

Sizinlə görüşməyim şadam. Arzu etdiyiniz kimi, biz sabah sizinlə görüşəcəyik. Yeri gəlmişkən, görkəmi tamamilə dəyişmiş çimərliklərimizi sizə göstərmək lazımdır. Axı indi oralar da özəl sektordur. Orada maraqlı çox şey var. Sağ olun. Mən sizinlə vidalaşmıram. Sabah sizinlə yenə görüşəcəyəm.

XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ İNFÖRMASIYA VASİTƏLƏRİNİN RƏHBƏRLƏRİNDƏN İBARƏT NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ QEYRİ-RƏSMİ GÖRÜŞ

15 iyul 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev «Zuğulba» dövlət iqamətgahında qonaqları səmimi salamlayaraq, Bakıda vaxtlarını necə keçirdiklərini soruşdu.

İTAR-TASS-ın baş direktoru Vitali İqnatenko Azərbaycan Prezidentinin sualına cavab verərək dedi ki, onlar bir neçə müəssisədə olmuşlar və «Azpetrol» şirkətinin neft terminalı, «Kaspiyan Fış» şirkətinin kompleksi, Şampan şorabları zavodu onların xüsusilə xoşuna gəlmişdir.

Heydər Əliyev: Həmin zavod 1980-ci ildə və ya bir qədər əvvəl tikilmişdir. Pul tapmaq o qədər asan deyildi – xarici valyuta ilə 40 milyon lazım idi. Lakin biz həmin vəsaiti itifaq dövlətindən aldıq və o zavodu tikdik. Zavod hamının xoşuna gəldi. Deyirlər ki, o, yaxşı məhsul buraxır. Doğrudur, mən bir dəfə də olsun həmin zavoda getməmişəm.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev dövlət iqamətgahını qonaqlara göstərərək dedi:

– Mən burada yaşayıram. Doğrudur, buraya az-az gəlirəm. Bu, köhnə evdir. Buranın əsası 1935-ci ildə qoyulmuşdur. Burada kiçik bulaq var, deyirlər ki, məhz həmin bulağa görə burada rəhbər heyət üçün istirahət yeri yaratmışdılar. Burada bağ var. Həmin bağda əvvəllər o vaxtkı birinci katib Mircəfər Bağirov yaşayıbdır. Biz rəhbərliyə gələndə mən oraya getmədim. Mən burada 70-ci illərdə yaşamışam. Bu, köhnə evdir. O, bugünün tələblərinə qətiyyən cavab vermir. Bilirsinizmi, mən elə adamam ki, bir şeyə adət etdim, ondan ayrılı bilmirəm. Doğrudur, indi mən çox vaxt şəhərdə yaşayıram. Nadir hallarda, əsasən yay vaxtı buraya gəlirəm. Mənim uşaqlarım da burada boya-başa çatmışlar. İndi onlar yaşa dolmuşlar. Bu yerlər bizim üçün əzizdir. Əlbət-

tə, burada hər şey başqa vəziyyətdə idi. Biz bu ağacları o zaman əkmişik. Yaxşı yerdir.

Yaxınlıqda, bu hasarın arxasında mən rəhbər heyətin istirahəti üçün 6-7 korpusdan ibarət böyük şəhərcik yaratdım. Orada neftçilərin bir neçə kotteci var idi və baxımsız qalmışdı. Yerli adamlar orada qoyun otarırdılar. Əvvəlcə kottecləri qaydaya saldıq və işçilərimizin istifadəsinə verdik. Sonra mən fikirləşdim ki, 15 kottec azdır. Axı adamlar sayca çox idi. O zaman 5 mərtəbəli korpuslar tikdik. İndi baxsanız görürsünüz, orada geniş sahədə meşə salınmışdır. Ümumiyyətlə, hər kəsin bir şeyə həvəsi var. Mən də ağac əkməyi çox xoşlayıram. Sizin buraya gəldiyiniz yol boyunca ağaclar ekilmişdir. Biz həmin ağacları 70-ci illərdə, bu yolu çəkdiyimiz zaman əkməmişik.

Keçmişdə Bakıda yaşıllıq yox idi. Vaxtilə Bakıda olmuş Qorki, Mayakovski də bunu demişdilər. Rusiyadan fərqli olaraq, burada ağaclar çətin boy atır. Burada ağaclara daim qulluq etmək, onlara su vermək lazımdır. Ağacın yaxşı boy atması üçün ona beş-altı il su vermək lazımdır, bundan sonra ağac qol-budaq atır.

Gəlin gəzişək. Sonra mən daha bir ev – qonaqlar üçün iqamətgah tikdirdim. Adətən, orada ali qonaqları qəbul edirik. Bax, bu mənim evimdir. Burada daha bir neçə ev var, onlardan da qonaq evləri kimi istifadə edirik. Siz xahiş etdiniz ki, qeyri-rəsmi şəraitdə görüşək. İndi budur, biz sizinlə qeyri-rəsmi şəraitdə görüşürük.

Dövlətimizin başçısı iqamətgahın heyətində gəzinti zamanı Stalinin bu bağda olub-olmadığı barədə suala cavab verərkən dedi:

– O, Azərbaycanda 20-ci illərin əvvəlində olmuşdur, sonra müharibə zamanı, 1943-cü ildə Tehran konfransında iştirak etmək üçün təyyarə ilə Bakı vasitəsilə Tehrana getmişdi. Konfransda Çörçill, Ruzvelt və o iştirak edirdilər. Deyirlər ki, o, təyyarə ilə Bakı vasitəsilə uçmuşdu. De Qoll 1944-cü ildə İrandan Moskvaya Bakıdan keçib getmişdi.

Burada yaxşı bağ var. Təkrar edirəm ki, o zaman biz bu yerləri abadlaşdıranda burada ağac çox az idi. Bu ağaclar sonradan ekilmişdir.

Yaltada mənim xüsusi iqamətgahım yox idi. Hansı iqamətgah boş olurdusa, onu da verirdilər. Orada malikanə var – Yusupovun evi. Yalta konfransı zamanı Stalin və bütün nümayəndə heyəti Yusupovun evin-

də yaşamışdır. Mən yay vaxtı ailəmlə iki dəfə orada dincəlmişəm. Sonra mənim müxtəlif bağların olmuşdu – 10-cu bağ, 5-ci bağ. Ümumiyyətlə, bütün istirahət yerlərindən ən yaxşısı Yaltadır, Qara dənizin sahili. Orada çox yaxşı yerlər var. İqlimi yaxşıdır.

Burada nar ağacları var, onları mən ökmüşəm. Narı Azərbaycanda çox sevirlər.

Dəniz təmizdir, orada buruqlar görünür. Ancaq indi onlardan istifadə edilmir. Etiraf etməliyəm ki, indi, xarici şirkətlərlə işlədiyimiz zaman onlar ekologiyaya da çox böyük diqqət yetirirlər. Buna görə də biz narahat deyilik.

Əvvəlki illərdə çox böyük narahatlıq vardı, yazıçılar yazırdılar ki, Xəzərin suyu çəkilir. Bəziləri belə bir təklif irəli sürməyə başlamışdılar ki, Sibir çaylarının suyunu Xəzərə yönəltmək lazımdır. Onların məqsədi sudan həm də suvarma üçün istifadə etmək idi. Həmin məsələ çox müzakirə edildi, amma axırda məlum oldu ki, bütün bunlar əbəsdir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev «Zuğulba» iqamətgahının eyvanında davam edən söhbət zamanı Bakının mərkəzindəki Prezident iqamətgahından danışaraq dedi ki, o, həmin binanı çox hörmətli qonaqların qəbul edilməsi üçün tikdirmişdi. 80-ci illərin axırında Azərbaycanda o zamankı rəhbəri Vəzirov oranı Nikah Sarayı üçün ayırmışdı. Həlbuki, bina bu məqsədlər üçün qətiyyənlə yaramırdı.

Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev daha sonra dedi:

– O, burada işləməyə başladığı ilk vaxtlarda mən ona iki-üç dəfə zəng etdim. Mən gördüm ki, o ağılsız hərəkət edir və deyirdim ki, belə etmək lazım deyildir. Yaxşı, siz bu binanı verirsiniz, bəs sizə qonaqlar gələndə necə olsun? Azərbaycana Sovetlər İttifaqının rəhbərləri, başqa ölkələrdən – Şərq və Avropa ölkələrindən qonaqlar gəlirdilər. O dedi ki, eybi yoxdur, yer tapıq. Bir ildən sonra İran prezidenti Rəfsəncani Bakıya gəldi. O zaman mənim əlaqəm yox idi. Mən eşitdim ki, Nikah Sarayını təcili ləğv eləyib Rəfsəncaniyə orada yer vermiş, İranın bayrağını qaldırılmışlar. Şəhərdə hamı danışdı ki, Rəfsəncani Nikah Sarayında yaşayır.

Mən buraya qayıtdıqdan sonra əvvəlki vəziyyəti bərpa etdim. Əvvəla, ona görə ki, bütün bunlar mənim üçün əzizdir. İkincisi də, həmin binanın mənim deyil, bütün bunlar xalqa, dövlətə məxsusdur. Həmin binalar əsrlər boyu yaşayacaqdır.

Daha sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və nümayəndə heyətinin üzvləri görüşdən xətirə olaraq, dənizin fonunda şəkil çəkdirdilər.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev nümayəndə heyəti üzvlərinin suallarına cavab verməzdən əvvəl onlara müraciətlə dedi:

– Sizin səfəriniz başa çatır. Əvvəla mən istəyirəm ki, bu gün vaxtdan maksimum səmərəli istifadə edərək, nəyi görmək mümkündürsə, hamısını görəsınız.

Əlbəttə, hər bir adamın öz təəssüratı olur. Hesab edirəm ki, biz, bizim insanlar bugünkü Azərbaycanı görməyiniz üçün hər şeyi etdik. Əvvəlcədən heç bir hazırlıq olmadı, heç bir bəzək-düzək yoxdur, hər şey olduğu kimidir. Mən istərdim ki, siz səfərinizdən razı qalasanız, buraya gəlməyinizdən təəssüflənməyəsınız.

Mən dünən sizinlə çox danışdım, bu gün sizi yormayacağam. Süfrəmizdə meyvə, Azərbaycan şirniyyəti, ənənəvi çayımız var. İstərdim ki, bunlardan yeyəsınız və özünüzdə tamamilə sərbəst hiss edəsınız. Siz mənimlə qeyri-rəsmi şəraitdə görüşməyi xahiş etmişdiniz və indi bu görüş baş tutmuşdur. Görürsünüz, elə mən də sizin kimi geyinmişəm.

Bu binanın havası ümumi sistemdən tənzimlənir. Doğrudur, bu sistem artıq köhnəlmişdir, 1981-ci ildə qurulub, onu dəyişmək lazımdır. Amma hələlik vəsait yoxdur. Ümumiyyətlə isə, dəyişmək lazımdır.

Pavel Qusev («Moskovski komsomolets» qəzetinin baş redaktoru): Xəzərin gələcəyi məsələsi barədə Sizin fikirlərinizi öyrənmək istərdik. Bu məsələdə böyük fikir ayrılığı olduğu halda, hansı irəliləyişdən danışmaq olar?

Heydər Əliyev: Siz bilirsiniz, bizim çoxdan kəşf olunmuş üç neft yatağımızın – «Azəri», «Çıraq» və «Günəşli» yataqlarının – bu onların şərti adlarıdır – Qərb ölkələrinin neft şirkətləri ilə birgə işlənilməsinə dair 1994-cü ildə biz çox böyük müqavilə imzalayana qədər Xəzər heç kimin yadına düşmürdü. Bundan sonra Xəzər böyük maraqla doğurmağa başladı. Cəmi bir neçə ay sonra müxtəlif ölkələrdə məsələ qaldırdılar ki, Xəzərin hüquqi statusunu müəyyən etmək lazımdır. Biz dedik ki, bunun əleyhinə deyilik, gəlin, müəyyənləşdirək. Amma hələ Sovetlər İttifaqı vaxtında Xəzər, dənizin dibindən istifadə üzrə sektorlara bölünmüşdü. Bilirsiniz ki, Xəzər dənizində neft hələ bundan 50 il-

dən də qabaq Azərbaycan tərəfindən, əfsanəvi Neft Daşlarında çıxarılmaya başlanmışdı. Neft Daşları bütün dünyada məşhur idi. Yeri gəlmişkən, o vaxt dünyada heç bir ölkə dənizdən neft çıxarmırdı. Ona görə də bizim bu sahədə təcrübəmiz vardı və yeri gəlmişkən, geoloqlarımız Xəzərdə neft və qaz yataqlarının kəşfiyyatı ilə bağlı 50-ci illərdən başlayaraq olduqca çox iş görmüşlər. Bu barədə bizdə geniş material vardı və bu gün də var. Ancaq elə o zaman, təxminən 70-ci illərin sonunda SSRİ Nazirlər Soveti, hər halda, Xəzəri mineral ehtiyatlardan istifadə üzrə sektorlara bölməyi qərara aldı. Böldülər də. Yeri gəlmişkən, deyim ki, məsələn, bizdən əks tərəfdə, Türkmənistan sahillərində neft hasilatı ilə Azərbaycanda yerləşən «Xəzərdənizneft» Birliyi məşğul olurdu. Orada da, bizdə də neft çıxarırdılar. Doğrudur, məhz Türkmənistan sektorunda çıxarılan neft onların hesabına yazılırdı.

Amma hər halda, neft dövlətin hesabına yazılırdı. Lakin bu şərti idi. Nə qədər neft çıxarılırdısa, Türkmənistanın və Azərbaycanın hesabına yazılırdı. Orada neft az çıxarılırdı. Amma hasilatla, kəşfiyyat işləri ilə Azərbaycan neftçiləri məşğul olurdu. Bütün infrastrukturunu onlar yaratmışdı.

İndi Xəzərin hüquqi statusunu müəyyən etməyə getdikcə daha çox ehtiyac var. Biz həmişə belə mövqedə olmuşuq və bu gün də bu mövqedəyik ki, Xəzərin hüquqi statusunu müəyyən etmək lazımdır. Ancaq bu məsələnin bir çox cəhətləri var. Buraya mineral ehtiyatlardan istifadə, balıq ehtiyatlarından istifadə, fauna və gəmiçilik daxildir. O vaxtlar Xəzər, əslində, Sovetlər İttifaqına məxsus idi. İran Xəzərin cənubunda kiçik bir hissəyə malik idi və yeri gəlmişkən deyim ki, vaxtilə orada Sovetlər İttifaqı ilə İran arasında sərhəd müəyyən edilmişdi. Bu, Astara-Həsənqulu xətti boyunca idi, Astara Azərbaycanda, Həsənqulu isə Türkmənistandadır. İrana kiçik bir hissə düşürdü. Onlar orada neft hasilatı ilə məşğul olmaq barədə düşünmürdülər, çünki o vaxt ölkənin cənubunda neft çıxarmağa başlamışdılar. Onların çox böyük qaz ehtiyatı var idi, sonralar Fars körfəzində də yataqlar aşkar olunmuşdu. Onlar burada neft çıxarmaq barədə düşünmürdülər. Amma biz hasilata başlayan kimi hamı maraqlı göstərdi. Qazaxıstan da, Türkmənistan da, İran da və əslində, Rusiya da. Bax, elə o vaxtdan Xəzərin statusunun müxtəlif variantları müzakirə olunur.

Mənə elə gəlir ki, Xəzərin bugünkü statusunu bütün parametrlər üzrə tam müəyyən etmək çətindir, bundan ötrü xeyli vaxt lazımdır. İkinci

parametrlərə gəldikdə isə, biz artıq neft hasilatına başlamışıq. Türkmənistan sahillərində, doğrudur, az neft çıxarılır, bu yaxınlarda Qazaxıstan öz sektorunda çox böyük «kaşaqa» yatağını kəşf etmişdir. Mənə deyiləyinə görə, «LUKOyl» Rusiya sektorunda kəşfiyyat quyuları qazır və orada proqnozlar yaxşıdır. Yeni bu proses gədir. Amma bu məsələ rəsmiləşdirilməyibdir. Ancaq ilk addım atılmışdır. Xəzərin sahillərdən eyni məsafədə yerləşən orta xətt üzrə Rusiya və Qazaxıstan sektorlarına bölünməsi haqqında Qazaxıstan ilə Rusiya arasında saziş imzalanmışdır. Bu addımın atılmasının özü yaxşıdır. Sonra, Vladimir Vladimiroviç Putin bu ilin əvvəlində Bakıda olarkən biz də Rusiya ilə eyni cür saziş imzaladıq. Türkmənistan isə gah bu təklifə, gah da digərinə tərəfdar çıxır. Mən bilmirəm, onların mövqeyi bəzində heç nə söyləyə bilmərəm. Sahibini dövlət kimi, çox kiçik bir hissəyə malik olan İrana gəldikdə isə, o, Xəzərin beş bərabər hissəyə bölünməsi məsələsini qaldırır. Bu, real deyildir. Çünki bu ölkələr Xəzərin sahilində yerləşir və onların hər birinin öz hissəsi, dənizə çıxışı var. Əgər indi onu beş bərabər hissəyə bölsək, deməli, bu halda İran haradasa Rusiya, Qazaxıstan yaxınlığında öz hissəsinə malik olacaq? Bu, real deyildir.

Amma bütün bunlara baxmayaraq, məsləhətləşmələr gədir, ekspertlər görüşürlər. Tehranda, Aşqabadda bir neçə görüş keçirilmişdir.

Biz bu məsləhətləşmələrdə fəal iştirak edirik və çalışırıq ki, Xəzərin hüquqi statusu müəyyənləşdirilsin. Amma biz hesab edirik ki, hər şeyi birdən müəyyənləşdirmək çətindir. Bu məsələyə mərhələlərlə yanaşmaq lazımdır. Əvvəlcə mineral ehtiyatlardan istifadə, sonra isə suyun səthi, təbii ki, balıqçılıq, gəmiçilik məsələləri həll edilməlidir. Vəziyyət hələlik, bax, belədir. Zənnimcə, Türkmənistan prezidenti Türkmenbaşı bu məsələni müzakirə etmək üçün Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçılarına oktyabrda Aşqabadda görüşünü keçirmək istəyir. Ancaq dövlət başçılarına görüşməsi üçün məsələdə aydınlıq olmalıdır. Amma hələlik bu müəyyən edilməmişdir. İndi vəziyyət belədir.

Biz öz sektorumuzda fəal işləyirik, onun hüduqlarından kənara çıxırıq və çıxmayacağıq.

Mixail Kojokin («İzvestiya» qəzetinin baş redaktoru): Heydər Əliyev, Siz bizim görüşümüze belə qeyri-rəsmi ton verdiniz. Elə bu ruhda sual vermək olarmı? Rusiyadakı siyasətçilərin bir çoxu Sizə ürəkdən hörmət bəsləyir. Tatarıstan prezidenti Mintimer Şaripoviç Şaymiev ən səmimi hisslərini gizlətmir. Belə isə, Rusiyanın keçmiş

və indiki siyasətçilərindən hansılarla qeyri-rəsmi şəxsi əlaqə saxlayırsınız? Dünən dediklərinizdən belə başa düşdük ki, prezident Vladimir Putin ilə Sizin aranızda münasibətlər yaranmışdır.

Heydər Əliyev: Mən şadam ki, prezident Putinlə aramızda çox mehriban və hesab edirəm, səmimi münasibətlər yaranmışdır. Digərlərinə gəldikdə isə, məsələn, Ukrayna prezidenti Kuçma ilə çox səmimi, dostluq münasibətlərimiz var. Eduard Amvrosiyeviç Şevardnadze ilə biz təxminən eyni taleli insanlarıq, bir-birimizi 35 ildən çoxdur tanıyırdıq. İş elə gətirdi ki, 1969-cu ildə mən respublika DTK-sının sədri vəzifəsindən Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçildim, üç il sonra isə Şevardnadze daxili işlər naziri vəzifəsindən Gürcüstanda birinci katib seçildi. O zaman, ümumiyyətlə, bizim Zaqafqaziya respublikaları arasında, eləcə də onların rəhbərləri arasında – Şevardnadze, mərhum Dəmirçiyən və mənəm aramızda böyük dostluq vardı. Biz tez-tez gah Tbilisidə, gah Yerevanda, gah da Azərbaycanda görüşürdük. Bu görüşlər respublikalarımıza aid müxtəlif tədbirlərlə əlaqədar da keçirilirdi. Bundan əlavə, Zaqafqaziya hərbi dairəsi var idi, hamımız onun üzvü idik. Zaqafqaziya hərbi dairəsi, istər-istəməz, ildə bir dəfə, bəzən iki dəfə öz hərbi şurasını çağırırdı. Bu şurayı bir dəfə Tbilisidə, o biri dəfə Yerevanda, üçüncü dəfə Azərbaycanda toplayırdı. Ona görə də ünsiyyətimiz çox yaxşı idi. Eduard Şevardnadze ilə bağlı belə oldu ki, məndən üç il sonra o da Gürcüstana rəhbər seçildi. Sonra mən Moskvaya getdim, üç il sonra o da oraya gəldi. Doğrudur, mən 1987-ci ildə istefa verdim, o isə Sovetlər İttifaqı dağılana qədər vəzifədə qaldı. Sonra isə Gürcüstana qayıtdı və ona rəhbərlik etməyə başladı. Bir müddət, mənə, iki il sonra tale elə gətirdi ki, mən Bakıya qayıtdım. Bizim bu köhnə dostluğumuz indi də davam edir və indi çox yaxşı dostluq münasibətlərimiz var.

O ki qaldı, məsələn, Mərkəzi Asiya respublikalarının prezidentlərinə, bu yaxınlardan rəhbər işdə olan Tacikistan prezidentindən savayı, yerdə qalanların hamısı ilə biz bir vaxtlar işləmişik. Doğrudur, onlar birinci şəxslər olmayıblar. Məsələn, Nazarbayev MK-nın katibi, sonra Nazirlər Sovetinin sədri olub, mən isə Moskvada sədrin birinci müavini idim. Biz onunla sıx ünsiyyətdə olurduq. Yaxud da ki, məsələn, Türkmənbaşı, o, MK-nın sənaye üzrə katibi, sonra Nazirlər Sovetinin sədri idi və bu da bizə tez-tez ünsiyyətdə olmaq imkanı verirdi. İslam Kərimov maliyyə naziri, sonra Nazirlər Soveti sədrinin müavini işləyib,

Moskvada onunla da ünsiyyətimiz olurdu. Yeni bu insanları mən çoxdan tanıyıram. Yaxud da ki, məsələn, bu yaxınlardakı Moldovada prezident Luçinski idi. Onunla 30 ildən çox tanışlığımız vardı və dostluq münasibətləri saxlayırdıq. Ona görə də bu insanlar mənim üçün yeni deyil və hər birinə böyük hörmətim var, onlar da mənə hörmət bəsləyirlər. Hesab edirəm ki, bu bizim birgə işimiz üçün çox mühüm amildir.

Viktor Loşak («Moskovskiyə novosti» qəzetinin baş redaktoru):

Heydər Əliyeviç, qısa sualım var. Siz kütləvi informasiya vasitələri ilə münasibətlərinizi necə qurursunuz? Dövlətin birinci şəxsi ilə münasibət biz jurnalistlər üçün çox vaxt olduqca ağırlı məsələdir. Siz kütləvi informasiya vasitələrinin rəhbərləri ilə görüşürsünüzmü? Onları deyək ki, televiziya, dövlət mətbuatına rəhbər vəzifələrə təyin edərkən hansı meyarları əsas götürürsünüz?

Heydər Əliyev: Bilirsinizmi, mən kütləvi informasiya vasitələrinin bütün nümayəndələri və rəhbərləri ilə çox yaxşı münasibətlər qurmaq istəyirəm. Amma bu, təkcə məndən asılı deyil, hər iki tərəfdən asılıdır. Televiziya gəldikdə isə, bizdə dövlət televiziyası ilə yanaşı, özəl kanallar da var. Özəl televiziya, əsasən, müxalifət xarakterlidir. Amma mənim onlarla yaxşı münasibətlərim var. Dövlət televiziyası isə, təbii ki, dövlətin televiziyasıdır. Bizdə dövlət təminatında olan cəmi dörd qəzet var – «Azərbaycan», «Xalq qəzeti», «Respublika» və rus dilində çıxan «Bakinski raboçi». Qalan bütün qəzetlər özəldir. Mənim yaratdığım Yeni Azərbaycan Partiyasına mənsub olan bir neçə qəzet var. Mən bu partiyani hələ Naxçıvanda olarkən yaratmışam. Yeri gəlmişkən deyim ki, bu, Azərbaycanda ən böyük partiyadır. Təbii ki, onlarla qarşılıqlı münasibətlərimdə heç bir problem yoxdur.

Müxalifət partiyalarına mənsub olan və ya ümumiyyətlə müxalifətə aid olmayan bütün digər qəzetlərə, özəl qəzetlərə gəldikdə isə, mən onlarla hansısa bir hadisə ilə əlaqədar, məsələn, mətbuat konfransında görüşürəm. Əlbəttə, bu qəzetlərin rəhbərləri ilə deyil, nümayəndələri ilə, onların rəhbərləri belə tədbirlərdə çox az-az olurlar.

Haraya isə gedirəm, hava limanında mütləq bütün suallara cavab verirəm. Qayıdıram, nə vaxt olur-olsun, gecə saat bir, iki – jurnalistlər gözləyirlər, bütün suallara cavab verirəm. Başqa şəraitdə də görüşürük. Əlbəttə, içərisində çox bədxahları da var, onlarla əlaqə saxlamaq, sadəcə, mümkün deyildir. Ümumiyyətlə isə, mənim mətbuata münasibətim həmişə xeyirxah olub və indi də belədir.

Mən heç vaxt elə etməmişəm ki, hansısa qəzet bizə xoş gəlmək üçün nəşə yazsın, mən bu qəzetlə hansısa münasibətlər qurum. Yox. Mənə deyirlər ki, rəhbərlikdə işləyən bəzi insanlar həmin qəzetləri maliyyələşdirirlər. Nə üçün maliyyələşdirirlər? Ona görə ki, onun haqqında yazmasınlar. Yaxud da əksinə, bəzən qəzeti götürüb baxırsan – mənə həminin məruzə edirlər – görürsən ki, hansısa işçi haqqında elə hey yazırlar. Amma elə işçi var ki, daha çox səhvlər buraxır, müxalifətə münasibətdə daha sərt bəyanatlarla çıxış edir, lakin onun haqqında yazmırlar. Deməli, bizdə dövlət qulluğunda haram pulları olan insanlar var ki, onlar özlərini bu yolla qoruyurlar. Bəzi insanlar bu qəzetləri oxuyurlar. Nə üçün? Çünki görsün ki, özü haqqında bir şey yazıblar, ya yox. Əgər özü haqqında bir şey yazılmayıbsa, o, arxayındır, qalan hər şeyə tamamilə laqeyddir. Amma prezident haqqında hər gün yazılması – ni o, normal hal hesab edir.

Birdən görürsən ki, hansısa nazir, yaxud aparatın işçisi az qala doluxsunaraq mənə zəng edir ki, bilirsiniz mənim barəmdə yazıblar... Soruşuram, neçə dəfə yazıblar? – İki-üç məqalə yazıblar. Deyirəm ki, indi mən nə edə bilərəm? O deyir ki, mənə zərbə vururlar. Soruşuram ki, sən mənim haqqımda neçə dəfə yazıldığını oxumusan, bu səni niyə narahat etmir? Axı mən Prezidentəm, sənə böyük etimad göstərərək bu və ya digər vəzifəyə təyin etmişəm. Nə üçün mənim haqqımda yazılarda münasibətini bildirmirsən, yalnız özün barəsində yazılarda reaksiya verirsən? Ona görə də mən nə buna, nə də digərinə reaksiya vermirəm. Yəqin ki, bu xəstəlik hər yerdə var.

Məhəmməd Əliyev (*Ümumrusiya Azərbaycanlılar Konqresi sədrinin müavini*): Mən jurnalist deyiləm, Rusiyadakı Azərbaycan diasporunun çoxsaylı nümayəndələrindən biriyəm.

Heydər Əliyev: Siz azərbaycanlısınız?

Məhəmməd Əliyev: Bəli, azərbaycanlıyam.

Mən mənzillərin abadlaşdırılması və tikilməsi ilə məşğul oluram. Buna görə də abadlaşdırma barədə Sizin dediyiniz sözlər mənim üçün daha xoşdur və mənə yaxındır. Ümumiyyətlə, Siz atamın və mənim tələyimə çox böyük təsir göstərmisiniz. Sizə bir sualım var. Moskvada və ümumiyyətlə, Rusiyada, habelə bütün dünyada Azərbaycan diasporu qarşısında hansı vəzifələr qoyursunuz?

Heydər Əliyev: Bilirsinizmi, bizim ən zəif yerimiz budur ki, Azərbaycan diasporu passivdir. Onu erməni diasporu ilə heç vəchlə

müqayisə etmək olmaz. Məsələn, müxtəlif rəqəmlər göstərilir, rəqəmlər nisbidir. Bəziləri deyir ki, Rusiyada bir milyon azərbaycanlı yaşayır, başqaları deyir milyon yarımlıq, bir qismi də deyir ki, Rusiyada azərbaycanlıların sayı iki milyon nəfərdir. Onlar haradadır? Onlar nə üçün Azərbaycanın müqəddəratı ilə əlaqədar öz səslərini ucaltmırlar? Hər öz işi ilə məşğuldur. Onların bir qismi elm sahəsində, bir qismi səhiyyə sahəsində çalışır, başqa bir qismi bizneslə məşğuldur və s. Mən belə hesab edirəm ki, insan harada yaşayırsa yaşasın, öz vətəninə unutmamalıdır, vətəninin taleyinə və orada baş verən proseslərə biganə qalmamalıdır.

Eyni zamanda hesab edirəm ki, Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar Rusiyanın layiqli vətəndaşları olmalıdırlar, öz hərəkətləri ilə xalqın gözündən salmamalıdırlar. Bir tərəfdən, onların vəzifəsi bundan ibarətdir, digər tərəfdən isə, onlar öz vətəninə, öz torpağına, öz xalqının vətənpərvərləri olmalı, öz dilini, adətlərini unutmamalıdırlar. Bu dediklərim fərdi xarakter daşıyır. Onlar Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə əlaqədar olaraq ağır vəziyyətə düşmüş Azərbaycanın mənafeyi naminə birləşməli, erməni diasporunun əməllərinə özlərinin haqlı dəlilləri ilə cavab verməlidirlər.

Məsələn, mən bəzi qəzetlərdə erməni fəsilələrinə rast gəlirəm, bəzi ermənilər isə təxəllüslə yazırlar. Onlar Azərbaycan haqqında hər gün nə isə yazırlar. Mən Ermənistan barədə yazılan və ya Azərbaycandakı real vəziyyəti işıqlandıran məqalələrə rast gəlməmişəm. Bəlkə də bu, təkəb diasporu xüsusiyyəti deyildir. Bilirsinizmi, bizim diasporada birlik, yekdillik yoxdur. Mən sizə dedim ki, Moskvada bütün vəzifələrdən istefaya getdim. Azərbaycanın tarixində yeganə hal idi ki, azərbaycanlı, müsəlman Sovetlər İttifaqı kimi fəvqəldövlətin aparıcı rəhbərlərindən biri olmuşdu. Mən hətta Moskvada yaşayan adamlar üçün, Azərbaycanda işlədiyim dövrdə onların oxuması, ali təhsil alması üçün, onların elmə və başqa fəaliyyətlə məşğul olması üçün nə qədər işlər görmüşdüm. Mən istefaya gedəndə elə bir azərbaycanlıya rast gəlmədim ki, mənə maraq göstərsin, maraqlansın ki, bu adam sağdır, ya yox. Axı o zaman mən qeyri-adi bir insan idim.

Heç olmazsa, milli iftixar hissi adamlarda belə bir fikir doğurmalı idi ki, bəlkə də Əliyev nədəsə günahkardır, ola bilər. Amma axı o, Azərbaycan xalqını bütün Sovetlər İttifaqında, Kremldə təmsil edirdi. Mə-

gör bu, hər bir azərbaycanlı üçün fəxr deyildimi? Mən bu barədə öz həyatımın təmsalında danışırım.

Məsələn, bu gün Moskvada azərbaycanlıların bir qrupu, başqa bir qrupu bir-biri ilə ya rəqabət aparır, ya da nə isə başqa bir iş görürlər. Ötən il mən Moskvada olanda bizim səfirimiz səy göstərdi ki, biz Moskvada yaşayan azərbaycanlıların konqresini yaradaq. Mənim vaxtım az idi. Səfir imkan daxilində azərbaycanlıları bir yerə topladı. Mən onlarla görüşdüm, onların qarşısında çıxış etdim. Onkoloji mərkəzdə işləyən Məmməd Əliyev konqresin sədri seçildi. Fikrimcə, bu, yaxşı işlərin başlanğıcıdır.

Məsələn, Ulyanovskda Azərbaycan diasporu var. Orada 35 min azərbaycanlı yaşayır. Onların nümayəndələri tez-tez Bakıya gəlirlər. Onlar orada «Nizami» cəmiyyəti yaratmışlar. Ulyanovskda böyük maarifçilik işi aparılır. Mən istərdim ki, hamı belə hərəkət etsin.

Mən sizə deyə bilərəm ki, Ukraynadakı Azərbaycan diasporu çox müəssəkildir. Orada 500 min azərbaycanlı yaşayır. Onlar azərbaycanlıların konqresində fəaliyyətlərindən, əlavə, Ukrayna xalqları konqresinin işində də iştirak edir, prezident Kuçma ilə görüşürlər. Əlbəttə, azərbaycanlılar Kuçmanı dəstəkləyirlər, çünki mən də onu dəstəkləyirəm. Bu mənada onlar mənimlə yekdildirlər. Təəssüflər olsun ki, bu sözləri Moskvadakı Azərbaycan diasporu haqqında demək olmaz. Mən bilirəm ki, Saratovda, eləcə də Novosibirskdə yaxşı, sıx birləşmiş diaspor var. Mən sizlərə nələri arzu edərdim? Rusiyanın layiqli vətəndaşları olun, öz xalqınızın, öz vətəninizin layiqli vətənpərvərləri olun!

Andrey Vasilyev («Kommersant» qəzetinin baş redaktoru) : Mənim belə bir sualım var...

Heydər Əliyev : Yeri gəlmişkən, sizin qəzetiniz çox vaxt Azərbaycan haqqında xoşagəlməz məqalələr yazır.

Andrey Vasilyev : Mən baş redaktoram və yazı bilmirəm. Siz dünyanın danışdığınız mövzuya bu gün də qayıdıb dediniz ki, böyük siyasətdən getməyə məcbur olmuşdunuz. Siz bu barədə danışanda mən hiss etdim ki, mətbuatdan bir qədər incimisiniz, siyasətdəki həmkarlarınız Sizi məyus etmişlər. O zaman bu, doğrudan da, ağır məqam idi. Mən Sizdən xahiş edərdim ki, böyük siyasətə qayıtmağı qət etdiyiniz 90-cı ilə müraciət edəsiniz. Zənnimcə, bu, əvvəlki iki ildən sonra çox ağır qərar idi. Bilmək maraqlı olardı ki, Siz bu addımı atmağı nə vaxt qərara aldınız, Sizi buna nələr sövq etdi? Yəqin, kimsə Sizi dilə tut-

muşdu, yəqin ki, bunun açıq öleyhdarları da var idi. Həmin dövrə qayıtsaydınız, Sizə çox minnətdar olardım.

Heydər Əliyev : Bilirsinizmi, 1990-cı ildə mənə bu addımı atmağa xalqıma olan məhəbbətim sövq etdi. Ümumiyyətlə, bir azərbaycanlı kimi mən xalqımı sevirəm, öz xalqımın vətənpərvəriyəm. Mən çətin şəraitdə boya-başa çatmışam. Uşaqılıq illərində də, gənclik illərində də. Nəyə nail olmuşamsa, öz zəhmətimlə nail olmuşam, mənə heç kəs kömək etməmişdir. Mən öz xalqımı sevirəm. 14 il ərzində Azərbaycana rəhbərlik etdiyim dövrdə mən öz respublikam üçün çox iş görmüşəm. Buna görə də o mənim üçün əzizdir. Elə bu evi götürün, o mənim deyildir. Siz gördünüz ki, mən elə indiyədək köhnə evdə yaşayıram. Hərçənd buraya köçə bilər və deyərdim bura mənim iqamətgahımdır. Mən hamısını xalqım üçün etmişəm ki, buraya gələn qonaqlar bütün bunları – saysız-hesabsız yaşayış evlərini, fabrikləri, zavodları və s. görsünlər.

Şəxsi incikliyim olmuşsa da, bunlara dözmüşəm. Amma xalqıma qarşı edilən vəhşilik şəxsi xarakter daşımırdı. Bu, mənim şəxsi incikliyim və şəxsi iddialarımla bağlı deyildi. Xeyr. Mən bu addımı atdım. Mənim məqsədım nə idi? Yenidən böyük siyasətə qayıtmaqımı? Xeyr. Mən sizə açıq deyirəm ki, yox. Sadəcə olaraq, mən Bakıda yaşayan bəzi azərbaycanlılar, yeri gəlmişkən, kifayət qədər görkəmli adamlar kimi susa bilməzdim. Mən sonradan onlara öz sözümlü dedim. Mən bütün bunlara biganə qala bilməzdim. Mən susa bilməzdim. Elə buna görə də heç bir məqsəd güdmədən mən bu addımı atdım.

Amma sonra nə oldu? Məni daha da çox təqib etməyə başladılar. Bir tərəfdən, məni Kommunist Partiyasından xaric etməyə hazırlaşdılar, partiyadan isə mən özüm çıxdım. Digər tərəfdən, hətta məni həbs etmək üçün material toplayırdılar. Nə üçün? Qorbaçovun köməkçisi Çernyayevin gündəliyini oxuyun. O yazır: Günlərin bir günü biz səhər Şahnazarovla birlikdə Qorbaçovun yanına gəldik. Qorbaçov Şahnazarovu qucaqlayıb öpdü və 64 yaşının tamam olması münasibətilə təbrik etdi. Sonra Cənubi Qafqaz, münaqişə və s. haqqında danışdıq. Qəflədən Əliyevdən söz düşdü. Qorbaçov dedi: qurdalayırıq, qurdalayırıq və yəqin ki, Rəşidov barəsindəki işdən daha tutarlı bir şey tapacağıq.

Çernyayev həmin sözləri bu yaxınlarda yazmışdır, mən bunu bilmirdim. Lakin bir şeyi bildirdim ki, onlar məni, sadəcə olaraq, məhv etmək istəyirdilər. Nə üçün, mən bunu başa düşə bilmirəm. Ancaq

ötən illər göstərdi ki, mən heç bir cinayət törətməmişəm. Doğrudur, bizim kinematoqrafçılar film çəkmiş və orada işdən xəbərdar olan Aleksandr Nikolayeviç Yakovlevə müraciət etmişlər. Həmin filmdə ondan soruşurlar: Qorbaçov nə üçün Əliyev barədə belə hərəkət etmişdir? O cavab vermişdir ki, o, paxıllıq edirdi. Mən demək istəmirəm ki, həmin illərdə mənim familiyama xarici mətbuatda tez-tez rast gəlmək olurdu. Mən bu barədə danışmaq istəmirəm. Ona görə ki, siz arxivlə tanış ola bilərsiniz. Bütün bunlar arxiv materiallarında öz əksini tapmışdır. Onları oxuya bilərsiniz. Amma insana qarşı da belə etmək olarmı?

Mən yanvardan sonra hiss etdim ki, artıq mənim axırıma çıxmaq istəyirlər. Mən DTK-da işləmişdim, hər halda orada tanışlarım var idi, xeyirxah insanlar idilər. Mən Bakıya qayıdıb burada yaşamağı qətl etdim. Amma Bakıda mənzilim yox idi. 1990-cı ilin yanvarında, yeri gəlmişkən, tökülən qanlar üzərində MK-nın birinci katibi olmuş Mütəllibova müraciət etdim ki, Bakıda mənə mənzil versin. Mən nə qədər evlər tikmişdim. Bakıdan gedəndə isə, öz mənzilimi təhvil vermişdim. Bağım yox idi, heç nəyim yox idi. Ona hətta öz mənzilimi təklif etdim. Yeri gəlmişkən, çox yaxşı mənzil idi. O zaman Siyasi Büronun üzvünə yaxşı mənzil verirdilər. O vaxt burada belə mənzil yox idi. Onlar xahışımı rədd etdilər, mənzil vermədilər. Nə üçün? Məlum oldu ki, mən Azərbaycanca buraxmaq istəmirəm. Məni Azərbaycanca buraxmaq istəmir, Moskvada da təqib edirdilər.

Mən nə edə bilirdim? Bakıya uçan təyyarəyə iki dəfə bilet aldım. Hər iki halda duyub düşüb, mənə zəng vurmağa başladılar. Puqo da, Liqaçov da zəng vurdu. Partiya Nəzarəti Komitəsindən Puqonun müavini zəng vurdu, Razumovski də zəng vurdu. Deyirdilər ki, Heydər Əliyeviç, Sizə Azərbaycanca getmək lazım deyil. Mən soruşurdum: nə üçün? Cavab verirdilər ki, orada vəziyyət onsuz da son dərəcə müəhkəmdir, Sizin oraya getməyiniz vəziyyəti pozacaqdır. Nə üçün pozacaqdır, axı mən həmin ölkənin vətəndaşıyam, oraya köçmək və orada yaşamaq istəyirəm.

Nəhayət, 1990-cı ilin ortalarında oradan gedə bildim. Nələr baş verdi? Mən bilet aldım və telefonla qardaşıma dedim ki, filan gün gəlirəm. Amma telefonlar nəzarətdə idi. Mənim tabeliyimdə işləmiş bir çoxlarındən fərqli olaraq, bir nəfər ləyaqətli adam sinəsini irəli verdi. Mən onun üçün heç vaxt heç nə etməmişdim. O, ömrü boyu nəşriyyatda işləmiş,

kitablar, jurnallar nəşr etmişdi. O, Əjdər Xanbabayev idi. Yeri gəlmişkən, ondan bir il əvvəl Moskvaya gəlib mənə axtarış tapanda mən təəccüblənmişdim. Yanıma gəldi. Mən onu tanımadım. Sonra o izah etdi və mən onu xatırladım. Hiss etdim ki, o mənə rəğbət bəsləyir. Belə ağır vaxtda diqqət göstərmək üçün mənimlə görüşməyə gəlmişdir.

O, Əliyevin təyyarə ilə Bakıya gələcəyini biləndə ziyahılara, yazıçılara və başqalarına zəng vurur ki, gəlin, birisi gün Əliyevi qarşılamağa gedək. Bədxahlar onu qətlə yetirdilər. Yeri gəlmişkən, onun qətlini Mütəllibov və DTK-nın sədri, mənim irəli çəkdiyim Vəqif Hüseynov – indi o, Moskvada yaşayır – təşkil etmişdilər. Əjdər Xanbabayev işdən sonra özünün «Jiquli» məşinində evə qayıdanda onu öldürdülər. Günahsız bir insanı qətlə yetirdilər.

Yer gəlmişkən, mən çox şadam ki, bu yaxınlarda «Naşirin ölümü» kitabı nəşr edilmişdir. Kitabın müəllifləri Elmira Axundova və baş prokurorun keçmiş birinci müavini, indi o işləmir. Sizə məsləhət görürəm ki, o kitabı oxuyasınız. Onu da deyim, o vaxt bu işi ört-basdır etdilər. Bu, 1990-cı ildə olmuşdur. 1995-ci ildə İsa Nəcəfov bu işi araşdırmağa başladı və qatilləri, qətlin təşkilatçılarını tapdı, həmin qətlin necə təşkil olunduğunu açdı.

O zaman mən Moskvadan getməyimi təxirə saldım. Görkəmli ziyalılarımızdan biri qardaşıma yanına gəlib ona demişdi: Bilirsinizmi, Əliyevə çatdırın ki, Bakıya gəlməsin. Yəqin ki, burada onu öldürəcəklər. Amma mən gəldim. Hava limanında mənə qarşı fitnəkarlıq törətmək istədilər, amma baş tutmadı. Qardaşıma evində qaldım. Üçüncü gün hədə-qorxulara başlandı. Əliyev Bakını tərk etməlidir, yoxsa, onun həyatı təhlükədədir. Mən nə etməli idim? Moskvaya qayıda bilməzdim, başqa bir ölkəyə də getməyə imkan yox idi. Çox fikirləşdim, axırda bu qərara gəldim ki, öz vətənimə, Naxçıvana gedim. Naxçıvanın Azərbaycanla əlaqəsi kəsilmişdi və blokada şəraitində yaşayırdı.

Mən təyyarə ilə Naxçıvana getdim. Orada adi bir insan kimi bacımın evində yaşadım. Sonra isə mənə Naxçıvan Muxtar Respublikasının və Azərbaycanın Ali Sovetinin deputatı seçdilər. 1991-ci ildə deputat kimi Bakıya gəldim, baxmayaraq ki, yenə də hədələr var idi. Təkcə buradan yox, hətta Moskvadan da çox yüksək vəzifəli şəxslər Naxçıvana zəng vurub mənə deyirdilər ki, Bakıya getməyin. Başqa təfərrüatlar da var. Hələ onu demirəm ki, mənə Naxçıvanda qalmağa razı salmaq üçün çox mötəbər adamları Naxçıvana göndəridilər.

Mən Bakıya gəldim, sessiyanın işində iştirak etdim və hansı işləri görmək lazım olduğunu dedim, Moskvada qiyam baş verəndə qayıtmışdım, Naxçıvanda dərhal Vilayət Partiya Komitəsini bağladılar, hamını qovdular. Qiyam zamanı mən artıq burada, Bakıda idim. Təyyarə ilə Naxçıvana gəldim. Muxtar Respublika Ali Sovetinin iclası gedirdi. Gündəlikdə sədr seçmək məsələsi dururdu. Orada Xalq Cəbhəsinin böyük fraksiyası var idi. Deputatların təqribən üçdəbir hissəsi Xalq Cəbhəsini təmsil edirdi. Onlar özlərinin namizədini irəli sürdülər. Başqaları isə ayrı bir namizəd irəli sürdülər. Razılığa gələ bilmirdilər. Sonra dedilər ki, gəlin, Əliyevi seçək. Mən sessiyanın işində qəsdən iştirak etmirdim. Çünki bilirdim ki, onlar mənə müraciət edəcəklər. Bacımın evində idim. Sessiya iki-üç gün idi davam edirdi, ancaq heç bir şey edə bilmirdilər. Evə gəlib mənə sessiyaya dəvət etdilər. Üç-dörd dəfə razılıq vermədim. Razılığım olmadan mənə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Sovetinin sədri seçdilər. Orada işlədim. Çox ağır şəraitdə yaşayırdım və Bakıya qayıtmaq barədə heç fikirləşməmişdim.

1993-cü ildə, burada siyasi və iqtisadi böhran, vətəndaş müharibəsi başlayanda Azərbaycanın hər yerindən adamlar, ziyalılar dəstə-dəstə Naxçıvana gəlir və məndən xahiş edirdilər ki, Bakıya qayıdım. Oraya getmək çətin idi, təyyarə az idi. Hava xəttindən başqa heç nə yox idi, elə bu gün də yoxdur. Oraya gedib çıxmaq çox çətindir. Nəhayət, keçmiş prezident, mərhum Əbülfəz Elçibəy çox ağır vəziyyətdə qalıb özü mənə zəng vurmağa başladı, nümayəndəsini göndərdi, təyyarə göndərdi. Bakıya qayıtmağım barədə Naxçıvanda mənə dörd gün danışıqlar apardılar. Mən razılıq vermirdim.

Nəhayət, mən Bakıya gəldim. Mənə Parlamentin sədri vəzifəsini təklif etdilər. Vəziyyət son dərəcə ağır idi. Vətəndaş müharibəsi gedirdi, qan tökülürdü. Gəncədə silahlı dəstə hakimiyyətə qarşı çıxmış və əslində, Azərbaycanın böyük bir hissəsini ələ keçirmişdi. Mənə edilən təklifi nəyin naminə qəbul edim? Mən o vaxtadək çox işlər görmüşdüm, heç kəs qiymətləndirmədi. Nəyin naminə razı olum? Amma ölkənin fəlakət həddinə çatdığını hiss edəndə fikirləşdim və qəbul etmək qərarına gəldim.

Əvvəlcə qanlı hadisələrin baş verdiyi, silahlı dəstələrin topladığı Gəncəyə getdim. Mən onlarla danışıqlar apardım, inandırmağa çalışdım ki, öz niyyətlərindən əl çəksinlər. Bir şey çıxmadı. Yeri gəlmişkən, bu işə qarışdığım üçün orada da mənə az qala öldürmüşdülər. Çün-

ki onlar elə hesab edirdilər ki, artıq hakimiyyətə gəlmişlər. Gəncədən qayıtdım və mənə edilən təklifə razılıq verdim. İyunun 15-də mənə Parlamentin sədri seçdilər. İki gündən sonra prezident Əbülfəz Elçibəy Bakını gizlicə tərk edib, təyyarə ilə Naxçıvana getdi. Yeri gəlmişkən, o da əslən naxçıvanlı, dağ kəndi Kələkidən idi. Dörd il orada yaşadı, qorxurdu ki, onu öldürəcəklər.

Mən isə burada tək-tənha qaldım – prezidentin də, Parlament sədrinin də, baş nazirin də vəzifələrini mən icra edirdim. Bax, mən siyasətə belə bir şəraitdə qayıtdım. Bəlkə də cavabım çox uzun oldu. Mən bu barədə qıscaca da danışa bilirdim. Amma istəyirəm ki, siz həqiqəti biləsiniz. Azərbaycanda bunu hamı bilir. Azərbaycanda yaranmış son dərəcə ağır vəziyyət, eləcə də siyasət mənə hakimiyyətə qayıtmağa vadar etdi.

Aleksey Şeynin («Petit» nəşr evinin prezidenti) : Hörmətli Heydər Əliyeviç, mən Latviyadanam. Latviya olduqca kiçik ölkədir. Buna görə də mən indi onun barəsində uzun-uzadı danışmayacağam. Mən sadəcə, Sizə təşəkkür etmək istəyirəm ki, bu həftə Siz və Azərbaycanın digər rəhbərləri xarici işlər naziri başda olmaqla Latviya nümayəndə heyətini qəbul etməyə macal tapdınız. Bunun nəticəsində konkret müqavilələr imzalandı və Baltıqyanı regionda Azərbaycan səfirliyinin açılması barədə qərar qəbul edildi. Biz ümid edirik ki, səfirlik Riqada açılacaqdır. Bunun üçün çox sağ olun.

Biz jurnalistlər camaatla, hər şeydən əvvəl, öz oxucularımızla ünsiyyətdə oluruz. Oxucularla ünsiyyətdə olan şəxslər kimi, belə hesab edirik ki, bir-birimizə bələd olmaq çox vacibdir. Düzünü desək, bizdə də vəziyyət o qədər sadə deyildir. Lakin Allaha şükürlər olsun ki, bizim siyasətçilərimiz də qonşularla mehriban münasibətlər yaratmağın nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu dərk etməyə başlayırlar. Siyasətçilərin tez-tez səfərə çıxmaları bunun nəticəsidir. Mən ümid edirəm ki, biz də uzaq və kiçik bir ölkə olan Latviyada da şəxsən Sizə, Azərbaycana dostluq münasibətləri bəslənməsi üçün səy göstərəcəyik. Qoy Azərbaycanda da Raymond Paulsu Latviyada tanıdıqları kimi yaxından tanışınlar və xatırlasınlar, necə ki, Polad Bülbüloğlunu Latviyada tanıyır və xatırlayırlar. Rəmzi olaraq, mən Sizə kiçik bir hədiyyə – köhraba gəmi bağışlamaq istəyirəm. Qoy həmin gəmi bizim dənizlərimizi birləşdirsin, bizim aramızda ünsiyyəti və dostluğu möhkəmləndirsin. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Bu yaxınlarda xarici işlər naziri başda olmaqla Latviyanın böyük bir nümayəndə heyəti buraya gəlmişdi. Onu da deyim ki, bu, nazirin respublikamıza ikinci səfəri idi. Latviya ilə, bütün Baltikyanı ölkələrlə aramızda çox səmimi dostluq münasibətləri, mehriban münasibətlər yaranmışdır. Biz Avropa Şurasına daxil olarkən Azərbaycanı dəstəklədiyinə görə mən ona öz minnətdarlığımı bildirdim. Yeri gəlmişkən, iş elə gətirmişdi ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu ilə bağlı bütün prosesi orada İtaliyanın sədrlik etdiyi dövrə təsadüf etmişdi. Bu ilin yanvarında biz Avropa Şurasına qəbul olundu isə Latviya sədrlik edirdi. Biz hamımız orada görüşdük. Mən ona təşəkkür etdim və bizə belə xeyirxah münasibətə görə bütün latıslara təşəkkürümü bildirirəm.

Biz bu fikirdəyik ki, Baltikyanı ölkələr düzgün yolla irəliləyirlər. Onlar hamıdan tez müstəqillik qazanmışlar. Doğrudur, bu o qədər də asan deyildi. Mən bütün bunları xatırlayıram. Baltikyanı ölkələrinin rəhbərləri ilə görüşlər nəticəsində mən bu qənaətə gəlmişəm ki, əvvəla, üç Baltikyanı dövlət arasında çox yaxşı, mehriban münasibətlər yaranmışdır, elə bir ciddi ixtilaf yoxdur. İkincisi, siz Avropa Birliyinə daxil olmağa hazırlaşsınız və s. Odur ki, sizə uğurlar arzulayıram. Raymond Paulsa gəldikdə isə, o, unudulmaz bəstəkardır. Mən onun necə yaşadığını, nə ilə məşğul olduğunu hər dəfə soruşuram. Elə indi də Sizdən soruşuram: onun kefi necədir, nə işlə məşğuldur?

Aleksey Şeynin: İşləyir, indiyədək də konsertlər verir, teatrda çalışır. Bu yaxınlarda İsrailə qastrola getmişdi. Bir sözlə, fəal həyat sürür.

Heydər Əliyev: Onun musiqisi və «Milyon, milyon qızıl gül» mahnısı həmişə qulaqlarımda səslənir. Əlbəttə, o, görkəmli bəstəkardır. Yəqin, hər kəs öz yolu ilə gedir.

Vitali İqnatenko (İTAR-TASS-ın baş direktoru): Heydər Əliyeviç, Siz öz xatirələrinizi yazacaqsınız mı?

Heydər Əliyev: Xeyr. Mənim böyük bir nöqsanım var. Bu, yeganə deyildir, başqa nöqsanlarım da var. Amma ən böyük nöqsanım budur, ona görə bunu deyirəm. Mən xatirələrimi yazmıram. Bax, belə, fürsət düşəndə ayrı-ayrı epizodlar haqqında danışırım. Yazmağa gəldikdə isə, yazmıram. Heç də ona görə yox ki, istəmirəm, ona görə ki, vaxtım yoxdur.

Məsələn, sovetlər vaxtı mən Azərbaycana rəhbərlik edəndə bəzi partiya xadimləri və ya respublika rəhbərləri kitablar yazırdılar. Hətta bədii, elmi kitablar yazırdılar. Mən təəccüblənirdim, onlar bu kitabları nə vaxt yazırlar? Əgər onlar işləyirlərsə, kitab yazmağa bilməzlər. Yox, əgər kitab yazırlarsa, onda işləyə bilməzlər. Mən yeganə bir yol – işləmək yolunu seçmişəm. Allah elə eləsin ki, xatirə yazmağa imkanım olsun. Çünki mənim xatirələrim olduqca çoxdur.

Vitali İqnatenko: Hörmətli Heydər Əliyeviç, şəxsi dəvətinizə görə öz həmkarlarım adından Sizə bir daha ürəkdən təşəkkür etmək istəyirəm. Biz bu dəvəti xüsusi qiymətləndiririk, respublikaya gəlməyimizdən, onun inkişafını, irəliləyişini görməyimizdən, görmək istədiklərimizin hamısını görməkdən çox şadiq. Əlbəttə, hər şeydən əvvəl, bizi, şəxsən mənə Sizinlə işləyən kollektiv heyran etdi. Bu Sizin komandanızdır. Onlar son dərəcə peşəkar adamlardır, həmişə bizimlə idilər, istənilən suallara – çətin suallara da, asan suallara da cavab verirdilər. İndi bu masa arxasında əyləşmiş adamlar ümumi bir komandadır. Həmin komanda çalışacaqdır ki, bizim münasibətlərimiz – Rusiya ilə Azərbaycanın münasibətləri, Sizin dediyiniz kimi, bizim qəlbimizdə saf, rəvan və obyektiv münasibətlər kimi yaşasın, biz həmişə dərk edək ki, bizimlə yanaşı addımlayan insanlar öz yoldaşlarımızdır və biz bir-birimizdən çəkinməyək. Bir-birimizi həmişə dəstəkləyək. Zənnimcə, başlıca nəticə budur. İkinci nəticə – bu şəxsən sizin taleyinizə aiddir. Əlbəttə, burada iştirak edənlərin çoxları üçün başlıca dərs bundan ibarətdir ki, siyasətçi bu dünyada özünü necə aparmalıdır: o, prinsipial, müdrik və cəsarətli bir insan olmalıdır. Zənnimcə, bir jurnalist kimi bizim hamımızın çıxardığı ən başlıca nəticələrdən biri bundan ibarətdir. Qəbul üçün – həm rəsmi, həm də qeyri-rəsmi qəbul üçün çox sağ olun. Başlıcası odur ki, qəbul olduqca mehribanlıq və səmimilik şəraitində keçdi. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Mən sizin hamınıza fəaliyyətinizdə uğurlar, cənaətlə, firavanlıq arzulayıram, bütün arzularınızın çin olmasını diləyirəm. Bir çoxunuz gənc və orta nəslin nümayəndələrisiniz. Əlbəttə, hər biriniz həyatda hələ böyük yol keçməli olacaqsınız. Mən istəyirəm ki, siz bu yolu uğurla keçəsiniz, demək olar, hər birinin qarşısına çıxan çətinlikləri aradan qaldırmağı bacarasınız. Belə böyük bir heyətdə bizə qonaq gəldiyiniz, bir dəqiqə belə vaxt itirmədən xalqımızın, respublikamızın həyatı ilə tanış olduğunuz üçün sizə təşəkkür

kür edirəm. Şübhəsiz, sizin şəxsi təəssüratınız bizim üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Sizi bir daha dəvət edirəm. Siz daha geniş heyətdə gələ bilərsiniz. Lakin gələndə gedəcəyiniz məntəqələrdən biri də qaçınların çadır düşərgəsi olacaqdır. Sağ olun. Sizə yaxşı yol.

* * *

Sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Ukraynanın «Era» teleşirkəti müxbirinin sualına cavab verərək dedi:

– Ukrayna Avropanın böyük ölkələrindən biridir. Mən hesab edirəm ki, Ukrayna düzgün yolla – müstəqillik yolu ilə, bütün sahələrdə demokratik islahatlar həyata keçirmək yolu ilə gedir. Mən əminəm ki, Ukrayna məhz bu yolla gedərək uğurlar qazanacaqdır. Dünya birliyində Ukraynanın öz yeri var. Prezident Kuçma ləyaqətli insandır. Mən onunla dostluq əlaqələri saxlayıram. İki il əvvəl sizdə məhsul yığıcı zamanı neft məhsullarına çox böyük ehtiyacınız var idi. O mənə müraciət etdi. Mən təcili surətdə oraya lazım olan qədər yanacaq göndərdim. Onlar bunun üçün mənə həmişə minnətdarlıq edirlər. Sizin xalqınız yaxşı xalqdır, ölkəniz gözəldir, adamlarınız qəşəngdir. Zənnimcə, çətinliklərə baxmayaraq, siz öz ölkənizi müstəqil və tərəqqi edən ölkəyə çevirəcəksiniz.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

1 avqust 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Soçiyə yola düşməzdən əvvəl Binə beynəlxalq hava limanında jurnalistlərə müsahibə verdi:

– Bilirəm, siz mənim yanıma gəlmisiniz ki, bu səfərimlə əlaqədar məlumatlar alarsınız. Ancaq ondan öncə mən sizi və televiziya vasitəsilə Azərbaycanın bütün vətəndaşlarını, Azərbaycan xalqını təbrik edirəm. Bu gün, avqust ayının 1-dən Azərbaycan öz doğma latın əlifbasına keçibdir. Bu böyük bir bayramdır. Bunun tarixi sizə məlumdur. Bu barədə mən bir dəfə öz çıxışında da demişəm. Bu haqda qərar 10 il bundan öncə qəbul olunmuşdur. Ancaq həmin qərar yerinə yetirilmirdi. Mən isə fərman verdim və qəti vaxt təyin etdim ki, həmin vaxtdan mütləq latın qrafikasına keçmək lazımdır. Doğrudur, müəyyən etirazlar oldu, indi bizim bəzi qəzetlərə, yaxud başqa dairələrə xas olan cürbəcür yalanlar və uydurmalar yaydılar: Heydər Əliyev bunu hansısa qəzetlərə qarşı edir, filan edir... Bu onların öz işidir. Çünki onlar, ümumiyyətlə, yalan danışmaqla məşğuldurlar. Sizin içərinizdə də onların nümayəndələri vardır.

Amma mən ölkənin Prezidentiyəm, bilirəm nə edirəm. Hesab edirəm ki, çox düzgün etmişəm. Bu günü, avqustun 1-ni – mən qayıdandan sonra yəqin ki, bu barədə fərman verəcəyəm – Azərbaycanda əlifba günü elan edəcəyəm. Güman edirəm ki, bundan sonra Azərbaycan müstəqil dövlət olaraq, bir daha öz əlifbasını dəyişdirməyəcəkdir.

Bilirsiniz ki, XX əsrdə bizim əlifbamızı neçə dəfə dəyişdiriblər. Bu əlifba bizə doğma əlifbadır. Bu əlifba uğrunda hələ vaxtla, XIX əsrdə Mirzə Fətəli Axundov və başqaları mübarizə aparıblar. 1921-ci ildən bu işə başlayıblar, 1924-cü ildə latın əlifbasına keçiblər. Ancaq 1939-cu ildə bu əlifbanı bizim əlimizdən alıblar. Mən sizi və bütün Azərbaycan xalqını təbrik edirəm.

Mənim səfərim haqqında artıq mətbuatda o qədər məlumatlar verilibdir ki, hər şey məlumdur. Son dəfə biz, dövlət başçıları Minskə görüşürkən belə bir təklif irəli sürüldü ki, qeyri-formal şəraitdə də görüş keçirək. Rusiyanın prezidenti cənab Putin təklif etdi ki, bunu avqustun 1-də edək. Biz də razı olduq. İndi bu artıq baş verir. Müstəqil dövlətlərin başçıları bu gün oraya toplaşılar. Bu günün və sabahın proqramı vardır. Orada həm ümumi görüş, həm də fərdi görüşlər olacaqdır. On dan sonra, avqustun 3-də mən Bakıya qayıdacağam. Bu qədər.

S u a l : Cənab Prezident, axırını iki həftə ərzində İran iki dəfə sərhədimizi pozubdur. Siz bunu necə qiymətləndirirsiniz? İran Bakı tərəfindən hansısa cavab alacaqmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, birincisi, biz onlara nota vermişik. Bu si-zə məlumdur. İkincisi, indiki zamanda heç bir ölkə başqa dövlətə qarşı zor işlətməməlidir. Bu həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, həm də başqa beynəlxalq təşkilatların prinsipidir. Hər bir ölkə buna riayət etməlidir. Biz buna riayət edirik. Biz istəyirik ki, bütün qonşularımızla dostluq, mehribanlıq şəraitində yaşayaq və heç bir münafişçiyə yol verməyək. Bizim onsuz da bir münafişçimiz var. Əgər o olmasaydı da, yenə də Azərbaycan – mən əvvəldən demişəm – sülhsevər siyasət aparıb, heç bir qonşusuna qarşı hər hansı bir iddiası yoxdur. Ona görə də biz belə hərəkətləri pisləyirik və öz münasibətimizi də bildirdik.

S u a l : Cənab Prezident, Cənubi Azərbaycandan 1000-dən artıq ziyalı Sizə müraciət qəbul edibdir ki, biz Prezidentin əmrinə həmişə əməl etməyə hazırıq. Başqa bir hal baş verərsə, istənilən vaxt silahlı İrana qarşı çevirməyə də hazırıq.

C a v a b : Bilirsinizmi, hesab edirəm ki, onların bu təşəbbüsünə indi bizim heç bir ehtiyacımız yoxdur. Çünki biz heç vaxt İran ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlərin kəskinləşməsinə yol vermək istəmirik. Orada, İranın vilayətlərində – 1000 nəfər, 2000 nəfər, 3000 nəfər – deyirlər ki, orada 30 milyona qədər azərbaycanlı yaşayır – onlar İran vətəndaşlarıdır. Mən bir neçə dəfə demişəm və bu gün bir də bəyan edirəm ki, biz hər bir ölkənin ərazi bütövlüyünü tanıyıraq, heç bir ölkənin daxili işlərinə qarışmırıq və qarışmayacağıq və bizim ölkəmizin də daxili işlərinə qarışmasına heç kəsə yol verməyəcəyik. Ona görə də o müraciətlər hansısa insanların hissiyatıdır, amma bu yollara getmək fikrimiz yoxdur. Çünki yenə də deyirəm, biz hər bir zorakılığın əleyhinə

yük. Zorakılığın əleyhinə olduğumuz halda, biz hansısa xırda hadisədən ötrü nəse iğtişaş yaratmalıyıqmı? Bu lazım deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, bu hadisələrdən sonra Siz avqust ayında İrana səfər edəcəksinizmi?

C a v a b : Edəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, onların antiəzərbaycan təbliğatını necə qiymətləndirirsiniz? İran televiziyanın «Səhər» proqramı hər gün Azərbaycan əleyhinə məlumatlar verir. Hətta deyirlər ki, Xəzərdə baş verən hadisələri guya Azərbaycan edibdir. Onlar yalan məlumatlar verirlər.

C a v a b : Elə siz də Azərbaycanın əleyhinə məlumatlar verirsiniz də. Siz burada, içərimizdəsiniz, necə deyirlər, bu hakimiyyətin 8 ildə yaratdığı şəraitdən istifadə edirsiniz. Gənc oğlansan, yəqin ki, 8 il bundan qabaq sən uşaq idin...

J u r n a l i s t : Onda mənim 20 yaşım var idi.

H e y d e r Ə l i y e v : 20 yaşın vardı. Allah səni 100 yaşa çatdır-sın. Yaratdığımız bu şəraitdən, sabitlikdən istifadə edirsiniz, silahlı dəstələrdən xilas olmusunuz, Azərbaycan inkişaf edir. Belə olan halda, sən, o birisi, bu birisi hər gün qəzetlərdə, yaxud elə sizin televiziya da, başqa televiziyalarda Azərbaycandakı vəziyyəti tamamilə tərsinə verməklə Azərbaycana xidmət edirsinizmi? İndi bizim içərimizdə belə hallar olanda, İranda bu, beş dəfə artıq ola bilər. Sizə onu deyə bilərəm ki, mənə məlumdur, indi artıq xaricdə, xüsusən erməni lobbisinin apardığı bu təbliğatda Azərbaycanın daxilində müxalifət qəzetlərinin gündə dərc etdiyi yalanlar, iftirlər, uydurmalar və şərhlərdən istifadə olunur. Onları götürürlər və bildirirlər ki, «Azərbaycanın filan qəzetində belə yazılıbdir, görürsünüz mü, özləri belə yazırlar», «filan qəzetdə belə yazılıbdir, özləri belə yazırlar». Ona görə də mən buna heç fikir vermərəm, çünki Azərbaycanda yaşayanlar mənə bundan çox ediblər.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistanın bəyanatlarını necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Türkmənistan özü də beynəlxalq hüquq normalarına – beynəlxalq dəniz hüququ var – əsaslanmayan və həmin normalara sığmayan iddialar edir. Bu bərədə biz onlarla bir neçə dəfə danışıqlar aparmışıq və bundan sonra da aparacağıq. Buna hazırıq. İndi nota verib sənə, veribdir də.

S u a l : Cənab Prezident, biz də Sizi həm ölkənin Prezidenti, həm də Azərbaycanın vətəndaşı kimi latın qrafikasına keçilməsi münasibətilə təbrik edirik. Amma bəzi problemlər olacaqdır. Külli miqdarda vəsait lazımdır. Deyək ki, xarici dillərdə olan filmlərin tərcüməsinə... Bu problem necə həll olunacaqdır?

C a v a b : Siz də, Azərbaycan televiziyası da, bütün televiziya da bizim televiziya kanallarını rusdilli seriallarla doldurmusunuz. Hətta cizgi filmlərini də rus dilində verirsiniz. Yaxşı, biz öz ölkəmizdə Azərbaycan dilini hər yerdə tətbiq etmək istəyirik. Mənim fərmamın bir hissəsi əlifbadan, bir hissəsi isə bundan ibarətdir. Amma hansı kanalı açırsansa – mən təkcə sizi demirəm, dövlət televiziyası da, sizin özəl kanallarınız da – iki-üç saat serial verir, hamısı da rus dilində. Mən başa düşürəm, o serialların nə əhəmiyyəti var? Hamısı cəfəngiyat, uydurma, filan... Siz bilməzsiniz, keçmişdə «Məlikməmməd nağılı» vardı. Onu 40 gün ərzində hər gün uşaqlara danışır-dılar. Bu seriallar «Məlikməmməd nağılı» kimi bir şeydir. Uydurma şeylərdir. Uydururlar, pul qazanırlar. İndi əgər bunu Azərbaycan dilində versəniz, yenə deyərdim ki, bəli, indi insanlar bundan da bir həzz alırlar.

Yaxud, siz özəl şirkətsiniz, tərcümə edin, verin. Sizə kim mane olur? Mən elə sənin bu sualından istifadə edərək buna öz münasibətimini bildirirəm. Bundan mən narazıyam. Azərbaycan televiziyaçıları hansı ölkədən hansı filmi götürürlərsə, onu ancaq Azərbaycan dilində verməlidirlər. Bir də düşünməlidirlər ki, hansı filmi vermək lazımdır, hansını yox. Bir tərəfdən biz istəyirik ki, verilişlərimizi milliləşdirək, bir tərəfdən də sən məcbur edirsən ki, adamlar iki saat oturub rus dilindəki o seriala baxsınlar. Serialda da ki, xoşagələn bir şey yoxdur. Heç başa düşmürsən ki, nədir – qızlar məni bağışlasın – amma biri orada öpüşür, biri burada qucaqlaşır.

Mən belə filmlərə baxmıram. Amma hərdən bir kanalları yoxlayıram: siz nə verirsiniz, onlar nə verirlər, Azərbaycan televiziyası rast gəlir, bir dəqiqə ona baxıram.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Koçaryanla görüşəcəksinizmi?

C a v a b : Yəqin ki, görüşəcəyəm.

S u a l : Soçi görüşündə narkotik vasitələrin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə bağlı müzakirələr aparılacaqmı? İlham Əliyev Avropa Şurasında məsələ qaldırılmışdı ki, Dağlıq Qarabağda narkotik vasitələrin qeyri-qa-

nuni dövriyyəsi həyata keçirilir. Bu məsələni müzakirəyə təqdim edə bilərsinizmi?

C a v a b : Ola bilər ki, bu məsələ orada müzakirə edilsin. Təbii ki, bu barədə biz də öz fikirlərimizi, o cümlədən Avropa Şurasında İlham Əliyevin qaldırdığı məsələni orada səsləndirəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Xəzərin statusu barədə orada danışıqlar olacaqmı?

C a v a b : İndi danışıqlar ola bilməz. Xəzərin statusu barədə yəqin ki, sonra danışıqlar olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, latın qrafikasına keçdikdən sonra ad və soyadların dəyişiləcəyi gözlənilirmi?

C a v a b : Bu, hər bir adamın öz işidir. Sizin Türkiyədə də soyadlar var ki, heç başa düşmək olmur, bunu haradan götürübdür. Nə bilim, filankəs Kəpəzoğlu. Bu, adamların öz işləridir. İndi soyadları dəyişdirmək nəyə lazımdır? Kim istəyir, o dəyişir. Onsuz da indi biri olubdur nə bilim daş, o biri olubdur qaya... İndi kim istəyirsə, özünə çinar, ağac, nə bilim, çay, bağ, dəvə – nə istəyir götürsün. Söhbətimizi qurtaraq. Sağ olun.

ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

*Soçi, Daqomis iqamətgahı
1 avqust 2001-ci il*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan ilə təkbətək görüşü başa çatdıqdan sonra prezidentlər jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

Robert Koçaryan: Əlbəttə, biz Dağlıq Qarabağ münacişinin nizama salınması problemini müzakirə etdik. Deyə bilmərəm ki, biz yekdil rəyə gəldik. Biz müzakirələrimizi davam etdirməyi qərara aldığımız. Əlbəttə, söhbət asan olmadı, lakin biz, hər halda, belə bir əhval-ruhiyyəyə dəyək ki, qəti qərar tapmaq lazımdır.

Heydər Əliyev: Mən bu fikirlə razıyam. Həqiqətən, bu məsələnin həllinin hər hansı variantlarını tapmaq üçün hətta bizə ayrılmış vaxtdan da çox vaxt sərf etdik. Biz müxtəlif variantları müzakirə etdik, amma hələlik hər hansı bir qəti qərara gələ bilmədik və ona görə də iki prezident arasında dialoqu davam etdirmək barədə razılığa gəldik.

Sual: Demək olarmı ki, düyün açılmışdır?

Heydər Əliyev: Xeyr, mən hesab etmirəm ki, düyün açılmışdır.

Sual: Həmsədrələr deyirlər ki, danışıqlar Parisdə və Ki Uestdə işlənilən hazırlanmış prinsiplər əsasında davam etdirilməlidir. Siz bunu necə şərh edərdiniz? Azərbaycanın xarici işlər naziri Quliyev demişdir ki, bu, ermənilərin prinsipidir.

Heydər Əliyev: Gəlin, kimin nə dediyindən söhbət açmaq. Biz sizə nə deyiriksə, ona da inanın.

Robert Koçaryan: Biz razılaşıbmışız bu barədə təmkinli olaq. Sadəcə, bir dövr var idi ki, mətbuat vasitəsilə bir-birimizə qol vurmağa çalışırıydıq. Hesab etmirəm ki, bu cür yanaşmalar qəti bir qərarın axtarışı üçün daha əlverişli şərait yaranmasına gətirib çıxaracaqdır.

Heydər Əliyev: Yeri gəlmişkən, nə barədə danışdığımızı biz tərəfdən, demək olar, heç kim bilmir. Odur ki, kim nə danışsın, öz fikrini söyləyir.

MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

3 avqust 2001-ci il

– Gümən edirəm ki, bizim oradakı görüşlərimiz haqqında və dövlət başçılarının qeyri-formal görüşü haqqında televiziya, radio, mətbuat vasitəsilə məlumatlarınız var. Ancaq düşünürəm ki, siz məndən də nəso eşitmək istəyirsiniz. Onu deyə bilərəm ki, MDB on ildir fəaliyyət göstərir, ilk dəfədir belə bir qeyri-formal görüş keçirilmişdir. Bu da Rusiya prezidenti Putinin təşəbbüsü ilə olmuşdur. Orada bir rəsmi görüş oldu. O da, siz yəqin gördünüz, qalstuksuz, filansız – kim hansı paltarda istəyirdi, o paltarda gələ bilmirdi. Biz orada iki-üç saat bir çox məsələləri müzakirə etdik. Ancaq əvvəlcədən gündəlik yox idi. Demək, hər dövlət başçısı istədiyi məsələni qaldırdı. Sonra da prezident Putin onları ümumiləşdirdi, öz fikirlərini dedi. Görüş çox yaxşı keçdi, çox maraqlı keçdi. Biz bir çox məsələləri müzakirə etdik. Prezident Putin Genuya «səkkizlə»nin görüşü haqqında da bizə məlumat verdi.

Ondan sonra isə tədbirlər qeyri-formal keçirdi. O gün axşam Putin ziyafət verdi. Eyni zamanda çox gözəl konsert də oldu. Rusiyanın incəsənət ulduzları hamısı orada idilər. Çox yaxşı oldu.

Sabahısı gün bizim yenə bir görüşümüz oldu. Orada keçmişdə bir çay sovxozu var idi, orada «Çay evi» var. Taxtadan olan evdir. Orada görüş keçdi. Biz orada çox məsələləri müzakirə etdik. Sonra təkbətək görüşlər keçirildi. Çünki mən istəyirdim.

Dünən, günün birinci hissəsində təkbətək görüşlər oldu, sonra, ikinci hissədə biz gəmi ilə səyahət etdik. Orada da ancaq dövlət başçıları idi. **Ona görə də sərbəst söhbət aparmağa imkan var idi. Beləliklə, mən hesab edirəm ki, bizim görüşümüz çox faydalı idi.**

Mən təkbətək görüşlərdən xüsusən prezident Putin ilə görüşümü çox əhəmiyyətli hesab edirəm. Çünki prezident Putindən əvvəl mən Nazarbayev ilə görüşmüşdüm. Xəzər dənizi barəsində onunla fikir mübadiləsi aparmışdıq və eyni mövqedə olduğumuzu bildirmişdik.

Qərara gəlmişdik, danışmışdıq ki, sonra üçümüz görüşək. **Üçümüz görüşdük, müzakirə elədik və təbii ki, Xəzər dənizinin cənubunda son vaxt baş vermiş hadisələrə çox mənfi reaksiya bildirildi. Xüsusən prezidentlər tərəfindən. Biz, üç Xəzəryanı dövlət Xəzərin statusu haqqında eyni fikirdə olduğumuzu bir daha bəyan etdik.** Məlumdur ki, bizim müqavilələrimiz də var – Qazaxıstan ilə Rusiya arasında müqavilə, Rusiya ilə Azərbaycan arasında müqavilə. Bu müqavilələr də beynəlxalq hüquq normalarına uyğun, Xəzərin sektorlara bölünməsinin əsasında. Ona görə də bizim görüşümüz nəticəsində prezident Putin bəyanat verdi. O dərc olunubdur. Yəqin bilirsiniz. **Hesab edirəm ki, bu çox lazımlı, çox əhəmiyyətli bir bəyanatdır. Mən bunu çox əhəmiyyətli hesab edirəm.**

Mənim Ermənistan prezidenti Koçaryan ilə təkbətək görüşüm oldu. Çox vaxt itirdik, çox danışqlar apardıq, çox müzakirə apardıq. Ancaq mən bunun detallarını indiyə qədər deməmişəm və bu gün də deməyəcəyəm. Düzdür, kimse oradan-buradan nəse uydurur, qəzetlər də yazır. Ermənistanın qəzetlərində çox yazırlar, bizimkilər yazır. Ancaq mən hesab edirəm ki, danışqlarda bir nəticə əldə olunmayana qədər bu barədə mənim tərəfindən bundan artıq məlumat verilə bilməz. O biri təkbətək görüşlərin də hamısı maraqlı idi.

Demək olar ki, prezidentlərin hamısı ilə həm fərdi görüşlər olmuşdu, həm də bir yerdə idik. Gəmidə gedəndə iki adam orda söhbət edirdi, iki adam burda söhbət edirdi. Yəni fikir mübadiləsi aparmaq üçün çox yaxşı imkanlar yaranmışdı. Nəhayət, dünən axşam bunların hamısını bitirdik. Hamı bu gün öz ölkəsinə yollandı. Mən hesab edirəm ki, bu görüş çox əhəmiyyətli, çox faydalı görüşdür.

S u a l : Cənab Prezident əvvəla, xoş gəlmisiniz. Siz dediniz ki, Putin belə bir bəyanat verib ki, üç Xəzəryanı ölkənin mövqeyi eynidir. Amma Siz burada olmayanda İran təyyarələri Azərbaycanın sərhədlərini növbəti dəfə pozdular. Sizcə, Rusiya prezidentinin bəyanatı və üç Xəzəryanı ölkənin prezidentlərinin mövqeyinin bir daha dəqiqləşməsi İranı bu hərəkətlərindən çəkirdə biləcəkmiz? Konkret təklif olundu mu ki, beş Xəzəryanı ölkənin başçılarından görüşü keçirilsin və bu problem yaxın vaxtlarda həll olunsun, gərginlik aradan qalxсын?

C a v a b : Bilirsiniz, mən İrana görə zəmanət verə bilmərəm ki, İran bundan sonra nə edəcək, nə etməyəcəkdir. Bu barədə heç bir şey deyə bilmərəm. Ancaq biz orada danışdıq ki, – təəssüf ki, Türkmənistanın prezidenti ora gəlməmişdi – prezident Putin dörd Xəzəryanı ölkənin prezidentlərinin görüşünü təşkil edəcəkdir. Yəni Rusiya, Qazaxıstan, Azərbaycan və Türkmənistanın. **Çünki Putin bu sözləri dedi ki, Xəzər dənizi keçmişdən SSRİ-yə mənsub olubdur və İran ilə SSRİ-nin sərhədi vardı. Biz, yəni dörd Xəzəryanı dövlət, müstəqillik əldə etmiş dövlətlər SSRİ-nin varisləriyik.**

İkincisi də, MDB-nin xarici sərhədlərinin qorunması haqqında da dəfələrlə söhbət gedibdir və bu da MDB-nin prinsiplərindən biridir. Ona görə biz bu barədə işləyəcəyik. Yeni birinci addımı Putin öz üzərinə götürdü ki, təşəbbüs göstərsin, dördümüz görüşək. İndi üçümüz görüşdük, sonra dördümüz görüşək. Ondan sonra isə baxacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryanla dünənki görüşünüz prosese hansısa təkan verdimi və növbəti ikitərəfli görüş nə vaxt olacaqdır?

C a v a b : Bilirsiniz, nə qədər görüşmüşük. Çox. Axı təkan böyük şeydir. Təkan elədir ki, görək prosesi irəlilətsin. Əgər xırda bir addım da olursa, bu, müsbətdir. Ancaq mən hələ heç bir şey deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti öz müsahibəsində bildirmişdi ki, Azərbaycanla danışqlar o zaman hər hansı bir nəticələrə gətirib çıxara bilər ki, Azərbaycan imtina etdiyi Paris danışqları üzərinə qayıtsın. Yəni Ki Uest danışqlarına yox. İndiki danışqlar hansının üzərində gedirdi?

C a v a b : Bilirsiniz, onlar bu məsələni müəyyən qədər düzgün çatdırmırlar. Parisdə bizim iki dəfə görüşümüz olubdur. Fransa prezidenti cənab Şirakin iştirakı ilə. Biz orada bir neçə variantları müzakirə etmişik. Mənimə bundan əvvəl də Ermənistan prezidenti ilə görüşlərim olmuşdu. Son dəfə görə ki, 1999-cu ilin oktyabr ayında idi. Naxçıvanda sərhəddə görüşmüşdük. Onda biz çox şeylərdə razılığa gəlmişdik. Ancaq bundan bir neçə ay sonra Ermənistan bundan imtina etdi. Ona görə o, tamam pozuldu. Başa düşürsünüz? İndi mən də deyə bilərəm ki, o prinsiplər əsasında, niyə onu pozdunuz. Amma biz heç nəyi pozmamışıq. Sadəcə, Parisdə bir neçə variant müzakirə olunubdur. Amma biz heç bir qəti fikrə gəlməmişik. Amma müzakirə olunan bəzi variantlardan Ermənistan geri çəkilibdir. Bəzilərinə isə mən sonra qəbul etməmişəm. Ona görə mən hesab etmirəm ki, Paris görüşləri mükəmməl bir görüş olubdur.

O ki qaldı Ki Uestə, orada onlar da öz mövqələrini izah ediblər, mən də öz mövqeyimizi izah etmişəm. Artıq oradan gedəndə də belə bir şey

olmadı ki, biz hansısa bir razılığa gəldik. Bu, prosesdir. Bir dəfə görürsən, bir razılığa gəlirsən. Ondan bir az sonra ona etiraz edirlər. Yaxud, məsələn, mən bəzi məsələləri qoyuram. Onlar deyirlər olar, amma gələn dəfə deyirlər olmaz. Bəzi məsələlər də var. Vaxtilə mən demişəm ki, bu mümkündür, indi deyirəm, yox, mümkün deyildir. Ona görə də bu, prosesdir və heç yerdə prinsip yoxdur – nə Parisdə, nə Ki Uestdə, eyni zamanda Naxçıvanda, sərhəddə. Orada son prinsip var idi. Amma onu tamamilə pozdular. Ermənistan tərəfi pozdu. Ona görə mənə belə gəlir ki, bunlar, sadəcə, düzgün məlumat deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, bəs Soçidə hansısa razılığa gəlmək mümkün oldu mu?

C a v a b : Qızım, mən sənə bir dəfə cavab verdim.

S u a l : Cənab Prezident, doğrudurmu ki, əsas mübahisələr Şuşa ətrafı kəndlərə azərbaycanlıların qayıtması və Dağlıq Qarabağa yolun Laçından yox, Kəlbəcərdən verilməsi üzərində gedir?

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən bunu haradan bilir sən?

J u r n a l i s t : Ermənistan rəsmilərinin öz agentliklərinə verdikləri müsahibələrdən.

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən onda Ermənistandan soruş ki, bu doğrudur, ya doğru deyil.

S u a l : Cənab Prezident, Koçaryanla yeni görüşünüz nə vaxt olacaqdır?

C a v a b : Biz danışdıq ki, görüşəcəyik. Amma haçan ola bilər, deyə bilmərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağda narkotik vasitələrin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə bağlı müzakirələr keçirildimi?

C a v a b : Bilirsiniz, Özbəkistan prezidenti İslam Kərimov xüsusi bir arayış hazırlamışdır – ümumiyyətlə, narkobiznesin beynəlxalq terrorizm ilə bağlılığı və beynəlxalq terrorizmin narkobiznesdən istifadə edərək öz terrorçuluq hərəkətlərini həyata keçirməsi barədə. Bu məsələ haqqında bizim geniş fikir mübadiləmiz oldu və hamı bu fikrə gəldi ki, narkotik maddələr indi hər yerdən keçir. Təkcə Orta Asiyadan yox, bizim Qafqazdan da keçir, başqa yerlərdən də keçir və bunlar böyük təhlükə yaradır. Ona görə də orada konkret bir şey söylənmədi. Ancaq hamının eyni fikri oldu ki, bu, indiki zamanda bütün bəşəriyyət üçün, o cümlədən bizim dövlətlər üçün çox təhlükəli bir meyildir və bu getdikcə də genişlənir. Mən buradan gedəndə dedilər ki, bizim hüquq-mühafizə orqan-

ları bir kiloqram heroin tutublar. Bilirsiniz, bir kiloqram heroin nədir? Yarım qram heroin narkomanı istədiyi vəziyyətə salır. Amma bu, tonlarla keçir. Bu bir çox ölkələrdən keçir. İndi mən demək istəmirəm ki, hansı ölkədən, haradan daha çox, haradan daha az keçir. Bunların hamısı da həm MDB məkanına, həm də Avropaya gedir. Eyni zamanda Avropaya başqa yerlərdən də gəlir. Bilirsiniz ki, narkomaniya məsələsi, narkotik maddələrin gizli istehsal olunması və yayılması Cənubi Amerikada olduqca çox güclənibdir. Ona görə bu, global məsələdir, dünyada böyük təhlükə doğuran məsələdir. Biz də bu barədə fikir mübadiləsi aparıb, qəti mövqeyimizi bildirdik ki, bunların qarşısını almalıyıq.

S u a l : Cənab Prezident, Bi-Pi şirkəti bildirir ki, Azərbaycan İranda razılığa gələndə qədər İranın hədələdiyi yataqlarda işlərini davam etdirməyəcəklər. Sizin buna münasibətinizi bilmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, Bi-Pi şirkəti hələ mənə bir şey deməyibdir. Ona görə də Bi-Pi şirkəti mənə deyəndə, mən deyəcəyəm. **Amma onu bildirmək istəyirəm ki, bizim müqavilə imzaladığımız bütün yataqların hamısında işlər davam edəcəkdir.**

S u a l : Hörmətli cümhurbaşqanım, Gürcüstan prezidenti Şevardnadzenin təxirə salınan səfəri nə vaxt gerçəkləşəcəkdir?

C a v a b : Biz onunla danşacağıq. Orada jurnalistin öldürülməsi ilə əlaqədar daxili vəziyyət bir az gərginləşibdir. Onunla belə danşmışıq ki, orada vəziyyət normal hala düşən kimi telefon əlaqəsi saxlayıb müəyyən edəcək və Azərbaycana mütləq gələcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, mətbuatla bağlı son fərmanınıza görə, televiziya filmlərinin hamısı Azərbaycan dilinə tərcümə olunub verilməlidir. Bu çox böyük çətinliklər yaradır. İndi Azərbaycanın reklam bazasında o qədər vəsait yoxdur ki, Azərbaycan televiziyalarında filmləri belə sürətlə tərcümə etmək mümkün olsun. Ola bilməzi, Siz Milli Banka göstəriş verəsiniz ki, özəl televiziyalara güzəştli kreditlər versin və filmlər Azərbaycan dilinə tərcümə olunsun.

C a v a b : Birincisi, mən sizdən soruşuram: Hörmətli ANS, niyə indiyə qədər rus dilində bir belə seriallar, multfilmlər göstərirsiniz? Mən bu məsələni buradan gedəndə qaldırmışam. İndi siz də ayılmışsınız.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, tərcümə etdiklərimiz var. Amma bu çox baha başa gəlir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Bəlkə də, ola bilər. Amma indi siz ayılmışsınız. Mən Azərbaycan dili haqqında, latın əlifbası haqqında fərman ve-

rəndən sonra bu məsələni də çox vacib hesab etdim. Çünki biz bir tərəfdən deyirik ki, bütün azərbaycanlılar, Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılar Azərbaycan dilini bilməlidirlər, danışıqlarını Azərbaycan dilində aparmalıdırlar və bütün dövlət işləri Azərbaycan dilində getməlidir.

İkinci tərəfdən də, təkcə siz deyilsiniz. Bizim dövlət televiziya şirkəti də gündə, demək olar ki, verilişlərin yarısını seriallara, rus dilində olan multfilmərə həsr edir. Bilirsiniz, siz öz gözünüzdə tiri görmürsünüz, başqasının gözündə tükü seçirsiniz. Bəs bu sizin günahınız deyilmi? Siz və sizin xüsusi qonaqlarınız ki var – sən onları çox məhəbbətlə danışdırsan – onlar indiye qədər döşlərinə vururdular ki, millilik belə gəldi, Azərbaycan dili, nə bilim nə. Hətta bizim dilimizə başqa cür adlar qoyurdular. İndi nə oldu? İndi mən dil haqqında fərman qəbul etmişəm, latin əlifbası haqqında fərman qəbul etmişəm. Hələ fərman həyata keçməmişdən hay-küy salıblar və bunu yenə də tərsinə yozmağa başlayıblar ki, Heydər Əliyev bununla kiməsə zərər getirmək istəyir.

Görürsünüz, nə qədər ağılsızdılar. Heydər Əliyev kiməsə zərər getirmək istəsə, imkanları çoxdur, zərəri elə götürər ki, o adam heç bilməz ki, hansı tərəfdən...

Bilirsiniz, mən buradan gedəndə – görünür, sən yox idin, cavan oğlan var idi, mənə o sual verirdi – bu məsələ qalxdı. Yəni bu məsələ qalxmadı, özüm dedim ki, mən Bakıya dönmə kimi seriallar haqqında qəti fikrimi bildirəcəyəm. Çünki biz bir tərəfdən istəyirik ki, öz dilimizin tətbiq, istifadə sahəsini genişləndirək. İkinci tərəfdən də, bu seriallara ayrı-ayrı, başqa dillərdə, xüsusən rus dilində olan filmlərə baxırlar.

İndi görək biz uşağı tərbiyə edək ki, o, ana dilini bilsin. Amma uşağın ən sevdiyi bir şey multfilmədir. Mənim balaca nəvəm var. O, multfilmə saatlarla baxır. Rus dilində baxanın biri rus dilini bilir, o birisi az bilir, başqa birisi heç bilmir. Bilməyən də yavaş-yavaş öyrənir. Çünki multfilmə görünür ki, ayı nədir – medveddir, yaxud dovşan nədir – zayats, filandır, fəşməkdir. Ona görə bu böyük problemdir. İndi mən sənə bu barədə heç bir şey deyə bilmərəm. Ancaq hamımız bir yerdə düşünməliyik.

S u a l : Cənab Prezident, «Şahdəniz» layihəsi üzrə Gürcüstanla hər hansı bir həll olunmamış problem qalıbmı?

C a v a b : Yox, qalmayıbdır. Görürəm ki, daha sözlünüz yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Putinlə görüşəndə Qəbələ RLS-in statusunu müzakirə etmisinizmi?

C a v a b : Onu müzakirə etməyə ehtiyac yoxdur. Biz onu müzakirə etmişik, komissiya yaratmışıq. Hesab edirəm ki, komissiyanın qərarından sonra biz müzakirə edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, İran Məsləhət Şurasının katibi belə bir ifadə işlətmişdir ki, əgər Azərbaycan öz mövqelərini dəyişməsə, İran ona qarşı ərazi iddiaları irəli sürə bilər. Sizin İrana səfəriniz zamanı hansı mövqeyin dəyişməsi barədə müzakirələr gedə bilər?

C a v a b : Bilirsiniz, burada deyirlər ki, BAB təşkilatı var, cavanların xüsusi yığıldır. Əvvəl mən bilmirdim, deyirdim ki, bəlkə bəbstislərdir, nədir. Sonra araşdırdım. Dedilər ki, bu, Bütöv Azərbaycan Birliyi təşkilatıdır. Yaxşı, BAB təşkilatı burada var. Gecə-gündüz danışır ki, görək Cənubi Azərbaycanı özümüzlə birləşdirək, filan edək, fəşməkan edək. Yaxşı, bəs onlar buna reaksiya vermirlər? O da dövlətdir.

İndi bizim ölkəmizin bir hissəsi işğal olunubdur. Nə qədər əziyyət çəkirik. O da böyük dövlətdir. Biz dediyimiz Cənubi Azərbaycan İranın yarısına bərabər bir sahədir. Bütün İranda 30 milyona qədər azərbaycanlı yaşayır. Vaxtilə Fidel Kastronun yaxın silahdaşı var idi – Çe Qevara, istəyirdi ki, bütün Cənubi Amerikada sosializm yaratsın. Böyük sücaətlər etdi. Sonra haradasa məhv oldu. Bilirsiniz, indi belə şeyləri ortaya atmaq... Mən belə düşünürəm ki, o adam ki BAB yaradıb, nə qədər fantazyor olsaydı da, onun özü də dərk edirdi ki, bu real bir şey deyil və olmamalıdır. Ancaq bir tərəfdən münasibətləri kəskinləşdirmək üçün, ikinci tərəfdən də, beləliklə, özünə populyarlıq qazanmaq üçün edibdir. Çünki adi adamlara Cənubi Azərbaycan deyəndə, deyir, bəli, Cənubi Azərbaycan! İndi ona görə də İran dözür-dözür və bir dəfə də deyir ki, yaxşı, Azərbaycan vaxtilə İranın tərkibində idi. Biz də onu birləşdiririk.

İş bundadır ki, biz 8 milyon, İran 65 milyona yaxındır. Orada 30 milyon azərbaycanlı var. Onda deyəcəklər, kim-kiminlə birləşməlidir, kiçik böyüklə, ya böyük kiçiklə? Bilirsiniz, bizim tərəfimizdən bu məntiqsiz şeylər meydana çıxır və bunların nəticəsində belə şeylər əmələ gəlir. Ona görə mən orada verilən bəyanata qətiyyənlə heç bir əhəmiyyət vermərəm. **Gedəndə də demişəm, indi də deyirəm ki, biz İranın daxili işlərinə qarışmırıq və qarışmayacağıq. İran da Azərbaycanın daxili işlərinə qarışmamalıdır.**

Onların Təhlükəsizlik Şurasının katibi Ruhani burda olanda mən bu sözləri ona qəti demişəm. Demişəm ki, biz dünyəvi dövlətik. Biz bu

gün dünyəvi dövlət deyilik, yüz ildir dünyəvi dövlət yolu ilə gedirik. Dünyəvi dövləti, sadəcə, müstəqillik əldə edəndən sonra almadıq ki? Bu dünyəvilik bizdə artıq keçən əsrin əvvəlindədir. Məsələn, Azərbaycanı çadranı nə vaxt atdılar? 1925-26-cı illərdə qadınlar çadranı atdılar. İndi sənə başına çadra salmaq olar? İstəyirsən, salaq. Səni məscidə aparacaq, çadranı da başına salaq.

S u a l : Cənab Prezident, İrana nə vaxt səfər edəcəksiniz?

C a v a b : Görək. Görək onlarla ikitərəfli danışacaq.

S u a l : Cənab Prezident, Putinin təşəbbüsü ilə keçiriləcək dörd Xəzər yarı dövlət başçılarının görüşü təxminən nə vaxt və harada olacaqdır?

C a v a b : Ay qardaş, bilirsən, mən sənə dedim ki, belə bir şey olacaq. İndi sən sual verirən ki, nə vaxt olacaq, harada olacaq. Ondan sonra sual verəcəksən ki, nə bilim, o yerin quruluşu nə təhəddir, o, yarayır, ya yaramır. Axı belə boş sualları verməyin. Bu sözü dedim. Demək, artıq bu tamam deyilən sözdür.

S u a l : Cənab Prezident, yaqın Sizə məlumat veriblər. Siz burada olmayanda İrana 12 radiostansiya keçirilmiş. Gürcüstandan İrana aparılan hərbi radiostansiyalar Astara gömrükxanasında saxlanılıb. Araşdıracaqsınız ki, bu, İran sərhədinə qədər necə gedib çıxıb?

C a v a b : Eşitmişəm. Əlbəttə, əlbəttə.

Sağ olun. İşə gedirəm. İndi soruşacaqsınız ki, mən bunu niyə deyirəm?

J u r n a l i s t : Səfərdən gəlmisiniz. İndi də birbaşa işə getmək kifayət qədər güc tələb edir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Bəli. Sən hansı...

J u r n a l i s t : «SPACE» televiziyasındanam.

H e y d ə r Ə l i y e v : O birilərinə başa sal ki, Heydər Əliyev üç günlük səfərdən sonra da işə getdi.

«SNN-TÜRK» TELEKANALINA MÜSAHİBƏ

13 sentyabr 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Türkiyənin «SNN-TÜRK» televiziya kanalının müxbiri Gürkan Zənginə müsahibə vermişdir.

M ü x b i r : Sayın cümhur başqanı, on il əvvəl Azərbaycana gələnlər tamamilə başqa Azərbaycan görmüşdülər. Amma indi tamamilə başqa Azərbaycan görünür. İndi neft sahəsində yeni böyük oyun oynanmaqdadır. Tanınmış siyasətçi kimi, Sizcə, bu oyunda Azərbaycanın yeri nədir və bu oyunda Azərbaycanın yolunu necə görürsünüz, Azərbaycanın gələcəyinə necə baxırsınız?

H e y d ə r Ə l i y e v : Sizin söylədiyiniz bu on il Azərbaycanın müstəqillik dövrüdür. 1991-ci ilin sonunda Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edib və müstəqil dövlət kimi yaşayır. Ancaq təəssüflər olsun ki, biz müstəqil dövlət kimi yaşayıb inkişaf etmək üçün böyük çətinliklərlə, problemlərlə rastlaşmışıq. Birincisi, sizə məlumdur ki, siz 1991-ci ildə buraya gələndə Ermənistanla Azərbaycan arasında savaş gedirdi. Ermənistan Azərbaycanın torpaqlarının bir qismini artıq işğal etmişdi. Bu savaş ondan sonra da davam etdi. 1994-cü ilin may ayında biz bu savaş dayandırdıq, atəşkəs haqqında anlaşma imzaladıq. Təbii ki, bu münaqişə Azərbaycanın müstəqillik dövründə yaşamasına çox böyük problemlər yaradırdı. Atəşi dayandırdıqsa, atəşkəs əldə etdikə də, işğal olunmuş torpaqlardan çıxarılan insanlar çox ağır durumda yaşayırlar. Bir milyondan artıq Azərbaycan vətəndaşını işğal olunmuş torpaqlardan – bilirsiniz ki, Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal edibdir – çıxarıblar, onlar çadırlarda yaşayırlar. **Yəni bu bizim üçün həm siyasi problemdir, həm mənəvi problemdir**, həm də iqtisadi problemdir. Çünki çadırda yaşayan insanın, birincisi, yaşayışı necə olur, onu bilirsiniz. İkincisi, onlar işləmirlər. Onları yaşatmaq lazımdır. Ona görə də, bax, bu problemlər Azərbaycanın inkişafını geriye salan problemlərdir. Amma təkcə bu olsaydı, yenə də şükür edərdik.

Təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda o vaxt da, siz gördüyünüz vaxtda da sabitlik olmamışdı, ictimai-siyasi vəziyyət daha da korlanmışdı və bu, davam edirdi. Baxmayaraq ki, biz atəşi dayandırdıq. Baxmayaraq ki, biz burada dövləti gücləndirdik. Çünki artıq 1993-cü ildə Azərbaycanda Vətəndaş müharibəsi başlanmışdı. Azərbaycan dağılırdı, parçalanırdı. Biz onu qoruduq, saxladıq. Amma xalqın gücü ilə, xalq birləşdi. Ancaq sonra isə, 1994-cü ildə bəzi qanunsuz silahlı dəstələr yəni Azərbaycanı çevriliş etməyə çalışdılar. Dövləti, hakimiyyəti, prezidentini devirməyə çalışdılar. Biz bunun da qarşısını aldıq. Amma iş bununla da bitmədi.

1995-ci ildə yeni bir çevriliş həyata keçirmək cəhdi oldu. Bizim polisə xüsusi təyinatlı dəstə var idi. Ola bilsin, bu sizdə də var. Yəni bunlar daha da güclü polis işçiləridir, silahları da çoxdur. Bunun rəhbəri bizim daxili işlər nazirinin müavini idi. Bunları əlinə keçirdi, hakimiyyəti əlinə almaq istədi. Ancaq təkə o deyildi. Burada müxalifətdə olan bütün partiyalar onu dəstəklədi, onunla birləşdi və bəzi xarici ölkələrdən də ayrı-ayrı dəstələr bunları dəstəklədilər. Bunda hərənin öz marağı var idi. Müxalifətin öz marağı var idi ki, bu fürsətdən istifadə edib hakimiyyətə gəlsin. Digər xarici qüvvələrin marağı o idi ki, istədikləri insanı hakimiyyətə gətirsinlər. Ancaq bunun da qarşısını aldıq.

Sonra burada Prezidentə qarşı, mənə qarşı bir neçə terror cəhdləri oldu. Allah bizi bundan da qorudu.

S u a l : Yəni on il ərzində rahatlıq olmadı, amma buna rəğmən Azərbaycan hər şeyi qoruyub saxladı?

C a v a b : Bəli. Ancaq 1995-96-cı illərdən sonra sabitliyi təmin etdik. **Bir tərəfdən atəşin dayandırılması, ikinci tərəfdən, sabitliyin təmin edilməsi bizə imkan verdi ki, Azərbaycanın iqtisadi problemləri ilə, sosial problemləri ilə məşğul olaq və məşğul olduq. Biz buna nəyin nəticəsində gəlib çıxdıq?**

Azərbaycanın sovetlər dövründən çox böyük iqtisadi potensialı var idi. Təəssüflər olsun ki, o iqtisadi potensial 1988-89-cu illərdən başlayaraq ilbəil dağıldı və artıq 1995-ci ildə bu, əslində, tamamilə dağılmışdı. Amma bu potensialın bir hissəsi yenə qalırdı. Biz isə artıq sosializm sistemində yaşamaq istəmirdik. Müstəqillik əldə edəndən sonra biz müstəqil dövlət kimi, dünyanın başqa dövlətləri kimi demokratik dövlət, hüquqi dövlət, dünyəvi dövlət qurmaq istəyirdik, ikinci tərəfdən də bazar iqtisadiyyatı yolları ilə getmək lazım idi. Amma bu da

asan bir şey deyildi. **İctimai, iqtisadi, siyasi formasiyanın dəyişməsi çox ağır bir prosesdir. Ancaq biz bu yol ilə getdik və bu gün də gedirik. Bunun üçün bir çox islahatlar keçirdik. Bu islahatların əsası da özəlləşmədir.**

Məsələn, biz kənd yerlərində torpağı özəlləşdirdik, kəndlilərə verdik. Amma bilirsiniz, keçmişdə kəndlinin heç bir şəxsi mülkiyyəti olmamışdır. Hamısı dövlət mülkiyyəti, ümumi mülkiyyət, kolxoz-sovxoz mülkiyyəti idi. Çox şey dağıldı, amma bir-iki ildən sonra kəndlilər ayaq üstə qalxdılar. Hər adam öz torpağından daha da yaxşı, səmərəli istifadə etməyə başladı. Beləliklə, bizdə kənd təsərrüfatı qalxdı.

Bilirsiniz ki, bizim neft kimi böyük sərvətimiz vardır. Keçmişdə də, 150 il bundan öncə dünyada sənaye üsulu ilə ilk dəfə neft Azərbaycan da çıxarılmışdır. Keçmişdə bu neft ancaq Sovetlər İttifaqına məxsus idi. İndi bu bizim özümüzündür. Amma gənc müstəqil dövlət kimi, xüsusən dənizdən neft çıxarmaq üçün müasir, modern texnikamız-texnologiyamız yox idi. Ona görə də biz dünyanın böyük neft şirkətlərini buraya dəvət etdik. 1994-cü ildə böyük bir müqavilə imzalandı. Ona «Əsrin müqaviləsi» adı verildi. Orada da biz Bakı-Ceyhan boru xəttinin əsasını qoyduq. Bu şirkətlərin Azərbaycana gəlməsi, təbiidir ki, Azərbaycanda böyük bir təbəqənin iş yeri almasına, maaşların artmasına yardım etdi.

Sonra biz özəlləşdirməyə başladığımız. Məsələn, ticarət tamamilə özəlləşdi. İndi sən mağazaları görürsən.

Ancaq 1991-ci ildə bunu görə bilməzdin. Çünki onda hələ sovet sistemi davam edirdi. Mağazaları özəlləşdirdik, təkə mağazaları yox, kiçik müəssisələri özəlləşdirdik. İndi artıq orta və böyük müəssisələri özəlləşdiririk. Bu da təbiidir ki, bir tərəfdən, bizim büdcəmizə para gətirdi, ikinci tərəfdən də, əgər özəl müəssisə, təşkilat şəxsi mülkiyyətdirsə, onu daha da yaxşı işlədir, daha da yaxşı iş görürlər.

Bir də ki, dünya ölkələri ilə sərbəst ticarətə başladıq. Məsələn, Türkiyədən buraya çox iş adamları gəldi. Bu gün də var. İndi mənə deyirlər ki, burada Türkiyədən gəlmiş 5 mindən artıq insan yaşayır. Başqa ölkələrdən gəldilər, ticarət başladı. **Bunların nəticəsində biz insanların maaşlarını qaldırdıq, sosial məsələlərini həll etdik və belə bir duruma gəlib çatdıq. Ancaq mən hələ bunu da yetərli görmürəm. Biz bu işin başlanğıcındayız.**

İndi sən soruşdun ki, Azərbaycanın gələcəyini necə görürəm. **Azərbaycanın imkanları böyükdür. Azərbaycan bir neçə ildən sonra iqtisadi**

tisadi cəhətdən bundan daha da güclü, insanların yaşayışı, rifahı daha da yaxşı və başqa sahələrdə də hər şey yaxşı olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, İran Xəzər dənizində Azərbaycana güc göstərdi. Bu barədə çətinlik yarandı. Amma sonra hər şey yoluna düşdü. Qarşıda Sizin İrana səfəriniz vardır. Sentyabrın 17-də İrana gedəcəksiniz. Bu sahədə İrana nə mesaj göndərirsiniz, nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, mənim İrana rəsmi səfərimə gəldikdə, İranın yeni prezidenti cənab Xatəmi hələ dörd il bundan öncə mənə İrana dəvət etmişdi. Mən də onu dəvət etmişdim. Çünki İran qonşu ölkədir. Bizim quruda 750 kilometr sərhədimiz vardır. Təkcə bu deyil. İranda çoxlu azərbaycanlılar yaşayır. Keçmişdə bizim müştərək dəyərlərimiz olubdur. Ona görə də İran bizim üçün yaxın ölkədir.

Mən keçmişdə orada olmuşam. İranın keçmiş cümhur başqanı da burada olmuşdur. Ancaq yeni cümhur başqanı seçilməmişdən əvvəl mən o dəvəti almışdım, ancaq müəyyən səbəblərə görə həyata keçirə bilməmişdim. O da mənə söz verdi ki, öncə sən gəl, sonra da mən gələm. Nəhayət, biz bunu sentyabrın 17-nə təyin etdik. Yəni mənim İrana bu səfərim 2-3 il bundan öncə planlaşdırılmış bir səfərdir. Bu heç bir ekstremal hadisə ilə bağlı deyildir.

S u a l : Məlum hadisə ilə əlaqədar getmirsiniz?

C a v a b : Yox, yox, yox. Bu, öncədən planlaşdırılmışdı.

Mənim bu səfərim geniş xarakter daşıyacaqdır. Çünki biz orada bir neçə anlaşma imzalayacağıq. Dövlətlərarası bir anlaşma imzalayacağıq. Bir neçə sahələrdə anlaşmalar imzalayacağıq. Bizim İran-Azərbaycan müştərək iqtisadi komissiyamız vardır. Necə ki, Türkiyə ilə var, İran ilə də var. Onlar daim işləyirlər. Biz onları dinləyəcəyik ki, nə iş görüblər, bundan sonra nə iş görə biləcəklər. **Bir sözlə, məqsəd İran ilə Azərbaycan arasında olan əlaqələri həm iqtisadi sahədə, həm də digər sahələrdə daha da inkişaf etdirməkdən ibarətdir.**

O ki qaldı həmin hadisəyə, bu gözlənilməz bir hadisədir. Çünki biz 1994-cü ildə ilk müqaviləni imzalayanda hələ heç bir Xəzəryanı ölkə Xəzərdə nə var, nə yox – bilmirdi. Onda heç kəs demirdi ki, Xəzərin statusu lazımdır, ya lazım deyildir. **Biz müqaviləni imzalayandan 6-7 ay sonra bu problem qalxdı ki, Xəzərin hüquqi statusu olmalıdır.** Yəni Xəzərdə hansı ölkə nə iş görə bilər. Amma biz də nəyə əsaslanırıq? Sovetlər vaxtı Xəzər iki ölkəyə mənsub olubdur. Bir

Sovet İttifaqı, biri də İran. Sovet İttifaqının İran ilə sərhədi çox cənubda, yəni güneydə olubdur. Çünki yuxarıda Rusiya, Qazaxıstan, o tərəfdə Türkmənistan, burada Azərbaycan var, İran isə aşağıdadır, yəni Xəzərin lap güney tərəfindədir. O sərhədi də Sovetlər vaxtı SSRİ ilə, yəni Sovet İttifaqı ilə İranın sərhədi kimi tanıyırdılar və qoruyurdular. İndi Sovetlər İttifaqı yoxdur.

Amma Sovet hökuməti o vaxt, 1970-ci ildə Xəzərin neft-qaz ehtiyatlarının istifadə edilməsi üçün onu sektorlara bölmüşdür. **Biz öz bölməmizdə çalışırıq, başqa yerə keçməmişik. Ancaq indi İran deyir ki, yox, belə olanda İrana az pay düşür. Xəzər beş ölkəyə bərabər bölünməli, hərəsinə 20 faiz düşməlidir. Amma bu da coğrafi nöqteyi-nəzərdən mümkün deyildir.** Çünki Xəzərin sahilində hansı ölkənin sərhədi varsa, oradan – bir də Xəzərin orta xətti var – orta xəttə qədər bu ölkənin olur. O birisi tərəfdən orta xəttə qədər o ölkənin olur. Rusiya, Qazaxıstan ilə belə anlaşmalarımız var. Amma İran deyir yox, gəlin top-laşaq. Xəzəri beş yerə, hər bir ölkə üçün 20 faiz bölek, ondan sonra çalışaq. Amma bunu necə etmək – onlar bunu deyə bilmirlər. Orada bizim üç neft yatağımız var. 1998-ci ildə Bi-Pi şirkəti və bir çox şirkətlər ilə anlaşma imzalamışıq ki, orada işləsinlər. Onlar üç ildir orada çalışırlar. Yəni onlar hələ oranı öyrənirdilər, geofiziki işlər aparırdılar. İndi də geofiziki işlər aparırlar. Amma İran hesab edir, bir halda ki, Xəzərin statusu hələ müəyyən olunmayıb, İran özünə 20 faiz götürür. O, 20 faiz götürəndə də, gəlib Türkmənistanın və Azərbaycanın payının üzərinə çıxır.

S u a l : Siz səfər zamanı Tehrandə bunlar barədə danışıcaqsınız?

C a v a b : Danışacağam. Bunu danışımışıq və danışacağıq. Ona görə də əgər elə olsa, yenə də həmin yataqlar İrana düşmür, İranın olur. Amma indi belə ediblər. Hər halda danışıacağıq.

S u a l : Sizcə bir uzlaşma formulu varmı?

C a v a b : Uzlaşma formulu odur ki, **gərək biz, beş ölkə Xəzərin bölünməsi problemini çözək. Bunu çözmədən heç kəs heç bir şey deyə bilməz. İndi kimsə burada güc işlədirsə, bu, beynəlxalq hüquq normalarından kənarıdır.**

S u a l : Cənab Prezident, bu günlərdə «Türk ulduzları» Bakı səmasında uçuşlar keçirdilər. Bu, Sizin İrana mesajınızı idi? Belə bir şeyə izn verdiniz, Azərbaycan xalqı da bunu Azadlıq meydanında seyr etdi.

C a v a b : Bilirsiniz, İran hesab edir ki, bu, İrana mesajdır. Ancaq Türkiyənin Baş Qərargah rəisi hörmətli Hüseyn Qıvrıçoqlunun Azər-

baycana dövəti iki ay öncə olmuşdu. Bu dövət proqramında da «Türk ulduzları»nın buraya gəlməsi var idi. Amma gəlib bu vaxta düşdü. **İndi dünyada da, orada da deyirlər ki, bu, İrana bir mesajdır. İndi kim nə cür anlayır, qoy o cür anlasın.**

S u a l : Cənab Prezident, İran, Türkiyə, Rusiya – böyük neft ehtiyatı olan müstəqil Azərbaycan dövlətinin başçısı kimi, bu böyük oyunçular arasında bu incə siyasəti necə həyata keçirirsiniz? Bunun formulu nədir?

C a v a b : Burada hələ Türkmənistan da vardır. Onu unutmayın. Türkmənistan da türk dövlətidir. Azərbaycan da türk dövlətidir. İran da, Azərbaycan da, Türkmənistan da, Qazaxıstan da müsəlman ölkələridir. Ancaq sən özün dedin ki, bu, incə siyasətdir. İndi həmin incəliyin yolunu axtarıq.

S u a l : Bu incəliyin yolu nədir? Hər kəs bunun yolunu axtara bilmir.

C a v a b : Taparıq.

S u a l : Cənab Prezident, bu barədə çox adam düşünür: Bakı-Ceyhanla bağlı son durum necədir? Heydər Əliyev olaraq, könlünüz rahatdırmı? Bu iş artıq yolundadırmı?

C a v a b : Tamam rahatdır. Çünki biz Bakı-Ceyhanı bir neçə dəfə müzakirə etdik. Buna mane olanlar çox idi. Ancaq 1999-cu ilin sonunda İstanbulda, ATƏT-in Zirvə görüşündə bir anlaşma imzaladıq. Ondan sonra isə kommersiya, ticari məsələləri çözdük. Artıq Bakı-Ceyhan inşa olunmağa başlayıbdır.

S u a l : Bakı-Ceyhan boru xəttindən keçəcək neftə tam təminat varmı?

C a v a b : Buna tam təminat vardır.

S u a l : Qazaxıstan neftinə ehtiyac yoxdurmu?

C a v a b : Qazaxıstan nefti gəlsə də olar, gəlməsə də. Gəlsə, daha yaxşı olar. Amma Qazaxıstan deyir ki, gələcəkdir.

S u a l : Bu sahədə Qazaxıstanla görüşlərinizi davam etdirirsinizmi?

C a v a b : Biz elə bir görüş keçirmirik. Bəzən ayrı-ayrı ölkələrdə mən Nəzarbayevlə görüşürəm. Yəni toplantı olan bir yerdə. Məsələn, İstanbulda da biz bir yerdə idik. Bir ay bundan öncə Soçidə görüşdük. Elə bir problem yoxdur. Onsuz da indi Qazaxıstan bizim tankerlərlə və buradan dəmir yolu ilə təxminən üç-dörd milyon ton neft ixrac edir. İndi hələ Bakı-Ceyhan yoxdur. Tankerlər nefti buradakı terminala gətirir, dəmir yolu oradan götürüb Batumiyə aparır. Oradan yenə də tankerlə-

rə vurulur. Amma Bakı-Ceyhan olanda neft buraya gələcək, buradan boru ilə Ceyhana gedəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı Ki Uestdə, Parisdə, Soçidə Koçaryan ilə görüşmüşünüz. Bu görüşlər yenə davam edəcəkmimi?

C a v a b : Davam edəcəkdir.

S u a l : Bir anlaşma əldə olunmasına ümidiniz varmı?

C a v a b : İnsan ümitsiz yaşaya bilməz. Ümid var. Ancaq bu o qədər də asan deyildir.

S u a l : Siz Azərbaycan olaraq, torpaqları işğaldan azad edəcəksiniz. Bəs qarşı tərəf nə deyir?

C a v a b : Qarşı tərəf deyir ki, Dağlıq Qarabağ «müstəqil bir cümhuriyyətdir», on iki ildir ki, Azərbaycandan «ayrılıb», indi Dağlıq Qarabağ Azərbaycana yenidən qatıla bilməz. Onlar belə deyirlər.

S u a l : Belə olan halda yəqin ki, danışıqlar çox çətin olur?

C a v a b : Çox çətin. Amma problem təkcə Dağlıq Qarabağ deyildir. Dağlıq Qarabağ kiçik bir bölgədir. Munaqişə başlanmazdan əvvəl orada 160 min insan yaşayırdı. Onun da 23-24 faizi azərbaycanlı, digərləri isə ermənilər idi. Yəni ora böyük bir yer deyildir. Amma bizi daha da çox narahat edən həm Dağlıq Qarabağdır – çünki bizim torpağımızdır – həm də Dağlıq Qarabağın ətrafında bizim işğal olunmuş yeddi böyük rayonumuzdur.

Dediyimiz bir milyon insan, azərbaycanlı oradan çıxarılıbdır. Dağlıq Qarabağda cəmi 40 min azərbaycanlı yaşayırdı, amma digərləri o biri bölgələrdən çıxarılıblar. **Bizim məqsədimiz birinci mərhələdə o rayonları işğaldan azad etmək, insanları yerinə qaytarmaq, ondan sonra da Dağlıq Qarabağ məsələsini çözüb bunu Azərbaycan torpağı kimi sona çatdırmaqdır.**

S u a l : Bakı-Ceyhan kəmərinin Ermənistandan keçməsi barədə ermənilər Amerika Konqresinə, ABŞ prezidentinə məktub yazdılar. Ermənilər belə bir şey söyləyirlərmə ki, biz işğaldan vaz keçirik, amma neft kəməri Ermənistan ərazisindən keçsin. Bu barədə danışıqlarmı?

C a v a b : Birincisi, artıq bu, gecdir. Hər şey həll olunubdur. Fikir dəyişilə bilməz. İkincisi də, o vaxtlar, yəni hələ Bakı-Ceyhan haqqında 1995-1996-cı illərdə danışıqlar gedən zaman Amerikadan bəzi senatorlar belə şeyləri qaldırırdılar. Biz isə deyirdik ki, əgər bu məsələ çözülsə, bizim üçün fərqi yoxdur, bunu da edə bilərik. Amma onlar buna razı olmadılar.

S u a l : Doğrudur, artıq çox gecdir. Boru xətti Gürcüstan ərazisindən keçəcəkdir. Yəni hər şey bitdi?

C a v a b : Bəli, bu məsələlər bitdi.

S u a l : Siz Sovetlər Birliyinin yüksək vəzifələrində çalışmış insanlardan birisiniz. Sizin sayənizdə Azərbaycanda sabitlik yaranıbdır. Çox önəmli və bu gün də davam edən böyük rolunuz vardır. Heydər Əliyev olaraq, Sizdən sonra Azərbaycanda nə olacağını deyə bilərsinizmi?

C a v a b : Mən özüm hələ varam. Düşünürəm ki, mən bir çox il Azərbaycanda cümhur başqanı olacağam, yaşayacağam. Mənim buna heç şübhəm yoxdur. Ona görə də mən gələcək haqqında o qədər də çox düşünmürəm. Çünki onu o vaxt düşünmək olar ki, məsələn, hesab edəsən ki, bir ildən sonra olmayacaqsan. Amma yox, Allah məni həmişə saxlayıbdır, bundan sonra da saxlayacaqdır.

S u a l : Biz Sizin oğlunuz İlham Əliyev ilə görüşdük. Ondən soruşduq ki, deyirlər, Heydər Əliyev oğlunu varisliyə hazırlayır və bu barədə nə deyə bilərsiniz?

Heydər Əliyev : İlham sizə nə dedi?

J u r n a l i s t : O dedi ki, mən həqiqətən də atamın oğluyam.

Heydər Əliyev : Bilirsiniz, mən bir dəfə demişəm, onlar məndən inciyirlər. Bizim müxalifət dünyada ən küt müxalifətdir.

S u a l : Nəyə görə?

C a v a b : Çünki Türkiyədə də müxalifət var. Amma müxalifətlə iqtidar arasında bir iltifat da var. Elədirmi? Parlamentdə o da sözünü deyir, bu da sözünü deyir. Məsələn, siz televiziya işləyirsiniz. Qəzetlər var. Hörmətli Aydın Doğan sabah buraya gələcəkdir. Onun böyük holdinqi var. Amma qəzetlər o tərəfi də tənqid edir, bu tərəfi də tənqid edir. Ancaq tənqidin də bir çərçivəsi var. Təhqir yoxdur, yanlış yoxdur, böhtan yoxdur. Mən Türkiyənin qəzetlərini görürəm. Amma burada – İrfan Sapmaz yaxşı bilir – hər sabah «Yeni Müsavat» qəzetini aç, orada 5-6 məqalə mənim əleyhimədir. Onlardan biri də mütləq mənim oğluma aiddir. Bugünkü qəzetdə də var. Hər gün. Heydər Əliyev bu gün getdi, sabah getdi. İki gün bundan öncə yazıblar ki, Heydər Əliyevin sağlamlığında problemlər vardır. Nə üçün? Çünki o, Amerikaya getməli idi, getmədi. Mənim Amerikaya getmək planım yoxdur. Amma onlar özləri bunu uydururlar. Sonra, niyə getmədi, buna cavab verir.

Deyirlər ki, Heydər Əliyev, ola bilər, İrana getməsin. Nə cür ola bilər, getməsin? Mənim bir çox başqa səfərlərim var. Yaxşı, mən bir ay bundan öncə Soçidə idim. Ondən əvvəl, mart ayında Türkiyədə idim, başqa yerlərdə idim. Bütün planımda olan səfərlərə də gedəcəyəm. Ancaq mən hesab etmirəm ki, cümhur başqanı dünyanı gəzməlidir. Ölkənin içində daha da çox olmalıdır ki, işləri görsün.

S u a l : Cənab Prezident, yeri gəlmişkən, soruşmaq istəyirəm. Çünki iddialardan biri də sağlamlığınızla bağlıdır. İndi sağlamlığınız necədir?

C a v a b : Çox yaxşıdır. Sən məni nə cür görürsən?

S u a l : Mən yaxşı görürəm. Bilmirəm, həkimləriniz nə deyir?

C a v a b : Həkimlər səndən yaxşı görürlər.

S u a l : Azərbaycan üçün demokratiya sahəsində nə işlər görülmüşdür?

C a v a b : Bilirsiniz, Azərbaycanda bu gün üçün yetərinə demokratiya vardır. Məsələn, burada 500-600 qəzet çıxır. Türkiyədə belə deyildir. Türkiyədə 10-15 qəzet var. Onlar da böyük qəzetlərdir. Burada kimin pulu var, gedib qəzet çıxarır, kefi də nə istəyir, onu da yazır. Əgər hər gün cümhur başqanının adına, ünvanına, yəni onun əleyhinə yalanlar yazılırsa, bu, demokratiya deyilmi!? Bəziləri gəlib mənə deyir ki, Siz buna necə döürsünüz? Bunları məhkəməyə verək, bunları bağlayaq, nə bilim, cəzalandıraq. Mən deyirəm, yox, bu, demokratiya deyilmi!? Bundan artıq nə demokratiya ola bilər!?

Burada nə qədər partiya var. Sizdə, Türkiyədə bu qədər partiya yoxdur. Üç-dörd partiya var. Amma burada hərənin bir partiyası var. Bu partiyalarda toplaşirlar, nə lazımdır edirlər. Hər gün də yazırlar ki, biz aksiyalar keçirəcəyik, mitinqlər, toplantılar keçirəcəyik, Heydər Əliyev hökumətini devirəcəyik. Yaxşı, əgər bunlar demokratiyadan danışarlarsa, hansısa hakimiyyəti zorla devirmək antidemokratik bir şeydir. Amma bir dəfə Heydər Əliyev hökumətini devirməyə çalışdılar.

İndi bizdə müxalifət kimdir? Bir qrup adam. Əvvəllər yaranmış Xalq Cəbhəsi indi parçalanıbdır. Bir neçə partiya elan olunubdur və bir-biri ilə vuruşurlar. Başqa bir müxalifət qüvvə yoxdur. Onlar 1992-ci ildə bir dəfə iqtidara gəldilər. Bir il içərisində Azərbaycan dağıldı, vətəndaş müharibəsi başladı, onlar hamısı qaçıb gizləndi. Onlar xalqla birlikdə məni buraya dəvət etdilər. Onlar özləri. Mən bura gəlmək istəməirdim. Xalq məni istəyirdi.

Bakıdan mənim yanıma, Naxçıvana gündə beş-altı nümayəndə heyəti gəlirdi ki, Heydər Əliyev, Azərbaycan yanır, gəl. Dedim ki, mən buradan, Naxçıvandan heç bir yere çıxmıyacağam. Həqiqətən, mənim qərarım belə idi ki, mən həyatımın sonuna qədər doğulduğum yerdə yaşayacağam. Çünki **mən istəmirdim ki, gəlim, özümü belə əziyyətlərə salım. Amma sonra mərhum Əbülfəz Elçibəy mənə dörd gün telefon etdi. Dörd gün. Hər gün təyyarəni Naxçıvana göndərir, mən gəlmirdim, təyyarə geri qayırdı.** Həmin İsa Qəmbər ki var – onda Məclis sədri idi – mənə hər gün telefon edirdi. Burada baş nazir Pənah Hüseynov var idi. Hər gün mənə telefon edirdi ki, Heydər Əliyev, gəl.

Nəhayət, mən gəldim. Ona görə yox ki, mən burada hakimiyyəti əlimə alım. Gəldim ki, görüm burada nə var, bu ölkə niyə belə dağılır. Mənim bu millətin üzərində zəhmətim var. Bunu unuda bilmərəm. Uzun illər bu ölkəni saxlamışam, inkişaf etdirmişəm.

Siz dediyiniz kimi, mən altı il Moskvada ən yüksək vəzifədə çalışaraq Azərbaycana qayğı göstərmişəm. Gəldim görüm, axı bura niyə dağılır. Bura dağılanda, bizim hamımız dağılacağıq, Azərbaycan olmayacaqdır. Gəldim buraya, doğrudan da elə idi. Mənimlə beş gün danışıqlar apardılar ki, Parlamentin sədri seçilim. Çünki Parlamentin sədri istefa vermişdi, baş nazir də istefa vermişdi. Mən buna razı olmadım, istəmədim.

Olaylar Gəncədə başlamışdı, bilirsiniz. Son olaraq, gördüm ki, əgər mən bu işə qatılmasam, bura dağılacaqdır. Onda söylədim ki, mən Gəncəyə getməliyəm, oradakı vəziyyətə baxmalıyam. Amma oraya gedəni də öldürürdülər. Mən belə bir riskə getdim. Orada o adamla – hansı ki prezident olmaq istəyirdi, sonra mənə qarşı da çevriliş cəhdi etdi – danışdım, gördüm ki, gənc, ağılsız bir insandır, amma əlində hər şey var. Silah bunun əlində, ordu bunun əlində – hər şey bunun əlində, dağıdacaqdır. Gəldim, burada dedim ki, mən bu məsuliyyəti üzərimə götürürəm, Parlamentin başkanı oluram.

Mən burada Əbülfəz Elçibəylə bərabər çalışdım. İki gündən sonra Əbülfəz Elçibəy bu binadan gecə gizlincə qaçdı, Naxçıvanda Kələki kəndi var, təyyarə ilə uçub oraya getdi. Mən burada tək qaldım. Nə prezident vardı, nə baş nazir. Təkcə mən idim, Parlamentin sədri.

Bilirsiniz, belə bir zamanda, belə bir dövrdə mən gəldim, bunları xilas etdim. Amma bunlar mənə təşəkkür etmək əvəzinə – özləri mənə dəvət etmişdilər – iki aydan sonra müxalifət oldular. İndi də

həmin müxalifətdir. Burada başqa müxalifət varmı? Yoxdur. Ancaq onlardır. Yenidən hakimiyyətə gəlmək istəyirlər. Yaxşı, gəlsinlər, ola bilər. Ancaq məni hədələyirlər ki, onlar burada mənə çevriliş edəcəklər, nə edəcəklər. Əgər gücləri var idisə, o vaxt hakimiyyət onların əlində idi, dayanaydılar. Mən buna imkan vermərəm. Mən hakimiyyəti bu yolla heç kəsə vermərəm.

S u a l : 2003-cü ildə yenidən namizədiyyəni verəcəksiniz?

C a v a b : Bəli, 2003-cü ildə də namizədiyyəni verəcəyəm və hesab edirəm, xalq mənə yenə də etimad göstərəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, son sualımı vermək istəyirəm. Bu, tarixi baxımdan vacib olduğuna görə soruşacağam. 1914-cü ildə, Birinci Dünya müharibəsi zamanı Yaxın Şərqi xəritəsi ingilislər tərəfindən yenidən cızıldı. O zaman bunu böyük oyun adlandırdılar. Doğrudur, ondan sonra da xəritələr cızılıbdır. 1989-1990-cı illərdən sonra Qafqazda, Orta Asiyada, Balkan bölgəsində xəritələr yenidən cızıldı. Böyük oyun bu tərəflərə gəldi. İndi Xəzər hövzəsində çox böyük oyun davam etməkdədir. Xəzər bölgəsi də Yaxın Şərqi döngə bilirmi, qarışarmı? Təcürbəli insan kimi, Siz irəliyə baxarkən nəyi görürsünüz?

C a v a b : Mən düşünürəm ki, elə bir şey ola bilər. Düşünürəm. Mən düşünürəm. Doğrudur, burada problemlər var. Amma mən düşünürəm ki, elə bir şey olsun.

Qafqazda əsas iki məsələ vardır. Birincisi, Ermənistan-Azərbaycan münasibətini çözmək, ikincisi də Gürcüstan-Abxaziya problemini çözmək. Əgər onlar çözülsə, Qafqazda rahatlıq olacaqdır.

Xəzər dənizində də, güman edirəm ki, beş dövlət bir araya gəlib qərar qəbul edəcəyik. Ona görə belə şey düşünürəm.

M ü x b i r : Hörmətli cənab Prezident, Azərbaycan Sizə çox şey borcludur. Müsahibəyə görə çox təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

«HAKİMİYYƏT FORMULU» VERİLİŞİNİN NÖVBƏTİ BURAXILIŞINDA

2001-ci il sentyabrın 27-nə keçən gecə saat 1.05 dəqiqədə Rusiya İctimai Televiziyasının və İTAR-TASS agentliyinin birgə layihəsi olan «Hakimiyyət formulu» verilişinin növbəti buraxılışı efirə getmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevə həsr olunmuş həmin veriliş respublika televiziyası ilə də birbaşa yayımlanmışdır.

Mixail Qusman (İTAR-TASS agentliyi baş direktorunun birinci müavini) : Heydər Əliyev, icazə versəydiniz, söhbətə, şübhəsiz, Sizin də arxivinizdə olan fotosəhifəyə göstərməklə başladım. Bu səkildə Siz BMT-də keçirilmiş minilliyin Zirvə görüşündə dünyanın 197 ölkəsinin başçıları ilə birinci sırada durmusunuz. Siz həmin dəqiqələrdə həmkarlarınızla yanaşı dayanarkən nə barədə düşündünüz?

Heydər Əliyev : Əlbəttə, mən öz xalqım üçün, Azərbaycan müstəqil dövlət olduğu üçün, dünya birliyinin və Birləşmiş Millətlər Təşkilatı kimi belə mötəbər beynəlxalq qurumun tamhüquqlü üzvü olduğu üçün iftixar hissi keçirirdim.

Diktör : Heydər Əliyev 1923-cü il mayın 10-da anadan olmuşdur. Azərbaycan Universitetinin tarix fakültəsini bitirmişdir. 1967-ci ildən Azərbaycan DTK-nın sədri, general-mayor idi. 1969-cu ildən 1982-ci ilədək Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi işləmişdir. 1982-ci ildən 1987-ci ilədək Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini olmuşdur. 1993-cü il oktyabrın 10-dan Azərbaycan Prezidentidir.

Hakimiyyət formulu – o nədən ibarətdir, bu hakimiyyətin dadı nədir? Bu sualların cavablarını Heydər Əliyevdən yaxşı kim bilər, axı onun, əslində, hakimiyyətin zirvəsində olduğu dövrdə ABŞ-da 8 prezident dəyişmişdir, Böyük Britaniyaya 10, İtaliyaya, az qala 24 baş nazir rəhbərlik etmişdir, Sovet İttifaqı kimi böyük bir ölkədən əsər-əlamət qalmamışdır.

Aparıcı : Siz artıq 30 ildən çoxdur faktiki olaraq Azərbaycana başçılıq edirsiniz. 1969-cu ilin iyulundan bizim bu görüşümüzədək bütöv bir dövr keçmişdir.

Heydər Əliyev : Bilirsinizmi, axı bu dövrlər – 1969-cu il və 2001-ci il müxtəlif dövrlərdir. Çünki o vaxtlar Azərbaycan Sovet İttifaqının tərkibində idi və bizim bütün işlərimiz, bütün söylərimiz, bütün fəaliyyətimiz Azərbaycanı onda mövcud olan iqtisadi sistem, ideologiya, dövlət münasibətləri sistemi əsasında inkişaf etdirməyə həsr olunmuşdu. Məsələn, bir çox başqaları kimi, mən də o vaxtadək ayrı bir sistem görməmişdim. Əlbəttə, onda, 70-ci illərdə biz Azərbaycan iqtisadiyyatının, elmin, mədəniyyətin, təhsilin çox yüksək sürətlə inkişafını təmin etməyə müvəffəq olduq, çox şey tiddik. Əgər bütün bunlar olmasaydı, məsələn, nəinki 70-80-ci illərdə, hətta əvvəlki onilliklərdə bütün bunlar olmasaydı, onda Azərbaycan müstəqil dövlət olduğdan sonra quru yerdə qalmış olardı. O ki qaldı indiye, yeri gəlmişkən, bu da əlamətdar ildir. Biz ilin sonunda Azərbaycanın müstəqilliyinin 10 illiyini qeyd edəcəyik. Biz bu 10 ili yaşamışıq, bir çox çətinlikləri aradan qaldırmışıq, bir çox çətinliklər hələ də qalmaqdadır, lakin əvəzində Azərbaycan müstəqil dövlətdir və mən inanıram ki, Azərbaycanın müstəqilliyi əbədi olacaqdır.

Aparıcı : Mən özüm o qızmar iyul gününü – Sizin Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçildiyiniz 1969-cu ilin 14 iyul gününü yaxşı xatırlayıram. O vaxt Siz xeyli cavan idiniz, 46 yaşınız vardı.

Heydər Əliyev : Bəli, o il mənim üçün, həqiqətən, çox əlamətdar il idi. Mən əvvəlki işimdə, dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında çalışırdım və işimdən çox razı idim. Çox yüksək vəzifəyə çatmışdım, Azərbaycan Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri idim, general rütbəsi almışdım. Mən fəaliyyətimin ilk illərindən həmişə çalışqanlıqla, işə vicdanlı münasibətimlə, bilik və intellektimlə fərqlənmişəm. Odur ki, məni cavanlıqdan ardıcıl surətdə vəzifədə irəli çəkirdilər. Xatırdımdır, mən hələ 1945-ci ildə leytenant rütbəsində dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında bir bölmənin rəisi olarkən tabeliyimdə podpolkovniklər, mayorlar, kapitanlar vardı. Bilirsiniz, leytenant olaraq pillə-pillə irəliləyib general rütbəsinə çatmaq zabit üçün müstəsna haldır.

1969-cu ilədək Azərbaycanda çox mürəkkəb iqtisadi vəziyyət yaranmışdı və respublikada elə bir şərait yaranmışdı ki, rəhbərliyi dəyişdirmək gerek idi. Görünür, onda hər şey Moskvada, Siyasi Bürodə həll edilmişdi. Mən bunu bilirdim, bilirdim ki, 1969-cu ilin əvvəllərindən namizəd axtarılır. Onda SSRİ DTK-nın sədri olan mərhum Andropov birdən mənə zəng vurdu. Mən Moskvaya gəldim, ona zəng etdim və o,

ertəsi gün məni qəbul etdi. Dedi ki, biz fikir mübadiləsi apararaq, nəhayət, bu qərara gəldik ki, sənənin namizədliyin bəlkə də daha münasibdir. Mən ona sadəcə olaraq izah etdim ki, respublikada vəziyyət, höqiqətən, ağırdır, amma mən buna hazır deyiləm, hesab edirəm ki, bunun öhdəsindən gələ bilmərəm. Mən isə həll edə bilməyəcəyim işə girişmək istəmirəm. O məni inandırmağa çalışdı və sonra dedi: «Bilirsən nə var, get Bakıya, fikirleş, biz səni bir də çağıracağıq». Mən qayıdıb işlədim, heç kim heç nə bilmirdi. Bir neçə gündən sonra o, yenə zəng vurub dedi: «Mən sənənin əhval-ruhiyyəni bilirəm, lakin biz başqa namizədləri bir daha götür-qoy etdik və qərara aldığımız ki, sən bu işi öhdənə götürməlisən. Ona görə də Baş katib Brejnev sabah səni qəbul edəcəkdir, odur ki, gəl, bütün bunları boşla getsin. O sənə təklif edəcək, sən razılıq verməlisən». İş belə gətirdi və mən birinci katib oldum.

İlk aylar böyük həyəcan keçirirdim, bəlkə də iqtisadiyyata dərhal giriş bilmirdim, amma humanitar sahəyə yaxşı bələd idim. Mən Azərbaycanlılarda çox nöqsanların səbəbini bilirdim. Bilirdim ki, insanlar vəzifələrindən sui-istifadə edirlər, rüşvətخورluq var. Ona görə də bundan başladım. Demə, xalq məhz bunu gözləyirmiş. Ona görə də qısa bir vaxtda məşhurlaşdım.

Aparıcı: 1969-cu ilin Əliyevi ilə 2001-ci ilin Əliyevi arasında oxşar nə var və onları bir-birindən nə fərqləndirir?

Heydər Əliyev: Əlbəttə, çox şey fərqləndirir, axı aradan 32 il ötüb keçmişdir, bu müddət ərzində mən çox böyük təcrübə toplamışam. Həm həyat təcrübəsi, həm siyasi təcrübə, həm iqtisadiyyatın bütün məsələlərinə bələd olmaq təcrübəsi, həm də beynəlxalq siyasət sahəsində təcrübə.

Aparıcı: Bu illər ərzində yaqın ki, Sizin oponentləriniz, siyasi oleyhdarlarınız az olmamışdır?

Heydər Əliyev: Oleyhdarlar və ya oponentlər, satqınlar...Təəsüf ki, onlar olmuşlar. Amma mən daha çox insanlar haqqında düşünmüşəm. Bilirsiniz, mən burada, Azərbaycanda işlədiyim illəri xatırlayıram. Mən gecə-gündüz işləyirdim. Rəhmətlik həyat yoldaşım məni həmişə qınayaraq deyirdi ki, nə olub, nə üçün istirahət etməsən, uşaqlara, ailəyə kifayət qədər diqqət yetirməsən – hərçənd diqqət yetirirdim, amma başqaları daha çox diqqət yetirirdilər – öz ailənin gələcəyi barədə düşünürsən, sabah sənə bir şey olsa, onda necə? Mən cavab verirdim: «Bilirsənmi, Azərbaycan üçün elədiklərim, zənnimcə,

həyatımdan sonra da qiymətləndiriləcəkdir». O isə mənə deyirdi: «Bilirsənmi, sən sadələvh adamsan». Bütün vəzifələrdən gedəndən sonra mən onu tez-tez xatırlayırdım.

Diktor: Bu, 1987-ci ildə baş vermişdir. Həmin il Əliyev Moskvada rəhbər vəzifələrdən azad edildi və əslində, qeyri-aşkar ev dustağı idi. Yüksək vəzifələrə irəli çəkdiyi, dəstəklədiyi, etibar etdiyi adamların satqınlığı onun üçün çox ağır zərbə oldu. Keçmiş Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini böyük siyasətdən sanki həmişəlik uzaqlaşmışdı.

Heydər Əliyev: Həyat yoldaşım o dövrü görmədi. Əlbəttə, təəssüflənirəm ki, o, həyatdan belə tez getdi. Əgər sağ olsaydı, mənə deyirdi: «Görürsən, sənə deyirdim, sən isə başa düşürdün». Mən artıq demişəm və bu gün də deyirəm ki, məruz qaldığım bütün çətinliklərə baxmayaraq, öz taleyimdən çox razıyam, çox razıyam. O cümlədən də Zərifə xanımın simasında çox layiqli ömür-gün dostum olduğuna görə. Əvvəla, bizi möhkəm qarşılıqlı məhəbbət bağlayırdı. Ailə üçün bu ən başlıcasıdır. İkincisi, o, olduqca ağıllı insan idi, həm də təkcə öz sahəsində yox. O, oftalmoloq idi, elmi işlə məşğul olurdu, çoxlu elmi əsərləri var. O, həyata çox yaxşı bələd idi, siyasəti yaxşı bilirdi və ümumiyyətlə, təbiətən çox istedadlı insan idi.

Bəxtimdən çox ağıllı övladlarım – qızım və oğlum var. Görünür, biz – Zərifə Əziz qızı ilə mən – belə övladlar tərtibə edə bilməmişik. Əlbəttə, mən bir çox məsələlərdə onlarla, xüsusən oğlumla məsləhətləşirəm.

Aparıcı: Bu gün o, Milli Məclisin deputatıdır, Sizin yaratdığıınız partiyada fəaliyyət göstərir. Siz ona siyasətçi taleyi arzuladınızımı?

Heydər Əliyev: Bilirsinizmi, bu barədə məndə ikili hisslər var. Siyasət çox mürəkkəb şeydir. Mən hər hansı başqa bir adama bir-başla məsləhət görərdim, amma oğluma ürəyim gəlmir. O öz işi ilə məşğul olan adamdır. İndi bizim Neft Şirkətində, xüsusən xarici ölkələrlə əlaqələr sahəsində çox iş görür. O, siyasət sahəsində də çox istedadlıdır. Ona görə də hesab edirəm ki, o öz fəaliyyətini siyasət sahəsində də davam etdirə bilər. Mən bunu istərdim. Hər bir peşə üçün hansısa genetik qabiliyyət olmalıdır, bu hər kəsdə olmur. Onda isə var.

Diktor: Heydər Əliyevin özünü çox vaxt fitrətən siyasətçi adlandıırırlar. Belələri pensiyaya getmirlər, axı siyasət onlar üçün iş deyil, həyat tərzidir. Onun sözüne ehtiyac varsa, bunu səhvsiz hiss edir. 1990-cı

ilin qışında sovet tankları Bakıya girdi. Yanvarın 19-dan 20-nə keçən o dəhşətli gecədə şəhərin küçələrində yüzlərlə adam həlak oldu. Vəzifədən uzaqlaşdırılmış Əliyev o vaxt Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gəldi və mərkəzi hakimiyyətin hərəkətlərini kəskin tənqid etdi.

Əliyev tezliklə doğma Naxçıvana qayıtdı. Artıq Qarabağ od tutub yanırı, müharibə gedirdi. Yüz minlərlə insan doğma ev-əşiyini itirmişdi, on minlərlə adam həlak olmuşdu. Azərbaycanla ümumi sərhədi olmayan Naxçıvan tam təcrid vəziyyətində idi. Məhz o faciəli dövrdə Əliyev həmyerlilərinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri vəzifəsində işləməyə razılıq verdi. O dedi: «Ölsək də, birlikdə öləcəyik. Amma əminəm ki, bu baş verməyəcəkdir». Və sözünün üstündə də durdu. O, Naxçıvanı müharibədən xilas edə bildi və blokada şəraitində yaşayan insanları aclıqdan və soyuqdan məhv olmağa qoymadı.

1993-cü ilin yayında Heydər Əliyev yenidən Azərbaycanda ən yüksək siyasi vəzifəyə dəvət olundu və Prezident ölkənin tarixində bəlkə də ən faciəli olan 16 ayı öz xalqı ilə birlikdə yaşadı.

Bu, Azərbaycan üçün taleyüklü dövr idi. Adını siyasətçi qoyan cürbəcür fırıldaqçılar, avantüristlər hakimiyyətə can atırdılar, hərbi çevrilişin mümkünlüyü real şəkil almışdı. Yalnız Əliyevin sarsılmaz iradəsi, siyasi duyumu, xalqla ümumi dil tapmaq bacarığı qan tökülməsinin qarşısını aldı, Azərbaycanı qaçılmaz Vətəndaş müharibəsindən xilas etdi.

Əliyevin rəsmi tərcümeyi-halı yaxşı məlumdur, lakin bunlar quruca faktlardan ibarətdir. Halbuki siyasətçini ancaq şəxsiyyətin daxili aləminə nəzər salmaqla başa düşmək olar. Məsələn, çoxları bilir ki, uşaqlıq illərində Heydər Əliyev...

Heydər Əliyev:... rəssam olmaq istəyirdim. Naxçıvanda orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakıya gəldim və elə bildirdim ki, burada rəssamlıq institutu var. Ancaq rəssamlıq institutu yox, rəssamlıq texnikumu olduğunu biləndə, düşündüm ki, mən orta təhsillə bir yana çıxıb bilməyəcəyəm. Belə olduqda mən yaxın ixtisası – memarlıq ixtisasını seçdim. Burada, Sənaye İnstitutunda memarlıq fakültəsi vardı, mən orada oxudum, özfəaliyyətdə, dram dərnəyində iştirak edirdim.

Aparıcı: Bəs hansı rolları oynayırdınız?

Heydər Əliyev: Əsasən baş, koloritli rolları.

Aparıcı: Siz xasiyyətə çox ciddi adam olsanız da, gözəl yumor hissinə maliksiniz. Odur ki, gənclik illərində tamaşalara baxanda sira-yətədici gülüşlə güldürdünüz, elə indi də söyləyirlər ki, Bakının məşhur Şən və Hazırcaavblar Klubunun komandası çıxış edərkən Siz başqa zarafatlarla müqayisədə özünüzdə aid zarafatlara hamıdan ucadan gülmürsünüz.

Heydər Əliyev: Bu mənim üçün maraqlıdır, çünki onlar qabiliyyətli uşaqlardır, çox incə və orijinal yumora malikdirlər. O cümlədən, məni də səhnədə təcəssüm etdirməkdən çəkinməyiblər.

Aparıcı: Heydər Əliyeviç, Rusiya Federasiyasının prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinin yanvarda Azərbaycana səfəri zamanı bütün icmalçılar sizin görüşlərinizin qeyri-adi dərəcədə səmimi xarakter daşdığını vurğulayırdılar.

Heydər Əliyev: Mən onunla ilk dəfə Kiyevdə görüşmüşdüm. O vaxt o, prezident vəzifəsini icra edirdi və Ukrayna prezidenti Kuçmanın andıçmə mərasiminə gəlmişdi. Mən də orada idim. Andıçmə mərasiminin bütün prosedurlarından, ziyafətdən sonra hamı evə qayıtmağa – hamı axşam getməli idi – başlayanda biz onunla görüşmək barədə razılaşdıq. Ukraynanın mənim üçün ayırdığı iqamətgaha getdik. Düşünürdüm ki, onunla yarım saat-bir saat danısaçağam, amma biz onunla üç saat söhbət etdik. Mən ilk dəfə onda hiss etdim, gördüm ki, bu insan, əvvəla, fitrətən dövlət xadimi xüsusiyyətlərinə, qabiliyyətinə, mədəniyyətə, bir çox sahələrə aid biliyə malikdir, Rusiyanın real vəziyyətini və Rusiyanın digər ölkələrlə, xüsusən Azərbaycanla qarşılıqlı münasibətlərinin əhəmiyyətini başa düşür. Odur ki, məndə ona hörmət hissləri yarandı. Hiss etdim ki, onda da təxminən bu cür hisslər oyandı. Ona görə də biz dostlar kimi görüşdük, o da, mən də çox səmimi idik. Yeganə istəyim o idi ki, bu səmimilik bundan sonra da qalsın.

Aparıcı: Siz Rusiyada çox yaşamısınız, Sizi rus dili ilə çox şey bağlayır, Siz Sankt-Peterburqda – o vaxtlar Leninqrad adlanırdı – oxumusunuz, Moskvada yüksək vəzifələrdə işləmişiniz. Bu gün Rusiya Sizin üçün nə deməkdir, o, ürəyinizdə nə kimi yer tutur?

Heydər Əliyev: Bilirsinizmi, ürəkdən heç nəyi çıxarıb almaq olmaz. Rusiya mənim ürəyimdə çox xoş yer tutur. Yeri gəlmişkən, Vladimir Vladimiroviç Putin DTK-nın Leninqrad məktəbini bitirməyimi barədə diplomumun surətini arxivdən tapdırmışdı və Bakıda olarkən onu oxumuşdu: bütün fənlərdən «əla» qiymətlər. Mən Leninqrad-

da təhsil illərimi böyük hörmət, sevinc hissi ilə xatırlayıram. Cavan baş leytenant idim, yaxşı oxuyurdum və eyni zamanda hər bazar günü teatra gedir, gözəl mədəniyyət abidələrinin seyrinə dalırdım. Orada belə abidələr çoxdur və deyə bilərəm ki, oxuduğum illərdə onların hamısını görmüşəm. Bu məni zənginləşdirmişdir.

D i k t o r : Prezident Əliyev Rusiya ilə bu mənəvi əlaqəni indiyədək saxlayır. Təsədüfi deyil ki, Rusiya artistləri, musiqçiləri Bakıya tez-tez gedən və arzu olunan qonaqlardır. Söz düşmüşkən, Azərbaycanda büdcənin 2,7 faizi mədəniyyətin inkişafına sərf edilir ki, bu da Siyahılı Qüvvələrə ayrıldığından çoxdur.

A p a r ı c ı : Biz prezident Havelle söhbət edəndə, təbii olaraq, pivədən və xokkeydən danışırıq. Yaxud, Braziliya prezidenti Kardozu ilə söhbətdə futboldan və qəhvədən danışırıq. İctimai şüurda Azərbaycan qara kürü və neftlə assosiasiya olunur. Amma neftə gəldikdə, bilərsiniz ki, indi, son vaxtlar neft müqavilələri ətrafında hər cür möhtəklikdir, dedi-qodular yayırlar. Sizcə, XXI əsrin bu nəhəng layihəsinin perspektivləri necədir?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bizim Azərbaycan sektoruna gəldikdə, burada olduqca böyük ehtiyatlar mövcuddur, onlar bir çox yüzilliklərə kifayət edir. Bir sözlə, biz Azərbaycanın gələcək nəsilləri üçün yaxşı bünövrə qoymuşuq.

D i k t o r : Azərbaycan böyük neftin köməyi ilə yaxın 30 ildə 180 milyard dollar məbləğində mənfəət götürmək ümidindədir. Ölkə adambaşına xarici sərmayələrin cəlb edilməsinə görə MDB-də birinci yer tutur. Əliyevin dövründə Azərbaycanın coğrafi-siyasi əhəmiyyəti kəskin surətdə artmışdır. İndi Moskvada, Vaşinqtonda, Parisdə Bakının mövqeyi ilə hesablaşırlar. Pis sülhü üzücü müharibədən hər halda yaxşı hesab edən Əliyev prezident olduqdan sonra Qarabağda müharibəni dayandırdı.

A p a r ı c ı : Başa düşürəm ki, bu, xüsusi, ayrıca söhbətin mövzudur, bununla belə, mən bu söhbətdə ona toxunmaq istərdim. Bu, Qarabağ münaqişəsi mövzudur. Əgər əsas mövqeyi xülasə etmək lazım gəlsə, onda bu, Qarabağ məsələsinin nizama salınması kontekstində Sizə necə görünür?

H e y d ə r Ə l i y e v : Hesab edirəm ki, atəşkəs rejimi qorunub saxlanmalıdır və mən bunu beyan etmişəm. Məsələ ədalətlə, həm Dağlıq Qarabağın, həm də onun hüddurlarından kənardakı 7 rayonun işğal

edilməsi ilə əlaqədar ermənilərin üstünlüyə malik olması nəzərə alınmadan həll olunmalıdır. Əgər onlar buna razı olsalar, biz də razı olarıq, yox, razı olmasalar, biz də razı olmarıq. Bundan kim uduzur? Biz. Ona görə ki, bizdə bir milyonadək qaçqın var, onların əksəriyyəti çadırlarda yaşayır.

Bu qaçqınların olması bizim vəziyyətimizi ağırlaşdırır. Lakin iqtisadiyyatımız inkişaf edir və qaçqınlara köməyimizi bir təhər artırıraq və onları dolandıracağıq.

D i k t o r : Ölkənin 8 milyon sakininin 1 milyonu qaçqındır. Artıq 10 ilə yaxındır ki, insanlar çadır şəhərciklərində yaşayırlar. Bu çadırlarda doğulur, ölürlər, evlənilirlər. Ölkədə vəziyyət çətin olaraq qalır, amma müharibə şəraitində belə həyat təcridən qaydasına düşür. Belə demək düzgün olmaz ki, Azərbaycanda müxalifət yoxdur. Lakin çətin ki, müxalifətçilərdən kimsə özünü Əliyevə tay tuta bilsin. İkinci dəfə hakimiyyətə qayıdan, ömrünün 70-ci ilində sıfırdan başlayan Heydər Əliyev dövlət hakimiyyətini möhkəmlətməyə, qayda-qanunu bərpa etməyə, siyasi ekstremistlərin nüfuzunu puça çıxarmağa müvəffəq olmuşdur.

A p a r ı c ı : İndi Rusiyada panislamizm, islam təməlciliyi təhlükəsindən çox danışılır, bu mövzuda çox fikirlər, narahatlıq var. Necə hesab edirsiniz, bu təhlükə dünyəvi Azərbaycan üçün nə dərəcədə realdır?

H e y d ə r Ə l i y e v : Hesab edirəm ki, Azərbaycanın gələcəyə yolu dünyəvi həyat tərzindən keçir. Əlbəttə, milli dəyərlərə, o cümlədən dini dəyərlərə hörmət edilməlidir, amma bununla belə, dünyəvi həyat tərzini ölməlidir. Biz Konstitusiyamızı əsas tutaraq, insanlarımızı vicdan azadlığı hüququ verərək, eyni zamanda, göz qoymalıyıq ki, bu hüquq nə fanatizmə, nə təməlciliyə, nə ekstremizmə, nə də terrorizmə çevrilsin.

A p a r ı c ı : Hər bir insan imana öz yolu ilə gəlib çıxır. Bununla əlaqədar, icazənizlə, Sizə şəxsi xarakterli bir sual verirəm: Siz dinə necə inanmağa başlamısınız?

H e y d ə r Ə l i y e v : Mənim valideyinlərim çox da dindar deyildilər. Mən gənclik illərində məhdud milli, məhdud dini mühitdə deyil, elə bir mühitdə, elə bir cəmiyyətdə olmuşam ki, orada hər şey vardı. Bütün dinlər vardı, bütün millətlər vardı. Məndə də dinə elə bir bağlılıq yox idi. Amma bununla yanaşı, mən dinlə, əlbəttə, maraqlanırdım.

Quramı rus dilində oxumuşdum, hər şey, eləcə də dini ədəbiyyatda oxuduğum bir çox şeylər mənə maraqlı idi. İslamın tarixi, Məkkənin, Mədinənin tarixi haqqında oxuyurdum və sairə. Yəni mən dinə biganə deyildim. Hər bir insan hansısa dinə mənsubdur, dinsiz insan yoxdur. Mən öz köklərimlə islam dininə mənsubam, milliyyətçə azərbaycanlıyam. Bu anlayışları heç zaman heç nəyə dəyişmərəm. Heç nəyə!

A p a r ı c ı : Heydər Əliyev, bu hakimiyyət deyilən şeyin dadı, hər halda, necədir?

H e y d ə r Ə l i y e v : Dadlı deyildir, acıdır. Mən sizə düzünü deyirəm.

D i k t o r : Biz artıq Bakıdan gedəndən sonra prezident sərhəddə qarşısında çıxış edərkən demişdir: «Azərbaycanda kim hakimiyyətə gəlmək istəyirsə, 2003-cü ili gözləsin, 2003-cü ildə prezident seçkiləri olacaqdır. Ancaq onlar da bilsinlər ki, mənəmlə, Heydər Əliyev ilə qarşılaşacaqlar». Heydər Əliyevi çoxdan və yaxşı tanıyanlar bunun məhz belə də olacağına şübhə etmirlər.

GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ İLƏ MƏTBUAAT KONFRANSI

Bakı, Prezident Sarayı

29 sentyabr 2001-ci il

Azərbaycan-Gürcüstan sənədləri imzalandıqdan sonra Prezident Sarayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze ilə birgə mətbuat konfransı başlandıqdan əvvəl bəyanatla çıxış etdi.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli prezident cənab Eduard Şevardnadze! Hörmətli qonaqlar! Xanımlar və cənablar!

Biz Gürcüstan prezidenti zati-aliləri cənab Eduard Şevardnadzenin Azərbaycana rəsmi səfərinə yekun vuran sənədləri imzaladıq. Bu gün biz səmərəli görüş keçirdik. Gürcüstan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti arasında təkbətək görüş oldu. Gürcüstanın və Azərbaycanın nümayəndə heyətləri arasında görüşlər və danışıqlar oldu. Onların hamısı dostluq, qarşılıqlı anlaşma ruhunda, qardaşlıq şəraitində keçmişdir. Bu sənədlər çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

Cənubi Qafqaz qaz kəməri haqqında, yəni «Şahdəniz» yatağından çıxarılaçaq Azərbaycan qazının Gürcüstan vasitəsilə Türkiyəyə nəqli haqqında, daha doğrusu, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri haqqında sənəd Azərbaycanın 1994-cü ildən başlayaraq Gürcüstan və Türkiyə ilə birlikdə həyata keçirdiyi neft strategiyasının, neft doktrinasının müəmm tərkib hissəsidir. Təbiidir ki, Azərbaycanın bu neft strategiyasının əsasını 1994-cü ilin sentyabrında Azərbaycanın neft şirkəti ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarının, Böyük Britaniyanın, Fransanın, Norveçin, Rusiyanın və digər ölkələrin ən iri neft şirkətləri arasında imzalanmış «Əsrin müqaviləsi» təşkil edir.

Əlbəttə, birinci müqavilə imzalandıqdan sonra vəzifə onu həyata keçirməkdən ibarət idi. Lakin biz onu həyata keçirməklə yanaşı, şübhəsiz, xarici şirkətlərin və Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin birgə səyləri ilə çıxarılaçaq neftin dünya bazarlarına ixracı barədə də düşüncəli idik. Ona görə də hələ o vaxt biz neftin ixracının müxtəlif vari-

antlarını nəzərdən keçirirdik. İndi, müəyyən vaxt ötəndən sonra belə hesab edirəm ki, biz çox düzgün yol tutmuşduq. Neftin nəqlinin şimal marşrutu adlandırılan Bakı-Novorossiysk boru kəməri, Qərb neft kəməri – Bakı-Supsa neft kəməri bu gün artıq reallığa çevrilmişdir. Əlbəttə, əsas niyyəti – Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri layihəsini gerçəkləşdirmək üçün qarşıda böyük iş dururdu.

Bunların hamısı artıq arxada qalmışdır. Biz bu vəzifələri yerinə yetirdik, özü də uğurla yerinə yetirdik. Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin və Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin birgə söyləri ilə Azərbaycanda 1997-ci ildə ilkin neft çıxarılmaya başlandı, noyabrda biz bunu böyük bir hadisə kimi qeyd etdik, yeri gəlmişkən, yenə də dostlarımızla birlikdə. Bu mərasimdə dostumuz prezident Eduard Şevardnadze də iştirak edirdi. Bakı-Supsa neft kəmərinə çəkdik. 1999-cu ilin aprelində bu neft kəmərinin açılışını təntənə ilə qeyd etdik. Artıq bugünkü Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı «Çıraq» yatağından 16 milyon tona qədər neft çıxarılmışdır. Bu neftin 14 milyon tonundan çoxu Bakı-Supsa neft kəməri ilə ixrac olunmuşdur.

Biz Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəməri proqramının gerçəkləşdirilməsi məsələsi ilə bir çox illər ərzində məşğul olduq və bunu edə bildik. 1998-ci ildə Ankara bəyannaməsini, 1999-cu ildə isə İstanbulda son sazişi imzaladıq. Sonra Azərbaycanla Türkiyə və Azərbaycanla Gürcüstan arasında sazişin imzalanmasına çalışmaq lazım gəldi. Bu da edildi. İndi Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin tikintisinə dair layihə əməli surətdə həyata keçirilir.

Lakin biz daha da irəli gedirik. Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı «Şahdəniz» sahəsində çox böyük qaz yatağı kəşf etmişik. İlkin hesablamalara görə, onun ehtiyatları 1 trilyon kubmetrdir. Təbii ki, yenə də qarşıya qazın ixracı məsələsi çıxdı. Lakin bizim əvvəlki xəttimiz davam edir. Biz qazı Türkiyəyə Gürcüstan vasitəsilə ixrac etməyi qərara aldıq. Biz bunun üzərində xeyli işlədik və bu gün o işi başa çatdırdıq. Yəni qaz kəmərinin şərtləri haqqında danışıqlar apardıq. Qazın Türkiyəyə Gürcüstan vasitəsilə göndərilməsi haqqında martın 12-də Ankarada Türkiyə hökuməti ilə Azərbaycan arasında saziş imzalandı.

Bundan sonra Gürcüstanla Azərbaycan arasında iş davam etdirildi. Deməliyəm ki, bu çox çətin iş idi. Lakin Gürcüstan və Azərbaycan nümayəndələri bu sazişin hazırlanması ilə, məcə, gərgin və layiqincə məşğul oldular. Saziş hazırlandı və bu gün biz onu imzaladıq.

Cəsarətlə deyə bilərəm ki, bu tarixi əhəmiyyətli hadisədir. Bu hadisənin ölkələrimiz üçün böyük əhəmiyyəti var. Cənubi Qafqaz üçün əhəmiyyəti var. Avropa regionu üçün də əhəmiyyəti var. Ölkələrimizin Qərb ölkələri ilə iqtisadi inteqrasiyası baxımından əhəmiyyəti var.

İndi mətbuat konfransında təfərrüata xüsusi olaraq varmağa lüzum yoxdur. Lakin hər halda, demək olar ki, Azərbaycanın neft strategiyası uğurla həyata keçirilir – hərçənd biz bu yolda çox çətinliklərlə, maneələrlə qarşılaşdıq – Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan arasında üç iri saziş imzalanmışdır və proqramımızın artıq bir hissəsi gerçəkləşdirilir.

Həç bir şübhə yoxdur ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri də, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri də müəyyən edilmiş müddətdə uğurla çəkiləcək və Xəzər dənizindən, Azərbaycandan neft, qaz Gürcüstan vasitəsilə Türkiyəyə və oradan digər ölkələrə axacaqdır. Təbii ki, Gürcüstanın da bu çox qiymətli ehtiyatlardan istifadə etmək hüququ var.

Eduard Amvrosiyeviç, bu yeni mühüm tarixi addım və qazandığımız uğurlar münasibətilə mən Sizi təbrik edirəm, qonaqlarımızı təbrik edirəm, Azərbaycanın bütün vətəndaşlarını təbrik edirəm. Əminəm ki, biz bundan sonra da inamla irəliləyəcək və yeni uğurlara nail olacağıq. Bu proqramların ölkələrimiz üçün çox böyük iqtisadi əhəmiyyəti var. Onlar, eyni zamanda, son dərəcə böyük siyasi əhəmiyyətə malikdir. Bu əhəmiyyət ondan ibarətdir ki, əvvəla, Cənubi Qafqaz, Avropa və Qərb arasında sıx inteqrasiya gedir, ikincisi, bu neft və qaz kəmərləri regionumuzda təhlükəsizliyə, sabitliyə və sülhə mühüm təminatdır.

Biz bütün bunlara son dərəcə böyük əhəmiyyət verir və inanırıq ki, gördüyümüz bütün işlərin iqtisadi və siyasi nəticələri ölkələrimizin iqtisadiyyatını möhkəmləndəcək, regionumuzda sabitliyi, təhlükəsizliyi, sülhü təmin edəcək və bizi Avropa Birliyinə, qabaqcıl, demokratik dünya birliyinə getdikcə daha da yaxınlaşdıracaqdır.

Şadam ki, Gürcüstan prezidenti, dostum Eduard Şevardnadzenin bir çox əvvəlki səfərləri kimi, bu səfəri də belə mühüm tarixi hadisələrə əlamətdardır. Mənə elə gəlir ki, biz Gürcüstanla Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi binasının möhkəmlənməsinə hər dəfə yeni bir davamlı daş qoyuruq.

Bir daha təbrik edirəm və bu gün imzalanmış sazişin uğurla həyata keçirilməsini arzulayıram.

MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MOSKVAYA YOLA DÜŞƏRKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

29 noyabr 2001-ci il

Heydər Əliyev: Mənim Moskva səfərim haqqında Sizin məlumatınız var. Həm bizim mətbuat xidməti məlumat verib, həm də Nazirlər Kabinetinin mətbuat xidməti məlumat veribdir.

Səfər Müstəqil Dövlətlər Birliyinin yaranmasının 10-cu ildönümü münasibətilə dövlət başçılarının Moskvada keçiriləcək görüşü ilə əlaqədardır. Orada əsasən onilliyin yekunları haqqında məsələlərə, bir neçə başqa məsələyə baxılacaqdır. Bu barədə Nazirlər Kabinetinin məlumatı da mətbuatda var. Elə başqa bir şey yoxdur. Ona görə də mənim sizə deyəcəyim bir şey yoxdur. Siz də indi nə deyirsiniz, deyin.

Sual: Cənab Prezident, Siz Koçaryanla görüşəcəksiniz. Ermənistan mətbuatı erməni rəsmilərinə istinadən yazmışdır ki, Azərbaycan ATƏT-in son təkliflərindən imtina edibdir, yəni qəbul etməyibdir.

Cavab: İndi qəbul etməyib, etməyibdir də. Bu, birinci dəfə deyildir ki! Hər halda, orada dördlüyün – Putin, Şevardnadze, Koçaryan və Əliyevin görüşü olacaqdır. Sonra da üçlüyün – Putin, Koçaryan və Əliyevin arasında görüş olacaqdır. Sonra baxacağıq.

Sual: Cənab prezident, Naxçıvanda atəşkəsin pozulması və ölənlərin olması ilə bağlı xəbərlər dolaşır.

Cavab: Müdafiə naziri indicə, bu dəqiqə mənim yanımda idi. O mənə belə bir məlumat verməyibdir.

Sual: Bu, görüşə maneçilik törətməz ki?

Cavab: Heç bir şey. Axı bir şey yoxdur, siz belə şeyləri niyə şirdirsiniz? Kimsə orada güllə atır, o da bu tərəfə güllə atır.

Sual: Cənab Prezident, Xəzərin statusu ilə bağlı dörd prezidentin görüşü gözlənilirmi?

Cavab: Yox. Dörd prezidentin görüşü gözlənilmir, ancaq Nazarbayevlə mənim görüşüm olacaqdır.

Sual: Cənab Prezident, sentyabr ayında ABŞ-da baş vermiş terror hadisəsi dünyanın coğrafi-siyasi xəritəsinə təsir göstərmişdir. Sizcə, bu amil MDB məkanında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münasibətinə münasibətə təsir göstərə biləcəkmi?

Cavab: Bilirsənmi, sənin sualın çox müəmmalı sualdır. Ümumiyyətlə, 11 sentyabr hadisələri bütün dünyada hər şeyi dəyişibdir. Bütün dünyada dəyişibdir. Ancaq deyərsən ki, onunla əlaqədar bütün münasibətlər həll olunacaq, bu dəqiqə yox. Ona görə indi dünyanın və xüsusən bu böyük dövlətlərin əsas nəzər-diqqəti antiterror əməliyyatına, Əfqanıstana və sair cəlb olunubdur. Bu o demək deyildir ki, bu biri münasibətlər yaddan çıxarılıbdır. Yox. Amma onlar da var, bunlar da.

Sual: Cənab Prezident, konkret olaraq nə barədə saziş imzalanacaq?

Cavab: Xəzərin statusu haqqında.

Sual: Cənab Prezident, Qəbələ RLS-nin statusuna dair Rusiya prezidenti ilə müzakirələr aparılacaqmı?

Cavab: Bəli. İndi yox. Ümumiyyətlə, bu müzakirələr gedir.

MDB ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ YUBİLEY ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN BAKIYA QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

1 dekabr 2001-ci il

– Başa düşürəm ki, siz səfərlə maraqlanırsınız. Güman edirəm, siz Moskva televiziyasından hər şeyi bilirsiniz və bilmədiyiniz şeyləri də yəqin ki, bilmək çətindir. Onu deyə bilərəm ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyi ölkələri dövlət başçılarının görüşü, əsasən, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin yaranmasının onuncu ildönümünə həsr edilmişdi. Orada iki saatdan bir az çox qapalı iclas oldu. Əsasən Rusiya Federasiyasının prezidenti cənab Putin danışdı. Müstəqil Dövlətlər Birliyinin on ildə keçdiyi yol haqqında müəyyən təhlil verdi. Eyni zamanda, beynəlxalq aləmdəki vəziyyət, sentyabrın 11-dən sonra dünyada yaranmış vəziyyət və özünün Amerikaya səfəri, Amerikanın prezidenti cənab Buş ilə görüşləri, onunla apardığı söhbətlər haqqında məlumatlar verdi. Orada başqa müzakirə olmadı. Əsas söhbət sentyabrın 11-dən sonra beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizədən gedirdi.

Bilirsiniz ki, ondan qabaq, mən Moskvaya gələn günü axşam Qazaxıstan prezidenti Nazarbayev ilə görüşdüm və bizim təkbətək görüşümüz oldu. Görüşdən sonra biz Xəzər dənizinin statusu haqqında Qazaxıstan ilə Azərbaycan arasında saziş imzaladıq. Hesab edirəm ki, bu çox əhəmiyyətli bir addımdır. Qazaxıstan ilə bizim aramızda bu sazişin hazırlanması haqqında danışıqlar getmişdi, sonra saziş hazırlanmışdı və elə belə də nəzərdə tutmuşduq ki, həm Qazaxıstan, həm də biz bu fürsətdən istifadə edib bu sazişi Moskvada imzalayaq. İmzaladıq. Beləliklə, Xəzər dənizinin statusuna aid Rusiya ilə Qazaxıstan arasında saziş imzalanıb, Rusiya ilə Azərbaycan arasında saziş imzalanıb və Azərbaycan ilə Qazaxıstan arasında saziş imzalanıb. Demək, bu bizim götürdüyümüz prinsipin, yəni Xəzərin dibinin bölünməsi prinsipinin daha da möhkəmlənməsini göstərir.

Mənim Moskvada Zirvə görüşü zamanı, yəni iclas vaxtı Türkmənistan prezidenti Türkmənbaşı ilə də söhbətim oldu. O da belə fikirdədir

ki, biz mütləq görək Türkmənistan ilə Azərbaycan arasında razılığa gələk və saziş imzalayaq. O, belə fikirdədir və xahiş etdi ki, biz nümayəndələrimizi ora göndərək, danışıqlar aparsınlar. Mən də etiraz etmədim. Ona görə bu addım çox dəyərli addımdır. Hesab edirəm ki, bunu bizim Moskva səfərimizin əsas müsbət nəticələrindən biri hesab etmək olar.

Bir halda ki, birinci gün keçirdiyim görüşləri deyirəm, Gürcüstan prezidenti Şevardnadze ilə görüşdük. Hər dəfə bizim çox səmimi görüşlərimiz, danışıqlarımız, fikir mübadiləmiz olur. Bu dəfə bizim əsas söhbətimiz Gürcüstanda yaranmış vəziyyət haqqında onun mənə verdiyi məlumatlardan və mənim fikirlərimdən ibarət idi. Onun dediyinə görə, orada vəziyyət sabitləşir, hökumət artıq formalaşır, formalaşacaqdır və Gürcüstan baş vermiş bu şəraitdən çıxır. Bu da bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Çünki Gürcüstanda sabitlik bizim Azərbaycan üçün çox vacib amildir. Bu da məni çox sevindirdi.

Bilirsiniz ki, dövlət başçılarının görüşündən sonra mətbuat konfransı oldu. Bu barədə də məlumatınız vardır. Bizim televiziya da bunların hamısını çəkibdir. Məndən soruşdular, dedim ki, versinlər. Çünki qoy bizim ictimaiyyət prezidentlərin fikirlərini və bu mövzuları yaxşı bilsin.

Sonra dördlüyün – yəni Rusiya, Gürcüstan, Ermənistan, Azərbaycan prezidentlərinin görüşü oldu. Əvvəlcədən həm üç, həm də dördtərəfli görüşlər barədə bizim fikrimizi soruşmuşdular. Üçlüyün – Rusiya, Ermənistan, Azərbaycan prezidentlərinin görüşünə də biz razılıq vermişdik. Ancaq nədənsə dünən hiss etdik ki, üçlüyün bu görüşü bəlkə də olmasın. Ancaq Ermənistan Prezidenti də hesab edirdi, mən də hesab edirdim ki, bu görüş olmalıdır.

İlk öncə dördlüyün görüşü oldu. Orada əsas beynəlxalq terrorizm əleyhinə mübarizə ilə əlaqədar müzakirə getdi, fikir mübadiləsi aparıldı. Bizim burada nə Rusiya ilə, nə də Gürcüstan ilə fikir ayrılığımız yoxdur. Bizim bu barədə Ermənistanla heç bir münasibətimiz yoxdur və ola da bilməz. İndi hər bir ölkə beynəlxalq terrorizmlə özü mübarizə aparır. Biz eyni zamanda, dünya miqyasında gedən mübarizəyə qoşulmuşuq. Ona görə də burada müzakirə getdi, amma heç bir razılıq, yaxud sənəd nəzərdə tutulmamışdı.

Sonra isə mən müraciət etdim ki, üçlüyün görüşü lazımdır. Ona görə, üçlüyün də görüşü oldu. Dördlüyün görüşündə xarici işlər nazirləri də iştirak edirdi. Üçlüyün görüşündə biz – Rusiya prezidenti Putin, Ermənistan prezidenti Koçaryan və Azərbaycan prezidenti bir saat yarım

söhbət etdik, çox ətraflı danışdıq. Ancaq Ermənistan ilə Azərbaycan arasındakı mövqələrdə dəyişiklik yoxdur. Ona görə də sizə bu barədə, bir nəticə haqqında məlumat verə bilmərəm.

Ümumiyyətlə, indi həmsədrlərin hamısının – Amerika Birləşmiş Ştatlarının, Rusiyanın, Fransanın fikri belədir ki, Ermənistan ilə Azərbaycan özləri razılığa gəlməlidirlər və hansı razılığa gəlsələr, o razılığın onlar da qəbul edəcəklər. Bunu bizə əvvəllər də deyiblər. Elə düşünə ki görüşdə də, bir saat yarım aparılan mübahisədən sonra Rusiyanın prezidenti son olaraq bildirdi ki, biz nə Azərbaycana, nə də Ermənistanına heç bir təsir edə bilmərik. Münaqişə çox ağır münaqişədir. Bunu siz özünü həll etməlisiniz. Siz, iki ölkə – münaqişədə olan ölkə hansı qərarı qəbul edərsə, Rusiya onu dəstəkləyəcəkdir və həmin qərarın həyata keçirilməsinə kömək edəcəkdir. Mənim səfərimin nəticələri bax belədir.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanyan bildirdi ki, ATƏT-in yeni təklifləri yoxdur, prezidentlər müxtəlif variantları müzakirə edirlər. Müzakirələr yeni variantlar üzərində, yoxsa ATƏT-in əvvəllər təklif etdiyi üç variant üzərində gedir?

C a v a b : Bilirsiniz, o qədər variantlar var ki. Ona görə mən sizin sualınıza cavab verə bilmərəm. Müxtəlif variantlar var. Oskanyan nə düşünür, mən bilmirəm. Oskanyan həmin görüşdə iştirak etmədi. Orada xarici işlər nazirləri yox idi.

S u a l : Cənab Prezident, MDB-nin üzvü olan Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişə var və Gürcüstanla Rusiya arasında münasibətlər gərgindir. Bu, MDB-nin gələcək taleyinə necə təsir edir?

C a v a b : Heç bir təsir etmir. Mən hiss etdim ki, Gürcüstan ilə Rusiya arasındakı münasibətlərdə gərginlik indi azalmağa doğru gedir.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti Vladimir Putin Almaniya Bundestaqında çıxış edərkən bildirdi ki, təcavüzkar separatizm və terrorizm eynidir. Onlar Çeçenistanda öz siyasətlərini bu əsasda aparırlar. Rusiyanın bu kəskin mövqeyi danışıqlara təsir göstərmirmi? Axı biz də Dağlıq Qarabağda təcavüzkar separatizmlə üzlaşmışıq.

C a v a b : Bilirsiniz, bəli, Putin orada deyibdir, mən də eşitmişəm. Ancaq sizə deyə bilərəm ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin müxtəlif sənədlərini biz bu illərdə qəbul etmişik. Təcavüzkar separatizm sözünün ora salınmasına hər dəfə Ermənistan imkan verməyibdir. Biz həmişə təkid etmişik ki, təcavüzkar separatizmə qarşı mübarizə aparmaq la-

zımdır. Ancaq Ermənistan buna etiraz edibdir və başqa dövlət başçılarının heç biri də bizi dəstəkləməyibdir. Ona görə həmin söz bizim imzaladığımız müxtəlif sənədlərdən hər dəfə çıxarılıbdir.

Mən bir-iki dəfə demişəm, Çeçenistanda da təcavüzkar separatizm var, amma ermənilər tərəfindən Azərbaycana qarşı da var. Gəlin, bunu edək. Amma yox, heç biri bununla razı olmur. Ona görə onun Bundesstaqdakı çıxışından başqa, mövqeyində fərq var.

S u a l : Cənab Prezident, sənədlərdə «Birgə antiterror əməliyyatlarının aparılması» sözləri var. Bu antiterror əməliyyatlarının birgə təşkilinə və aparılmasına dair layihənin yaradılması üçün tapşırığın verilməsi sənədlərdə göstərilir. Onda bu nəyi nəzərdə tutacaqdır?

C a v a b : Terror əməliyyatlarının əleyhinə, separatizm ora daxil deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz bayaq bildirdiniz ki, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri və Rusiya prezidenti bəyan edib ki, münaqişənin həlli iki ölkə prezidentlərindən asılıdır və danışıqlar nəticəsində onlar razılığa gəlməlidirlər. Siz münaqişənin həllinin mümkünlüyünü hansı çərçivədə görürsünüz?

C a v a b : Onu gələcəkdə deyərəm.

S u a l : Cənab Prezident, son dövrlərdə Azərbaycanda radikal tələblər irəli sürülür. MDB sammitindən sonra bu çağırışlara Sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Çağırışlar var, hərə öz fikrini deyə bilər. Heç kəsin söz deməsinin qarşısını almaq olmaz. Hərə öz fikrini deyir.

S u a l : Cənab Prezident, özünüzü necə hiss edirsiniz?

C a v a b : Sən özünü necə hiss edirsən? Məni necə görürsən?

J u r n a l i s t : Normal.

H e y d e r Ə l i y e v : Sən bütün günü mənim yanımda idin. Səhər saat onun yarısında Kremlə gəlmişik, oradan gecə yarısı çıxmışdıq. Sən özün gördün, haqq-hesabını apar və Heydər Əliyevin səhhəti haqqında yazanlara, heç olmasa, bir dəfə etiraz et. Sağ olun.

«VAŞİNQTON TAYMS» AZƏRBAYCANDAN YAZIR

ABŞ-ın «Vaşinqton Tayms» qəzetinin 2001-ci il 29 noyabr tarixli xüsusi əlavəsi Azərbaycana həsr olunmuşdur. 24 səhifəlik xüsusi əlavə iki bölmədən ibarətdir. Xüsusi əlavənin birinci bölməsi Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin qəzetin müxbirlərinə müsahibəsi ilə açılır. Həmin müsahibənin mətni.

YARDIMA QADAĞA QOYULMASINA BAXMAYARAQ AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ AMERİKANI DƏSTƏKLƏYİR

1993-cü ilin oktyabrında ilk dəfə Azərbaycan Prezidenti olan 78 yaşlı Heydər Əliyev onilliklər ərzində öz vətəninə aparıcı siyasi simadır. 1998-ci ilin oktyabrında o, yenidən prezident seçilmişdir və 2003-cü ildə buna bir daha nail olmaq niyyətindədir. Həyat yoldaşı vəfat etmişdir, iki böyük övladı və altı nəvəsi var, vətəni Sovet İttifaqının keçmiş satellitindən bazar iqtisadiyyatlı azad və müstəqil dövlətə çevirmək üçün çalışdığı illərdə bir neçə qiyam və sui-qəsd cəhdinə məruz qalmışdır.

Cənab Əliyev «Vaşinqton tayms» qəzetinə verdiyi bu məxsusi müsahibədə Azərbaycanın qonşu Ermənistanla çoxdan bəri davam edən gərgin münasibətlərindən tutmuş ölkənin Birləşmiş Ştatlarla getdikcə artan əlaqələrindəki və demokratik prinsipləri inkişaf etdirmək söylərinədək bir sıra geniş səpkili məsələləri nəzərdən keçirir.

S u a l : Cənab Prezident, bildirildiyi kimi, sentyabrın 11-də Nyu-Yorka və Vaşinqtona terror hücumu nəticəsində Buş hökuməti və Konqres «Azadlığa Dəstək Aktı»nın 907-ci maddəsinə və ABŞ-ın Mərkəzi Asiya dövlətləri ilə münasibətlərinə təsir göstərən digər qanunvericilik aktlarına yenidən baxırlar. «Azadlığa Dəstək Aktı»nın 907-ci maddəsinin ləğvinin Azərbaycanın Birləşmiş Ştatlarla münasibətlərinə təsiri necə olardı?

C a v a b : Mən ilk öncə demək istərdim ki, 11 sentyabr hadisələri bizi hiddətləndirmişdir. Bu, tarixdə görünməmiş hadisə idi. Biz bu hadisəni təkcə Birləşmiş Ştatlara qarşı deyil, həm də bütün müasir bəşəriyyətə qarşı, sülhə qarşı, demokratiyaya qarşı, sabitliyə qarşı yönəldilmiş epizod hesab edirik.

Mən artıq prezident Buşa dərin hüznə başsağlığı vermişəm. Birləşmiş Ştatlar hökuməti terrorçulara qarşı mübarizə aparmaq əzmində olduğunu bəyan etdikdə, öz ölkəmin lideri kimi mən də Birləşmiş Ştatları dəstəkləməyə və əməliyyatlarda iştirak etməyə hazır olduğumuzu bildirdim. Azərbaycanla Birləşmiş Ştatlar arasında münasibətlər strateji tərəfdaşlıq münasibətləridir. Deməli, biz Birləşmiş Ştatların yaratdığı antiterror alyansının bir hissəsiyik. Biz terrorçuların axtarılması, tapılması və ədalət mühakiməsinə verilməsi üçün özümüzə asılı olan hər şeyi imkanlarımız daxilində etməyə hazırıq.

Siz 907-ci maddəni xatırlatdınız. Tamamilə aydındır ki, bu, Azərbaycana qarşı qəbul edilmiş ədalətsiz bir qərardır. Ancaq indi, dünyanın terrorizmə qarşı mübarizəyə cəlb olunduğu bir vaxtda biz 907-ci maddə barəsində məsələ qaldırmayacağıq. Hazırda diqqəti bunun üzərində cəmləndirmək bizim üçün bir nömrəli öncül məsələ deyildir. Biz ABŞ prezidentlərinə və Konqresə dəfələrlə müraciət edərək demişik ki, 907-ci maddə ədalətsizdir. Lakin indi, Birləşmiş Ştatların belə problemlərlə və çətinliklərlə üzləşdiyi bir vaxtda biz öz dediyimizdə israr etməyəcəyik. Zənnimcə, antiterror əməliyyatlarına qatılmağımız Birləşmiş Ştatlarla Azərbaycan arasında münasibətləri möhkəmləndirəcəkdir.

S u a l : Ermənistanın təcavüzü və Azərbaycan ərazisinin beşdəbir hissəsinin işğalı kimi bir problemin dincliklə nizama salınması, habelə yüz minlərlə köçkünün yurd-yuvasına qaytarılması perspektivlərinə necə baxırsınız?

C a v a b : Bilirsiniz ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişə 1988-ci ildə başlamışdır. Bundan sonra o, çox amansız müharibəyə çevrilmiş və çox qanlar tökülmüşdür. Çoxlu adam həlak olmuş və yaralanmışdır.

Ermənistan silahlı qüvvələri ərazimizin 20 faizini işğal altında saxlayırlar. Bir milyondan artıq vətəndaşımız etnik təmizləmənin qurbanı olmuşdur və onlar hələ də düşərgələrdə, çadırlarda yaşayırlar. Ermənistan təcavüzkarlıq və ermənilər elə şeylər törətmişlər ki, hamının düşündüyü kimi, insan olan kəs bunları edə bilməz.

Buna baxmayaraq, indi biz çıxış yolu tapmalıyıq. Bizim üçün yeganə çıxış yolu dinc nizamasalmadan keçir. Bu məsələni dinc yolla nizama salmaq üçün ATƏT (Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı) 1992-ci ildə Minsk qrupu yaratmışdır. On iki ölkə Minsk qrupunun üzvüdür. Hazırda Rusiya, Birləşmiş Ştatlar və Fransa onun həmsədrələridir. Biz onlarla daim danışıqlar aparırıq.

Eyni zamanda son iki il ərzində Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan prezidenti arasında birbaşa danışıqlar aparılır. Bu görüşlərdən və birbaşa danışıqlardan məqsəd həmin məsələnin dincliklə nizama salınması yollarını tapmaqdır.

Təbii ki, yeni müharibə başlanıla bilər. Lakin mən hesab edirəm ki, tökülmüş qanlar kifayətdir. Zənnimcə, bu məsələni dinc yolla nizama salmaq lazımdır. Əgər bu məsələ ədalətli əsasda dinc yolla nizama salınsa, onda Ermənistanın və Azərbaycanın öz aralarında xoş münasibətlər yaratması tamamilə təbii olardı.

Ermənistanda və Azərbaycanda insanlar əsrlər boyu qonşu olmuşlar. Bizlərdən heç kim – nə ermənilər, nə də azərbaycanlılar bu diyarlardan gedəsi deyildir. Ona görə də sülhü bərqərar etmək gərəkdir. Bu sülhün qorunub saxlanması üçün təhlükəsizliyə təminat olmalıdır.

Beləliklə, zaman bizim qarşımızda böyük tələblər qoyur. Hər şeydən öncə, işğal olunmuş əraziləri azad etməli və bu ərazilərdən qovulmuş insanları – azərbaycanlıları oraya, daimi yaşayış yerlərinə qaytarmalıyıq. İkincisi, biz onlara yaşamaq və işləmək üçün yeni binalar tikməliyik.

S u a l : Siz Azərbaycanın Rusiya, İran və Türkiyə ilə indiki münasibətlərini necə səciyyələndirərdiniz?

C a v a b : Biz kiçik ölkəyik və yalnız bu yaxınlarda müstəqillik qazanmışıq. Biz müstəqilliyimizin 10-cu ildönümünü bayram edirik. Biz sülhsevər dövlətlik və bütün qonşularımızla sülh, dostluq şəraitində yaşamaq istəyirik, amma bu təkcə bizdən asılı deyildir. Bu, qarşılıqlı prosesdir.

S u a l : Siz nələri Azərbaycanın müstəqilliyinin ilk on ilinin ən böyük nailiyyətləri hesab edirsiniz?

C a v a b : 1991-ci ildə SSRİ-nin süqutu və bu süqut nəticəsində Azərbaycanın əldə etdiyi müstəqillik bizim üçün sözün əsl mənasında tarixi hadisə olmuşdur. Lakin müstəqilliyimizi qoruyub saxlamaq və yeni iqtisadi, siyasi və ictimai münasibətləri inkişaf etdirmək son dərəcə çətin idi.

Azərbaycan SSRİ-nin 15 respublikasından biri idi. Bütün qalanları ilə müqayisədə Azərbaycanın fərqi bundan ibarət idi ki, biz öz müstəqilliyimizi elan edərkən Ermənistanla müharibə vəziyyətində idik və Azərbaycan ərazisinin bir hissəsini Ermənistan işğal etmişdi.

Amma o vaxt Azərbaycanın başlıca məqsədi, indi də qarşımızda duran məqsəd Azərbaycan qanununun əsas prinsipi olan demokratiya

tik, dünyəvi dövlət kimi formalaşdırmaq olmuşdur. Biz ölkəmizi bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında inkişaf etdirmək istəyirik. Biz Azərbaycanı Qərbi ölkələrlə birliyinə inteqrasiya etmək istəyirik.

Bu vəzifələr özlüyündə ağır məsuliyyət doğurur, amma müharibə onları daha da çətinləşdirirdi. O vaxt Azərbaycanda daxili sabitlik xeyli zərər çəkdi. Bizdə bir neçə çevriliş oldu. Ümumiyyətlə, bu problemlər bizdə hələ 1993-cü ildə də vardı. Bir il əvvəl hakimiyyətə gəlmiş Xalq Cəbhəsi xalqın inamını, etimadını itirmişdi. O vaxt Azərbaycan Vətəndaş müharibəsi və parçalanmaq həddində idi. O il bizim üçün ən çətin il idi. Mən Azərbaycana rəhbərliyə o il gəldim.

Bir il sonra, oktyabrın 4-də hərbi çevriliş cəhdi oldu. Mən dövlətçiliyin qorunub saxlanması üçün nə etdim – həmin gün televiziya ilə çıxış etdim. Elə həmin gün, gecədən xeyli keçmiş yarım milyonadək adam Prezident Sarayı qarşısındakı meydana toplandı. Ertəsi gün bu meydana bir milyon adam gəldi.

Biz dövləti qoruyub saxlamağa müvəffəq olduq, lakin 6 ay sonra çox böyük silahlı qruplaşma daha bir dövlət çevrilişi təşkil etməyə cəhd göstərdi. 1995-ci ilin martında biz onların qarşısını aldıq. Azərbaycan Prezidentinə də bir neçə sui-qəsd cəhdi oldu. Ancaq biz onların da qarşısını aldıq.

1995-ci və 1996-cı illərdən sonra biz Azərbaycanda daxili sabitlik yarada bildik. Ölkənin iqtisadi inkişafı da, bax, onda başladı.

İndi biz müstəqilliyimizin on illiyini bayram edərkən o hadisələri unutmuruq.

Lakin biz nəyə nail olmuşuqsa, onu bayram edirik, çünki bu nailiyyətlər az deyildir. Yəqin ki, siz burada insanların rahat və xoşbəxt yaşadığını görürsünüz.

İndi burada vəziyyət əladır. Restoranlar və diskotekalar açılır. Əhəlinin gündəlik güzəranı da yaxşılaşmışdır. Axşamlar heç nədən çəkinmədən küçələrdə gəzmək olar.

Beləliklə, ötən bu on illə fəxr etmək olar. Amma eyni zamanda hələ problemlərimiz də vardır.

S u a l : İndi, Siz öz vəzifənizə yenidən seçilməyə nail olmağa hazırlaşdığınız vaxtda Azərbaycanın qarşısında duran ən vacib problemlər hansılardır?

C a v a b : Birincisi, Ermənistanla Azərbaycan arasında mövcud olan problemi sülh yolu ilə nizama salmaqdır. İkincisi, biz Azərbayca-

nın çox böyük iqtisadi potensiala malik olduğunu dərk etməli və xalqın gündəlik həyatını yaxşılaşdırmalıyıq. Üçüncüsü, biz Azərbaycanı daha güclü etməliyik. Dördüncüsü, biz Birləşmiş Ştatların və digər ölkələrin neft şirkətləri ilə əməkdaşlığı genişləndirməliyik.

Mən bu vəzifəyə öz namizədliyimi yenidən irəli sürməyə hazırlaşırım. Sizə də deyirəm ki, 2003-cü ildə mən Prezident vəzifəsinə yenidən seçiləcəyəm.

S u a l : Siz Azərbaycanın gələcəyini necə görürsünüz? Siz ölkənin nadir simasını saxlamaq şərtilə onun modernləşdirilməsini necə görmək istərdiniz?

C a v a b : Azərbaycanın milli mənəvi dəyərlərinin qorunub saxlanması mənim strategiyamın bir hissəsidir. Bu dəyərlərin bir hissəsi islamla bağlıdır. Biz islamdan imtina etmirik. O bizim dinimizdir.

Eyni zamanda mən Azərbaycanın milli mənəvi dəyərlərini Avropa dəyərləri ilə, bütün dünyaya məlum olan dəyərlərlə birləşdirməyə çalışırım. Mən ölkəmi dünyəvi, amma öz milli köklərinə bağlı olan bir dövlət kimi görmək istəyirəm. Hər bir ölkənin öz xüsusiyyətləri var. Mən öz köklərimizlə çox fəxr edirəm.

S u a l : Yaşlı nəsiləndən olan bir çox adamlar demokratiyaya və bazar iqtisadiyyatına keçiddən bir qədər məyusdurlar. Digər tərəfdən, bəzi cavanlar dəyişikliklərin, dəyəslərin, çox ləng getməsi ilə əlaqədar səbirsizlik göstərirlər. Ona görə də bəziləri daha yaxşı iş tapmaq üçün Rusiyaya və ya Qərbə gedirlər. Siz öz xalqınıza bu barədə nə deyirsiniz? Azərbaycan öz xalqının ümidini doğrultmaq üçün nə etməlidir?

C a v a b : Bilirsiniz, mən burada qeyri-adi bir şey görmürəm. Təxminən yüz il ərzində insanlar sovet ideologiyası ilə yaşamışlar. Odur ki, yaşlı nəsillər bu ideologiya ilə bağlıdırlar və bizim üçün ən çətinini həmin ideologiyadan demokratiyaya keçməkdir. Bilirsiniz, Birləşmiş Ştatlarda, Qərb ölkələrində belə düşünülür ki, demokratiyaya bir ildə, iki ildə keçmək mümkündür. Bu mümkün deyildir.

Demokratiya özlüyündə daimi prosesdir. Onun başlanğıcı var, amma sonu yoxdur. Birləşmiş Ştatlar demokratiyanın ən yüksək səviyyəsinə çatmışdır, amma bununla belə, onun zirvəsinə heç zaman çata bilməyəcəkdir.

Azərbaycan demokratiyaya doğru gedən yolda ilk kövrək addımını atır. Əlbəttə, yaşlı nəsil buna bir qədər mühafizəkarlıqla yanaşır. Bu məsələlərin həllinə vaxt gərəkdir.

AZƏRBAYCANDA MƏTBUAT, SÖZ AZADLIĞI ÜÇÜN BUNDAN SONRA DA BÜTÜN İMKANLAR YARADILACAQDIR

Bakı, Prezident Sarayı

18 dekabr 2001-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Prezident Sarayında ölkəmizdə fəaliyyət göstərən kütləvi informasiya vasitələrinin rəhbərləri ilə görüşü giriş nitqi ilə açdı.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN GİRİŞ NİTQİ

-- Biz jurnalistlərlə vaxtaşırı görüşürük. Doğrudur, bu o qədər də tez-tez olmur. Ancaq mən imkan dairəsində çalışırım ki, belə görüşləri keçirəm. Bu günlərdə də mən belə bir görüşün keçirilməsinə ehtiyac olduğunu hiss etdim və ona görə də sizi bu görüşə dəvət etdim.

Mən bizim ictimai-siyasi şəbəkəyə müraciət etdim ki, jurnalistlərin, mətbuat nümayəndələrinin bir qismini dəvət etsinlər. Təbii ki, indi Azərbaycanda mətbuat da çoxdur, orada çalışan insanlar da çoxdur, jurnalistlər də çoxdur. İndi bu, bütün peşələrdən daha da hörmətli peşə olubdur. Təbii ki, hamısı ilə görüşmək mümkün deyildir. Ancaq hesab edirəm ki, siz də elə bütün Azərbaycanın mətbuatını təmsil edirsiniz.

Mən çalışdım, yəni xahiş etdim ki, müstəqil mətbuat, müxalifət mövqeyində olan mətbuat nümayəndələri çox gəlsin. Çünki dövlət orqanlarının mətbuat nümayəndələri ilə bizim aramızda həll olunmayan cəlbə bir məsələ yoxdur. Mənə dedilər ki, bu xahişim yerinə yetirilibdir.

Mənim məqsədim nədən ibarətdir? Birinci növbədə, sizi dinləmək. Çünki mən görürəm ki, son zamanlar müstəqil mətbuat, müxalifət mətbuatı çox narahatlıq keçirir. Onlar öz narahatlıqlarını həm qəzetlərdə, həm də televiziya kanallarında göstərirlər. Belə bir əhval-ruhiyyə yaranır ki, guya Yeni Azərbaycan Partiyasının II qurultayından sonra müstəqil mətbuata qarşı hansısa təzyiqlər başlayıb, onları sıxışdırırlar, ya sıxışdırmaq istəyirlər. Şəxsən mən belə fikirdə deyiləm. Ona görə də

bu məni narahat etdi. Bəlkə də doğrudan, haradasa nəşə bizə məlum olmayan bir şey var. Bunların da hamısını, təbiidir ki, müzakirə zamanı araşdırmaq olar. Nəşə varsa, bunun qarşısını almaq olar. Yoxdursa, demək, bir-biri ilə anlaşmaq olar. Ona görə də mən sizi dəvət etdim.

İlk olaraq onu demək istəyirəm ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayında mən də müxalifət mətbuatı haqqında öz fikirlərimi demişəm və bunu heç vaxt gizlətmirəm ki, müxalifət mətbuatında bəzi hallarda ifratçılığa yol verilir, əsas olmayan faktlar şərh olunur, yalan məlumatlar verilir, bəzən də böhtan xarakterli məlumatlar verilir. Mən bunu demişəm və bu gün də öz sözlərimdən çəkinmirəm.

Təbiidir ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayında mən prezident kimi yox, partiyanın sədri kimi çıxış edirdim. Orada da mən bizim partiyamıza, onun fəallarına təbliğat işinin daha da gücləndirilməsi haqqında öz tövsiyələrimi verdim. Demək, bu qismdə eyni zamanda mən öz fikirlərimi bildirdim ki, bəzi müxalifət mətbuat orqanlarında həm iqtidara qarşı, həm də Yeni Azərbaycan Partiyasına qarşı çox əsassız hücumlar, ardıcıl olaraq təhqiramiz məqalələr dərc olunur. Bizim partiyamız da, onun mətbuat orqanları da buna lazımı cavab verməlidir. Mətbuat mübarizəsi, mətbuat vasitəsilə təbliğat mübarizəsi ki var, bu ikitərəfli ola bilər, birtərəfli ola bilməz. Mən bu biri tərəfi, yəni bizim Yeni Azərbaycan Partiyası tərəfini, iqtidar partiyası olduğuna görə iqtidar tərəfini bir az da hərəkətə gətirmək istədim.

Mən bunları etmişəm. Ancaq bu o demək deyil ki, bu, müstəqil mətbuata, yaxud müxalifət mətbuatına hansısa hücumdur, hansısa təzyiqdır. Qətiyyənlə belə deyildir. Əgər belə bir əhval-ruhiyyə yaranırsa, bunu aradan götürmək olar və bu barədə izahat da vermək olar.

İndi mətbuat orqanlarında yazırlar və həqiqətən belədir ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının hansısa sənədində üç qəzetin – «Yeni Müsavat», «Azadlıq», «Hürriyyət» qəzetlərinin adı çəkilibdir. Bu da narahatçılıq əmələ gətirir. Partiya öz sənədlərində hər bir şey yazı bilər, o cümlədən digər partiyalar da bunu yazı bilər. Heç vaxt bunu qeyri-normal qəbul etmək lazım deyildir. Ancaq mən anlayıram ki, Yeni Azərbaycan Partiyası indi iqtidar partiyası olduğuna görə, bu müəyyən narahatlıq törədir.

İndi sizə açıq demək istəyirəm ki, mən o vaxt bu sənədləri görməmişdim. Sonra bu məsələ geniş müzakirə obyektinə çevrildiyinə görə, Yeni Azərbaycan Partiyasının bu işlərlə məşğul olan adamlarına bildir-

dim ki, onlar səhv ediblər, görək bunu yazmaydılar. Mən bizim Yeni Azərbaycan Partiyasının icraçı katibini, onun müavinlərini çağırdım, öz fikrimi bildirdim. Dedim, bunu səhv etmişiniz. İndi də sizə deyirəm ki, səhv ediblər, görək bunlar yazılmayıdı. Ancaq indi bu səhvi şişirtmək lazım deyildir. Harada səhv olmur, çox yerlərdə səhv olur. Keçmişdən qalan bir ifadə var ki, kim deyir, səhv etmir, o, düz etmir. Yaxud da belə bir keçmiş ifadə də var ki, harada iş varsa, orada səhv də var. Bu, doğrudan da belədir. Nöqsansız, səhvsiz heç kəs ola bilməz. Heç kəs deyə bilməz ki, o, idealdır. Doğrudur, bizim bəzi müstəqil jurnalistlər elə hesab edirlər ki, onların dedikləri, yazdıqları əsl həqiqətdir. Amma heç kəs buna iddia edə bilməz. Tarix də göstərdi ki, keçmişdə ən böyük, dahi insanların da dedikləri sözlər – hansılar ki, əsrlərdən əsrlərə təkrar olunub və onları necə deyərler, böyük bir kəlam kimi qəbul ediblər – o qədər də həqiqətə uyğun deyildir. Yaxud da ki, dəyərli fikirlərdir, ancaq bu o demək deyil ki, ondan başqa heç bir şey yoxdur.

Ümumiyyətlə, bizim cəmiyyətdə keçmişdə, Sovet hakimiyyəti dövründə doqmatizm – ehkamçılıq çox dərin köklər salmışdı. Baxmayaraq ki, sovet cəmiyyətində də, Kommunist Partiyasında da ehkamçılıqla mübarizə aparılırdı, amma bu ideologiyanın kökünün özü ehkamçılıq üzərində qurulmuşdu. Mən indi sizə deyə bilərəm ki, bəlkə də biz bunu indi daha da dərindən dərk edirik, o vaxt bilməmişik.

Məsələn, Lenin 1902-ci ildə hansısa sözü deyibdir. Onu götürürdük, deyirdik ki, Lenin 1902-ci ildə «Nə etməli?» kitabında bunu deyibdir, elə bu gün də dəyərli sözdür, filandır. Axı bunun üstündən 70-80 il keçibdir. Bu ola bilməz. Hər sözün, hər kəlmənin, hər ifadənin, hər fikrin öz dövrü var. O öz dövrünü əks etdirən fikirlərdir. O öz dövrünə şamil olunur, öz dövründə rolunu oynayır.

Məsələn, mən indi sizə açıq deyirəm. Necə bir partiya işçisi kimi, Kommunist Partiyasının işçisi kimi, hətta Azərbaycan Kommunist Partiyasının rəhbəri kimi mənim arxivlərdən, qəzetlərdən çıxışlarımı, məruzələrimi götürüb oxuya bilərsiniz. Mən bunların heç birindən imtina etmirəm. Hamısı mənimkidir. Ancaq sadəcə, mən indi bunu izah edirəm ki, bəli, o vaxt biz hamımız belə tərbiyə olunmuşduq, hamımızın beyni belə yönəldilmişdi. Ona görə də, bəli, nitq söyləyəndə mütləq görək Lenindən bir sitat tapıb gətirəydin. Axı Lenin 1924-cü ildə ölüb gedibdir. Bəli, əsrin əvvəlində, yaxud 1910-cu, 1915-ci ildə Lenin bu sözləri deyib, indi biz gətirib əsrin sonunda deyirdik ki, bəli, Leninin bu

sözləri bu gün də aktualdır. Sözlər doğrudan da dərin sözlərdir. Ancaq bu gün aktual ola bilməz. Bu gün hər şey tamamilə dəyişilibdir.

Amma təəssüf ki, indi bizim siyasi partiyalarda bu xəstəlik vardır. Məsələn, əsrin əvvəlində hansısa bir siyasi xadimin, yaxud da, böyük bir mütəfəkkir adamın sözlərini sitat gətirirlər, deyirlər, bu gün də belədir. Bu bu gün ola bilməz. Onun o sözləri o vaxt üçün çox dəyərli olubdur və öz rolunu da oynayıbdır. Amma bu gün dünya, cəmiyyət tamamilə dəyişilibdir, insanların məfkurəsi, anlayışı dəyişilibdir, hər şey dəyişilibdir.

On ildən, on beş ildən sonra bugünkü şeylər köhnələcəkdir. İyirmi ildən sonra daha da köhnələcəkdir. Bu o demək deyil ki, keçmiş unutmaq lazımdır. Yox. Keçmiş heç vaxt unutmaq olmaz. Amma keçmişdə hansısa deyilən sözü, lap ən dahi adam tərəfindən deyilən sözü əhəmiyyət kimi götürüb bu günə təbiiq etsən, bu düzgün deyildir.

Belə şeylər olur və olubdur. Biz gerek həmişə səhvlərimizi anlamağa qadir olaq, onları etiraz etməyə qadir olaq. Mən hesab edirəm ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının sənədlərində gerek o qəzetlərin adları yazılmayırdı. Ancaq eyni zamanda, bu qəzetlərin adlarının yazılması da böyük bir faciə deyildir. Bunu faciəyə çevirmək lazım deyildir. Yəqin ki, buraxılan o səhv bu tərəfdən də sui-istifadə olunur ki, hə, belə yazmışınız, demək, siz bizə hücum etmək istəyirsiniz. Bu da lazım deyildir. Bunu bu qədər uzatmaq, nə bilim, çeynəmək də lazım deyildir. Oldu, keçdi. Əgər bunun hansısa bir zərəri varsa, gəlin, bu zərəri aradan götürək. Yox, elə bunu hər gün yaz ki, belə deyibdir, Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayı belə etdi, nə bilim, hücum etdi. Heç kim heç kəsə hücum etmir. Yeni Azərbaycan Partiyası sadəcə, öz gələcək fəaliyyətinin istiqamətlərini müəyyən etdi. Hər partiya bunu edir. Amma heç bir partiyanın qəbul etdiyi qərarlar başqa partiya tərəfindən müzakirə olunmur. Yeni Azərbaycan Partiyasının müzakirə olunur. Burada müəyyən qədər əsas var. Çünki yenə də deyirəm, Yeni Azərbaycan Partiyası hakimiyyət partiyasıdır. Amma hesab edirəm, bunu bu qədər şişirtməyə, buna bu qədər əhəmiyyət verməyə də ehtiyac yoxdur. Ona görə də mən hesab edirəm ki, əgər bütün işlər bunun üzərindədirsə, mən bunun haqqında izahat verdim.

İkinci məsələ, bu ayın 12-də Yeni Azərbaycan Partiyasının qərarları qarşısında piket düzəldiblər. Bu piketə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti razılıq verməmişdi. Ona görə də polis bu işə qarışıbdır və bu da müəyyən xoşagəlməz hala gətirib çıxarıbdır.

Mən özüm ANS telekanalında o hadisəni seyr etdim. Düzü, özüm bundan çox narahat oldum ki, nə üçün belə olubdur, gerek belə olmayaydı. Əgər kökündən başlasanız – mən hər şeydə açıqam, heç bir kəsdən öz fikrimi gizlətmirəm – bu piketin əhəmiyyəti nədir? Ondən ibarətdir ki, gəlib fikrinizi bildirirsiniz. Yaxşı, onsuz da qəzetdə fikrinizi bildirirsiniz, televiziya kanallarında fikrinizi bildirirsiniz, hər yerdə bildirirsiniz. Belə də bildirmək istəyirsiniz, bildirmək olar. Mən hesab edirəm ki, gerek Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti buna etiraz etməyəydi. Mən belə hesab edirəm. Amma olubdur. İndi nə olsun? Bir də görürsən insan bundan da böyük bir xəta edir. İndi durub bunu, nə təhər deyirlər, böyük bir faciəyə döndərmək də lazım deyildir. Həyatda çox şey ola bilər. Belə olan halda polisi o qədər də günahlandırmaq olmaz.

Mən o gün baxdım, bizim daxili işlər naziri Ramil Usubov, hesab edirəm ki, ANS telekanalında bu barədə çox yaxşı izahat verdi. Çünki polis dövlətin güc strukturudur. O, ictimai asayışı təmin edir, insanların hamısının təhlükəsizliyini təmin edir. Ona görə də əgər o öz xidməti borcunu yerinə yetirirsə, ona verilən göstərişi yerinə yetirirsə, onun bir günahı yoxdur. Amma əlbəttə, nəticəsi xoşagəlməzdir. Amma kökü ondan ibarətdir ki, gerek Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti buna etiraz etməyəydi. Onda hər şey normal olacaqdı və böyük bir hadisə meydana çıxmıyacaqdı. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti buna etiraz edibdir. Polis sadəcə, öz qanunlarına görə bunun qarşısını almaq istəyibdir. Onlar da gerek, nə təhər deyirlər, bir az səliqəli olaydılar. Ancaq Usubov o gün düz deyirdi. Onlar da insandır, onların da əsəbləri var, onları da anlamaq lazımdır, onlar xidməti borcunu yerinə yetirirlər.

Bilirsiniz, polisin səhvləri də, günahları da çoxdur. Onların bəziləri vəzifələrindən sui-istifadə edirlər. Amma gəlin açıq danışaq. İndi bizim ölkəmizdə, Bakı şəhərində yaranan ictimai-siyasi sabitliyi, ictimai asayışı qoruyan, saxlayan bizim hüquq-mühafizə orqanları deyilmi, bu polis deyilmi?!

Mən sabah göstəriş verərəm, onlar öz otaqlarına girsinlər, heç yere çıxmasınlar. Nə küçüyə çıxsınlar, yol-nəqliyyat qaydalarını idarə edən DYP var, nə yola çıxsınlar. Kim kimi istəyir, gəlsin döysün. Hansı avtomobil hansı yol ilə gedir getsin. Yaxud kim gedib kimə qarşı mənfəət bərkət edirsə, etsin. Onda nə olacaqdır? Üç, dörd, beş gündən sonra xaos olacaqdır, anarxiya olacaqdır. Bunu qiymətləndirmək lazımdır. Bizim hər birimiz – siz də, biz də rahat yaşayırıq. Ona görə ki, biz bi-

rincisi, ictimai-siyasi sabitliyi təmin etmişik. Əvvəlki illərdə olan vəziyyəti aradan götürmüşük. İkincisi də, indi bizim hüquq-mühafizə orqanlarımız, birinci növbədə polis orqanları gündəlik bunu təmin edirlər. Onları danlamaq da olar, nöqsanları haqqında demək də olar, tənqid etmək də olar. Bəziləri vəzifəsindən sui-istifadə edir, onları da demək olar.

Məsələn, o gün ANS telekanalında müxbir Usubova sual verdi ki, neçə nəfər polis işçisi vəzifə borcunu yerinə yetirəndə düzgün hərəkət etməyibdir? Deyəsən, dedi ki, 150 nəfər qısa müddətdə cəzalanıbdır. Cəzalandırırlar. Əgər sübut olunursa ki, kim düzgün hərəkət etməyib, onu cəzalandırırlar. Bundan sonra da cəzalandıracaqlar. Onlar da cəzasız qala bilməzlər. Çünki polisi də özbaşına buraxmaq olmaz. Onlar da nəzarət altında olmalıdır. Müəyyən səviyyələrdə onların rəisləri, birinci, gərək özləri xidməti borclarını düzgün yerinə yetirsinlər, sədaqətlə yerinə yetirsinlər və vəzifəsindən sui-istifadə etməsinlər. Eyni zamanda aşağıdakılara nəzarət etsinlər. Bunlar hamısı var. Amma deyə bilmərəm ki, Azərbaycanın dövlət başçısı kimi, mən yüz faiz razıyam ki, bunlar hamısı istənilən səviyyədədir. Yox. Ancaq hər şey, nə təhər deyərlər, təkmilləşməyədir, təkmilləşir. Bu təkmilləşmənin də sonu yoxdur.

Əgər bir gün cəmiyyətdə hər şey ideal olsa, onda yaşamağın da mənası olmayacaqdır. Çünki həyat mübarizədir, həyat inkişafdır. Bu gün dünənkindən daha da irəliyə getməlisən. İrəliyə getmək üçün hansısa addım atmalısan. İrəliyə getmək üçün hansısa maneəni aradan qaldırmalısan, hansısa nöqsanla mübarizə aparmalısan.

Mən polisin hərəkəti haqqında bir az geniş danışdım. Amma müxtəssər olaraq, onu demək istəyirəm ki, gərək bu hal olmayaydı. Olub, indi ya bunu uzun müddət hallandırmağa, çeynəməyə başlayacağıq, yaxud da bunu anlayacağıq və buna son qoyacağıq. Mən hesab edirəm ki, ikincini seçmək lazımdır.

Bilmirəm, başqa hansı problemlər var. Mən sizi dəvət etmişəm. İndi kimin nə sözü var deyə bilər. Ancaq mənim xatirimdədir ki, biz mətbuat haqqında, xüsusən 1998-ci ildən başlayaraq, bir neçə ciddi addım atmışıq: söz azadlığının, mətbuat azadlığının təmin olunması, senzuranın aradan qaldırılması, bütün mətbuat orqanlarına sərbəstlik verilməsi.

Xatirinizdədir, mənim 1998-ci ildə fərmanım olmuşdur. Ondan sonra mətbuat orqanlarına güzəştlər etmək, yardım etmək haqqında bir ne-

çə sərəncamlarım olubdur. Onlar da sizə məlumdur. Əgər bu gün hansısa yeni bir şey varsa, biz onu da edirik və edəcəyik.

Mən bu günlərdə Amerika Birləşmiş Ştatlarının səfirini başqa məsələ üzrə qəbul edirdim. Son vaxtlarda bu hadisələr baş verdiyinə görə, sadəcə, orada televiziyanın nümayəndələrinin iştirakından istifadə edərək, mən bəyanat verdim ki, indi nəşə olur, amma onların hamısının qarşısı alınacaqdır. Azərbaycan Prezidenti kimi mən mətbuat azadlığının təminatçısıyam. Bu gün də sizə deyirəm, təminatçısıyam. Hesab edirəm ki, Azərbaycanda söz azadlığı, mətbuat azadlığı tam təmin olunubdur. Əgər kimsə buna mane olursa, gəlin, bunu aradan qaldıraaq.

Məsələn, mən son günlər bir dəfə ANS kanalında, bir dəfə də SPASE kanalında verilişə baxdım. SPASE kanalında deyəsən, mətbuat nümayəndələri çıxış edirdilər. Deyəsən, bazar günü idi. Orada çıxış edənlərdən burada kimsə var?

Etibar Babayev (SPASE telekanalının prezidenti): Cənab Prezident, bazar günü efirə gedən veriliş «Bu bizik» tok-şou verilişi idi.

Əli Həsənov: (Prezidentin İcra Aparatının ictimai-siyasi şöbəsinin müdiri): Cənab Prezident, Aqil Abbas orada idi.

Heydər Əliyev: Mən ona başdan ayağa qədər baxdım. Bütün mətbuat nümayəndələri öz fikirlərini açıq-aydın deyirdilər. Bu fikir düzdür, ya düz deyil, bununla razı olmaq olar, ya razı olmaq olmaz, bu başqa məsələdir. Heç kəs gərək çalışmasın ki, hər kəsin fikri ilə o birisi də razı olmalıdır. Mənim dediyim bu sözlərlə də burada kimsə razı ola bilməz. Yaxud da ki, indi bunu televiziya ilə verəcəklər, kimsə razı ola bilməz. Bu mənim üçün heç də təəccüblü bir şey deyildir. Çünki əgər fikir müxtəlifliyi varsa, söz azadlığı varsa, əgər siyasi plüralizm varsa, hamı bir fikirdə, eyni fikirdə ola bilməz. Ona görə də orada hərəkət öz fikrini deyirdi. Onların bəziləri ilə razı olmaq olar, bəziləri ilə razı olmaq olmaz. Amma mən o verilişə başdan-ayağa seyr etdim. Hərəkət öz fikrini açıqca deyirdi və hətta bir-biri ilə mübahisə aparırdı. Bu, mətbuat azadlığı deyilmi?

Bilirsiniz, hesab edirəm ki, Azərbaycanda söz azadlığının, mətbuat azadlığının ən əsas göstəricisi bizim müstəqil televiziya kanallarıdır. Məsələn, qəzetlərdə yazırsınız, bilmirəm, qəzetlərin tirajı nə qədərdir, on mindir, on beş mindir. Ola bilər, bunu on min adam oxusun, yaxud iyirmi min, otuz min adam oxusun. Amma istər-istəməz insan televizora acır, bir də görürsən, veriliş gedir. Deyir, görüm burada nə var. Heç

ona marağı olmasa da baxır, qulaq asır və demək, o, informasiya alır. Təkcə informasiya almır, həmin o fikirlərin ona müəyyən təsiri, ya müsbət, ya mənfi təsiri ola bilər. Bu hamısı söz azadlığıdır, mətbuat azadlığıdır.

Əgər mətbuat azadlığı, söz azadlığı olmasa, təkcə qəzetdə yox, həmin SPASE kanalında mətbuat nümayəndələri öz fikirlərini bütün Azərbaycana – indi deyəsən onlar təkcə Bakıda yox, başqa məntəqələrdə də yayırlar – deyə bilməzlər.

Yaxud ondan bir gün öncə ANS-də, deyəsən, müharibə ilə əlaqədar bir veriliş verilir ki, Dağlıq Qarabağ məsələsini necə həll etmək lazımdır. Sülh yolu ilə, ya müharibə etmək lazımdır, filan, filan. Oraya çox adam yığılmışdı. Aparıcı da bir gənc oğlan idi, adını da bilmirəm.

Əli Həsənov: Cənab Prezident, İbrahim Məmmədov idi.

Heydər Əliyev: Bəli, o aparırdı. Ondən soruşurdu, bundən soruşurdu, siz necə hesab edirsiniz, müharibə etmək lazımdır, yoxsa sülh yolu ilə lazımdır? Hərə öz fikrini deyirdi. Mən də maraqlandım və axıra qədər də qulaq asdım. Nə üçün? Mənə bu insanların fikrini bilmək lazım idi. Amma eyni zamanda qeyd etmək istəyirəm ki, onların fikri cəmiyyətin fikrini əks etdirmir. Mən bunu açıq demək istəyirəm. Bu onların şəxsi fikridir və ola bilər, onlarla həmfikir olan adamların fikridir. Amma bu, cəmiyyətin fikrini əks etdirmir. Təəssüflər olsun ki, bizdə bəzi adamlar, ya politoloqdur, ya siyasətçidir, hesab edirlər ki, onlar cəmiyyətin, xalqın sözünü deyirlər. Bu yanlış bir şeydir. Heç kəs cəmiyyətin fikrini tam əks etdirə bilməz. Hərənin öz fikri var. Ancaq hər halda bu, adamların fikridir. Şəxsən mənəm üçün bu fikirləri bilmək lazımdır. Mən o fikirlərin çoxu ilə razı deyiləm. Onların bəzisi cəmiyyəti aldatmaq məqsədi daşıyır. O adamların özləri üçün müəyyən bir siyasi xal qazanmaq məqsədi daşıyır. Məsələnin həll olunmasına yönəldilməyibdir. Ancaq buna baxmayaraq, ANS kanalı bu imkanı yaradır, insanlar özləri gəlib bu barədə danışırlar, öz fikirlərini deyirlər. Mən indi bu iki veriliş haqqında deyirəm. Amma bu, iki deyil axı, kim istəyir, o da danışır.

ANS kanalında «Nəzər nöqtəsi» verilişi var. Onu müxtəlif adamlar aparır. Dünən bizim Qənirə xanım aparırdı, siyasətçilərdən biri də çıxış edirdi, öz fikirlərini açıqca deyirdi. Deyirdi ki, bu iqtidarın vaxtı gəlib çatıbdir. Amma mən hesab etmirəm ki, çatıbdir. Bu da məni narahat etmir. Sonra deyir ki, bu iqtidar getməlidir, xalq bundən bezibdir. Doğ-

rudur, Qənirə xanım bəzən çalışır ki, əngəlləri meydana çıxarsın. Amma dedi ki, bəs siz deyirsiniz, xalq bundən bezibdir, ancaq bu bezmək görünmür. O da dedi ki, sizə belə gəlir, amma xalq bundən bezibdir. Yaxşı, kimsə bezib. Bu da təbii şeydir. Hamı bu iqtidardan razı ola bilməz.

İndi bizim müxalifət siyasətçiləri hər dəfə – elə dünənki verilişdə də mən bunu eşitdim, narazılar var – bu narazılardan istifadə edirlər. Yəni bunlar özlərinin siyasi həmfikirliyi deyil, narazılardır. Amma narazı hər yerdə var və bu təbii bir şeydir. Hamı bu iqtidardan razı ola bilməz. Bu iqtidar getsin, sabah başqa iqtidar gəlsin. Ondən da hamı razı ola bilməyəcək. O birisindən sonra, o birisi gəlsin. Ondən da hamı razı olmayacaqdır. Bu təbii bir şeydir.

Amma bu siyasətçilərin narazılar qismindən istifadə etməsi onu göstərir ki, bunlar insanları öz siyasətlərinə cəlb etmək yox, narazılardan istifadə edərək bu hakimiyyətə qarşı mübarizə aparmaq istəyirlər. Amma aparsınlar, bu da bizi narahat etmir. Ancaq eyni zamanda bu onların, siyasi partiyaların sosial bazasının narazılardan ibarət olduğunu göstərir. Amma narazıları kim istəsə, öz tərəfinə çəkə bilər. Çünki o, narazıdır.

Ola bilər, onun məvacibi yoxdur, dolanışığı çətinidir, evi yoxdur, elektrik enerjisini vaxtında almadı, nə bilim, yolda onu kimsə itələdi, yaxud polislə rastlaşdı, hansısa məsələni həll edə bilmir, bizim dövlət aparatında hansısa bürokratla rastlaşır. Bizdə bürokratlar da çoxdur. Mən bunu etiraf edirəm. Dövlət orqanlarında, hakimiyyət orqanlarında bürokratlar insanların məsələsini lazımı qədər həll etmək imkanları olmadığı halda, onları etməyənlər, süründürənlər – bunlar da çoxdur. Mən bunu da etiraf edirəm. Amma mən bunu ona görə demirəm. Ona görə deyirəm ki, əgər hansısa bir siyasətçi, yaxud siyasi partiyanın rəhbəri gəlib televiziya dan öz fikrini açıq-aydın, hətta iqtidarın əleyhinə deyə bilirsə, demək, bu, söz azadlığıdır.

Bir neçə gün öncə – deyəsən, yenə ANS kanalında idi – hansı partiyanısa nümayəndəsi Yeni Azərbaycan Partiyasının nümayəndəsi ilə dialoq aparırdı. Bilirsiniz, Azərbaycan Prezidenti haqqında, onun ailəsi haqqında elə çirkin sözlər danışdı ki, vallah, bu heç insanlığa yaraşmayan şeydir. Mən bunu dinlədim. Amma bu məni heç də narahat etmədi. İndi əgər onun şüur dairəsi, yaxud onun tərbiyə, əxlaq səviyyəsi o dərəcədədirsə, qoy, o dərəcədə danışsın.

Mən bunu yenə də deyirəm, ona görə yox ki, niyə o bunu dedi. Desin, sabah yenə də çıxsın desin. Mən ona görə deyirəm ki, demək bizdə söz azadlığı var. İnsanlar azaddır, sərbəstdir. İndi haradasa, kimsə nəşə edibdir, gəlin, onun qarşısını alağ, gəlin, onu aradan götürək. Amma bunu problem etməyə, şişirtməyə, bunu qaldırmağa ehtiyac yoxdur.

Sonra mənə dedilər ki, guya bəzi qəzetlərin «Azərbaycan» nəşriyyatına borcları var və bu borclar da çoxdur. İndi mən neyləyirəm? Əgər sən qəzet çıxarırsansa, gərəkdir haqq-hesab edəsən. Sən bu qəzeti çıxarırsan. Nəyə görə çıxarırsan? Əgər sən bundan qazanc əldə etmək istəyirsənsə, demək, sən əldə etməlisən. Yaxud bunu öz siyasi məqsədlərin üçün istifadə etmək istəyirsənsə, onda gərəkdir ölçüb biçəsən, sənəin maliyyə imkanların bu siyasi məqsədləri həyata keçirməyə imkan verir, yoxsa yox. Verirsə, et, vermirsə, get, başqa yerdən maliyyə tap. Yəni bizdə bazar iqtisadiyyatıdır, sərbəst iqtisadiyyatdır. İndi biz heç kəsə bir şey edə bilmərik. Amma yenə də, axı mən dediyim həmin fərmandadır, sonrakı sərəncamlarda – lazımsa, Əli Həsənov onları yenidən yada sala bilər – biz nə qədər güzəşt etdik. Bir neçə vergilərdən azad etdik, nə bilim, kağızların, başqa şeylərin alınmasına. Bunlar hamısı sənədə var, mənim xatirimdə deyil.

Əli Həsənov: Bəli, məndə var.

Heydər Əliyev: Bunları da etmək olar, bu barədə də düşünmək olar. İndi elə olmasın ki, bunları çağırıbmışıq, amma biz danışıq. Mən bəlkə də bir az çox danışdım. Mən sizi dinləmək istəyirəm.

Bir sözlə, mən sizə deyirəm və sizin qarşınızda açıq çıxış edirəm. Sizin siyasi dünyagörüşünüzdən, siyasi baxışlarınızdan asılı olmayaraq, Azərbaycan iqtidarına rəğbətiniz, ya nifrətiniz olmasına baxmayaraq, mətbuat Azərbaycanın iqtidar üçün çox önəmli bir sahədir, çox vacib bir sahədir. Biz demokratiya yolu ilə gedərək, söz azadlığını təmin edərək, mətbuat azadlığını təmin edərək, bu yolda nöqsanları ardıcıl surətdə aradan qaldırmağıq və qaldıracağıq, mətbuata, söz azadlığına bütün imkanları yaradacağıq. Mənim sizə deyəcəyim söz bundan ibarətdir.

İndi kimin nə sözü varsa, buyursun. Mənə Əli Həsənov dedi ki, guya siz məsləhətləşmişiniz, «Yeni nəsil» jurnalistlər birliyi bir siyahı verib ki, bunlar birinci növbədə çıxış etsin. «Yeni nəsil» jurnalistlər birliyinin sədri Arif Əliyevə söz verilir.

«YENİ NƏSİL» JURNALİSTLƏR BİRLİYİNİN SƏDRİ ARIF ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

– Cənab Prezident! Hörmətli həmkarlarım! Sadəcə, aydınlıq olsun deyə, o siyahı «Yeni nəsil» Jurnalistlər Birliyi tərəfindən verilməyibdir.

Heydər Əliyev: Əli Həsənov təqdim edib?

Arif Əliyev: «Yeni nəsil» Jurnalistlər Birliyi yox, redaktorlar birliyi təqdim edibdir.

Heydər Əliyev: Yaxşı, elə olsun.

Arif Əliyev: Çıxış etmək mənim üçün bir qədər çətin olacaq. Çünki demək istədiyim bir çox şeylərin cavabını siz öz çıxışınızda verdiniz.

Heydər Əliyev: Sizin əlinizdən aldım.

Arif Əliyev: Hər halda demək istəyirəm ki, mən həmişə iki fikrə çox ehtiyatla yanaşmışam. Birincisi, çox tez-tez səslənən ifadələrdən biridir ki, «Azərbaycanda söz azadlığı yoxdur». İkincisi, «Azərbaycanda söz azadlığı sahəsində heç bir problem yoxdur». Mənim fikrimcə, bu, uzun bir prosesdir ki, daim ciddi suallar, ciddi problemlər doğurur. Hər bir problem ancaq o zaman həll olunmağa başlayır ki, onun mövcudluğu qəbul olunsun və müzakirəyə çıxarılsın. Bu nöqtəyi nəzərdən mən bugünkü görüşü əhəmiyyətli və vacib hesab edirəm. Açıq-ğını deyim ki, buraya bir-birimizə yalnız xoş sözlər demək üçün gəlməmişik.

Heydər Əliyev: Siz xoş söz deyən deyilsiniz.

Arif Əliyev: Yox, hərdən olur. O gün Rizvan Cəbiyev də televiziyaadakı çıxışında dedi ki, siz xoş söz deyən deyilsiniz. Dedim ki, istəyirsinizsə, deyim. Sonra dedi ki, bunlar hakimiyyətə qarşıdırlar. Dedi, buna görə sizi ölkədən çıxaracaqlar. Bir həftə keçib, hələ ki, heç kim çıxarmayıblar.

Redaktorlar birliyində bu görüşün tərkibi müzakirə olunanda xeyli mübahisələr yarandı. Bu mübahisələr də ondan ibarət idi ki, – burada həm qələminə, həm də şəxsiyyətinə mənim çox hörmət etdiyim hökumət qəzetlərindən, iqtidar qəzetlərindən həmkarlarım da əyləşib – nə qədər ağırlı fakt olsa da, Azərbaycan mətbuatının iqtidar-müxalifət müstəqim bölmələrinə ayrılması bir faktdır. Biz bunu yaşayıyıq. Mən bi-

lirəm ki, hakimiyyət qəzetlərinin də problemləri çoxdur. Amma heç olmasa, onları hər həftənin beşinci günləri Prezident Aparatında toplamaq, dərdlərini müzakirə etmək və hərdən bəzilərinin həllini tapmaq imkanı olur. Ona görə də mən çox xahiş edərdim ki, – Siz bayaq dediniz – daha çox narazı olanların, o redaktorların fikirlərini bu səviyyədə çatdırmaq imkanı daha azdır, onlar sözlərini desinlər və onları dinləmək imkanı olsun.

Konkret məsələlərlə yox, bu məsələlərlə – Sizin bayaq toxunduğunuz məsələlərlə bağlı yəqin ki, ayrı-ayrı redaktorlar çıxış edəcəklər. Mən ümumi qoyulan məsələlərə münasibətimi bildirmək istərdim. İndi cəmiyyətimizdə mətbuatla bağlı, onun özündə cəmiyyətə sirayət edən bir gərginlik var. Bu, faktır. Müxtəlif müddətlərdə, dövrlərdə yaranan bu gərginliyin əsasında həmişə bu və ya digər formada bir şey dayanır. Bu da mətbuatla hakimiyyətin, mətbuatla dövlət məmurlarının ya anlaşılmazlığı, ya da qarşıdurmasıdır. Birincilər, yəni hakimiyyət nümayəndələri – xüsusən son bir həftədə baş verən görüşlər bunu bir daha göstərir – mətbuatı siyasi tutumunun daha böyük olmasında, böhtana, təhriflərə yol verməsində, qeyri-obyektivlikdə, qərəzlilikdə ittiham edirlər. Müxtəlif vaxtlarda baş verən məhkəmə proseslərini və hətta həbsləri, ayrı-ayrı qəzetlərin bağlanması bunlarla izah edirlər. Digər tərəfdən, mətbuat, hakimiyyəti siyasi məqsədlərlə ona müxtəlif formalarda, o cümlədən iqtisadi yollarla təzyiq göstərməkdə və müstəqil mətbuatın söz demək imkanlarını məhdudlaşdırmaqda günahlandırır, həmin həbsləri, qəzetlərin bağlanmasını, çətinlikləri bunlarla izah edir.

Mətbuatda siyasi tutumun böyük olması, peşəkarlıq problemləri, qərəzsizlik, obyektivlik, əlbəttə, var. Mən deyim ki, bəzən kütləvi informasiya vasitələri həqiqətən, siyasi prosesləri sadəcə işıqlandıran bir subyektdən daha çox, bu proseslərin obyektinə çevrilirlər. Bu da mətbuata xas olan bir şey deyil. Hətta mətbuatımızda bayaq qeyd etdiyim bölüm də elə bundan ibarətdir. Amma bu tezisi inkar edən başqa bir cəhət də var. Biz Cənubi Qafqaz ölkələri mətbuatının daim monitorinqini keçiririk: hansı mətbuatda kim nə cür yazır, səviyyəsi nə cürdür və sair. Mən tam məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, bu gün Azərbaycan mətbuatı Qafqazda öz peşəkarlıq tutumuna və səviyyəsinə görə ən hazırlıqlı və inkişaf etmiş bir mətbuatdır. Təbiidir ki, bu öz-özünə baş vermir. Amma həmin o digər ölkələrdə – baxmayaraq ki, siyasi tutumları

daha böyükdür, peşəkarlıq problemləri daha ciddidir, siyasi qüvvələri, bağlılıqları daha çoxdur – nədənsə biz orada jurnalistlərin həbsi, qəzetlərin bağlanması faktlarına Azərbaycandakına nisbətən daha az-az rast gəlirik. Yaxud da ki, mətbuatdakı qeyri-obyektivlik... Mən bir şeyə əminəm ki, biz yəqin ki, inkişaf müddətində indiki mövqedən xeyli çəkiləcəyik.

Amma qərəzlilik, qeyri-obyektivlik, böhtan problemləri həmişə qalacaqdır. Məsələn, biz San-Antonioda olanda «San-Antonio tayms» qəzetinin – bu, 400 min nüsxə tirajla çıxan qəzetdir – redaktoru deyirdi: «Biz nə qədər obyektiv olmağa çalışsaq da, heç olmasa həftədə 3-5 təkzib verməli oluruq». Amma buna görə orada qəzetlərin bağlanması faktına rast gəlinmir. Mənim fikrimcə – biz həmin qeyri-obyektivlik məsələsinə toxunduq – mətbuatda bu məsələnin yaranmasında – indi ki, biz hakimiyyət nümayəndələri ilə belə yüksək səviyyədə görüşmək imkanı əldə etdik – hakimiyyətin məsul şəxslərinin günahları, bu günahların yaranmasında iştirakı da çoxdur. Yüksək səviyyəli dövlət məmurları bu proseslərin katalizatoru rolunda çıxış edirlər. Bunlar kütləvi informasiya vasitələrini müxtəlif yollarla öz təsir dairəsinə alıb ondan nəinki siyasi rəqiblərinə qarşı, hətta bir-birlərinə qarşı mübarizədə də istifadə edirlər. Sırf «kompromat» deyilən, o mətbəxdən çıxarılan çirkab bəzən kütləvi informasiya vasitələrinə, qəzetlərə nə cür düşür və bu proses nə cür katalizator rolunu oynayır – mən burada familiyaları, adları, təəssüf ki, açıq çəkə bilmərəm. Çünki bu yolla yaxamı əllərini böyük məmnuniyyətlə bir-birinə sürtən hakimlərin əlinə verə bilmərəm. Amma mən başa düşürəm ki, mətbuatda gedən prosesləri çox gözəl bilən bir şəxs kimi...

Heydər Əliyev: Bunu siz düz deyirsiniz. O barədə ki, bizim iqtidarda olan bəzi yüksək vəzifəli adamlar bir-birlərinin xoşuna gəlmədiyinə görə, bir-birləri ilə, nə bilim, münasibətləri yaxşı olmadığına görə həmin bu müxalifət mətbuatından öz şəxsi mübarizələrində istifadə edirlər. İndi, düzdür, azalıbdır, amma 2-3 il bundan əvvəl həddindən artıq çox idi. Mən bu gün burada açıq deyə bilərəm. Məsələn, yadınızdadır, 2-3 il bundan əvvəl idi, mən maliyyə nazirini işdən çıxardım. Yadınızdadırmı, 1999-cü ildə... Məsələn, keçmiş maliyyə naziri qəzetlərə əlaqəyə girdi – siz bilirsiniz də, nə cür əlaqəyə. Bunu mən yaxşı bilərəm, amma siz yaxşı bilirsiniz.

Arif Əliyev: Əli müəllim də bilir.

Heydər Əliyev: Bəli, keçmiş maliyyə naziri müdafiə naziri Səfər Əbiyev haqqında məqalələr dərc etdirirdi. Özü də bunu o qədər «ağ» edirdi ki... O şeylər ki, necə deyirlər, rəsmən Maliyyə Nazirliyini günahlandırır, onları başqa şəkildə qəzet səhifəsinə çıxarırdı.

Səfər Əbiyev də özünün bir-iki işçisini tapmışdı, o da gedirdi onun əvəzinə çıxarırdı. Sonra, keçmiş prokuror Eldar Həsənovun da bu barədə imkanları çox idi. O da o birinin, bu da bu birinin əleyhinə çıxarırdı. Mən də bir dəfə onları bura yığdım, dedim, bilirsiniz nə var, yığışdırın bunları. Maliyyə nazirini işdən çıxardım. Səfər Əbiyevə ciddi töhmət verdim. İndi maliyyə naziri ilə Səfər Əbiyev arasında, deyəsən, daha bir şey yoxdur. Amma başqalarında hələ bu var. Yəni 2-3 il bundan qabaq bu daha da qabarıq idi, belə hallar daha çox idi. Siz düz deyirsiniz, belə hadisə bu gün də var. Bu da belədir də. Bunlar öz məqsədlərini güdürlər. Amma həmin o qəzetlər də axı bundan bəhrələnilirlər. Qəzet eləcə, necə deyirlər, xahişlə bunu həll eləmir ki... Hansısa bizim dövlət adamı müxalifət qəzetində pəyisə dərc etdirmək istəyirsə, yaqın ki, bunun üçün müəyyən şərtlər var, o şərtləri yerinə yetirməlidir.

Arif Əliyev: Biz həqiqətən, mətbuatın indiyə qədər söylədiyi daxili, peşəkarlıq problemlərinin həllində bəlkə də cəmiyyətdə həmdən çox maraqlıyıq. Çünki bu bizim üçün həm də peşə vicdanı, peşə məsuliyyəti və ictimai borcudur. Bunun üçün konkret planlar da var, işlər də var. Elə media institutunun yaradılması, Mətbuat Şurasının təşkili, peşə-əxlaq kodeksinin populyarlaşdırılması, hətta ölkə jurnalistlərinin mühüm məsələləri ilə bağlı forumun keçirilməsi kimi təkliflər irəli sürülüb. Amma bu ideyaları reallaşdırmaq, işləmək əvəzinə, biz çox zaman mübarizə aparmaqla, forum keçirmək əvəzinə bəzən piket keçirməklə məşğul olmaq məcburiyyətində qalıırıq. Sadəcə, bayaq Sizin də toxunduğunuz gərginliyin «anatomiyası»na diqqət yetirək. Hakim partiyanın sənədlərində bəzi kütləvi informasiya vasitələrini hətta düşmən mənəblərindən maliyyələşdirilməkdə və milli xəyanətlə bərabərləşdirilən hərəkatlər törətməkdə ittiham edən bəndlər var idi. Bunu da suçlandırıldı. Bunun ardınca onların ciddi problemləri yarandı. Onlar nəşr olunduqları mətbəələrdən çıxarıldılar. İndi yaqın ki, söyləyəcəklər, satışda, yayımda hansı problemlər yarandı. Həmin kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri mətbuat konfranslarına buraxılmırdılar və sair.

Sizin bayaq dediyiniz fikirlə uzlaşan maraqlı cəhət nədir? Bu tədbir-

lərin, bu hərəkatlərin böyük əksəriyyəti vahid mərkəzdən idarə olunmurdu. Bu sadəcə olaraq, kimlərinə bir siqnal kimi qəbul etdiyi və yol verdiyi hərəkatlər idi. Bu nə deməkdir? Bu bir daha ona gətirib çıxarırdı ki, əgər bu, istənilən başqa siyasi təşkilatın sənədində olsaydı, biz bugünkü çətinliklərə yaqın ki, rast gəlməyəcəkdik. Çünki hakim siyasi qüvvənin həm ictimai, həm də siyasi mühitə təsir imkanını böyük olduğu kimi, onun məsuliyyəti də böyükdür. Qəzetlərin düşdüyü vəziyyət bunun nəticəsi idi.

Daha sonra müxtəlif müraciətlərə cavab almayan jurnalistlər piket keçirmək qərarına gəldilər və piket dağıdıldı. Fiziki hazırlıqlarını qadın jurnalistlərə nümayiş etdirən polisli biz ekranda da, mətbuatda da gördük. Amma yenə hesab edirəm ki, bu məsələdə, vəziyyətin gərginləşməsində əsas günah, əsas qərar merin çıxardığı qərar oldu. Əgər o, piketə razılıq versəydi, fikrimcə, 30-50 nəfər jurnalist gəlib sənədi təqdim edib dağılacaqdı və bu qədər hay-küy də düşməyəcəkdik. Bunun arxasınca mer televiziyada jurnalistin «Siz piketə niyə icazə vermirsiniz və icazə verərsinizmi?» sualına cavab verib deyir ki, «Mən piketə icazə verə bilərəm, amma tələblər haqlı olarsa». Mənə elə gəlir ki, bu cür yanaşma tərzini problem yaradan məsələlərdən biridir. Merin kiminsə tələbinin haqlı olub-olmamasını müəyyənləşdirmək səlahiyyəti yoxdur. Onun səlahiyyətləri tamamilə başqa çərçivədədir. Mən fikrimi ona gətirib çıxarıram ki, sanki problemlər get-gedə artır. Mətbuat nümayəndələri mitinq keçirilməsinə qərar verirlər.

Heydər Əliyev: Arif müəllim, bir dəqiqə dayanın. Siz Abutalıbovun sözlərini deyirsiniz də?

Arif Əliyev: Bəli.

Heydər Əliyev: Abutalıbov şəhərdə çox yaxşı işlər görür. Təmizləyir, abadlıq işləri aparır.

Düzdür, axır zamanlar Neftçilər prospektində asfaltı dəyişdirmək bir az ləngiyibdir, narazılıq əmələ gəlibdir. Deyəsən, dünən ANS televiziyasında da göstərdilər. Yaqın burada da o, işini bir az düz qurmayıbdır. Ancaq onun çox yaxşı işləri də var. Mən hesab edirəm ki, siz dediyiniz sözlər onun qəsdən dediyi sözlər deyil, bu problemləri bəlkə də lazımı səviyyədə bilməməsindəndir. Başa düşürsünüz, hər adamdan siyasi məsələlərin incəliklərini tam bilməyi tələb etmək düzgün deyil.

Məsələn, bu sahədə o, çox yaxşı işləyir. Amma görürsünüz, burada elə şey deyib, mən indi bunu təsəvvür edə bilmirəm. Nə deyibdir?

Arif Əliyev: «O zaman icazə verərəm ki, bu tələblər ədalətli olsun».

Heydər Əliyev: Yaxşı, sən əvvəldən nə cür müəyyən edəcəksən, bu tələblər ədalətlidir, yoxsa yox? Etmək mümkün deyil. Demək, bu yanlış sözdür. Mən onun əvəzindən deyirəm ki, bu yanlıştır. Amma gəlin, indi mənim vəziyyətimə baxın. Əziz dostlar, mən indi hər adama cavabdeh deyiləm axı! Bu iqtidar hər adama cavabdeh deyil. İqtidarda olan adamlar da müxtəlifdir. Necə deyirlər, hərənin bu məsələyə münasibəti də fərqlidir, dünyagörüşü də fərqlidir, başqa şeyləri də fərqlidir. Bunları da nəzərə almaq lazımdır. Yeni bunları ümumiləşdirmək lazım deyil. Bilirsiniz, Abutalıbovun dediyi söz ümumiləşdirilməməlidir.

Siz bəzən qəzetlərdə yazırımsız ki, bu, filankəsin şəxsi fikridir, qəzet buna cavab vermir. Mən də sizə jurnalist kimi deyirəm – bu, Abutalıbovun şəxsi fikridir. Azərbaycan iqtidarı buna cavabdeh deyil.

Arif Əliyev: Axı onun şəxsi fikrinin sonra ağrısını çəkməli olursunuz. Bu məsələ də var.

Heydər Əliyev: Təəssüf ki, bəli, elədir.

Arif Əliyev: Yenə deyirəm, bu, münasibətlərin gərginləşməsinə gətirib çıxaran amildir. Həmin piketdən sonra Yeni Azərbaycan Partiyası jurnalistlərlə birlikdə bir konfrans keçirdi. Mən Bakıya həmin gün gəlmişdim. Eşidəndə ki, belə bir konfrans keçirilir, çox sevindim. Düşündüm ki, bu hansısa bir addımdır, burada münasibətlər çözülə bilər, gərginlik aradan götürülər. Amma nəticədə nə oldu? Nəticədə o oldu ki, konfransda iştirak edən jurnalistlərin, hətta fiziki zədə almış jurnalistlərin kəskin tənqidi fonunda YAP-ın rəhbərliyini təmsil edən adamlar çıxış etdilər və dedilər – siz elə düşünməyin ki, bu məsələ son hadisə ilə bağlı idi. Biz sizin qarşınızdan geri çəkilmirik. Bu çoxdan planlaşdırılmış konfrans idi.

Digər bir nəfər çıxış edib deyir ki, mətbuat bizə qarşı qeyri-qanuni yollarla mübarizə aparsa, biz də eyni üsullarla cavab verəcəyik. Bu, adama nəyi xatırladır? Onu xatırladır ki, bu, sanki kəndir çəkmək yarışdır, bir-birinin qabağından geri çəkilməmək yarışdır. Sonda isə bu cür ağırlı problemlərə, hallara gətirib çıxarır. Halbuki bu məsələləri çözmək çox asandır.

Mənim nə yadıma düşdü? Yəqin ki, qanunvericilik prosesi ilə məşğul olanlar yaxşı xatırlayırlar – biz mətbuat haqqında qanunu hazırlayanda təmsil etdiyim birlik 22 maddədən ibarət düzəlişlər təklif etmiş

di. Onun 14-ü qəbul olundu, 8 bəndi isə qəbul edilmədi. Uzun bir prosesdən sonra Avropa Şurasından qanunun yeni layihəsi üzə çıxdı.

Biz o zaman qəbul olunmayan düzəlişlərimizlə bağlı Prezident Aparatına bir məktub hazırladıq. Həmin məktubun nüsxəsini özümə götürmüşəm. Burada 19-cu, 27-ci, 50-ci maddələrin və televiziyaaya aid maddələrin çıxarılması təklif olunmuşdu. Yəni bizim kifayət qədər intellektual qüvvəmiz var. Mənə elə gəlir ki, daxildə bir-birimizi anlamaq bacarığımız da, problemləri həll etmək qüvvəmiz də vardır. Sadəcə, kiminsə şəxsi fikrinin, kiminsə kimə qısqanc münasibətinin, yaxud kəndir çəkmək həvəsinin nəticəsi olur ki, biz uzun müddət qüvvə, vəsait sərf etdikdən, vaxt itirdikdən sonra yenə həmin şeyə gəlib çıxırıq.

Belə məqamda məni bir məsələ düşündürür. Siz bayaq danışdınız ki, sovet dövründə tənqidi tərz başqa idi, başqa məktəb idi. Mənə elə gəlir ki, bəzən bizim yaratdığımız problemlərin böyük bir qisminin kökü ondadır ki, başqa tənqidi tərz olan məmurlar var, başqa yanaşma tərzli olan insanlar var. Kimsə öz hikkəsini yeritmək üçün axıra qədər getmək istəyir və sonda mətbuat da, cəmiyyət də, hakimiyyət də gəlib belə problemlərlə üzləşir. Düşünürəm ki, belə bir anda yəqin vacib və ciddi addım atmaq məsuliyyətini öz üzərinə götürən şəxs nə Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri, nə jurnalistlərin böyük toplumu olmalıdır, məhz dövlətin rəmzi olan Prezident olmalıdır. Həqiqətən, bu gün mətbuat çox ciddi problemlər qarşısındadır. Bu cür çəkişmələrlə, cəmiyyətdə gərginlik yaratmaqla o problemləri geri atırıq. Nəticəsi nə olur?

Görək ki inişli idi, Siz bizi qəbul etmişdiniz. Mən onda fikrimi onunla yekunlaşdırmışdım ki, Azərbaycanda müstəqil mətbuat öz mövqeyini müəyyənləşdirən mətbuatdır. Bu gün onun fəaliyyət dairəsi son dərəcədə genişləndirilib. Ola bilsin ki, mətbuata siyasi kompromatı ötürən şəxslərin sayı azalıb. Amma Sizə deyirəm ki, paralel olaraq müstəqilliyini qoruyub saxlaya bilən, heç kimin əlinə baxmadan fəaliyyətini davam etdirə bilən və ictimai maraqlara, dövlət maraqlarına, öz peşə maraqlarına xidmət edə bilən mətbuatın dairəsi son dərəcədə azalıb. Əgər indi müəyyən tədbirlər görülməse, faktiki olaraq, biz yarım ildən sonra güclü mətbuata malik ola bilməyəcəyik.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, dediklərinizi dinləyərək, mən bir fikri bildirmək istəyirəm. Mən hesab edirəm ki, əgər biz ölkəmizdə həqiqi müstəqil mətbuatın yaranmasını təmin edə bilsək, onda nə iqtidar

mətbuatı lazım olacaq, nə də müxalifət mətbuatı lazım olacaq. Buna nail ola bilsək, müstəqil mətbuat hər şeyi obyektiv göstərəcəkdir.

Yəni o tərəfi də obyektiv göstərsin, bu tərəfi də obyektiv göstərsin, müxalifəti də, iqtidarı da. Çünki müxalifət iqtidara qarşı həddindən artıq ifratçılıq edir. İqtidar da məcburdur ki, buna görə müəyyən addımlar atsın. İqtidarın özü yox, yəni məmurlar, mətbuat orqanları, filanlar.

Amma obyektiv, müstəqil mətbuat yaranarsa, qəzetlər yaranarsa...

Məsələn, bizim özəl televiziya kanalları yaxşıdır, amma onlarda daha da obyektivlik olsa, yəni nə o tərəfə, nə bu tərəfə əyməsələr, mənə belə gəlir ki, bu həmin iqtidar-müxalifət mətbuatının getdikcə aradan çıxmasına gətirib çıxara bilər. Biz də buna nail olmalıyıq.

Arif Əliyev: Ümumiyyətlə, hakimiyyətlə mətbuatın problemləri həmişə olacaq. Onlar müəyyən mənada həmişə bir-birinə müxalif olacaqlar. Amma Siz dediyiniz, mətbuatdakı o ifrat kəskinliyi, qərəzliyi aradan götürmək üçün, mənə belə gəlir ki, o mühüti yaratmaq və ona təsir göstərmək üçün hakimiyyətin imkanları daha böyükdür, nəinki mətbuatın. Sağ olun.

«YENİ MÜSAVAT» QƏZETİNİN BAŞ REDAKTORU RAUF ARİFOĞLUNUN ÇIXIŞI

– Mənə söz verdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Çox sevindirəm ki, dövlətimizin hörmətli başçısı burada üzərində daha çox dayanacağı məsələni ilk öncə həll etdi. Biz bunu təkzib kimi də qəbul edə bilərik. Əminəm ki, Yeni Azərbaycan Partiyası rəsmi şəkildə bu üç qəzeti millətə xəyanətdə və ermənilərdən maliyyələşməkdə suçladığı üçün təkzib verəcəkdir. Təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Mən hamısının adından deyə bilərəm ki, siz ermənilərdən maliyyələşmirsiz. Bu, yanlış fikirdir. Bilirsiniz, belə cılız sözlər sadəcə, müəyyən emosionanın təsiri altında ola bilər. Bu, ağıllı söz deyil axı, deyəsən ki, ermənilərdən maliyyələşirlər. Bu, yalan şeydir. Ermənilərin özünün pulu olsa, elə öz qəzetlərini maliyyələşdirirlər. Gəlib Azərbaycanın qəzetlərini maliyyələşdirməzlər.

Rauf Arifoğlu: Təşəkkür edirəm. Amma bütün bunlara baxmayaraq, Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayından sonra bu üç qəzet üçün ciddi problemlər yaranıb. Girişdə söylənilən informasiyalara münasibəti nəzərə alaraq, bunların üzərində çox dayanmıram. Bu

vəziyyətdən çıxmaq üçün təklif vermək istəyirəm. Bu üç qəzetin problemləri hansılardır.

Birincisi, bizi «Azərbaycan» nəşriyyatından sözün həqiqi mənasında qovublar. Ola bilər, Sizə arayış versinlər ki, bunların borcları var. Amma o arayışa bu da əlavə olunsaydı ki, «Azərbaycan» nəşriyyatında çap olunan bütün qəzetlərin, demək olar, hamısının o nəşriyyata borcu var və burada ayrı-seçkiliyə yol verilibdir, onda hər şey aydın olar.

Sizə məlumat verməliyəm ki, bizi qəzetimiz çapa getməmişdən bir neçə saat əvvəl oradan çıxardılar. Məlumat verdilər ki, bizə yuxarıdan, Prezident Aparatından tapşırıq verilib, çap edə bilmərik, gəlməyin, gedin harada çap edirsiniz edin.

Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayından sonra özəl mətbəələr də bu qəzetlərin çapından imtina edibdir. Mən belə başa düşdüm, çox güman ki, Sizin təbliğatı gücləndirmək haqqında təkliflərinizə çox yarıdıcı, həddindən artıq təşəbbüskar yanaşılar. Ona görə də qəzetlər bu problemlə üzləşiblər. Yəni sanki biz cəmiyyətin üçüncü, dördüncü növ vətəndaşıyıq, cinayətkarıq. Adımızı da qoyublar ki, millətə xəyanət edirik, ermənidən maliyyələşirik. İndi təsəvvür edin, rəsmi tribunadan haqqında bu cür ifadələr səslənmiş qəzetləri çap etməyə kim risk edər?

Heydər Əliyev: Rauf müəllim, nə qədər borcunuz var?

Rauf Arifoğlu: «Azərbaycan» nəşriyyatına bizim borcumuz çoxdur. İcazə verin, bunun yaranmasının mexanizmini izah edirəm.

Heydər bəy, heç bir şirkət, hətta ən qüdrətli şirkət belə öz hakimiyyəti ilə rəqabətdə davam götürə bilməz, iflasa uğrayar. Siz bilirsiniz ki, neçə ildir mövcud hakimiyyətin bizə münasibətinə – bizim ona yox – və ayrı-ayrı məmurların münasibətinə görə rəqabət şəraitindəyik.

Heydər Əliyev: Hakimiyyətə sizin münasibətiniz nə təhəddir?

Rauf Arifoğlu: Mən bu suala cavab verərəm. İcazə verin, fikrimi tamamlayım. Keçən ilə qədər «Yeni Müsavat» qəzeti Azərbaycan Respublikasında özünü tam şəkildə saxlayan yeganə qəzet idi. Qəzetimizi saxlayırdıq, həm özümüz dolanırdıq, həm də qəzetimizin xərclərini təmin edirdik. Amma bu il mümkün deyildir. «Azərbaycan» nəşriyyatına bizim təxminən iki ayın çap xərci qədər borcumuz var.

Heydər Əliyev: Məbləğ nə qədərdir?

Rauf Arifoğlu: 60 milyon manatdan bir az yuxarıdır. Eyni vəziyyət «Azadlıq» qəzetindədir, eyni zamanda Sizi əmin edirəm ki, hakimiyyətə yaxın olan qəzetlərdədir.

Heydər Əliyev: Yaxşı, gəlin belə danışaq. Mən nə edə bilərəm? Əlbəttə, mən dövlətin maliyyə işinə qarışa bilmərəm. Ancaq bir şey edə bilərəm. Mən bir il sizin borcların ertələnməsini təmin edə bilərəm. Məsələn, yanvarın 1-dən siz ancaq gündəlik borclarınızı yerinə yetirəcəksiniz. Bu borclar isə 2002-ci ilin axırına qədər qalacaqdır. İnşaallah, güclənərsiniz, maliyyə imkanlarınız artar, 2002-ci ilin axırında bir də görüşürük, danışarıq. Onda bir qrafik müəyyən edərək ki, siz bu borcları neçə ilə ödəyəcəksiniz. Mən belə bir addım atsam, bu sizi təmin edə bilər, yoxsa yox?

Rauf Arifoğlu: Çox maraqlı, orijinal addımdır. Amma gərək biz ondan əvvəl nəşriyyata qayıdaq. Biz oradan çıxarılmışıq.

Heydər Əliyev: Bəli, qayıdacaqsınız. Bəs qayıtmasanız, bunu niyə edirsiniz? Nəşriyyata qayıdırırsınız. Sizin yox, bütün qəzetlərin – indi siz burada onlara da kömək edirsiniz – borcunu bir il dayandıraram. Sizdən borcları bir il istəməyəcəklər. Ancaq siz hər ay qəzetinizin nə qədər xərci var, onu verəcəksiniz. Bir ildən sonra gəlin görüşək, oturmaq fikirləşək. O borclarınızı bir neçə il müddətində xırda-xırda verərsiniz. O vaxta qədər də zənginləşəcəksiniz, pulunuz çox olacaqdır, hər şey yaxşılığa gedir. Buna razısınızmı?

Rauf Arifoğlu: İnşaallah, əgər bu variant ortaya qoyulursa və dövlətimizin başçısı belə hərəkət edirsə, mən bütün qəzetlərin adından, həm iqtidar, həm də müxalifət qəzetləri adından sizə təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Oldu. Məsələni həll etdik.

Rauf Arifoğlu: Bəli, birinci hissəsi həll olundu.

Digər bir problem odur ki, məlum qurultaydan sonra qəzetimizin satışına mane olurlar. Özü də çox ciddi şəkildə, polis vasitəsilə. Təsəvvür edin, hər şeyini itirmiş, ümidini yalnız qəzet satmaqla dolanmağa bağlanmış insanları polis tutur, təpiyin altına salır, əlindən qəzetləri alıb ya çıxır, ya da müsadirə edir ki, sən niyə düşmən qəzetlərini satırsan. Halbuki o qəzetlərin arasında bütün qəzetlər, hətta «dost» qəzetlər də var.

Heydər Əliyev: Təkcə sizinki deyildir.

Rauf Arifoğlu: Təbii, təkcə bizimki deyildir. Qəzeti satmaq insanları altı-yeddi min manat pul qazanırlar. Polis buna imkan vermir. Son iki gün ərzində bu səngiyibdir. Amma ayrı-ayrı qəzetlər bu vaxta qədər, son bir ay ərzində onlarca bu cür məlumat çap edəblər ki, polis satışa müdaxilə edir. Bu da bizə maddi cəhətdən maneçilik törədir.

Daha bir məsələ isə özəl mətbuat yayımı sektorunun sıxışdırılmasıdır. «Qaya» mətbuat yayımı şirkəti var. Onun son aylarda Bakı şəhərindən on iki köşkü götürüldü. Bu da bizim satış imkanlarımızı məhdudlaşdırmaq prosesidir və buna təəssüf edirik. Biz bu barədə dəfələrlə müdafiə kampaniyasına başlamaq istəmişik. Təəssüf ki, hələ real bir nəticəsi yoxdur.

Başqa bir məsələ isə qurultaydan sonra Yeni Azərbaycan Partiyasının qərarında keçirilən mətbuat konfranslarına buraxılmamağımızla bağlıdır. Rəsmi dövlət adamlarının keçirdiyi mətbuat konfranslarına «Yeni Müsavat» qəzetinin müxbiri buraxılmır. Bu, qurultaydan sonra baş verən prosesdir.

Heydər Əliyev: Bu qərübə şeydir. Bu doğrudanmı belədir? Yeni faktlar var?

Rauf Arifoğlu: Bəli, polis vasitəsilə bir dəfə çıxarılbır.

Heydər Əliyev: Haradan çıxarılbır?

Rauf Arifoğlu: Qərarğahdan çıxarılbır.

Əli Həsənov: Mənə bununla bağlı şikayət daxil olmayıb.

Heydər Əliyev: Çox təəccüblü bir hadisədir.

Rauf Arifoğlu: «Azadlıq» radiosunda «Polemika» verilişində...

Əli Həsənov: Bu barədə informasiya gedib, amma belə bir halın olması barədə rəsmi şikayət daxil olmayıb.

Rauf Arifoğlu: Bununla bağlı YAP-ın mətbuat xidmətinin rəhbəri Hüseyn Paşayev ilə «Azadlıq» radiosuna verdiyimiz birgə müsahibədə danışmışıq. O söyləyib ki, biz belə istəyirik. Sizin qəzet bizi qane etmir. Ona görə də biz bu addımı atırıq. Amma etiraf edirəm ki, qurultaya qədər YAP rəsmiləri bizə çox həvəslə müsahibə verirdilər. İndiyə qədər bir dənə də fakt yoxdur desinlər ki, hansısa çıxışları, müsahibələri təhrif olunubdur.

Heydər Əliyev: Yaxşı, indi gəlin belə danışaq. Əgər Prezident «Yeni Müsavat» qəzetinin redaktoru ilə indi bir yerdədirsə, onu dinləyirsə, demək, hamı bundan nəticə çıxarmalıdır. Məsələn, mən hansısa bir səfərdən gəlirəm, ya səfərə gedirəm. Aeroporta gəlirlər. Bilmirəm kim gəlir. Onun içində «Yeni Müsavat»ın da müxbiri var. Mən heç demirəm bu kimdir. Bu, Müsavatdandır, bu, filandır. Kim nə sual verir, cavab verirəm.

Rauf Arifoğlu: Heç orada da yoxdur.

Heydər Əliyev: Yoxdur, niyə? Bəs niyə gəlmirsiniz?

Rauf Arifoğlu: Gedirik, buraxmırlar. Sadəcə, ayrı-seçkilikdir.

Heydər Əliyev: Səlahəddin, bunları sən təşkil edirsən?

Səlahəddin Quliyev (*Prezidentin mətbuat katibinin əvəzi*): Cənab Prezident, nə vaxt müraciət edə bilərsiniz, onları tədbirlərin hamısına buraxmışıq.

Heydər Əliyev: Müraciət etməyiblər?

Səlahəddin Quliyev: Xeyr.

Heydər Əliyev: Yaxşı, gəlin belə danışaq. Onlar həmişə müraciət etsinlər, siz də onların müraciətlərini təmin edin.

Səlahəddin Quliyev: Cənab Prezident, oldu, baş üstə.

Rauf Arifoğlu: Təşəkkür edirəm. Amma deməliyəm ki, bu il ərzində altına yaxın müraciət etmişik.

Heydər Əliyev: Kimə etmişiniz?

Rauf Arifoğlu: Mətbuat xidmətinə. Əgər məktubların suətlərini saxlayırlarsa, tapıb verə bilərlər. Onların cavabı budur ki, sizi oraya buraxmağa bizə icazə vermirlər. Hesab edirəm, bu məsələ həll olacaq, ona görə üzərində dayanmaq istəmirəm.

Səlahəddin Quliyev: Cənab Prezident, bunlar mətbuat nümayəndələri az olan tədbirlərə gəlmək istəyirlər. Oraya da mətbuatın çoxunu buraxmırıq.

Heydər Əliyev: Hansı tədbirlərə?

Səlahəddin Quliyev: Sizin məhdud çərçivədə məxvi keçən görüşlərə.

Heydər Əliyev: Məxvi görüşlər yoxdur. Bu görüşlərin hamısı açıqdır. Bu belədir, mən sizə izah edirəm. Mən bəzən burada böyük əhəmiyyətli görüşlər olanda mətbuat nümayəndələrini çağırıram. Amma bu, çox nadir hallarda olur. Mən adətən, AzərTAc-ı, Azərbaycan televiziyasını və özəl televiziya kanallarını dəvət edirəm. Çünki mən hamını gətirib bura yığa bilmərəm. Mən burada işgüzar söhbət aparıram. Ona görə də gerek heç kəs inciməsin. Çünki o qədər jurnalist var ki, onlar gəlib burada yığılsa, biz onda söhbətimizi apara bilmərik. Burada olan bütün danışq, hansıdakı mətbuat olur, onlar hamısı yazılır, televiziya verilir və qəzetlərdə dərc olunur. Amma burada bizim bu danışğımıza müdaxilə etmək, sual vermək imkanı heç kəsdə yoxdur. Sadəcə, oturub müşahidə etmək olar. Bu da çox nadir hallarda olur.

Məsələn, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri gələndə, başqa hadisələrdə olur. Amerikanın müdafiə naziri gəldi, özü ilə xeyli mətbuat nümayəndəsi gətirmişdi. Gəldilər, burada oldular. Amma bizdən ancaq telekanallar oldu, bir də AzərTAc oldu. Çünki bu da rəsmi görüş idi, başqa bir şey yox idi. Mən Ramsfeldlə mətbuatın yanında nə danışmışamsa, hamısı televiziya var, qəzetdə var. Amma mən o şeyi ki, mətbuatsız danışsam, orada nə Azərbaycan televiziyası var, nə də AzərTAc var. Heç kəs ola bilməz.

Amma onu da bilin ki, bu barədə biz bütün ölkələrdən fərqliyik. Məsələn, bütün ölkələrdə heç vaxt mətbuat danışq prosesinə buraxılmır. Fotoqraflar, televiziya gəlir, üç dəqiqə çəkib gedirlər. Lazım olsa, ondan sonra onlara ya məlumat verilir, ya da onların suallarına cavab verilir. Bu belədir. Amma biz də əvvəldən belə bir ənənə yaratmışıq. İndi mən də istəyirəm, bu ənənəni dəyişəm. Çünki bu, diplomatik qaydaya o qədər də uyğun deyildir. Amma hələ ki, bunu dəyişə bilmirəm. Əslində isə belədir, gəlib çəkməlidirlər, qurtardı getdi. Ona görə bu məsələ aydındır. Amma mənim bütün mətbuatla olan görüşlərimin hamısına siz gələ bilərsiniz.

Rauf Arifoğlu: Təşəkkür edirəm. Yenə də qeyd edirəm, bu müddət ərzində bir dəfə də olmayıb ki, Sizin hansısa tədbirinizdə bizim qəzetin nümayəndəsi iştirak etsin.

Heydər Əliyev: Mən çox təəssüf edirəm. Əksinə, istəyirəm iştirak edəsiniz ki, işlər necədir, görəsiniz. Çünki iştirak etməyəndə təəvvürünüz az olur. İştirak edəndə, heç olmasa, bir balaca fikrinizi müsbət tərəfə dəyişdirə bilərsiniz. Mən sizin iştirak etməyinizdə maraqlıyam.

Rauf Arifoğlu: Çox sağ olun.

Digər bir məsələ isə YAP-ın qurultayından sonra ayrı-ayrı rəsmilərin bizə sərt münasibətinin artmasıdır. Xüsusilə millət vəkillərinin. Əfirdən açıq şəkildə bizə söyüş söyürlər, qəzetləri, jurnalistləri təhqir edirlər. Mən başa düşürəm, kimseni təhqir etmək olmaz. Başa düşürəm, dövlətin atributlarını, o cümlədən onun Prezidentini təhqir etmək olmaz. Amma bizi də, adi vətəndaşı da təhqir etmək olmaz. Biz də insanıq. Biz də bu məmləkətin vətəndaşıyıq. Bizi söymək olmaz. Ola bilər, biz kiminsə xoşuna gəlmirik. Amma bizə qarşı söyüş və yumruq işlədilsə, artıq bu bizim problem deyildir.

Heydər Əliyev: Mənim fikrimi bilmək istəyirsinizsə, bunu etmək lazım deyildir. İndi mən nə edirəm, deputatın hər birini çağırmaq

yə bilmərəm ki? Axı bu da düz deyildir. Mən deputatların çoxunu tanıyıram.

Rauf Arifoğlu: O sizin tanıdığımızdır. Sizin şəxsən qardaşınız Cəlal Əliyevdir. Şəxsən mənə efrəndə söyləyirdi.

Heydər Əliyev: Bilirsen, nə var. O, elə müstəqil bir adamdır ki, ola bilər, mənə də söysün. Ona görə xahiş edirəm, bu məsələni kənara qoy.

Rauf Arifoğlu: Heydər bəy, bu məsələni qoydum kənara.

İndi peşəkar məsələlərlə bağlı mənim bir neçə təklifim var. Bu hər gün praktikada rastlaşdığımız məsələlərdir. Ona görə «Yeni Müsavat» qəzetinin baş redaktoru kimi, bu təklifləri hazırlamışam, icazə verin, oxuyum.

Heydər Əliyev: Buyur, buyur.

Rauf Arifoğlu: Hazırda qəzet kağızının idxalına əlavə dəyər vergisinin tətbiqi qalmaqdadır. Hər ton kağıza təqribən 100 dollar həcmində müəyyənləşən əlavə dəyər vergisi redaksiya xərclərinə oturmaqla, son məhsulun maya dəyərini də artırır. Nəticədə onsuz da rentabelliği aşağı olan qəzet biznesi daha da ziyanla işləyir.

Vergi Məcəlləsinə görə, Azərbaycanda tətbiq edilən bütün vergilər iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmalıdır. Kağız idxalına əlavə dəyər vergisinin tətbiqinin iqtisadi əsası isə yoxdur. Çünki Azərbaycanda kağız istehsal edilmədiyinə və kağız rentabəlsiz qəzet biznesi üçün lazım olduğuna görə, kağızın idxalından əlavə dəyər vergisi tutmaq iqtisadi məntiqsizlikdir. Dəfələrlə dövlətimizin başçısının dilindən deyilib ki, o malların idxalına vergilər artırılmalıdır ki, Azərbaycanda həmin mallar istehsal olunur.

Xatırladım ki, Nazirlər Kabinetinin «Azərbaycan Respublikasına gətirilən və əlavə dəyər vergisindən azad olunan malların siyahısı haqqında» 124 nömrəli qərarına əsasən, Azərbaycanda istehsal edilməyən və gəlirsiz sahələrdə istifadə olunan bir sıra malların idxalına əlavə dəyər vergisinin tətbiqi aradan qaldırılıbdır. Eyni məntiqə də Vergi Məcəlləsinin tələbinə uyğun olaraq, kağız idxalına əlavə dəyər vergisi tətbiqi aradan qaldırılmalıdır.

Deməliyəm ki, kağız idxalına əlavə dəyər vergisinin tətbiqi nəticəsində dövlət büdcəsinə ildə cəmi 300 min dollar vəsait daxil olur ki, bu da büdcə gəlirlərinin 0,1 faizinin dördüdə biri qədərdir. Yəni dövlət büdcəsi üçün demək olar ki, itki deyildir. Amma bu qədər vəsait qə-

zetlərin maya dəyərlərinə oturmaqla, rentabelliğin aşağı düşməsinə şərtləndirir. Biz kağız idxalında əlavə dəyər vergisinin ləğvini və bu ilin iyulunda imzalanmış «Kütləvi informasiya vasitələrinə dövlət qayğısının artırılması haqqında» Prezident Fərmanının nəzərdə tutulacağını gözləyirdik. Amma təəssüf ki, bu baş tutmadı. Əvəzində, Fərmanda kütləvi informasiya vasitələrinin mənfəət vergisi kimi ödədiyi vəsaitin büdcədən ona geri qaytarılması nəzərdə tutulur ki, bunun da mənfəətsiz və ya ziyanla işləyən müstəqil qəzetlərə heç bir aidiyyəti yoxdur.

Eyni zamanda, Fərmanda göstərilir ki, ölkəyə gətirilən qəzet kağızına tətbiq edilən idxal rüsumu azaldılsın. KİV haqqında qanuna görə, qəzetlər onsuz da kağız idxalına görə gömrük rüsumu ödəmirlər. Bir sözlə, Fərman mütləqə addım olsa da, gözlənilən iqtisadi güzəştləri vermədi.

KİV haqqında qanunun 9-cu maddəsində göstərilir ki, kütləvi informasiya vasitələrinin iqtisadi müstəqilliyinə dövlət təminat verir. Həmçinin KİV-lərin məhsullarının yayımlanması sahəsində inhisarçılıq fəaliyyətinin və haqsız rəqabətin qarşısını alır. Xatırladaq ki, KİV haqqında qanuna əsasən, kütləvi informasiya vasitələrinin qanunvericilik bazasına sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında və kiçik sahibkarlığa dövlət yardımı haqqında normativ aktlar da daxildir. Sadalanan qanunlar isə dövrü mətbuata, nəşrlərə yaramır.

Maddi problemləri həll etmək üçün sahibkarlıq subyekti olaraq qəzetlərin dövlətdən yardımlar almaq haqqı var. Bu hüquqdan istifadə edərək, biz qəzetlərin dövlət nəşriyyatına olan borclarının silinməsinə təklif edirik. Artıq Prezident Fərmanı əsasında belə bir məsələ iqtisadi qanunvericilikdə öz əksini tapmışdır və bunun da əsasında müəssisələrin qarşılıqlı borclarının aradan qaldırılması istiqamətində xeyli işlər görülmüşdür. Bu təklifi Siz artıq həll etdiniz.

Heydər Əliyev: Bunu həll etdim.

Rauf Arifoğlu: Bəli. Dövlət tərəfindən KİV-lərin iqtisadi müstəqilliyinə ən yaxşı təminat uzunmüddətli və faizsiz kreditlərin verilməsi ola bilər. Belə kreditləri Azərbaycan Beynəlxalq Bankı və Birləşmiş Universal Səhmdar Bankı kimi dövlətin nəzarətində olan kredit təsisatları verə bilərlər. Eyni zamanda, dövlət büdcəsinin xərclər hissəsində nəzərdə tutulmuş ehtiyat fondu və ya kiçik sahibkarlara investisiya yardımı maddələrinə əsasən, qəzetlərə maliyyə dəstəyi verilə bilər.

Kütləvi informasiya vasitələrinin iqtisadi müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində inandırıcı addım beynəlxalq praktikada istifadə edilən vergi təttilinin tətbiqi sayıla bilər. Xatırladaq ki, belə bir təttil Prezident Fərmanı ilə iqtisadiyyatın öncül istiqaməti olan kənd təsərrüfatına tətbiq edilmişdir. Bu sahədə son illər baş verən bütün müsbət dəyişikliklər vergi təttilinin məhsuludur. Əgər KİV-lərə üçillik vergi təttili tətbiq edilərsə, bu, qəzetlərin iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması demək olardı.

Verdiyimiz təkliflərin əsasında kütləvi informasiya vasitələrinə kompleks dövlət dəstəyini nəzərdə tutan Prezident Fərmanının imzalanmasına ehtiyac duyulur. Nəzərə almaq lazımdır ki, KİV-lərin iqtisadi müstəqilliyinin gücləndirilməsi bu sahədə işləyən minlərlə jurnalistin, habelə texniki heyətin və yayım şəbəkəsi əməkdaşlarının, onların on minlərlə ailə üzvlərinin gündəlik dolanışıqı, elə həmin sayda vətəndaşların dövlətdən sosial qayğı istəməməsi, yeni iş yerlərinin açılması deməkdir. Azad mətbuat özünün maddi təminatı, iqtisadi müstəqilliyi olmadan inkişaf edə bilməz.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, siz çox böyük təkliflər verdiniz. Mən indi bu dəqiqə bunlara cavab verə bilmərəm. Ancaq Əli Həsənova tapşırıram ki, onları yazsın, bizim iqtisadi nazirliklərlə baxsınlar. İndi mən deyə bilmərəm ki, sizin bu xahişlərinizin hamısını yerinə yetirmək mümkündür. Çünki görürəm ki, onlar çox böyükdür. Ancaq nə mümkündürsə, onu etməyə çalışırıq.

İndi mənim bir sualım var.

Rauf Arifoğlu: Çox sağ olun. Amma icazə versəydiniz, bir neçə təkliflərim qalıbdır, onları söyləyərdim.

Heydər Əliyev: Yaxşı, buyur.

Rauf Arifoğlu: Son ayın problemlərindən başqa, son ilin problemləri haqqında da danışmaq istərdim. Bu bir ildə, nədənsə, mətbuatın başına bir sıra işlər gəlmişdir. Deməli, bir neçə qəzet redaktoru həbs olunub, bir neçə qəzet bağlanmışdır. Düzdür, Siz həbs olunan redaktorları sonradan əfv etdiniz. Bir özəl mətbəə bağlanmışdır. Bir neçə qəzetin üzərində cərimələr var. İstəyirsiniz, bunları sadalayım. «Millətin səsi» qəzeti bağlanmış, baş redaktoru Şahbaz Xuduğlu həbs olunubdur. «Bakinski bulvar» qəzeti bağlanmış, Elmar Hüseynov həbs olunub, sonra əfv edilmişdir. «Femida» qəzeti son günlərdə bağlanmışdır. «Avropa», «Təzadlar» qəzetlərinin üzərində ciddi cərimələr var. Yəni bütün

bunların hamısı bir yerdə mətbuat üçün mənfi planda çox böyük göstəricidir. Mən bunları Sizin diqqətinizə çatdırmağı özümə borc bilirəm. Çünki mətbuatın problemləri haqqında danışırıq və mən bunları mütləq qeyd etməliyəm.

Başqa bir məsələ jurnalistlərin təqibi ilə bağlıdır. Bunu demək bir az da yaxşı çıxmı. Kimin hansı jurnalistin qələmindən xoşu gəlmirsə, çağırış vərəqəsi göndərərək əsgərliyə aparırlar. Azərbaycan jurnalistikasının ən məşhur simaları üçün bu addımlar atılıbdır. Son günlər bizim qəzetin rəhbərliyinə daxil olan Xalid Kazımlıya – xatırladım ki, o, ehtiyatda olan zabitdir – çağırış vərəqəsi gəlir və onu israrla hərbi xidmətə çağırmaq istəyirlər.

Bir daha xatırladıram ki, birincisi, qanuna görə ehtiyatda olan zabit ancaq o hallarda hərbi xidmətə çağırıla bilər ki, Prezident səfərbərlik haqqında fərman versin. İkincisi, bu adam qaçqındır və öhdəsində iki azyaşlı uşaq var. Üçüncüsü də, onun 36 yaşı tamam olubdur. Xalid Kazımlının və bizim qəzetin fikrincə, Vətənə xidmət mütləq lazımdır. Amma bunu cəza tədbirinə çevirmək lazım deyildir. Bir jurnalistin qələmini saxlamaq, cəzalandırmaq üçün ehtiyatda olan zabiti, 36 yaşı tamam olmuş bir vətəndaşı, jurnalisti cəbhəyə aparmaq, mənə elə gəlir ki, yolverilməz haldır.

Heydər Əliyev: Cəbhəyə getmək şərəfidir.

Rauf Arifoğlu: Böyük şərəfidir. Amma cəza tədbiri kimi yox.

Heydər Əliyev: İndi mən bilmirəm. Bunu araşdırmaq lazımdır. Bu, cəza tədbiridir, ya ona imkan yaradırlar ki, öz şərəfli borcunu yerinə yetirsin.

Rauf Arifoğlu: Heydər bəy, mən bir neçə hüquqşünasdan bu barədə rəy almışam. Mən bilirəm ki, nə danışaram və məsuliyyətimi hiss edirəm. Kimin yanında danışaram, onu da bilirəm. Bunun araşdırılacağına da bilirəm. Ona görə bir neçə müstəqil hüquqşünasdan tam rəy almışam. Burada qanunazidd məqamlar ciddi, çoxdur. Sizə açıq söyləyəcəm, biz bu barədə kiminlə danışırıqsa, deyirlər ki, bu, yuxarıdan gələn sifarişdir. İndi mən ən yuxarının yanında yam.

Heydər Əliyev: Siz yuxarı nəyə deyirsiniz?

Rauf Arifoğlu: İndi mən Sizin yanınızdayam və bu sözü Sizə deyirəm ki, bax, belə söyləyirlər.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, mən bir şey deyim. Bizim dövlət sistemində böyük bir xəstəlik var. Məsələn, hansısa bir məmur məsələ

ləni həll etmir, ya həll etmək istəmir. Onun yanına gəlirlər. O, söz də demir, əli ilə yuxarını göstərir. Başa düşdünüz də bu nədir?

Mən keçmiş illərdə, 1970-ci illərdə Azərbaycana başçılıq edirdim, bu hallarla çox rastlaşmışam və bir çox adamlara dəfələrlə demişəm ki, sizə ayıb deyilmi, ya məsələni həll edin, ya da deyin, həll edə bilmirəm. Məndən asılı deyil, oradadır. Lap aşağı göstərəndə də elə başa düşürlər ki, bu iş prezidentlikdir. Bu, təkçə aşağı deyil, bizim nazirlərdə də var, hətta Nazirlər Kabinetində də var. Məsələni həll etmək əvəzinə, canını qurtarmaq istəyir, deyir ki, oradadır. Axı Prezident hər şeyi həll edə bilməz. Prezident hər şeylə məşğul ola bilməz.

İndi gəlin danışaq. Bu adamı hərbi xidmətə aparmaq istəyirlər. Siz dediyiniz adamı mən tanımıram. Ümumiyyətlə, mən «Yeni Müsavat» qəzetindən bir sizi tanıyıram. Çünki sizin şəklinizi qəzetdə çox görmürəm. Bir az da saqqal adamı tanımağa imkan verir. Sizdən savayı heç kəsi tanımıram. Kimdir, hansı müxbirdir, vallah, bunu bilmirəm.

Rauf Arifoğlu: Görünür, başqaları tanıyırlar.

Heydər Əliyev: İndi ola bilər kimsə tanıyır, kimsə deyir.

Rauf Arifoğlu: Hər halda, bizə söyləyirlər ki, bu, yuxarıların sifarişidir. Mən də Azərbaycanda ən yuxarı vəzifəni daşıyan insanın yanında və bunu onun diqqətinə çatdırıram.

Heydər Əliyev: İndi siz inanırsınız ki, bu, ən yuxarının tapşırığıdır?

Rauf Arifoğlu: Əgər onun qanuni haqları bərpa olunsaydı, təbii, inanacağam ki, bu, siyasi sifariş deyildir.

Heydər Əliyev: Yox, qanuni haqları olsa, onda mən bu işə qarışacağam. Kimsə bunu edibdir, ona deyəcəm ki, sən bunu etmə. Elədimi? Amma orada siz aydınlaşdıracağsınız ki, bu, yuxarının sifarişidir deyildi?

Rauf Arifoğlu: Bəli, aydınlaşdıracağıq ki, deyildir.

Heydər Əliyev: Yaxşı.

Rauf Arifoğlu: İcazə olarmı?

Heydər Əliyev: Bəli, buyurun.

Rauf Arifoğlu: Bizim qəzetin müxbiri Şahnaz Mətləbqızı Siz mətbuat və söz azadlığına təminat verdiyinizi bəyan etdiyiniz gün, redaksiyadan çıxandan bir neçə saat sonra döyüldü. Xahiş edirəm ki, bu məsələni nəzarət altında saxlayasınız. Çünki bu, təkçə bizim qəzetin müxbirinə, bizim qəzetə olan zərbə deyildir. Bu həm də Sizin sözlünüzə olan zərbədir.

Heydər Əliyev: O xanıma nə ediblər?

Rauf Arifoğlu: Xanımı döyüblər.

Heydər Əliyev: Harada döyüblər?

Rauf Arifoğlu: Redaksiyadan çıxıb evinə gedərkən, küçədə bir nəfər tərəfindən izlənilib, döyülüb, bığaqla qorxudulub ki, sizi tikə-tikə doğrayacağıq. Yazdıqlarınız daha bəsdir.

Heydər Əliyev: İndi o adamı tapmaq mümkündür?

Rauf Arifoğlu: Bu məsələ ilə bağlı cinayət işi qaldırılıb. Mən Sizin diqqətinizə çatdırıram ki, «Yeni Müsavat» qəzeti müxbirlərinin bu şəkildə döyülməsi birinci hadisə deyildir. Siz bir dəfə Kamil Tağısoyun döyülməsinə reaksiya vermişsiniz. Maskalı silahlılar onu şəhərin mərkəzindən götürüb şəhər kənarına aparmışdılar və orada təhqir etmişdilər.

Heydər Əliyev: Yaxşı, bir halda ki, bu faktla bağlı cinayət işi qaldırılıb, mən göstəriş verərəm ki, çox ciddi təhqiqat aparsınlar.

Ancaq bilirsiniz, qız xeyləğının, yaxud qadın xeyləğının kişi tərəfindən döyülməsi dəhşətli bir haldır. Kim olur-olsun. Lap düşmən də olsa, görək sən ona əl qaldırmayasan, qadındır. Belə şey ola bilermi? Eləsi, bütün mənəviyyatdan, hər şeydən məhrum bir adamdır.

Ancaq cəmiyyətdə hər cür cinayətkar da var, nə bilim, adam öldürən də var, adam döyən də var – hamısı var. İndi biz bunun hamısına cavabdeh deyilik ki? Mənim özümə qarşı neçə dəfə sui-qəsd aktları olubdur? Yaxşı, məni niyə öldürmək istəyirlər? Neçə dəfə olubdur və siz bir neçəsini heç bilmirsiniz. Mən bunları bilərəm. Amma belədir, nə edək?

Ona görə mən cinayətkarların hamısına cavabdeh deyiləm. Ancaq mən bu faktla bağlı mütləq göstəriş verərəm, araşdırınlar.

Rauf Arifoğlu: Sağ olun.

Bir problemimiz də lisenziya ilə bağlıdır. Bilirsiniz ki, Mətbuat və İnformasiya Nazirliyi ləğv olunubdur, Mətbuat Şurası da yaradılmayıb. Ona görə də bizim bu sahədə ciddi problemlərimiz var. Əgər mümkünə, bunu qərarla müvəqqəti olaraq Nazirlər Kabinetinə, yaxud hansısa bir struktura tapşırırsınız ki, bizim bu problem həll olunsun.

Heydər Əliyev: Əli, nədir, nə olmalıdır?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, bilmirəm, əgər söhbət mətbuatdan gedirsə, qanunla buna lisenziya ləğv olunubdur. Yox, söhbət televiziya, radio fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılmasından gedirsə, bunun

la bağlı hələ ki, qurum yoxdur. Ona görə də bu fəaliyyət müvəqqəti dayandırılıb. Amma mətbuata lisenziya ləğv olunubdur.

Heydər Əliyev: Bəs Ədliyyə Nazirliyi bunu etmirdi?

Əli Həsənov: Ədliyyə Nazirliyi onu yalnız hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan alır. Lisenziya vermək isə artıq yoxdur.

Heydər Əliyev: İcazə verilmir.

Rauf Arifoğlu: Əli bəy, hazırda hansısa bir qəzeti qeydiyyata keçirmək mümkündür?

Əli Həsənov: Bu, başqa məsələdir, ikinci problemdir. Amma mətbuata lisenziya vermək 1999-cu ildə qəbul etdiyimiz kütləvi informasiya vasitələri haqqında qanunla qadağan olunubdur.

Heydər Əliyev: Yəni sərbəstdirlər də?

Əli Həsənov: Bəli, mətbuatın lisenziyalaşdırılması praktikasını ləğv olunubdur. Yalnız hüquqi şəxs kimi, dövlət qeydiyyatından keçmək istəyirsə, onun redaksiyası Ədliyyə Nazirliyinə müraciət edir. Orada onun redaksiyasını hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan alırlar. Əgər hüquqi şəxs kimi mövcuddursa, artıq o, qeydiyyata keçməyə də bilər.

Heydər Əliyev: Onda bəs bu nə deyir?

Əli Həsənov: Bilmirəm, söhbət nədən gedir.

Heydər Əliyev: Yaxşı, araşdır. Gəlin vaxtı itirməyək. Bir halda ki, məsələni qoyubdur, sən araşdır, mənə de.

Rauf Arifoğlu: Demək olar ki, mən məsələlərin böyük əksəriyyətini söylədim. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Gəlin belə danışaq. İki adam çıxış edibdir. Biz nə qədər vaxt itirmişik, bir saat yarım vaxt itirmişik. Düzdür, mən də çıxışım olubdur. Əgər çıxışları bir az müxtəsər etsək, onda yaxşı olar. İndi saat beşdir.

«ƏDALƏT» QƏZETİNİN BAŞ REDAKTORU AQİL ABBASIN ÇIXIŞI

– Möhtərəm Prezident! Hörmətli həmkarlar!

Bu gün burada məndən əvvəl danışanlar mətbuatın problemlərindən söz açdılar. Biz müstəqil qəzetlik, ən çox əziyyət çəkənlər müstəqil qəzetlər və bu qəzetlərin nümayəndələri oluruq. Səbəb də ondan ibarətdir ki, iqtidaryönlü qəzetlər iqtidar tərəfindən yardım və başqa cür kömək alırlar. Eləcə də müxalifət qəzetləri söykəndikləri partiyalar tərə-

findən maliyyələşirlər, hətta qrant da alırlar, halal xoşları olsun. Amma müstəqil qəzetlərin işləri çox çətin olur. Bəy, möhtərəm Prezident, özünüz də dediniz. Müstəqil qəzetlərin çətin bir işi də odur ki, Arif bəy də dedi, obyektivliyi qoruyub saxlayanda da döyülürük, yəni sözlə döyülürük. Yeni iqtidar haqqında obyektiv bir yaxşı, xoş söz deyiriksə, müxalifət tərəfindən hücumla məruz qalırsaq, yaxud müxalifət haqqında obyektiv bir söz deyiriksə, iqtidar tərəfindən hücumla məruz qalırsaq. Buna görə də son zamanlar müstəqil qəzetlərə daha çox təzyiq olunur. Hətta obyektiv bir fikrə görə, onları kimsə satılmaqda ittiham edirlər. Bu mənada müstəqil qəzetlərin problemləri daha çoxdur.

Cənab Prezident, Siz humanistlik edərək qəzetlərin borclarını bir illik dondurduunuz. Təbii ki, mən heç istəmirəm ki, borclar ləğv edilsin. Çünki «Azərbaycan» nəşriyyatı da fəhlələrinə bizim pulların hesabına maaş verir. Amma bir il müddətinə həmin borcların dondurulması bizə imkan verəcək ki, öz problemlərimizi yoluna qoyaq. Bizim qəzetin də 20-25 milyon manat həcmində borcu vardır. Sevindir ki, o, donduruldu. Amma çalışacağıq ki, borclarımızı verək. Qəzetlərin hamısının ən başlıca dərdi kağız problemidir. Bu barədə Rauf bəy danışdı. Təkrar edib, vaxtınızı almaq istəmirəm.

Burada başqa bir fikir demək istəyirəm. İnformasiya Nazirliyi ləğv olunub, yeni Şura da yaradılmayıb. Çox qəribə bir məsələ var. Bu da, möhtərəm Prezident, ondan ibarətdir ki, jurnalistlərin döyülməsi ona görə adi hal alıb ki, bəzən Azərbaycan jurnalistikasına təhsili, savadı, mətbuatdan xəbəri olmayan o qədər adam gəlib ki, səviyyəsi yazılarından əlavə, həmin adamlar getdikləri obyektlərdə də jurnalist adına yaraşmayan hərəkətlər edirlər. Azərbaycan mətbuatını hörmətdən salırlar. Bununla heç kəs mübarizə aparmır. Təbii ki, onlarla «Yeni nəsil» də mübarizə apara bilməz, «Yeni Müsavat», «Azadlıq» qəzetləri də. Çünki bunu qısqançlıq üzərində kökləyəcəklər və onlara əks cavab verəcəklər. Elə qəzetlər də başdan-ayağa təhqirlə danışılar. Belə halların tənzimlənməsi, nizamla salınması ilə bağlı yeni yaradılacaq Şura bu məsələlərə fikir verər və bu cür halların qarşısını ala bilər. Bu məsələni «Yeni nəsil» də həvalə etmək olar. Çox adam «Yeni nəsil»i müxalifət bilir. O, müstəqil bir təşkilatdır.

Arif bəy öz çıxışında dedi ki, belə gədirsə, müstəqil qəzetlər tezliklə aradan çıxacaq. Yəni bu qəzetlər kimlərsə satıla biləcək, kimlərsə həmin qəzetləri idarə edəcək. İnanmıram ki, bu qəzetlər satılırlar.

Amma onlar maddi durumdan bağlana bilirlər. Artıq Sizin göstərişinizlə bu cür qəzetlərin borcları bir il dondurulur. Mənim xahişim ondan ibarətdir ki, əlaqədar təşkilatlar kağız məsələsinə diqqət versinlər. Bu gün Azərbaycanda kağızın tonu 750 dollardır, fikirləşmək olar ki, bir qəzet neçəyə başa gəlir. Satılanda da heç kağız pulunu çıxarmır.

Cənab Prezident, Siz bütün yaradıcı adamları, sənət adamlarını qiymətləndirirsiniz, həm yaşlı, həm də cavan nəslin nümayəndələrinə adlar verirsiniz, təqaüd verirsiniz. Amma nədənsə, Azərbaycanda millətin və dövlətin sözünü mətbuat daha operativ, daha tez deyir. Mən Sizdən xahiş edərdim ki, yaxşı jurnalistlərimizə də həmin mükafatlar şamil edilsin.

Bir də ötən görüşümüzdə dərdimizi Sizə dedik. Çox istərdik ki, Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsi ayrıca bir institut kimi fəaliyyət göstərsin, bəlkə də test imtahanlarından azad olunsun. Çünki testlə oraya qəbul edilən tələbələr arasından heç on nəfər də yaxşı jurnalist tapılmaz ki, buradakı redaktorlar onları işə götürsünlər. Çünki onlar Universitetə başqa arzularla gələn, lakin yüksək bal toplamadığından həmin fakültəyə düşən təsadüfi adamlardır.

Heydər Əliyev: İndi jurnalistikaya çox həvəs var.

Aqil Abbas: Həvəsi olanlar oraya düşməyiblər. Təbii ki, jurnalistikaya həvəs əsasən şöhrətə görədir.

Heydər Əliyev: Jurnalistika indi dəbdə olan bir peşə olubdur. Çünki həmişə mətbuatda, həmişə televiziya qarşısında görünür. Özü də ki, insanları sancır, neyləyir. Ona görə, jurnalist indi hörmətli şəxsdir. Prokurordan da hörmətlidir.

Aqil Abbas: O başqa məsələ. Jurnalistin yetişməsi üçün də şərait yaradılmalıdır.

Heydər Əliyev: O düzdür, əlbəttə. Lazımdır ki, jurnalist peşəsinə həvəs göstərənlər birinci düşünsünlər ki, onun jurnalist olmaq, bu peşəni mənimsəmək qabiliyyəti var, yoxsa yox. Hər adam müğənni ola bilməz, hər adam, tutaq ki, bəstəkar ola bilməz, hər adam rəssam ola bilməz. Düzdür, indi siyasətçi olmaq istəyənlər çoxdur. Amma burada da mən hesab edərdim ki, hər adam ola bilməz. Hərənin bir peşəyə meyli var. Bu meyli də, sadəcə, o peşəni istəmək yox, o peşədə fəaliyyət göstərmək qabiliyyətindən asılı olmalıdır. Mən arzu edərdim ki, jurnalistlər, bax, bu yolla getsinlər. Biz də təbii ki, çalışıq jurnalistika fakültəsinin işini daha da təkmilləşdirək.

Aqil Abbas: Mənim də xahişim elə bu olardı. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

«ANS» TELESİRKƏTİNİN PREZİDENTİ VAHİD MUSTAFAYEVİN ÇIXIŞI

– Hörmətli cənab Prezident! Hörmətli həmkarlar!

Hər şeydən əvvəl, sizi keçmiş Ramazan bayramı münasibətilə təbrik edirəm. Allah sizin niyyətlərinizi qəbul etsin.

Vaxtınızı çox almamaq üçün çıxışımı stenoqram şəklində hazırlamışam. Ona görə də icazə verin oxuyum.

Heydər Əliyev: Buyur.

Vahid Mustafayev: Etiraf etmək lazımdır ki, son illərdə Azərbaycanda aparılan demokratik islahatlar hər sahədə olduğu kimi, mediya sahəsində də öz bəhrəsini verir. Bu nailiyyətləri qoruyub inkişaf etdirmək üçün Azərbaycanın informasiya təhlükəsizliyi siyasətində mövcud olan qüsurlardan danışmaq istəyirəm.

Yaralı yerimiz Azərbaycanda xarici kanalların yayımı problemdir. Bunları açıq və gizli fəaliyyətlərinə görə qruplaşdırmaq olar.

Açıq hesab olunan Rusiya kanalları, təbii ki, öz dövlət maraqlarından və qanunlarından çıxış edir. Sözsüz ki, bunlar əksər hallarda Azərbaycanın maraqları və qanunları ilə üst-üstə düşmür. Bu, məsələnin siyasi tərəfidir.

Problemin iqtisadi mahiyyəti, yəni Rusiya kanallarının Azərbaycanın reklam bazarına müdaxiləsi ciddi narahatlıq doğurur. Bu müdaxilə nəticəsində milli büdcəmiz hər il milyardlarla manat itirir. Belə ki, böyük, nəhəng reklam şirkətləri Azərbaycan ərazisində Rusiyanın üç kanallarının mövcud olduğunu nəzərə alaraq, onların vasitəsilə öz reklamlarını Azərbaycanda da nümayiş etdirirlər.

Belə olan şəraitdə yerli televiziya kanalları gəlirsiz qalır. Azərbaycanın dövlət büdcəsi pul itirir. Rusiya kanalları isə Azərbaycan ərazisində öldə etdiyi gəlirlərdən, sözsüz ki, Azərbaycan büdcəsinə bir qəpik də pul vermir.

Həmin kanalların ölkəmizdə yayılmasının qanuni şəraitlərindən də danışmaq istəyirəm. Söz ondan gedir ki, hazırda Rusiya kanallarının Azərbaycanda yayılmasının ölkəmizin heç bir dövlət orqanı tərəfindən tənzimlənmir. Bildiyiniz kimi, artıq ORT kanalı Qukasyanı qondar-

ma «Dağlıq Qarabağ Respublikasının» prezidenti kimi təqdim edir, NTV kanalı ilə «Armiya Naqornoqo Karabaxa», «Armiya mira» kimi verilişlər işıq üzü görür. Baxmayaraq ki, bizim Rusiyadakı səfirliyimiz NTV kanalına nota göndərmiş, NTV bu verilişi dayandırmışdı. Lakin buna baxmayaraq, bir aydan sonra həmin verilişi yenə də göstərdilər.

Bu problemlər sözsüz ki, daimi problemlərdir və onlarla mübarizə aparmaq çox asandır. İş odandır ki, Azərbaycanda hazırda kabel televiziya kanalları da mövcuddur. Bunlar da Rusiya kanallarını təkrarlayır. Yəni belə televiziya kanalları ilə hər hansı vətəndaş Rusiya kanalına baxa bilər. Belə olan halda, mənə elə gəlir ki, Rusiya kanallarını biz açıq yayımdan çıxarsaq, yəni belə bir imkan olsa, sözsüz ki, bundan hamımız udarıq. Yəni qanunı nöqtəyi-nəzərdən də, iqtisadi nöqtəyi-nəzərdən də ölkəmiz udar və milli inkişafda olan televiziya kanallarımız daha çox gəlir əldə edərək təkmilləşə bilər.

Lakin açıq fəaliyyət göstərdiyi üçün Rusiya kanallarının ölkəmizdəki fəaliyyətini tənzimləmək mümkündür. Ümid edirik ki, onlar yaxın vaxtlarda açıq yayımdan əvvəl-axır gedəcəklər.

Azərbaycan ərazisində gizli yayımlanan xarici kanallar daha təhlükəlidir. Söhbət Ermənistanın və İran İslam Respublikasının televiziya kanallarından gedir. Bununla əlaqədar Azərbaycan Rabitə Nazirliyinin mövqeyi təəccüb doğurur. Rabitə Nazirliyi yanlış olaraq cəmiyyətdə elə rəy formalaşdırır ki, radio tezliklərlə, efiərlə mübarizə aparmaq olmaz, bu havadır, biz bunun qarşısını ala bilmərik. Lakin televiziya işçiləri üçün, bu sahədəki texnika ilə məşğul olan insanlara aydındır ki, radio dalğalarının da qabağı alın bilər. Bunun üçün müxtəlif aparatlar var. Bu problemi inkişafda olan milli televiziyanızın, gənc kanalların yerlərdə ötürücülərini qüvvətləndirməklə, onların öz hesabına – dövlət hesabına yox – məsələni həll etmək olar. Hətta onların kanallarını qapatmaq olar.

Bir neçə il bundan qabaq əldə edilən dövlətlərarası sazişlərə yəqin ki, yenidən baxmaq lazımdır. Həmin sazişləri təzədən işləmək lazımdır. Məsələn, İranla olan sazişə görə, onlar Azərbaycanla sərhəd olan zonalarda ancaq cəm kanallarını işlətməliydilər, biz isə cüt kanalları işlətməliydik. Buna baxmayaraq, bu gün İran televiziya kanalları cəm və cüt kanalları işlədirlər. Mən hətta bizim inkişafda olan televiziya kanalları adından demək istəyirəm ki, biz cənub zonalarında, məsələn, Lənkəran tərəflərdə boş kanal tapa bilmirik ki, orada öz yayımımızı xalqı-

mıza çatdırmaq olar. Bu böyük bir fəlakətdir. İran televiziyasına bu gün Bakıda da baxmaq olar, İran radiosunu Bakıda da dinləmək olar. Erməni radio və televiziya kanalları isə demək olar ki, bütün Azərbaycanı əhatə edir. Aşağıda Cəlilabada çatır, yuxarıda Şamaxını keçir və sair və ilaxır.

Biz müstəqil televiziya kanalları, sözsüz ki, onların tezliklərində daha güclü ötürücülər qoymaqla, bu problemi qismən həll edə bilərik. Lakin bunun əvəzinə Rabitə Nazirliyi başqa yolu seçir. Milli kanallarla mübarizə aparmaqdadır.

Bu gün rayonlarda yayımlanmağımızın zəruriyyətini dərk edərək, biz – televiziya kanalları – rayonlarda da öz fəaliyyətimizi davam etdiririk. Öz gücümüzlə – kreditlər vasitəsilə stansiyalar tikirik. Yayımımızı Azərbaycanın ən ucqar nöqtələrinə çatdırmaq istəyirik.

Lakin bunu qanun çərçivəsində etmək üçün, sözsüz ki, bizim lisenziyalarımız, dövlət tərəfindən icazəmiz olmalıdır. Şəxsən Rabitə Nazirliyi tərəfindən. Burada da böyük bir problem var. Ona görə ki, Rabitə Nazirliyi buna aid olan tarifləri öz əmri ilə imzalayıb və həmin tariflər də dövlət tərəfindən qəbul olunmayıbdır. Baş nazirin müavini Abid Şərifov dəfələrlə vurğulayıb ki, doğrudan da bu tariflər qanuna uyğun deyildir. Buna görə də həmin tariflər Nazirlər Kabineti tərəfindən qəbul edilməyibdir. Mən buna ancaq şad ola bilərəm. Ona görə ki, söhbət 100 milyonlarla manatdan gedir və biz həmin pulları ödəyə bilmərik. Sadəcə olaraq, diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, başqa dövlətlərin belə lisenziyalara görə tarifləri bizim Rabitə Nazirliyimiz tərəfindən hazırlanan tariflərdən 40 dəfə aşağıdır.

Biz bunu nəyə görə etdiklərini də başa düşürük. Bilirəm məqsədləri nədir. Sözsüz ki, burada mən siyasi məqsəd görmürəm. Fikirləşmirəm ki, Rabitə Nazirliyi bunu Azərbaycanda televiziyaçılığın inkişafını saxlamaq, müstəqil kanalların qabağını almaq üçün edir. Xeyr, sadəcə olaraq, onlar başqa sahə üçün götürdüləri kreditləri bağlamaq üçün bu cür yol tuturlar. Bu da böyük bir problemdir və yəqin ki, biz bunu həll edə bilərik.

Nəhayət, diqqətinizə çatdırmaq istədiyim sonuncu məsələ Sizin də im diqqət mərkəzində saxladığınız Azərbaycan dili ilə bağlıdır.

Bildiyiniz kimi, hər bir dövlətin mediası onun aynasıdır. Bu gün dil sahəsində ölkəmizdə aparılan islahatlar nəticəsində, demək olar ki, biz doğrudan da Azərbaycan Respublikasında yaşayırıq. Lakin bu gün şə-

hərimizi gözəndə, qəzetlərimizi oxuyanda mən onlara həsəd aparıram. Ona görə ki, mən təmsil etdiyim sahədə belə qısa vaxtda, belə köklü nəticələrə nail ola bilməmişəm. Bunun da sözsüz obyektiv səbəbləri var.

Məsələn, indi ANS-də də, LİDER-də də, SPACE-də də, Azad Azərbaycan Televiziyası kanalında da və bizim hamımızdan irəlidə gedən Azərbaycan Dövlət Televiziyasında da artıq Azərbaycan dilində filmlər, tamaşalar, sənədli filmlər görmək olar. Lakin bu çox cüzi bir faizdir. Mənə elə gəlir ki, televiziyada Sizin istədiyinizi, Azərbaycan mediasını tamamilə Azərbaycan dilinə keçirməyi ömrə etmək bir az çətin olacaqdır. Ona görə ki, burada hər şey texniki imkanlardan aslıdır.

Hər şeydən əvvəl, biz dünya kinematografiyasının incilərini, sənədli filmləri, tarixi filmləri, proqramları, elmi proqramları öz xalqımıza çatdırmağa borcluyuq. Bunu etmək üçün onları yenidən yarada bilmərik. Ən qısa yolu budur ki, biz avadanlıq vasitəsilə dublyaj etdirək və xalqımıza çatdıraq. Bu da çətin deyildir. Sadəcə olaraq dövlət proqramı olmalıdır. Mənə belə gəlir ki, bizim televiziya kanalları həmin proqram üzrə bir il ərzində bu işi görməyə qadirdir. Dövlət maliyyə və qanunvericilik nöqteyi-nəzərindən televiziya kanallarına bir proqram hazırlayar, 18-24 faizlə güzəştli kreditlər götürüb hansısa bir kommersiya layihəsinə sərf etmək olar və ondan qazanc da əldə etmək mümkündür. Lakin belə milli məsələyə bu faizlə kredit götürmək bir az çətin olacaqdır. Ona görə ki, çox təəssüflər, bu gün reyting cədvəlinə baxanda və sorgular aparanda görürük ki, Azərbaycan dilində filmlərə nəyə görə az baxılır, nəinki rus dilində göstərilən filmlərə. Ona görə də biz bunu güc tətbiq edərək – necə ki, qəzetlərdə etdiniz – bir il ərzində bütün filmlərimizi və yayımımızı Azərbaycan dilinə keçirməliyik.

Heydər Əliyev: Tamamilə düz deyirsən. Bunu mən vaxtilə demişəm və Azərbaycanın bütün telekanallarında serialların rus dilində verilməsinə etirazımı bildirmişəm. Ona görə indi görülən işlər var. Amma bundan sonra nə etmək lazımdır, bütün təklifləri gördükdən sonra hazırlayıb verəcəksiniz, o cümlədən bunları da. Biz lazımı tədbir görəyək.

Vahid Mustafayev: Məsələn, dövlətlər var ki, qabaq müstəmləkə olublar, sonra öz müstəqilliklərini qazanıblar, yəqin ki, onların tarixindən nümunələr götürə bilərik.

Hər şeydən əvvəl, qanunvericiliklə reklamların yayımı Azərbaycan da keçirilməlidir. Sözsüz ki, kreditlər buraxıldıqdan bir 6 ay sonra qanunvericiliklə bizim televiziyalarda uşaqlar və yeniyetmələr üçün bütün proqramlar Azərbaycan dilinə keçirilməlidir. Kreditləri alandan bir il sonra biz yayımlarımızı 80-90 faiz Azərbaycan dilinə keçirə bilərik. 2002-ci ilin əvvəlindən başlasaq 2003-cü ildə Azərbaycan mediası tamamilə Sizin istədiyiniz kimi, Azərbaycan dilində fəaliyyət göstərə bilər.

Məni dinlədiyinizə görə çox sağ olun, çox minnətdaram.

Heydər Əliyev: Bu çox lazımdır. Bu barədə biz xüsusi proqram hazırlamalıyıq. Çünki mən bir-iki dəfə öz fikrimi demişəm, amma biz gerek konkret proqram müəyyən edək ki, hansı müddətdə buna nail olacağıq.

TURAN İNFORMASIYA AGENTLİYİNİN DİREKTORU MEHMAN ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

– Cənab Prezident! Hörmətli xanımlar və cənablar!

Dünən bizim hörmətli jurnalistimiz, həmkarımız Nəcəf bəy Nəcəfovun ikinci ildönümünü tamam olmuşdur. Onun dostları Nəcəf Nəcəfov adına fond təsis etmişlər. Təəssüflər olsun, iki ildir ki, bu fond qeydiyyatdan keçirilmir. Onun əsas vəzifəsi jurnalistikanın inkişafına kömək etməkdir.

Cənab Prezident, biz məktub yazmışıq. İcazə verin, bu məktubu Sizə təqdim edim.

Heydər Əliyev: Niyə keçirmirlər, xəbərin var, yoxsa yox?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, Ədliyyə Nazirliyi ilə aydınlaşdıraram.

Heydər Əliyev: Aydınlaşdır. Mən göstəriş verəcəm, bu məktuba baxacaqlar.

Mehman Əliyev: Çox sağ olun.

Biz bu gün jurnalistikanın problemlərini müzakirə edirik. Bu problemlər iki amilə – siyasi və iqtisadi amillərə əsaslanır. Hesab edirəm, jurnalistikanın siyasi problemləri ondan irəli gəlir ki, Azərbaycan müstəqilliyə nail olandan sonra kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafı sahəsində dövlət proqramının qəbul edilməməsi faktiki olaraq, jurnalistikanın inkişafına müəyyən dərəcədə problemlər yaratmışdır.

Mən 1995-cü ildə yüksək vəzifəli bir şəxslə söhbətimdə bunu demişdim. O mənə dedi ki, bizdə kütləvi informasiya vasitələri haqqında qanun qəbul edilib, Konstitusiyada söz azadlığı ilə bağlı maddələr əks olunubdur.

Düzdür, qanunvericilik bazası bu proqramın, siyasətin tərkib hissəsidir. Ancaq proqramı əvəz etmir və biz bununla kifayətlənə bilmərik. Hesab edirəm ki, jurnalistikanın, kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafında maraqlı olan, birinci növbədə, dövlət özüdür. Kütləvi informasiya vasitələrinin dövlət quruculuğunda rolu çox böyükdür və cənab Prezident bunu bu gün qeyd etdi, biz bunu eşitdik. Ancaq bu proqram qəbul olunsaydı, biz bu oyun qaydalarını yaxşı bilsəydik və o qaydalar çərçivəsində hərəkət etsəydik, düşünürəm ki, bu gün burada yığışb indiki problemləri müzakirə etməzdik.

Məsələn, keçən il Azərbaycan mətbuatının 125 illiyi ilə bağlı burada tədbir keçirilmişdi. Ondan sonra çox yaxşı fərmanlar qəbul olunmuşdu, bir sıra tədbirlər keçirilmişdi. Ancaq ondan sonra jurnalistikanın vəziyyəti yenə də yaxşılaşmamışdı, vəziyyət daha çox pisləşmişdi. Siyasi nöqteyi-nəzərdən bəzi qəzetlərin bağlanması, məhkəmə proseslərinin başlanması, jurnalistlərin həbs olunması, piketlərin keçirilməsi və sair hallar baş vermişdi. Bu da ondan irəli gəlir ki, bu sahədə konkret proqram, siyasət yoxdur.

İkinci məsələ, bunun iqtisadi tərəfidir. Mən keçən il kütləvi informasiya vasitələrinə güzəştlər qəbul olunanda onun əleyhinə çıxmışdım və indi də əleyhinəyəm. Kütləvi informasiya vasitələrinə heç bir güzəşt edilməməlidir. Biz iqtisadiyyatın, biznes sahəsinin tərkib hissəsiyik. Görək bu güzəştlər qəbul olunanda bütün iqtisadiyyata və biznes adamlarına şamil olunaydı. Bəyəm bu qərarlar qəbul olundandan sonra kütləvi informasiya vasitələrinin vəziyyəti yaxşılaşmışdır? Əksinə, pisləşmişdir.

Məsələn, biz bilirik ki, 1998-ci ilə kimi kütləvi informasiya vasitələri çox sürətlə inkişaf edirdi. Onların iqtisadi bazası çox güclü idi və bu çox vacib amildir. Demək olar ki, azad kütləvi informasiya vasitələrinin sayı da çox idi. Ancaq 1998-ci ildən sonra faktiki olaraq, iqtisadiyyatda müəyyən bir durğunluq yaranmışdır. Bu da birbaşa kütləvi informasiya vasitələrinə təsir etmişdir. Yəni onların gəliri təxminən ən azı üç-dörd-beş dəfə aşağı enmişdir.

Biz bilirik ki, kütləvi informasiya vasitələrinin gəlir hissəsinin 70 faizi reklamdan, 30 faizi isə satışdan və yayımdan ibarətdir. Reklamı verən tərəf və alıcı birbaşa bazarın üzvləridir. Yəni əgər bu gün reklam yoxdursa, alıcılıq qabiliyyəti yoxdursa, bu, birbaşa iqtisadiyyatın vəziyyətinin göstəricisidir. Bu da jurnalistikaya çox güclü təsir edir. Kütləvi informasiya vasitələri üçün güzəştlərin qəbul olunması heç bir fayda verməyəcəkdir. Burada ən pis cəhət odur ki, siyasi məqsədlər üçün qəzetləri almağa, siyasi alət kimi istifadə etməyə başlayıblar. Hesab edirəm ki, bu ən təhlükəli prosesdir.

Ümumiyyətlə, qəzet almaq pis şey deyil. Qərbdə də qəzetlər alınır, səhmdar cəmiyyətləri formasında fəaliyyət göstərir, ya da hansısa bir qrup, şəxs tərəfindən maliyyələşdirilir. Ancaq siyasi vasitə kimi istifadə etmək qadağandır. Təəssüflər olsun ki, bizdə proses siyasi istiqamətdə gedir və bu çox pis amildir.

TURAN informasiya agentliyi kütləvi informasiya vasitələrinin, mətbuatın tərkib hissəsidir. Sizə deyim ki – keçən il Redaktorlar Şurasında da müzakirə olunmuşdu – qəzetlərin bizə 30 min dollara yaxın borcları var idi və bu vəsait bizə verilmədi. Bir çox qəzetlər var ki, informasiyanı almağa imkanları yoxdur. Mən bunları da nəzərə alsam, bu rəqəm 60 min dollara çatacaqdır. Mən informasiyanı bazarda çox aşağı qiymətə satıram. Bütün bunlar agentliyin inkişafına nə qədər maneə təşkil edir.

Bu yaxınlarda bir seminar keçirilmişdi. Seminarda dedilər ki, Mehman Əliyev TURAN informasiya agentliyinin uğurları barədə danışsın. Orada dedim ki, mən daxili bazara bağlı deyiləm, abunəçilərimin 90 faizi xaricilərdir. Mən daxili bazara bağlı olsaydım, çoxdan məhv olmuşdum. Problem budur.

Cənab Prezident, mən Sizdən çox xahiş edirəm, bizi bu ümumi bazardan, biznes sahəsi ilə məşğul olan adamlardan ayırmaq lazım deyildir. Siz bu sahənin dirçəlməsi, inkişafı üçün ciddi tədbirlərin görülməsini Nazirlər Kabinetindən və başqa strukturlardan tələb edin. Azərbaycanın çox böyük potensialı var. Ən böyük potensialı isə xalqdır. Bu, həqiqətdir. Arif Əliyev burada dedi ki, biz jurnalistika sahəsində Qafqaz ölkələri sırasında qabaqda gedən kütləvi informasiya vasitələri yaratmışıq. Bu həqiqətən belədir.

TURAN informasiya agentliyi Sovetlər Birliyi dövründə yarandı. Biz TURAN adını niyə seçdik? Doğrudur, indi mən deyə bilmərəm, biz o vaxt düşündük ki, Sovetlər Birliyi dağılacaq. Ancaq o vaxt xarici investisiyaların Sovetlər Birliyinə cəlb olunması proqramı həyata keçirirdi. Biz başa düşürdük ki, Qafqaz və Orta Asiya xarici kapitalla maraqlı bir region olacaqdır. Bilirdik və fikirləşirdik ki, Azərbaycan coğrafi strateji nöqtəyi-nəzərdən, sərvətləri baxımından zəngindir. Bunu nəzərə alaraq, Bakını regionun informasiya mərkəzinə çevirmək istəyirdik. Yeni bütün regiondan olan informasiyanı burada toplayaq və bütün dünyaya çatdıraq. Təəssüflər olsun ki, biz buna nail ola bilmədik.

Ancaq bu gün ermənilər Moskvada «Kaspiyski kanal» internet saytı açılar. Onlar üçün yaxşı maliyyə vəsaiti ayrılıbdır. Düzdür, biz bu yaxınlarda Azərbaycandan informasiyanın onlara verilməsinin qarşısını almağa çalışdıq və müəyyən problemlər yaratdıq. Ancaq qeyd etmək istəyirəm ki, biz oynadığımız meydanda görək başqaları oynamasın. Biz bunu itirməməliydik. Hesab edirəm ki, ümumiyyətlə, informasiyanın vacibliyini nəzərə alaraq, biz bu aləti əldən verməməliyəm və ondan kifayət qədər istifadə etməliyik.

Heydər Əliyev: Bir dəqiqə dayanın. Sizin bu təkliflərinizin hamısına, təbiidir ki, baxılacaqdır. Ancaq mən bir fikirlə razı ola bilmərəm ki, indi iqtisadiyyat 1998-ci ilə nisbətən aşağıya düşüb, ona görə də qəzetlər alınmır. Siz çıxış edib qurtarandan sonra mən bu barədə öz fikirlərimi deyəcəyəm. Azərbaycanın iqtisadiyyatı 1998-ci ilə nisbətən xeyli inkişaf edibdir. Amma siz bir az fikirləşin, indi qəzetlərə maraqlı bir neçə il bundan əvvəlkinə nisbətən artıb, ya azalıbdır. Bunu düşünmək lazımdır. Mən heç bir nəticə çıxarmaq istəmirəm. Sadəcə, bu fikrə sizin nəzər-diqqətinizi cəlb edirəm. Çünki bilirsiniz, hər dövr bir xüsusiyyətə malikdir. Bəli, bir dövr qəzetlər bizdə çox idi. Çox da maraqlı idi, alırdılar. Amma görünür ki, bu qəzetlər get-gedə öz səviyyələrini ya günün tələblərinə, yaxud inkişafın tələblərinə görə qaldıra bilmirlər. Ona görə də qəzetlərə tələbat azalıbdır. Qaldı ki, bizim iqtisadiyyatın inkişafı 1998-ci ilə nisbətən çox yüksəkdir. İndi mən sizi burada saxlamaq istəmirəm. Mən bu barədə öz çıxışmda konkret deyəcəyəm.

Mehman Əliyev: Çox sağ olun.

«525-ci QƏZET»İN BAŞ REDAKTORU RƏŞAD MƏCİDİN ÇIXIŞI

– Hörmətli cənab Prezident! Əvvəlcə, vaxt tapıb mətbuat nümayəndələrini qəbul etdiyinizə görə Sizə təşəkkür edirəm.

Azərbaycanın müstəqil mətbuatı son 10 ildə xeyli inkişaf edib və bu inkişaf faktını həm ölkəmizdəki, həm də xaricdəki müşahidəçilər etiraf edirlər. Lakin Azərbaycanda mətbuatın hazırkı durumuna həm ölkə daxilində, həm də xaricdə fərqli yanaşmalar mövcuddur. Yeni Azərbaycanda mətbuatın fəaliyyətindən razı və narazı qalanlar olduğu kimi, xaricdə də bu məsələyə fərqli prizmalardan yanaşanlar az deyil.

Xaricdə bir çoxları Azərbaycanda müstəqil mətbuatın inkişafda olduğunu etiraf edirlər. Məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatları Konqresində bu ilin oktyabrında keçirilən dinləmələr zamanı Harvard Universitetinin Xəzər Araşdırmaları Proqramının direktoru xanım Brenda Şaffer Azərbaycan mətbuatı haqda çox yüksək fikirlər söyləyib. O, təxminən 2 milyon əhalisi olan Bakıda ən azı 5 ciddi gündəlik qəzetin nəşr edildiyini, onların çoxunun müxtəlif siyasi və ictimai oriyentasiyalara məxsus olduğunu bildirib. Xanım Şaffer deyib ki, «mən çox az Amerika şəhəri tanıyıram ki, orada bu sayda keyfiyyətli qəzet çıxsın».

Bununla paralel olaraq, xaricdə bizim mətbuata dair tənqidi fikirlər də səslənir. Bu ilin sentyabrında mən Strasburqa səfər zamanı Avropa Şurası Parlament Assambleyasının prezidenti lord Rassel Constonun Azərbaycan jurnalistləri ilə görüşündə iştirak etmişdim. Cənab Conston həmin görüşdə Azərbaycan mətbuatı haqqında bir sıra ciddi tənqidi fikirlər söylədi, az qala, bizim bəzi məmurlar kimi, qəzəblə danışdı. O bizim mətbuatı qeyri-dəqiqlikdə suçladı, həqiqətə uyğun olmayan faktların dərcində ittiham etdi. Hətta bildirdi ki, onun Bakıya səfəri zamanı bizim bir sıra qəzetlərimiz cənab Constonun səfəri haqqında həqiqətdən uzaq və qeyri-dəqiq məlumatlar yayıblar.

Bir qəzet redaktoru kimi bu iradları eşitmək mənim üçün ağır idi. Nə qədər çətin olsa da, bu iradların əksəriyyətinin haqlı olduğunu etiraf etməliyəm. Məsələ burasındadır ki, 1998-ci ilin avqustunda Sizin «Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında» fərmanınızla ölkədə senzuranın ləğvindən sonra Azərbaycanda mətbuata maraqlı hədsiz dərəcədə

gücləndi. Hətta jurnalistikaya heç bir bağlılığı olmayan, bu sahədən tamamilə bixəbər şəxslər də qəzetçiliklə məşğul olmağa başladılar. Qəzetlərin çoxluğu, mətbuata kütləvi axın bir tərəfdən mətbuatın inkişafını göstərirdisə, digər tərəfdən bu fakt qeyri-peşəkar, inqilabi-dağıdıcı, obyektivlikdən uzaq və primitiv məzmunlu müxtəlif qəzetlərin artımına da təkan verdi. Nəticədə qısa vaxt ərzində ictimaiyyət arasında müstəqil mətbuata inamsızlıq, hətta, mən deyərdim ki, ironik bir münasibət formalaşmağa başladı.

Hesab edirəm ki, Azərbaycan jurnalistikasında qeyri-dəqiqliyin olması qeyri-peşəkarların axını ilə bağlıdır. Qanunvericilik baxımından mətbuatın inkişafı üçün ciddi maneələr yoxdur. «KİV haqqında» Qanunda da Avropa Şurasının ekspertlərini və ölkə jurnalistlərini qane etməyən bir sıra müddəalar bu günlərdə dəyişdirilib. Mənim fikrimcə, son il yarım müstəqil mətbuatın üzleşdiyi ən ciddi maneə iqtisadi problemlərdir. İqtisadi çətinliklər elə həddə çatıb ki, Azərbaycanın mətbuat orqanları peşəkar jurnalistlərə onları təmin edəcək səviyyədə əmək haqqı ödəyə bilmir və nəticədə qəzetlərə daha az maaşla çalışan qeyri-peşəkarları cəlb etmək zorunda qalırlar. Bu isə, şübhəsiz ki, mətbuatın obyektivliyinə, peşəkarlığına ciddi xələl gətirir.

Latın əlifbasına keçidlə bağlı bu ilin avqust ayında imzaladığınız Fərmandan sonra qəzetlərin iqtisadi durumu bir qədər də ağırlaşdı. Bu da təbii, çünki yeni əlifbaya keçiddən sonra, istər-istəməz, oxucu dairəsi azalıb. Latın qrafikasına keçid ərəfəsində Sizin «Mətbuata dövlət qayğısının artırılması haqqında» fərmanınızla mətbuata bir sıra güzəştlər tətbiq olundu, o cümlədən qəzetlər satışından əldə etdikləri mənfəət vergisindən 3 il müddətinə azad edildi. Ancaq son iki ildə Azərbaycanda heç bir qəzet mənfəətlə işləmədiyindən, bu vergidən azad olunmağın da iqtisadi duruma ciddi bir təsiri olmadı.

Biz yaxşı anlayırıq ki, mətbuatın bütün problemlərini həll etmək üçün dövlətin imkanı yoxdur. Ona görə də latın qrafikasına keçid ərəfəsində iş adamları qəzetlərdə reklamlar yerləşdirməklə KİV-ə maliyyə dəstəyi verməliydilər. Təəssüf ki, iş adamları tərəfindən bu münasibəti görmədik. Dünya təcrübəsindən bəllidir ki, xaricdə mətbuatın gəlirinin 70-80 faizi reklamlar hesabına ödənilir. Ancaq Azərbaycanda bu göstərici 10-20 faiz, bəzən isə daha azdır. Ona görə də qəzetlərin özünü maliyyələşdirməsi müşkül işə çevrilib.

Qəzetlərin iqtisadi cəhətdən ağır durumda olduğu bir vaxtda ayrı-

ayrı mətbuat orqanları üzərində məhkəmə proseslərinin keçirilməsi, re-daksiyaların və əməkdaşların həddindən artıq böyük məbləğdə cərimələnməsi az qala adi hala çevrilib. Düzdür, bu məhkəmə qərarlarının bir çoxu ədalətlidir. Amma qeyri-real, əslində, qəzetlərin məhvinə yönəlmiş məhkəmə qərarları da var.

Azad mətbuat hər bir ölkəyə və ilk növbədə həmin ölkənin hakimiyyətinə lazımdır. Bu mənada, dövlət, mətbuatı iqtisadi cəhətdən dəstəkləməyə çalışmalıdır. Bu hansı formada ola bilər? Mənim bu məsələyə bağlı bir neçə təklifim var. Həmin təkliflər barədə burada söhbət getdi. Xüsusən birinci məsələ – «Azərbaycan» nəşriyyatına qəzetlərin borcu məsələsidir. Bir məsələni də qeyd etdim ki, «Azərbaycan» nəşriyyatına bu borclar xüsusən son iki ildə toplaşdı. Həm də bu borclar yüksək çap xərci nəticəsində yaranıb. Siz böyük humanistlik göstərərək bunu gələcək ilin axırına qədər saxladınız. Amma «Azərbaycan» nəşriyyatı bir dövlət nəşriyyatı olaraq qəzetləri güzəştli qiymətlərlə çap etməlidir ki, heç olmasa qəzetlər yenidən, bir ildən sonra bu borcları qaytara bilsin və yaxud bu borclar azalsın.

Digər problem yayım təşkilatları ilə bağlıdır. Son vaxtlar ölkəmizdə xeyli özəl mətbuat yayımı şirkətləri yaradılıb. Onlar daha çox fəallıq göstərir və qəzetlərin satışından 40 faiz ticarət güzəştini götürürlər. Əvvəllər, sovet dövründə Rabitə Nazirliyinin tabeliyində olan «Qasid» firması və «Azər mətbuat yayımı» İstehsalat Birliyi qəzet satışından maksimum 25 faiz ticarət güzəştini götürürdü. Lakin özəl şirkətlərin sayının çoxalması nəticəsində bu dövlət müəssisələri də rəqabəti əsas götürərək ticarət güzəştini 40 faizə qaldırıblar. Hesab edirəm ki, dövlət mətbuat yayımı idarələri ticarət güzəştlərini yenidən 20-25 faizə endirməklə iqtisadi problemlərlə üzleşmiş mətbuata kömək göstərə bilərlər.

Bir məsələyə də toxunmaq istərdim. Məlumdur ki, dövlət özü də öz siyasətinin təbliğatında maraqlı olmalıdır. Lakin bu sahədə də bir sıra maneələr var. Məsələn, «525-ci qəzet»in rəsmi AzərTAC agentliyi ilə müqaviləsi var idi. Lakin indi borcumuz yarandığı üçün bu agentlikdən informasiya ala bilmirik. Bu mənada, hesab edirəm ki, AzərTAC öz informasiyalarını respublika qəzetlərinə pulsuz yaya bilər.

Cənab Prezident, şübhəsiz ki, jurnalistika istedad və yaradıcılıq qabiliyyəti tələb edən sahədir. Son illər Azərbaycanda müsbət bir meyil yaranıb: gənc və istedadlı şair-yazıçılara prezident təqaüdü təyin etmişiniz. Təbii ki, bu, alqışlanası bir məsələdir. Məncə, istedadlı gənc jur-

nalistlərin bir qisminə də yazıçı və şairlər kimi, prezident təqaüdləri ayrılıbsaydı, bu, hazırkı problemlərin həlli üçün müəyyən töhfə ola bilərdi. Çünki mətbuatda çalışan jurnalistlərin böyük əksəriyyəti gənclərdir. Lakin onlar aldıkları cüzi əmək haqqı ilə ailə həyatı qurmaq, mənzil problemini həll etmək iqtidarında deyillər. Bu mənada, müxtəlif güzəştlərlə, uzunmüddətli kredit və digər vasitələrlə gənc jurnalistlərin evlə təmin edilməsinə, maddi problemlərinin həllinə çalışmaq olar. Bəlkə də bəzi jurnalistlərin yazılarında həddindən artıq amansızlıq və qəddarlıq ilə iqtisadi çətinliklərlə yaşamağın nəticəsidir.

Cənab Prezident, ola bilsin ki, bəzən biz ifrata varır və dövlətdən onun imkanını daxilində olanlardan da artıq nə isə gözləyirik. Bəlkə də bu gün səsləndirdiyimiz təkliflərdə də belə məqamlar var. Amma hesab edirəm ki, bu təkliflərin bir hissəsini həyata keçirmək dövlətin imkanını daxilindədir.

Sözümün sonunda, vaxt tapıb bizi qəbul etdiyiniz, mətbuatın problemləri ilə maraqlandığınızı üçün Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm.

Heydər Əliyev: İki saat yarım burda işləyirik. Necə, davam etdirəcəyik, yaxud da ki?.. Kimsə orada əlini qaldırır. Yəqin danışmaq istəyir. Amma əvvəlki nətiqlərə dediyim kimi, xahiş edirəm, bir az qısa olsun.

AZƏRBAYCAN JURNALİSTLƏRİ HƏMKARLAR İTTİFAQININ SƏDRİ AZƏR HƏSRƏTİN ÇIXIŞI

– Çox sağ olun, hörmətli Prezident. Çalışacağam ki, qısa bir çıxış edim. Çıxışında burada toxunulmayan məsələlərdən danışacağam. Hansı ki, mənə elə gəlir ki, Azərbaycan üçün olduqca ciddi bir problemdir. Yəni ortalığa çıxan bu münaqişələrin, bir-birimizi anlamaq bilməməyimizin səbəblərinə toxunmaq istəyirəm.

Həmin problemlərlə bağlı, yeni jurnalistlərə basqılar, qəzetlərin problemləri ilə bağlı biz defələrlə Azərbaycanın məhkəmələrinə, hüquq-mühafizə orqanlarına müraciətlər etmişik və həmişə çalışmışıq ki, bu problemləri Azərbaycanın daxilində, Azərbaycanın müvafiq dövlət strukturlarının yardımı ilə həll edək. Amma Siz yəqin ki, müşahidə etməisiniz, bizi çox vaxt ittiham edirlər ki, beynəlxalq təşkilatlara müraciət edirsiniz, Azərbaycanın imicinə zərbə vurursunuz və sair.

Məcburam onu etiraf etmə ki, bəli, bu, Azərbaycanın imicinə zərbə vuran bir fəaliyyət kimi yozula bilər. Amma biz nə edə bilərik, nə etməliyik? Nəyə görə məcbur olub beynəlxalq təşkilatlara çıxırıq? Ona görə ki, Azərbaycanın daxilində bizim səsimizi eşitmirlər və yaxud eşitmək istəmirlər. Məhkəmələr hazırda qəzetlərə, jurnalistlərə qarşı o qədər ədalətsiz mövqe tutublar ki, adam mat-məəttəl qalır: biz hansı dövlətdə, hansı ösrdə yaşayırıq?

Misal üçün, «Millət səsi» qəzeti ilə bağlı dedilər. Ramiz Mehdiyev qəzetin baş redaktorunu məhkəməyə verib. Qəzetdə yazılıb ki, məsələn, Ramiz Mehdiyev Göy göldə istirahət zonasında görmüşük. Qəzet buna görə məhkəməyə verilib. Qəzetin özü ondan qabaqki bir məhkəmə işinə görə bağlanıb. Qəzetin baş redaktoru 6 aylıq həbsə atılıb. Qəzetin bir xanım yazarı 3 aylıq şerti cəza alıb. Başqa bir yazarı haqqında da axtarış elan olunub. Yəni bir fakta görə qəzetə bu qədər cəza, Sizcə, çox deyilmi?

Bu cür misalları mən çox sayı bilərəm. Amma vaxt almaq istəmirəm. Bir fakt: biz həmişə ermənilərin Azərbaycana qarşı iradlarını tənqid etmək üçün onların öz imkanından istifadə edirik.

Məsələn, xatırlayarsınız, Ermənistan parlamentinə hücum olmuşdu. Orada hücumun təşkilində erməni jurnalisti iştirak etmişdi. Biz beynəlxalq təşkilatlara bu faktı çatdırırdıq ki, bəli, baxın, erməni jurnalistləri terrorla məşğuldurlar. Amma nə oldu? Ötən il Rauf Arifoğlu həbs olunmuşdu, adını qoydular terrorçu. Yəni belə faktlara, mənə elə gəlir ki, yol vermək lazım deyil. İndi də Rauf Arifoğlunun və digər jurnalistlərimizin üzərində o ittihamlar qalmaqdadır.

Mənə elə gəlir ki, biz bu məsələlərə diqqət versək, daha yaxşı olar. Azərbaycanda öldürülən jurnalistlərlə bağlı demək istəyirəm. Çox adamlar bu haqda danışmaq istəmirlər. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində işğalçı erməni ordusu tərəfindən minlərlə soydaşımız kimi, 9 nəfər jurnalist də öldürülüb. Bu il mayın 3-də, ümumdünya mətbuat azadlığı günündə biz Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciət etdik ki, imkan yaradın, Bakıda həmin jurnalistlərin xatirəsinə həsr olunmuş bir yürüş keçirək. Dünyaya göstərek ki, ermənilər bizim həm də jurnalistlərimizi öldürüblər, söz və mətbuat azadlığımıza da təcavüz ediblər. Amma Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətində bu yürüşün mahiyyətini başa düşən olmadı. Bizə dedilər ki, belə yürüş məqsəduyğun deyil.

Başqa bir məsələ barədə. Bilirsiniz ki, internetlə bağlı Azərbaycanda müəyyən inkişaf gedir. Bu gün jurnalistlərin həmkarlar ittifaqı bir neçə qeyri-hökumət təşkilatı ilə birlikdə sadə bir səbəbdən Rabitə Nazirliyini məhkəməyə verir: internetdən istifadə edən vətəndaşlar Rabitə Nazirliyinə 20 min manat əlavə pul ödəməlidirlər. Çünki bu prosesdə onların telefon xətlərindən istifadə olunur. Beləliklə, ölkəmizdə internetin inkişafına maneçilik törədilir. Dünyanın heç yerində belə bir şey yoxdur.

Sonda bir məsələ barədə. Mən beynəlxalq təşkilatlarla sıx təmasda olduğuma görə belə faktlardan xəbərdaram. İlin sonunda başqa ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da söz və mətbuat azadlığının durumunun dəyərləndirilməsi aparılır. Beynəlxalq təşkilatlarda bəzən belə bir meylə rast gəlmişik ki, Azərbaycanı daim qara rəngdə qələmə verməyə çalışırlar. Hətta elə hallar olub ki, onlar çalışıblar ya Azərbaycanın dövlət başçısının adını, ya da Azərbaycanın özünü qara siyahıya salsınlar. Mən şəxsən əlimdə olan imkanlardan istifadə edərək bunun qarşısını almağa çalışmışam. Onun üçün etmişəm ki, Azərbaycanın imicini beynəlxalq səviyyədə mənfəətdə qiymətləndirilməsin.

Bunun nəticəsi olaraq bu il müəyyən inkişafa nail ola bildik. Mən Sizdən xahiş edəcəyəm ki, Azərbaycanın bu yöndə fəaliyyətinin müsbət inkişafı üçün təminat verəsiniz. Fridem Haus – Azadlıq Evi təşkilatı ötən il Azərbaycanı Türkmənistan, Çin Xalq Respublikası, İran İslam Respublikası, İraq kimi dövlətlərlə bir sıraya qoymuşdu. Yəni tamamilə azadlıq olmayan ölkələr sırasına qoymuşdu. Amma biz keçən il onlara etiraz etdik. Bildirdik ki, Azərbaycan Türkmənistanla bir sıraya qoyula bilməz. Çünki Azərbaycanda mətbuat və söz azadlığı onlarla müqayisədə xeyli inkişaf edib. Bu mənada Azərbaycanın həmin ölkələrlə bir sıraya qoyulması ədalətsizlikdir. Artıq bu il biz onun bəhrəsini görürük. Həmin təşkilat Azərbaycanı yarıazadlığın mövcud olduğu ölkələr sırasına daxil edib. Halbuki Azərbaycanı tam azadlıq olan ölkələr sırasına aid etmək olardı.

Amma bir fakt var. Ermənistan balaca bir ölkədir. Orada 50-yə yaxın teleradio şirkəti fəaliyyət göstərir. Gürcüstan Azərbaycandan balacadır, orada 100-ə yaxın teleradio şirkəti fəaliyyət göstərir. Bəs Azərbaycanda nə qədər teleradio şirkəti var? Arzu edirdik ki, bizdə də teleradio şirkətlərinin inkişaf etdirilməsinə və fəaliyyətinə imkan yaradılсын. Bu çox faydalı olar.

Cənab Prezident, son sözümdən ibarətdir ki, biz arzu etmirik ki, problemlərimizi hansısa bir beynəlxalq təşkilatın köməyi ilə həll edək. Biz istəyirik ki, problemlərimizi Azərbaycanın müvafiq dövlət strukturları həll etsin. İstəyirik ki, problemimiz olanda Azərbaycan məhkəməsinə üz tutaq və ədalətli məhkəmə qərarının çıxarılmasına nail olaq. Bu da baş tutmayanda istərdik ki, dövlət başçısına müraciət edək, məsələn Azərbaycan Prezidenti ədalətlə həll etsin. Yəni bizi beynəlxalq təşkilatlara çıxmağa vadar edən adamlar düşünməlidirlər ki, bununla bizə qarşı heç nə etmirlər. Onlar sadəcə olaraq, Azərbaycanın imicinə zərər vururlar.

Məsələn, Hüseyn Hüseynov «Avropa» qəzetinin üstünə düşüb və söz verib ki, bir neçə başqa qəzeti də məhv edəcəyəm. Bununla bu adam qəzetlə qəsd-qərəzlik aparır.

Heydər Əliyev: Hüseyn Hüseynov kimdir?

Əli Həsənov: «Azərbaycan» Dövlət Konservinin prezidenti.

Heydər Əliyev: Nə istəyir?

Əli Həsənov: Məhkəməsi var onun. «Avropa» qəzeti ilə məhkəmədədir və məhkəmə çəkişmələri var.

Azər Həsərat: «Avropa» qəzetinə 190 milyon manat cərimə tətbiq olunub. «Avropa» qəzeti Daşkənd prokurorluğunun Hüseyn Hüseynov haqqında axtarış sənədlərini dərc edib. Hüseyn Hüseynov deyir ki, bu mənə qarşı böhtandır. Amma bu sənədlər var axı. Yəni hər kəs gedib onu yoxlaya bilər. Hüseyn Hüseynov məhkəməni hansı yolla ələ alıb, nə edib, onu bilmirəm, amma qəzetə qarşı 190 milyon manat cərimə tətbiq olunub.

Belə faktlar çoxdur. Mən onları sadalayıb Sizin vaxtınızı almaq istəmirəm. Sadəcə, arzum budur ki, biz belə dialoqları davam etdirək. Problemlərimizin çözümündə məmurlarla biz jurnalistlər arasında kimlərsə körpü rolunu oynayacağısa, mən onlara bəri başdan təşəkkür etmək istəyirəm. Arzu edirəm ki, bu istiqamətdə fəaliyyət gələcəkdə də davam etdirilsin.

Çox sağ olun, vaxtınızı aldığım üçün üzr istəyirəm.

Heydər Əliyev: Bir dəqiqə, mən sizdən soruşmaq istəyirəm: «Avropa» qəzeti bu sənədləri necə əldə edib?

Azər Həsərat: Onu deyə bilmərəm. Hər halda, qəzetdə həmin sənəd verilib, özü də əsl.

Heydər Əliyev: Sənə bu sualı niyə verirəm?

Azər Həsərət: Buyurun.

Heydər Əliyev: Mən indi birinci dəfədir bu barədə eşidiyəm. Mən heç kəsi müdafiə etmək məqsədi daşımıram. Hər şey ədalətli həll olunmalıdır. Amma müəyyən qədər şübhələnirəm. Bizim dövlət adamlarından həmin sənədi qəzetə kim ötürə bilər?

Azər Həsərət: Ola bilər.

Heydər Əliyev: Şübhələnirəm. Çünki mən bəzi şeyləri bilirəm. Bunu açmaq istəmirəm. Ona görə, sizin bu dediyinizdən mən artıq nəticə çıxarıram ki, bizim dövlət adamlarından kim, o biri dövlət adamından qıyas almaq üçün bunu veribdir qəzetə. Bunu mən deyirəm sizə.

Azər Həsərət: Tamamilə düzdür.

Heydər Əliyev: Buyurun, sağ olun.

Azər Həsərət: Çox sağ olun.

PREZİDENT HEYDƏR ƏLİYEVİN YEKUN NİTQİ

– Mən çox məmnunam ki, bu gün biz sizinlə sərbəst şəraitdə söhbət edirik. Mən çalışdım ki, sizi çox diqqətlə dinləyim və təşəkkür edirəm ki, siz də məni diqqətlə dinləyirsiniz.

Mən Əli Həsənova göstəriş verirəm, sizin burada irəliyə sürdüyünüz təkliflərin, fikirlərin hamısını Dilarə Seyidzadə ilə birlikdə cəmləşdirsinlər, baxsınlar. Sonra mənə məruzə edin ki, bunlar nədən ibarətdir. Çünki mən çox problemləri bilmirəm. Nə etmək olar, hansı məsələni nə cür həll etmək olar. Hansı məsələni həll etmək olmasa, gərək o təklifi verənə izah edək ki, bunu nə üçün həll etmək olmaz. Amma güman edirəm ki, çox məsələləri həll etmək olar. Mən sizə söz verirəm ki, bu məsələlərə biz baxacağıq.

Hesab edirəm ki, bugünkü görüşümüz bizim mətbuatda yaranmış gərginliyi aradan götürməlidir. Güman edirəm ki, bu gərginliyi yarananlar – həm o tərəfdən, həm də bu tərəfdən – bugünkü görüşdən özləri üçün nəticə çıxarmalı və artıq gərginlik yox, xoş münasibətlər, ünsiyyət yaratmalıdırlar və xoş əhval-ruhiyyə yaratmalıdırlar.

Bizim ümumi məqsədimiz mətbuata daha da çox azadlıq verməkdir. Söz azadlığını daha da geniş təmin etmək və Azərbaycanda demokratiyanı bütün sahələrdə inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Bilin, bu mənim səmimi sözlərimdir. Sözlər deyil, bu mənim siyasətimin bir hissəsidir.

Buna nə qədər nail olmaq mümkün olur, nə qədər mümkün olmur, bu başqa məsələdir. Mən deyə bilmərəm ki, bunların hamısına nail ola bilmişik. Yox. Ancaq bir şeyi bilmək lazımdır ki, biz bu yolla gedirik və bunu etmək istəyirik. Onu da bilmək lazımdır ki, dəfələrlə demişəm, bunların hamısına dərhal, bir gündə, bir ayda nail olmaq mümkün deyildir.

Məsələn, bəziləri burada deyirlər ki, kütləvi informasiya vasitələri haqqında qanun keçmişdə olub, indi dəyişikliklər olubdur, biz bunları o vaxt demişdik. Ola bilər. Ancaq bir şeyi də anlamaq lazımdır. Bilirsiniz, bu yenilikləri qavramaq, dərk etmək, anlamaq, bunları şüurlu etmək də vaxt tələb edir. Əgər o vaxt bəzi məsələlər aydın olmayıbsa, indi daha da aydındır. Amma ona görə yox ki, bunu Avropa Şurası deyir. Ona görə ki, bizim insanların dünyabaxışı, fikirləri inkişaf edir. Ona görə də biz bu gün, əlbəttə, iki il bundan əvvəlki vəziyyətdən daha da yüksək səviyyədə dururuq. Mən sizi əmin edirəm ki, biz mətbuat azadlığı, söz azadlığı, demokratiya sahəsində ardıcıl surətdə öz siyasətimizi aparırıq və aparacağıq. Bu işdə, yəni demokratiyanın inkişaf etdirilməsində, söz azadlığı, mətbuat azadlığını Azərbaycanda həqiqətən təmin etmək üçün mətbuat orqanlarının çox böyük imkanları var və sizin üzərinizə çox böyük vəzifələr düşür.

Mətbuat, ya müstəqil mətbuat, yaxud da müxalifət mətbuatı, təbii ki, cəmiyyətdə olan çatışmazlıqları, nöqsanları, hakimiyyətin fəaliyyətində olan qüsurları tənqid etməklə həm iqtidara, həm də cəmiyyətin bu nöqsanlardan təmizlənməsinə kömək etməlidir.

Məsələn, mən bütün mətbuatın, təkcə müstəqil mətbuatın yox, müxalifət mətbuatının yox, dövlət mətbuatının da məhz bu yolla getməsinə istəyirəm. Dövlət mətbuatı yalnız iqtidarı təbliğ etmək, iqtidarın qanunlarını, qərarlarını şərh etmək yolu ilə getməməlidir. O da bizim bütün işlərimizdə olan nöqsanları, qüsurları aşkara çıxarmalıdır, tənqid etməlidir.

Məsələn, Nizami Xudiyevə mən bir neçə ay bundan öncə dedim ki, siz verilişlər verirsiniz, amma həyatın müxtəlif sahələrini az tənqid edirsiniz. Özəl televiziya bunları daha çox tənqid edirlər. Amma siz işdə geridə qalırırsınız. Niyə bunu edirsiniz, nədən qorxursunuz, çəkinirsiniz? Ondən sonra bunlar bu işdə bir az irəliyə getməyə başladılar. İndi baxıram, gedirlər, şəhərdə hansısa bir bərbad vəziyyəti çəkirlər, göstəririlər. Bununla şəhər icra hakimiyyətinə, hakimiyyət orqanlarına kö-

mək edirlər. Bir neçə vaxtdan sonra da gedirlər, çəkirlər, götürürlər ki, bəli, biz bu tənqidi etdik, buranı təmizlədik, buranı düzəltdilər, bu yolu düzəltdilər, nə bilim, bunu etdilər, onu etdilər. Yaxşı, bunu etmək-dən niyə çəkinirsiniz, niyə qorxursunuz?

Siz bilin, mən həqiqəti deyirəm. Keçmişdə, Sovet hakimiyyəti vaxtında Azərbaycana rəhbərlik edərkən, bizdə bir mətbuat – kommunist mətbuatı var idi. Amma mən həmişə bu mətbuatı bizim nöqsanları araşdırmaq, aşkara çıxarmağa yönəldirdim. Çünki niyə? Biz hamısını aşkara çıxara bilmirdik. Bizim yerli hakimiyyət orqanları o vaxt raykom, icraiyyə komitəsi idi və bunlar, əlbəttə ki, öz qüsurlarını gizlədəcəkdilər.

Mənim xatirimdədir, 1970-ci ildə idi. Bizim «Kommunist» qəzeti bir neçə rayonlarda bəzi şeyləri aşkara çıxardı, böyük məqalələr verdi. Biz onları Mərkəzi Komitədə müzakirə etdik, o rayon rəhbərlərini işdən azad etdik, bəzilərini hüquq-mühafizə orqanlarına verdik və həmin rayonların işini daha da yaxşılaşdırdıq.

Məsələn, mənim xatirimdədir. Siz gəncsiniz, bəlkə də bunu bilmirsiniz. Bir dəfə Göyçay rayonunda rayon partiya komitəsinin ikinci, ya birinci katibi qəzetin buraxılışını tamamilə dayandırmışdı. Nə üçün? Gəlib ona demişdilər ki, qəzetdə səni tənqid ediblər. Mən də bunu bilmirdim. «Pravda» qəzetinin burada müxbiri var idi, Tahirov, rəhmətə gedibdir. Bunu «Pravda» qəzetində yazmışdı. Mən «Pravda» qəzetini oxuyanda, bu məsələni dərhal Mərkəzi Komitənin müzakirəsinə çıxardım. Rayon Partiya Komitəsinin katibini işdən çıxardıq, cəzalandırdıq və bu da başqalarına dərs oldu ki, mətbuata təzyiqlə göstərmək olmaz. Başa düşün, bu, kommunist mətbuatı idi, başqa mətbuat yox idi. Bu mənim 1970-ci illərdə olan mövqeyimdir.

Amma bu barədə mənim mövqeyim indi qat-qat sərtləşibdir. Çünki biz tamamilə başqa bir şəraitdə, cəmiyyətdə yaşayırıq. Bu cəmiyyətdə hər şey aşkar olmalıdır. Hər kəs öz fikrini açıq deməlidir. Hər kəs bu cəmiyyətin nöqsanlarının aradan qaldırılmasına, iqtidarın fəaliyyətinəki nöqsanların aradan qaldırılmasına kömək etməlidir. Ona görə də heç kəs bu barədə çəkinməsin, heç kəs narahat olmasın. İqtidar tərəfindən, bunu şəxsən özümə deyirəm, özüm haqqında deyirəm, heç kəsin təqib olunmasına, təzyiqlə olunmasına yol verilməyəcəkdir. Bunu bilin.

Amma eyni zamanda, mən yenə də sizi, hamınızı ədalətli mövqeyə dəvət edirəm. Ədalətli tənqiddə heç kəs heç bir şey deyə bilməz. Amma ədalətdən kənar, uydurma, yalan, başqa şeylər, əlbəttə ki, insanı inci-

dij, insanı narahat edir. Bu da müəyyən qədər əks reaksiya doğurur. İndi məndə buna qarşı immunitet yaranıb. Mən sizə açıq deyirəm. Mən heç bir şeyə fikir vermirəm, heç oxumuram da. Kim nə yazır, yazsın.

Məsələn, mən bazar günü evdə idim, işə getməmişdim. Qəzetləri götürdüm, baxdım. Düzdür, qəzetləri oxumağa o qədər imkanım yoxdur. Adətən Dilərə xanım qəzetlərə baxır. Çox cüzi, 10-15 dəqiqə mənə məlumat verir ki, nə yazırlar. Təbiidir, o da hamısını deyə bilmir. Çünki vaxtım olmur.

Amma bazar günü idi. Gördüm, evdə qəzetlər var, götürüb baxdım. «Yeni Müsavat» qəzetini açdım, gördüm səhifənin birində böyük hərflərlə yazıblar: Heydər Əliyevlə bizim bir davamız var. Rəhmətlik Əbülfəz Elçibəyin qardaşının müsahibəsi idi. Onun da portreti orada. Dedim, Allah, bunların nə davası var. Bunu oxumağa məcbur oldum. Düzdür, oxumağa hövsələm də gəlmirdi. Çünki oxuyuram, davanı tapa bilmirəm, oxuyuram tapa bilmirəm. Dedim, bu dava haradadır axı, tapa bilmirəm. Qayıdıb bəzi yerləri təzədən oxudum ki, bəlkə mən bunu tutub bilmədim. Axıra gələndə, lap axır sətirlərdə müxbir ona sual verir ki, bəs o sizə nə dedi? Cavab verir ki, özü ilə danışacağıq. Mötərizədə yazır: özü – Prezident deməkdir. Heç Prezident də demir, özü deyir. Sonra da sual verir ki, onunla davanız var? Deyir ki, hə, bir davamız olacaqdır.

İndi yaxşı, bu adamdan müsahibə alırsınız-alın. Özü də o müsahibənin məzmunundan gördüm ki, Almurad kişini, yazdığı məcbur ediblər. Deyir ki, üç gündür dalmca gəlir, məndən müsahibə istəyir, mən müsahibə vermək istəmirəm. Bunlar əl çəkmirlər. Bu da deyir ki, yaxşı, gəl. Ona görə də verilən suallara cavablardan görünür ki, o adam bu işə qarışmaq istəmir.

Mən Almurad kişini yaxşı tanıyıram. Mən Naxçıvanda işləyəndə onunla bir neçə dəfə görüşmüşəm. O, siyasətə qarışan adam deyildir. Qardaşı vəfat edəndən sonra bəlkə bəzi işlərlə məşğuldur. Amma o vaxtlar da, Əbülfəz Elçibəyin vaxtında da siyasətə tamamilə qarışan adam deyildi. Amma bunu məcbur edirlər ki, siyasətə qarışsın. Məcbur edirlər ki, müsahibə versin. Axı bu da düz deyildir. Bu insan bunu istəmir. Siz bunu niyə məcbur edirsiniz? Əgər sizə bir material lazımdırsa, gedin, o adamdan alın ki, doğrudan da buna həvəsi olsun. Həvəskarlar da var. Qəzetdə də böyük başlıqla yazırlar ki, Heydər Əliyevlə bir da-

vamız var. Məni də məcbur edirlər ki, buna axıra qədər baxım, görüm bu dava haradadır. Gördüm ki, həqiqətən dava da yoxdur.

Mən başa düşürəm, belə başlıqlar verməklə qəzetlər istəyirlər ki, oxucunu cəlb etsinlər. Necə ki, mən bunu başdan-ayağa oxumağa məcbur oldum. Orada mənə kəsb edən heç bir şey yoxdur. Başqası da deyəcəkdir ki, görəsən, Heydər Əliyevlə Almuradın nə davası var. Bunu oxuyum görüm. Bu, müəyyən jurnalist işidir. Ancaq siz görək qəzetlərinizi belə şeylərlə məşğul etməyəsiz.

Amma bu da o qədər təhlükəli bir şey deyildir. Ən təhlükəlisi, bilir-siniz, ədalətsiz yazılardır. İndi siz burada şikayətlənirsiniz ki, məhkəmə qurulur, cərimələr kəsilir, filan edilir. Birincisi, siz cəriməni heç vaxt verməmişsiniz. İkincisi, məhkəməyə verənlərin hissiyyatına bir baxın. Yəni də deyirəm, məsələn, mən heç kəsi məhkəməyə verməmişəm. Heç bir qəzeti məhkəməyə verməmişəm. Elədirmi? Amma bu iqtidarda hamıdan çox mənim haqqımda mənfəət şeylər yazırlar.

Mən bəzən bizim iqtidarda olan adamlara deyirəm. Bir də görürsən, gəlir, burada yazıblar ki, məni işdən çıxaracaqlar, belədir, elədir, narahatdır, niyə bunu yazıblar. Deyirəm, otur. Sən o qəzetlərə baxırsan, amma mən baxmıram. Mənim haqqımda gündə nə yazırlar? Deyir, bəli yazırlar. Deyirəm, bəs mən niyə narahat olmuram? Mən narahat olmuram ki, Prezidentlikdən məhrum olacağam. Mən narahat olmuram ki, məni ləkələyirlər. Mən narahat olmuram, çünki hamı məni tanıyır. Mənə ləkə yapışmayacaqdır. Kim yapışdırmaq istəyir, yapışdırın. Yapışmayacaqdır. Mən 32 il bundan öncə Azərbaycana başçılıq etməyə başlamışam. Mənim bütün bu 32 illik həyatım hamının gözü qabağındadır. Sizin bəzilərinizin, jurnalistlərin heç 32 yaş yoxdur. Amma bu mənim 32 illik həyatımdır. Bütün əmək fəaliyyətimə baxsanız, mən 60 ildir əmək fəaliyyəti ilə məşğulam. Ona görə mənə heç bir ləkə yapışmayacaqdır. Məni Siyasi Bürodan çıxarılandıqdan sonra Qorbaçovun bütün təbliğat maşını, bizim Azərbaycandakı bədxahlarla birlikdə, xüsusən ermənilərlə birlikdə Qarabağ hadisəsini başlamaq üçün, Heydər Əliyevi ləkələmək üçün bir neçə məqalə yazdılar. Amma onlar mənə bir şey edə bilmədilərse, indi burada mənə nə edəcəklər? Heç bir şey! Çünki hər şeydə mənim vicdanım təmizdir. Hər bir kəsin qarşısında hər bir şeyə cavab verə bilərəm. Ona görə də mən bu şeylərə fikir vermərəm. Mənim haqqımda böhtan yazanlara da, sadəcə, məsləhət görə bilərsiniz. Mənim haqqımda böhtan yazanlara da, sadəcə, məsləhət görə bilərsiniz. Mənim haqqımda böhtan yazanlara da, sadəcə, məsləhət görə bilərsiniz. Mənim haqqımda böhtan yazanlara da, sadəcə, məsləhət görə bilərsiniz.

Ancaq mən onu demək istəyirəm ki, bizim adamların bəziləri bu şeylərə dözmürlər. Məsələn, «Millətın səsi» qəzeti haqqında dedilər. Mən bunu sonra eşitdim ki, Ramiz Mehdiyev onları məhkəməyə veribdir. Onu çağırdım, dedim, onları məhkəməyə niyə verməmiş, nə üçün verməmiş?

Deyir, məni təhqir ediblər. Mən heç oxumamışam nə yazıblar. Amma o deyir ki, çox ciddi təhqir ediblər və danışığundan da gördüm ki, həqiqətən özünü təhqir olunmuş hiss edir. İndi mən buna deyər bilmərəm ki, sən öz vətəndaşlıq hüququnu yerinə yetirmə. Mən bu barədə özümə cavabdehəm. Sizə söz verirəm ki, indiyə qədər heç kəsi məhkəməyə verməmişəm, heç kəsi də məhkəməyə vermərəm. Amma heç bir məhkəmənin işinə qarışmıram və qarışmayacağam. Mən bunu da sizə deyirəm.

Mənim bir neçə tövsiyəm var. Birincisi ondan ibarətdir ki, bizim mətbuatda görək Azərbaycanın milli mənafələrinə zərər gətirən şeylər dərc olunmasın. Amma təəssüf ki, bunlar dərc olunur.

Məsələn, bu yaxınlarda hansı qəzetdə idi, yadımda deyil – Usubov da ANS kanalında danışanda bunu dedi – yazıblar ki, Azərbaycan İsraildən 100 dənə tank alıbdir. Bilmirəm, deyəsən, çox qəzetlərdə gedibdir. Mənə dedilər ki, deyəsən, bunu TURAN agentliyi yayıbdir.

Əli Həsənov (Prezidentin İcra Aparatının şöbə müdiri) : Cənab Prezident, bizimkilər bunu ermənilərin «Azq» qəzetindən götürüblər. Düşünmədən ki, bunun nəticəsi nə ola bilər, hamısını qəzetlərində çap ediblər.

Dilərə Seyidzadə (Prezidentin Katibliyinin rəisi) : Cənab Prezident, Livanda nəşr olunan «Muari» qəzetindən götürüblər.

Heydər Əliyev : Bilirsiniz, mən daha araşdırmaq istəmirəm ki, haradan götürüblər. Ermənilər bunu yaza bilərlər. «Nezavisimaya qazeta» da bunu yaza bilər. Başqa yerdə də yaza bilərlər. Amma bizim qəzetlər görək bunu yazmasınlar. Mən sizə və bütün o qəzetlərə bəyan edirəm, birincisi, biz İsraildən nəinki tank, heç bir tapança da almamışıq. Sizə bəyan edirəm ki, biz son 7-8 ildə heç bir yerdən bir dənə də tank almamışıq. Mən bunu sizə açıq-aydın bəyan edirəm. Bu, birincisi. İkincisi, əgər hardansa tank almışıqsa, bunu iqtidar özünü qorumaq üçün alıbdir, ya babası üçün alıbdir, ya atası üçün alıbdir? Bu bizim ordunun silahlandırılması üçün alınıbdir. Bunu kimsə yazır, bəs siz niyə bunu yazırsınız? Nədən ötrü yazırsınız? Bundan nə məqsəd daşıyırsınız? Qardaşlar, dostlar, axı belə olmaz. Bu, yeganə hal deyil, belə faktlar çoxdur.

Sən mənə Kanada haqqında demişdin. O nə idi? Bizim səfirlik də Kanadaya nota verdi.

Əli Həsənov : Guya Kanada səfirliyi Ermənistanın işğalçı olduğunu, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü pozmadığını, Naxçıvanın da Ermənistanla məxsus olduğunu Avropa Şurasına məlumat verib, yayıbdır. Bunu ermənilər yaymışdı. Bizimkilər də oradan götürüb mətbuatda yazmışdılar ki, guya Kanada Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, dövlətini tanımır. Bu, ermənilərin xeyrinə olan bir yazı idi. O məlumatı ermənilər yaymışdı.

Heydər Əliyev : Axı bunu da sən mənə deyirdin, ya kimsə deyirdi ki, bizim səfirlik Kanadaya müraciət edibdir. Kanada da deyib ki, bizdə belə şey yoxdur.

Əli Həsənov : Bəli, Xarici İşlər Nazirliyi, səfirlik müraciət etdilər. Onlar da dedilər ki, biz belə şey yaymamışıq. Bunu ermənilər yazıblar, sizin mətbuat da bunu yayıbdır.

Heydər Əliyev : Yaxud, götürüb bizim qəzetlərdə yazırlar: Azərbaycan, nə bilim, filan təşkilat tərəfindən terrorizmdə günahlandırılan dövlətlərin siyahısındadır. Yaxşı, ermənilər onsuz da bizi terrorizmdə günahlandırırlar. Biz də onları terrorizmdə günahlandırırıq. İndi bizim qəzet bunu yazanda nə məqsəd daşıyır? Dərdimiz budur. Amma mən sizə açıq-aydın deyim ki, heç bir dövlət Azərbaycanı terrorizmdə günahlandırmayıbdır. Nə bilim, hansısa ictimai təşkilat, ya qeyri-dövlət təşkilatı, fikir mərkəzi çox şey deyə bilər. İndi belələri çoxdur. Mən bunların heç birinə əhəmiyyət vermərəm. Amma belə şeyi götürüb, bizim qəzetlərdə yazmaq olmaz. Axı belə şey olmaz.

İndi korrupsiya mövzusu dəb olubdur. Həftədə bir-iki dəfə yazırlar ki, Azərbaycan korrupsiyada ən qabaqcıl yerlərdədir. Bunu kim deyir, hansı mərkəz müəyyən edir ki, korrupsiya harada çoxdur, harada azdır? Hansısa bir qəzet götürür, özü istədiyi kimi bir siyahı düzəldir. Onu da bizim adamlar götürüb dərc edirlər. Bununla nə demək istəyirlər?

Azərbaycanda korrupsiya var və biz bunu etiraf edirik. Bunu inkar etmirik. Mən bunu dəfələrlə demişəm və bu gün də deyirəm, korrupsiya ilə mübarizə aparırıq və aparacağıq. Amma korrupsiya təkə Azərbaycanla deyil, dünyanın hər yerində korrupsiya var.

Eyni zamanda bu bizə heç də bəraət qazandırmır ki, qonşu ölkədə korrupsiya var, bizdə də olmalıdır. Yox. Hər öz ölkəsinə cavabdehdir. Biz buna cavabdehik. Biz mübarizəni aparırıq. Amma dərd də bundadır

ki, Azərbaycanın iqtidarını, ya Azərbaycanı korrupsiyada günahlandırılanların özləri ən böyük korrupsiyaya bulaşmış adamlardır. Dərd burasıdır. Bu adamlar məşhurdur, məlumdur. Bunlar korrupsiyaya nə qədər bulaşmış adamlardılar.

Korrupsiya, korrupsiya, korrupsiya... Bilirsiniz, beləliklə Azərbaycanı ləkələmək nəyə lazımdır? Bizim dərdimiz var, gəlin, bu dərdimizlə özümüz məşğul olaq. Gəlin, bu dərdimizi biz aradan götürək. Gəlin əlimizi, qolumuzu çirməyək, bununla məşğul olaq. Amma bundan siyasi məqsədlərdən ötrü istifadə etmək lazım deyildir. Mən belə faktları çox görə bilərəm. Ancaq daha buna vaxt itirmək istəmirəm. Sadəcə, demək istəyirəm ki, bizim qəzetlərdə belə şeylər çoxdur. Mən arzu edirdim ki, bizim qəzetlər bu cür hallardan uzaq olsunlar.

Mən dünən Beynəlxalq Valyuta Fondunun nümayəndə heyətini qəbul edirdim. Onlar on gündür buradadırlar. Mənim onlarla görüşümü dövlət televiziyası qısa verdi. Mənə bu gün baş nazir məlumat verdi ki, onlar saat on birdə Maliyyə Nazirliyində mətbuat konfransı keçiriblər və orada Azərbaycanın iqtisadi vəziyyəti haqqında məlumat veriblər. Televiziya bunları yazmışdı, açıq-aydın verdi. Onlar deyirlər ki, Azərbaycanda iqtisadi islahatlar uğurla həyata keçirilir, makroiqtisadi göstəricilər günbəgün yaxşılaşır, Azərbaycanın iqtisadiyyatı inkişaf edir. Artıq yeddi ildir ki, Azərbaycanda inflyasiya yoxdur. Azərbaycanda iqtisadi inkişaf var. Bunlar hamısı faktlardır.

Müxalifətdən olan opponetlərimiz gecə-gündüz deyirlər ki, xalq səfəliyə düşüb. Bu təbliğat gedir. Amma xalq səfəliyə düşüb deyildir. Xalqın müxtəlif təbəqələri var. Bu da ki, indiki bazar iqtisadiyyatının təbii inikasidir. Bazar iqtisadiyyatı belə şərait yaradır. Bəli, get-gedə sahibkarlar, zəngin insanlar, iş adamları yaranır. Ətrafımızda tikilən evlər, villalar, nə bilim binalar – hamısı bunun nəticəsidir. Daha bunun qarşısını heç kəs ala bilməz və almamalıdır.

Normal yaşayan orta təbəqə yaranır. Kasıblar da var, yoxsullar da. Neçə vaxtdır biz Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə yoxsulluğun azaldılması haqqında proqramı müzakirə edirik və bunu da qəbul edəcəyik. Bu, Azərbaycanın reallığıdır. Bu reallığı biz heç vaxt inkar etmirik. Ancaq elə deyəsən ki, Azərbaycanda başdan-ayağa hamı səfəliyə düşüb. İndi mən sizdən soruşuram: siz səfəliyə düşülmü? Başqaları səfəliyə düşübümü? Yox. Səfəliyə düşən olanlar var. Amma bu, 95 faiz deyildir. Neçə faiz olduğunu müəyyən etmək lazımdır.

Bilirsinizmi, burada hörmətli TURAN agentliyinin rəhbəri də dedi ki, iqtisadiyyat 1998-ci ilə qədər aşağı düşübdür. Ona görə də qəzetlər alınmır. Bu səhv fikirdir. Mən dedim, bir də təkrar edirəm, siz özünüzdüşünün, qəzetlərə maraq niyə azalıbdır? Bu sizi düşündürməlidir.

Televiziya maraqlıdır. Niyə? Çünki televiziya ötrü pul vermir, heç nə etmir. Televiziya baxır, məlumat alır. Ancaq o məlumat ki, televiziya alır, bunu artıq qəzetdə oxumaq istəmir. Qəzetlərin, necə deyirlər, o ən gözəl dövrü keçdi. Mən belə hesab edirəm. İndi qəzetlər hansısa tədbirlər görməlidirlər ki, öz səviyyəsini o qədər yüksəlsinlər ki, onlar vətəndaşlar tərəfindən alınsınlar. Qəzetləri almırlar, ona görə yox ki, onların pulu yoxdur. Onda gələn baxmaq, Bakıda mağazalar ağızına qədər doludur. Bəs bu malları kim alır? Əgər alan yoxdursa, o malları gedib Avropa ölkələrindən, məsələn, İtaliyadan böyük xərc çəkərək buraya nə üçün gətirirlər? Gözəl mağaza düzəldibdir, oraya xərc qoyubdur. Gedir, İtaliyadan, Fransadan, Almaniyadan, başqa ölkələrdən malı alır, buraya gətirir, satır, pul qazanır.

Deməli, son məqsədi pul qazanmaqdır. Əgər pul qazanmasa, mağazaya xərc çəkməz. Pul qazanmasa, gedib İtaliyadan o malı gətirməz. Satdığı maldan qazanc götürdüynə görə, bunu edir. Bunların hamısı istehlak mallarıdır. Həm ərzaq məhsullarıdır, həm də paltarlar, ayaqqabıdır, avtomobildir, başqa şeylərdir.

Yadımdadır, vaxtilə, mən ilk dəfə Avropa ölkələrinə getmişdim. Gedib gördüm ki, mağazalarda heç kəs yoxdur. Hansı mağazaya girdimse, orada mənə dardırdılar ki, gəl bir şey al. Mağazaların vitrinlərində avtomobilləri gördüm, dedim ki, yaxşı, bu nə təhər şeydir. Bizdə hər şey qıtdır, görərkən hər şeyi gedib xahiş edib anbardan alasan, nə bilim, dükançıya artıq pul verəsən ki, sənə altdan nəse çıxarıb versin. Orada işə satıcı alıcıya yalvarır. İndi bizdə də belədir. İndi bizdə satıcılar yalvarırlar ki, gələn alın.

İndi siz deyirsiniz ki, reklam... Sovet hakimiyyəti vaxtı reklam yox idi. Nə üçün? Çünki reklama ehtiyac yox idi. Amma indi ticarət rəqabəti var. Hər şeyi istəyir, öz malını satsın. Ona görə də o reklama pul verir. İndi təşəvvür edin, o, malın alınmasına da, daşınmasına da, reklamına da pul verir. Nəyə görə? Son nəticəni əldə etmək, oradan qazanc götürmək üçün. Əgər o qazancı götürməsə, bunları etməz. Qazancı nə cür götürür? Alıcı var. Alıcı olmasa, qazanc götürə bilməz. Alıcı nə üçün alır? Onun vəsaiti var. Vəsaiti olmasa, ala bilməz. Mən deyə bilmərəm ki, hamı ge-

dib avtomobil alır, sizin öyninizdəki kostyumlardan geyinirlər. Yox. Elə mən də o cümlədən, sizinlə bərabər. Belədir. Ancaq belələri çoxdur. Məsələn, mən avtomobillə gedirəm, küçələrdə insanların öyn-başını, paltarını görürəm. Mən, necə deyirlər, bizim sovet dövründəki kimi köhnə, cırıq, yaxud da ki, nimdaş paltarada adam görmürəm.

Yadımdadır, 4-5 il bundan qabaq Türkiyənin doqquzuncu prezidentini hörmətli Süleyman Dəmirəl buraya gəlmişdi. Biz Xətai rayonundakı uşaq evinə getdik. Oradan qayıdanda yoldakı insanlara baxaraq dedi ki, onların paltarları, geyimləri yaxşıdır. Siz də deyirsiniz ki, vəziyyətiniz ağırdır. Mən dedim ki, hamı belə deyildir. Bu gün də deyirəm ki, hamı belə deyildir. Amma bu, küçələrdə görünür. Bir tərəfdən, bu, real həyatdır, ikinci tərəfdən də, beynəlxalq maliyyə mərkəzləri var – Dünya Bankı, Beynəlxalq Valyuta Fondu.

Azərbaycanın büdcəsinə, iqtisadiyyatına onların daim nəzarəti var. Azərbaycanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsində bu təşkilatlar bizə xeyli yardım ediblər. Bu gün də yardım edirlər. Biz bu yardımdan çox məmnunuq. Yardım ondan ibarət deyildir ki, onlar bizə kreditlər verirlər. Yox. İslahatların keçirilməsində onların məsləhətləri çox əhəmiyyətli. Onların fikirləridir ki, Azərbaycan – dünən bunu bəyan etdilər – MDB ölkələri içərisində öz iqtisadi göstəricilərinə görə hamıdan irəlidedir. Amma mən demirəm ki, bu bizim istədiyimiz səviyyədir. Yox. Amma hər şey müqayisədə müəyyən edilir. Biz özümüzü nə Fransa ilə, nə İtaliya ilə, nə İngiltərə ilə, nə ABŞ-la müqayisə edə bilərik. Biz özümüzü Gürcüstanla, Ermənistanla, nə bilim, Qazaxıstanla, yaxud Rusiya ilə müqayisə edə bilərik. Mən demirəm ki, bizim yaşayışımız onların hamısından yaxşıdır. Amma iqtisadi göstəricilər haqqında Beynəlxalq Valyuta Fondunun bizə verdiyi məlumatı sizə də deyirəm.

Bizim problemlərimiz çoxdur. Məsələn, haradasa elektrik enerjisi kəsildəndə hay-küy qaldırırlar, ANS də tez götürüb bu xəbəri verir: «15 adam yolu kəsdi, çünki elektrik enerjisi yoxdur». Təkcə ANS deyil, belə xəbərləri hamı verir. Mən bunun əleyhinə deyiləm, buna etiraz etmərəm. Çünki bəzən bunları mən bilmirəm, sizdən öyrənirəm. Ondan sonra baş nazirə zəng edirəm ki, bu niyə belədir. Amma bu, reallıqdır.

Azərbaycanda 5 min meqavatsaat elektrik enerjisi istehsal edilə bilər. Bizim elektrik stansiyalarının bir çoxu köhnədir, yarısı işləyə bilir, onların təmirə ehtiyacı var. Bu gün burada düzəldirsən, sabah orada xarab olur. Orada düzəldirsən, digərində xarab olur. Səhər işə gəlirəm,

deyirlər ki, orada iki blok sıradan çıxdı. O biri gün gəlirəm, deyirlər ki, bir blok burada sıradan çıxdı, iki gün fasilədir, təmir etmək lazımdır. Nə edək? Yaxşı olardı ki, bizim indi yeni elektrik stansiyalarımız olaydı. Amma biz Allahımıza şükür etməliyik ki, 1970-80-ci illərdə biz bu elektrik stansiyalarını yaratdıq. İndi bizim elektrik stansiyalarımız da, yanacağımız da var. Özümüz-özümüzü elektrik enerjisi ilə təmin edirik. Amma qonşu ölkələr, Gürcüstan, başqaları bundan məhrumdur.

Amma gəlin görək, biz elektrik enerjisini istehsal edirik, buna həddindən artıq yanacaq, qaz, ya mazut sərf edirik. Orada nə qədər insanlar çalışır, elektrik enerjisi hasil edib əhaliyə verirlər. Əvəzində nə alırıq? Heç bir şey! Bu il elektrik enerjisinin satışından 1,5 trilyon manat yığılmalı idik. Amma 243 milyard manat yığılmışdır. Təsəvvür edin... Demək olar ki, biz elektrik enerjisini camaata müftə veririk. Axı buna heç bir ölkə dözə bilməz!

İndi biz Bakı elektrik şəbəkəsini Türkiyənin bir şirkətinin idarəsinə veririk. Amma o buna daha dözməyəcəkdir. O, hər bir vətəndaşın mənzilində saygac qoyacaq, gəlib sayacaq, pulunu verməyənsə – heç, verməyənsə, enerjini kəsəcəkdir. Bütün ölkələrdə belədir. Məsələn, bizim qonşu, dost, özü də iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş Türkiyədə sən on gün, bir ay elektrik enerjisinin pulunu verməyənsə, gəlib kəsəcəkdir. Kasıbsan, dövlətlişən, şəhid ailəlişən, yaxud nə bilim, nəşən, fərqi yoxdur, kəsəcək, sənə elektrik enerjisi verməyəcəkdir. Bu belədir. Amma biz bunu edə bilmirik. Çünki neçə illərdir camaatı buna öyrətməmişik. İndi də bir balaca, necə deyirlər, dövlətin işini tənzimləməyə, maliyyə vəziyyətimizi yaxşılaşdırmağa başlayanda, qalxırlar ki, bəli, burada sosial problemlər var, sosial məsələlər var. Bəs nə edək?

İndi biz rayonların çoxuna qaz veririk. Bakını, demək olar ki, qazla tamamilə təmin edirik. Bəzi yerlərdə yenə də hansısa qurğu işdən çıxır, filan olur. Ancaq qazın pulunu ala bilmirik. Amma bu qazın hasilatına nə qədər xərc qoyulur. Qazın nəqlinə nə qədər xərc qoyulur. Onları işlədən adamların maaşına nə qədər pul sərf edilir. Bəs bunlar hardan gəlsin? Allaha şükür olsun ki, indi bizim neftimiz var. Amma bu nefti də görə biz hasil edib, ondan səmərəli istifadə edək. Onun gəlirini Azərbaycanın inkişafına yönəldək. Amma bunu edə bilmirik. Siz bunu başa düşməlisiniz. Cəmiyyət də bunu başa düşməlidir. Bizim cəmiyyəti bu işlərə, yəni bu vəziyyətə təcridən öyrətməyə kömək etməlisiniz. Yoxsa, hər dəfə iynə batırmaq yox.

Siz mənim yerimdə olun. Gəlin, mən bu yeri hər birinizə verməyə hazırım. O cümlədən, prezident vəzifəsi iddia edənlərə. Ancaq vəziyyət bundan ibarətdir. Onlar bu vəziyyəti bilmirlər və bilə də bilməzlər. Çünki bu vəziyyəti bilmək üçün bu işin içində olmaq lazımdır.

İndi biz Rusiyadan 4 milyard kubmetr qaz alırıq. Əvvəllər almırdıq, indi alırıq. Niyə? Çünki bizim neft satmaq imkanımız var. Nefti satırıq, ondan aldığımız vəsaiti veririk, qaz alırıq. Nə üçün? Əhalini təmin etmək üçün. Amma ona pul veririk. Nefti satırıq, neftdən gələn vəsaiti veririk, qaz alırıq, ondan isə heç bir şey ala bilmirik. Bax, bizim belə problemlərimiz çoxdur. Bilin... Bu, hamımızın problemi. Bizim cəmiyyətin, bizim xalqımızın problemi. Bizim hamımız görə yığışaq, bunları birlikdə həll edək ki, Azərbaycan get-gedə həqiqətən, doğrudan da, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkə olsun. Yoxsa, elə bu şeylərin üzərində biz dayanacağıq. Hər kəsin, necə deyirlər, istəyini yerinə yetirməyə çalışacağıq. Mətbuat bundan istifadə edib, bizi tənqid edəcək. Biz də bundan çəkinəcəyik ki, sabah, nə bilim, elektrik vermədin, küçələrə çıxacaqlar. Qaz vermədin, küçələrə çıxacaqlar. Onda bizim iqtisadiyyatımız irəliyə gedə bilməyəcəkdir.

Bu barədə, yenə də deyirəm, çox danışmaq olar. Ancaq hesab edirəm ki, bu gün mənim sizə çatdırdığım bu sözlər sizin üçün, hər halda, faydalı olar.

Yenə də deyirəm, heç kəsi məcbur etməyərəm ki, mən düşündüyüm kimi düşünsün, dediyim bu sözləri, mən anladığımı kimi anlasın. Hərə bu barədə müstəqildir. Hərə öz fikrinin sahibidir. Ancaq bu gün Azərbaycanın realığı bundan ibarətdir.

Mən Azərbaycanın bütün mətbuatını bir daha əməkdaşlığa dəvət edirəm. Sizi əməkdaşlığa dəvət edirəm. Hamını ədalətə dəvət edirəm. Hamını dostluğa, birliyə dəvət edirəm. Sağ olun.

RUSİYAYA DÖVLƏT SƏFƏRİNƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

24 yanvar 2002-ci il

– Mənim səfərim haqqında sizin məlumatınız var. Son günlər mətbuat, o cümlədən bizim özəl televiziya kanalları bu səfər barədə həddindən artıq məlumatlar verirlər ki, hansı məsələlər müzakirə olunaçaqdır. Ona görə bu barədə yeni məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Mənim mətbuat xidmətimin məlumatı verilibdir.

Bu, Rusiyanın prezidenti cənab Putinin dəvətidir və Azərbaycan Prezidentinin Rusiyaya dövlət səfəridir. Mən hesab edirəm ki, bu, Rusiya-Azərbaycan əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi, genişlənməsi üçün çox mühüm bir hadisədir. Mən Moskvağa bu hissiyyatlarla gedirəm.

S u a l : Cənab Prezident, səfər zamanı Moskvada yaşayan azərbaycanlıların statusu məsələsi ayrıca müzakirə ediləcəkmiki?

C a v a b : Bilirsiniz, mən heç bir şey demirəm, nə həll olacaq, nə olmayacaqdır. Bunları sabah görəcəksiniz. Mən hələ getməmişəm, amma televiziyanın biri deyir filan məsələ həll olunacaq, başqası deyir yox, filan məsələ həll ediləcəkdir. Ona görə də siz artıq hamısını demisiniz. Mən heç bir şey demirəm. Orada gedib nə həll edəcəyəm, məlum olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, son vaxtlar Rusiyada azərbaycanlıların qətlə yetirilməsi və həbs edilməsi müntəzəm hal alıbdir. Bu məsələ müzakirə olunacaqmiki?

C a v a b : Bilirsiniz, bunlar böyük karakter daşımıdır. Hər ölkədə hər cür cinayət var, cinayət edən də, xəsarət alan da, ölən də var. Rusiya böyük bir ölkədir, orada yüz minlərlə azərbaycanlı yaşayır. Onların əksəriyyəti Rusiyanın vətəndaşıdır, yaxud Rusiyanın vətəndaşı deyildir. Gedib birini vururlar, təkəcə azərbaycanlı deyil ki? Bunları şişirtməyin, bilirsiniz, problemə çevirməyin nə əhəmiyyəti var?

ANS kanalı hər gün, nə bilim, Moskvada hansısa xırda məhkəmə prosesini də verir. Yaxşı, bu, ANS kanalına layıqdirmi? O adamın şəxsiyyəti buna layıqdirmi? Onu narkotik maddələr üstündə həbs ediblər. İndi bu nədir ki, onu gündə çıxarıb göstərirsiniz? Ona görə mən sizdən,

jurnalistlərdən xahiş edirəm, bir az diqqətli olun. Xırda-xırda şeyləri götürüb göyə qaldırırsınız.

S u a l : Cənab Prezident, tək bəzək görüşünüzdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması məsələsi müzakirə ediləcəkmiki?

C a v a b : Bəli, bu, daim gündəlikdə olan məsələdir.

S u a l : Siz konkret olaraq nə gözləyirsiniz?

C a v a b : Sabah görərsən.

S u a l : Cənab Prezident, Moskva danışıqları Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizamlanması prosesinə hansı təsiri göstərə bilər?

C a v a b : Onu bu qız soruşdu, sən də soruşsan. Bunların hamısı ni siz yanvarın 26-da, mən buraya qayıdanda biləcəksiniz.

S u a l : Cənab Prezident, Avropa Şurasının Azərbaycana qarşı tutduğu qərəzli mövqeni necə izah edərdiniz?

C a v a b : Necə hesab edirəm, biz bunların hamısını demişik.

S u a l : Azərbaycanın Avropa Şurasındakı nümayəndə heyəti bildirmişdir ki, Avropa dövlətləri bu məsələdən öz məqsədləri üçün istifadə etmək istəyir. Ona görə də buna siyasi don geyindirilir. Sizin buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : Ay qızım, məgər sizin işiniz yoxdur, nədir? Yenə də deyəcəyəm. Bu Avropa Şurası məsələsi nədir ki, bütün mətbuat orqanları, özəl televiziya, xüsusən ANS televiziyası bunu müzakirə edirlər. ANS televiziyasını açırsan. – Avropa Şurasını, cinayətkarları göstərir ki, bunları buraxacaqlar, buraxmayacaqlar. Bunu bir gün etmək olar, iki gün etmək olar, üç gün etmək olar. Deməli, məqsəd nədir? Məqsəd odur ki, Avropa Şurası Azərbaycana qarşı mənfi xarakterli bir qərar qəbul etsin? Yoxsa məqsəd odur ki, Azərbaycan öz mövqələrini müdafiə etsin? Mən bunu anlamıram. Amma bu zamanda, bu dövrdə bu cinayətkarları gündə televiziya göstərmək, onları populyarlaşdırmaq, məşhurlaşdırmaq kimə lazımdır? Bu bizim milli mənafələrimiz üçün lazımdır?! Lazım deyildir. İndi hamının ağzına düşüb – Avropa Şurası, Avropa Şurası...

Biz Avropa Şurasının üzvüyük. Bizim münasibətlərimiz var. Onların bəzi tövsiyələri var. Biz onların bəzisini yerinə yetirmişik, bəzisi yerinə yetirilməyibdir. Bunlar müzakirə olunub qurtaracaqdır. Bunu bir aydır mətbuat səhifələrinə çıxarmısınız, özəl telekanallar bundan başqa bir şey vermirlər. Yaxşı, Azərbaycanda başqa bir problem yoxdurmu?

S u a l : Cənab Prezident, İrana səfərinizin vaxtı məlumdurmu?

C a v a b : Hələ müəyyən olunmayıbdır.

S u a l : Danışqlar zamanı Xəzərin hüquqi statusu ilə bağlı bir yenilik olacaqmı?

C a v a b : İndi mən sizə nə deyim. Deyim olacaq, ya olmayacaq? Görərsiniz.

S u a l : Cənab Prezident, İran tərəfi dəfələrlə viza rejiminin dondurulmasını istəyibdir. Sizin İrana səfəriniz zamanı bu məsələ müzakirə olunacaqmı?

C a v a b : Mən İrana səfər edəndə lazım olan məsələləri müzakirə edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, son vaxtlar dini şüarlar altında bir sıra piket və nümayişlər keçirirlər. Sizcə bu, sosial tələblərlə bağlıdır, yoxsa siyasi məqsəd daşıyır?

C a v a b : Siz onları görürsünüz, eşidirsiniz?! Mənə belə gəlir ki, bunların heç biri sosial məsələlərlə bağlı deyildir. Həmin o şüarlar – ya din pərdəsi altındakı şüarlar, yaxud müxalifət qüvvələrinin başqa şüarları, sosial problemlər, Dağlıq Qarabağ problemi adı altındakı şüarlar – bunlar onların pərdəsidir. Bunların arxasında onların öz şəxsi məqsədləri, hakimiyyət uğrunda mübarizə durur. Dediğiniz o dini şüarlardan özlərinin hansısa məqsədlərinə nail olmaq üçün istifadə edirlər.

S u a l : Cənab Prezident 2002-ci ilin Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli ilə bağlı danışıqlar ili olacağı bildirilir. Fransanın Prezidenti Jak Şirakin bu məsələnin həllinin Paris prinsipləri əsasında olacağı fikrinə münasibətiniz necədir?

C a v a b : Danışıqlar olacaqdır.

S u a l : Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin növbəti görüşü nə vaxt olacaqdır?

C a v a b : Bilirsiniz, olacaqdır. Amma görürəm sözünüz yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, piketlərin, nümayişlərin keçirilməsində xarici qüvvələr maraqlı ola bilərmı?

C a v a b : Sən onların içində olursan? Görürsən, yoxsa yox? Sizin, jurnalistlərin məqsədi respublikada müəyyən məsələlərin ədalətli araşdırılmasına kömək etmək olmalıdır. Sizin imkanlarınız çoxdur. Mən sizə müraciət edəyəm. Sağ olun.

İTAR-TASS AGENTLİYİNDƏ APARICI KÜTLƏVİ İNFORMASIYA NÜMAYƏNDƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ

26 yanvar 2002-ci il

Agentliyin baş direktorunun birinci müavini Mixail Qusman görüşü açaraq dedi:

– Biz Rusiyada dövlət səfərində olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevi Rusiyanın İnformasiya Teleqraf Agentliyində – İTAR-TASS-da salamlamağa ürəkdən şadıq. Bildiyiniz kimi, səfər sona yetir. Biz Heydər Əliyevdən səfərin nəticələrindən danışmağı xahiş etmişik. Heydər Əliyeviçi bu binada qəbul etmək bizim üçün, agentliyin əməkdaşları üçün xüsusilə xoşdur, çünki bu bina vaxtilə Nazirlər Sovetinin qərarına uyğun olaraq, Sovet İttifaqı hökuməti sədrinin birinci müavini Heydər Əliyeviçi Əliyevin sərəncamı ilə tikilmişdir. Sizə hətta balaca bir sırr da açacağam: bu gün Heydər Əliyeviçi binamızın bəzək daşları arasında Azərbaycan daşını görüb tanıdı. Doğrudan da, binanın bəzək işlərində Azərbaycandan gətirilmiş daşlardan istifadə olunmuşdur. Ona görə də biz Heydər Əliyeviçi burada xüsusi səmimiyyət və xüsusi sevinclə qəbul edirik.

Heç kimə sırr deyil ki, Moskva Heydər Əliyeviçi üçün yad bir şəhər deyildir. Əgər etirazımız yoxdursa, Heydər Əliyevdən səfərin yekunları, Rusiya prezidenti ilə görüşləri barədə danışmağı xahiş edək, sonra isə prezidentdən suallarımıza cavab verməyi xahiş edərək.

Heydər Əliyev : Mənim dostlarım, ilk öncə, mən sizi salamlayıram. Təsəvvür etməzdim ki, bu qədər foto və telekamera görəcəyəm. Görün nə qədərdir! Mən bu görüşə şadam. Doğrudur, burada görüşmək təklifini çoxdan almışdım, amma buna heç cür vaxt tapa bilmirdim. Bir də ki, bunun belə maraqlı olacağını, sizin buraya topladığınızı təsəvvürmə gətirmirdim. Düşünürdüm ki, gələcəyəm, oturub danışacağım. Amma bir görün, burada nə qədər jurnalist var. Hər bir jurnalist isə bütöv bir ölkədir. İndi jurnalistlər elə nüfuzla, elə statusla malikdirlər ki, onlarla mütəlq görüşmək, onlara hörmət etmək lazımdır.

Əlbəttə, sizi ilk növbədə səfər maraqlandırır. Yəqin ki, kütləvi informasiya vasitələri mənim səfərim, keçirdiyimiz görüşlər haqqında

məlumat vermişdir. Mən son dərəcə məmnunam, ilk növbədə Rusiya-ya dövlət səfərinə gəlmək barədə dəvətinə görə Rusiya prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinə minnətdaram. Səfər artıq baş tutmuşdur, bizim çoxlu görüşümüz olmuşdur. Mən Prezident Vladimir Vladimiroviç Putinin evində onunla təkbətək görüşdüm, dünən çoxlu görüşlərimiz Prezident Putinlə təkbətək, sonra isə geniş tərkibdə görüşdük, Azərbaycan nümayəndə heyətinin və Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə qəbul təşkil edildi. Bir sözlə, təşkilatı baxımdan hər şey çox yüksək səviyyədə idi.

Mən qonaqpərvərliyə, səmimi, mehriban görüşlərə, diqqətə görə Rusiya Prezidentinə son dərəcə minnətdaram. Ən başlıcası isə, əlbəttə, bütün məsələlər barəsində açıq, dostcasına söhbətə görə minnətdaram. Biz bir çox məsələlərə dair fikir mübadiləsi etdik. Sözsüz ki, bizi ilk növbədə Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin vəziyyəti maraqlandırır. Biz bu məsələləri təhlil etdik. Deməliyəm ki – dünən ziyafətdə də bu məsələyə toxundum – Azərbaycanın müstəqillik əldə etdiyi, suveren Rusiya və Azərbaycan dövlətləri arasında diplomatik əlaqələrin yarandığı bu 10 il müddətində ölkələrimiz arasında münasibətlər qurulmuş, lakin bu münasibətlər heç də həmişə hamar olmamışdır. Problemlər, çətinliklər, maneələr var idi. Lakin biz həmişə irəliləmişik və bu proses yüksələn xəttlə getmişdir. Amma ötən ilin əvvəllərində Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinin Azərbaycana səfəri bu prosesə xüsusi təkan verdi. Bu, Rusiya Prezidentinin müstəqil Azərbaycana ilk səfəri idi. Belə bir fakt da bizim üçün xoşdur ki, bu, prezident seçildikdən sonra Vladimir Putinin ilk səfəri idi. Mən onun MDB ölkələrinə ilk rəsmi səfərini nəzərdə tuturam. Bu səfər, əslində, dönüş məqamı oldu və qarşılıqlı münasibətlərimizdə yeni mərhələ açdı. Ötən bir il ərzində biz bütün sahələrdə dövlətlərarası münasibətlərimizi intensivləşdirməyə və dünən görüş zamanı bir yerdə müşahidə edə bildiyimiz nəticələrə nail olduq.

Əvvəla, bu görüşlər, söhbətlər, fikir mübadilələri, ikincisi də, sənədlərin imzalanması. Rusiya Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı da biz çox mühüm sənədlər imzalamışdıq, dünən də çox mühüm dövlətlərarası sənədləri imzaladıq. Bu, ilk növbədə 2010-cu ilədək dövr üçün Rusiya ilə Azərbaycan arasında uzunmüddətli iqtisadi əməkdaşlıq haqqında müqaviləni və həmin müqavilə ilə əlaqədar iqtisadi xar-

rakterli digər sazişləri, uzun illər boyu razılığa gələ bilmədiyimiz Qəbələ RLS-in statusu haqqında sazişi vurğulamaq istəyirəm. Dünən biz bu stansiya barədə saziş imzaladıq. Bildiyiniz kimi, biz bu radiolokasiya stansiyasını 10 il müddətinə Rusiyaya icarəyə verdik, bu prosesi başa çatdırdıq və bir sıra digər mühüm sənədlər imzaladıq. Ən başlıcası isə, biz fikir mübadiləsi edərək, bir il bundan əvvəl Prezident Putin respublikamızda səfərdə olandakı kimi, belə bir yekdil fikrə gəldik ki, hazırda münasibətlərimiz yaxşı səviyyədədir. Biz müxtəlif istiqamətlərdə – həm iqtisadi, həm mədəni, həm də humanitar sahələrdə münasibətlərimizi daha intensiv inkişaf etdirməliyik. Mən bizim münasibətlərimizi səciyyələndirən hansısa konkret fakt gətirmək istəmirəm, siz onları bilirsiniz. Mən yalnız dediklərimlə kifayətlənirəm.

Mən Bakıya böyük məmnunluq hissi ilə qayıdaram. Bir daha demək istəyirəm ki, bizim səfərimizə, nümayəndə heyətimizə, şəxsən mənə son dərəcə böyük diqqət göstərildi. Bütün bunlar, əlbəttə ki, Rusiya-Azərbaycan əlaqələrinə Rusiyanın münasibəti ilə bağlıdır.

Rusiyanın münasibəti isə, hesab edirəm ki, çox yaxşıdır. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Mən sizin suallarınıza cavab verə bilərəm.

S u a l : Bu, Azərbaycan Prezidentinin Rusiyaya ilk dövlət səfəridir. Siz siyasi tərəfdaşlığın vəziyyətini yüksək qiymətləndirdiniz. Lakin münasibətlərin hansı formatda olmasına çalışırsınız? Prezident Putinlə söhbətlərinizin yekunu barədə nə deyirdiniz?

C a v a b : İlk növbədə biz bir daha təsdiq etdik ki, münasibətlərimiz strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır. Biz bir il öncə Bakıda və bu gün də qəti razılığa gəlmişik ki, münasibətlərimizi strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə tam qaldırmaq üçün əlimizdən gələni edəcəyik. Təbii ki, bu, bir çox məsələlərə aiddir və biz bu məsələlərdə əməkdaşlıq etməliyik.

S u a l : Siz Qafqaz regionundakı vəziyyəti necə qiymətləndirirsiniz və Sizin fikrinizcə, onu sabitləşdirmək və ümumi problemləri aradan qaldırmaq üçün hansı tədbirlər görülməlidir?

C a v a b : Bilirsinizmi, Qafqaz regionunda vəziyyət kifayət qədər mürəkkəbdir. O, ilk növbədə, hərbi münaqişələrə görə mürəkkəbdir. Dağlıq Qarabağ üstündə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında hərbi münaqişə, gürcü-abxaz, Cənubi Osetiya münaqişələri var, Çeçenistanda münaqişə mövcuddur. Qafqazda vəziyyəti də bu müəyyənləşdirir. Qafqaz çox mühüm regiondur və Qafqazda sabitlik, sülh və təhlükəsizliyin

olmasının ölkələrimiz üçün böyük əhəmiyyəti var. Mən Cənubi Qafqaz ölkələrini və Rusiyanı nəzərdə tuturam. Odur ki, bu məsələ daim bizim diqqət mərkəzimizdədir və dünən Prezident Putinlə məsələləri müzakirə edərkən biz buna böyük diqqət yetirdik. Yeri gəlmişkən, mənim köməkçilərim hesablamışlar ki, Vladimir Vladimiroviç Rusiya Prezidenti seçildikdən sonra keçən qısa müddət ərzində biz 16 dəfə görüşmüşük. Demək olar ki, bu görüşlərin hamısında biz Qafqazla bağlı məsələləri müzakirə etmişik.

S u a l : Xəzərin statusu ilə bağlı məsələ müzakirə olundumu?

C a v a b : Bilirsiniz, dünən fikir mübadiləsi və söhbətlərimiz zamanı məhz bu da mühüm məsələlərdən biri idi. Bir il öncə, prezident Putin Bakıda rəsmi səfərdə olarkən biz Rusiya ilə Azərbaycan arasında Xəzərdə əməkdaşlığın prinsipləri haqqında bəyanat imzaladıq. Rusiya ilə Qazaxıstan arasında da belə bir bəyanat imzalanmışdır. Bir neçə ay əvvəl, noyabrda, mən Moskvada, MDB ölkələrinin sammitində olarkən biz prezident Nazarbayevlə Qazaxıstan ilə Azərbaycan arasında Xəzərdə əməkdaşlığın prinsipləri haqqında saziş imzaladıq. Beləliklə, üç Xəzəryanı dövlət Xəzərdə əməkdaşlığı həyata keçirmək üçün daha aktual saydığımız prinsiplərlə razı olduğunu bildirmişdir. Rusiya da, biz də Türkmənistanla danışıqlar aparırıq. Sözsüz ki, bu danışıqlar digər Xəzəryanı ölkələrin də mövqeyini razılaşdırmaq üçün həmin dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin müavinləri səviyyəsində aparılır.

Hər halda, dünən biz böyük bir məsələ haqqında razılığa gəldik. Bir il əvvəl biz prinsiplər haqqında bəyanat imzalamışdıq. Rusiya və Qazaxıstan sektorları – Qazaxıstan və Rusiya sektorları arasında konkret orta xətt haqqında artıq razılığa gəlmişlər. İndi isə biz Rusiya ilə Azərbaycan arasında orta xəttin müəyyənləşdirilməsinə başlamaq barədə razılığa gəlmişik. Artıq bundan sonra üç Xəzəryanı dövlətin dənizin dibindən, onun mineral ehtiyatlarından istifadəsi məsələsi ümumən həll edilmiş olacaqdır. Düşünürük ki, biz bütün Xəzəryanı ölkələrin razılığına nail olmaq üçün bundan sonra da lazımı iş aparmalıyıq. Hesab edirik ki, biz buna nail ola biləcəyik. Bunun nə qədər vaxt aparacağını söyləmək isə mənim üçün çətindir.

S u a l : Siz Müstəqil Dövlətlər Birliyinin gələcəyini, habelə MDB və digər regional təşkilatlar çərçivəsində Moskva ilə Bakı arasında əməkdaşlığın istiqamətini necə görürsünüz?

C a v a b : Bilirsiniz ki, biz bu yaxınlarda MDB-nin yaradılmasının 10-cu ildönümünü qeyd etdik. Hamı belə bir yekdil rəydə oldu ki, MDB, yəni bu təşkilat, onun yaradılması özünü doğruldur. Biz böyük yol keçmişik. Ancaq mən deməliyəm ki – bu təkcə mənim fikrim deyil, həm də həmkarlarımdan rəyidir – Vladimir Vladimiroviç Putin Rusiya Prezidenti seçildikdən sonra və biz onu MDB Dövlət Başçıları Şurasının sədri seçdikdən sonra MDB-nin fəaliyyətində böyük dinamizm və Birlik ölkələrinin bərabər hüquqlu, qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlığı üçün MDB-də daha konkret, əməli iş görüldüyünü və şərait olduğunu görürük. Ona görə də hesab edirəm ki, son illər MDB-nin fəaliyyətinin daha səmərəli dövrüdür. Əgər fəaliyyətimizi məhz bu ruhda davam etdirsək – zənnimcə, bu əsasda daha yaxşı əməkdaşlıq edə bilirik – onda MDB-nin böyük gələcəyi var. Odur ki, biz, yəni Azərbaycan, öz tərəfimizdən MDB-də fəal əməkdaşlığa hər vasitə ilə kömək göstərəcəyik.

S u a l : Siz Rusiya ilə Azərbaycan arasında ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bilirsinizmi, hesab edirəm ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasında ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq yaxşı səviyyədədir. Hər halda, bizim xarici ticarət dövriyyəmizdə Rusiya birinci yer tutur. Doğrudur, ötən ilin axırlarında əmtəə dövriyyəsinin bir qədər azaldığı müşahidə edildi, ancaq bu, necə deyərlər, yeni vergi qanunları ilə bağlıdır. Bunun ticarət və əmtəə dövriyyəsinin səviyyəsinə prinsiplial aidiyyəti yoxdur. Biz ticarətdə və əmtəə dövriyyəsinə Rusiyaya ən mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Əmtəə dövriyyəsinin genişləndirmək üçün böyük imkanlar var. Məhz bu məsələ dünən danışıqlarımızda, söhbətlərimizdə əsas yerlərdən birini tuturdu və hər iki tərəf əmtəə dövriyyəsinin genişləndirməyin zəruri olduğunu bildirdi. Dünən biz məhz əmtəə dövriyyəsinin daha da genişləndirilməsinə hansı sahələrdə, hansı yolla nail ola biləcəyimiz barədə danışdıq.

Məsələn, bizdə metro var və ondan ötrü yeni vaqonlar almaq istəyirik. Vəsaitimiz isə yox idi. Rusiyadan kredit götürüb Mıtişşi zavodundan metropolitenimizə 20 vaqon almaq üçün Rusiya ilə razılıq əldə etdik. Rusiya bu məqsədlə öz büdcəsində bizim üçün kredit ayrılmasını nəzərdə tutmuşdu. Lakin biz vaqonları almaq üçün öz büdcəmizdə 8,5 milyon dollar nəzərdə tuta bildik. Dünən mən bu barədə dedim. Yaxın vaxtlarda biz həmin vaqonları alacağıq. Bu, Rusiya ilə Azərbaycan ara-

sında ticarət və əmtəə dövriyyəsinin böyük imkanlarından xəbər verən bir faktıdır.

S u a l : 11 sentyabr hadisələri bütün dünyada vəziyyəti kökündən dəyişdi. Əfqanıstandakı antiterror kampaniyasının gedişini və orada vəziyyətin nizamə salınması perspektivlərini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bilirsinizmi, hesab edirəm ki, 11 sentyabr hadisələrindən sonra Əfqanıstandakı antiterror kampaniyasının gedişi və bütövlükdə antiterror fəaliyyəti məhz həmin hadisələrdən sonra yaranmış vəziyyətdə uyğundur. Hesab edirəm ki, bu tədbirlər görülməli idi və onlar görülmüşdür. Həmin tədbirlər öz nəticələrini vermişdir. Ancaq beynəlxalq terrorizmlə mübarizə bununla qurtarmır. Əfqanıstanda aparılmış əməliyyatın beynəlxalq terrorizmə son qoyduğunu demək olmaz. Biz terrorizmin mənfi təsirini öz üzərimizdə hiss edirik. Beynəlxalq terrorizm təkcə terrorçuların qəddar hücumuna məruz qalmış Birləşmiş Ştatlar üçün deyil, bütün ölkələr üçün də təhlükəlidir. Ona görə də biz lap əvvəldən antiterror əməliyyatında iştirak etməyə hazır olduğumuzu və tamamilə bu koalisiyada olduğumuzu bildirmişdik, öz tərəfimizdən hər şeyi edirik və edəcəyik.

Azərbaycanda biz terrorizmin ölkəmizə vurduğu zərəri, terrorizmlə və xüsusən beynəlxalq terrorizmlə mübarizəni gücləndirməyin zərurətini xüsusilə hiss edirik.

RUSİYA FEDERASIYASINA DÖVLƏT SƏFƏRİNDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

26 yanvar 2002-ci il

– Mən bu gün ikinci dəfədir jurnalistlərlə görüşürəm. Biri Moskva-da olubdur, İTAR-TASS-a getmişdim, Moskvanın böyük bir jurnalist dəstəsi ilə görüşdüm, onlarla danışdım. Mənim bu səfərim haqqında onlara da bəzi məlumatlar verdim. İndi siz də gəlmisiniz, yəqin maraqlanırsınız.

Mən iş yoldaşlarımla danışanda gördüm ki, səfərim haqqında televiziya daha çox məlumat veribdir, nəinki mən indi deyə bilərəm. Çünki mən bəzi şeyləri deyirəm, amma görürəm onlar mən demək istədiyimdən çox bilirlər. Çünki televiziya hamısını veribdir. Ona görə güman edirəm, siz də eşitmişiniz və təkrar etməyə ehtiyac yoxdur.

Mənim bu səfərimi, bizim görüşlərimizi, danışqlarımızı, aparılan söhbətlərimizi Moskva televiziyası çox geniş işıqlandıırıbdir. Sadəcə, onu deyə bilərəm ki, bu səfər Azərbaycan üçün çox əhəmiyyətlidir. Birincisi, Rusiya dövləti, Rusiyanın Prezidenti Azərbaycan Prezidentini dövlət səfəri səviyyəsində Rusiyaya, Moskvaya dəvət edibdir. Bu status, dəvət də dövlət səfərinə aid olan bütün tələblərə uyğun həyata keçirilmişdir. Yəqin ki, siz televiziya ilə bunu görmüsünüz. Təbii, hamısını görə bilməmişiniz, amma gördükləriniz sizdə müəyyən təəssürat yaradır. Bu, görünən tərəfidir.

O biri tərəfi isə, bizim görüşlərimiz, danışqlarımızdır. Mənim gəldiyim gün, yanvarın 24-də prezident Putinlə onun evində iki saata qədər təkbətək danışqlarım oldu. Səhəri gün Kremldə yenə də təkbətək görüşdük. Ondan sonra nümayəndə heyətləri də görüşdülər, sənədləri imzaladıq, mətbuata məlumat verdik. Dünən axşam Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə Kreml sarayında böyük ziyafət verdilər.

Mən bu gün xarici işlər naziri İvanov ilə ayrıca görüşdüm. Dünən hökumətin sədri cənab Kasyanov ilə də ayrıca görüşmüşdüm. Bu gün də İTAR-TASS-da görüşdüm. Bizim Beynəlxalq Bankın Moskvada nümayəndəliyi açılırdı. Gedib oranı da ziyarət etdim və sonra da buraya gəlmişəm.

Mən səfərin nəticələrindən çox məmnunam. Çünki birincisi, bi-zi maraqlandıran, hər iki tərəfi maraqlandıran məsələləri çox ətraflı müzakirə etdik. Qafqazdakı vəziyyəti müzakirə etdik. Beynəlxalq məsələlər haqqında fikir mübadiləsi apardıq. Bunlar hamısı bizim üçün çox vacibdir. Çünki bir çox məsələlərdə biz öz mövqelərimizi bildirməliyik və Rusiyanın mövqeyini bilməliyik. Ona görə də bu, çox vacibdir və çox da əhəmiyyətlidir. İkincisi, bütün bu danışıqların nəticəsində, əvvəlcədən aparılmış hazırlığın nəticəsində biz çox əhəmiyyətli sənədlər imzaladıq.

Prezident Putin və mən bizim əlaqələrimiz haqqında, əlaqələrimizin məzmunu və prinsipləri haqqında birgə bəyanat imzaladıq. Sonra uzunmüddətli əməkdaşlıq üçün, 2010-cu ilə qədər Rusiya-Azərbaycan iqtisadi əməkdaşlığı haqqında müqavilə imzaladıq və ona əlavə olaraq, başqa iki sənəd imzaladıq. Nəhayət, Qəbələ radiolokasiya stansiyası haqqında saziş imzaladıq, başqa məsələlər barəsində də sazişlər imzaladıq. Bunların hamısı Azərbaycan üçün çox əhəmiyyətli sənədlərdir və hesab edirəm ki, bunlar eyni zamanda, Rusiya-Azərbaycan əməkdaşlığının inkişaf etməsinə çox böyük təkan verir.

Səfərin nəticəsi olaraq, mən bəyan etmək istəyirəm ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı əməkdaşlıq yüksək səviyyədədir. Keçən il prezident Putinin Azərbaycana gəlməsi və onun Azərbaycana səfərindən sonra aparılan işlər, bunların nəticəsində dünənki görüşlərimiz və imzaladığımız sənədlər – hamısı birlikdə bizim onillik diplomatik əlaqələrimiz dövründə Rusiya-Azərbaycan əlaqələrini ən yüksək səviyyəyə qaldırıbdir. Bu da bizim milli mənafeyimizə, milli maraqlarımıza tamamilə cavab verən bir haldır. Ona görə biz bundan məmnun olmalıyıq. Bunun əsasında hesab edirəm ki, Rusiya ilə bütün sahələrdə, əsas sahələrdə əlaqələrimizi daha da inkişaf etdirməliyik. Güman edirəm ki, bundan həm Rusiya, həm də Azərbaycan böyük fayda götürəcəkdir. Sizə yenə də deyirəm, biz öz milli maraqlarımızı təmin etmək üçün bu yol ilə davam etməliyik.

S u a l : Cənab Prezident, Qəbələ radiolokasiya stansiyasını icarəyə götürməklə Rusiyanın Azərbaycanda hərbi obyekt əldə etməsi haqqında fikirlər dolayır. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : Birincisi, Qəbələ radiolokasiya stansiyası 10 ildir Rusiya tərəfindən istifadə olunur. İndi isə biz həmin 10 il istifadə olunan

Qəbələ stansiyasına, sadəcə, müəyyən hüquq verdik. Yəni sənəd imzaladıq, onu icarəyə verdik.

Mənim 1997-ci ilin iyulunda Rusiyaya rəsmi səfərim zamanı biz Rusiya ilə bütün borclarımızı aradırib sıfır həddinə çıxmışdıq. Yəni bizim onlara o vaxta qədər olan borcumuzu, onların bizə olan borclarını müəyyən etdik və bu, sıfır həddində idi. Ona görə 1997-ci ildən sonra onlar Qəbələ stansiyasından istifadə etmək üçün ildə 6 milyon 200 min dollar bizə borcludurlar. Beləliklə, bizə 31 milyon dollar borcludurlar. Beləliklə, biz Qəbələ stansiyasından ildə 13 milyon dollar fayda götürəcəyik. Amma indiyə qədər Qəbələ stansiyası durub orada, istifadə olunub və biz heç bir şey əldə etməmişik.

İkincisi, indi, müqavilə imzalanandan sonra biz Qəbələ stansiyasında birgə monitoring aparacağıq, vəziyyəti öyrənəcəyik. Onlar da oradan arxayınlıqla istifadə edəcəklər və onun ətrafı daha da yaxşı olacaqdır. Onu da nəzərə almalısınız ki, orada 1300 Azərbaycan vətəndaşı işləyir. Özü də yüksək maaş alırlar. Bunu da nəzərə almaq lazımdır. Ona görə hesab edirəm ki, bu məsələdə həm Azərbaycanın maraqları, həm də Rusiyanın maraqları təmin olunubdur. Çox yaxşı müqavilədir.

S u a l : Cənab Prezident, bu müqavilənin Azərbaycan ilə Rusiya arasında digər sahələrdə əməkdaşlığa, o cümlədən Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsinə müsbət təsiri olacaqmı?

C a v a b : Bilirsiniz, hər müqavilənin özünün məqsədi var. Bir müqavilənin o biri məsələyə təsiri olacaq, olmayacaq, bunu ölçmək mümkün deyildir. Mən istəməzdim ki, bunları bir-biri ilə bağlayaq.

S u a l : Cənab Prezident, Xəzərin statusu məsələsində keçmiş SSRİ ölkələrinin bir mövqedən çıxışı etdiyi bildirilir. Bu məsələdə İran olmadan, hansısa razılışma əldə edilə bilərmi?

C a v a b : Siz bilirsiniz ki, mən heç vaxt həmişə qabağa qaçmağı sevmirəm. Nə ola bilər, mən bunu heç vaxt demirəm. Bu sizsiniz ki, hər dəfə müəyyən mülahizələr söyləyirsiniz, ondan sonra da mübahisə aparırsınız. Onu deyər bilərəm ki, görüşlərimiz nəticəsində, mənim Prezident Putinlə danışıqlarım nəticəsində biz bu barədə də irəliləyirdik.

Bilirsiniz ki, bir il bundan öncə biz Rusiya ilə Azərbaycan arasında Xəzərdən istifadə olunmasının prinsipləri haqqında, Xəzərin dibinin mineral ehtiyatlarından istifadə edilməsi haqqında bir sənəd imzaladıq. Belə bir sənədi Moskvada Qazaxıstanla da imzaladıq. Xətinizdədir ki, yayda Soçidə olanda biz üçümüz – Rusiya prezidenti, Qazaxıstan

prezidenti, Azərbaycan Prezidenti Xəzərdən istifadə haqqında bir bəyanat da verdik. İndi bunlar hamısı bir də təsdiq olundu və biz irəliyə getdik. Prezident Putinlə mən razılaşdıq. Hər iki tərəfə tapşıracağıq. Biz prinsiplər haqqında sənəd imzalamışıq. Amma orta xətti müəyyən etmək lazımdır.

Məsələn, prezident Putin mənə dedi ki, Qazaxıstanla Rusiya arasında orta xətti artıq razılaşırdıqlar və sənəd də imzalanacaqdır. Biz də Rusiya ilə orta xətti müəyyən edirik. Beləliklə, biz irəliyə gedirik. Güman edirəm ki, o biri ölkələr də bir-biri ilə danışıacaq – bizimlə danışıqlar, Rusiya ilə danışıqlar. Hesab edirəm ki, Xəzəryanı ölkələr nəhayət, bu sahədə beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanan razılığa gələ biləcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı hər hansı bir müzakirə aparıldı mı?

C a v a b : Çox müzakirə aparıldı. Bilirsiniz, mən demək olar ki, prezident Putinlə təkbətək də, nümayəndə heyəti ilə birlikdə də danışıqlarımızın çox hissəsini Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunmasına həsr etdim. Orada dedim, yaqın bunu televiziya veriblər, ya verəcəklər. Dedim ki, Azərbaycan cəmiyyəti Rusiyaya çox böyük ümid bəsləyir və belə fikirləşir ki, Rusiya bu məsələni həll edə bilər, Rusiya bu məsələnin aradan qaldırılmasında həlledici rol oynaya bilər. Azərbaycanın cəmiyyətində belə ümidlər var. Dedim, mən də belə fikirdəyəm ki, bu məsələnin həll olunmasında Rusiya çox həlledici rol oynaya bilər. Mən bunların hamısını demişəm və danışışam.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Rusiyada olanda ATƏT-in Minsk qrupunda Rusiya tərəfdən həmsədr Nikolay Qribov belə bir bəyanat verdi ki, prezidentlər kompromisə getməyə artıq razıdırlar. Təkcə ictimaiyyəti buna hazırlamaq qalır. Bu fikrə münasibətiniz necədir?

C a v a b : Bilirsiniz, mən orada Qribovu görmüşəm. Qribov dünən də bizim yanımızda idi. Onu bir necə dəfə görmüşəm, mənə belə bir şey deməyibdir. Bilmirəm harada deyibdir.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Rusiya əvvəllər deyirdi ki, bu məsələni Azərbaycan və Ermənistan özləri həll etsin. Ancaq Sizin Moskvaya səfərinizdən, prezident Putinin danışıqlarından da gördünüz ki, Rusiya bu sahədə müsbət rol oynamaq istəyir. Rusiyanın fikrini dəyişməsi nədən ola bilər?

C a v a b : Əziz dostum, bilirsiniz, Rusiya da belə deyir, Amerika da belə deyir, Fransa da belə deyir, bizim qardaşımız Türkiyə də belə deyir ki, bu məsələni özünüz həll edin, siz, yəni Ermənistan prezidenti və Azərbaycan Prezidenti hansı qərarı qəbul etsəniz, biz onu dəstəkləyəcəyik. Bu fikri həmişə deyirlər və bu dəfə də deyiblər. Amma mən bu dəfə çalışırdım Rusiyaya inandırım ki, biz iki prezident çalışırıq, yəni çalışırıq deyəndə, bir yerdə çalışmırıq, Ermənistanın öz marağı var, bizim də öz marağımız var. Amma görüşlərdə hiss edirəm ki, Ermənistan tərəfi də, Azərbaycan tərəfi də bu məsələnin həll olunmasını istəyir. Ancaq hələ ki, bunu həll edə bilməmişik. Ona görə mən indi prezident Putinlə danışırkən ondan xahiş edirdim ki, Rusiya bu barədə əlavə addımlar ata bilsin. İndi bilmirəm, nə olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, 907-ci düzəlişin ləğvi Azərbaycan-Amerika münasibətlərində hansı üstünlüklər yarada biləcəkdir? Dünən Prezident Buş həmin sənədə imza atıbdır.

C a v a b : Siz özünüz bilirsiniz, neçə ildir – 1992-ci ildən 907-ci düzəliş mövcuddur. Biz də çalışırıdık ki, onu götürsünlər. Bunun daha çox siyasi əhəmiyyəti var. Ola bilər, vaxtilə, bizim hansısa yardıma ehtiyacımız olanda bunun iqtisadi əhəmiyyəti var idi. İndi bizim o yardıma o qədər də böyük ehtiyacımız yoxdur. Amma bunun siyasi əhəmiyyəti böyükdür. Mən çox məmnunam ki, nəhayət, Amerikanın prezidenti cənab Buş bu 907-ci düzəlişi dayandırdı. Bu yaxşı haldır.

S u a l : Cənab Prezident, Avropa Şurasının son qətnaməsini necə dəyərləndirirsiniz? Siz burada olmayan vaxt Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iclası Azərbaycana qarşı qətnamə qəbul etmişdir.

C a v a b : Necə dəyərləndirirəm, əlbəttə, istəməzdik ki, belə qətnamə qəbul olunsun. Yəqin oradakı proseslər haqqında sizin məlumatınız var. Burada iş yoldaşlarım danışdılar ki, televiziya bu barədə geniş məlumat veribdir. Bunda bir faciə, heç bir şey yoxdur. Mən hesab etmirəm ki, burada bir problem var. Narahat olmayın, heç kəs narahat olmasın. Bəzi adamlar var, onlar da narahat olmasın.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin Moskvaya səfəriniz ərəfəsində Rusiya Federal Sərhəd Xidmətinin başçısı Totski narahatlığını bildirmişdi ki, NATO Rusiya sərhədlərinə getdikcə daha çox yaxınlaşır, eyni zamanda, Azərbaycana və Gürcüstana yaxınlaşır. Dünənki görüşdə o da iştirak edirdi. Orada bu məsələyə toxunuldumu?

C a v a b : Mən onun bu barədə dediyini eşitməmişəm. Yeri gəlmişkən, o bizim xarici işlər naziri ilə birlikdə sərhəd nümayəndələrinin fəaliyyəti haqqında saziş imzalamışdır. Mən ondan heç nə eşitmədim. Əgər o demişdirsə, ondan soruşun, mən bilmirəm.

S u a l : Azərbaycanın hava hücumundan müdafiə sisteminin Rusiya tərəfindən modernləşdirilməsinin mümkünlüyü məsələsi müzakirə edildimi?

C a v a b : Biz bu məsələyə toxunmamışıq.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın iki böyük şirkəti Bakı-Ceyhan neft kəmərinin tikintisinə qoşulacağını açıqlamışdır. Rusiya rəsmilərinin mövqeyi necədir, bu məsələ ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı mı?

C a v a b : Bilirsiniz, bu elə bir məsələ deyil ki, biz bu barədə fikir mübadiləsi aparaq. Çünki əgər Rusiya şirkətləri Bakı-Ceyhana qatılmaq istəyirlərsə, bu açıqdır, gəlib qatıla bilərlər. Amma mən də bilirəm ki, bəzi belə təkliflər irəliyə sürülür. Amma bu elə bir məsələ deyil ki, bunu iki prezident müzakirə etsin. Biz Xəzərin statusu barəsində çox geniş fikir mübadiləsi apardıq. Mən danışıqların nəticəsindən məmnunam. Sağ olun.

DÜNYA İQTİSADI DAVOS FORUMUNUN İLLİK İCLASINDA İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN ABŞ-ın NYU-YORK ŞƏHƏRİNƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

30 yanvar 2002-ci il

– Biz sizinlə iki gün bundan öncə görüşmüşük. Çox ətraflı danışmışıq. Bu iki gündə yeni bir şey baş verməyibdir. Sadəcə, bu səfər əvvəldən nəzərdə tutulmuşdu, mən bu gün Nyu-Yorka gedirəm. Davos İqtisadi Forumu hər il bu vaxt Davosda, İsveçrədə keçirilir. Bu il isə 2001-ci il sentyabrın 11-də baş vermiş hadisələrə görə Nyu-Yorkda keçirilir. Yəni o şəhərə, oranın sakinlərinə mənəvi dəstək göstərmək üçün Davos Forumunun rəhbərləri illik iclası Nyu-Yorkda keçirməyi qərara almışlar. Mən oraya dəvət almışam və gedirəm. Başqa elə bir şey yoxdur.

Təbii ki, əsas iqtisadi məsələlərdir, Azərbaycana investisiyaların cəlb olunmasıdır. Müəyyən şirkətlərlə görüşlər olacaqdır. Orada bir çox dövlət xadimləri – prezidentlər, xarici işlər nazirləri olacaqdır. Hansılarla ki, bizim yenidən görüşməyə ehtiyacımız var, mən onlarla da görüşəcəyəm. Başqa heç bir şey yoxdur. Mənim beş dəqiqə vaxtım var. Kimin tutarlı sualı varsa, versin.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatları 2002-ci maliyyə ilində Azərbaycana yardımı artırmışdır. Hətta hərbi yardımdan da söhbət gedir. Ümumiyyətlə, bu məsələyə münasibətiniz necədir, hərbi yardım ola bilirmi?

C a v a b : Bilirsiniz, bu məsələni bizim bəzi politoloqlar şışirdirlər, həqiqətdən kənar şeylər danışirlər. Sizin də, cəmiyyətin də fikrini yayındırırlar. Hərbi yardımın müəyyən çərçivələri var.

Mən dünən ABŞ dövlət katibinin müavini Elizabet Consu qəbul etdim. İndi burada Amerikanın səfiri ilə 15 dəqiqə söhbət etmişəm. Müəyyən proqram olacaq, ancaq onu həyata keçirəcəyik. Amma sizin o mülahizələriniz ki var, onlar əsassızdır.

S u a l : Cənab Prezident, 907-ci düzəliş ləğv olunsada, Ermənistan Azərbaycandan 40 milyon dollar artıq yardım alacaqdır. Danışıqlarınızda bu barədə söz açacaqsınız mı?

C a v a b : Bilirsiniz, bu xırdaçılıqdır. Onlar çox alır, az alır. Hələ görək bizə nə düşür, ondan sonra baxacağıq, bu çoxdur, ya azdır.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin hər bir xarici səfəriniz Azərbaycanın xarici siyasətində yeni-yeni uğurlar qazandırmışdır. Bu səfərlə bağlı yeni nə gözlənilir?

C a v a b : Bilirsiniz, mənim səfərlərim çoxdur. Hər bir səfərin özünün əhəmiyyəti var. Mən artıq sizə izah etdim ki, bu, dünya iqtisadi forumudur. Çox böyük, mötəbər bir toplantıdır. Burada bizim əsas məsələlərimiz iqtisadi inteqrasiya məsələləridir. Azərbaycana investisiyaların cəlb olunması və bu istiqamətdə başqa işlərin görülməsidir. Mən bununla məşğul olacağam. Sağ olun.

«ANS» TELEKANALININ BAŞ REDAKTORU MİRŞAHİN AĞAYEVƏ TELEFONLA MÜSAHİBƏ

*ABŞ, Klivlend
19 fevral 2002-ci il*

Mirşahin Ağayev : Hər vaxtınız xeyir, cənab Prezident!

Heydər Əliyev : Salaməleyküm, axşamın xeyir, Mirşahin.

Mirşahin Ağayev : Cənab Prezident, necəsiniz, özünüzü necə hiss edirsiniz?

Heydər Əliyev : Sağ ol, özümü yaxşı hiss edirəm.

Mirşahin Ağayev : Maşallah, elə gümrah görünürsünüz, o dərəcədə gümrah addımlayırdınız ki, tamaşaçılarımızda belə təəssürat var ki, guya bu, on-on beş gün əvvəlki çəkiliş idi.

Heydər Əliyev : Mən elə əvvəl də gümrah olmuşam, indi də gümraham, buna heç kəsin şübhəsi olmasın. Ancaq təbiidir, cərrahiyyə əməliyyatından sonra müəyyən qədər reabilitasiya, müalicə lazımdır. Mən də indi bu dövrü keçirəm.

S u a l : Cənab Prezident, əməliyyatdan sonra keçən bu bir neçə gün ərzində özünüzü necə hiss edirsiniz? Ümumiyyətlə, qan təzyiqiniz, qida rejiminiz, yuxunuz normaldır?

C a v a b : Hər şey normaldır, hər şey yaxşıdır, istənilən səviyyədədir, hər şey yaxşı gedir. Mən çox məmnunam ki, bu əməliyyatı da həyata keçirmişik. Həkimlərin dediyinə görə, bu lazım idi. Mən bundan çox məmnunam və güman edirəm, çox az qalıb ki, reabilitasiya dövrü də qurtarsın və mən Vətənə gəlim və sizinlə birlikdə olum.

S u a l : İnşaallah. Birdən-birə niyə belə qərar verdiniz ki, bu əməliyyatın aparılması zəruridir?

C a v a b : Bilirsiniz, birdən-birə deyildir. Məni müayinə etdilər, tibbi müayinə zamanı məlum oldu ki, belə bir şey var. Cərrahiyyə əməliyyatını etmək də olardı, bir az gözləmək də olardı. Amma mən hesab etdim ki, yaxşı olar edək, bu da aradan çıxsın. Həkimlər də belə fikirdə idilər. Ona görə mən həkimlərin məsləhəti ilə razılaşdım və bunu da etdik.

S u a l : Həkimlər işləməyə icazə verirmi? Yəqin ki, kimlərisə qəbul edirsiniz, orada müxtəlif görüşləriniz olur.

C a v a b : Mən burada heç kəsi qəbul etmirəm. Çünki bu klinikada çox ciddi rejim var. Hər yerdən yanıma gəlmək istəyənlər çoxdur, amma mən qəbul etmirəm. İşləməyinə işləyirəm. Bütün günü işləyirəm. Buradakı vaxtla Bakıdakı vaxtın fərqi var. İndi Bakıda gün qurtarır, burada isə gün təzə başlayıbdır. Mən telefon əlaqəsi saxlayıram, respublikada ayrı-ayrı vəzifəli şəxslərdən məlumatlar ahram, lazımı göstərişlər verirəm. Respublikada gedən bütün prosesləri izləyirəm, hər şeydən xəbərdaram, hər şeyi bilirəm və hesab edirəm ki, indi respublikamızda işlər yaxşı gedir. Çox məmnunam ki, mənim respublikadan müəyyən qədər ayrı düşdüyüm zamanda ölkədə əmin-amanlıq var, rahatlıq var, asayiş normal səviyyədədir. Mən bundan çox məmnunam. Yəni respublika ilə daim əlaqəm var.

S u a l : Cənab Prezident, sonuncu sualımı verirəm, Sizi yormağ is-təmirəm. Bizim bildiyimizə görə, bu yaxınlarda Amerika Birləşmiş Ştatlarında Xocalı faciəsinin qara ildönümü münasibətilə tədbir keçiriləcəkdir. Bunu Amerikadakı Azərbaycan cəmiyyəti təşkil edir. Sizi dəvət edə bilərlərmi? Dəvət olunmuşsunuzsa, iştirak edəcəksinizmi?

C a v a b : Bəli, bunu bilirəm, ancaq mənim orada iştirak etməyimə ehtiyac yoxdur. Sadəcə, mən burada müalicəmi qurtarandan sonra Bakıya gələcəyəm. Mənim orada iştirak etməyimə ehtiyac yoxdur.

M i r ş a h i n A ğ a y e v : Cənab Prezident, tez sağalın. Kollektivimiz adından, Azərbaycanın bütün televiziya tamaşaçıları adından Sizə minnətdarlığımı bildirirəm.

H e y d ər Ə l i y e v : Sağ ol. Mən də sizin «ANS» telekanalı vasitəsilə Azərbaycan vətəndaşlarına, həmvətənlərimə öz salamımı, saygımı, hörmətimi, məhəbbətimi yetirirəm. Hamıya cəsarətini arzulayıram. İnsan üçün cəsarətini hər şeydən üstündür. Cəsarətini, işlərinizdə uğurlar arzu edirəm. Çox məmnunam ki, sizin telekanal vasitəsilə bizim tamaşaçıları, vətəndaşlarla bir daha ünsiyyətdə oldum.

M i r ş a h i n A ğ a y e v : Təşəkkür edirəm, Sizə minnətdaram.

H e y d ər Ə l i y e v : Sağ ol, təşəkkür edirəm.

VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜRACİƏT

28 fevral 2002-ci il

– Axşamınız xeyir olsun!

Sizi xoş gördük. Sizinlə bir müddət görüşməmişəm, indi görüşürəm. Bilirsiniz ki, bu müddətdə mən, əsasən, müalicə olunmuşam, tibbi müayinədən keçmişəm. Ona görə elə bir iş görməmişəm ki, sizə deyim. Amma səfərimin ilk zamanı Nyu-Yorkda, Davos Forumunda iştirakım haqqında, görüşlərim haqqında, orada aparılan işlər haqqında televiziya, mətbuat məlumat veribdir. Ona görə də bunu təkrar etməyə ehtiyac yoxdur. Artıq onun da vaxtı keçibdir.

Mən bu müddətdə xəstəxanada olmuşam. Ancaq respublika ilə daim əlaqə saxlamışam, respublikanın işləri ilə məşğul olmuşam, məlumatlar, məruzələr almışam. Lazımı göstərişlər vermişəm ki, respublikada işlər öz normal axarında getsin və çox məmnunam ki, belə də olubdur.

İndi mən burada Təhlükəsizlik Şurasının üzvlərini, bəzi yüksək vəzifəli şəxsləri qəbul etdim, onlarla bir daha söhbət etdik. Respublikada əmin-amanlıqdır, sabitlikdir, insanlar rahat yaşayır. Bu da mənim üçün ən əsas nəticədir. Ona görə də mənim indi sizə elə bir sözüm yoxdur. Mən tibbi müayinədən və müalicədən çox məmnunam. Çox məmnunam ki, bu müddətdə respublikamızda mənim oradan bilavasitə idarə etməyim nəticəsində işlər öz qaydasındadır.

S u a l : Cənab Prezident, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri, Sizinlə görüşdən sonra yeni təkliflər irəli sürdüklerini bildiriblər. Düən onlar Koçaryanla görüşdən sonra həmin təkliflərin Ki-Uest görüşü əsasında təqdim olunduğunu söyləmişlər. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : Bilirsiniz, mən Nyu-Yorkda görüşəndə onlarla uzun müddət söhbət etdim. Mənimlə görüşün nəticəsində bundan sonra məsələnin Ki-Uest prinsipləri əsasında aparılması barədə bir fikir yoxdur. Onlar müəyyən təkliflər hazırlayıblar. Mənə o təklifləri ilkin olaraq bildirdilər. Mən bəziləri haqqında fikrimi bildirdim. Onlar sonra dedilər ki, bir halda mənimlə görüşüblər, Koçaryanla da görüşəcəklər. Mən bilirəm ki, Koçaryan Slovakiyada, Avstriyada səfərdə olduğuna görə, onlar

gedib orada onunla da görüşüblər. Amma bu görüşün nəticəsi mənə məlum deyildir. Hesab etmirəm ki, mənimlə görüşdə onlar bir təklif irəliyə sürüblər, Koçaryanla görüşdə başqa bir təklif irəliyə sürsünlər.

S u a l : Cənab Prezident, ATƏT-in Minsk qrupunun Amerikadan olan həmsədri Perina Los-Ancelesdə erməni icmasının nümayəndələri ilə görüşrkən bəyan edib ki, münaqişə artıq 80 faiz həll olunub və Azərbaycan Prezidenti də var qüvvəsi ilə buna çalışır. Siz necə hesab edirsiniz, amerikalı həmsədrin bu fikri düzdürmü?

C a v a b : Allah eləsin, o dediyi olsun.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın Amerika hökumətindən sülhməramlı qüvvələr göndərmək barədə xahiş etdiyi bildirilir. Həmin sülhməramlı qüvvələrin mart ayında Bakıya gələcəyi haqda məlumatlar vardır. Bu gün səfir Ross Uilson da məlumat verib ki, mart ayında Amerika sülhməramlı qüvvələri Bakıya gələcəklər. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Mənim məlumatım yoxdur. Bilirsiniz ki, mən orada olanda iki dəfə dövlət katibinin müavini Riçard Armitac ilə danışmışam. O mənə telefon etmişdi. Vitse-prezident Dik Çeyni ilə də danışmışam. Bizim danışqlarımızda belə bir söhbət olmayıbdır. Bəlkə yeni bir şey var?!

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan və Amerika beynəlxalq terrora məruz qalmış dövlətlərdir. Sentyabrın 11-də Amerikada baş vermiş terror hadisəsi Amerika xalqını bir daha ağah etdi ki, heç bir ölkə terrora sığorta oluna bilməz. Azərbaycan ilk ölkələrdən biri idi ki, həmin faciə zamanı Amerikanı dəstəklədi. Bu Sizin uzaqqörən siyasətinizin nəticəsi idi. Siz Amerikada, Nyu-Yorkda olarkən terrorun baş verdiyi yeri ziyarət edib əklil qoydunuz, həlak olanların xatirəsini yad etdiniz. Sizcə, bu iki dost ölkə məlum terror hadisəsindən sonra bir-birinə nə qədər yaxınlaşdı?

C a v a b : Hesab edirəm ki, çox yaxınlaşıbdır. Vitse-prezident Dik Çeyni ilə, Riçard Armitac ilə bizim telefon danışqlarımızda indi yeni yaranmış vəziyyətlə əlaqədar Azərbaycanın çox mühüm coğrafi-strateji mövqeyi baxımından bizim əməkdaşlığımızın daha da geniş və sıx olması haqqında fikir mübadiləsi apardıq. Bu barədə mətbuatda qısa verilibdir.

S u a l : Cənab Prezident, bu günlərdə Gürcüstanın Pankisi dərəsinə ABŞ-ın sülhməramlı qüvvələri göndərilirsə, Azərbaycana – Dağlıq

Qarabağa terrorizmlə mübarizə üçün belə qüvvələrin göndərilməsi mümkündürmü?

C a v a b : Bilirsiniz, mən bu gün təyyarədə «İzvestiya» qəzetində bu barədə bir məqalə oxudum. O məqaləni də tam başa düşə bilmədim. İndi burada mən bizim rəhbər işçilərlə görüşəndə onlardan soruşdum, bəzi məlumatlar var. Amma onlar dəqiq deyildir. Ancaq bu belə şey deyil ki, haradasa satırlar, sənə verirlərsə, mən də gedim alım. Hər bir tədbirin özünün səbəbi var, kökü var. Belə düşünmək lazım deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, İran tərəfi iddia edir ki, Xəzərin 20 faizi İranındır. Xəzərin hüquqi statusu müəyyən olunmayınca, İran tərəfi xarici neft şirkətlərinin kəşfiyyat işlərinə başlamasına icazə verməyəcəkdir. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : İddia edir də, onun iddia etməyə ixtiyarı var.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ prezidenti Corc Buş İrani terroru dəstəkləyən ölkələr sırasına daxil edibdir. Əgər ABŞ İrana qarşı antiterror əməliyyatı apararsa, Azərbaycan onu dəstəkləyəcəkmü?

C a v a b : Bunu hələ görmək lazımdır ki, ABŞ aparacaq, yoxsa yox.

S u a l : Cənab Prezident, bununla bağlı prezident Xatəmi bütün dünya müsəlmanlarına, gənclərə səfərbər olmaq üçün müraciət edibdir. Bu, Azərbaycana da aid deyilmü?

C a v a b : Güman edirəm ki, Azərbaycana aid deyildir. Amma onun öz ölkəsini səfərbər etməyə ixtiyarı var.

S u a l : Cənab Prezident, bu il Amerika ilə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələrin 10 ili tamam olur. Bu əlaqələri bundan sonra necə görürsünüz?

C a v a b : Bilirsiniz ki, bu 10 illik münasibətlə Amerika prezidenti Corc Buş bizi təbrik edibdir, təbrik məktubu göndərmişdir. Bu onu göstərir ki, Amerika Birləşmiş Ştatları Azərbaycanla diplomatik əlaqələrin yaranmasına və onun 10 il müddətində davam etməsinə çox böyük əhəmiyyət verir. Təbiidir ki, bundan sonra da bu əlaqələr davam edəcəkdir. Sağ olun.

«JURNALİSTLƏRİN DOSTU» MÜKAFATININ TƏQDİM OLUNMASI

22 mart 2002-ci il

«Hyatt Regency» – Naxçıvan otelində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə «Ruh» Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin təsis etdiyi «Jurnalistlərin dostu» mükafatının təqdim olunmasına həsr edilmiş mərasim keçirilmişdir.

Mərasim iştirakçıları Azərbaycan Prezidentini hərərətli alqışlarla qarşıladılar.

Prezident Heydər Əliyev mərasimdə iştirak edən kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri ilə, o cümlədən qəzetlərin baş redaktorları ilə görüşdü, onlarla səmimi söhbət etdi.

Sonra mükafatın təqdim olunması mərasimi başlandı.

Bildirildi ki, «Ruh» Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin təsis etdiyi «Jurnalistlərin dostu» mükafatı beşinci ildir təqdim olunur. Qalibi təyin etmək üçün 62 respondent – kütləvi informasiya vasitələrinin və jurnalist təşkilatlarının rəhbərləri və ekspertlər arasında sorğu keçirilmişdir. Yekun protokola əsasən, nominantların ümumi sayı 63, ən aşağı bal 1, orta bal 18, ən yüksək bal isə 37 olmuşdur. Sorğuda 29 qəzet, 16 ekspert, 7 informasiya agentliyi, 6 jurnalist təşkilatı, 3 tele-radio şirkəti və 1 jurnal iştirak etmişdir.

«Jurnalistlərin dostu» nominasiyası üzrə sorğunun nəticələrinə görə, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əlirza oğlu Əliyev qalib elan edilmişdir. Sorğunun nəticələri «Ruh» Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin idarə heyəti iclasının protokolu ilə təsdiq olunmuşdur.

«Ruh» Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin sədri Əflatun Amaşov mərasimdə çıxış etdi:

– Hörmətli cənab Prezident!

Möhtərəm qonaqlar!

Əziz həmkarlarım!

Bu gün təqdimatına topladığımız bu mükafatı Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsi 5 il əvvəl təsis edibdir.

Bundan məqsəd ölkədə söz və mətbuat azadlığını dəstəkləmək, azad və müstəqil mətbuatın möhkəmlənməsinə yardımçı olmaq, media-nın 4-cü hakimiyyət kimi formalaşmasında dövlət məmurlarının və siyasi xadimlərin dəstəyini qazanmaq, bir sözlə, Azərbaycanda demokratik proseslərin inkişafına tökan verməkdən ibarətdir. Qaliblər hər ilin sonunda media rəhbərləri və ekspertlər arasında keçirilən ənənəvi sorğu nəticəsində müəyyənləşdirilir, söz və mətbuat azadlığına daha çox töhfə verən şəxsə «Jurnalistlərin dostu» adı verilir və gördüyünüz bu mükafat ona təqdim edilir.

2001-ci ildə Azərbaycan jurnalistikası çox ziddiyyətli və mürəkkəb bir dövr keçmişdir. Bu müddətdə baş verən qanun pozuntuları digər illərə nisbətən heç də az olmamışdır. Jurnalistlərdən bəziləri xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən döyülmüş, təhqir olunmuş, cərimələnmiş, hətta həbs olunmuşlar. İl ərzində 4 mətbu orqan bağlanmışdır.

Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan mətbuatının inkişafında çox mühüm hadisələr baş vermişdir. «Kütləvi informasiya vasitələri haqqında» qanuna edilən əlavələr və dəyişikliklər nəticəsində kütləvi informasiya vasitələrinin hüquqi bazası tamamilə yenilənmiş, demokratik prinsiplərə tam cavab verən qanun qəbul olunmuşdur. Ümidvarlıqla deyə bilərəm ki, müstəqilliyini Azərbaycanla eyni vaxtda qazanmış digər MDB ölkələrinin heç birində belə demokratik və mütərəqqi qanun yoxdur. Hazırda «Televiziya və radionun fəaliyyəti haqqında» qanun layihəsi üzrə iş gedir. İşçi qrupunun üzvü kimi bildirirəm ki, yaxın günlərdə müasir tələblərə tam cavab verə bilən yeni bir qanuna malik olacağıq.

Kütləvi informasiya vasitələrinin iqtisadi bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində də əməli addımlar atılmışdır. KİV-lərdən tutulan mənfəət vergilərinin 3 il müddətində dövlətin hesabına ödənilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilə bilər. Qəzetlərin «Azərbaycan» nəşriyyatına olan borcları dondurulmuşdur. Əminəm ki, bu borcların «donu açılmayacaqdır». Azərbaycana gətirilən qəzet kağızı üzərindən əlavə dəyər vergisi götürülmüşdür. Hazırda gündəmdə kütləvi informasiya vasitələrinə kreditlərin verilməsi ilə bağlı məsələ durur. Ümidvarlıqla bildirirəm ki, bu məsələ də özünün müsbət həllini tapacaq, media vasitələrinə güzəştli, uzunmüddətli kreditlər veriləcəkdir.

Hörmətli cənab Prezident!

Ziddiyyətlərlə dolu olan 2001-ci ilin nəticələrinə görə, Siz «Jurnalistlərin dostu» adına layiq görülmüşünüz. Biz bu münasibətlə Sizi təb-

rik edirik. İnənəm ki, bu mükafat layiq görüldüyünüz digər mükafatların sırasında önəmli yer tutacaq və Siz həmişə jurnalistlərin dostu olaraq qalacaqsınız.

* * *

«Ruh» Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin sədri Əflatun Amaşov «Jurnalistlərin dostu» mükafatını və diplomunu Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə təqdim etdi.

* * *

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏRASİMDƏ NİTQİ

– Hörmətli jurnalistlər, xanımlar və cənablar!

Bu mənim üçün qeyri-adi bir hadisədir. İlk dəfə olaraq, mən jurnalistlərin, nəhayət, xoşuna gəlmişəm və onlar məni mükafatlandırıblar. Mənə 2001-ci ildə Azərbaycanda «Jurnalistlərin dostu» mükafatı verdiklərinə görə «Ruh» Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinə, onun rəhbərliyinə təşəkkürümü bildirirəm. Əmin edirəm ki, mən keçmişdə olduğu kimi, bu gün də jurnalistlərin dostuyam və həmişə jurnalistlərin dostu olacağam.

Burada bildirildi ki, bu mükafat beş il bundan öncə təsis olunubdur. İndiyə qədər bəzi adamlar mükafatlandırılıb, indi də növbə mənə gəlib çatıbdir. Ancaq onu demək istəyirəm ki, mənim üçün, yəni Azərbaycan Prezidenti üçün bu mükafatı almaq başqalarına nisbətən heç də asan deyildi, qat-qat çətin idi. Çünki müxtəlif peşə sahibləri, jurnalistlərlə təmasda olanlar, jurnalistlərlə əməkdaşlıq edənlər, onlara yardım edənlər təbiidir ki, çoxdur və görünür, onların içərisində ən görkəmliisini hər il seçib mükafatlandırırlar.

Jurnalistika elə bir sahədir ki, ümumiyyətlə, tənqidlə məşğuldur, bütün başqa vəzifələri ilə bərabər, əsas məqsədi tənqid etmək, nöqsanları aşkar etmək, onların aradan qaldırılması üçün çalışmaqdır. Jurnalistika cəmiyyətdə həmişə bu işləri görüb, bu gün də görür və çox uğurla görür. Belə halda iqtidarı tənqid edənlər daha çox müxalifət düşərgəsindədirlər. Ona görə müxalifət düşərgəsində bu cür mükafat almaq da, hesab edirəm ki, o qədər çətin bir şey deyildir. Amma Azərbaycan Prezidentinin belə bir mükafata layiq görülməsi, yenə də deyirəm, qeyri-adi haldır, asan deyildir. Görünür ki, mənim bu bərədə təkçə 2001-ci ildə yox, əvvəlki illərdə də qoyduğum söylər, nəhayət, jurnalistlər tərə-

findən tanınıb, qiymətləndirilib və mənə bu mükafatı vermək haqqında qərar qəbul olunubdur.

Mən bu mükafatı çox yüksək qiymətləndirirəm. Bizim dostumuz Əflatun Amaşov burada dedi ki, layiq görüldüyünüz bütün başqa mükafatlarla yanaşı, bu mükafat da öz yerini tutacaqdır. Təbiidir, mən çox mükafatlara layiq görülmüşəm. Ancaq bu mükafatın xüsusi yeri var. Çünki aldığım mükafatların əksəriyyəti dövlətlər tərəfindən verilən mükafatlardır, dövlət mükafatlarıdır. Düzdür, başqaları da var. Amma bu, jurnalistlər tərəfindən verilən mükafatdır.

Ümumiyyətlə, jurnalistlər inciməsinlər, onlar elə məxluqdurlar ki, heç vaxt heç nədən razı deyillər. Həmişə çalışırlar, yaxşı yerdə bir nöqsan tapıb, çıxarıb araya qoysunlar. Mən bunu pis mənada demirəm. Çox gözəl. Ancaq yenə də deyirəm, jurnalistlər çox tələbkardırlar. Həddindən artıq, xüsusən iqtidar nümayəndələrindən çox tələblər edirlər. Yenə də deyirəm, bizim işlərimizdə nöqsanlar da var, qüsurlar da var. Bunlara baxmayaraq, onlar nəhayət, qeyrətə gəliblər, mənə mükafat veriblər. Çox sağ olsunlar.

Mənə məlumat verəndə ki, jurnalistlər məni 2001-ci ildə «Jurnalistlərin dostu» kimi qiymətləndiriblər, buna inanmadım. Sonra araşdırmağa başladım ki, bu dost nə deməkdir. Dedilər ki, Siz indi dostsunuz. Dedim, Allaha şükürlər olsun ki, nəhayət dost olduq. Ancaq jurnalistlər də bilirlər ki – burada artıq deyildi – Azərbaycanda mətbuat azadlığı, mətbuat son illər nə qədər çox inkişaf edibdir.

Mən təxminən 5-6 il bundan əvvəlki dövrü xatırlayıram. Sensura var idi. Elə bizim dövrümüzdə. İndi mən dost olmuşam, mənim dövrümdə. Amma senzura məndən qabaq da var idi. Sensura var idi, qəzetləri yoxlayırdılar. Hansı məqalə sensorun xoşuna gəlmirdisə, onu çıxardırdı. Qəzetlər də sonra mübarizəyə başladılar, etiraz əlaməti olaraq, səhifələri ağ-ağ buraxdılar. Bunlar hamısı bizim xatirimizdədir. Ancaq biz senzuranı ləğv etdik, Konstitusiyaya ilə təsbit olunmuş söz azadlığını, mətbuat azadlığını tamamilə təmin etdik, mətbuata geniş imkanlar yaratdıq. Mətbuat Azərbaycanda həqiqətən çox sərbəstdir, çox azaddır. Bu da o deməkdir ki, söz azaddır, fikir azaddır.

Azərbaycanın böyük tarixi var. Bu böyük tarixə nəzər salsaq, görürük ki, heç vaxt Azərbaycanda söz bu qədər azad olmayıbdir, fikir bu qədər azad olmayıbdir, mətbuat bu qədər azad olmayıbdir.

Burada qeyd olundu ki, keçən ildə bəzi qəzetlər bağlanıb, bəzi jurnalistlər təqib olunub, jurnalistlərə qarşı başqa qanunsuz hərəkətlər edilibdir. Ola bilər bu belədir. Ancaq biz çalışdıq bunlara son qoyaq. Ona görə də xatirinizdədir ki, mən jurnalistləri dəvət etdim, onlarla çox mehriban söhbət etdik. Ondan sonra da qanuna dəyişikliklər etdik, mən Fərman verdim və nə mümkündürsə etdik ki, azad mətbuat yaşaya bilsin, inkişaf edə bilsin və Azərbaycanda mətbuat həmişə azad olsun. Baxmayaraq ki, bu azad mətbuatın səhifələrində iqtidara qarşı böhtanlar da var, yalanlar da var, hətta bəzən bir təhqir halları ilə də rastlaşırıq – bunlar var.

Bizim iqtidar nümayəndələri bəzən çox narahat olurlar. Loru dildə desək, qızıyırlar ki, məni ləkələdilər, şərəf və ləyaqətimi ləkələdilər və sair. Buna görə də belə insanlar bir vaxt imkanlardan istifadə edirdilər, məhkəməyə müraciət edirdilər, məhkəmələr qərar çıxarırdı. Təbii ki, qərarlar ədalətli idi. Bu da mətbuata çox zərər verirdi.

Biz bunların da qarşısını aldıq. İndi görürsünüz, heç kəs mətbuatı məhkəməyə vermir. Biz iqtidar nümayəndələrinə dedik ki, sən bunu məhkəməyə verəcəksən, sabah o biri yazacaqdır. Onu verəcəksən, o birisi yazacaqdır. Yaxşı olar, məhkəmə ilə məşğul olmasınlar. İndi məhkəmələr yoxdur, cərimə də yoxdur. Burada məndən xahiş edirlər ki, borclar dondurulub, amma tamamilə dondurulsun. Onun üçün gərək biz xüsusi bir kimyəvi vasitə tapaq ki, o «don ərimesin». Gərək biz düşünək, nə təhər edək. Hələ ki, dondurulubdur. Amma təbiidir ki, bu sizdən asılıdır. Siz özünüzü yaxşı aparsanız, borclar daha da çox dondurulacaqdır. Amma o yan, bu yan olsa, bir də gördünüz ki, ərimeyə başlayıbdır. Mən istəməzdim ərisin. Mən də tərəfdaram ki, axıra qədər dondurulmuş kimi qalsınlar.

Biz mətbuat üçün bütün yardımları etmişik və lazım olsa, bundan sonra da edəcəyik. Mən indi buraya gələndə Gündüz Tahirli bir məktub verdi ki, qəzetlərə, mətbuata kreditlər üçün kömək etmək lazımdır. Bilmirəm, indi kreditləri hər adam ala bilər. Yəqin ki, hansısa bir güzəştli kredit almaq istəyirlər, ona görə mənə müraciət edirlər. Ona da baxacağam, indi imkan dairəsində o xahişin də yerinə yetirilməsinə çalışacağam.

Ancaq gəlin, həqiqi dost olaq. Mən sizinlə, jurnalistlərlə dost olmaq istəyirəm. Amma dostluq ikitərəfli şeydir. Gərək iki tərəf də dost olmaq istəsin. İndi belə bir hadisə baş verib, iş belə gətirib ki,

biz, iki tərəf də dost olmaq istəmişik. Amma gəlin danışaq ki, bu daha pozulmasın, biz dost olaq, axıra qədər dost olaq. Mən dost olmaq istəyirəm.

Xatirimdədir, mən jurnalistlərlə görüşəndə dedim ki, çağırın, kim istəyir gəlsin. Siyahıda müxalifət qəzetlərinin jurnalistləri var idi. Bəziləri gəlmişdilər, amma bəziləri gəlməmişdilər. Mən düşünürəm, niyə, nə üçün? Ola bilər, sənin məndən xoşun gəlmir. Bəlkə mənim sənədən dənəndən xoşum gəlmir. Ancaq bir halda ki, danışmağa, görüşməyə, fikir mübadiləsi aparmağa, açıq söz deməyə imkan var, bu imkan dan nə üçün istifadə etməyə? Məhz həmin görüşdə belə bir imkan var idi. Oraya dəvət olunmuş hər bir adam, fərqi yoxdur, hansı partiya mənsubdur, hansı siyasi baxışlara mənsubdur, iqtidara müxalifdir, yaxud lap kəskin müxalifətdədir, yaxud da qatı müxalifətdədir – bizdə belələri var – bunun nə əhəmiyyəti var, gəlin, oturaq, danışaq, söhbət edək. Sən də öz fikrini de, mən də öz fikrimi deyim.

Biz bir xalqıq, bir xalqın övladlarıyıq. Bir millətlik, bir millətin insanlarıyıq və bu cəmiyyətdə bir yerdə yaşayırıq. Heç bir yerə də getməyəcəyik, mən buradan çıxıb bir yerə getməyəcəyəm, sən də getməyəcəksən, niyə də gedək! Biz bir yerdə, bir vətəndə, bir torpaqda, bir cəmiyyətdəyik. Bir cəmiyyətdə olduğumuz halda gərək, biz danışaq, fikir mübadiləsi aparaq, bir-birimizi anlamağa çalışaq.

Bəzən jurnalist haradasa hansısa faktı eşidir, oturub yazır və bir az da ona öz fikirlərini əlavə edir. Amma bu faktı araşdıranda, müəyyən adamlarla görüşəndə aydın olur ki, məsələ belə deyil, başqa cürdür. Ona görə də mən istəyirəm ki, jurnalistlərlə bizim dostluğumuz daimi olsun. Bilin, mən jurnalistləri həmişə sevmişəm.

Mən bir dəfə söylədim ki, keçmişdə, Sovet hakimiyyəti dövründə, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının liderləri içərisində başqalarına nisbətən mətbuatla ən yaxın olan adam mən olmuşam. Ən dost olan adam mən olmuşam. Bu mənim xarakterimdədir, xasiyyətimdədir. Mən həmişə mətbuatla maraqlanmışam, qəzet-jurnalları oxumuşam, radio-televiziyada verilən məlumatlara həmişə diqqətlə yanaşmışam. Ona görə də jurnalistika sənəti mənə çox yaxın olubdur.

Jurnalistika çətin sənətdir. Bunu etiraf etmək lazımdır, asan sənət deyildir. Başqa bir yerdə, başqa bir peşə sahibi gəlib öz işində oturub işləyir, müəyyən saat qurtarandan sonra evinə gedir. Elmlə məşğul olur, ya istehsalatda işləyir, yaxud ticarətdə işləyir, yaxud da biznesdə

işləyir, fərqi yoxdur. Amma jurnalistin iş yeri yoxdur. Qəzetin redaksiyası da jurnalistin iş yeri deyildir. Çünki o, redaksiyada otursa, elə ancaq yuxarıya baxsa, bir şey yazma bilməyəcək, fəaliyyət də göstərə bilməyəcək. Demək, jurnalist gerek daim cəmiyyətlə əlaqədə olsun, insanlarla əlaqədə olsun, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri ilə əlaqədə olsun və müxtəlif yerlərlə təmasda olsun ki, istədiyi məlumatları ala bilsin və onların əsasında istədiyi sahədə öz məqalələrini, öz əsərlərini yazma bilsin. Bu asan iş deyildir. Mən bunu bilərəm və öz fikrimi başqalarına da bildirmək istəyirəm. Ona görə də gerek biz jurnalistlərə kömək edək.

Belə bir vəziyyətdə olan jurnalistlər bəzən ədalətsizliklə rastlaşırlar, bəzən kobudluqla rastlaşırlar, başqa hallarla, xoşagəlməyən hallarla rastlaşırlar. Bu, heysiyyətlərinə toxunduğuna görə onları incidir və etiraz əlaməti olaraq, müxtəlif məqalələr yazırlar və səhvlər də buraxırlar. Ona görə əgər jurnalistlər cəmiyyətlə daha yaxın olsalar, cəmiyyətdə də jurnalistləri sevsələr, onlara hörmət etsələr, onların işlərinin, fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsinə yardım etsələr, bunda cəmiyyətdə udacaqdır, jurnalistlər də.

Biz həmişə arzu edirik ki, jurnalistlər obyektiv olsunlar. Mən düşünürəm ki, jurnalistlər qəsdən qeyri-obyektivliyə yol verirlər. Ancaq onların sənəti belədir, gerek elə bir şey yazsınlar ki, oxucular üçün maraqlı olsun. Kəskin, sensasiyalı yazılar olmasa, oxucular üçün maraqlı olmur, qəzetlər alınmır və sairə və sairə. Siz bunları mənədən yaxşı bilirsiniz. Mən bu barədə fikrimi genişləndirmək istəmirəm. Biz bunları nəzərə almaıyıq. Amma jurnalistlər də hücum obyektləri ki var, yaxud kəskin tənqid edirlər, gerek onların vəziyyətini nəzərə alsınlar. Əgər hər iki tərəf bir-birini nəzərə ala bilsə, hesab edirəm ki, bizim cəmiyyətdə jurnalistlərlə bütün insanların dostluğu təmin olunaçaqdır.

Hər halda, mən sizi bir daha əmin etmək istəyirəm ki, bugünkü mükafatı yüksək qiymətləndirirəm və çalışacağam ki, həmişə jurnalistlərin dostu olam. Bundan sonra da jurnalistlərə əlimdən gələnlərdən yardım edəcəyəm. Jurnalistlərə də öz arzularımı, öz istəklərimi bildirdim. Mən bir daha sizə təşəkkür edirəm. Bütün Azərbaycan jurnalistlərinə cəmiyyətlə, işlərində yeni-yeni uğurlar arzu edirəm. Sağ olun.

TÜRKMƏNİSTANIN PAYTAXTI AŞQABADA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ

23 aprel 2002-ci il

– Mənim Aşqabada səfərim haqqında məlumatınız var. İzahat verməyə ehtiyac yoxdur. Nə məqsəd üçün gedirik, o da məlumdur. Çünki uzun müddətdir Xəzər dənizinin statusunun müəyyən olunması ilə əlaqədar müxtəlif səpkilərdə danışıqlar gedibdir. Xüsusən bizim xarici işlər nazirlərinin rəhbərlik etdikləri ekspert qrupları çox işləyiblər. Eyni zamanda ikitərəfli görüşlər də çox olubdur. Xarici işlər nazirləri, baş nazirlər, prezidentlər görüşüblər. İndi birinci dəfədir ki, biz dövlət başçıları səviyyəsində Aşqabadda toplaşırıq. Gedək, gerek nə olur.

S u a l : Cənab Prezident, İran belə bir rəsmi məlumat yayıb ki, bu sammitdə İİR-ə 14,5 faiz təklif olunacaq. Bildirilir ki, İran bu təkliflə razılığa gəlir. Həmin təklifin gündəliyə çıxarılacağına gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilmirəm. Nə olacağına, orada görəcəyik. Bu barədə məlumatım yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın Xəzərlə bağlı mövqeyində hər hansı bir yenilik varmı?

C a v a b : Yoxdur.

S u a l : Xəzər dənizi enerji daşıyıcıları ilə zəngin olan bir mənbedir. Bu mənbenin istifadə olunması və dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərinin diqqətinin buraya cəlb edilməsi Sizin böyük xidmətinizdir. Bizim ictimaiyyət Aşqabad sammitində Xəzərin sektorlara bölünməsinə dövlətlərin ümumi razılığa gələcəyinə əminindir. Sizcə, ictimaiyyətimiz öz əminliyində yanılırmı ki?

C a v a b : Mən də əminəm, camaat da əminindir. Amma lazımdır ki, razılığa gələk.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya nümayəndə heyəti burada olanda Siz dediniz ki, koordinatların dəqiqləşdirilməsinə Rusiya ilə Qazaxıstan başlayıblar. Bu koordinatlar Azərbaycanla da razılaşdırılacaqdır. Bunu sürətləndirmək lazımdır. Putinlə görüşünüzdə Siz bu məsələyə toxunacaqsınız mı?

C a v a b : Biz artıq bunu danışıbmışıq. Burada problem yoxdur. Bizim ekspertlər işləyirlər. Nəzərdə tutulur ki, hazır olsa – iyun ayının əvvəlində mən Sankt-Peterburqa gedəcəyəm, orada prezident Putinlə görüşəcəyəm – ola bilər, orada imzalayaq.

S u a l : Cənab Prezident, İrənin prezidenti Xatəmi ilə görüşəcəksinizmi?

C a v a b : Bəli, görüşəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistanın prezidenti Saparmurat Türkmənbaşı ilə görüşəcəksinizmi?

C a v a b : Türkmənbaşı ev sahibidir. Yəqin ki, görüş olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın Türkmənistana borcu vardır. Türkmənistan tərəfi artıq rəqəmlər deyib, problemin həllini yubadırdı. Bu məsələ barədə danışıq aparacaqsınızmi? Bir də ki, Türkmənistana gediş-gəlişlə bağlı bəzi problemlər barədə söhbətiniz olacaqmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, indi mən borc məsələsindən heç danışmaq istəmirəm. Buna hazır da deyiləm. Çünki bu səfərimin məqsədi o deyil. Türkmənistana gediş-gəlişi nə mənada deyirsiniz, onlar hamıya viza qoyublar.

S u a l : Onlar deyirlər ki, azərbaycanlılar gələndə problem yaranır.

C a v a b : Bir halda ki, viza qoyub, bu öz vətəndaşlarının hamısına aiddir. O azərbaycanlılar da Türkmənistanın vətəndaşlarıdır. Burada heç kəsə istisna etmək olmaz.

S u a l : Cənab Prezident, Türkmənistanla və İrənlə mübahisəli ya-tlaqlar barədə məsələ qaldırılacaqmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, bizim mübahisəli yataqlarımız yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin Aşqabada səfəriniz o deməkdirmi ki, İrənlə Türkmənistanın mövqelərində yaxınlıq var?

C a v a b : Mənim mövqeyim bunu bildirmir – bu iki dövlətin mövqelərində yaxınlıq var, ya yox. Biz birinci dəfə toplışıyıq. Bunu başqa məsələlərlə şərtləndirmək olmaz.

S u a l : Cənab Prezident, səhhətiniz necədir? Qəzetlərdə məlumat yayılmışdı ki, Siz hətta xəstəxanaların birinə baş çəkmişiniz.

C a v a b : Sən mənə lap yaxında durmusan... Sən necə düşünürsən? Sən mənə görürsən. Necəyəm? O yalan yazılara sən cavab versən – özü də bəzən cavabın tutarlı olur – onlara cavab ver ki, mən Prezidentdən 50 santimetr məsafədə durmuşdum, onun səhhətini hiss etdim. Nə hiss etmişəm, öz işidir.

S u a l : Cənab Prezident, 2003-cü ildəki prezident seçkilərinə şəxsən Sizin özünüzdən qatılacağınız gözlənilirmi?

C a v a b : Mən bunu çoxdan bəyan etmişəm. Bəyan etmişəm ki, 2003-cü ilin seçkilərində mən yenidən iştirak edəcəyəm.

S u a l : Tək namizəd göstəriləcəksiniz, yoxsa başqa namizəd də olacaq? Yeni Azərbaycan Partiyasından İlham Əliyevin namizədliyindən söhbət gədir.

C a v a b : Bir partiyadan iki namizəd ola bilməz.

S u a l : Cənab Prezident, güc nazirliklərində, habelə Gömrük Komitəsində, Vergilər Nazirliyində rəhbərlərin dəyişdiriləcəyi barədə söz-söhbət gədir. Bu nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Bunu haradan gözləyirsiniz? O qədər belə yalan məlumatlar yayırlar ki, mən bunlara cavab verməyəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Azərbaycanla hərbi təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıqla bağlı bəyanatları Azərbaycan-İrən münasibətlərinə hansı yeniliklər gətirə bilər?

C a v a b : Bilirsiniz, gələn, burada belə şeyləri müzakirə etməyəkdir. Bizim şərhçilərimiz televiziya, xüsusən özəl kanallarda bunları şərh edirlər. Düzdür, bəzən səhvlərə yol verirlər, özlərinin subyektiv fikirlərini deyirlər. Bura o söhbətin yeri deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ prezidenti Corc Buş Azərbaycana, Ermənistan və Tacikistana hərbi yardımla bağlı sənəd imzalamışdır. Konkret olaraq Azərbaycana nə cür yardım göstəriləcək?

C a v a b : Görək də. O bu sənədi beşinci gün imzalamışdır. Görək onlar bizə desinlər ki, yardım necə olacaq.

S u a l : Cənab Prezident, şənbə gününə müxalifətin mitinq nəzərdə tutulmuşdur. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : Bu artıq adi haldır. Miting keçirirlər... Birinci mitinq deyil ki. Bir-iki gün bundan əvvəl qadınlar da mitinq keçirdilər. İndi kişilər keçirəcəklər. Sonra yəqin qocalar keçirəcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, bu gün Azərbaycan futbolunda çox böhranlı vəziyyət yaranmışdır. UEFA, FİFA Azərbaycanı hətta bu federasiyalardan uzaqlaşdırmaqla hədələyir. Buna Sizin münasibətinizi bildirmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən futbol məsələsi ilə heç məşğul olmuram və xəbər də yoxdur. Çünki indi bir adam hər şeylə məşğul ola bilməz. Mən maraqlanmıram. Bu, idmançıların, futbol komandalının işidir.

S u a l : Sammitdə hansısa sənəd imzalanacaqmı?

C a v a b : Nəzərdə tutulur ki, bəyannamə imzalsın. Bizim ekspertlər onun üzərində işləyib mətnini razılaşdırırsa bilsələr, imzalayaçağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Siz səfərdən qayıdan kimi sahibkarlarla görüşəcəksiniz. Onların bəzi problemləri var. Məsələn, neqliyyat nazirinin təsdiq olunması, Prezidentin Yanında Sahibkarlar Şurasının yaradılması. Qarşıdakı görüşdən bu nəticələri gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsənmi, sən yaxşı jurnalist, amma hərdən bir boşit suallar verirən. Bu görüşdən çox şey gözləmək olar. İndi belə bir böyük görüş keçirəcəyik və bütün Azərbaycana bəyan etmiş ki, sahibkarlardan kim istəyirsə, gəlib fikirlərini deyə bilər. Məqsədimiz nədir? Məqsədimiz odur ki, sahibkarlar öz işləri haqqında, onlara mane olan səbəblər haqqında açıq danışsınlar. Azərbaycanda biznesi inkişaf etdirmək lazımdır. Özü də, yerli sahibkarlar biznesi inkişaf etdirməlidirlər. Biz müşahidə edirik ki, yerli biznesin inkişaf etməsində də problemlər var, sahibkarlara maneçiliklər var. Onların bəziləri öz işlərini istədikləri kimi apara bilmirlər.

Təəssüflər olsun ki, əvvəllər olduğu kimi, yenə də ayrı-ayrı hüquq mühafizə orqanları tərəfindən qanunsuz yoxlamalar aparılır, biznesmenlərin işinə müdaxilə edilir. Hətta mən hiss edirəm ki, bizim vergi orqanlarının da işində bir az səhvlər meydana çıxmağa başlayıbdır. Bunların hamısı biznesin inkişafına mane olur. Azərbaycan Prezidenti kimi, mənim də məqsədim ondan ibarətdir ki, bunları biznesmenlərin özlərindən eşidim. Onlara nə mane olur və nə etmək lazımdır ki, onlar öz işlərini daha da uğurla apara bilsinlər və Azərbaycanda yerli biznes inkişaf etsin. Bu çox mühüm məsələdir. Çünki biz islahatlar keçirmişik, dövlətin inhisarında bir şey yoxdur. Bütün iqtisadiyyatımız indi sahibkarların, iş adamlarının əlindədir. Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı sahibkarların, iş adamlarının fəaliyyətindən asılıdır. Ona görə də biz buna böyük qayğı göstərməliyik. Necə ki, keçmişdə bunların hamısı dövlətin inhisarında olanda dövlət onlara qayğı göstərirdi, indi bunlar sahibkarlardadır və biz onlara qayğı göstərməliyik, kömək etməliyik. Biz onların dərdlərini özlərinin dilindən eşitməliyik.

Əlbəttə, mən onlara da arzu edirəm ki, vəziyyəti obyektiv qiymətləndirsinlər. Həqiqətən onlara mane olan məsələləri qaldırsınlar, ayrı-ayrı icra orqanlarının onlara qarşı ədalətsizliklərini bildirsinlər. Hesab

edirəm ki, bu yox deyildir. Qorxmasınlar, çəkinməsinlər, açıq söhbət getsin. Bu çox böyük bir şeydir. Təbiidir ki, biz görüşdə aldığımız məlumatları təhlil edəcək, sonra lazımı tədbirlər görəcəyik. Güman edirəm ki, bundan sonra Azərbaycan Prezidentinin Fərmanı olacaqdır. Ona görə də biz sadə görüş keçirmək istəmirik. Bu, iqtisadi islahatlar sahəsində bizim apardığımız işin bir hissəsidir.

S u a l : Cənab Prezident, son zamanlar Rusiyada skinxedlərin fəaliyyəti güclənib. Onların qafqazlılara, o cümlədən azərbaycanlılara münasibəti çox radikaldir. Siz Rusiya prezidenti ilə görüşərkən bu məsələyə, bir də Krasnodardan ermənilərin Dağlıq Qarabağa köçürülməsi məsələsinə toxunacaqsınız mı?

C a v a b : Birinci məsələ Rusiya dövlətinin öz işidir, biz buna qarışmırıq və qarışmayacağıq. Hesab edirəm ki, Rusiya dövləti bu problemlərin nə qədər təhlükəli olduğunu özü bilir və lazımı tədbirlər görür.

İkincisi, bizim öz dərdimiz var. Bizə nə lazımdır ki, Krasnodardan ermənilərin haraya köçürülməsi ilə məşğul olaq. İnanmıram ki, onlar Dağlıq Qarabağa gəlsinlər. Dağlıq Qarabağa gəlsəydilər, niyə oraya gedirdilər? Krasnodar çox gözəl yerdir. Ona görə oranı seçiblər. Gəlib Dağlıq Qarabağın daşları üzərində onlar nə edəcəklər?

S u a l : Cənab Prezident, bu günlərdə Parlamentin sədri Murtuz Ələsgərov nazirləri Nizami Qocayevlə bağlı qanunsuzluqlara və cinayətə yol verməkdə ittiham etmişdi. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Siz bu mövzunu o qədər çeynəmişiniz, yazıq Murtuz Ələsgərovu televiziya da o qədər göstərmisiniz ki... Mənə belə gəlir ki, hər şey məlumdur.

S u a l : Cənab Prezident Siz xarici iş adamları ilə də görüşəcəksiniz?

Bu görüşdən məqsəd nədir?

C a v a b : Görüşəcəyəm. Məqsəd yenə eynidir.

Sağ olun.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

24 aprel 2002-ci il

– Xoş gördük. Dünən görüşmüşük, bu gün də görüşürük. Görürsünüz, Azərbaycan Prezidenti jurnalistlərlə necə tez-tez görüşür.

Təbii, siz maraqlanırsınız, bilirəm ki, bəzi məlumatlarınız da var. Ona görə mən geniş məlumat vermək məqsədində deyiləm. Mən hesab edirəm ki, Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçılarından birinci görüşü, Aşqabad sammiti çox əhəmiyyətli bir hadisə oldu və bizə böyük imkanlar verdi ki, son illər Xəzərin statusu ilə əlaqədar olan müzakirələr, məsələlər haqqında öz mövqelərimizi, öz fikirlərimizi bildirək və bunları müzakirə edək. Bu da alındı. Ona görə hesab edirəm ki, sammit baş tutubdur. Yenə deyirəm, mən bunu mühüm hadisə hesab edirəm.

Əsas ondan ibarətdir ki, orada hər bir dövlət başçısı öz ölkəsinin Xəzərə aid və Xəzərin statusuna aid fikirlərini bildirdi. Mən orada dünən də demişdim, bu gün də qapalı iclasda dedim ki, Xəzərin statusu tək-cə Xəzərin dibinin bölünməsindən ibarət deyil, Xəzərin problemləri var. Xəzərin ən böyük problemi ekologiya problemdir. Çünki Xəzər dənizi kimi dünyada bənzəri olmayan nadir bir dəniz, təəssüflər olsun ki, çox çirklənir. Keçmişdə də çirklənibdir, amma indi daha da çox çirklənir. Xəzərin statusunun müəyyən edilməsi bu məsələnin həlli ilə bağlı olmalıdır.

Yaxud da ki, Xəzərin bioloji ehtiyatları. Xəzərdə olan nadir balıqlar get-gedə azalır, onların məhv olmaq təhlükəsi var. Bununla da ciddi məşğul olmaq lazımdır. Xəzərdə gəmiçilik məsələsi də var. Bunlarla bərabər, indi bu dəqiqə çox aktual olan məsələ – Xəzərin mineral ehtiyatlarının istifadə olunmasıdır. Bunlardan istifadə olunur, o cümlədən Azərbaycan tərəfindən. Xəzərin sektorlara bölünməsi, yəni Xəzərin statusunun müəyyən edilməsi ondan ibarətdir ki, gərək müəyyənləşdirilsin ki, hansı ölkə hansı sərhəddə öz işini apara bilər. Bunda da indiyə qədər əldə olunmuş təcrübə var. Beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olan orta xətt prinsipi var və bu, əsas götürülməlidir. Əlbəttə, biz bu barədə öz mövqeyimizi orada bildirdik.

Müzakirələr çox oldu. Bizim açıq iclasımızda müzakirə olmadı, orada çoxlu mətbuat nümayəndələri var idi. Amma ondan sonra qapalı ic-

lasımızda geniş müzakirə oldu və əvvəldən nəzərdə tutulmuşdu ki, bir bəyannamə imzalsın. O da bir neçə vaxtdır hazırlanırdı.

Nəhayət, aprelin 22-də qərar qəbul olunmuşdu ki, ekspertlər qrupu ayrıca görüşsünlər, bu bəyannamənin layihəsini hazırlasınlar. Onlar da görüşmüşdülər, hazırlamışdılar. Belə bir bəyannamə layihəsi var idi. Ancaq sonra qapalı iclasda biz bəyannamə layihəsini müzakirə edərkən bir neçə məsələlər çox mübahisəli oldu. Ona görə dövlət başçıları qərara gəldilər ki, ekspertlər qrupuna tapşırılsın ki, gecə səhərə qədər işləsinlər, bu hazır olsun və səhər biz bəyannamənin layihəsinə baxaq və onu imzalayaq. Onlar gecə saat beşə qədər işləmiş, əvvəlki mətni, variantı müəyyən qədər təkmilləşdirmişdilər. Ancaq təkmilləşmiş variant da bəzi mübahisələr doğurdu. Ona görə bu gün bizim qapalı iclasımız beş saat çəkdi.

Mübahisələr olduğuna görə, bir fikrə gələ bilmədiyimizə görə belə qərara alındı ki, bəyannamə qəbul edilməsin. Elə sammitin keçirilməsinin özü çox əhəmiyyətli hadisədir və bu, gələcəkdə belə görüşlərimizin tez-tez keçirilməsi üçün bir başlanğıcdır. Qərara gəldik ki, hər ölkə üzrə xarici işlər nazirliklərinə tapşırıq, onlar bu bəyannamənin üzərində işləsinlər. Hazır olan zaman biz baxmalıyıq. Əgər hamı onunla razı olsa, toplaşdı bunu imzalaya bilərik.

S u a l : Cənab Prezident, Saparmurat Niyazovun «Xəzərdən qan iyi gəlin» fikrinə münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Bu, regiondakı vəziyyətin gərginləşməsinə gətirib çıxarmayacaq?

C a v a b : Bilirsiniz, sizdən xahiş edirəm, mənə bu sualları verməyin. Mən bunların heç birinə cavab verməyəcəyəm. Təyyarədə mənə dedilər ki, bizim bəzi qəzetlərdə yenə də – bu məsələ qurtarmır – mən buraya gəlməmiş bir çox şeylər yazıblar. Nə bunlara cavab verəcəyəm, nə də bu barədə mübahisəyə keçəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Saparmurat Niyazov dedi ki, o necə statusdur ki, Azərbaycan Xəzər sahillərindən 184 kilometr uzaqda, Türkmənistandan 84 kilometr uzaqda iş aparır. Bu nə dərəcədə əsaslandırılıbdır?

C a v a b : Mən təəssüf edirəm ki, o bu fikirləri mətbuatın yanında deyir. Amma bu onun fikridir. Dünyada qəbul olunmuş beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanan orta xətt prinsipi var. O isə orta xətt prinsipi kənara qoyur, özü nə cür düşünür, o cür də xətt çəkir. O, çəkilən xəttə görə həmin məsafələri deyir. Belədir, fikir ayrılığıdır.

S u a l : Cənab Prezident, növbəti görüşün vaxtı müəyyənləşibmi?

C a v a b : Yox, müəyyənləşməyibdir. Sağ olun.

TÜRKİYƏ, AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN PREZİDENTLƏRİNİN ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

29 aprel 2002-ci il

Prezident Heydər Əliyev yola düşməzdən əvvəl hava limanında kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələrinə müsahibə vermişdir:

– Xoş gördük sizi. Tez-tez görüşürük. Mənim səfərimin də məqsədini, səbəbini yəqin ki, bilirsiniz. Artıq mətbuatda verilibdir ki, biz – Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan prezidentləri bölgədə təhlükəsizlik məsələlərini müzakirə etmək üçün, indi işlərimizdə çox mühüm yer tutan Şərq-Qərb dəhlizinin, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft ixrac kəmərinin, Bakı-Ərzurum qaz kəmərinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün və əsasən, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə barəsində söylərimizi birləşdirmək üçün, bölgədə və ümumiyyətlə, ölkələrimizdə təhlükəsizliyi təmin etmək üçün bu görüşə toplaşırıq. Bu görüş Trabzondadır. Mən oraya gedirəm. Orada Türkiyənin prezidenti, Gürcüstanın prezidenti, bir də mən görüşüb söhbət edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, orada hansısa sənədlər imzalanacaq mı?

C a v a b : Bəli, bir sənəd imzalanacaq. Onu daxili işlər nazirləri imzalayacaqlar.

S u a l : Cənab Prezident, Trabzon görüşü regionda yeni güc mərkəzi yaratmaq təşəbbüsü kimi də qiymətləndirilir. Bu barədə Sizin fikrinizi bilmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, belə şeyləri şişirtməyin. Yeni güc mərkəzi, filan... Hər xırda şeyi götürüb rəng verirlər. Bu, sadəcə regional əməkdaşlıqdır. Biz Aşqabada getdik. Orada regional məsələlər idi, güc mərkəzi deyildi ki. Burada da güc mərkəzi deyildir.

İndi dünyada gedən proseslər belədir ki, dövlətlər ikitərəfli əməkdaşlıq edirlər, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq edirlər və müxtəlif görüşlər keçirib regional səviyyədə əməkdaşlıq edirlər. Bunların hamısı bir məqsədə yönəldilibdir – sülh, təhlükəsizlik yaransın. İndi də ən aktual olan beynəlxalq terrorizmə, narkotiklərin, psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə, silah qaçaqmal-

cılığı ilə mübarizə, insan alveri ilə mübarizə – bunlar çox mühüm məsələlərdir.

Bunları hər ölkə aparır. Amma müəyyən regionlarda biz işlərimizi əlaqələndirəndə, bir-birimizə yardım edəndə bu işlər daha da uğurla gedir.

S u a l : Cənab Prezident, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft ixrac kəmərinin təhlükəsizliyi məsələsi əsasən hansı aspektlərdə müzakirə olunacaqdır?

C a v a b : Bilirsiniz, burada elə bir müzakirə olunması şey yoxdur. Bakı-Tbilisi-Ceyhanın təhlükəsizliyini boru xəttinin keçdiyi ölkələr – Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə təmin edəcək, bunların hərəsi bu vəzifəni öz üzərinə götürübür. Burada başqa bir aspekt yoxdur. Məsələn, mən Fərman vermişəm, böyük bir komissiya yaratmışam, baş nazir bu komissiyanın sədridir. Orada bizim bütün dövlət orqanları təmsil olunublar. Onlar lazımi tədbirlər hazırlayıb həyata keçirəcəklər ki, biz həm Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xəttinin, həm də Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəmərinin təhlükəsizliyini təmin edək.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti Vladimir Putin Aşqabaddan qayıtdıqdan sonra Rusiya hərbi donanmasının Xəzərdə təlimləməyə başlaması barədə göstəriş verdi. Xəzəryanı dövlətləri də bu təlimlərdə iştirak etməyə dəvət etdi. Buna Azərbaycanın münasibəti necə olacaqdır?

C a v a b : Rusiyanın prezidenti Putin Aşqabadda mənimlə görüşərkən bu qərarı haqqında demişdi, bunda elə bir qeyri-adi şey yoxdur. Xəzər dənizində Rusiyanın hərbi donanması var. O, gedib Həştərxanda donanmanın işi ilə tanış olubdur. O mənə demişdi ki, Aşqabaddan birbaşa Həştərxana gedəcəkdir, belə bir təlim keçirmək məqsədi var. Bu barədə qərar qəbul etmək istəyir. Mənə demişdi ki, bütün Xəzəryanı ölkələri dəvət edir. Bizi də dəvət ediblər və iştirak edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, növbəti sammitin Tehrandə keçirilməsinə Putinin münasibətini Sizdən öyrənmək istəyirik.

C a v a b : Belə şey yoxdur, necə yəni Tehrandə keçirilməsi? Tehrandə keçirilməsi haqqında qərar qəbul olunmadı ki.

S u a l : Putin təklif etdi ki, Tehrandə keçirilsin.

C a v a b : Onu Putin təklif etmədi, sən səhv edirsən. Onu İranın prezidenti cənab Xatəmi təklif etdi. Putin də buna razılıq verdi və bizim də heç birimiz etiraz etmədik. Ancaq iş bundadır ki, biz o bəyanna-

məni qəbul edə bilmədik. Bəyannamə qəbul edilmədiyinə görə də sammitin harada keçiriləcəyi barədə qərar da qəbul olunmadı.

S u a l : Mübahisəli yataqlarda işlərin dayandırılması ilə bağlı məsələ qaldırılıb, sammitdə heç bir nəticə əldə edilmədiyinə görə, Türkmənistan prezidenti belə bir təşəbbüs irəli sürübdür ki, bu məsələlər əvvəlcə ikitərəfli danışıqlarla tənzimlənməlidir. Siz bunu necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, həmin görüşdə bəzi sərt ifadələr işlənibdir. Ancaq buna o qədər də fikir verməyin. Sonra, sammitin axırında Türkmənistan prezidenti Saparmurat Niyazov mənimlə danışıqında təklif etdi ki, biz nümayəndələrimizi müəyyən edək, qoy onlar görüşsünlər, danışıqlar və ikitərəfli danışıqlar aparaq. Mən də buna razılıq verdim.

O ki qaldı, siz «mübahisəli yataqlar» ifadəsi işlədirsiniz, mən orada ona cavab vermişəm. Görək ki, bizim mətbuat nümayəndələri orada vardı. Bir də təkrar etmək istəyirəm, orada bu məsələ qalxanda mən dedim ki, görə biz əvvəl Xəzər dənizində sektorların sərhədlərini müəyyən edək. Sərhədlər müəyyən ediləndən sonra hansısa yataqlar ola bilər ki, onlar heç mübahisəli olmasın. Hər iki tərəf danışar ki, bu yataqlarda birgə iş aparılsın. Ola bilər, kimsə desin ki, yox, bu mənimdir, digəri desin ki, mənimdir. Onda bu, mübahisə olacaqdır. Mübahisəli yatağı müəyyən etmək üçün görə mütəlx sektorların sərhədləri müəyyən olunsun.

S u a l : Cənab Prezident, İrana səfəriniz nə vaxt reallaşacaq?

C a v a b : İnşaallah, reallaşacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, sahibkarlarla görüşdə bildirmisiniz ki, yekun qərar müşavirədə veriləcəkdir. Amma artıq bir neçə məmur vəzifəsindən kənarlaşdırılmışdır.

C a v a b : Nə olsun ki, hələ bəlkə başqaları da uzaqlaşdırıldı.

S u a l : Cənab Prezident, Siz indiki səfərinizdə Bakı-Axalkalaki-Qars dəmir yol xətti ilə bağlı hər hansı bir söhbət aparacaqsınız mı? Çünki Gürcüstan ərazisində müəyyən problemlər var. Bir də ki, ABŞ Prezidenti Corc Buş bəyanatında Türkiyəni Ermənistanla münasibətlər yaratmağa çağırmışdır. Bununla bağlı nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bilirsiniz, Axalkalaki dəmir yoluna bizim o qədər marağımız yoxdur. O, Gürcüstanın öz daxili işidir. Biz bu işlərə qarışmaq istəmirik.

O ki qaldı ABŞ prezidenti Buşun Türkiyəyə müraciətinə, Türkiyəyə çox müraciətlər olubdur. Bu barədə Türkiyənin şərtləri var. O bu şərtlərdən geri çəkilməyib və heç vaxt da geri çəkilməyəcəkdir. Mən buna əminəm.

S u a l : Cənab Prezident, kəmərlərə xarici təhlükə yaranarsa, eyni zamanda kəmərlər ətrafında mütəşəkkil terrorçu qruplar yaranarsa, bunlara qarşı mübarizə formalarını necə görürsünüz?

C a v a b : «Bu yaranarsa, bu yaranarsa, bu yaranarsa», onda biz də yaradacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, bu görüşdə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı hər hansı bir müzakirə gedəcəkmiz?

C a v a b : Ola bilər ki, fikir mübadiləsi olsun.

S u a l : Cənab Prezident, MDB Kollektiv Təhlükəsizlik Şurasının katibi indiki üçtərəfli görüşlə bağlı bildiribdir ki, bu, təhlükəlidir və Şuranın növbəti iclasında bu məsələyə münasibət bildiriləcəkdir. Sizcə MDB-nin Təhlükəsizlik Şurası nədən ehtiyat edir?

C a v a b : Mən bunu eşitməmişəm. Bunu deyən kimdir?

S u a l : İnternet saytlarında bununla bağlı məlumat vardır.

C a v a b : Mən eşitməmişəm. İnanmıram ki, onlar bunu böyük bir təhlükə hesab etsinlər.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatlarının hərbi mütəxəssisləri artıq Gürcüstandadırlar. Sizin Trabzondakı görüşünüzdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xəttinin təhlükəsizlik məsələlərinin müzakirəsində ABŞ-ın iştirakı ola bilermi?

C a v a b : Burada ABŞ-ın iştirakına nə ehtiyac var? Əgər biz Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xəttini də qoruya bilməyəcəyiksə, onda biz nəyik ki, başqa bir ölkə gəlsin, burada bizə yardım etsin? Buna ehtiyac yoxdur.

S u a l : Siz dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayında bildirmişdiniz ki, diasporla işləyən bir təşkilat yaradılacaqdır. Bu barədə iş gedirmi?

C a v a b : Yaradacağıq. Bu yaxınlarda yaradacağıq. Sağ olun.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

30 aprel 2002-ci il

– Trabzon Zirvə görüşünün gedişi və yekunları, güman edirəm ki, sizə məlumdur. Çünki televiziya vasitəsilə hamısı verilibdir. Ona görə də bu barədə sizə əlavə məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Ancaq onu qeyd etmək istəyirəm ki, bu çox əhəmiyyətli görüş idi. Üç ölkənin – Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan prezidentlərinin Zirvə görüşünün məqsədi bizim bölgədə bir neçə əsas sahələrdə əməkdaşlığı gücləndirməkdən ibarətdir. Bunlar beynəlxalq terrorizmlə mübarizədir, bölgənin təhlükəsizliyinin təmin olunmasıdır və Şərqi-Qərbi enerji dəhlizinin, yeni Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft və qaz kəmərlərinin mühafizəsi, təhlükəsizliyinin təmin edilməsidir. Əsasən bu məsələlər bizim toplaşmağımıza, belə bir regional əməkdaşlıq etməyimizə səbəb olmuşdur. Bu təşəbbüsü Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezer irəli sürmüşdü. Orada bəyan etdim, bu gün bir daha deyirəm ki, bu, çox dəyərli təşəbbüsdür və mən görülən işlərdən də çox məmnunam.

S u a l : Cənab Prezident, təkbətək görüşlərdə hansı məsələlər müzakirə olundu?

C a v a b : Təkbətək görüşlərdə təbiidir ki, birinci növbədə iki ölkə arasında olan münasibətlər, bütün sahələrdə – həm iqtisadi, həm də başqa sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi barədə söhbət getdi, habelə yenə bölgəmizdə olan vəziyyəti təhlil edib fikir mübadiləsi apardıq.

S u a l : Dağlıq Qarabağ məsələsinə toxunuldumu?

C a v a b : Bəli, Dağlıq Qarabağ məsələsinə toxunuldu. Həm Əhməd Necdet Sezərlə, həm də Eduard Şevardnadze ilə mənim görüşlərimdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında söhbət getdi və xüsusən Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti Əhməd Necdet Sezərlə bu barədə çox ətraflı danışdıq. Çünki bilirsiniz ki, Türkiyə Minsk qrupunun üzvüdür və bu qrupun həmsədrləri axırcı dəfə bölgədə olandan sonra Ankaraya getmişdilər, Türkiyənin prezidenti və başqa şəxslərlə də görüşmüşdülər. Aparılan işlər, vəziyyət haqqında məlumatlar vermişdilər.

Bundan əlavə, Türkiyə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi baş verəndən Azərbaycanı birmənalı dəstəkləyən bir ölkədir. Tək dəstək vermək deyil, o, bəyan edib, bu gün də bu bəyanatında qalır və Türkiyənin prezidenti bunu yenə də təkrar etdi ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi sona çatmayana qədər, Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycan torpaqlarından çıxmayana qədər, bu torpaqlar işğaldan azad olunmayana qədər Türkiyə Ermənistanla sərhədlərini açmayacaq və heç bir əməkdaşlığa getməyəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Reykyavikdə Türkiyə, Azərbaycan və Ermənistan görüşünü keçirməkdə məqsəd nədir?

C a v a b : Reykyavik görüşü Türkiyə tərəfinin, onların təşəbbüsü ilə olacaqdır. Biz də ona etiraz etməmişik. Ola bilər ki, hər bir görüşün əhəmiyyəti olsun.

S u a l : İmzalanmış sənəddə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı məsələ öz əksini tapdı. Son vaxtlar Dağlıq Qarabağın adı bu məsələdə çox tez-tez hallanır. Bununla bağlı Dağlıq Qarabağda fəaliyyət necə tənzimlənəcək?

C a v a b : Bilirsiniz, bu çox mürəkkəb məsələdir. Bu barədə bir şey demək olmaz.

S u a l : Neft kəmərlərinin mühafizəsində hər bir ölkə öz ərazisindən keçən hissəyə cavabdehdir. Ola bilər ki, hansısa ölkə – məsələn, Gürcüstan çətinlik çəksə, Azərbaycan və Türkiyə ona kömək göstərsinlər?

C a v a b : Siz niyə qabağa qaçırsız? Biz orada razılaşmışıq ki, hər ölkə öz ərazisində kəmərlərin təhlükəsizliyini təmin edəcəkdir. Mən güman edirəm ki, hər bir ölkə bu təhlükəsizliyi təmin etməyə qadirdir. Biz əməkdaşlıq edirik, əgər, şayəd nə vaxt, nə isə olsa, onda bu məsələləri həll edəcəyik. İndidən bu məsələni ortaya atmağa ehtiyac yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın ATƏT-in Minsk qrupundakı keçmiş həmsədri Vladimir Kazimirov bildirib ki, Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin xüsusi nümayəndələrinin Praqada keçiriləcək görüşləri kifayət qədər əhəmiyyətlidir. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : O öz fikrini bildiribdir. Biz isə başqa fikirdəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Yunanıstan Azərbaycan qazının Türkiyə ərazisindən öz ölkəsinə və oradan da Avropaya nəql edilməsini təklif etmişdi. Siz cənab Sezərlə görüşünüzdə bu məsələyə toxundunuzmu?

C a v a b : Ay qızım, bunların hamısı gələcəyin işləridir. Gəlin əvvəlcə biz Azərbaycan qazını Türkiyəyə aparıb çatdıraraq, Türkiyəni istənilən qədər təmin edək, Türkiyəyə qaz nəql etmək imkanlarımız artsın, sonra, əlbəttə, bizim fikrimiz gələcəkdə Avropaya çıxmaqdır. Ola bilər ki, Yunanıstan da bu sırada olsun. Amma bu çox uzaq gələcəyin işidir. Başınızı belə şeylərlə ağrıtmayın.

S u a l : Cənab Prezident, Ankarada Azərbaycan səfirliyinin yeni binasının açılışı nə vaxt olacaq?

C a v a b : İnşallah, bu yaxınlarda olacaq.

Hörmətli jurnalistlər, görürəm, sizin əməlli suallarınız yoxdur. Sual naminə sual vermək lazım deyildir. Mən sadəcə, sizə məsləhət görürəm ki, belə görüşlərə gələndə əvvəldən hazırlaşın, hərənz bir yaxşı sual hazırlayın. Onda doğrudan da məzmunlu, günün tələbinə çox aid olan sual verən jurnalist kimi görünərsiniz. Bu da o məsələ barədə sizə geniş məlumat verməyə imkan yaradacaqdır. Amma elə suallar verirsiniz ki, bunlara aldığınız cavabı da görürsünüz. Ona görə də siz bundan o qədər faydalana bilmirsiniz. Sağ olun.

TÜRKİYƏ, AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN PREZİDENTLƏRİNİN BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI

Trabzon

30 aprel 2002-ci il

Trabzonda Zirvə görüşünün yekunlarına dair birgə mətbuat konfransı keçirilmişdir. Dövlət başçıları əvvəlcə bəyanatlarla çıxış etdilər.

TÜRKİYƏ PREZİDENTİ ƏHMƏD NECDƏT SEZƏRİN BƏYANATI

– Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Türkiyə, Azərbaycan və Gürcüstan arasındakı işbirliyinin daha da gücləndirilməsinə və Qafqaz bölgəsinin sabitliyinə, iqtisadi inkişafına töhfələrimizi artırmaq məqsədi ilə keçirdiyimiz üçtərəfli Zirvə toplantısını tamamlanmış hesab edirik. Dəvətimizi qəbul edərək bu toplantının gerçəkləşməsinə təmin etdikləri üçün dost və qardaş Azərbaycanın və Gürcüstanın dövlət başçıları hörmətli Əliyevə, hörmətli Şevardnadzeyə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Toplantıda gündəlikdə duran iqtisadi işbirliyi, təbii ehtiyatlardan istifadə, terrorizmlə mübarizə ilə bərabər, ölkələrimizi maraqlandıran digər regional və beynəlxalq məsələlər barədə söhbətlər apardıq, bölgəmizdəki son vəziyyəti dəyərləndirdik. Hörmətli Əliyev və hörmətli Şevardnadze ilə təkbətək görüşlərimizdə isə ikitərəfli əlaqələrimizə aid məsələləri gözədən keçirdik. İşgüzar və dostcasına keçən önəmli görüşlərimizin sonunda Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan arasındakı əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi, xalqlarımızın mənafeyinə uyğun işbirliyimizin genişləndirilməsi və çeşidləndirilməsi sahəsində eyni mövqedə olduğumuzu bir daha görməkdən böyük məmnunluq duyduq.

Dəyərli mətbuat nümayəndələri!

Qafqazda sülhün, sabitliyin bərqərar olması və işbirliyimizin gücləndirilməsi ölkələrimizin qarşısında duran əsas məqsədlərdəndir. Bugünkü görüşlərimizdən sonra gələcəkdə keçiriləcək Zirvə toplantılarımızın Qafqaz bölgəsində sabitliyin bərqərar olmasına kömək edəcəyini inancım daha da artmışdır.

Hörmətli cümhur başqanları ilə belə görüşlərin davam etdirilməsi məqsədilə bu toplantıları hər il gerçəkləşdirmək barədə yekdil qərara gəldik. Önümüzdəki il üçtərəfli toplantımızın Tbilisidə keçirilməsi barədə hörmətli Şevardnadzenin dəvətini məmnunluqla qəbul etdik. Görüşlərimizdə iqtisadi inkişaf və əlaqələrimizin yüksəldilməsi üçün regional işbirliyinin önəmini bir daha dilə gətirdik. Bu çərçivədə üç ölkəni bir-birinə bağlayan Bakı-Tbilisi-Ceyhan və «Şahdəniz» yatağından təbii qazın ixracı üçün boru kəmərlərinin ən qısa zamanda reallaşdırılmasına dair ortaq qərarımızın olduğunu da nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm.

Hörmətli Əliyev və hörmətli Şevardnadze ilə başladığımız və davam edən söylərimizi sona çatdırmaq üçün fəaliyyətimizi gücləndirmək haqqında da razılığa nail olduq. Hörmətli cümhur başqanları ilə görüşlərimizdə terrorizm, narkotik maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı birgə mübarizə sahələrində beynəlxalq işbirliyinin önəmli olduğunu vurğuladıq.

Bu gün daxili işlər nazirləri tərəfindən imzalanan terrorizm, mütəşəkkil cinayətkarlığa və digər ağır cinayətlərə qarşı mübarizə haqqında Türkiyə Cümhuriyyəti, Gürcüstan və Azərbaycan hökumətləri arasında anlaşmanın da bu məqsədə ən yaxşı formada xidmət edəcəyinə inanırıq. Bu fürsətdən istifadə edərək, Qafqaz bölgəsində sülh və sabitliyin bərqərar olması üçün Türkiyə, Azərbaycan və Gürcüstanın bundan sonra da birlikdə fəaliyyət göstərəcəklərini, xoş niyyətlə gücləndirdiyimiz işbirliyimizin heç bir ölkəyə qarşı olmadığını bildirirəm. Dövlətlərin barış içində bir yerdə yaşamaları üçün beynəlxalq hüquq normalarının gözlənilməsinə inanan ölkələrimizin bir istəyinin – bölgəmizdə xalqların dinc və firavan yaşamaları, gələcəyə ümidlə baxmaları arzusunun olduğunu vurğulamaq istəyirəm.

Hörmətli Əliyev və hörmətli Şevardnadze ilə gerçəkləşdirdiyimiz bu önəmli toplantının bütün bölgədə sülhün, ədalətin, əmin-amanlığın bərqərar olmasına və ölkələrimiz arasındakı işbirliyinə yeni imkanlar qazandırmasını diləyirəm.

Hamınıza təşəkkür edirəm.

* * *

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezər!

Gürcüstan prezidenti hörmətli Eduard Şevardnadze!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Türkiyə-Gürcüstan-Azərbaycan regional işbirliyi ilə əlaqədar toplantımız başa çatdı. Hesab edirəm ki, Trabzon görüşü uğurla başa çatıb və biz bölgəmiz üçün çox əhəmiyyətli məsələləri müzakirə etdik və nəticədə hökumətlərimiz arasında müvafiq saziş imzalandı. Bu bizim bölgəmizdə yeni bir hadisədir. Bu, eyni zamanda bizim bölgəmizdə Türkiyənin, Gürcüstanın və Azərbaycanın bütün başqa sahələrdə olduğu kimi, təhlükəsizlik sahəsində, beynəlxalq terrorizm ilə mübarizə sahəsində və xüsusən, Şərqi-Qərbi dahlizinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində üçtərəfli əməkdaşlığının təməlini qoymuşdur. Hesab edirəm ki, biz çox dəyərli iş görmüşük və bu əməkdaşlığımız həm ölkələrimiz üçün, həm də bölgəmiz üçün çox əhəmiyyətli olacaq, bu bölgədə üç dövlətin əməkdaşlığının yeni mərhələsinə müəyyən edəcəkdir.

Beynəlxalq terrorizmlə mübarizə indi bütün bəşəriyyətin qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biridir. Məmnuniyyət hissi ilə deyə bilərəm ki, Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan ötən il sentyabrın 11-də baş vermiş hadisələrdən sonra beynəlxalq terrorizmə qarşı yaranmış koalisiyaya, alyansa dərhal qoşulmuşlar və bu mübarizəyə öz töhfələrini vermişlər. Bölgəmizin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, eyni zamanda ölkələrimizin hər birinin milli təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlıdır. Bu sahədə çox problemlər var. Biz bu barədə hörmətli cümhur başqanı Sezərlə, hörmətli prezident Şevardnadze ilə həm üçtərəfli görüşlərimizdə, həm də ikitərəfli görüşlərimizdə çox ətraflı müzakirələr apardıq.

Ən əsası ondan ibarətdir ki, bizim fikirlərimizin eyni olduğunu bir daha təsdiq etdik. Bütün bu məsələlər içərisində bizim üçün daha böyük önəm kəsb edən, bölgəmizdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum boru xətlərinin mühafizəsinin, təhlükəsizliyinin təmin olunmasıdır. Bildiyiniz kimi, bizim bu sahədə 1994-cü ildən indiyə qədər gördüyümüz işlər və birgə söylərimiz öz nəticələrini veribdir. Artıq Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas neft ixrac kəmərinin inşasına başlanırıq.

Güman edirəm ki, bu, 2004-cü ildə, ən gec 2005-ci ildə sona çatacaq və biz Xəzər dənizindən hasil etdiyimiz neftin Türkiyənin Ceyhan limanına çatdırılmasının və dünya bazarlarına göndərilməsinin şahidi olacağıq. İnanıram ki, həmin bu böyük hadisənin açılışında da biz birlikdə iştirak edəcəyik. Eləcə də Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin açılışında.

Bizim Xəzər dənizində kəşf etdiyimiz «Şahdəniz» qaz yatağı çox zəngindir. Orada onilliklərlə böyük miqdarda hasil oluna biləcək təbii qaz var. Biz bu yataqda işləməyə başlayarkən və xüsusən son nəticələri aldığımız zaman məhz Türkiyə ilə əlaqələr yaratdıq və onun qaza olan ehtiyacını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan qazının Türkiyəyə nəql olunmasını təklif etdik. Türkiyə Cümhuriyyəti bizim bu təklifimizi məmnuniyyətlə qəbul etdi və biz işə başlamışıq. Ümid edirəm ki, Azərbaycanın Xəzər dənizindəki «Şahdəniz» qaz yatağından çıxarılaacaq qaz 2004-cü ildə Türkiyəyə axacaq, Türkiyənin müxtəlif bölgələrini təbii qazla təmin edəcəkdir. Biz gələcəkdə təbii qazın Türkiyə ərazisi ilə Avropaya nəql edilməsini də nəzərdə tuturuq.

Beləliklə, biz böyük layihələr həyata keçiririk və yaxşı nəticələr əldə etmişik. Onların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi indi bizim gündəliyimizdə duran əsas məsələlərdən biridir. Bu məsələlər də burada, Trabzon zirvə görüşündə müzakirə olundu. Biz fikir mübadiləsi apardıq, eyni fikirdə olduğumuzu bildirdik, söylərimizin birləşdirilməsi haqqında qərar qəbul etdik. Bundan sonra birlikdə əməkdaşlıq edəcəyik, irəliləyəcəyik.

Beləliklə, Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezərin təşəbbüsü ilə ilk dəfə Trabzonda toplanmış zirvə görüşü çox əhəmiyyətlidir və çox uğurla başa çatıbdır. Ümidvaram ki, burada təməlini qoyduğumuz iş gələcəkdə davam edəcək, ölkələrimiz üçün, xalqlarımız üçün çox faydalı olacaqdır.

Mən Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezərə bu böyük təşəbbüsə görə, Trabzon Zirvə görüşünün çox yüksək səviyyədə təşkil olunmasına görə, burada yaranmış işgüzar şəraitə görə, bizə göstərilən gözəl qonaqpərvərliyə görə təşəkkür edirəm. Əziz qardaşım Əhməd Necdet Sezərə, qardaş türk xalqına sevgi-məhəbbəti mi bildirirəm və sülh, əmin-amanlıq, rifah diləyirəm. Sağ olun.

* * *

GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ EDUARD ŞEVARDNADZENİN BƏYANATI

– Dəyərli məsləkdaşlarım, hörmətli cənab Əhməd Necdet Sezər!
Hörmətli cənab Heydər Əliyev!
Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Keçirdiyimiz bu iki günə görə Sizə təşəkkürlərimi bildirmək istəyirəm. Biz bu günlər birlikdə qarşılıqlı anlaşma şəraitində çox əhəmiyyətli məsələləri müzakirə etmişik və gözəl bir saziş imzalamışıq. Bu qədər önəmli və çoxmənalı bir sənədin imzalanması ölkələrimiz arasındakı əlaqələrin bir qoludur. Bu, «soyuq müharibə»nin bitməsinə və yeni bir mərhələnin yarandığını göstərir.

Biz görüşlərimizdə bu üç dövlətin Avropa və bütün dünya üçün, eləcə də həyata keçirdiyimiz böyük layihələr üçün nə qədər önəmli olduğunu vurğuladıq. Şərq-Qərb enerji dəhlizi və Xəzər dənizinin enerji ehtiyatlarından istifadə olunması layihələrindən danışarkən mənim çox yaxın, səmimi dostum cənab Heydər Əliyevin qəhrəmancasına, cəsəətli davranışlarından söz açmasam, doğru olmaz. Çünki Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının Gürcüstan və Türkiyə torpaqları üzərindən digər ölkələrə nəql edilməsi məsələsi hörmətli Əliyevin təşəbbüsü ilə olmuşdur və artıq bu, həyata keçirilmək üzrədir. Tarixi önəmi olan bu böyük layihələrin indiki hala gətirilməsi sahəsində Türkiyə Cümhuriyyəti hökumətinin, nazirlərinin əməyini də yüksək qiymətləndirirəm. Eyni zamanda, görüşlərdə iştirak edən Amerika Birləşmiş Ştatlarının neft şirkətlərinə, maliyyə dairələrinə də təşəkkürümü bildirirəm.

Bir neçə il öncə xəyal hesab etdiklərimiz indi gerçəkləşibdir. Təbii ki, bu işlərimizin təməli Bakı-Supsa neft kəməri fəaliyyətə başladıqdan sonra qoyulmuşdur və indi gündəlikdə boru xətlərinin mühafizəsi və təhlükəsizlik məsələləri durur. Bu gün daxili işlər nazirlərimiz saziş imzaladılar. Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezərin də söylədiyi kimi, bu anlaşma heç bir ölkəyə qarşı deyildir. Bu, sadəcə, boru kəmərlərinin təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bağlıdır. Bu gün imzalanan sənədə əsasən təhlükəsizlik sahəsində işbirliyi müxtəlif sahələri əhatə edən digər layihələr üçün də önəmlidir. Gürcüstan olaraq biz bu anlaşma ilə boru xətlərinin mühafizəsini təmin etmək baxımından özərimizə yeni vəzifələr götürürük.

Dünən söylədiyim fikri təkrar etmək istəyirəm ki, Gürcüstan, üzərinə götürdüyü bütün öhdəlikləri yerinə yetirəcəkdir. Eyni zamanda terrorizmi dəstəkləyən qaynaqlara, ayrı-seçkiliyə, separatizmə və digər cinayətkar əməllərə qarşı birlikdə mübarizə aparmaq vacibdir.

Dünən qərara almışdıq ki, növbəti görüşümüz Tbilisidə, Gürcüstanda olacaqdır. Kim bilir, bəlkə də həmin dövrdə bu anlaşmaya qoşulanların sayı artacaqdır.

Mən bu gözəl təşəbbüsə və qonaqpərvərliyə görə Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Nəcdət Sezərə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Sizə cənsağlığı və uğurlar arzulayıram.

Sonra Türkiyə prezidenti Əhməd Nəcdət Sezər, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : May ayında Reykyavikdə NATO-nun Zirvə toplantısı zamanı Azərbaycan, Türkiyə və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin də görüşü olacaqdır. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev bu üçtərəfli görüşdən nə gözləyir?

Heydər Əliyev : Biz hər bir görüşdən bir nəticə gözləyirik. Reykyavikdə Türkiyə, Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirlərinin görüşü Türkiyə Cümhuriyyətinin təşəbbüsü ilə olacaqdır. İndiyə qədər belə görüşlər olmayıbdır. Ancaq indi belə üçtərəfli görüş də baş verir. Biz buna etiraz etmirik. Biz bu görüşdə iştirak edəcəyik və bir də qeyd edirəm, hər bir görüşdən bölgəmizdə sülhün, təhlükəsizliyin təmin olunması üçün faydalanmaq istəyirik və xüsusən Ermənistan-Azərbaycan münasibətinin sülh yolu ilə həll olunmasını, Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan torpaqlarından çıxarılmasını – Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsini, yerindən-yurdundan didərgin düşmüş bir milyondan artıq azərbaycanlının, çadırlarda yaşayan insanların öz yerlərinə, yurdlarına qayıtmasını istəyirik. Bu istiqamətdə biz illər boyu çalışırıq, mübarizə aparırıq.

Əgər Reykyavik görüşü bu barədə bizə fayda verəcəksə, biz bundan çox məmnun olacağıq.

S u a l : Mənim sualım Gürcüstan prezidenti Şevardnadzeyədir. Terrorizmə qarşı işbirliyi haqqında anlaşma imzalandı. Ancaq terrorçu təş-

kilat olan PKK-nın ölkəmizdə bəzi dərnək və vəqflərlə fəaliyyət göstərməsi barədə məlumatlar var. Bunların qarşısını almaq üçün nə tədbir görəcəksiniz?

Eduard Şevardnadze : Gürcüstanda belə işlərin olduğu mənə məlum deyil. Gürcüstanda qonşu dövlətlərdən gələn mürtece qüvvələr mövcuddur. Onların arasında yaşlı qadınlar, uşaqlar vardır. Təbii ki, kişilər də vardır. Onların bir qismi, 3500 nəfər Çeçenistana qayıtmışdır. Bildiyimə görə, digərləri də qayıtmaq arzusundadırlar. Onların Çeçenistana dönməsi üçün imkan yarandıqca bu proses davam edəcəkdir. Biz də bundan məmnun olarıq.

Onu da bildirmək istəyirəm ki, bu insanları Gürcüstan sərhədlərinə doğru zorla yönəltilmişlər. Biz də onları qəbul etmək məcburiyyətində qaldıq.

S u a l : Mənim sualım Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadzeyədir. Siz bayaq çıxışınızda dediniz ki, Tbilisidə keçiriləcək ikinci Zirvə görüşündə iştirakçı ölkələrin sayı arta bilər. Sizin zənninizcə, bunlar hansı ölkələr ola bilər? Trabzon Zirvə görüşünü Azərbaycan Prezidentinin və Türkiyə prezidentinin hörmətli Şevardnadzeyə dəstəyi hesab etmək olarmı?

Eduard Şevardnadze : Mən indi regiondakı və ondan kənardakı ölkələrin rəhbərləri ilə məsləhətləşmədən, görüşmədən onların bu görüşdə iştirak etməyə namizəd olduqlarını yəqin ki, bildirməli deyiləm.

S u a l : Mənim sualım Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevədir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin reallaşması üçün hər hansı problem varmı?

Heydər Əliyev : Mətbuat nümayəndələri mənə Bakıda, Azərbaycanda da çox sual verirlər. Gəlmişəm, burada da öz jurnalistlərimiz mənə belə sual verir. Heç bir problem yoxdur. Amma bununla demək istəmirəm ki, hər şey rəvan gedir. Problemlər olubdur, biz onların qarşısını almışıq. Burada Türkiyənin mətbuat nümayəndələri əksəriyyət təşkil edirlər. Onlar bilirlər ki, 5-6 il bundan öncə mən Türkiyəyə gələndə hamı soruşurdu ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xətti olacaq, ya olmayacaq? Çünki şübhələr çox idi və buna əsas da vardı. Ona görə ki, bu layihənin həyata keçirilməsinə böyük maneə var idi.

Özü də çox güclü istiqamətlərdən maneələr var idi. Ancaq biz bu gün fəxr edə bilərik ki, bu maneələrin hamısının qarşısını aldıq, ağır,

çətin yoldan keçdik, sınaqlardan çıxdıq. İndi Bakı-Tbilisi-Ceyhan ixrac boru kəmərinin inşası artıq realdır. Üç dövlət – Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə öz parlamentlərində bizim hökumətlərarası sazişlərimizi təsdiq ediblər. İndi maliyyə məsələləri həll olunur. Bunlar da müsbət həll edilməkdədir. Ancaq bu o demək deyil ki, problem yoxdur. Problem var, problem də olacaqdır. Hətta biz Bakı-Tbilisi-Ceyhan xəttini tikib istismara verəndən sonra da problem olacaqdır. Çünki yenə də deyirəm, buna qısqançlıq edən, buna mane olmaq istəyən, bunun əleyhinə olan qüvvələr var və onlar da yaşayırlar və yaşayacaqlar. Ancaq hamınızı əmin edirəm ki, biz bu işin ən ağır dövrünü keçmişik. İndi isə işin ikinci mərhələsindəyik. Güman edirəm ki, bu mərhələ bizim üçün əvvəlki mərhələdən daha da asan olacaqdır. Arxayın ola bilərsiniz, hər şey yaxşı olacaqdır.

Sual: Mənim sualım hər üç dövlətin rəhbərlərinədir. Bu gün burada mühüm bir saziş imzalandı. Amma məlumdur ki, Gürcüstanda da, Azərbaycanda da münaqişə öcaqları var. Azərbaycanın məlum Dağlıq Qarabağ problemi var. Bu baxımdan əgər gələcəkdə sazişin həyata keçirilməsində hər hansı bir problem olarsa, yeni ixrac boru kəmərlərinin təhlükəsizliyində problemlər olarsa, növbəti bir koalisiya yaradılması gözlənilə bilərmi? Bu koalisiya hansı məsələlərin tənzimlənməsi ilə məşğul ola bilər?

Heydər Əliyev: Mən bu sualı daha çox anladım. Ona görə də mən cavab verim, qardaşlarımız da hazırlaşsınlar.

Əgər gələcəkdə bu boru xətlərinin təhlükəsizliyi ilə bağlı bir hadisə baş verərsə – mən sualı belə anladım – biz nə edəcəyik? Birincisi, biz burada razılaşmışıq ki, boru xətlərinin təhlükəsizliyini hər dövlət öz ərazisində təmin edəcəkdir. Bu bizim hər birimizin öz ərazimizdə olan vəzifəmidir. Güman edirəm ki, biz bunların öhdəsindən gələcəyik. Mən hesab etmirəm ki, elə bir şərait yaransın və biz bundan ötrü koalisiya yaratmalı olaq. Ancaq təbiidir ki, biz bu işləri həmişə birlikdə aparırıq, məsləhətləşirik, işlərimizi əlaqələndiririk və bunu gələcəkdə də edəcəyik.

Hər hansı bir hadisə meydana çıxarsa, yenə də məsləhətləşəcəyik, bir-birimizin fikrini öyrənəcəyik və ümumi söylərimizlə bunları həll edəcəyik.

Əhməd Nəcəf Sezər: Bir az öncə hörmətli daxili işlər nazirlərinin imzaladığı işbirliyi anlaşmasında istər Bakı-Tbilisi-Cey-

han, istərsə də Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft və təbii qaz boru xətlərinin təhlükəsizliyi haqqında da qaydalar yaranmaqdadır. Bu qaydalardan biri də boru xətlərinin təhlükəsizliyinin qorunması haqqında protokol imzalamalarını nəzərdə tutur. Bu protokol çərçivəsində kəmərlərin təhlükəsizliyi təmin olunacaqdır.

Dünənki görüşümüzə aydın oldu ki, hər üç ölkədə bu barədə hazırlıq işləri görülmüşdür. İnanıram ki, ən qısa vaxtda bu protokol imzalanacaq və gələcəkdə boru xətlərinin təhlükəsizliyi təmin olunacaqdır.

Eduard Şevardnadze: Danışıqlar zamanı Bakı-Supsa xəttinin təhlükəsizliyindən söz açarkən mən dedim ki, bu xəttin təhlükəsizlik sistemi qurulmuşdur. Təbiidir ki, bu bizə qismən yardımçı olacaqdır.

Digər boru kəmərlərinin təhlükəsizliyinə gəlincə, hörmətli cümhur başkanı Sezərin söylədiyi kimi, bununla bağlı özəl bir protokol imzalanacaqdır. Zənn edirəm ki, koalisiyaya heç bir iş qalmır.

Sual: Üç dövlətin başçalarına bir sualım var. Siz dediniz ki, koalisiya yaratmağa ehtiyac yoxdur. Amma Rusiya mətbuatı Trabzon Zirvə görüşünü çox təhlükəli hesab edir. Bununla bağlı düşüncələrinizi bilmək olarmı? Bu gün ilk ABŞ əsgərləri Gürcüstana gölənblər, bu təsədüfdürmü, siz bunu necə dəyərləndirirsiniz?

Əhməd Nəcəf Sezər: Dünən və bu gün burada keçirilən toplantını bu ölkələr arasında koalisiya yaratmaq kimi düşünmək yanlış fikirdir. Bu, təhlükəsizlik və işbirliyi anlaşmasıdır. Mətbuat nümayəndələrinə bildirdiyimiz kimi, bu öz bölgəmizdə sabitliyin və təhlükəsizliyin təmin olunması istiqamətində ilk addımımızdır. Hər hansı bir ölkəyə qarşı yönəldilmiş işbirliyi deyildir. Sabitliyin və təhlükəsizliyin təmin olunmasına yönəldilən bu işbirliyinə başqa ölkələr də qatıla bilər. ABŞ əsgərlərinin Gürcüstana gəlməsini isə hörmətli Şevardnadze açıqlayacaq. Təşəkkür edirəm.

Eduard Şevardnadze: Bu günlərdə Amerika Birləşmiş Ştatları hərbiçilərinin Gürcüstana gəlməsi nə Rusiyanın, nə də başqa bir dövlətin əleyhinə deyildir. Biz müstəqil dövlətlik, qəbul etdiyimiz qərar Gürcüstanın mənafeyinə uyğundur.

Rusiya mətbuatındakı həyəcanlı məlumatlardan söz açarkən deməliyəm ki, mən bir az uzaqda olduğuma görə onları burada hiss etmirəm.

Sual: İmzaladığınız bu anlaşmanın mahiyyəti nədir? Yəni bölgədə yeni bir ittifaq qurulubmu?

Eduard Şevardnadze : Biz görüşlərimizin və razılaşmalarımızın məqsədinin nə olduğunu açıqladıq. Mən bu barədə qəzətlərdə yazılanlara etiraz etmərəm. Vurğuladığımız kimi, bu razılaşma nar-kotik maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə, insan alverinə və terrorizmə qarşı müştərək mübarizə barədədir.

Sual : Cənab Eduard Şevardnadze, bu gün gözəl bir işin təməli qoyuldu. Xəzər dənizinin statusu ilə bağlı Gürcüstan prezidenti nə deyə bilər və Gürcüstan Azərbaycanı bu məsələdə dəstəkləyirmi?

Eduard Şevardnadze : Dünən biz bu məsələni gündəmə gətirdik. Gürcüstan Xəzərdən bir qədər aralıdır, amma Xəzərin statusu məsələsində biz Azərbaycanı dəstəkləyirik.

İRANA RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

18 may 2002-ci il

– Mən İrana rəsmi səfərə gedirəm. İranın prezidenti cənab Xatəmi məni dəvət edibdir. Səfərin də məqsədi İran-Azərbaycan əlaqələrinin inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. Kimin nə sözü varsa, buyursun.

Sual : Cənab Prezident, görüşünüzdə Xəzərin statusuna dair müzakirələr aparılacaqmı və bu müzakirələrdən nə gözləyirsiniz?

Cavab : Bəli, aparılacaq. Ola bilməz ki, mən İrana gedim, orada Xəzərin statusu haqqında müzakirə aparılmasın. Aparılacaqdır.

Sual : Cənab Prezident, Sizcə, bu səfər arada olan mübahisələrə son qoya bilərmə?

Cavab : Çalışırıq ki, mübahisələr olmasın.

Sual : Cənab Prezident, Sizə yaxşı yol və cəsarəti arzu edərək, istərdim soruşum ki, İranın bölgədəki mövqeyi baxımından iki ölkə arasındakı əlaqələrin Azərbaycan üçün nə kimi önemi ola bilər?

Cavab : Bu əlaqələr həm Azərbaycana, həm də İrana lazımdır. Biz qonşuyuq və keçmişdə çox əlaqələrimiz olubdur, bu gün də var. İndi bu əlaqələrin bütün sahələrdə – iqtisadiyyat, mədəniyyət, elm, təhsil, idman və başqa sahələrdə inkişaf etdirilməsi və dövlətlərarası münasibətlərin daha da məhrəbləşməsi həm İran üçün, həm də Azərbaycan üçün lazımdır.

Sual : Azərbaycan İran üçün nə kimi önəm daşıyır və nə edə bilər?

Cavab : Bunu dedim, Azərbaycan da İran üçün çox önəmlidir, İran da Azərbaycan üçün önəmlidir.

Sual : Cənab Prezident, İranda yaşayan azərbaycanlılarla Sizin görüşləriniz nəzərdə tutulurmu?

Cavab : Orada dövlət işində olanların bir hissəsi elə azərbaycanlılardır. Onlarla görüşəcəyəm.

Sual : Cənab Prezident, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı söhbət aparılacaqmı?

C a v a b : Mütləq aparılacaq.

S u a l : Sizin səfərinizdən sonra İran bu münaqişənin həllinə fəal surətdə cəlb oluna bilərmə?

C a v a b : Baxarıq.

S u a l : Cənab Prezident, belə bir məlumat var ki, iyun ayında Norveçdə Koçaryanla Sizin görüşünüz gözlənilir. Bu məlumat doğrudurmu?

C a v a b : Ola bilər ki, nə vaxtsa biz görüşək, amma bunun vaxtı müəyyən olunmayıbdır.

S u a l : Cənab Prezident, Praqa görüşünün nəticəsi necə oldu?

C a v a b : Onu biz hələ təhlil etməmişik.

S u a l : Bu səfərdən gözlədiyiniz nədir?

C a v a b : Gözləyirəm ki, İranla Azərbaycan bir-biri ilə daha da mehriban, dost olsunlar.

S u a l : Cənab Prezident, sahibkarlarla Sizin görüşünüzdən sonra hansı tədbirlər görülməkdədir?

C a v a b : Mən birinci görüşdə də, ikinci görüşdə də demişdim. Bu görüşlərin nəticələri çox ətraflı, ciddi təhlil olunur. Bunların əsasında lazımı tədbirlər hazırlanır. Bunlar hazırlanan zaman mən Azərbaycanın hakimiyyət orqanlarının nümayəndələri ilə görüş keçirəcəyəm.

S u a l : Görüşün nəticələrinə uyğun olaraq hansısa kadr dəyişiklikləri ola bilərmi?

C a v a b : Yaşayarıq, görürük.

S u a l : Səfər zamanı siyasi bəyannamə imzalanacaqmı?

C a v a b : Çox yaxşı bir müqavilə imzalanacaqdır.

S u a l : İran-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı bölgədə sülhün və sabitliyin bərqərar olmasına nə kimi təsir göstərəcəkdir?

C a v a b : Yaxşı təsir göstərə bilər. Görürəm, sözünüz qurtarıbdır. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLƏ İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ARASINDA TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜN ƏVVƏLİNDƏ JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB

*Tehran, Prezident Dövlət iqamətgahı
18 may 2002-ci il*

S u a l : Cənab Xatəmi, İran fələstinliləri müdafiə etməyə, İsrail ilə əlaqələri kəsməyə çağırır. Bəs Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli barədə İrandan belə bir mövqe gözləmək olarmı?

C a v a b : Mənə sual verdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Amma mən gözləyirdim ki, jurnalistlər əvvəlcə hörmətli qonağımıza, sonra mənə sual verəcəklər.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə İranın mövqeyi məlumdur. Biz Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünü pisləmişik və bunu müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda, yüksək səviyyələrdə elan etmişik. Biz belə fikirdəyik ki, bu münaqişə danışıqlar və sülh yolu ilə həll olunmalıdır.

Sözsüz ki, biz Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin hələ də həll edilməməsindən narahatıq, amma Fələstində baş verən hadisələr tayı-bərabəri olmayan qeyri-insani fəlakətdir. Bunu digər hadisələrlə müqayisə etmək mümkün deyildir. Torpağın qəsb edilməsi, işğal olunması bir məsələdir, həmin torpaq üzərində yaşayan insanların - qadınların, uşaqların vəhşicəsinə öldürülməsi isə çox ağır məsələdir. İctimaiyyət bu hadisəyə xüsusi diqqət yetirir, belə görünür ki, bu faciəyə dözmək olmaz.

S u a l : Hörmətli cənab Prezident Heydər Əliyev, Sizin İrana səfərinizin məqsədi nədən ibarətdir?

C a v a b : Sizə təşəkkür edirəm. Mənim İrana rəsmi səfərimin məqsədi Azərbaycan-İran dostluğunu və əməkdaşlığını daha da inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Biz qonşu ölkələrlik, qədim müştərək tariximiz vardır, milli-mənəvi dəyərlərimiz bir-birinə bənzərdir, bunlar hamısı xalqlarımızın tarixən dostluğunu təmin edibdir.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra çox ölkələrlə dostluq, əməkdaşlıq əlaqələri qurub və bunu inkişaf etdirir. Azərbaycan ilə İran arasındakı əlaqələr də on il bundan əvvəl qurulub və ötən müddət ərzində böyük yol keçibdir. Ancaq biz hesab edirik ki, bu əlaqələr daha da genişləndirilməli, inkişaf etməlidir. Bax bu məqsədə nail olmaq üçün mən İrana rəsmi səfərə gəlmişəm.

Sual: Cənab Prezident Heydər Əliyev, Sizin İrana rəsmi səfəriniz bir neçə dəfə təxirə salınmışdır. Tehrana indi rəsmi səfərə gəlməyiniz hansı amillərlə bağlıdır?

İkinci sualım cənab Xatəmiyədir. Cənab Xatəmi, Xəzəryanı ölkələr qarşısına çıxan problemləri dərhal həll etmək üçün bir birlik yaratsalar, daha yaxşı olmazmı?

Heydər Əliyev: Bəli, biz bir-iki dəfə İrana rəsmi səfərə hazırlaşmışıq, lakin bu, təxirə salınmışdır. Bunun obyektiv səbəbləri olubdur. Amma ötən müddətdə mən İranda səfərdə olmuşam. Məsələn, 2000-ci ildə mən İranda EKO təşkilatının Zirvə görüşündə iştirak etmişəm. Mən o vaxt burada olarkən, hörmətli prezident cənab Xatəmi ilə çox əhəmiyyətli görüşlər keçirmişik, danışıqlar aparmışıq. O zaman İranın ali dini rəhbəri ayətullah Seyid Əli Xamnei ilə də görüşmüşəm, danışıqlar aparmışam. Yəni bizim əlaqələrimiz davam edibdir. Amma mən bu gün İrana rəsmi səfərə gəlmişəm. Bu mənim İrana əvvəlki səfərlərimdən çox fərqlidir. Bu rəsmi səfər zamanı biz bir çox məsələləri müzakirə edəcəkdir, dövlətlərimiz arasında əməkdaşlığa dair bir sıra sənədlər imzalayacağıq ki, bunun da böyük əhəmiyyəti var.

Məhəmməd Xatəmi: Xəzər dənizi qapalı göl sayılır və Xəzəryanı beş ölkəyə aiddir. Xəzərdən istifadə bu ölkələr arasındakı razılıq əsasında həyata keçirilməlidir. Biz hamımız, yəni beş ölkə belə hesab edirik ki, Xəzər dənizi bu beş ölkəyə aiddir. Digər məsələlər – ekologiya, gəmiçilik, balıqçılıq və sair məsələlər sahəsində qarşılıqlı anlaşma şəraitində əməkdaşlıq olmalıdır. Sözsüz ki, keçmiş Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Xəzər dənizinin istifadəsinə dair üsullar dəyişibdir. Ona görə də bu sahədə əməkdaşlığa yeni bir baxış meydana gəlir. Odur ki, bu məsələ qarşılıqlı anlaşma və sülh yolu ilə həll olunmalıdır.

Mazandaran gölü ətrafında yerləşən ölkələrin dövlət başçıları arasında Aşqabadda sammiti keçirildi. Bu çox əhəmiyyətli bir Zirvə görüşü idi.

Heydər Əliyev: Mən başa düşmədim, Mazandaran gölü nə deməkdir?

Məhəmməd Xatəmi: Siz tərəfdə Xəzərə Qəzvin gölü, İranda isə Mazandaran gölü deyirlər. Amma heç bir tərəf narahat olmasın deyə, onun adını Xəzər dənizi qoyaq.

Heydər Əliyev: Onun adı çoxdan Xəzər dənizidir. Xəzər dənizinin adını dəyişmək olmaz.

Məhəmməd Xatəmi: Bəli, onun adı ingiliscə Kaspian sidir.

Heydər Əliyev: Bəli, Kaspian si – Xəzər dənizi.

Məhəmməd Xatəmi: Dəryayi-Kaspi.

Heydər Əliyev: Dəryayi-Kaspi sözünü mən birinci dəfədir eşidirəm.

Məhəmməd Xatəmi: Kaspian – Qəzvin deməkdir. İcazə verin, suala cavab verim. Xəzər dənizi beş ölkəyə aiddir. Ümidvarıq ki, Xəzəryanı ölkələr bütün sahələrdə dostcasına, qardaşcasına əməkdaşlıq edib, bu məsələləri həll edəcəklər. Aşqabad Zirvə görüşü çox əhəmiyyətli bir toplantı idi. Xəzərin həddindən artıq zəngin ehtiyatlarından sahibyanı bütün ölkələr istifadə etməlidir.

İmzalanma mərasimindən sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və İran prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəmi jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

Sual: Hörmətli cənab Heydər Əliyev, Sizin burada İranın rəhbərliyi ilə keçirdiyiniz görüşlərdə əsasən hansı mövzulara toxunulubdur, hansı istiqamətdə, hansı məsələlərə dair danışıqlar aparıldı və Mazandaran-Xəzər dənizinə aid hansı razılıqlar əldə edilibdir?

Heydər Əliyev: Biz burada mənim rəsmi səfərim çərçivəsində İran-Azərbaycan əlaqələrinə aid bütün məsələləri müzakirə etmişik. Məmnuniyyətlə qeyd etmək istəyirəm ki, bütün görüşlərimizdə, apardığımız bütün danışıqlarda bir-birimizə xoş münasibət göstərmişik, bir-birimizi anlamaq istəmişik. İran-Azərbaycan dostluq, əməkdaşlıq əlaqələrini möhkəmləndirmək və inkişaf etdirmək istəmişik. Hesab edirəm ki, biz bu sahədə böyük nailiyyətlər əldə etmişik. Bizim danışıqlarımız dostluq və mehribanlıq şəraitində keçibdir. Bunların nəticəsi olaraq, bu gün İran İslam Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan Respublikası arasında hökumətlərarası on sənəd imzalanıb. İmzalanmış sənədlər içərisində İran İslam Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlığın prinsiplərinə aid müqavilə xüsusi yer

tuttur. Bildirmək istəyirəm ki, İran İslam Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan Respublikası arasında on ildən artıqdır ki, diplomatik əlaqələr mövcuddur. Ancaq indiyə qədər bu gün imzaladığımız sənəd kimi, yəni İran İslam Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlığın prinsiplərinə aid müqavilə kimi sanballı sənəd imzalanmamışdı.

Bu müqavilə İran-Azərbaycan əlaqələrində ilk böyük hüquqi sənəddir. Ölkələrimiz arasındakı əlaqələri bütün sahələrdə tənzimləyir. Hesab edirəm ki, bu mənim səfərimin, bizim görüşlərimizin ən əhəmiyyətli nəticələrindən biridir.

Bizim görüşlərimiz, danışıqlarımız İran-Azərbaycan əlaqələrində yeni mərhələ aşıbdır. Ümidvaram ki, bundan sonra bizim əlaqələrimiz daha sürətlə inkişaf edəcək və dostluq, əməkdaşlıq, mehribanlıq əlaqələri daim davam edəcəkdir.

Hörmətli jurnalist, siz sualınızda bir səhv buraxdınız. Mən istərdim ki, gələcəkdə belə səhvlər buraxmayasınız. Dünya xəritəsində «Mazandaran» gölü adında göl yoxdur. Əgər belə bir göl İran ərazisindədirsə, mən hələ onu tanımıram, xahiş edirəm mənə tanidasınız.

Seyid Məhəmməd Xatəmi: Cənab müxbir də bundan sonra Kaspian si deyəcəkdir.

Heydər Əliyev: Necə yəni bundan sonra deyəcək, elə Kaspian sidir. Xəzər dənizi kürreyi-ərz yaranandan mühüm dənizlərdən biridir və onun adı Xəzərdir. 300-400 il bundan öncəki xəritələri götürsəniz, orada Xəzər dənizi – ağayı Xatəmi bunu ingiliscə deyir, Kaspian si – yazılıbdır. Siz, İranda bəzi adamlar, belə adlar icad etməklə bizim Xəzər barədə danışıqlarımıza mane olursunuz. Xahiş edirəm, bunu nəzərə alasınız.

Bəli, biz Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında çox ətraflı danışıqlar apardıq. Bu danışıqlar çoxdan gedir. Aprelin 18-də Aşqabadda Xəzəryanı dövlətlərin Zirvə görüşündə biz bu məsələni müzakirə etmişdik. Hesab edirəm ki, Aşqabad Zirvə görüşü hamımız üçün çox əhəmiyyətli olmuşdur. O danışıqların davamı olaraq, burada çox ətraflı danışıqlar gedibdir. Bizim ekspertlər, demək olar ki, bu məsələnin həll olunması ilə əlaqədar saatlarla yollar axtarmaqla məşğul olublar. İndiki danışıqlarda bizim ekspertlərin arasında xeyli qarşılıqlı anlaşma əldə olunubdur. Bu da bizim gələcək danışıqlarımıza çox yaxşı şərait yaratmışdır.

Ekspertlərin növbəti görüşü iyunun 11-də Bakıda keçiriləcəkdir. Güman edirəm ki, beləliklə, onlar bizim üçün münasib təkliflər hazırlayıb təqdim edəcəklər. Təşəkkür edirəm.

Sual: Mənim sualım cənab Xatəmiyədir. Hörmətli cənab Xatəmi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevlə danışıqları, görüşləri necə qiymətləndirirsiniz?

Heydər Əliyev: Amma İranın daxilindən bir az kənara çıxın. Daxilində qalsanız, bir şey çıxmayacaqdır.

Seyid Məhəmməd Xatəmi: Mən xahiş edirəm ki, cənab Prezidenti narahat etməyin, icazə verin, biz işimizi davam etdirək.

Xoşbəxtlikdən, bütün sahələrdə mənimlə cənab Heydər Əliyev arasında, eyni zamanda digər məsul şəxslər arasında, onların öz aralarında yaxşı, faydalı danışıqlar aparılmışdır. İkitərəfli münasibətlərə, regional məsələlərə, beynəlxalq əlaqələrə, eyni zamanda iqtisadi, siyasi, digər sahələrə dair yaxşı danışıqlar aparıldı.

Hörmətli müxbirlər də şahid oldular ki, bu gün çox faydalı sənədlər imzalandı. Amma bu sənədlərdən də əhəmiyyətli, hər iki tərəfdən göstəriləcək iradə və əzmkarlıqdır. Biz bunu qəbul edirik ki, taleyimiz bir-birimizlə bağlıdır. Hər bir ölkədə əmin-amanlıq və sabitliyin olması, digər ölkədə də əmin-amanlıq və sabitlik deməkdir. Hər iki ölkə, hər iki dövlət sürətlə inkişaf etməkdədir. İnkişaf üçün sabitlik, əmin-amanlıq mühüm, vacib şərtədir. Biz hər iki ölkədə əmin-amanlıq, sabitlik haqqında düşünərək, həm də bölgədə, regionda da sabitliyin, əmin-amanlığın bərqərar olması barədə düşünürük. Eyni zamanda belə bir qərara gəldik ki, iqtisadiyyat sahəsində mövcud olan əlaqələrimizi daha da genişləndirək. Mən inanıram ki, cənab Heydər Əliyevin bu səfəri ikitərəfli əlaqələrimizdə böyük dönüş yaradacaqdır.

Xəzər dənizi sülh, əməkdaşlıq dənizidir. Bu dənizin hüquqi statusu və ondan istifadə beş Xəzəryanı ölkəyə aiddir. Bu sahədə fikir mübadiləsi, danışıqlar aparılıbdır.

Bunlar çox faydalı olubdur. Ekspertlərimiz arasında yaxşı danışıqlar, müzakirələr aparılıbdır. Mən inanıram ki, yaxın gələcəkdə iki ölkə arasında ədalətli bir çıxış yolu tapılacaqdır. İnşallah, iyunun 11-də keçiriləcək danışıqlar hər iki tərəf üçün faydalı olacaqdır.

Biz bir-birinin daxili işlərinə qarışmamaq, qarşılıqlı hörmət, ehtiram göstərmək şərtilə münasibətlərimizi inkişaf etdirmək üçün çalışacağıq. Sağ olun.

S u a l : Mənim sualım cənab Seyid Məhəmməd Xatəmiyədir. Cənab Prezident, möhtərəm Prezident Heydər Əliyevin İrana rəsmi səfərindən və bu gün burada sənədlərin imzalanmasından sonra Cənubi Qafqaz regionunun və Xəzər regionunun gələcəyini Tehran necə görür? Çünki hazırda Cənubi Qafqazda bir sıra münaqişələr, o cümlədən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi mövcuddur. Xəzərlə bağlı müəyyən fikir ayrılıqları var. Təkcə Xəzərin adına münasibətlə bağlı müəyyən fikir ayrılıqları var. Təkcə Xəzərin adına münasibətdə fərqli mövqelər var. Zəngin dövlətçilik ənənələri olan bir dövlət kimi, İran bu münaqişələrin və fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılmasında öz rolunu necə görür?

Seyid Məhəmməd Xatəmi : Əvvəla, Qafqaz çox mühüm bir bölgədir. Oudur ki, bütün Qafqazın əmin-amanlığı bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. İran bu regionda yerləşən böyük və qüdrətli dövlətlərdən biridir. Qafqazın əmin-amanlığını təmin etməkdə onun da öz payı var və öz rolunu göstərməlidir. Qafqazda baş verən münaqişələr bu bölgədə heç kimin xeyrinə deyildir. Bu münaqişələr regionda yerləşən ölkələr tərəfindən həll olunmalıdır. Münaqişələri ölkələrin özləri, regiondan kənarında yerləşən qüvvələrin müdaxiləsi olmadan həll etməlidirlər. İşğalın, təcavüzün hər hansı bir şəkildə baş verməsindən asılı olmayaraq, biz onu pisləyirik. Cənab Heydər Əliyevin özü də dəfələrlə bəyan edibdir ki, Qarabağ münaqişəsi sülh və danışıqlar yolu ilə həll olunmalıdır. Bu sahədə biz əlimizdən gələn hər cür köməyi əsirgəməyəcəyik. Xəzər isə təkcə bu bölgədə yox, ümumiyyətlə, dünyada mühüm göllərdən biri sayılır. İstər bölgədə, istərsə də dünyada ekoloji sistem sahəsində mühüm rolu vardır. Xəzər təbii sərvətlərindən əlavə, digər cəhətlər baxımından da əhəmiyyətlidir. Ekologiya, gəmiçilik, balıqçılıq – bu sahələrdə də çox əhəmiyyətlidir. Həmin sahələrdə də əməkdaşlıq olmalıdır və inanmıram ki, bu barədə fikir ayrılığı ola bilər.

Xəzər dənizi sahilyanı beş ölkəyə aiddir. Amma bizim vəzifəmiz ondan ibarətdir ki, bəşəriyyətə aid olan bu böyük sərvətdən düzgün istifadə edək.

Xəzər ətrafında müstəqil dövlətlərin yaranması və ümumiyyətlə, dünyada baş verən proseslər baxımından bu məsələyə, Xəzər dənizinin hüquqi statusuna yenidən baxılmalıdır. Xəzər dənizinin gələcək taleyi ümumi fikir birliyi nəticəsində həll olunmalıdır.

Qonşu dövlətlər bu sahədə bir-birləri ilə daha çox əlaqə saxlayaraq fikir yaxınlığı yaratmalıdırlar. İranla Azərbaycan arasında xoş niyyət və anlaşma olduğunu, yarandığını nəzərə alaraq, inanıram ki, lap yaxın gələcəkdə bu sahədə, bu məsələnin həllində ümumi bir razılığa gələ biləcəyik.

Doğrudur ki, Xəzəryanı ölkələrin hamısı gərək öz milli mənafeyini nəzərə alsın. Eyni zamanda, bu məsələ ədalətli həll olunmalıdır. Biz qərara gəlmişik ki, öz milli mənafeyimizi müdafiə edərkən, bu, digər ölkələrin milli mənafeyinə zidd olmasın.

Mən inanıram, Azərbaycanla bizim bu qədər yaxınlığımız var, bizi bir-birimizə bağlayan bu qədər müştərək cəhətlər var, elə hesab edirəm ki, bunların əsasında biz bu məsələni həll edə biləcəyik. Dostluq, qardaşlıq şəraitində bu məsələnin həllinə nail olacağıq. Çox sağ olun.

S u a l : Azərbaycan Prezidentinə sual vermək istəyirəm. Möhtərəm Prezident, bu gün imzalanan sənədlərin bir çoxu iqtisadi əməkdaşlığa aiddir. Siz hazırda İran-Azərbaycan iqtisadi əməkdaşlığını necə qiymətləndirirsiniz və bir də gələcəkdə böyük beynəlxalq layihələrdə İranın iştirakını necə görürsünüz?

Heydər Əliyev : Ağayi Xatəmi ilə mənim imzaladığım müqavilədən əlavə, imzalanan sənədlərin, demək olar ki, hamısı iqtisadiyata aiddir. Bizim münasibətlərimizdə, apardığımız danışıqlarda iqtisadiyyat məsələləri çox mühüm yer tutur.

Mənim bu səfərimin nəticəsi, bizim görüşlərimizin, danışıqlarımızın nəticəsi ondan ibarətdir ki, biz İran-Azərbaycan iqtisadi əlaqələrini bundan sonra daha da genişləndirməliyik. Bunun üçün böyük imkanlar var. Güman edirəm ki, hər iki tərəf bu imkanlardan daha səmərəli istifadə etməyə çalışacaqdır.

Biz ağayi Xatəmi ilə böyük layihələr haqqında çox ətraflı söhbətlər apardıq. Layihələrdən biri ümumdünya xarakteri daşıyan Şimal-Cənub layihəsidir. İran İslam Cümhuriyyəti bu layihənin həyata keçirilməsinin təşəbbüskarıdır. İran artıq Rusiya və Hindistanla bu barədə saziş əldə edibdir. Azərbaycan bu layihədə iştirak etmək istəyir və mütləq iştirak etməlidir. Yaxın vaxtlarda bu müqaviləyə, bu layihəyə daxil olacaqdır. Bu böyük layihənin çərçivəsində bizim müzakirə etdiyimiz Astara-Astara, Qəzvin-Astara dəmir yollarının və Astara-Bakı avtomobil yolunun inşası xüsusi yer tutur. Demək olar ki, biz bu məsələnin həllində çox yaxşı nailiyyət əldə etdik. İran İslam Cümhuriyyəti Qəzvin-As-

tura dəmir yolunun inşasına başlayır. İran və Azərbaycan birlikdə Astara-Astara dəmir yolunun çəkilməsini təmin edəcəkdir. İranın krediti ilə Bakı-Astara avtomobil yolunun çəkilməsinə başlanacaqdır. Azərbaycan Astara-Bakı dəmir yolunu daha da təkmilləşdirəcəkdir. Bunların nəticəsində, təxminən 2-3 ildən sonra böyük nəqliyyat dəhlizi açılacaqdır.

Bunun da əsas hissəsi İranın və Azərbaycanın ərazisindən keçir. Əgər biz bu layihəni həyata keçirsek, o, Avropanın ən şimal nöqtəsindən dəmir yolu xəttini Qafqazdan, Azərbaycandan, İrandan keçməklə İranın cənubuna – Bəndərabbasa, oradan Hindistana çatdıra biləcək. Güman edirəm ki, bir neçə ildən sonra, bu layihə başa çatandan sonra onun nə qədər böyük əhəmiyyətə malik olduğunu bizim xalqlarımız biləcək və başqa ölkələrin xalqları da biləcəklər.

İran başqa layihələrdə də iştirak edir. Məsələn, Xəzər dənizində neft və qaz ehtiyatlarının işlənilməsində İran neft şirkəti iki layihədə iştirak edir.

Zəngin qaz ehtiyatlarına malik olan «Şahdəniz» yatağında – orada bir trilyon kubmetrdən çox qaz olduğu təsdiq ediləndir, İran neft şirkətinin on faiz payı var.

Gələcək layihələrdə də İran Azərbaycanla birlikdə iştirak edəcəkdir. Təşəkkür edirəm.

İRAN İSLAM RESPUBLİKASINA RƏSMİ SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ NAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ

20 may 2002-ci il

– Hörmətli jurnalistlər, sizi xoş gördük. Yəqin ki, mənim səfərim sizə məlumdur. Çünki mənə dedilər ki, Azərbaycan televiziyası ilə oradakı görüşlərin çoxunu veriblər, görmüsünüz, eşitmişiniz. Ancaq sizə onu deyə bilərəm ki, mən bu gün orada mətbuat konfransında da dedim – səfər çox uğurlu oldu. Təbiidir ki, səfər edən bizik, bizi qəbul edən İran tərəfidir. Həm bizim üçün, həm də onlar üçün uğurludur. Biz çox əhəmiyyətli görüşlər keçirdik, danışıqlar apardıq.

Əlbəttə, birinci növbədə prezident cənab Xatəmi ilə çox səmərəli danışıqlar apardıq, bir sıra görüşlər keçirdik və bir çox məsələləri müzakirə etdik. İqtisadi məsələləri, siyasi məsələləri və başqa məsələləri müzakirə etdik. Gələcəkdə İran ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin yollarını birgə müəyyənləşdirdik.

Hesab edirəm – orada cənab Xatəmi də bunu bir neçə dəfə təkrar etmişdir – bu səfər İran-Azərbaycan əlaqələrində bir dönüş nöqtəsidir, yeni mərhələnin başlanğıcıdır, bizim əlaqələrimizin inkişafına güclü təkan vermişdir. Mən bu səfərdən çox məmnunam. Hiss etdim ki, İran tərəfi də çox məmnundur, razı qalıbdır. Onlar bəlkə də, səfərimizi belə gözləməmişdilər. Mən də düşünürdüm ki, bəlkə belə olmayacaqdır. Amma həm onların tərəfindən çox böyük səylər göstərildi, həm də bizim siyasətimiz açıq siyasətdir. Heç bir şeyi gizlətmirik, hər şeyi açıq deyirik.

Mən dəfələrlə demişəm və bu gün də deyirəm ki, İran bizim qonşumuzdur, İran böyük dövlətdir. Biz İranla həm iqtisadi sahədə, həm də başqa sahələrdə çox sıx əməkdaşlıq etməliyik. Bu həm İranın xeyrinədir, həm də bizim xeyrimizədir. Hesab edirəm ki, bunları hərəkətə gətirmək üçün bu istiqamətdə biz çox faydalı iş gördük.

S u a l : Cənab Prezident, Bakıya çatan məlumatlara görə, danışıqlar zamanı Azərbaycan tərəfi «Alov» və «Şərqi» yataqlarında işləri dayandırmaq barədə razılığa gəlmişdir. Bu nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Belə şey, razılıq yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Xəzərin hüquqi statusu ilə bağlı danışıqlar haqqında nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Xəzərin statusu ilə bağlı danışıqlar apardıq. Bizim ekspertlər orada İran ekspertləri ilə bir yerdə işləmişdilər. Mən buradan Xəzər məsələlərini yaxşı bilən bir qrup adam aparmışdım. Onlar orada dünən bütün günü, axşam saat 10-a qədər onlarla bir yerdə işlədilər. Ekspertlərin mənə verdiyi məlumata görə, mövqelərin müəyyən qədər yaxınlaşması meylli görünür. Müsbət nəticə ondan ibarətdir ki, artıq biz qərar qəbul etdik – ekspertlərin bu görüşləri bundan sonra da ardıcıl surətdə davam etməlidir. Məsələn, Bakıda ekspertlərin görüşlərini iyunun 11-nə təyin etmişik.

S u a l : Cənab Prezident, sentyabrda İran prezidentinin Azərbaycana gəlməsi gözlənilirmi?

C a v a b : Bilirsiniz, mən İran prezidenti cənab Xatəmini dəfələrlə Bakıya dəvət etmişdim. O da mənə dəvət etmişdi. Mənə deyirdi ki, əvvəlcə sən gəl. Mən də belə düşünürdüm ki, bəlkə əvvəlcə mən gəlməliyəm. Mən də bu səfəri etdim. İndi o, çox böyük həvəslə Azərbaycana gələcəyi haqqında bəyanat verdi. Amma nə vaxt gələcək, onu hələ müəyyənləşdirəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan-Azərbaycan münəqışəsinin nizamlanmasında İranın iştirakı nə dərəcədə realdır?

C a v a b : Mən sizin sualınızı başa düşdüm. Siz bilirsiniz ki, Minsk qrupu İrana məlumatlar veribdir. İran da hesab edir ki, bu prosesdə iştirak etməlidir. İndi baxaq görək, necə olur.

S u a l : Cənab Prezident, konsulluğun açılması ilə bağlı razılıq olumu?

C a v a b : Biz bu məsələyə toxunmadıq.

S u a l : Cənab Prezident, Roma Papasının Azərbaycana qarşıdakı səfərini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Yaxşı qiymətləndirirəm. Bu tarixi hadisədir.

S u a l : Cənab Prezident, İran tərəfi ikinci dəfədir Sizin rəsmi səfərinizin proqramına Təbrizi ziyarət etməyi salmayıbdır. Bunu necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Yox, bu düzgün deyildir. Mən bu dəfə Təbrizə özüm gəlmək istəmədim. Çünki hesab etdim ki, Tehrandan kənara çıxmamalıyıq. İşlərimizi Tehrandan görməliyik. Onlar mənə Təbrizi, Ərdəbili tə-

lif etmişdilər. Amma mən özüm getmədim.

S u a l : Cənab Prezident, İranın dini rəhbəri ilə də görüşmüşünüz. Azərbaycanda İran təmayüllü dini məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi apardınız mı?

C a v a b : Bilirsiniz, mən dövlətlərarası münasibətlər haqqında söhbət etdim. O, İranın ali rəhbəridir. Biz dövlətlərarası məsələləri müzakirə edirdik, dini məsələləri müzakirə etmirdik. Axı bu mənim işim deyildir. Bizdə din dövlətdən ayrındır. Din məsələlərinə mən baxmıram və onu müzakirə etmiyəm. Sağ olun.

ŞƏHİDLƏRİN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ EHTİRAM

*Bakı, Şəhidlər Xiyabanı
28 may 2002-ci il*

Heydər Əliyev (*jurnalistlərə müraciət*): Bayramımız mübarək. Sizi təbrik edirəm. Bütün xalqımızı, millətimizi təbrik edirəm. İndi isə sizinlə görüşərkən Azərbaycanın bütün jurnalistlərini təbrik edirəm. Mediyada çalışanları təbrik edirəm. Sizə cəsarətinizi arzulayıram. Yaxşı-yaxşı yazılar yazasınız, verilişlər verəsiniz. Həyatımızın reallığını əks etdirəsiniz.

Jurnalistlər: Biz də Sizi təbrik edirik və arzulayırıq ki, inşallah, Azərbaycan Respublikasının 85-ci ildönümünə ölkəmiz Sizin rəhbərliyinizlə daha böyük uğurlar və nailiyyətlərlə gedəcəkdir.

Heydər Əliyev: İnşallah, 85-ci ildönümünə mütləq gedəcəyik.

Sual: Cənab Prezident, biz istərdik ki, Siz Putin-Buş danışıqlarında Dağlıq Qarabağla bağlı məsələnin müzakirəsi zamanı əldə olunmuş nəticələrə münasibətinizi bildirəsiniz. Siz həmin danışıqlardan razı qalmıyırmı? Yəqin ki, danışıqlardan sonra Siz bu məsələ ilə bağlı əlaqə saxlamıyırmı?

Cavab: Mən xüsusi əlaqə saxlamamışam. Ancaq ümumiyyətlə, Moskvada prezidentlər Putin ilə Buş arasında aparılan danışıqlar və imzalanan sənədlər böyük maraq doğurur və hesab edirəm ki, onlar yüksək qiymətə layiqdir. Mən onları çox yüksək qiymətləndirirəm. Artıq dünyada bütün ictimaiyyət bu görüşləri, əldə olunan razılıqları yüksək qiymətləndiribdir. Biz də belə fikirdəyik. Bu, dünyada böyük dəyişikliklərin əsasını qoyubdur.

11 sentyabr hadisələrindən sonra, ümumiyyətlə, dünya dəyişibdir. Bütün dövlətlər bir-birinə qarşı olan bəzi ittihamları, yaxud ziddiyyətləri kənara qoyub, beynəlxalq terrorizmlə mübarizəni ön plana çəkiblər. Beynəlxalq terrorizmə qarşı koalisiya yaranıbdir.

Bilirsiniz ki, biz də həmin koalisiyaya daxil olmuşuq və bu mübarizədə öz xidmətlərimizi göstəririk. Ancaq bəzi belə fikirlər, görüntülər vardı ki, guya ABŞ, Rusiya müxtəlif mövqedədirlər. İndi isə bu görüş-

lərdə bütün dünyaya məlum oldu ki, Rusiya da, ABŞ da eyni mövqedən çıxış edirlər. Çox mühümü odur ki, nüvə silahlarının ixtisarı haqqında ciddi müqavilə imzalanıbdir. Mənim xatirimdədir, nüvə silahlarının ixtisarı barədə danışıqlar 1970-ci illərin əvvəllərindən gedir. O dövrdə, 1970-ci ildən 80-ci illərin əvvəllərinə qədər olan dövrdə buna «gərginliyin zəiflədilməsi» dövrü deyirdilər. SSRİ dağıldandan sonra da bu danışıqlar gedirdi. Ancaq təəssüflər olsun ki, onlar lazımı nəticə vermir. İndi Moskvada keçirilmiş Putin-Buş danışıqlarında bu nəticələr əldə olunubdur.

Nüvə silahlarının ixtisar olunması, ümumiyyətlə, bütün dünya üçün böyük müsbət hadisədir. Əgər nüvə silahları tamamilə ləğv olunsaydı, insanlar daha da rahat olardılar. Ancaq indi ləğv edə bilmirlərsə, onların ixtisar edilməsi, təbiidir ki, böyük hadisədir, böyük bir nailiyyətdir.

Biz çox məmnunluq ki, bu görüşlərdə bizim bölgəyə də diqqət göstərilibdir. Demək, bizim bölgə – Qafqaz bölgəsi, Xəzər hövzəsi bölgəsi dünyanın strateji bölgələrindən biridir. Böyük dövlətlərin, aparıcı dövlətlərin rəhbərləri öz görüşlərində bu bölgəyə diqqət yetirirlər.

Bilirsiniz ki, həmin sənədlərdə Qafqaz bölgəsi ilə əlaqədar müddəalar var. Bizim üçün maraqlı olan Xəzər dənizi ilə və bir də Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunması ilə əlaqədar müddəalardır. Bunlar bizim bu sahədə işlərimizin daha da uğurla getməsinə, təbiidir ki, kömək edəcəkdir. Ona görə, bir daha deyirəm, mən bu görüşləri və əldə olunan sənədləri, razılıqları yüksək qiymətləndirirəm.

NATO-Rusiya əlaqələrinin yaranması da çox böyük və müsbət hadisədir. Çünki neçə illərdir ki, ümumiyyətlə, NATO yaranandan onulla Varşava Müqaviləsi Təşkilatı arasında həmişə böyük ziddiyyət və böyük qarşıdurma olubdur. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldı, onun aparıcı qüvvəsi SSRİ olduğuna görə, varisi Rusiya idi. Bu da NATO ilə Rusiya arasındakı münasibətləri gərgin saxlayırdı.

Son illər bu gərginlik tədricən aradan götürülür. Nəhayət, indi Moskvada əldə olunmuş razılıq, NATO-Rusiya formatı, təbiidir ki, dünyada yeni bir əhvali-ruhiyyə və beynəlxalq aləmdə yeni vəziyyət yaradır. Bu vəziyyət də müsbət qiymətləndirilməlidir. Mən bunu yüksək dəyərləndirirəm.

Sual: Cənab Prezident, yerli və xarici sahibkarlarla Sizin görüşləriniz oldu. Bununla əlaqədar müşavirə nə vaxt keçiriləcək və hansı tədbirləri görəcəksiniz?

C a v a b : Bu yaxınlarda müşavirə keçirəcəyik. Nazirlər, mənim müşavirim Vahid Axundov bu görüşlərin yekunlarını təhlil edirlər. Mən dünən bu məsələ ilə maraqlanmışam. Onlar söz veriblər ki, aparılan təhlillərin nəticəsini mənə təqdim edəcəklər. Ondan sonra mən müşavirənin gününü təyin edəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Koçaryanla görüşünüzün zəruriliyini vurğuladınız. Amma MDB ölkələri dövlət başçılarından sammiti oktyabr ayına qədər təxirə salınır. O vaxta qədər Koçaryanla görüşünüzün vaxtı dəqiqləşdiriləcəkmi?

C a v a b : Ümumiyyətlə, bu görüş lazımdır. Hesab edirəm ki, Koçaryan və mən bu görüşün nə vaxt, harada keçirilməsi haqqında müəyyən razılıq əldə edə bilərik.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya və ABŞ prezidentləri arasında müvafiq sənədlər imzalandı. Bu sənədlərin region dövlətləri və Azərbaycan üçün nə kimi əhəmiyyəti var?

C a v a b : Çox böyük əhəmiyyəti var. Region dövlətləri üçün, ümumiyyətlə, Qafqaz regionu üçün əhəmiyyəti var. Bizim üçün xüsusi əhəmiyyəti var. Çünki siz bilirsiniz ki, bizim Amerika Birləşmiş Ştatları ilə strateji əməkdaşlığımız var. Rusiya ilə də sıx əməkdaşlığımız var. Ona görə məqsədlərimizi həyata keçirmək üçün bu görüşlər, əldə olunan nəticələr və xüsusən NATO-Rusiya formatı çox əlverişlidir və çox qiymətlidir.

S u a l : Cənab Prezident, yəqin ki, Robert Koçaryanın son bəyənətindən xəbəriniz var. O yenə bildirib ki, danışıqlar yalnız Paris prinsipləri əsasında aparılmalıdır. Bu, Ermənistanın, sadəcə, danışıqlara getmək istəmədiyini göstərmirmi?

C a v a b : Mən gördüm ki, sizin telekanalda Vilayət Quliyev buna cavab veribdir. Hesab edirəm ki, onun verdiyi cavaba əlavə bir şey demək olmaz. Amma yox, bu onu göstərmir.

S u a l : Cənab Prezident, mətbuatda dövlət məmurları haqqında PKK ilə bağlı məlumatlar yayıldı. Bunlara sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Buna mənim heç bir münasibətim yoxdur. Çünki bunların hamısı övvəldən axıra qədər cəfəngiyatdır. Ona görə, belə bir cəfəngiyata mən heç bir münasibət bildirmək istəmirəm. Yalan, uydurma şeylər yayacaqlar ki, biz ona münasibət bildirək? Burada vəziyyəti gərginləşdirmək və cəmiyyətdə çəşqinlik yaratmaq üçün belə bir yalanı ortaya atıblar. Bu, birinci hal deyildir. Bu onun müəlliflərinin xüsusiyyəti və əməli fəaliyyətidir.

S u a l : Cənab Prezident, prezidentlər Buş və Putin region ölkələrinin ərazi bütövlüyünün təmin olunmasını önə gətirdilər. Bu baxımdan, Minsk qrupundan yeni təkliflər gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsinizmi, biz daim nə isə gözləməliyik. Özümüz də bu sahədə fikirləşməliyik ki, daha nə etmək olar ki, məsələnin həllinə nail olaq. Eyni zamanda biz daim təkliflər də gözləməliyik.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ-ın bəzi araşdırma mərkəzləri Dağlıq Qarabağla bağlı danışıqların formatının dəyişdirilməsi barədə konkret təkliflərlə çıxış ediblər. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə əlaqədar müzakirələr hansı formatda aparılarsa, daha yaxşı nəticə verə bilər?

C a v a b : Bu, ABŞ mərkəzlərinin fikridir, yoxsa səninki?

J u r n a l i s t : Yox, ABŞ mərkəzlərinin fikridir. Özləri konkret təkliflərlə çıxış ediblər.

H e y d ə r Ə l i y e v : Çıxış ediblərsə, yəqin ABŞ-ın və Rusiyanın müvafiq dairələri buna baxarlar.

S u a l : Cənab Prezident, iyun ayının 25-də Türkiyədə Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində konfrans keçiriləcəkdir. İnşallah, Sizin iştirakınız gözlənilirmi?

C a v a b : Mütləq gedəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Sankt-Peterburqa səfərinizlə əlaqədar bildirmək istərdik, Xəzərdə orta xətt koordinatları müəyyən edildimi?

C a v a b : Hazırlayırlar. Deyəsən, daha sualınız yoxdur, ona görə də mən sizə sual vermək istəyirəm. Kəfiniz necədir? Necə yaşayırsınız? Maddi çətinliyiniz yoxdur ki? Sizə köməyim lazımdır mı?

J u r n a l i s t l ə r : Cənab Prezident, çox sağ olun. Sizin sağlığını Azərbaycan xalqına köməkdir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Çox sağ olun. Görürəm ki, indi bizdə gənc, yaxşı jurnalistlər yetişir – həm qızlar, həm oğlanlar. Siz müasir tipli jurnalistlərsiniz. Bu məni sevindirir.

Mən istəyirəm sizin kimilər çox olsun ki, o mürtəce xasiyyətli jurnalistlər aradan çıxsınlar. Onlar bizim bugünkü cəmiyyətə, dünyəvi dövlətə, bizim Qərblə münasibətlərimizə uyğun deyillər. Amma görə, siz bu mənada yaxşı yetişirsiniz. Mən istəyirəm ki, siz daha da kamil olasınız, öz biliyinizi, savadınızı artırasınız. Bilikləriniz yaxşıdır. Mən bəzən televiziya baxıram, ayrı-ayrı mövzular haqqında söhbət aparırsınız, yaxud fikirlər bildirirsiniz. Görürəm ki, siz gündəlik dünya mətbuatını izləyirsiniz, məlumatlar alırsınız və onlardan dərhal istifadə

edirsiniz. Mən bunu çox müsbət qiymətləndirirəm. Bəzən də ayrı-ayrı məlumatları mən sizdən ahram. Mənim özümün də məlumat mənbəyim çox böyükdür, hər gün alıram. Ancaq bir də görürsən ki, nəyi isə eşitməmişəm, sizlərin biriniz televiziya nəşə deyirsiniz, eşidirəm. Ona görə də mən bunları müsbət qiymətləndirirəm. İşinizi davam etdirin.

Bizim özəl televiziya kanalları da indi yaxşıdır. Əvvəl təkə ANS idi, indi isə SPACE, LİDER də var. Yarış gedir. Yarış olması da yaxşıdır. Çünki rəqabət olanda, inkişaf da olur. Rəqabət olmasa, inkişaf olmaz. Əvvəl ANS-ə rəqabət yox idi. Nə istəyirdisə, onu edirdi. Amma indi ANS də fikirləşir, çalışır ki, bu rəqabətə dözsün. Amma o biri kanallar da özlərini yaxşı göstərirlər. Çox məmnunam. Özəl kanallar, demək olar ki, yüksək səviyyədədir. Beynəlxalq standartlar səviyyəsindədir. Bu da mənə sevindirir. Yaxşı işləyirsiniz. Sizə uğurlar arzulayıram. Məndən nə istəyirsiniz?

S u a l : Cənab Prezident, biz Sizin sağlığını istəyirik. Bayaq Siz dediniz ki, mən bu abidəni sevirəm, ona görə ki, özüm tikdirmişəm. 28 May Şərqdə ilk demokratik cümhuriyyətin yaranması günüdür. Sizin belə bir fikriniz varmı ki, elə bir park yaradılsın ki, orada Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin çox məşhur nümayəndələrinin abidələri qoyulsun?

C a v a b : Bilirsinizmi, Xalq Cümhuriyyətinin əbədiləşdirilməsi haqqında mənim fikirlərim var, bunu edəcəyik. İndi deyə bilmərəm ki, park və ya heykəl olacaq. Bilirsinizmi, bizdə heykəli çox sevirlər. Ancaq müsəlman aləmində heykəl yoxdur. Düzdür, biz artıq Avropa dəyərlərini mənimsəmişik. Amma bu qədər heykəl qoysaq, 50 ildən sonra Bakıda adamların sayından çox heykəl olacaq. Düşünürsünüzmü? Qərb ölkələrini götürün, siz oralara gedirsiniz. Məsələn, Parisi götürün, qədim Londonu götürün. Avropanın başqa mərkəzlərini götürün. Oralara gedəndə bir dəfə araşdırın. Orada neçə heykəl görəcəksiniz. Sonra gəlib Bakıdakı heykəlləri sayın. Görəcəksiniz ki, Bakıdakı heykəllərin sayı onlardan qat-qat çoxdur. Demək, biz istəmişik ki, onlar kimi olaq, amma bir az, necə deyərlər, ölçünü itirmişik. Ona görə hər kəs istəyir ki, nəyəsə heykəl qoyulsun. Ya onun pərəstiş etdiyi adamdır, ya qohumudur, ya dostudur və sair. Heykəl, heykəl, bir də heykəl... Yəne deyirəm, görün Bakıda nə qədər heykəl var. Əbədiləşdirmək, həqiqətən, lazımdır. Amma heykəl məsələsində siz bir az düşünün. Yəne de-

zirəm, sən (ANS-in müxbirinə) hər şeyi çox operativ həll edirsən. Mən səndən xahiş edirəm, bu mövzunu araşdır, öz telekanalınızda ver ki, məsələn, Parisdə neçə və Bakıda neçə heykəl var. Bu, birincisi. İkincisi, Parisdəki heykəllər kimin heykəlləridir, Bakıdakı heykəllər kimindir. Sənin bu verilişini eşidəndən sonra mən bir daha fikirləşəcəyəm.

S u a l : Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradıcılarının varisləri, nəvələri müraciət etmişdilər ki, əvvəllər Azadlıq parkı olmuş keçmiş 26-lar bağı yenidən Azadlıq parkı adlandırılınsın. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin elan edilməsi barədə bəyannaməni imzalamış 26 nəfərin adları oradakı memoriala həkk olunsun. Bu təklif nə dərəcədə məqbuldur?

C a v a b : Onların adlarının həkk olunması lazımdır, mən buna razıyam. Amma ora başı bəlalı bağıdır, bunu bilirsiniz. Vaxtilə Azadlıq parkı olub, orada kimlərin cəsədləri olduğunu siz bilirsiniz. Elədimmi? Mən özüm də keçmiş 26-lar bağı haqqında çox düşünürəm. Orada dəyirmi abidə var, onun haqqında düşünürəm. Biz tarixi düzgün araşdırdıq, 26-lar Azərbaycana düşmənlər olublar. Ona görə də indi o bağın elə vəziyyətdə saxlanması, yəqin ki, lüzumsuzdur. Orada indi başqa nəyin qoyulması... orada yerin altında nələr var, siz bunu bilirsiniz. Tarix bizə bəzi çətin problemlər qoyubdur, bəzən ha fikirləşirsən, bunun yolunu tapa bilmirsən.

Mən özüm o bağı hərdən görəndə, yaxud onun yanından keçəndə onun haqqında düşünürəm. Amma bir nəticəyə gələ bilmirəm. Bilirsinizmi, çox çətin məsələlər var. Bir nəticəyə gələ bilmirəm. Amma düşünmək lazımdır.

S u a l : Cənab Prezident, Siz İranda olarkən belə bir ifadə işlətdiniz ki, imzalanmış sənədlərlə bağlı xüsusi tədbirlər planı işlənib hazırlanacaqdır. Bu, konkret nəzarət sistemini, yoxsa layihələrin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur?

C a v a b : Bu həm layihələrin həyata keçirilməsini, həm də nəzarət sistemini nəzərdə tutur. Sağ olun. Bayramınızı bir də təbrik edirəm.

RUSİYA FEDERASIYASI PREZİDENTİNİN DƏVƏTİ İLƏ SANKT-PETERBURQA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

8 iyun 2002-ci il

– Salaməleyküm, sabahınız xeyir olsun. Mənim Sankt-Peterburqa səfərim sizə məlumdur, elan olunubdur. Mən yanvarda Moskvada səfərdə olduğum zaman Rusiya prezidenti Vladimir Putin təklif etdi ki, biz iyun ayının 9-da – gününü də o vaxt təyin etdi – görüşək, Nizami Gəncəvinin heykəlini birlikdə açaq. Mən bu təklifi qəbul etdim. İndi də prezident Putinin dəvəti ilə Sankt-Peterburqa yola düşürəm.

Məqsəd, birincisi, Nizami Gəncəvinin heykəlini təntənəli surətdə açmaqdır, ikincisi də, iki prezidentin – prezident Putinin və Prezident Əliyevin görüşüdür, bizi maraqlandıran məsələlər haqqında fikir mübadiləsi, müzakirələr aparmaqdır.

Mən bu səfəri çox əhəmiyyətli hesab edirəm. Birincisi, ona görə ki, Azərbaycanın dahi şairi, filosofu, mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin Sankt-Peterburqda heykəlinin ucaldılması bizim xalqımız, millətimiz, ölkəmiz üçün çox böyük qiymətə layiq hadisədir.

Sankt-Peterburq adı şəhər deyil, onun yaşı az, 300 il olsa da, bütün mənalarda, o cümlədən memarlığına, monumental heykəltəraşlıq əsərlərinə görə, dünyada çox məşhur muzeylərinə, bu muzeylərdə dünyanın ən böyük sənət adamlarının əsərlərinin olmasına görə, bir də siyasi tarixinə görə çox zəngin ənənələri olan şəhərdir. Ona görə belə bir şəhərdə bizim şairimiz Nizami Gəncəvinin heykəlinin ucaldılması, təbii ki, qürur hissi doğurur.

İkincisi də ki, Rusiya prezidenti Putinlə görüşüb danışmaq, həmişə faydalı olur. Hesab edirəm ki, bizim bu görüşümüz də faydalı olacaqdır. Hər görüşdə danışmaq, söhbət etmək, müzakirələr, fikir mübadiləsi aparmaq üçün çoxlu mövzular var. Ona görə ikimiz də bundan istifadə edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Xəzərin statusu, koordinatların müəyyən edilməsi ilə bağlı sənəd nə üçün imzalanmayacaq, problemlərmi

var?

C a v a b : Heç bir problem yoxdur. Rusiya ilə bizim aramızda razılaşdırılmamış heç bir məsələ, problem yoxdur. Sadəcə, 2-3 xırda məsələ vardı, amma vaxt itirildi. Onlarda xüsusi rejim var, məsələn, imzalanacaq sənəd müəyyən vaxta qədər hazırlanıb paraflanmayıbsa, həmin sənəd artıq konveyerdən çıxır. Ona görə də bu çıxdı. Güman edirəm ki, gələcəkdə münasib vaxtlarda bunu imzalayacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti ilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ətrafında müzakirələr aparılacaqmı? Rusiya mətbuatı bu barədə artıq məlumat yaymışdır.

C a v a b : Təbii ki, aparılacaqdır. Bu bizim əsas mövzularımızdan biridir.

S u a l : Hansı istiqamətlərdə aparılacaqdır?

C a v a b : Bütün istiqamətlərdə.

S u a l : Cənab Prezident, əgər mümkündürsə, Nardaran hadisələrini münasibətinizi bildirərdiniz.

C a v a b : Nardaran hadisələri ilə bizim hüquq mühafizə orqanları məşğul olur. Bilirsiniz ki, indi Nardaranda da hər şey sakitdir. Onlar məşğul olub qurtaracaqlar, mənə məruzə edəcəklər. Ondan sonra mən münasibətimi bildirəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyada yaşayan azərbaycanlıların xüsusi statusu ilə bağlı prezident Putinlə fikir mübadiləsi aparılacaqmı?

C a v a b : Status haqqında bilmirəm, amma yəqin ki, mən Sankt-Peterburqda yaşayan azərbaycanlıların bir hissəsi ilə görüşəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, nardaranlıların ağsaqqalları çox xahiş etmişdilər ki, Sizinlə görüşsünlər. Siz onları qəbul edəcəksinizmi?

C a v a b : Bilirsiniz, mən heç vaxt mənə edilən müraciətlərə laqeyd qalmıram.

S u a l : Bu səfərinizdə Dağlıq Qarabağ probleminin həlli məsələsində Rusiyadan lazımı dəstək ala biləcəyikmi?

C a v a b : Danışıqlar aparacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya Dövlət duması Xəzəryanı ölkələrin parlamentlərinə müraciət edərək, sahilyanı dövlətlərin parlament assambleyasının yaradılması təşəbbüsünü irəli sürmüşdür...

C a v a b : Ona bizim parlament baxacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan bazar ertəsi «Ailə kanalı»na müsahibəsində demişdir ki, yaxın vaxtlar

da Sizinlə görüşəcək, xarici işlər nazirləri bu görüşün vaxtını dəqiqləşdirirlər. Onun dediyinə görə, hətta razılıq əldə olunubdur ki, danışıqların təfəsilatı gizli saxlanılacaqdır. Bu ay ərzində danışıqları gözlemək olarmı? Hesab etmək olarmı ki, ictimaiyyətin bilmədiyi digər təkliflər müzakirə ediləcəkdir?

C a v a b : Güman etmirəm ki, biz bu ay ərzində görüşək. Amma görüşəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində antiterror əməliyyatları aparmaq lazımdır? Buna Sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Bilirsiniz, bu, əsassız fikirdir ki, beyninizə salmışınız. İşğal olunmuş torpaqlarda indi antiterror əməliyyatı aparmaq, müharibəni başlamaq deməkdir. Axı bilmədiyiniz şeyləri niyə deyirsiniz?

S u a l : Bəs Avropa Birliyinin dörd rayonla bağlı təklifi necə, müzakirə obyektinə ola bilərmi?

C a v a b : Onların belə təklifi yoxdur, belə bir söhbət var.

S u a l : Cənab Prezident, danışıqlar zamanı Ayaz Mütəllibovun Azərbaycana ekstradisiyası məsələsinə toxunulacaqmı? Çünki Rusiyanın da qoşulduğu saziş var, Azərbaycan lazımı sənədləri göndərə bilsə, o, Azərbaycana qaytarılmalıdır. Rusiya həmin sazişə əməl etmək istəmir, yoxsa, hansısa problem var?

C a v a b : Sizə lazımdır ki, Ayaz Mütəllibov buraya ekstradisiya edilsin? Lazımdırsa, mən onda deyim ki, bizim ictimaiyyət və xüsusilə jurnalistlər çox istəyirlər ki, Mütəllibovun elə orada qollarını bağlasınlar, gətirsinlər buraya, bizim jurnalistlər onunla söhbət etsinlər. Sağ olun.

BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ

9 iyun 2002-ci il

– Salam, axşamınız xeyir olsun!

Mən düşünürdüm ki, belə gecə vaxtı siz gəlməyəcəksiniz. Yəni siz istirahət edəcəksiniz, mən də buradan şəhərə gedəcəyəm. Ancaq dedilər ki, gəlmisiniz.

Mənim səfərim haqqında bizim televiziya yetərinə məlumat veribdir. Ona görə siz çox şeyi eşitmisiniz, görmüsünüz. Geniş məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Ancaq qısaca deyə bilərəm ki, dünən mən Sankt-Peterburqa getdim. Bizi orada qarşıladılar, görüşdük. Bir az şəhərlə tanış olduq. Mən gedib vaxtilə oxuduğum məktəbin binasını ziyarət etdim. Gələn kimi, heç otele girməmiş – mən «Astoriya» otelində qalacağdım, ora otele çox yaxındır, təxminən 200-250 metrdir – gedib oralara baxdım, o tərəfləri bir az gözdüm. Sonra axşam Neva çayında bizi gəzintiyə apardılar. Çox gözəl bir şəhərdir. İndi orada bəyaz gecələrin vaxtıdır. Çox gözəldir. Mən gənc vaxtı orada oxuyanda həmin gecələrdə həmişə gəzirdik, bazar günləri hətta gecə istirahət edirdik. Bunları xatırladım.

Sankt-Peterburqu görmək mənim üçün çox təsiredici idi. Çünki çoxdandır görməmişdim. Ancaq əsas işimiz bu gün idi. Şəhər saat 10-da Piskaryov qəbiristanlığına getdik. Oranı tanıyırsınız, bu barədə danışmağa ehtiyac yoxdur.

Sankt-Peterburqun gözəl bir guşəsində, televiziya da görmüsünüz, yaşlıqların içində, gözəl bir yerdə Nizami Gəncəvinin heykəlini ucaldıblar. Saat 12-də mən oraya gəldim, cənab Putin də gəlmişdi. Sankt-Peterburqun qubernatoru da gəlmişdi. Görüşdük, Nizami Gəncəvinin heykəlini açdıq. Ondən sonra prezident Putinin iqamətgahına getdik, orada söhbət etdik, danışıqlar apardıq.

Bizimkilər baxmışdılar, iki saatdan çox təkbətək söhbət elədik. Çox yaxşı, çox əhəmiyyətli söhbətimiz oldu. Bir çox məsələlər haqqında söhbət etdik, fikir mübadiləsi apardıq. Prezident Putin son vaxtlar bir çox ölkələrdə, eləcə də Moskvada çox böyük görüşlər keçiribdir. Elə

biz gələn gündən öncə Moskvada Şanxay qrupuna üzv olan dövlətlərin başçıları görüşmüşdülər. Bütün bunlar haqqında mənə müəyyən məlumatlar verdi.

Bizim məsələləri də müzakirə etdik. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsini, Xəzər dənizinin statusu məsələsini müzakirə etdik. İqtisadi əlaqələrimizin son vaxtlardakı gedişinə də baxdıq, mal dövriyyəsinin vəziyyətinə, başqa məsələlərə – çox şeylərə baxdıq. Hesab edirəm ki, bu, Azərbaycan üçün çox əhəmiyyətli görüş oldu, söhbət oldu.

Sonra prezident Putin nahar təşkil etdi. Bir müddət birlikdə futbola baxdıq. Düzdür, mən futbola baxanda yarımcıq çıxıb getdim. Çünki bizim diaspor ilə görüşəcəkdim. Rusiyanın uduzmaq məqamını mən görməmişdim. Bizim qaldığımız «Astoriya» otelində böyük bir salon var, diasporumuzun nümayəndələri orada toplaşmışdılar.

Rusiya böyük bir fond var, 2001-ci ildən fəaliyyət göstərir. Fondun beynəlxalq Andrey Pervozvanın mükafatı var, ancaq ictimai xadimlərə, din xadimlərinə, mədəniyyət xadimlərinə verirlər. Amma son illər dövlət xadimlərinə də veriblər. Prezident Putinə veriblər, Çinin sədri Tszyan Tszeminə və başqa iki-üç nəfər dövlət başçısına veriblər. Məni də bu mükafatla təltif etmişdilər və əvvəlcədən mənə xəbər vermişdilər. Həmin o fondun başçıları, nümayəndələri oraya gəlmişdilər, mükafatı mənə təqdim etdilər.

Ondan sonra bizim diasporun nümayəndələri ilə görüşdük. Sankt-Peterburqda bizim çox yaxşı diasporumuz var. Hər halda, oraya 200-ə qədər adam toplaşmışdı. Onların əhval-ruhiyyəsi, bir-birinə münasibətləri mənə çox xoşuma gəldi. Bir qismi dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayında iştirak etmişdir, öz təəssüratları haqqında danışdılar. Mən, əsasən, onların oradakı yaşayışı, vəziyyəti ilə maraqlanırdım. Vəziyyətlərindən çox razı idilər. Dedilər, qubernator Yakovlev onlardan çox razıdır. Yaxşı tanışlıqları var – Yakovlevin özü də orada idi, mən diasporun nümayəndələri ilə görüşəndə də iştirak edirdi – ona görə çox sevindim.

Düzdür, Yakovlev deyir ki, orada 100 min qeydiyyatda alınmış azərbaycanlı var. Ancaq qeydiyyatda alınmamış nə qədərdir, bilmirlər. Amma diasporun nümayəndələri mənə dedilər ki, Sankt-Peterburqda 200 mindən çox azərbaycanlı var. Bu çox gözəl haldır. Mən bunu dəfələrlə demişəm, burada müxəlifət qüvvələri bizi tənqid edirlər ki, ölkədən

iki milyon azərbaycanlı xaricdə yaşayır. Mən isə onlara bir-iki dəfə cavab vermişəm və bu gün də deyirəm ki, çox yaxşı ki, xaricdə yaşayırlar. Bu mənim hələ otuz il əvvəlki siyasətimin bir xətti olubdur ki, azərbaycanlılar yalnız ölkəmizin çərçivəsində qalmasınlar, dünyaya çıxsınlar, dünyanı görsünlər.

İndi bəzən biz şikayətlənirik ki, məsələn, ermənilərin böyük diasporu var, bizim yoxdur. Bu doğrudur. Ermənilərin diasporu yüz ildən çoxdur formalaşmışdır. Necə deyirlər, onlarla yarışa girmək olmaz. Bunu da bilmək lazımdır. Amma bəziləri deyirlər ki, yox, biz də bunu edə bilərik. Bu bir az qeyri-təbiidir. Biz çox şey edə bilərik, amma nəyi ki edə bilmərik, onu da bilməliyik. Ancaq Azərbaycan diasporunu tədricən formalaşdırmaq indi mümkündür və bu proses gedir. Əgər indi Sankt-Peterburqda 200 min azərbaycanlı yaşayırsa, demək bu, orada azərbaycanlıların varlığını göstərir.

Mən gördüm ki, onların arasında böyük iş adamları var, müəssisə rəhbərləri var, elm sahəsində işləyən adamlar var. İşləyirlər, yaşayırlar, Rusiyanın vətəndaşlarıdır. Bunun nəyi pisdir, niyə buna pis deyək? Hamımız Bakıda yığışsaq, nə olar?! İndi kimin imkanı var, yaxud müxtəlif səbəblərdən gedib başqa şəhərlərdə məskunlaşsın, bunun nəyi pisdir?! Bu çox yaxşıdır. Bir tərəfdən deyirlər, diaspor yoxdur, ikinci tərəfdən də, bizi günahlandırır ki, iki milyon azərbaycanlı xaricdədir. Mən onlarla vaxtaşırı məmnuniyyətlə görüşürəm.

Vaxtilə Kiyevə getmişdim. Onlarla orada görüşdüm. Məsələn, Ukraynada 500 min azərbaycanlı yaşayır. Özü də bizim orada çox müəssisəli diasporumuz var. Hər vilayətin özünün cəmiyyəti var, cəmiyyətin başçısı var. Onların da hamısı Kiyevdəki mərkəzi təşkilatla əlaqədəirlər. Məsələn, indi oradakı bizim diaspor Ukraynanın ictimai-siyasi həyatına təsir edir. Vaxtilə seçkilərdə onlara xəbər göndərdim ki, Leonid Kuçmaya səs versinlər. Hamısı da səs verdi. Kuçma da onlara minnətdarlıq məktubu göndərdi. Bunun nəyi pisdir?! Yaxşıdır.

Ona görə də diaspor ilə görüşümüz çox səmimi oldu, çox açıq oldu. Bir az zarafat etdik, bir az güldük və çox yaxşı hisslərlə vətəne döndüm.

S u a l : Cənab Prezident, Sizi qarşılayanlar arasında «LUKoyl» şirkətinin prezidenti Vahid Ələkbərov da var idi. Siz Rusiya prezidenti ilə də görüşdünüz. Bu səfərinizdən sonra «LUKoyl»ün Bakı-Tbilisi-Cey-

han layihəsinə qoşulmasını gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, biz çox məsələləri müzakirə etmişik. İndi mənim səfərimdən sonra nəyi gözləmək olar, nəyi gözləmək olmaz – bu başqa məsələdir. «LUKOYL» şirkətinin prezidentinin orada olub-olmaması onun Bakı-Tbilisi-Ceyhana qoşulub-qoşulmaması ilə əlaqədar deyildir. Vahid Ələkbərov Bakıya tez-tez gəlir. Bizim neft şirkətinin rəhbərləri ilə görüşür. Bəzən gəlib mənimlə də görüşür. Ona görə belə bir problem yoxdur ki, guya biz onu görmürük, amma Sankt-Peterburqda onunla görüşdük və bu məsələni həll etməliydik. Bəli, o məni qarşılayanlar arasında var idi. Bu gün o, danışqda yox idi. Biz prezident Putinlə danışığımızın axırına çatanda bir məsələ var idi, ikimiz də bu məsələyə toxunduq. Ona görə də Vahidi axtardılar, tapdılar, o da oraya gəldi və bizimlə yeməkdə də iştirak etdi.

S u a l : Cənab Prezident, deyirlər ki, Xəzərin Rusiya sektorunda qaz ehtiyatları gözlənilir və Rusiya bunun Bakı-Ərzurum marşrutu ilə nəql edilməsi məsələsinə baxa bilər, amma onların paket təklifləri var. Bu doğrudurmu?

C a v a b : Bilirsiniz, bunların hamısı fərziyyələndir. Qaz ehtiyatı gözlənilir, qaz çıxacaq, ya çıxmıyacaq, bu qazı haraya göndərəcəklər – bunlar elə məsələlərdilər ki, indi bu barədə söhbət aparmaq olmaz.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dediniz ki, diasporun nümayəndələri ilə görüşdünüz. Sizin səfəriniz ərəfəsində Sankt-Peterburqda üç azərbaycanlı öldürülmüş, Moskvada isə dörd azərbaycanlı qətlə yetirilmişdir və orada xüsusi əməliyyat gedir. Orada qeydiyyatsız yaşayan azərbaycanlıların böyük narahatlıqları var. Belə narahatlıq Sizə çatdırıldı mı və hər hansı xahiş olundumu ki, Siz bu barədə Sankt-Peterburqun qubernatoru ilə danışırsınız?

C a v a b : Bilirsiniz, onlar bu barədə mənə heç bir narahatçılıq çatdırmadılar, heç bir problemləri haqqında demədilər. Mən sizə deyirəm, diaspor ilə görüşəndə qubernator da orada idi. Sonra qubernator məni hava limanında yola salmağa gəldi. Diasporun nümayəndələri, qubernator – hamısı mənimlə bir yerdə idilər. Hətta hava limanında diasporun əsas nümayəndələri gəlib yığışdılar, dedilər ki, gəlin, bir yerdə xatirə şəkli çəkdirək. Onlar qubernator ilə yan-yanı durdular, şəkli çəkirdik. Amma belə bir məsələ qaldırmadılar. Ancaq sizə bir şey deyim. Bilirsiniz, haradasa, kimsə kimi öldürüldü. Bizdə belə söz var – qətlə

yetiriblər, bu bir az ciddi sözdür. Bu o deməkdir ki, yəni adamı qəsdən öldürüblər. Siz də bunu dərhal televiziyanızda birinci nömrəli məsələ kimi verirsiniz. Axı, bu həyatdır.

Bilirsiniz, indi Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik yaranıb. Allaha şükürlər olsun ki, biz cinayətkarlığın qabağını ciddi şəkildə almışıq. Lakin ölüm hadisələri, yaxud kimsə kimsə vurub – belə hallar olur. Amma başqa yerlərdəki kimi deyildir. Yəqin ki, bizim televiziya ilə verəcəklər, orada bizim diasporun başçısı Vaqif var. O, çıxış edəndə dedi ki, mən kəndimizə getdim. Borçalı mahalındadır, kəndlərinə gediblər, yığışblar, imkanları olduğuna görə, oraya bir az kömək ediblər. O, kənddən gedəndən sonra gəlib atasını oğurlayıblar. Yəqin ki, pul öldürmək üçün. Sonra gedib atasını xilas edibdir. O deyir ki, bundan sonra atamın yanına qoruyucu qoydum. Amma sonra Azərbaycana gəldi, indi ona qoruyucu, heç bir şey lazım deyil, rahat yaşayır. Bax, bu gün Sankt-Peterburqda olan danışıqdır. Ona görə haradasa kim kimsə vurdu, öldürdü – həyatda belə şeylər var və həmişə olubdur.

Deyirlər ki, Sankt-Peterburqda 200 min azərbaycanlı yaşayır. Kimsə bunlardan hansısa vurub öldürübsə, bunu böyük hadisəyə çevirmək olmaz. Bu adi cinayətdir və bunu da araşdırmaq lazımdır. Bunu şirtdmək lazım deyildir. Siz burada hay-küy salırsınız ki, qətlə yetirdilər, filan etdilər. Amma o kişilər orada mənə heç bir söz deməyiblər. Bax, bu elə onu göstərir ki, sizin bu hay-küyünüzə ehtiyac yoxdur. Onlar mənə qətiyyətlə heç bir söz demədilər. Dünən oraya gələndə də onlar məni qarşılayırdılar. Deyə bilərdilər ki, bəli, Siz qubernator ilə görüşəcəksiniz, prezident Putinlə görüşəcəksiniz. Bizim problemimiz var, onlara deyin. Onlar heç bir şey demədilər. Biz bu gün də bir yerdə idik.

S u a l : Cənab Prezident, İrənin ekspertlərdən ibarət nümayəndə heyəti iyunun 11-də Bakıya gələcəkdir. Bu səfər zamanı müzakirələrdə Xəzərin statusu ilə bağlı müsbət nəticə gözləmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, biz müsbət nəticə istəyirik və bizim ekspertlər İranda çox işlədilər. Hiss olundu ki, bu işi davam etdirə bilərlər. Ona görə də biz orada belə qərara gəldik ki, iyunun 11-də onlar Bakıya gəlsinlər və burada ekspertlərlə işlərini davam etdirdirsinlər. Mən arzu edərdim ki, ekspertlər yaxşı bir nəticəyə gəlsinlər.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti ilə bu barədə müzakirələr aparıldı mı?

C a v a b : Ümumiyyətlə, Rusiya prezidenti ilə görüşümüzə Xəzə-

rin statusu barəsində söhbət oldu. Əlbəttə, mən İrana səfərim haqqında ona məlumatlar verdim. O da mənə çox məlumatlar verdi.

S u a l : Cənab Prezident, İranın neft naziri belə bir bəyanatla çıxış edib ki, onlar yeni texnologiyalara 300 milyon dollar sərmayə qoyublar və Xəzərin dərin qatlarında işləyəcəklər. Azərbaycanlı ekspertlər isə bildiriblər ki, bu dərin qatlar İran sahillərində ola bilməz. Bu yataqlar Azərbaycanın sahillərindədir. Sizə bu barədə hansısa məlumat verilibmi?

C a v a b : Bilirsiniz, mən belə şeylərə fikir vermirəm. Nə üçün? Xəzərin dərin qatında işləmək üçün gerek üç il kəşfiyyat aparasan, bunun üçün gerek dərin qatda işləyən, yeni quyu qaza bilən qurğu olsun. Biz burada «Dədə Qorqud», «İstiqlal», «Qurtuluş» qurğularını yaratdıq. Bilməlisiniz ki, indi Xəzər dənizinin dərin qatlarında quyu qazmaq üçün, işləmək üçün bu üç qazma qurğusundan savayı heç bir qurğu yoxdur. Bu, İranda da yoxdur. İndi nə cür ola bilər ki, bir gündə gəldi, Xəzərin dərin qatlarında işləməyə başladı?

S u a l : Cənab Prezident, iyunun 15-də əfv haqqında yeni fərman gözlənilirmi?

C a v a b : Əfv fərmanını bu yaxınlarda verdim. Elə hər gün əfv fərmanı gözləyəcəksiniz?!

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya-NATO əməkdaşlığı barədə prezident Putin Sizə məlumat verdi mi? Bu, Cənubi Qafqaz regionunda təhlükəsizlik məsələlərinə hansı yeniliklər gətirə bilər?

C a v a b : Bəli, biz bu barədə söhbət etmişik. Prezident Putin də mənə çox şeylər danışdı. Ancaq burada sizə deyiləsi bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dediniz ki, Dağlıq Qarabağla bağlı müzakirələr aparılmışdır. Elə həmin vaxt Robert Koçaryan Belarus kütləvi informasiya vasitələrinə müsahibə verib və belə bir ifadə işlədib ki, biz bir il əvvəl problemin həllinə daha yaxın idik. Amma nədənsə, nəticə alınmadı. Sonra isə deyib ki, biz son qərar verməyə hazırlaşırıq. Sizcə, hansısa ciddi addımların atılacağını gözləmək olarmı, yoxsa, bu, sadəcə adi ifadələrdir?

C a v a b : Hər deyilən sözdən böyük bir nəticə çıxarmaq lazım deyildir. İndi bu sözləri deyir, yəqin ki, vaxt gələcək, biz onunla görüşəcəyik. Onda baxarıq, nəyə hazırdırlar, nəyə hazır deyillər.

S u a l : Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağ məsələsinin həllində Rusiyanın mövqeyində dəyişiklik varmı?

C a v a b : Rusiya həmişə o mövqedədir ki, bu münaqişə tezliklə

qurtarmalıdır.

S u a l : Cənab Prezident, Putinlə danışıqlarınızın bir hissəsi prezidentlər Buş ilə Putin arasında keçirilmiş görüşə həsr olunubdur. Bildiyimizə görə onların görüşü zamanı Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi də müzakirə olunmuşdur. Onların görüşlərinin bu münaqişənin həllinə təsiri ola bilərmi?

C a v a b : Bəli, Putin-Buş görüşlərində Dağlıq Qarabağ məsələsi müzakirə olunubdur. Ancaq onlarda elə bir qərar yoxdur. Bilirsiniz, onlar öz bəyanatlarında yazıblar ki, hər iki prezident Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərini çəvik hərəkət etməyə, məsələni həll etməyə çağırır. Belə olan halda Amerika Birləşmiş Ştatları və Rusiya öz yarımlarını göstərməyə hazırdır. Bundan artıq sizə bir şey deyə bilmərəm.

Artıq gecdir. Gedin yatın, sabah birinci gündür, istirahət edin ki, yaxşı işləyəsınız. Sağ olun.

BLOKADA ŞƏRAİTİNDƏ YAŞAYAN NAXÇIVANA XÜSUSİ QAYGI GÖSTƏRMƏK, KÖMƏK ETMƏK LAZIMDIR

Binə hava limanında kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələrinə müsahibə

20 iyun 2002-ci il

– Salam, axşamınız xeyir. Mənim sizə deyiləsi bir sözlüm yoxdur. Çünki mən hansısa bir ölkəyə getməmişəm, Azərbaycanın bir bölgəsində, Naxçıvan Muxtar Respublikasında olmuşam. Mənim orada olduğum müddətdə bura məlumat verilibdir. Televiziya, radio və başqa mətbuat vasitələri ilə verilən məlumatların hamısını bilirsiniz. Buna görə də mən bundan ötrü vaxt itirmək istəmirəm. Orada böyük bir Olimpiya İdman Kompleksi açdıq. Çox gözəl, çox yaraşığı olan bu kompleks Naxçıvan üçün çox lazımlıdır. Sonra mən orada hərbi hissədə oldum, bir neçə başqa görüşlərim oldu. Bu səfərimdən çox məmnunam, razıyam, çox şadam.

Naxçıvanın çox problemləri var. Orada çətin vəziyyətdə yaşayırlar. Onlar təkcə təyyarə vasitəsilə əlaqə saxlaya bilirlər. Gediş-gəliş üçün başqa vasitələri yoxdur. Ona görə də ora xüsusi diqqət lazımdır. Mən bu barədə orada – Naxçıvanda çıxışında da demişdim. İndi burada bizim Təhlükəsizlik Şurasının üzvlərinə, başqalarına da öz fikirlərimi dedim. Biz bu işləri aparacağıq.

İndi sizin mənə doğrudan da vacib bir sualınız varsa verin, yoxdursa, sual naminə sual verməklə nə öz vaxtınızı, nə də mənim vaxtımı alın.

S u a l : Cənab Prezident, Siz orada ən çox əsgərlərlə görüşüb danışdınız və belə ifadələr – «Ali Baş Komandanın əmrinə hazır olun!», «Zərbə endirib zəfər çalmağa qadir ordu» ifadələri işlətmisiniz. Bu, Ermənistan-Azərbaycan münafişəsi baxımından yeni strategiya kimi qiymətləndirilə bilərmi?

C a v a b : Bilirsiniz, bəs ordu nə üçündür? Mən orada təkcə bunu deməmişəm. Mən demişəm ki, hər bir dövlətin, hər bir ölkənin özünü etibarlı müdafiə etməyə qadir olan güclü ordusu olmalıdır. Bizdə də neçə

ildir ki, ordu quruculuğu prosesi gedir. Deyə bilərəm ki, çətinliklərlə rastlaşsaq da, amma uğurla gedir. Bizim bəzi müxalifət dairələri var, onların dünyada heç nədən xəbərləri yoxdur, ancaq hay-küy salırlar: «ay, nə bilim, ordu zəifdir», «ordunun vəziyyəti pisdır» və sair. Mən bunları eşidirəm, heç fikir vermərəm, cavab vermərəm. Çünki Prezident kimi, Ali Baş Komandan kimi mən vaxtımın böyük hissəsini ordu quruculuğuna sərf edirəm. Amma mən bunu mətbuatda deməməliyəm, qəzetlərdə yazmamalıyam, televiziya da çıxış etməməliyəm. İndi oraya getdim. Orada bizim yaxşı, etibarlı hərbi hissələrimiz yaranıbdir. Gözlə zabitlərimiz, komandanlarımız, yaxşı əsgərlərimiz var. Siz yaqın onları televiziya da gördünüz. Bu elə Azərbaycanın özünün hərbi gücünü göstərir. İndi bu kontekstdə, əlbəttə ki, ordu daim hazır olmalıdır. Lazım olan an ordu Ali Baş komandanın göstərişini yerinə yetirməlidir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Naxçıvanda olanda belə fikirlər səsləndi ki, Ermənistan Prezidenti Robert Koçaryanla görüşünüz gözlənilir. Bu proses baş tutmalı idi, guya Robert Koçaryan görüşə gəlməyibdir. Belə bir görüş nəzərdə tutulmuşdumu?

C a v a b : Mənim planımda belə bir şey yox idi. Robert Koçaryanla hələ bu yaxınlarda görüşmək fikrində deyiləm. Mən demişəm ki, görüşəcəyəm, indi görək, hər iki tərəfin razılığı olsa, bunu iyul ayında etmək olar. Mən Naxçıvana yalnız Muxtar Respublikanın həm iqtisadi, həm sosial problemləri ilə daha yaxından tanış olmaq, lazımı tədbirlər görmək, həm də bizim oradakı hərbi hissə ilə tanış olmaq, bir də bilirsiniz, orada böyük Olimpiya İdman Kompleksi açmaq üçün getmişdim.

S u a l : Cənab Prezident, Robert Koçaryan bildiribdir ki, Paris prinsiplərində Mehri dəhlizinin adı çəkilməyibdir. O bu fikri təkzib edibdir...

C a v a b : Qoy təkzib etsin.

S u a l : Cənab Prezident, mənim sualım seçki ilə bağlıdır. Siz 2003-cü ilin seçkilərinə Naxçıvanda rəsmi start verdiniz. Birincisi, nə üçün bunu Naxçıvanda etdiniz? Bunun hansısa mənası varmı, yoxsa, təsadüfdür? Siz seçkilərdə özünüzlə layiq rəqib kimi görürsünüz?

C a v a b : Bu mənim birinci dəfə dediyim fikir deyildir. Mən bunu bizim Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayında da demişəm. Siz haqizənizi bir qədər araşdırın.

M ü x b i r : O, rəsmi deyildi...

H e y d ə r Ə l i y e v : Orada bildirilən fikir rəsmi deyildi? O da rəsmi idi, mən onu Bakıda demişəm, Naxçıvanda yox. Yeni Azərbaycan

can Partiyasının qurultayında demişəm. Demişəm ki, bizim partiya da bunu istəyir və bilirəm ki, təkə bizim partiyada yox, ümumiyyətlə, ictimaiyyətdə də belə fikir çox genişdir. Ona görə də mən bunu o vaxt demişdim, indi də seçkilər yaxınlaşır, elə buna görə bir də yada saldım ki, bəli, seçkilər olacaq, demokratik keçirilməlidir və Heydər Əliyev öz namizədliyini yenidən irəli sürəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz prezidentliyə layiq kimi görürsünüz?

C a v a b : Bilirsiniz, seçki başlananda prezidentliyə öz namizədliklərini verəcəklər. Mən baxacağam görüm, onların içərisində, ümumiyyətlə, kim var.

S u a l : Cənab Prezident, sahibkarlarla görüşün nəticəsi olaraq müşavirə nə vaxt keçiriləcəkdir?

C a v a b : Olacaq.

S u a l : Cənab Prezident, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Sizin həmsədrələ və Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanyanla görüşəcəyiniz bildirildi. Bu nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Vardan Oskanyanla mən görüşməyəcəyəm. Koçaryan oraya gəlmir. Həmsədrələr məxsusi olaraq mənimlə görüşmək üçün oraya gələcəklər.

S u a l : Cənab Prezident, Özbəkistanın GUÖAM-dan çıxmasına münasibətinizi bilmək istərdik.

C a v a b : Bu, Özbəkistanın öz işidir. Hər bir ölkə müstəqildir. Özbəkistan GUAM-a daxil olanda kiməsə elan etmişdimi? Biz Vaşinqtonda olduğumuz zaman heç bunu gözləmərdik. Gəlib bəyan etdi ki, GUAM-a daxil olmaq istəyir, oldu. İndi də çıxır, bu onun öz işidir.

S u a l : Cənab Prezident, bundan sonra belə fikirlər səslənir ki, Moldova da öz mövqeyinə yenidən baxa bilər, ümumiyyətlə, bu, GUÖAM-ın tənəzzülü kimi qiymətləndirilə bilər. Sizcə, bu təşkilatın perspektivləri necədir?

C a v a b : Tələsməyin.

S u a l : Cənab Prezident, dünən bütün Azərbaycan Türkiyə ilə birlikdə bu ölkənin yağma futbol komandasının dünya birinciliyində uğurunu bayram etdi. Sizin fikirlərinizi bilmək olarmı?

C a v a b : Mən də bayram etdim. Amma kim necə bayram edir, mən bilmirəm, mən orada yaxşı bayram etdim, yaxşı çay içdim, Naxçıvanın meyvələrindən yedim. Türkiyə futbolçularına gələcəkdə uğurlar arzuladım.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistanın keçmiş prezidenti Ter-Petrosyan belə ifadə işlədibdir ki, Ermənistan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin mərhələli həllinə razılaşacaq və özü də bu daha ağır şərtlərlə olacaqdır. Deyirsiniz ki, ATƏT-in həmsədrləri Sizinlə görüşəcəklər. Ümumiyyətlə, Robert Koçaryanla görüşünüzdə münaqişənin mərhələli həllinin bir variant kimi yenidən müzakirəyə çıxarılacağını gözləmək olarmı?

C a v a b : Qızım, vallah, elə suallar verirsiniz ki. Siz real olan məsələlərdən danışmırsınız, deyirsiniz ki, bu belə olsa, nə olacaq, o belə olsa, nə ola bilər? Siyasət belə getmir. Hansı məsələ meydana çıxarsa, o da müzakirə olunacaqdır. Ona görə də xahiş edirəm ki, mənə belə suallar verməyəsiz. Sağ olun.

QARA DƏNİZ İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İSTİRAK ETMƏK ÜÇÜN İSTANBULA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ

24 iyun 2002-ci il

– Mənim səfərimin məqsədini bilirsiniz, elan edilibdir. İstanbula Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşündə olacağım. Ondan sonra Ankaraya gedəcəyəm, orada bir neçə görüş keçirəcəyəm. Son olaraq Qarsa gedəcəyəm, oradan da Vətənə dönəcəyəm. Sizə qısaca olaraq bunu deyə bilərəm.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan nümayəndəsi ilə görüşünüz gözlənilirmi?

C a v a b : Gözlənilmir.

S u a l : Cənab Prezident, səfər zamanı Azərbaycan-Türkiyə hərbi əməkdaşlığı barədə söhbətlər aparılacaqmı? Bu, Ermənistan tərəfini yaman narahat edir.

C a v a b : Bilirsiniz ki, Türkiyə ilə bizim strateji əməkdaşlığımız var. Ona görə də ola bilər ki, biz əməkdaşlığın bütün sahələrini bu və ya başqa şəkildə müzakirə edək. Bundan heç kəsin narahat olmağa əsası yoxdur.

S u a l : Baş nazirin səlahiyyətlərinin artırılması hansı zərurətdən doğur?

C a v a b : O zərurətdən doğur ki, bizim Konstitusiyaya yeddi il bundan öncə yazılıb, çox demokratik Konstitusiyadır. Biz onu tam demokratik prinsiplər əsasında, ümumxalq səsverməsi ilə qəbul etmişik. İndi zaman keçibdir. Biz Avropa Şurasına daxil olmuşuq, bununla əlaqədar müəyyən konvensiyalara qoşulmuşuq. Bunlarla bağlı bəzi dəyişikliklər olmalı idi, onları etdik. Məhkəmə sistemi ilə əlaqədar dəyişikliklər olmalı idi, onları da etdik. Başqa dəyişikliklər də etdik. Sən dediyin səlahiyyət məsələsi deyil, Konstitusiyada belə bir bənd var ki, əgər Prezident öz vəzifələrini icra edə bilməyə, bu səlahiyyətlər Milli Məclisin sədrinə verilir. İndi isə baş nazirə verilməsi nəzərdə tutulur. Burada heç bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyə ilə Ermənistanın sərhədində yerləşən Qarsda da olacaqsınız. Oradakı görüşlərinizdə Türkiyənin Ermənistanla sərhədlərinin açılması məsələsinə...

C a v a b : Sən mənimlə gedirsən, Qafqaz Universiteti mənə fəxri doktor adı veribdir, çoxdandır dəvət edirlər, ona görə də mən oraya gedirəm. Qarsda Qafqaz Universitetində olacağam.

S u a l : Cənab Prezident, dəmir yolunun açılması məsələsinə toxunacaqsınızmı?

C a v a b : Bu məsələlər mənim gündəliyimdə deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə Əfqanıstanda sülhməramlı qüvvələrə rəhbərlik edir, onların tərkibinə Azərbaycan qüvvələri daxil olacaqmı?

C a v a b : Daxil olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə milli futbol komandasının qələbəsini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bu elə sualdır ki... Görmədiniz ki, bizim camaat nə edirdi. Bakının küçələri, meydanları dağılırdı. Bunu necə qiymətləndirəcəyəm, bu ən böyük sevincimizdir. Çünki Türkiyə və Azərbaycan eynidir. Bir dəfə də belə bir şey olmuşdu, türklər udmuşdu, bizim nə qədər camaat meydanlara, küçələrə çıxmışdı. İndiki bu uduş ondan daha da yüksəkdir. Onlar nə qədər yüksək nailiyyət əldə etdilər. Əlbəttə, bu, hər bir azərbaycanlına, hər bir türkü sevindirir və böyük qürur hissi doğurur.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

28 iyun 2002-ci il

– Axşamınız xeyir olsun!

Mən beş gündür Türkiyədə idim. Mənə dedilər ki, orada apardığım işlər, keçirdiyim görüşlər, qatıldığım tədbirlər hamısı televiziya vasitəsilə burada verilibdir. Siz hər bir şeyi görmüsünüz, eşitmişiniz, bilirsiniz. Ona görə də bu barədə mətbuata xüsusi məlumat verməyə ehtiyac duymuram. Ancaq onu demək istəyirəm ki, mən bu səfərimdən çox razıyam.

Səfərin birinci hissəsi İstanbulda Qara dəniz hövzəsi ölkələrinin işbirliyinin onuncu ildönümünə həsr olunmuşdu. Hesab edirəm, bu çox yaxşı keçdi. Ümumiyyətlə, birinci, sammit Türkiyə dövləti tərəfindən yaxşı təşkil olunmuşdu və onu Türkiyənin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezər təşkil etmişdi və aparırdı. İkinci də, danışıqlar çox konstruktiv idi, çox əhəmiyyətli idi. Bu təşkilatın gələcəyi haqqında hamımız eyni fikirdə olduq ki, həqiqətən bu, yaxşı gələcəyə malik olan bir təşkilatdır.

Mən əvvəldən bilmirdim. Təəssüflər olsun ki, bizim müvafiq orqanlar mənə vaxtında məlumat vermirlər. Demək, orada, o gün saat 5-də «Üç dənizin əfsanəsi» konfransı da var idi. Mən onu bilmirdim. Amma mənə orada dedilər və xahiş etdilər ki, iştirak edim. Orada da iştirak etdim, onu da televiziya ilə veriblər. Siz bunu bilirsiniz. İkitərəfli görüşlər keçirmişik. Onlar bərəsində də məlumatınız var. Bir sözlə, səfərin İstanbul hissəsi çox yaxşıdır. Mən də bundan çox məmnunam.

Səfərimin Ankara hissəsi də sizə məlumdur. Orada səfirliyin açılması, «Azərbaycan evi»nin açılması, Bakı küçəsi var, onun açılması, ondan sonra bizim dostumuz İhsan Doğramacının heykəlinin açılması və onunla əlaqədar Bilkend Universitetinin professor-müəllim heyəti ilə görüş, Türkiyənin prezidenti Əhməd Necdet Sezər ilə xüsusi görüşümüz, danışıqlarımız və axşam yeməyi olmuşdur. Türkiyənin başqa rəhbərləri ilə də, baş nazirin müavini Dövlət Baxçalı ilə, baş nazirin müavini Məsud Yılmazla da görüşüm olmuşdur.

İstanbulda Türkiyənin xarici işlər naziri hörmətli İsmayıl Cəm ilə xüsusi görüşümüz olmuşdu. Türkiyənin baş naziri xəstə olduğuna görə o mənə dünən axşam teleqram göndərmişdi və öz hörmət, ehtiramını bildirirdi. Bu gün səhər mən Ankaradan çıxarkən onunla telefonla danışdım, ona şefa dilədim. Güman edirəm ki, yaxın vaxtlarda o, tam sağalacaq, işlərini aparacaqdır.

Ondan sonra Qarsa gəlmişik və bütün gün də Qarsda idik. Mən, ümumiyyətlə, Qarsa getmək istəyirdim. O bizim üçün çox vacib bir bölgədir. Bir-iki il bundan öncə Qars Qafqaz Universiteti mənə fəxri doktor adı vermişdi. Onlar da məni bir neçə dəfə dəvət etmişdilər. Onların dəvətini də yerinə yetirmək lazım idi. Ancaq bundan əlavə, orada Heydər Əliyev adına bulvar açıldı, küçə açıldı, Heydər Əliyev adına park açıldı. Orada da çox yaxşı görüşlər oldu. Demək olar ki, Qarsın əhalisinin böyük bir hissəsi oraya toplaşmışdı. Universitetdə çox yaxşı görüş keçdi. Nəhayət, Qarsın valiliyində oldum, bələdiyyəsində oldum. Bunları qurtarandan sonra da buraya gəlmişik.

Ümumiyyətlə, mən bu səfərimdən çox razıyam. Çünki Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri nə qədər yüksək səviyyədə olsa da – bu, həqiqətən yüksək səviyyədədir – onları həmişə daha da yüksəltmək lazımdır. Hər dəfə belə görüşlərdə biz, bir tərəfdən, əlaqələrimizi genişləndiririk, xalqlarımızı daha da bu istiqamətə yönəldirik, ikinci tərəfdən də, meydana çıxan bəzi məsələlərin həll olunması üçün tədbirlər görürük. Bu qədər. Əgər indi sizin vacib sualınız varsa, buyurun.

S u a l : Cənab Prezident, Türkiyə bundan sonra Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində yeni bir təşəbbüs irəli sürə bilərmə?

C a v a b : Dünən və ondan qabaq Türkiyənin prezidenti ilə, digər şəxsləri ilə danışıqlarımızın əsası bu məsələyə həsr olunubdur. Türkiyə bir təşəbbüs irəli sürmür. Artıq indi heç kəs təşəbbüs irəli sürmür. Amma Türkiyə bizimlə bərabərdir, bir yerdədir və məsələnin həll olunmasında bizə yardım etməyə çalışırlar. Mən də həmişə olduğu kimi, bu dəfə də onlarla çox böyük məsləhətləşmələr keçirdim.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyədə olarkən ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri ilə də görüşdünüz. Növbəti görüşlər planlaşdırılıbmı?

C a v a b : Bəli, görüşdük. Onlar mənə məlumatlar verdilər. Mən də onlara məlumatlar verdim. İndi konkret elə bir vaxt müəyyən ediləməyib, amma gələcəkdə görüşlər olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyə rəhbərləri ilə görüşdə Qarabağ məsələsindən danışdınız. Sonra Hüseyn Qıvrıqoğlu ilə təkbətək görüşünüz olmuşdur. Bəziləri bunu Azərbaycanın Türkiyədən hərbi dəstək istəməsi kimi qiymətləndirirlər. Bu nə dərəcədə doğrudur?

C a v a b : Elə şey yoxdur. Biz Türkiyə ilə, Türkiyənin silahlı qüvvələri ilə bir neçə ildir əməkdaşlıq edirik. Bilirsiniz ki, biz Ali Hərbi Məktəb, Hərbi Akademiya, sonra digər bir məktəb yaratdıq və bütün bu işlərdə Türkiyənin nümayəndələri bizə kömək edir, məsləhətlər verirdilər. Bizim ayrı-ayrı hissələrimizdə əsgərlərimizi, zabitlərimizi öyrətmək üçün, onlara təcrübə vermək, təcrübələndirmək üçün onlardan istifadə edirik. Ona görə də bizim bu əlaqələrimiz yeni bir şey deyildir. Bu görüşdə də yeni heç bir şey yox idi.

Bir il bundan əvvəl Hüseyn Qıvrıqoğlu «Türk ulduzları» ilə Azərbaycana gəlmişdi. Bütün dünyaya səs düşdü ki, guya bu hərbi təyyarələr Azərbaycana Ermənistanı basmaq üçün gəlirlər. Yalan bir şeydir. Bilirsiniz ki, mən Hüseyn Qıvrıqoğlunu «Şöhrət» ordeni ilə təltif etmişdim, bu dəfə onu təqdim etdim. Orada Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin ən yüksək general heyətinin iştirakı ilə təqdim etmə oldu. Çox yaxşı bir görüş oldu. Bu da yenə Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına həsr edilə bilər.

S u a l : Cənab Prezident, İstanbulda olarkən Ukrayna və Gürcüstan prezidentləri ilə GUAM-ın perspektivi məsələsinə toxundunuzmu?

C a v a b : Biz bu məsələyə toxunmadıq. Çünki hər biri ilə ayrı-ayrı danışırıdım. Amma GUAM-ın perspektivi var. Siz niyə narahat olursunuz?!

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti bildirib ki, Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllində Ermənistanın güzəştlərinin az olmasına çalışacaq. Bunu necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Hərə öz tərəfindən çalışacaqdır. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN TÜRKİYƏYƏ İŞGÜZAR SƏFƏRİ TÜRK MƏTBUATINDA

«Zaman» qəzeti özünün 26 iyun 2002-ci il tarixli nömrəsində xəbər verir ki, İstanbulda Türkiyə, Rusiya, Yunanıstan, Ukrayna, Rumıniya, Bolqarıstan, Albaniya, Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ermənistan dövlət və hökumət başçılarından iştirakı ilə Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 10 illiyi münasibətilə keçirilən Zirvə toplantısı öz işinə başlamışdır. Sammitdə terrora qarşı ortaq mübarizə aparılması qərarına alınmış, toplantının yekun sənədində bu məsələyə xüsusi yer ayrılmışdır. QİƏT üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçıları həmçinin təşkilatın dinamik və ümidverici regional birlik olmaq etibarilə «gələcək uğurları naminə ona siyasi dəstək verdiklərini güclü bir şəkildə bəyan etmişlər». Türkiyə prezidenti Əhməd Necdet Sezər ötən 10 ildə təşkilatın böyük uğurlar qazandığından söz açaraq, yaxın müddətdə Bosniya-Hersoqovina, Makedoniya və Xorvatiya kimi Balkan ölkələrinin də QİƏT-ə üzv olmasının məqsədəuyğunluğunu qeyd etmişdir. O bildirmişdir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında, habelə Gürcüstanda baş verən münaqişələr regionun yüksəlişinə və burada sabitliyə əsas maneələrdir.

Qəzet Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin sammitdəki çıxışına mühüm yer ayırmışdır. Reportajda deyilir ki, dövlətimizin başcısı Azərbaycan neftini Qərbi bazarlarına çıxaracaq Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru xətti layihəsinin həyata keçirilməsi prosesinin artıq başa çatmaq üzrə olduğunu, Bakı-Tbilisi-Ərzurum təbii qaz boru kəməri layihəsinin də qısa bir müddətdə gerçəkləşəcəyini qətiyyətlə ifadə etmişdir. O, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunaraq, bu problemin ədalətli həlli yolları tapılmayınca Azərbaycan tərəfinin geriye addım atmayacağını söyləmişdir. «Cümhuriyyət» qəzeti 27 iyun nömrəsində Azərbaycan Respublikasının Ankarada yeni səfirlik binasının açıldığını xəbər verir. Bildirilir ki, bu münasibətlə Oran məhəlləsindəki Diplomatik küçədə keçirilmiş mərasimdə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev, Türkiyə Prezidenti Əhməd Necdet Sezər, Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının rəisi, ordu generalı Hüseyn Qıvrıkoğlu, baş nazirin müa-

vini, dövlət naziri Dövlət Baxçalı, milli müdafiə naziri Səbahəddin Çaxmaçoğlu və başqaları iştirak etmişlər.

Prezident Heydər Əliyev Türkiyənin Azərbaycanın müstəqilliyini ilk tanıyan ölkə olduğunu xatırladaraq, Azərbaycanın qarşılaşdığı çətinliklərin aradan qaldırılmasına Türkiyənin daim dəstək verəcəyini vurğulamışdır. 1990-cı illərdən bu yana Bakı-Ceyhan üçün çalışdıqlarını, nəhayət, bu layihənin əhəmiyyətli mərhələyə gəlib çatdığını nəzərə çarpdıran Heydər Əliyev demişdir: «Biz Ceyhana gedəcək və bu işin bitməsinə birlikdə bayram edəcəyik».

«Sabah» qəzeti də həmin gün çıxan nömrəsində Azərbaycan səfirliyinin yeni binasını iki prezidentin birlikdə açdığını xəbər verir. Qəzetin müxbiri bu mərasimə prezidentlərin əl-ələ tutaraq gəlmələrini onların arasındakı böyük səmimiyyətin nişanəsi kimi xüsusi vurğulayır. Azərbaycan Prezidentinin Bakı-Ceyhan boru kəməri tikintisinin 2005-ci ildə bitəcəyini və açılış mərasimində onun da iştirak edəcəyini qətiyyətlə bildirməsi «Posta», «Zaman» və «Hürriyyət» qəzetlərinin həmin gün çıxan nömrələrində yer almışdır. Həmin gün Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin iştirakı ilə keçirilmiş digər tədbirlər də türk mətbuatının diqqət mərkəzində olmuşdur. Azərbaycan dövlətinin başçısının Bilkənd Universitetinə hədiyyə etdiyi «İhsan Doğramacı» heykəlinin açılışı həmin tədbirlər içərisində xüsusi yer tutur. «Sabah» qəzetinin yazdığına görə, Bilkənd Universitetində keçirilən bu mərasimə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və onun dostu, dünya şöhrətli alim İhsan Doğramacı ilə birlikdə dövlət nazirləri Rəcəb Önal və Şüayib Üşənməz, Bilkənd Universitetinin rektoru professor Əli Doğramacı və başqaları iştirak etmişlər. İhsan Doğramacı ilə 10 il əvvəl tanış olduğunu söyləyən Prezident Heydər Əliyev onun Azərbaycan xalqına böyük sevgisini, Azərbaycan dövlətinin böyük dostu olduğunu səmimiyyətlə qeyd etmişdir. Sonra üzünü professor Doğramacıya tutan Prezident Heydər Əliyev demişdir: «Sən də çox yaşayacaqsan, mən də çox yaşayacağam. Bir-birimizə verdiyimiz sözə sadıq qalaq. Sənin 85 yaşını Bakıda bayram etdik. 90 və 100 yaşlarını da Bakıda təntənə ilə keçirəcəyik. Sənin 100 illik yubileyini də mən təşkil edəcəyəm».

Qəzetlər həmçinin qeyd etmişlər ki, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin tapşırığı ilə Azərbaycan heykəltəraşı Ömər Eldarovun yaratdığı bu 4 metr 20 santimetrlik heykəl İhsan Doğramacının öz sağlığında heykəlinin qoyulmasını istəmədiyinə görə, uzun bir müddət icti-

maiyyətin diqqətindən kənarda qalmışdır. «Milliyyət» qəzetinin həmin mərasimdən hazırladığı reportajda (27 iyun) Azərbaycan Prezidentinin bu sözləri qabarıq verilmişdir: «Azərbaycan ləhcələrini mən özüm belə hörmətli dostum Doğramacı qədər bilmirəm. Onun torpağa səpdiyi toxumlar əsrlər boyunca yüksəlib səmaya ucalacaq. Mən, əslində, insanların öz sağlığında onların heykəlinin qoyulmasına qarşıyam. Ancaq buna baxmayaraq, Doğramacının heykəlinin öz sağlığında Universitetin heyətində qoyulmasına qərar vermişəm. Bu heykəl əsrlər boyunca burada qalacaq». Qəzetin yazdığına görə, professor İhsan Doğramacı kiçik yaşlarından ana vətən həsrəti ilə böyüdüyünü və türklərin yaşadığı hər yeri özünə vətən bildiyini söyləmiş, lakin etiraf etmişdir ki, «Azərbaycanın mənim üçün bambaşqa bir yeri vardır». Bilkənd Universitetinin qarşısında keçirilən həmin mərasimdən «Axsam», «Hürriyyət», «Türkiyə», «Cümhuriyyət» qəzetləri də reportajlar dərc etmişlər.

«Türkiyə» qəzeti 27 iyun 2002-ci il tarixli nömrəsində Azərbaycanın Ankaradakı səfirliyinin yeni binasının açılışından əvvəl Oran məhəlləsinin Diplomatik küçəsində, səfirlik binasının yaxınlığında «Azərbaycan Mədəniyyət Evi»nin də açılış mərasimi keçirildiyini xəbər vermişdir. Qeyd edilir ki, «Azərbaycan Mədəniyyət Evi»nin istifadəyə verildiyini bildirən açılış lentini Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Türkiyə baş nazirinin müavini, dövlət naziri Dövlət Baxçalı kəsmişlər.

Qəzet həmçinin yeni səfirlik binasının yerləşdiyi küçəyə «Bakı» adının verildiyini də yazır. «Bakı» küçəsinin həmin gün keçirilən açılış mərasimində çıxış edən Ankara böyük şəhər bələdiyyə başqanı Melih Gökçek Bələdiyyə Məclisi tərəfindən belə bir qərarın çıxarılmasının tamamilə qanunauyğun olduğunu bildirmişdir. «Bakı küçəsi» yazılmış lövhənin üzərindən qırmızı örtüyü Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev götürmüşdür.

«Zaman» qəzeti, 28 iyunda çıxan nömrəsində xəbər verir ki, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının rəisi, ordu generalı Hüseyn Qıvrıkoğluna bir müddət əvvəl öz Fərmanı ilə təltif etdiyi «Şöhrət» ordenini təntənəli surətdə təqdim etmişdir. Azərbaycan dövlətinin başçısı bu münasibətlə keçirilmiş mərasimdə çıxış edərək, Türkiyə və Azərbaycan arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafındakı xidmətlərinə görə təltif olunduğu «Şöhrət» ordenini Hüseyn Qıvrıkoğlunun sinəsinə taxmışdır. Azərbaycan Prezidenti görkəmli türk sərkərdəsinin Azərbaycan ordusunun son

illərdəki inkişafına şəxsən böyük diqqət və qayğı göstərdiyini söyləmiş, bu qayğı və diqqət sayəsində milli Azərbaycan ordusunun təlim və döyüş qabiliyyətinin qat-qat artdığını vurğulamışdır. «Radikal» qəzeti 28 iyun nömrəsində xüsusi qeyd edir ki, Azərbaycan Prezidenti general Hüseyn Qıvrıkoğlunun hərbi qulluqdan tərxis olunduqdan sonra da Azərbaycanda ən əziz qonaq kimi qarşılanacağını bildirmiş, onu həyat yoldaşı ilə Azərbaycana dəvət etmişdir. Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının rəisi, ordu generalı Hüseyn Qıvrıkoğlu cavab nitqində Azərbaycanın ali dövlət nişanı ilə təltif olunmasından böyük şərəf və qürur duyduğunu bildirmişdir. Mərasimdən reportaj dərc etmiş «Hürriyyət» qəzeti generalın aşağıdakı sözlərini sitat gətirmişdir: «Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Türkiyə və Azərbaycan arasındakı dostluq və strateji əməkdaşlığın inkişafına verdiyi töhfələr iki dost və qardaş ölkənin, xalqlarımızın yaxın münasibətləri zəminində qiymətləndirilməlidir. Çünki Türkiyə və Azərbaycan böyük türk millətinin qurduğu iki qardaş dövlətdir». Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargahında keçirilmiş mərasim haqda məlumatlar «Axsam», «Posta» və «Sabah» qəzetlərində də dərc olunmuşdur.

Qəzetlər, həmçinin, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin türk dünyası qarşısında göstərdiyi xidmətlərə görə bir neçə fond və birlik tərəfindən xüsusi mükafatlara layiq görüldüyünü və səfər zamanı həmin mükafatların təqdimmə mərasimlərinin keçirildiyini xəbər vermişdir. «Zaman» qəzeti 28 iyun tarixli nömrəsində dövlətimizin başçısını mükafatlarla təltif etmiş təşkilatlar arasında Türk Dünyası Yazıçıları və Sənəçilər Vəqfi, Türkiyə Sənayeçiləri və İş Adamları Vəqfi, Azərbaycan-Türkiyə Dövlət və Əməkdaşlıq Fondu və Ankara İşgüzar Qadınlar Cəmiyyətini xüsusi qeyd etmişdir. Mükafatların təntənəli təqdim olunma mərasimində Azərbaycan Prezidentinin söylədiyi bu sözlər türk mediasında böyük rəğbətlə qarşılanmışdır: «Biz yalnız milli və mənəvi dəyərlərimizi dünyəvi dəyərlərlə birləşdirərək, Avropa yolu ilə getsək, daha güclü olarıq. Əks təqdirdə, öz köklərimizdən qopmuş olarıq».

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Türkiyəyə səfəri türk vətəndaşlarında, türk mətbuatında həmişə olduğu kimi, bu dəfə də böyük təəssürat buraxmışdır. Səfərin yekunları Prezidentimiz Vətəne döndükdən sonra da türk mətbuatında müzakirə olunmaqdadır. Bu baxımdan tanınmış ictimai xadim, «Təqvim» qəzetinin şərhçisi Akkan Suvərin

həmin qəzetin 1 iyul tarixli nömrəsində dərc etdiyi «Bir sülh adamı» sərlövhəli məqalə böyük maraq doğurur. Məqalədə Azərbaycan Prezidentinin keçirdiyi bütün görüşlərdə Dağlıq Qarabağ məsələsinə xüsusi diqqət yetirməsi qabarıq nəzərə çarpdırılır. Müəllif yazır: «Qanayan bir yara halına gələn Dağlıq Qarabağ məsələsini Prezident Heydər Əliyev hər nitqində, hər çıxışında gündəmə gətirdi. Atatürkün «Yurdda sülh, cahanda sülh» sözündən ilham aldığı vurğulayan cənab Heydər Əliyev bu məsələyə dair baxışlarını belə dilə gətirdi: «Mən Ermənistanla sülh bağlamadım. Hər iki tərəfdən insanlar ölməsin deyə, atəşkəs müqaviləsi imzaladım. Sülh bağlanması üçün qəsb edilib, əlimizdən alınan torpaqların geri qaytarılması lazımdır. Mənim niyyətim qan tökmək deyil. Müzakirə və görüşləri səbirlə davam etdirirəm. Amma unutmayaq olmaz ki, səbrin də bir sonu vardır».

Akkan Suvər Prezident Heydər Əliyevin Qars şəhərinə səfərini xüsusi diqqətlə işıqlandırmışdır. Məqalədə Heydər Əliyevin Qarsdakı Qafqaz Universitetinin fəxri doktoru adına layiq görüldüyü bildirilir. Daha sonra yazıda deyilir: «Bəli, keçən həftə Türkiyə Heydər Əliyev ilə birlikdə Azərbaycan həqiqətini yaşadı. Azərbaycan hazırda Beynəlxalq normaların müasir cizgilərinə sahib çıxmağı sakit və həssas bir tərzdə qiymətləndirərkən, ev-əşiklərindən qaçqın düşmüş bir milyondan artıq insanın hüquqlarının bərpasını da tələb etməkdədir. Türkün səbri böyükdür. Lakin türkün ittihamı da böyükdür. Unutmayaq olmaz ki, bu böyük millətin ayanı daşmağa başlayanda onun qarşısında nə bir sədd, nə bir qala dayana bilməz. İndi türkün ayanını daşdırmamaq qayğısı bir az ermənilərin, bir az da onların arxasında duranların üzərinə düşür. Çünki Heydər Əliyevin və onun şəxsinə Azərbaycanın səbir kasası dolmaqdadır. Əgər Azərbaycanın səbir kasası bu gün hələ daşmırsa, bu, Heydər Əliyevin böyük diplomatiyasının nəticəsidir. Heydər Əliyevin Türkiyəyə səfəri bizlərə bir daha sübut etdi ki, Dağlıq Qarabağ məsələsi təkəcə dünya türklüyünün də məsələsi olaraq qalır. O, artıq dünyanın məsələsinə çevrilir». Müəllif məqaləsini bitirən anda televiziya ilə futbol üzrə dünya çempionatında Türkiyə milli komandasının 3-cü yerə çıxması münasibətilə Azərbaycan Prezidentinin türk xalqına müraciətini dinlədiyini və bunun bütün türk milləti tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini yazır.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB

S u a l : Siz Rusiya prezidenti Vladimir Putinin belə bir bəyanatını necə şərh edərdiniz ki, Pankisidə vəziyyəti ABŞ yox, ancaq Rusiya nizamına sala bilər?

Eduard Şevardnadze : Sizin yerinizdə olsaydım, soruşardım ki, danışıqlar necə keçdi.

Jurnal ist : Biz əminik ki, əla keçdi.

Eduard Şevardnadze : Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ilə danışıqlar ənənəvi olaraq yaxşı, gözəl, tam qarşılıqlı anlaşma ruhunda keçir. Mən Vladimir Putinin bu bəyanatı verdiyi mətbuat konfransının materialları ilə hələ tam tanış olmamışam. Amma hələlik görürəm ki, orada müsbət məqamlar var. Prezident Putin hesab edir ki, Gürcüstan ilə Rusiya arasında münasibətlərin pisləşməsində Gürcüstanla yanaşı, onun ölkəsinin də təqsiri var. Bu artıq pis deyildir. Başqa məsələlərdən danışmalı olsaq, Rusiya tərəfinin müəyyən incikliyi var. Yəqin, başlıca inciklik bundan ibarətdir ki, vaxtilə Gürcüstan Rusiya qoşunlarının öz ərazisindən keçməsinə icazə verməmişdir. Axı bu, böyük müharibəyə, çoxlu qan tökülməsinə gətirib çıxarardı.

S u a l : Cənab Əliyev, danışıqlar zamanı hansı məsələlər müzakirə edildi?

Heydər Əliyev : Biz ikitərəfli münasibətlərlə bağlı məsələləri, regionumuzda – Cənubi Qafqazda vəziyyəti müzakirə etdik. Gürcüstanda, Azərbaycanda işlərin necə getdiyi barədə fikir mübadiləsi apardıq. Görüşümüz həmişəki kimi, dostluq, qardaşlıq şəraitində keçdi. Biz həmişə bir-birimizi hər cəhətdən dəstəkləmişik və bu gün də dəstəkləyirik. Ona görə də bizim problemlərimiz yoxdur, görüşməyə ehtiyacımız var. Mən bu görüşdən məmnunam. Doğrudur, biz görüşü davam etdirmək istəyirdik, lakin Eduard Şevardnadze başqa bir görüşə tələsir.

S u a l : Cənab Şevardnadze, Özbəkistan GUÖAM-dan çıxmışdır, siz bu vəziyyəti və bu təşkilatın perspektivini necə qiymətləndirirsiniz?

Eduard Şevardnadze : Mən Azərbaycan və Ukrayna prezidentlərinin bu məsələ barəsində fikrini bilirəm və hesab edirəm ki, Özbəkistanın bəyanatına baxmayaraq, GUÖAM-in inkişafı perspektivsiz deyildir. Biz görüşməli, bu məsələləri müzakirə etməliyik.

S u a l : Cənab Əliyev, nəqliyyat dəhlizində avtomobil daşınmaları ilə bağlı müəyyən problemlər vardır. Bu məsələ Gürcüstan prezidenti ilə müzakirə edildimi?

Heydər Əliyev : Mən bunu bilmirəm, yaxşı ki, sən məlumat verdin. Mən bunu öyrənməliyəm.

S u a l : Cənab Əliyev, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri ilə bağlı işlər nə yerdədir?

Heydər Əliyev : Bu məsələ barəsində heç bir problem yoxdur. Hər şey yaxşıdır.

S u a l : Cənab Əliyev, sabahkı görüşdə hansı iqtisadi məsələlər müzakirə olunacaqdır?

Heydər Əliyev : Bu, yubiley görüşüdür, Qara Dəniz Ölkələri İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının yaranmasının onuncu ildönümünə həsr olunmuşdur, bu illərə yekun vuracağıq və bu istiqamətdə gələcəkdə necə əməkdaşlıq etmək barədə danışacağıq.

S u a l : Azərbaycan hansısa bir şəkildə Rusiya-Gürcüstan münasibətlərinə təsir edə bilərmi?

Heydər Əliyev : Mən bu fikirdəyəm ki, Rusiya da, Gürcüstan da bu məsələləri özləri həll etmək iqtidarındadırlar. Heç bir müdaxilə yoxdur, buna heç ehtiyac da yoxdur. Məsələni dramatikləşdirmək lazım deyildir. Dövlətlər arasında münasibətlərdə müxtəlif dövrlər olur. Məsələn, mən belə hesab edirəm ki, burada dramatik heç nə olmamışdır. Hər şey qaydasındadır və Gürcüstan ilə Rusiya arasında münasibətlər yaxşı olacaqdır.

TÜRKİYƏNİN XARİCİ İŞLƏR NAZİRİNİ QƏBUL ETDİKDƏN SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB

S u a l : Cənab Prezident, keçirdiyiniz görüş barədə nə deyə bilərsiniz?

H e y d ə r Ə l i y e v : Əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar danışıqlar aparıldı. Bizim danışıqlarımız, həmişə olduğu kimi, dostluq-qardaşlıq danışıqlarıdır, fikrimiz eynidir. Yəni bunu təsdiq etdik ki, Türkiyə-Azərbaycan dostluğu-qardaşlığı əbədi, sarsılmazdır və biz strateji əməkdaşlığımızı davam etdiririk və bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Bizim üçün ən vacib məsələ Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunmasıdır. Bu barədə biz Türkiyə ilə daim məsləhətləşmələr aparırıq, Türkiyə də bizə bu barədə yardım edir. İndi yenə də məsləhətləşmə oldu, söhbət etdik, danışdıq. Ümidvaram, hörmətli nazir İsmayıl Cəm də belə fikirdə olmalıdır ki, biz bu məsələləri sülh yolu ilə çözüəcəyik, buna nail olacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, üç dövlətin – Türkiyə, Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin görüşünü necə qiymətləndirirsiniz?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bunu hörmətli İsmayıl Cəmdən soruşun.

İ s m a y ı l C ə m : Əvvəlcə, hörmətli cümhur başqanıma təşəkkür edirəm.

Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrində, Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığında hörmətli cümhur başqanım ən böyük rola sahibdir və bu dostluğun təməlinə, bu dostluğun gələcəyində hörmətli cümhur başqanı haqımıza örnək olmuşdur və örnək olmaqda da davam etməkdədir.

Hörmətli Heydər Əliyev ilə görüşümüz mənim üçün yol göstəricidir. Əlbəttə, hörmətli cümhur başqanımızın dediği kimi, biz hamımız gərəkədən sülh istəyirik. Qafqazda sülhün təmin olunmasının Azərbaycana, Ermənistanla, Türkiyəyə və bütün bölgə üçün çox böyük əhəmiyyəti vardır. Azərbaycan və onun hörmətli cümhur başqanı bu sülhün əldə olunmasına öncüllük edir. Hər zaman belə addımlar atılmışdır. Biz Türkiyə olaraq sülh yolunda bu öncüllüyün ən böyük dəstəkçisiyik və belə də davam edəcəyik.

Sizin suala gəlincə, deyə bilərəm ki, üç ölkənin xarici işlər nazirlərinin görüşü, sadəcə, bir məsələ ilə bağlıdır. Bunu qarışdırmamaq lazımdır. Başqa məsələlər müzakirə edilir, edilmir kimi yanlışlıq olmamalıdır. Bu da Cənubi Qafqazda münaqişələrin həllinin asanlaşdırılmasına kömək etmək olarmı, ya olmazmı məsələsidir. Bu görüşün əsas məqsədi budur, bununla bağlıdır. Bu, Türkiyənin təşəbbüsüdür. Buna Azərbaycan ilk gündən dəstəyini vermişdir. Ermənistan tərəddüddən sonra – hər kəsin öz dəyərləndirməsi də ayrı mövzudur – bunun faydasını, nəhayət anlamışdır.

Belə bir görüş keçirildi, danışıqlar fikir mübadiləsi çərçivəsində keçdi. Hər halda, bu görüş bundan sonra da – yəni görüş iki tərəfli də ola bilər, birlikdə də ola bilər – davam edəcəkdir. Biz Türkiyə olaraq münaqişələrin həllində bir asanlaşdırıcı rol oynaya bilsək, onu da edəcəyik.

S u a l : Siz Ermənistanın xarici işlər naziri ilə görüşdünüz, danışıqlar apardınız. Ermənistanın mövqelərində bir yumşalma hiss etdinizmi?

İ s m a y ı l C ə m : Mən bu barədə bir söz deyə bilmərəm. Amma mənim keçirdiyim görüş, sadəcə, mövcud olan bu münaqişənin həllinin asanlaşdırılmasına yardım məqsədi daşıyırdı. Yəni Azərbaycan da məsələyə eyni şəkildə baxmaqdadır, bu işə Türkiyə ilə eyni münasibətdə yanaşır. Ermənistanla belə bir şey yoxdur. Üçtərəfli görüşün, məsələlərə baxışların məqsədi münaqişənin həllinin asanlaşdırılmasına kömək etməkdən ibarət olmuşdur. Hamısı bundan ibarətdir.

S u a l : Sentyabrın 11-də baş vermiş hadisələrdən sonra Amerika Birləşmiş Ştatları Qarabağ və Qafqazdakı gerçəkliyi dərk etməyə başladı. Bu sahədə Türkiyə də Qafqazda, xüsusilə Qarabağda ədalətin bərpasını arzu edir. Bundan sonra Türkiyənin Qarabağ olayına münasibəti necə olacaqdır?

İ s m a y ı l C ə m : Doğrusu, biz Amerikadan dəstək alıb nəse etmirik. Türkiyə bölgə ölkəsidir. Bu məsələnin çözülməsində sadəcə iki dövlətin deyil, Türkiyənin də, bütün bölgənin də ciddi marağı var. Bizim asanlaşdırıcı köməyimiz alınarsa, bunu etməyə hazır olduğumuzu ortaya qoyduq. Bizim görüşümüz üçlü çərçivədədir.

Mən Vilayət bəylə görüşəndə bu məsələ ilə bağlı, üçtərəfli görüşlə bağlı bir razılığa gəldikdə, bu, üçtərəfli görüş olacaqdır. Yaxud mən Ermənistanın xarici işlər naziri ilə görüşsəm, bu, Türkiyə ilə Ermənistan arasında ola bilməz, üçtərəfli olacaqdır. Bu, Qarabağ məsələsidir, Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik məsələsidir, bunlar müzakirə ediləcək. Yəni çərçivə, məqsəd məlumdur, görüşlər də razılıqla olur.

YALTAYA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ

19 iyul 2002-ci il

– Mənim Yaltaya getməyimin səbəbi məlumdur. Orada GUÖAM-ın növbəti Zirvə görüşü keçiriləcəkdir. Sizə bundan savayı başqa bir şey deyə bilmərəm. Əgər sözlünüz, sualınız varsa, verin.

S u a l : Cənab Prezident, dövlətlərarası iqtisadi saziş imzalanacaqmı?

C a v a b : Orada bir çox saziş imzalanacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Zirvə görüşündə qərarlar konsensus əsasında qəbul olunur. Özbəkistanın bu görüşdə iştirak etməməsi sənədlərin qəbul olunmasına maneçilik törədə bilərmə?

C a v a b : Onun əhəmiyyəti yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Yalta görüşü çərçivəsində münafişlərlə bağlı müzakirələrin aparılacağı və xüsusi bəyanat veriləcəyi gözlənilirmi?

C a v a b : Müzakirələr ümumiyyətlə dünyada təhlükəsizlik və sabitlik haqqında aparılacaqdır. Bütün bu problemlər də buraya daxildir. Bu barədə də xüsusi qərar qəbul olunacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, görüşdə GUÖAM-ın möhkəmləndirilməsi, onun fəaliyyətinin səmərəsinin artırılması üçün hansı işlər görülməli və bunun nəticəsini Siz necə təsəvvür edirsiniz?

C a v a b : Əgər bu təşkilat varsa və o, müəyyən olunmuş qaydada, təyin edilmiş vaxtlarda öz toplantılarını keçirirsə, hər belə Zirvə görüşü o təşkilatın möhkəmlənməsinə kömək edir. Güman edirəm ki, bu dəfə də belə olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, azad iqtisadi zonaların yaradılması ilə bağlı məsələ müzakirə ediləcəkmi?

C a v a b : Bəli, biz bu barədə saziş imzalayacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, enerji sektoru ilə bağlı keçirilmiş müşavirədə Siz bildirmişdiniz ki, taxıl zəmilərində yanğın olan rayonların icra hakimiyyətlərinin başçıları buna görə məsuliyyət daşıyırlar. İki gün əvvəl Qusar rayonunda da belə bir yanğın baş vermişdir. Buna görə həmin rayonun icra hakimiyyətinin başçısı məsuliyyət daşıyırmı?

C a v a b : Bilirsiniz, kim nə üçün məsuliyyət daşıyır, bu həmişə araşdırılır. Mən sizdən çox xahiş edirəm, jurnalistsiniz, dəfələrlə sizə demişəm, səviyyənizi artırın. Dünyanın bir çox ölkələrində meşələr yanır. Meşələri yanan ölkələrin, nə bilim, prezidentlərini, qubernatorlarını və sair – bunları həbs etmək, yaxud məsuliyyətə cəlb etmək lazımdır? Hər bir faktın özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Məsuliyyət də onunla müəyyən olunur. İndi sən belə bir sual verəndə özünü də pis vəziyyətə qoyursan, mənə də məcbur edirsən ki, sənə belə sərt cavab verim.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət Departamentinin rəsmi nümayəndəsi Riçard Bauçer bildirmişdir ki, biz Azərbaycanda referendumun təxirə salınmasına tərəfdarıq. Sizin buna münasibətiniz?

C a v a b : Biz referendumu təyin etmişik və avqustun 24-də də keçirəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, bir sıra müxalifət partiyaları referendumu boykot etmək barədə qərar çıxarıblar...

C a v a b : Bu onların öz işleridir. Bizdə demokratiyadır, hər bir partiya, yaxud da ki, təşkilat istədiyi işi görə bilər. Boykot edə bilsələr, qoy etsinlər.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya Xəzərdə hərbi təlimlərə hazırlıqla əlaqədar işləri yekunlaşdırır. Azərbaycan bu təlimlərdə iştirak edəcəkmi?

C a v a b : Azərbaycan bu hərbi təlimlərdə iştirak edəcəkdir.

S u a l : Müşahidəçi kimi iştirak edəcək?

C a v a b : Əgər iştirak edəcəksə, deməli, müşahidəçi deyildir.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏTBUAT İŞÇİLƏRİNƏ

Hörmətli mətbuat işçiləri!

Sizi 22 iyul – Milli Mətbuat Günü münasibətilə səmimi-qəlbədən təbrik edir və hər birinizə xoş arzularımı yetirirəm.

Azərbaycan mətbuatı yarandığı gündən zəngin və şərəfli inkişaf yolu keçmiş, bütün dövrlərdə mütərəqqi ictimai idealların qarçısı kimi çıxış etmişdir. Zəngin tarixi ənənələrə malik olan xalqımızın azadlıq istəyinin, müstəqillik amalının güclənməsində, mənəvi dəyərlərinin tərəqqisində, milli şüurun, mənəviyyatın, mədəniyyətin formalaşmasında mətbuatımız həmişə önəmli rol oynamışdır.

Respublikamız dövlət müstəqilliyini qazandıqdan sonra milli və bəşəri dəyərləri rəhbər tutan Azərbaycan mətbuatı demokratiya və aşkarlığın mühüm vasitəsi kimi, xalqımıza öz ali məqsədlərini həyata keçirmək yolunda müstəsna xidmətlər göstərmişdir.

Demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu yolu ilə gedən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında söz və fikir azadlığı təsbit olunmuşdur və bu nailiyyətin qorunmasına, siyasi plüralizmə daim əməl edilir. Hal-hazırda ölkəmizdə çoxşaxəli mətbuat və informasiya sistemi yaradılmışdır. Yüzlərlə mətbuat orqanı, agentliklər, teleradio şirkətləri cəmiyyətimizin etibarlı media şəbəkəsini təşkil edərək azad fəaliyyət göstərir. Ölkəmizdə müəyyən problemlərin olmasına baxmayaraq, XXI informasiya əsrində mətbuatın inkişafı məsələləri həmişə dövlətin diqqət mərkəzində olmuşdur. Mətbuatın maneəsiz fəaliyyəti, dünya təcrübəsindən bəhrələnməsi, xüsusilə kütləvi informasiya vasitələrinin maddi-texniki vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, o cümlədən jurnalistlərin peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi və hüquqlarının qorunması üçün bütün zəruri addımlar atılmış və tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Jurnalistlik qeyri-adi, böyük zəhmət, xüsusi bilik tələb edən bir sənətdir. Azərbaycan dövləti jurnalistlərin əməyini daim yüksək qiymətləndirir, kütləvi informasiya vasitələrinin mövcud problemlərini həll etmək üçün əlindən gələni edir və bundan sonra da edəcəkdir.

Siyasi plüralizmi və demokratiyanı dərinləşdirən, vətəndaşların informasiya ehtiyacını ödəyən, cəmiyyətin irəliləyişinə əngəl törədən

halların aradan qaldırılmasında mühüm rol oynayan mətbuat həm də müstəqil dövlət quruculuğu prosesinin fəal iştirakçısına çevrilməlidir. Hər bir kütləvi informasiya vasitəsi milli dövlət quruculuğu prosesində, vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasında, milli və bəşəri dəyərlərin bərqərar edilməsi və qorunmasında, ölkənin inkişafını təmin edən islahatların həyata keçirilməsində səmərəli surətdə iştirak etməli, həyatın güz-güsü kimi, həqiqət qarçısı olmalıdır. İnsanları yüksək ideallar, humanist vətəndaş və demokratik cəmiyyət uğrunda mübarizəyə səsləməli və səfərbər etməlidir.

Bu əlamətdar gündə əmin olmaq istədiyimi bildirirəm ki, zəngin və mütərəqqi mətbuat ənənələri ilə fərqlənən Azərbaycan jurnalistləri peşə şərəfini həmişə uca tutaraq, respublikamızda və onun ətrafında baş verən hadisələrin ictimaiyyətə çatdırılmasında, bütün dünyaya yayılmasında və geniş təhlil edilməsində obyektivlik, yüksək professionalıq, əsl vətəndaşlıq, dövlətçilik mövqeyi və prinsipiallıq nümayiş etdirəcəklər.

Heydər ƏLİYEV

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 20 iyul 2002-ci il*

BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ QISA MÜSAHİBƏ

– Aşağınız xeyir olsun. Hər halda, heç bir sutka keçməyib ki, mən buradan gedəndə sizinlə görüşmüşəm. İndi mən qayıtmışam. Orada olarkən bizim apardığımız işlər haqqında informasiya orqanlarında məlumatlar verilibdir. Qısa onu deyə bilərəm ki, bu, GUÖAM təşkilatının növbəti görüşü idi. Təşkilatın nizamnaməsinə görə, son bir ildə GUÖAM-a Azərbaycan Respublikası sədrlik edirdi.

Orada bir çox vacib məsələləri müzakirə etdik, o məsələlər haqqında lazımı qərarlar qəbul etdik. Həmin məsələlər də sizə məlumdur. Qərarların qəbul edilməsində fikir müxtəlifliyi olmayıbdir. GUÖAM-ın sammiti öz işini müvəffəqiyyətlə başa çatdırdı. İndi, bundan sonra GUÖAM-a Gürcüstan sədrlik edəcəkdir. Sizə bundan başqa bir şey deyə bilmərəm. Əgər köklü sualınız varsa, buyurun, verin.

S u a l : Cənab Prezident, bölgələrdə qaçqınlar üçün evlər tikildi. Sizin bu ay ərzində qaçqınlarla görüşünüz planlaşdırılmışdır. Bu nə zaman olacaqdır?

C a v a b : Bunların hamısını mən bilirəm, ay cavan oğlan, ay mənim oğlum. Əsas məsələ onların tikilməsidir, qaçqınların böyük bir hissəsinin oraya köçüb yaşamasıdır. Mən isə söz vermişəm ki, o evlər hazır olanda oraya gedəcəyəm. İndi mənim 5 gün tez və ya gec getməyimin əhəmiyyəti yoxdur. Məqsəd ondan ibarətdir ki, o evlər tikilsin. Orada qaçqınların yaşaması üçün şərait yaradaq və onlar orada yaşamağa başlasınlar. Bunu etmişik. Oraya gedəcəyimi demişdim və bu gün də yenə deyirəm, təsdiq edirəm. Gedin öz gözünüzlə görün, hər şey istənilən kimi olub. Bəlkə daha bir iş görmək lazımdır. Goranboy rayonunda, Ağcakənddə tikilən evlərin hamısı vaxtilə, 1988-ci ildən Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlılar üçündür. Çünki o vaxt 200 mindən artıq azərbaycanlı Ermənistandan qovulmuşdu, ötən dövrdə onlar müəyyən qədər yerləşiblər. Kimsə o vaxt, münəqişə başlayanda evini dəyişdiribdir, kiməsə ev veriblər. Hər halda, az qismi yersiz qalmışdır. Ona görə də mən birinci növbədə Dövlət Neft Fondundan ayrılan vəsaitlə məhz Ermənistandan qovulmuş insanlar üçün evlər tikdirmək istədim.

Ona görə ki, onlar artıq Ermənistana qayıtmayacaqlar. Demək, onlar üçün şərait yaratmaq lazımdır ki, yaşasınlar. Yaxşı iqlimi, yaxşı torpağı var. Hər ailə üçün yaxşı bir ev tikilibdir. Hər evin qabağında 12 sot torpaq var. Ondən əlavə, hər ailəyə istifadə etmək üçün bir hektar torpaq sahəsi verilibdir. Beləliklə, biz bu məsələni həll edirik.

Amma təkcə orada deyil, onların bir qismi Şəmkirdə məskunlaşmaq istəyib, digər qisminə burada, Mehdiabadda yer ayırmışdıq, onlar üçün evlər tikilir. Bu, prosesdir, bunun birinci hissəsi oradadır. İndi vaxt tapılacaq.

S u a l : Cənab Prezident GUÖAM-ın perspektivsiz qurum olması barədə müxtəlif fikirlər söylənilir. Yalta sammitindən sonra bu fikirlər arxa plana keçəcəkmiz?

C a v a b : Bilirsiniz, bu fikirlər ola bilər ki, gələcəkdə də söylənsin. Burada təəcüblü bir şey yoxdur. Kimsə GUÖAM-ı istəyir, kiməsə istəmir. Kimsə ona inanır, kiməsə inanmır. Bu təbiidir, bunlar yenə olacaq-olmayacaq, mən deyə bilmərəm. Amma güman edirəm ki, yenə də olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, bir gündən sonra mətbuat işçilərinin bayramıdır. Mümkünsə, bununla bağlı fikirlərinizi bölüşəydiniz. Ötən il Sizin mətbuat işçiləri ilə daha da yaxınlaşmağınız müşahidə olundu.

C a v a b : Mən mətbuat günü münasibətilə təbrik göndərmişəm. Ondən sonra da baxarıq.

S u a l : Cənab Prezident, bu yaxınlarda Siz bildirdiniz ki, Ermənistan prezidenti ilə görüşəcəksiniz. Bu görüşün vaxtı məlumdurmu?

C a v a b : Hələ məlum deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət Departamentinin nümayəndəsi Uilyam Teylorla görüşünüz oldu. Bu görüş barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Orada görüşdük, elə bir söhbətimiz olmadı. Yəni elə bir əhəmiyyət kəsb edən söhbətimiz yox idi.

S u a l : Cənab Prezident, GUÖAM təşkilatına yeni üzv qəbul oluna bilərmi, kiməsə orada müşahidəçi statusu verilə bilərmi?

C a v a b : Ola bilər, bir çox ölkələrdən müşahidəçilər gəlmişdi. Amma heç kəs istəmir ki, mütləq yeni üzvlər gəlsin. İndi nə varsa, odur. Amma ola bilər. Bu da təbii bir şeydir. Sağ olun.

YALTA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNÜN YEKUN SƏNƏDLƏRİNİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏN SONRA GUÖAM-ın ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞCILARININ MƏTBUAT KONFRANSI

S u a l : Leonid Daniloviç, Siz xüsusən MDB ərazisində GUÖAM-ın rolunu necə qiymətləndirirsiniz? İkinci sual isə bütün prezidentlərdir. Sizin bugünkü çıxışlarınız göstərdi ki, mənafehlərin dramaturgiyası yetərinə mürəkəbdir. Siz əminsizmi ki, yaradılması haqqında bu gün saziş imzaladığınız azad ticarət zonası reallığa çevriləcəkdir?

Leonid Kuçma : Şəxsən mən, sadəcə, əminəm ki, ölkələrimizin inkişafının azad ticarət zonası vasitəsilə inkişafdan savayı, ayrı bir inkişaf yolu mövcud deyildir. Əmtənin və kapitalın sərbəst hərəkətinə imkan vermək lazımdır, ona görə ki, bütün dünya bu prinsipə inkişaf edir. Yox, əgər biz öz qınımıza qapılısaq, necə deyərlər, öz mənzillərimizə çəkilsək, bunun nəticəsi məlumdur. Mən dünən dedim ki, MDB-nin bütün mövcudluğu ərzində Ukrayna həmişə azad ticarət zonasına tərəfdar olmuşdur. Amma gördüyünüz kimi, biz bir nəticə əldə etməmişik. Biz hesab edirik ki, hər halda biz bir-birimizi anlamaq üçün, ikincisi isə, bütün mexanizmlərin işlənilməsi üçün çox ciddi addımlar atırıq. Bu zonanın işləyəcəyinə isə, Ukrayna prezidenti kimi mənim heç bir şəkk-şübhəm yoxdur. O, Ukraynaya lazımdır və əminəm ki, Birliyə daxil olan ölkələrə də gərəkdir.

S u a l : Mən sualımı Ukrayna və Moldova prezidentlərinə ünvanlamaq istərdim. Məlumdur ki, GUÖAM-ın kontekstində Avrasiya neft nəqli dəhlizinin həlli problemi dəfələrlə xatırlanır. Adı hallandırılan bu borunun Moldova ərazisindən keçməsi nə dərəcədə güman edilir?

Leonid Kuçma : Mənim cavabım çox sadədir. Zənnimcə, borunun ərazidən keçməsi çox da vacib deyildir. Vacib olan Moldovanın bu layihədə iştirakıdır. Biz Moldovamı bu prosesin, Odessa-Brodı, oradan da Qdanska gedəcək nəqliyyat dəhlizi üzrə hazırda yaratdığımız konsorsiumun tamhüquqlu iştirakçısı olmağa dəvət edirik.

Vladimir Voronin : Elə etmək lazımdır ki, boru kəməri, hər halda, Moldova ərazisindən keçsin. Leonid Daniloviç, belə olarsa, biz onun maliyyələşdirilməsinə qoşular və gələcəkdə tranzitdən gəlir

əldə edə bilərik. Əks təqdirdə, biz, sadəcə olaraq, tranzitsiz qala bilərik. Leonid Daniloviç, ona görə də biz bu məşhur boru kəməri ilə nə isə nəql edə biləcək ölkələrlə birgə işləyəcəyik ki, həmin boru kəməri Moldovadan da, Ukraynadan da keçsin və biz ondan ölkələrimizin rifahı naminə istifadə edə bilək.

S u a l : Mənim sualım Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevdir. GUÖAM-ın üzvü olan üç dövlət hələ də millətlərarası, silahlı münaqişələr girdabındadır və bu münaqişələr hələ də öz həllini gözləyir. Bugünkü Zirvə toplantısında bu barədə söhbət getdimi və bu gün imzalanmış sənədlər münaqişələrin həllinə necə kömək edə bilər? İkinci sualım isə Ukrayna prezidentinədir. İndiki Zirvə görüşündə çoxlu əcnəbi müşahidəçi iştirak edir. Bu, beynəlxalq birliyin quruma marağının artdığını sübut edir. Necə bilərsiniz, Qərbin aparıcı ölkələri, o cümlədən ABŞ Sizin bu gün bəyan etdiyiniz iddialı layihələrin həyata keçirilməsinə nə dərəcədə kömək edə bilərdilər?

Heydər Əliyev : Azərbaycanlı müxbir Azərbaycan Prezidentinə sual verir... Burada bu qədər prezident var, onlara sual vermək lazımdır, mənə evdə də sual verə bilərsiniz... Sizin sualınıza mən öz çıxışında müəyyən dərəcədə cavab verdim. Yəni mən məhz münaqişələr, onların uzun müddət davam etməsi, dünyanın müxtəlif regionlarında, ələlxüsus da bizim regionda – Cənubi Qafqazda sabitliyi pozması barədə danışdım. Lakin bu münaqişələrin qarşısını almaq, onları sülh yolu ilə həll etmək üçün təsirli tədbirlər görülmür. Bütün beynəlxalq təşkilatlar bizi məsələni sülh yolu ilə nizama salmağa çağırır. Biz özümüz də bunu istəyirik, yəni biz hərbi əməliyyatların yenidən başlanmasını istəmirik. Biz sülh istəyirik, Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini işğal etmiş, işğal etdikləri ərazilərdən 1 milyondan çox azərbaycanlıyı yurd-yuvalarından qovmuş Ermənistanla müharibəni də biz başlamamışıq. Bu qaçqınlar on ildir ki, çadır şəhərciklərində ağır şəraitdə yaşayırlar.

Bu müharibənin və bu faciələrin günahkarı biz deyilik. Bununla belə, biz həmin məsələni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Lakin problemlə sülh yolu ilə həll etmək üçün beynəlxalq təşkilatların – Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, ATƏT-in və digər təşkilatların fəal köməyi lazımdır. Özü də, məsələni, ATƏT Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə həll etmək üçün hələ 10 il bundan əvvəl – 1992-ci ildə xüsusi Minsk qrupu yaratmışdır. Hazırda üç böyük dövlət – Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa bu qrupa rəhbərlik edir. Lakin bizim onlarla uzun

illər davam edən əməkdaşlığımız heç bir nəticə vermir. Onların bizə məsləhəti bundan ibarət olur ki, qoy Ermənistan və Azərbaycanın rəhbərləri öz aralarında razılığa gəlsinlər, bu halda Minsk qrupu və digər beynəlxalq təşkilatlar bizə kömək göstərəcəklər. Yəni söhbət münaqişəyə son qoyulması barədə razılıq əldə edildikdən sonrakı köməkdən gedir. Əlbəttə, belə köməyə ehtiyacımız olacaqdır. Amma əvvəlcə, münaqişəni aradan qaldırmaq lazımdır. Məhz bu məsələdə biz indiyədək beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyətini hiss etmirik. Ona görə də bu gün, açığı deyim, şübhə etməyə başlayıram, görsən, doğrudanmı bütün kiçik və böyük dövlətlər, bütün beynəlxalq təşkilatlar beynəlxalq hüququn sarsılmazlığı, hər bir dövlətin beynəlxalq aləmdə tanınmış çərçivədə suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün və sərhədlərinin toxunulmazlığı mövqeyində möhkəm dayanır? Bax, vəziyyət belədir. Mən bir daha bu barədə ürək ağrısı ilə danışmıram. Yəni də əlavə edirəm ki, buna baxmayaraq, biz münaqişənin dincliklə həlli yollarını axtarmaqda davam edirik.

Leonid Kuçma: Biz bu gün Zirvə görüşündə iştirak etdiklərinə görə beynəlxalq təşkilatlardan olan bütün qonaqlarımıza, müşahidəçilərə təşəkkürümüzü bildiririk. Bu gün Zirvə görüşünün işinə bir çox ölkələrin diqqətinin cəlb olunması bizi, həqiqətən, sevindirir. Bu gün bizim ümumi fikrimiz var, mən Xəzər dənizindən Qara dənizə qədər yolun həm nəqliyyat, energetika və digər sahələrdə, həm də əmtəə və kapitalın hərəkəti baxımından Avropaya ən vacib strateji marşrutlardan biri olmasını nəzərdə tuturam. Lakin böyük ölkələrin, o cümlədən Amerika Birləşmiş Ştatlarının burada iştirakı bizim – Birlik iştirakçılarının öz niyyətlərimizin nə dərəcədə ciddi olduğunu göstərəcəyimizdən asılı olacaqdır. Bugünkü Zirvə görüşü isə belə bir əminlik yaradır ki, biz həqiqətən, bundan əvvəlki görüşlərimizdə heç yaxın düşə bilmədiyimiz sənədlər imzaladıq. Ümid edirik ki, bu gün müşahidəçilər bizim işimizi nəzərdən qaçırmadılar.

Sual: Cənab Şevardnadze, cənab Kuçma, GUÖAM-ı tammiqyaslı regional təşkilata çevirmək nəzərdə tutulurmu? Özbəkistanın rolu nədən ibarət olacaq və bundan sonra GUÖAM regional təhlükəsizlik məsələləri və problemləri ilə məşğul olacaqmı?

Eduard Şevardnadze: Mən Özbəkistandan başlamaq istəyirəm. Bəyanatda deyildiyi kimi, bu ölkənin təşkilatımızdan çıxması məsələsi həll olunmayıbdır və bu gün Özbəkistanın nümayəndəsi Pre-

zidentin şəxsi nümayəndəsi kimi iştirak etdi. Hadisələrin bundan sonra necə inkişaf edəcəyini, mən deyərdim ki, bu cür çaşqınlığın həqiqi səbəblərini zaman göstərəcəkdir.

Regional təşkilata çevrilməyəcəyimizə gəldikdə isə, zənimcə, bu məsələdə şübhə olmamalıdır. Mən çıxışında dedim ki, bir müddətdən sonra başqa ölkələrin də təşkilatımıza qoşula biləcəyinə, onda miqyasımızın da, fəaliyyətimizin də, müvafiq olaraq, mənafeələrimizin də genişlənəcəyinə şübhə etmirəm. Bir sözlə, addımbaaddım, tədricən, mərhələ-mərhələ çalışacağıq ki, ictimai təşkilatlar və başlıca olaraq, beynəlxalq təşkilatlar bizi ciddi bir qüvvə, əgər bilmək istəyirsinizsə, regional təşkilat kimi tanınsınlar.

Bu gün əsas məsələlər barədə prinsipiəl razılıqlar əldə edildi. Bunlar təhlükəsizlik problemləri, iqtisadi əməkdaşlıq problemləridir. Həsab edirəm, bu, sadəcə olaraq tarixi hadisədir ki, biz, dörd dövlət azad ticarət zonası haqqında razılığa gələ bildik. Biz digər təşkilatlarla, birliklərlə buna çoxdan çalışırıq. Gürcüstan prezidenti kimi mən öz borcumu – çünki qarşıdakı bir ildə biz sədrlik edəcəyik – bunda götürəm ki, məhz bu saziş var gücü ilə işləsin. Konkret olaraq adamlar, dövlətlərimiz yəqin etməlidirlər ki, biz bu sahədə həqiqətən irəliləmişik, bu, bütün dövlətlər, bütün xalqlar, bütün vətəndaşlar üçün faydalıdır.

Leonid Kuçma: Mən Eduard Şevardnadzenin dediklərinin hamısına tam şərikəm. Yalnız onu əlavə etmək istəyirəm ki, 11 sentyabrda məlum hadisələrdən sonra biz terrorizmlə, «çirkli» pulların qanuniləşdirilməsi və digər cinayətlərlə mübarizə problemləri ilə məşğul olmaya bilmərik. Ona görə də bu gün müvafiq sənədlər qəbul edildi.

MİLLİ MƏTBUAT GÜNÜNƏ HƏSR OLUNMUŞ MƏRASİM

22 iyul 2002-ci il

Milli Mətbuat günü münasibətilə «Yeni nəsib» Jurnalistlər Birliyi, «Ruh» Jurnalistlərin Hüquqlarını Müdafiə Komitəsi, Azərbaycan Jurnalistlər Konfederasiyası, Bakı Mətbuat Klubu və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyi «Günay» restoranında mərasim keçirmişdir

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN NİTQİ

– Hörmətli jurnalistlər!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Sizi Azərbaycan jurnalistikası günü – siz bu günü belə adlandırmısınız, yəqin, daha da dəqiq olardı ki, mətbuat günü deyək – münasibətilə təbrik edirəm. Azərbaycan mətbuatına, Azərbaycan jurnalistikasına, müstəqil Azərbaycanın gələcək inkişafı naminə və müstəqilliyimizin möhkəmlənməsi naminə yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Mən sizə bu münasibətlə təbrik məktubu göndərmişəm, mətbuatda dərc olunubdur, bilirsiniz. Sonra məndən xahiş etdilər ki, bu gün Bakı Mətbuat Klubunun nümayəndələri, yaxud da bir qrup baş redaktorlarla görüşüm, onlarla söhbət edim. Doğrudur, mən ayın 20-də gecə Yaltdan gəlmişdim. Dünən, bazar günü bir az istirahət etdim. Bu gün həftənin birinci günüdür, mənim çox böyük başqa planlarım vardır. Ancaq mənim planlarımı pozdular. Dedilər ki, bu gün mütləq jurnalistlərlə görüşməlisiniz, sualları var, siz onlara cavab verməlisiniz. Sonra da jurnalistlərin bayramı münasibətilə mərasim olacaq, orada olarsınız. Dedim, ola bilərmə ki, mən bu təkliflərin birini və ya digərini qəbul edim, dedilər ki, yox, o da lazımdır, bu da lazımdır. Nə etməli, mən razı oldum. Bir neçə başqa planlarımı kənara qoydum.

Bu arada Türkiyənin Diyanət İşləri Vəqfinin, yeni Dini İdarənin rəhbəri və nümayəndə heyətinin üzvləri ilə görüşdüm, söhbət etdim. Onu demək istəyirəm ki, mən bu gün çox gərgin qrafiklə, həmişəki kimi işləyirəm. Amma qrafikim pozulubdur. Bunun da səbəbi jurnalisti-

ka günüdür. Mən bundan incimirəm, yaxud da sizə minnət qoymaq istəmirəm. Mən sadəcə, bugünkü gün haqqında danışırım. Ancaq günün mənası bu deyildir. Bu sadəcə, hər bir insanın həyatında işinin qurulmasıdır. Günün mənası budur ki, bu gün Azərbaycanda azad, müstəqil mətbuat günüdür, ümumiyyətlə, mətbuat günüdür.

Həsən bəy Zərdabi vaxtilə Azərbaycanda azad, demokratik mətbuatın əsasını qoyubdur. O nəinki bu mətbuatın əsasını qoydu, həm də çox çalışdı, fəaliyyət göstərdi və öz missiyasını sona qədər yerinə yetirdi. Məhz ondan sonra, XX əsrin əvvəlində Azərbaycanda bizim çox böyük jurnalistlər dəstəsi yarandı. Amma onlar da peşəkar jurnalistlər deyildilər, müxtəlif sahələrdə xidmət edirdilər. Ancaq mətbuata, jurnalistikaya çox böyük qayğı göstərirdilər və Həsən bəy Zərdabi kimi, Azərbaycanda sərbəst, azad, müstəqil mətbuatın inkişaf etməsində böyük işlər görmüşdülər.

Belə hallarda biz mütləq Cəlil Məmmədquluzadəni, Üzeyir Hacıbəyovu və digər belə şəxsiyyətləri yada salmalıyıq. Cəlil Məmmədquluzadənin jurnalist kimi, publisist kimi «Molla Nəsrəddin» jurnalı vasitəsi ilə və ondan daha geniş dairədə Azərbaycan xalqına göstərdiyi xidmətlər əvəzsizdir.

Mən Üzeyir Hacıbəyovun adını çəkdim. Çünki Üzeyir Hacıbəyov bizim həyatımıza, tariximizə böyük bəstəkar kimi daxil olmuşdur. Amma indi artıq hamıya məlumdur ki, o, musiqiçi kimi, bəstəkar kimi böyük zirvələrə çatması ilə yanaşı, eyni zamanda publisistika, jurnalistika ilə də məşğul olub və bu sahədə böyük iz qoyubdur. Amma onun bu sahədəki fəaliyyəti təkcə jurnallarda, qəzetlərdəki yazılarından ibarət deyildir. Həm də əsərləri vasitəsilə bu sahədə Azərbaycan xalqına göstərdiyi xidmətlərdir. Onun əsərləri, elə «Arşın mal alan», «O olmasın, bu olsun» əsərlərinin mənası insanları milli oyanışa, sərbəstliyə, azadlığa dəvət edirdi. Mənim ən xoşuma gələn odur ki, Üzeyir Hacıbəyov «O olmasın, bu olsun» əsərində o dövrün jurnalistlərini də çox gözəl göstəribdir. Bir film var, onu televiziya vaxtaşırı göstərirlər. Həmin film hər dəfə göstəriləndə mən ona böyük heyranlıqla baxıram. Məni heyran edən o deyil ki, məsələn, Məşədi İbad yaşlı olaraq gənc qız almaq istəyibdir, onu da aldadıblar. Bu, əsərin süjetinin bir tərəfidir. Üzeyir Hacıbəyovun da böyüklüyü ondadır ki, o, insanları cəlb etmək üçün belə gülməli süjet qurubdur. Amma süjetin o biri tərəfi o dövrün cəmiyyəti, həmin cəmiyyətdəki insanlar – həm zəngin insanlar, həm kasib-

lar, həm də o dövrün ziyalılarıdır. Məsələn, orada jurnalist surətlərini Üzeyir Hacıbəyov çox gözəl göstərmişdir. O filmi yaradan rejissor da onların nə cür jurnalistlik etdiklərini yaxşı nümayiş etdiribdir. Üzeyir Hacıbəyov bunu nə üçün edibdir? Çünki o vaxtın mətbuatında bu «xəstəliklər» var idi. Üzeyir Hacıbəyov onları göstərərək istəyirdi ki, cəmiyyət daha da sağlam olsun.

Bir sözlə, mən indi tarix haqqında çox danışmaq istəmirəm. Sadəcə, bu fikirlər mənim beynimdə həmişə fırlanır, bu fürsətdən istifadə edərək bunları sizə çatdırıram. Bununla onu demək istəyirəm ki, Azərbaycanda jurnalistika ölkəmizin həm keçmiş irsindən, keçmişdə öldə olunmuş nailiyyətlərdən istifadə etməlidir, həm də bu günün həyatını doğru-düzgün əks etdirməlidir. Azərbaycanda bu yaranıbdır. İndi mən deyə bilərəm ki, qəzetlərin sayına və jurnalist peşəsi ilə məşğul olan insanların, xüsusən gənclərin sayına görə Azərbaycan heç də geridə qalmır. Bu sevindirici haldır. Jurnalist peşəsi çox ağır zəhmət tələb edir. Bu çətin peşədir. Özlərini buna həsr edən adamlar gerek birinci növbədə istedadları olduğunu dərk etsinlər. Bizim mədəniyyətimizin müxtəlif sahələrində olan istedadlı insanlar kimi, jurnalistlər də istedadlı olmalıdırlar.

Çünki bu da bizim mədəniyyətimizin bir hissəsidir. İkincisi də, bizim jurnalistlərimiz gerek gördüklərini, ehtiyaklarını olduğu kimi yazsınlar, ağa ağ, qaraya qara desinlər.

Jurnalistikanın əsas vəzifələrindən biri cəmiyyətdə, onun bütün sahələrində olan mənfi halları aşkara çıxarmaq, göstərmək və millətimizi, xalqımızı, cəmiyyətimizi bundan xilas etmək olmalıdır. Bizim jurnalistika bunu edibdir. Amma mən arzu edirdim ki, bu məqsədi daha da uğurla həyata keçirsin.

Bu gün mən jurnalistlərin bir qrupu ilə iki saat yarım söhbət etdim, suallarına cavab verdim, çox açıq danışdım. Bəzi məsələlər barədə bəlkə də mən indiyə qədər belə açıq fikirlər deməmişdim. Amma bu gün mən bunu etdim. Bu da mətbuatda dərc olunacaqdır, siz biləcəksiniz. Mən burada bunu təkrar etmək istəmirəm. Sadəcə, onu demək istəyirəm ki, mənim fikirlərim həmin o görüşdə mənə verilən suallardan istifadə edərək söylədiyim fikirlərdir, mənim düşüncələrimdir, bugünkü problemlərimizə – hamısına yox, bir hissəsinə – olan münasibətimdir.

Mən jurnalistlərin dostu elan olunmuşam. Keçən dəfə dedim, mən bunu qiymətləndirirəm. Azərbaycanda belə vəziyyət yaranıbdır ki, –

indi Hacı Hacıyev dedi ki, Azərbaycan jurnalistləri SSRİ Jurnalistlər İttifaqından çıxıb, bir təşkilat yaratdılar və 5 Maydan imtina etdilər. Təbii, bu düzdür. 5 May mətbuat günü idi. Karl Marks da həmin gün anadan olmuşdu. İndi yeni tarix başlanmışdır. Yeni tarix Azərbaycanın müstəqilliyi ilə əlaqədar olan tarixdir. Yeni jurnalistlər nəsli gəldi. Bu da çox gözəldir. Ancaq həm keçmişdən qalanlar, həm də yeni gələnlər – hamısı çalışmalıdır ki, bizim informasiya orqanlarını, mətbuatı, qəzetlərimizi cazibədar etsinlər. Sensasiyalı materiallar verməklə yox, həqiqəti açıq-aydın aşkara çıxarmaqla.

Mən iqtidarın nümayəndəsi kimi – mən Prezidentəm – hər bir jurnalistə çox minnətdar olacağam ki, iqtidara, Prezident kimi mənə bəlli olmayan hansısa səhvi, yəni hardasa pis görülən işi, bizə zərər verən halları siz üzə çıxardasınız və biz də bundan istifadə edib o nöqsanların, səhvlərin aradan qaldırılması ilə məşğul olaq. Qısa, mən istəyirəm ki, siz iqtidara kömək edəsiniz. Mən istəyirəm ki, iqtidarda kimin olub-olmamasından asılı olmayaraq, müstəqil Azərbaycanın inkişafına kömək edəsiniz. Köməyiniz də birinci növbədə öz jurnalist qələminizlə nöqsanları, qüsurları, çatışmazlıqları obyektiv, ədalətli şəkildə aşkara çıxarmağınız və xeyirxah niyyətlərlə bu sahədə Azərbaycan iqtidarı ilə əməkdaşlıq etməyiniz olardı.

Mən sizinlə dostluğumuza sadıqəm. Çalışacağam ki, bunu pozmayım. Siz də çalışın ki, dostluğumuz pozulmasın.

Əmin ola bilərsiniz ki, jurnalistlərin dostu kimi, bu adı daşımaq üçün mənim tərəfimdən bundan sonra nə mümkündürsə ediləcəkdir. Mən sizinlə bu dostluğumu davam etdirmək istəyirəm.

Sizin hamınıza cənaətliyi arzu edirəm. Hər birinizə uğurlar arzulaşıram. Hər bir mətbuat orqanına arzu edirəm ki, o, daha da uğurla fəaliyyət göstərsin. Çox sağ olun.

MİLLİ MƏTBUAT GÜNÜ MÜNASİBƏTİLƏ BAKİ MƏTBUAT KLUBUNUN TƏSİSÇİLƏRİNİN QƏBUL EDİLMƏSİ

*Prezident Sarayı
22 iyul 2002-ci il*

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Milli Mətbuat Günü münasibətilə Bakı Mətbuat Klubunun təsisçilərini – «Xalq qəzeti»nin baş redaktoru Həsən Həsənovu, «TURAN» informasiya agentliyinin baş direktoru Mehman Əliyevi, «Exo» qəzetinin baş redaktoru Elçin Şıxlını, «Zerkalo» qəzetinin baş redaktoru Rauf Talışinskini, «Yeni Müsavat» qəzetinin baş redaktoru Rauf Arifoğlunu, «Azadlıq» qəzetinin təsisçisi, «Yeni yüz il» qəzetinin baş redaktoru Gündüz Tahirjini, «Azadlıq» qəzetinin baş redaktoru Rövşən Hacıyevi, «525-ci qəzet»in baş redaktoru Rəşad Məcidovu, «Yeni nəsil» Jurnalistlər Birliyinin sədri Arif Əliyevi və «Ruh» Jurnalistlərin Hüquqlarının Müdafiə Komitəsinin sədri Əflatun Amaşovu qəbul etmişdir.

Mətbuat nümayəndələrini səmimiyyətlə salamlayan Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev dedi:

– Sizi mətbuat günü münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Mən öz təbrikimi mətbuat vasitəsilə çatdırmışam. Ancaq bu fürsətdən istifadə edərək, sizi bir daha təbrik edirəm. Bizim Azərbaycan mətbuatına yeni uğurlar arzulayıram. Sizin hər birinizə də öz jurnalistlik fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Mən dəfələrlə demişəm ki, hər peşənin özünün bir xüsusiyyəti var. Jurnalist fəaliyyətinin, peşəsinin də özünəməxsus xüsusiyyətləri var, çətinlikləri də var, problemləri də var. Ancaq insanları cəlb edən cəhətləri də var və onların bir qismi özünü jurnalist peşəsinə həsr edir. Siz bu insanlardansınız. Ona görə sizə xüsusi müvəffəqiyyətlər arzu edirəm.

Mənə bildirdilər ki, siz Bakı Mətbuat Klubunun üzvlərisiniz və mənəmlə görüşüb söhbət etmək istəyirsiniz. Bir halda ki, siz görüş-

mək istəyirsiniz, mən də görüşmək istəyirəm, yaqın bu söhbət də hər iki tərəfin təşəbbüsü ilə olmalıdır. Yeni ola bilər, siz mənə suallar verəsiniz. Mən sizin suallarınıza cavab verməyə hazırım. Ola da bilər ki, mən sizə suallar verəm. Güman edirəm ki, görək siz də mənim suallarına cavab verəsiniz. Ancaq əslində, yaqın ki, çox sual sizdən gələcək. Mən isə cavab verməklə məşğul olacağam. Ona görə vaxt itirmək istəmirəm. Kim söhbəti başlamaq istəyirsə, buyursun.

Arif Əliyev («Yeni nəsil» Jurnalistlər Birliyinin sədri): Cənab Prezident, bu gün Azərbaycan mətbuatının 127-ci ildönümüdür. Birlirik ki, Sizin gərgin iş qrafikiniz var, səfərdən yeni qayıtmısınız və bu arada bizim təklifimizi qəbul etdiyiniz üçün Sizə təşəkkür edirik. Burada iştirak edən Bakı Mətbuat Klubunun təsisçilərini təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. İlk dəfə deyil, hamı ilə görüşmüşünüz. Biz düşünürdük ki, bir neçə ənənə yaratmağa nail olmuşuq, bir ənənə də yaradaq. Son vaxtlar çox giley olurdu ki, Azərbaycan Prezidenti mətbuata müsahibələr – Binə hava limanında və başqa yerlərdə ayaqüstü görüşləri demirik – vermir. Bu praktikada da var və biz çox şadıq ki, belə bir ənənəni Azərbaycanda yaradıq.

Burada müxtəlif sahələrdə işləyən kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri iştirak edirlər. Ümid edirik, müsahibədən sonra imkan olacaq ki, 5-10 dəqiqə Sizin suallara da biz cavab verək və bəzi fikirlərimizi də müsahibədən kənar bildirək.

Heydər Əliyev: Yaqın ki, məsələləriniz də var.

Arif Əliyev: Məsələlər həmişə var. Sizə Bakı Mətbuat Klubunun təsisçiləri adından bir hədiyyə vermək istəyirəm. Bu bizim klubun geyimidir. Bunu Sizə hədiyyə edirəm.

Heydər Əliyev: Yaxşı formadır, rəngi də yaxşıdır, keyfiyyəti də yaxşıdır.

Arif Əliyev: Çalışırıq, nə edirik, yaxşı edək.

Heydər Əliyev: Mən bunu işdə geyinə bilmərəm. Ancaq bəzən bazar günləri istirahət etməyə imkan olur, azad oluram. Onda belə şeylərdən istifadə etmək olar. Sizə təşəkkür edirəm. Mütləq geyəcəyəm və sübut etmək üçün bu paltarda şəklimi çəkdirib sizə göstərəcəyəm.

Arif Əliyev: Çox sağ olun. İndi isə həmkarlarım müsahibə üçün buyursunlar.

Mehman Əliyev (*TURAN informasiya agentliyinin baş direktoru*): Cənab Prezident, Siz Yaltadan təzə qayıtmısınız. GUÖAM-ın sammiti haqqında mətbuatda müxtəlif fikirlər oxumaq olur. Məsələn, Özbəkistan bir sıra layihələrdə iştirak edir, bu sammitdə Özbəkistan səfirlə təmsil olunmuşdu. Moldovanın prezidenti Voronin qeyd etmişdi ki, GUÖAM-da Moldova heç bir fayda görmür. Ukraynanın prezidenti demişdi ki, GUÖAM inkişaf edir və Siz də qeyd etdiniz ki, inkişaf var. Amerika Birləşmiş Ştatları GUÖAM-da müşahidəçi kimi iştirak etmək istəyir. Bu, qurumun mühüm olduğunu göstərir və çox vacib bir amildir. İstərdim bu suala cavab verəsiniz ki, həqiqətən GUÖAM-da nə baş verir?

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, GUÖAM bir az qeyri-adi təşkilatdır. Bu, vaxtla dörd ölkənin prezidentlərinin təşəbbüsü ilə, Strasburqda görüşəndə yarandı. Biz bunu əvvəlcədən regional təşkilat kimi və daha çox iqtisadi əlaqələri inkişaf etdirmək üçün yaratdıq. Biz Strasburqda görüşəndə 1997-ci il idi, o vaxt Avropa Şurasında dövlət başçılarının sammiti keçirilmişdi, orada yaratdıq. O vaxt belə idi, bizim hamımız Transqafqaz magistralına çox aludə idik, bununla maraqlanırdıq. Biz bunun içindəydik. Yəni biz bunu təşkil edənlərdən idik. Amma başqa ölkələr var, hansılar ki, region, ərazi nöqtəyi-nəzərdən yaxındır, çalışır ki, burada iştirak etsin. Beləliklə, bunun əsası iqtisadi prinsiplər əsasında qoyulubdur. İqtisadi əməkdaşlığı genişləndirmək üçün qoyulubdur. Sonra isə bu təşkilatı bir az siyasiləşdirməyə başladılar. Bəlkə də bunun siyasiləşməsi, bir tərəfdən, içəridən gələn əhval-ruhiyyədən, ikinci tərəfdən də, kənar təsirlərin nəticəsində idi. Biri əvvəl hesab edirdi ki, GUÖAM nəyə lazımdır? O birisi hesab edirdi ki, GUÖAM lazımdır. Belə olan halda o fikir də, bu fikir də meydana çıxdı.

Beləliklə, GUÖAM yarandı. Deyə bilmərəm ki, biz çox iş gördük, böyük nəticələr əldə etdik. Ancaq indi dünyada çoxlu regional təşkilatlar yaranır. Təkcə dünyada yox, hər ölkədə bir təşkilat burada yaranır, bir təşkilat orada yaranır. İlk dövrdə bunları qavramaq mümkün deyildi, anlamaq mümkün deyildi. Bəzən də çoxları düşünürdü ki, bu nəyə lazımdır. Amma get-gedə dünya dəyişdikcə, artıq hamı bunlara öyrəşdi. Ona görə də biz hesab edirik ki, belə bir təşkilatın olması – mən orada çıxışında dedim, düzdür, bu, rəsmi çıxış deyildi, sonra yemək vaxtı mən bunu dedim – heç kəsə zərər gətirmir. Heç kəs bundan narahat olmasın. Əgər bu təşkilat ona daxil olan dövlətlərə hansısa bir xeyir gətirirsə, de-

mək, bundan istifadə etmək lazımdır. Yaxud, hansısa bir təşkilata, regiona zərər gətirirsə, onu da araşdırmaq olar ki, bu zərər olmasın.

Yeni bu təşkilat heç bir başqa təşkilata qarşı qoyulmuş təşkilat deyil. Heç bir başqa təşkilatla rəqabət aparmaq istəyən təşkilat deyil. Güman edirəm, buna qadir də deyil. Ancaq bu ölkələr bir-biri ilə yaxın olduqlarına görə, məsələn, coğrafi nöqtəyi-nəzərdən götürün. Biz o vaxtlar bunu təşkil edəndə Moldova, oradan gəlir Ukrayna, oradan Qara dəniz sahilindən Gürcüstan, oradan gəlir Azərbaycan, sonra bu işə Özbəkistan da qarışdı. Görürsünüz, üzv ölkədir, coğrafi nöqtəyi-nəzərdən təxminən bir xəttin üstündədir. Bu da o vaxtlar daha çox bizim neft strategiyasını həyata keçirməyimizlə əlaqədar yaranmış çox böyük ümidlər ilə bağlı idi. Bu ümidlər bu gün də qırılmayıbdır. Yeni bir şey yarananda ona maraq birdən-birə püskürmə kimi olur, amma ondan sonra insanlar bunu öyrənməyə başlayırlar və araşdırırlar ki, bəli, maraq var, amma xeyri nədir, nə qədərdir, nə cürdür.

Məsələn, deyirsiniz, Moldovanın prezidenti cənab Voronin çıxış edərək bunu dedi. Bəli, dedi. O vaxt belə bir fikir var idi ki, Xəzər nefti Ukraynaya gələcək, Ukraynadan Moldovaya keçəcək, biz də bundan bəhrələnəcəyik. O bunu əsas prinsiplərdən gətirdi. Ancaq görürəm ki, indi bu real deyil. Amma cənab Kuçma deyir ki, Odessa-Brodı neft kəməri artıq tikilib qurtarıbdır. Əgər neft Odessaya qədər gətirilsə, biz bunu oradan Baltik dənizinə qədər ixrac etməyə hazırıq. Bunu əvvəldən də deyiblər, əvvəldən də bu məsələni qoyublar. Xatirinizdədir, TRASEKA proqramına həsr olunmuş konfransda iştirak edəndə də Kuçma bu məsələni qaldırmışdı. Ona görə görürsünüz, belə fikir də var, elə fikir də var. Ancaq bunlar hamısı get-gedə reallaşacaqdır. Reallaşanda doğrudan da bəlkə bəzi əvvəlki maraq kəsiləcək. Amma bəzi maraq əvvəlkindən daha çox artacaqdır.

Ona görə mən hesab etmirəm ki, Voroninin çıxışı GUÖAM-ın dağıdılmasına yönəldilmiş bir çıxışdır. Ancaq GUÖAM-ın vəziyyəti belədir. Hər halda biz müzakirə etdik və çox ciddi məsələlər müzakirə etdik, ciddi qərarlar qəbul etdik. Əgər biz hamımız götürsək ki, müasir sabitlik və təhlükəsizlik haqqında böyük bir qərar qəbul etdik, bunun özü yaxşı bir nailiyyətdir. Böyük bir təşkilatın tərkibində bunu etmək mümkün olursa, ondan kiçik bir təşkilatın tərkibində bunu ediriksə, demək, biz bu sabitliyin, təhlükəsizliyin təmin olunmasına öz töhfəmizi veririk. Eləcə də, terrorizm ilə mübarizə, beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizə.

Biz orada başqa bir qərar da qəbul etdik. Bir neçə ildir ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin gündəliyində azad iqtisadi zona yaratmaq məsələsi var. Hər dəfə yığışanda bəzi səbəblərdən bu həll olunmur. Amma burada bu dövlətlər azad iqtisadi zona haqqında qərar qəbul etdilər. Demək, bu dövlətlərin bir-biri ilə iqtisadi əlaqələrində problemlər yoxdur və bunlar azad iqtisadi zonanı yaratmağa qadirdirlər və bu azad iqtisadi zonanın yaradılması onların iqtisadiyyatına xeyir gətirəcəkdir. Əgər böyük bir təşkilatın, MDB-nin tərkibində müxtəlif dövlətlərin müxtəlif fikirləri olduğuna görə məsələ həll olunmursa, birinci pillə kimi, bunu burada həll etməyin zərəri yoxdur, xeyri var. Başqa çox əhəmiyyətli qərarlar da qəbul etdik. Ona görə mən hesab edirəm ki, GUÖAM elə bir təşkilatdır ki, bu yaşayacaqdır. Daimi heç bir şey yoxdur. Ola bilər, başqa təşkilatlar yaransın, sonra onların içinə daxil olsun və onun içində ərisin. Amma hələlik bir çox məsələlərdə bizim ölkələrin, yəni GUÖAM-a daxil olan ölkələrin müştərək iş görməsi üçün yaxşı şərait yaranmışdır. Bundan imtina etmək lazım deyil.

Rauf Talışinski («Zerkalo» qəzetinin baş redaktoru): Cənab Prezident, Siz bir neçə vaxt bundan əvvəl yerli və xarici iş adamları ilə görüş keçirmisiniz. Orada qoyulan problemlər və məsələlər demək olar ki, ictimaiyyət tərəfindən müsbət qarşılandı. Belə bir fikir yarandı ki, hakimiyyət artıq iqtisadiyyatda ciddi islahatlar həyata keçirmək fikrindədir. İndi hamı bununla bağlı yekun müşavirəni gözləyir və onun ətrafında çoxlu söz-söhbət gedir. O cümlədən, kadr dəyişiklikləri ilə bağlı konkret adlar səsləndirilir. Eyni zamanda, başqa bir fikir də var. Bu da ondan ibarətdir ki, hansısa kadr dəyişikliyi gözləmək lazım deyil. Bu dəyişikliklər yalnız funksional və struktur xarakter daşıyacaqdır. Siz bu barədə nə deyə bilərsiniz?

Heydər Əliyev: Mən bildirmək istəyirəm ki, keçirdiyimiz iki görüş – birincisi, yerli sahibkarlarla, ikincisi, xarici ölkələrdən Azərbaycanda iş görən sahibkarlarla keçirdiyimiz görüşlər öz-özlüyündə çox əhəmiyyətli oldu. Birincisi, ona görə ki, həm sahibkarlara, həm də bütün ictimaiyyətə bir daha, bir daha aydın oldu ki, Azərbaycan dövləti sahibkarlığın inkişafını əsas problemlərdən biri hesab edir, bazar iqtisadiyyatının inkişafını Azərbaycanın iqtisadi siyasətinin əsası kimi elan edir və bu prinsiplərin üzərində nöinki durur, hətta bu prinsipləri həyata keçirmək üçün müxtəlif əlavə tədbirlər də görür. Bu, sahibkar-

ları ruhlandırırdı. İkincisi, orada olan bəzi danışıqlar və mənim apardığım söhbətlər hələ biz qərar qəbul etməmiş, son tədbirləri keçirməmiş sahibkarların işlərini yüngülləşdirdi.

Məsələn, xırda bir məsələni götürək. Bəlkə də xırda deyil. Mən orada DYP-nin işini tənqid etdim. Dedim ki, Azərbaycanda bu qədər DYP əməkdaşına ehtiyac yoxdur. İkincisi də açıq dedim ki, bu insan Bakıda nə cür hərəkət etsin. O yaşayır, işləyir, iş adamıdır, yaxud müəllimdir, heç bir vəzifəsi yoxdur, heç bir peşəsi də yoxdur. Onun avtomobili var. Bu təbii bir şeydir. Yol ilə gedir, onu bir döngədə DYP işçisi saxlayır ki, sənədini ver. Sənədini qurdalayır-qurdalayır, o qədər qurdalayır ki, bu adam boğaza yığılıb, canını qurtarmaq üçün ona müəyyən qədər pul verir. Ondan sonra keçə bilərsiniz.

Əgər bununla onun canı qurtarmış olsa, bəlkə də buna dözmək olar. Amma şəhərimiz böyükdür. Bir az gedəndən sonra o biri döngədə saxlayırlar, bu biri döngədə saxlayırlar. Bu, insanlarda, mən orada dedim, böyük narazılıq yaradır. Bundan kimin xoşu gələr?! Elə o DYP işçisinin özü adı bir adam kimi avtomobilə minsin, şəhərlə getsin. Onu 3-4 yerdə saxlayanda özünü necə hiss edəcəkdir, o cümlədən bizim daxili işlər naziri Usubov özünü necə hiss edəcəkdir? Təbii ki, çox pis. Mən bunu orada açıqca dedim. Başqa bir şey demədim. Amma bir neçə gün ondan sonra Usubov mənə dedi ki, biz 300 nəfər DYP işçisini ixtisar etdik. Çünki DYP işçisi nə qədər az olsa – indi mən sizinlə açıq danışım – bu insanlara bu işi tərgitmək çox çətin-dir. Tərgitməliyik. Amma bizi tənqid edən, radikal mövqedə duran bəzi adamlar deyirlər ki, yox, bu olmalıdır. Mən də deyirəm, olmalıdır. Mən sizdən də qabaq deyirəm, olmalıdır. Amma bunu real həyatda nə cür edək?! Bunu azaltmaq olar və elə etmək olar ki, insanlar bu qədər usanmasınlar.

Usubov mənə deyir ki, 300 nəfər DYP işçisini ixtisar etdik. Dedim, yaxşı. Axı mənim də ordan-burdan tanışlarım var. Oradan xəbərlər gəlir ki, vallah, Sizə dua edirlər, nə yaxşı bizim canımız DYP işçilərindən qurtardı. Mən bilirəm, hələ tamam qurtarmayıb. Amma bunlar hesab edirlər ki, qurtardı. Çünki çox hissəsindən canları qurtarıbdır. Bunun özü nəticədir. Amma mən Usubova dedim, yox, sən hesabat verməlisən. Çünki mənim xatirimdədir, 3-4 il bundan öncə müşavirə keçirdik. Lənkəranın icra hakimiyyətinin başçısı dedi ki, Lənkəranda Bakıya satmaq üçün meyvə, tərəvəz, bostan məhsulları gətirirlər. Onu 6-7

yerdə saxlayırlar, hamısında da pul tələb edirlər, həm də, vaxt keçir, məhsul xarab olur. O vaxt mən ciddi tədbir gördüm, DYP işçilərini xeyli ixtisar etdilər. Hamı dedi, yaxşı. Bir az keçdi, mənim də yadımdan, o birilərinin də yadından çıxdı və orada yavaş-yavaş işçilərin sayını artırdılar. Nəyə görə?

Mötəbər jurnalistlərsiniz, sizə deyə bilərəm, belə bir statistika var ki, MDB üzrə hər neçə min maşına neçə DYP işçisi düşür. Hər dəfə bizim Daxili İşlər Nazirliyi bir statistika verir və bu da həqiqətdir ki, neçə min adamın sayına görə Azərbaycanda ən az cinayət edilir. Bu, həqiqətdir. Yaxud cinayətlərin açılması – Azərbaycan yenə də bütün MDB ölkələrindən üstündür. Bunu bir neçə dəfə mənə də mürüzə ediblər, öz kollegiyalarında da deyiblər.

Əlbəttə, bu o demək deyil ki, cinayətkarlıqla mübarizə qurtarıb. Hər şey nisbidir, müqayisədə görürsən ki, doğrudan da, Azərbaycanda vəziyyət o birilərindən yaxşıdır. İndi Usubov DYP işçilərini yoxlayıbdır. Bilmirəm, ya 10 min, ya 100 min maşına düşən DYP işçisinə görə bütün MDB ölkələri ilə müqayisədə Azərbaycanda daha çox DYP işçisi var. Yəni özү təsdiq edir ki, böyük səhv buraxıblar. Deyirəm, bu səhvi niyə, nədən ötrü buraxırsınız, bu nəyə lazımdır? Hətta deyirəm, gəlin, bir eksperiment aparaq. Bir-iki gün bir neçə nöqtədə DYP işçisi qoyaq, qalan hamısını götürək. Görək, şəhərdə avtomobil hərəkəti nə cür olacaqdır. Yəqin bunları da edəcəyik.

Yəni bu faktları deyirəm ki, artıq bunun, təkcə bu deyil, müəyyən başqa nəticələri də var. Ancaq mən hesab etmirəm ki, işimizi bununla qurtardıq. Mən bunu bir neçə dəfə demişəm, sizə də deyirəm. Həm mənim aparatım, yəni iqtisadi bölmə, Vahid Axundov, həm də Nazirlər Kabineti bunların üzərində işləyiblər, hazırlayıblar. Yaltaya getməmişdən bir gün öncə mənə məlumat verdilər ki, materiallar tamam hazırdır. Təbiidir, mən onlara baxmalıyam, bu, vaxt tələb edəcək. Məsələlərə baxıb qurtaran kimi mənim planımda geniş müşavirənin keçirilməsidir.

İkinci tərəfdən, biri deyir kadr dəyişiklikləri olacaq, biri deyir olmayacaq, biri deyir, olsa yaxşıdır, biri deyir olmasa yaxşıdır – bunlar ikinci dərəcəli məsələdir. Görək biz əsas təşkilati məsələni, iqtisadi məsələləri qanunla tənzimlənən, fərmanla tənzimlənən məsələləri həll edək. Hansılar ki, sahibkarlığın inkişafını yüngülləşdirəcəkdir, yaxşılaşdıracaqdır. Amma harada kadr dəyişdirmək lazımdırsa, orada bunun üçün biz heç vaxt kampaniya keçirməyəcəyik. Bunu bilin.

Yəqin siz görürsünüz ki, Azərbaycan ölkəmizdə olan ictimai-siyasi sabitlik kimi, kadr siyasətində də daha çox sabitliyin tərəfdarıdır. Yəni kadr işlərinin hamısı son nöqtədə mənim üzərimdədir. Mən sabitliyin tərəfindəyəm. Amma əgər, kimsə cinayət edir, kimsə işin öhdəsindən gəlmir, kimsə başqa pis işlər görür, biz onları heç vaxt bağışlamamışıq. Allaha şükür, mənim doqquz illik Prezidentlik vaxtımda siz görmüsünüz, nə qədər insan vəzifəsindən uzaqlaşdırılıbdır, cəzalandırılıbdır.

Düzdür, müxalifət onları dərhal qucaqlayıb, tumarlayıb, öpür. Bizdə işləyəndə deyirdilər ki, nə bilim, belədikilər, elədikilər, hökuməti dağıdırlar, milləti dağıdırlar, filan edirlər. Bəzisi bir az ağıllı olur, gedir, başa düşür ki, daha bu işdən çıxıbdır, özünə başqa iş tapsın. Bizneslə məşğul olur, ya başqa işlə məşğul olur. Amma bəziləri üreyində qəzəb hissinə, necə deyirlər, boğa bilmir, çıxış yolu axtarır. Burda çıxış yolu var. Müxalifət orada da, burada da pusquda durub, nə cür, nə təhər adam tapım. Belə bir adam var, gəlsin, bu çox yaxşı adam imiş, buna yaxşı baxmayıblar. Heydər Əliyev buna yaxşı münasibət göstərməyibdir, filandır. O da bir azdan sonra əvvəlki əsl müxalifətçilərdən daha çox müxalifətçilik edir ki, özünü göstərsin, bəli, doğrudan da, müxalifətdir. Çünki axı orada da hələ ona tamam inanmırlar. Onlar görək orada da sınaq müddəti keçsinlər. Onun üçün də canfəşanlıq edirlər. Siz bunları görmüsünüz və lazım olan vaxtda yenə də görəcəksiniz. Mən bu barədə konkret heç bir şey demək istəmirəm.

G ü n d ü z T a h i r l i («Azadlıq» qəzetinin təsisçisi, «Yeni yüz il» qəzetinin baş redaktoru) : Cənab Prezident, mənfi hallara – korrupsiyaya, rüşvətxorluğa və sair hallara qarşı mübarizədə inzibati metodlardan daha çox həmin halları yaradan ictimai-sosial səbəblər aradan qaldırılmalıdır. Bayaq dediyiniz kimi, hüquqi baza yaradılmalıdır. Ümumiyyətlə, korrupsiyaya, rüşvətxorluğa qarşı mübarizədə zərbə daha çox dövlət idarələrində işləyən aşağı eşelona dəyir, nəinki yuxarı eşelona. Siz bununla, belə bir rəylə nə dərəcədə razısınız?

Heydər Əliyev : Bilirsiniz, mən indi aşağıdakıların hamısını bilmirəm. Yuxarıdakılar da göz qabağındadır. Bəlkə elə sizin bu sözlərinizdə müəyyən qədər həqiqət var. Amma bunu bir siyasət kimi qəbul etmək olmaz. Sadəcə, ola bilər, yuxarı eşelonda korrupsiya var, onu sıxışdıranda, yaxud ona qarşı ölçü götürmək istəyəndə, o hiss edəndə ki, ona qarşı burada təhlükə var, aşağı eşelonda 2-3 adamı qurban verir ki,

desin, korrupsiya elə bu imiş. Mən də bunu etdim. Bu da ola bilər. Yəni bu, indi sən deyən kimi ağıma gəlir, bəlkə bu da ola bilər. Yəni mən bunu nə təkzib edirəm, nə inkar edirəm, nə də deyə bilərəm ki, bu yaranmış bir təcrübədir.

Əli Həsənov (*Prezidentin İcra Aparatının şöbə müdiri*): Cənab Prezident, qəzet redaktorları xahiş edirlər ki, müsahibə məxsusi olduğuna görə Azərbaycan televiziyası və AzərTAc onu bunlardan qabaq yaymasınlar. Qalan özəl telekanallar bu müsahibə barədə xəbər versinlər.

Heydər Əliyev: Yaxşı, mən razıyam. Onda nə etmək lazımdır?

Əli Həsənov: Özəl televiziyanın müxbirləri getsinlər, Azərbaycan televiziyası ilə AzərTAc-ın müxbirləri qalsınlar.

Heydər Əliyev: Özəl televiziyanın müxbirlərini çıxardıyıq?

Əli Həsənov: Bəli.

Heydər Əliyev: Yaxşı. Özəl televiziya bağlılaşsınlar. Özəl televiziya bu jurnalistlərin daha çox dostudur. Ancaq indi iş belə gəldi ki...

Rəşad Məcidov (*«525-ci qəzet»in baş redaktoru*): Cənab Prezident, ölkənin ən ağırlı problemi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə hələ də nail olunmamasıdır. Bir milyon qaçqının sosial vəziyyəti öz yerində, amma soydaşlarımızda, xüsusən xaricdə təhsil alan tələbələrımızdə ümitsizlik yaranıb. İşğal altında olan ölkənin vətəndaşı olmaq heç də qürur doğurmur. Müşahidəçilər bildirirlər ki, münaqişənin açarı daha çox Amerika Birləşmiş Ştatlarının və Rusiyanın əlinədir. Sizin həm prezident Vladimir Putinlə, həm prezident Corc Buşla və onun atası ilə səmimi dostluq münasibətləriniz vardır. İnsanlar fikirləşirlər ki, belə bir münasibət fonunda münaqişənin həllinə nail olmaq mümkün olmayıbsa, onda münaqişənin həllinin gələcək perspektivləri çox qaranlıq görünür. Bu barədə Sizin fikirlərinizi bilmək istəyirik.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, mən Yaltada çıxışında dedim. Orada bütün prezidentlər çıxış etdilər. Demək olar ki, bircə Ukraynada münaqişə yoxdur. Gürcüstanda var, ağır vəziyyətdir, Moldovada var, ağır vəziyyətdir, bizdə də var. Dilarə xanım, prezidentlərin çıxışları bizdə veriləcək, ya verilməyəcək? Ancaq mənim çıxışım veriləcək?!

Dilarə Seyidzadə (*Prezidentin Katibliyinin rəisi*): Bəli, Sizin çıxışınız tam, onların çıxışları isə qısa formada veriləcək.

Heydər Əliyev: Orda baxın, əgər onlar çıxışlarında münaqişə haqqında bir şey deyiblərsə, onları da verin. Qoy ictimaiyyət bilsin. Elə mən bu suala görə deyirəm. Yoxsa, mən heç bunu yada salmadım. Əyləşin.

Orada mən çox sərt çıxış etdim, həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, həm ATƏT-in, həm Minsk qrupunun ünvanına, həm də Amerika, Rusiya və Fransadan olan həmsədrlərin, bu ölkələrin rəhbərlərinin ünvanına ciddi tənqid söylədim. Çıxışımı təkrar etmək istəmirəm, qulaq asarsınız. Mətbuatda da olacaq, oxuyarsınız. Məzmunu budur ki, siz hamınız bir tərəfdən deyirsiniz ki, beynəlxalq hüquq prinsiplərinə sadıqsınız. Helsinki aktını qəbul etmisiniz və hamının ona sadıq olmasını təmin edirsiniz, özünüzdən də sadıqliyinizi bildirirsiniz. Bunların da içərisində əsas prinsip hər bir ölkənin ərazi bütövlüyünün, suverenliyinin və sərhədlərinin toxunulmazlığının təmin olunmasıdır. Bunları deklarasiya edirsiniz ki, siz bu prinsiplərin tərəfdarisiniz. Hətta Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında da söhbət gəndə – məsələn, bu yaxınlarda Amerikada – deyirsiniz ki, biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyıraq. Böyük iş görüblər. Tanımalıyıq, tanımağa məcbursunuz. Əgər tanırmınsınızsa, onda siz qəbul etdiyiniz prinsiplərin əleyhinə gedirsiniz.

Mən dedim ki, belə olan halda siz niyə bizim münaqişənin həll olunması ilə lazımı qədər məşğul olursunuz. Nəhayət, gəlib o dərəcəyə çatmışsınız ki, deyirsiniz, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllində qoy Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan Prezidenti danışsın, məsələni həll etsin. Ondan sonra nə kömək lazımdırsa, biz bunu edək. Buna əyani sübut Buşla Putinin Moskvadakı görüşündə qəbul olunmuş sənəddir. Yəqin siz onu oxumusunuz, bilirsiniz. Bu, internetdə də var idi. Orada Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında yazılıbdır ki, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinə tövsiyə edilsin ki, onlar daha çevik hərəkət etsinlər, məsələnin həll olunmasının yolunu tapsınlar, biz isə – burada Buşla Putin nəzərdə tutulur – ondan sonra buna kömək etməyə hazırıq. Vəziyyət bu yerdədir. Bu, ikili standartdır. Mən Yaltada bunun hamısını dedim. Dedim, bu ikili standart, ikili münasibət gətirib dünyanı, sizin prinsipləri dağıdacaqdır.

Mən sizə açıq deyirəm, bu, mətbuatda da gələcəkdir. Belə olan halda bizə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı nəyə lazımdır? ATƏT nəyə lazım-

dır? Altı aydanbir ATƏT-in sədri dəyişir. Bir ölkə altı ay sədrlik edir, altı ay keçəndən sonra o birisi, daha sonra o birisi olur. İndi deyərsən, Portuqaliyadır. Bizə başqa yerlərdən çatdırdılar ki, ümumiyyətlə, Portuqaliya bu məsələ ilə məşğul olmaq istəmir. Bundan əvvəl Rumıniya idi. Rumıniya parlamentinin sədri buraya gəlmişdi, Ermənistanı da getmişdi, hətta Dağlıq Qarabağa da getmişdi. Gəldi ki, bəs Siz danışırsınız. Mən dedim, siz bizə tövsiyə edirsiniz ki, baş vermiş faktla razılaşmaq lazımdır. Əgər biz hər dəfə baş vermiş faktlarla razılaşacağıqsa, onda sizin mübarizə apardığınız bu prinsiplər nəyə gərəkdir?

Rumıniyadan olan sədr bura gəldi. Gördüm Dağlıq Qarabağa gedib, sonra gəlib belə sözlər danışır ki, bilirsiniz nə var, gəlin belə edək. Mən ATƏT-in sədri kimi, bir parlament qrupu yaradım, bu işlə məşğul olaq. Biz bunu həll edəçəyik. O, bir-iki dəfə belə dedi. Dedim, bilirsən nə var, onsuz da ATƏT-in Minsk qrupu var. Mən bilərəm ki, parlament qrupu heç bir şey edə bilməz. Mən bununla razı deyiləm. Yox, siz öz nümayəndənizi verin, filan edin. Hətta Buxarestdə bizim səfirə də deymişdi. Səfir də guya bizim üçün böyük bir Amerika açır ki, belə bir məsələ var, bunlar həll edə bilərlər. Axı bilərəm, bu, cəfəngiyyətdir. Onlar heç bir məsələni həll edə bilməzlər. Hər halda, mən ona razılıq vermədim, getdi.

Yadıma Məşədi İbadın bir epizodu düşdü ki, onun başına məlum iş gələndə biri gəlir ki, Məşədi, filan qəder ver, gedim filan edim, o biri gəlir başqa bir şey deyir. İndi biz də bu günə qalmışıq. Başa düşürsünüz.

Mən sizə açıq deyirəm. Bu məsələləri açıq deyəndə bizim müxalifət o dəqiqə onu fırlatmağa başlayır. Bir də görürsən, boş bir şey haqqında dalbadal 7 dənə məqalə yazılır ki, filan olur, fəşməkan olur. Mən bunu sizə açıq deyirəm. İndi bu dəqiqə bütün bu təşkilatlarda belə bir əhval-ruhiyyə var ki, olan oldu, gərək reallığı nəzərə ala. Onların qarşısında, bax, bunları deyirsən, onda bildirirlər ki, bəli, düz deyirsiniz. Biz ərazi bütövlüyünü tanıyıyıq. Deyirəm, onda sən bunu niyə deyirsən? Deyir, axı başqa yol yoxdur. Deyirəm, niyə yol yoxdur, bunun yolu bu prinsiplərdir. Əgər bu prinsipləri siz həyata keçirə bilmirsinizsə, onda, gəlin, bu təşkilatları dağıdaq. Siz bilmirsiniz, mən onlarla nə qədər açıq, sərt danışıqlar aparıram.

İndi Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə sədrlik edən Lüksemburqun nümayəndəsi də bura gəlmişdi. Siz onu görmüsünüz. O, xarici işlər na-

zir, eyni zamanda baş nazirin müavini, ağıllı bir qadındır. Onlarla burada söhbət edirdik. Bu məsələni o da yozurdu. Durub-durub dedi ki, bilirsiniz nə var, Sizin də bir torpağınız Ermənistanın içindədir. Siz onlara bir şey verin, onlar da Sizin torpağınızı versin. Gördüm, heç bu xatının xəbəri yoxdur ki, bu bizim torpağımızdır. Bunu bizə vermək lazım deyil. Naxçıvan Muxtar Respublikasını deyirəm. Dedim ki, siz yəqin bizim torpağımızın ərazi nöqtəyi-nəzərdən ayrı düşməsinə deyirsiniz. Dedi, hə, hə. Dedim ki, bilirsiniz, bu da bizə qarşı olan qəsdidir. 1920-ci ildə bu sərhədləri quranda o vaxtlar Azərbaycanın Moskvada kimi olubdur? İqtidar ermənilərin əlində idi. Azərbaycanın torpağını – Zəngəzuru, xüsusən onun Mehri hissəsini kəşib Ermənistanı veriblər ki, Ermənistanın İranla sərhədi olsun. Bu tamamilə süni bir şeydir. Baxın, 1920-ci ildə ermənilər nə haqqında düşünüblər. O vaxt Sovet hökuməti idi. Onda sərhəd nəyə lazım idi?

Mən sizə deyirəm, Sovet hökuməti vaxtı mən işləmişəm. Vaxtilə DTK-da həmin o sərhədləri qoruyanlardan biri olmuşam. Sonra Azərbaycanın rəhbəri olmuşam. Heç sərhəd haqqında söhbət gedə bilməzdi. Dəmir yolu var idi, Bakı-Yerevan qatarı işləyirdi. Oradan Mehridən qatar gedirdi-gəlirdi. Orada heç bir maneə haqqında söhbət ola bilməzdi. Amma görün, 1920-ci ildə düşünüblər ki, gərək Ermənistanın İrana çıxması üçün sərhəd verilsin və veriblər.

Sizə tarixi bir az izah etdim. Amma indi qadınla danışığıma qayıdıram.

Mən ona deyirəm ki, məsələ belə olubdur. Əgər ermənilər indi Mehri rayonunu bizə vermək istəyirlərsə və onun əvəzində Dağlıq Qarabağı almaq istəyirlərsə, qoy təkliflərini versinlər, biz baxaq. Deyin görüm, mən burada nə pis söz demişəm? Bu, diplomatiyadır. Bilirsiniz, diplomatiya, bax, belə şeylərdən ibarətdir. Mən bu sözü atıram. Bilərəm ki, bu, real deyil, bilərəm ki, Ermənistan bunu etməz. Hətta bilərəm ki, bu məsələ yeni deyil, son bir ildə bu məsələ müzakirə olunur.

Serj Sarkisyan 2-3 ay bundan əvvəl deyib ki, Azərbaycanın lap yarısını da bizə versələr, biz Mehrini əlimizdən vermərik. Mən bunları bilərəm. Amma bunları bilərək, mən bunu açıq, mətbuatın qarşısında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədrinə, Lüksemburqun xarici işlər nazirinə deyirəm ki, siz Ermənistanı gedirsiniz. Onlara deyin, qoy Mehri bizə versinlər, Dağlıq Qarabağı onlara verək. Mən düşündüm ki, onlarda güclü bir reaksiya olacaqdır. Neçə dəfə soruşdum, olmadı.

Bunu sakit keçirdilər. Amma nə oldu? Bizim müxalifət qəzetlərində 5-6 məqalə getdi ki, Heydər Əliyev Dağlıq Qarabağı Ermənistanına vermək istəyir. **Əziz dostlarımız, siz də bilin, bütün Azərbaycan milləti də bilir. Mən bu danışıqları apararkən bəzən insanları divara dirəmək üçün, bəzən diplomatik oyunlarla, gedişlərlə bir şeyə nail olmaq üçün belə söz deyə bilərəm. Amma demək, hələ bunu etmək demək deyildir.**

Mən dedim ki, Mehrini versinlər, biz də Dağlıq Qarabağı onlara verək. Bu o demək deyil ki, onlar o dəqiqə Mehrini verdilər, mən də Dağlıq Qarabağı onlara verdim. Burada da dalbadal məqalələr gedir. Özü də partiya başçıları yazırlar ki, Heydər Əliyev Dağlıq Qarabağı Ermənistanına verir. Belə şey olarmı? Olarmı? Olmaz.

Ancaq mən sizə bir şeyi də deyim. Bilirsiniz ki, vaxtilə torpaq dəyişikliyi haqqında söhbət olubdur. Saxarov buraya gələndə söhbət olubdur ki, Mehri Azərbaycana verilsin. Laçından da Ermənistanına dəhliz verilsin, bu məsələ qurtarsın. Azərbaycan bununla razılaşmayıbdır. Bunu mənə Türkiyədə rəhmətlik Özal deyibdir, Süleyman Dəmirəl deyibdir. O vaxt Hikmət Çətin Türkiyənin xarici işlər naziri olubdur, o deyibdir. Bu məsələ o vaxt qalıbdır, onlar da bunu deyiblər. Deyə bilmərəm ki, ermənilər son olaraq bununla razılaşa bilərdilər. Amma hər halda, belə bir əhval-ruhiyyə var idi. Amma bu işə tam müxalif çıxan tərəf Azərbaycan olubdur.

Mehrinin Azərbaycan üçün nə qədər əhəmiyyəti var, bunu bilmirsiniz. Mən sizinlə açıq danışacağam. Bir dəfə belə söhbət oldu. Sonra lap yüksək dairələrdən, ayrı-ayrı ölkələrdən dedilər ki, siz türk qurşağı yaratmaq istəyirsiniz? Dedim, türk qurşağı nədir? Dedilər ki, Türkiyə, Naxçıvan gəlib birbaşa Azərbaycana birləşir, oradan da Orta Asiyaya gedir. Dedim, türk qurşağı kimə qarşısıdır? Dedilər ki, görmürsünüz kimə qarşısıdır? Amma mən də uşağ deyiləm. Bilirəm ki, bu, həqiqətdir. Başa düşürsünüz?!

Mən bəzi məsələləri sizə açdım. Hesab edirəm, bəsdir. Amma qələbimdə, beynimdə o qədər belə faktlar var. Gərək ki, sən dedin, mən onunla da yaxınam, dostam, bununla da dostam. Bəli, münasibətlərimiz çox yaxşıdır. Məsələn, mənim Klintonla çox gözəl münasibətim var idi. Onun mənə böyük rəğbəti var idi, mənim də ona böyük rəğbətım var idi. Amma o, bu məsələni həll edə bilmədi. Çünki o da edə bilmirdi. İndi Buş gəlibdir. Onunla da münasibətimiz çox yaxşıdır. Atası ilə

də mən keçmişdən tanışam. Putinlə münasibətlərimiz çox yaxşıdır.

Məsələn, Sankt-Peterburqda Nizaminin heykəlini qoyduq. Bu, kiçik məsələ deyildir. Düzdür, bu barədə qərar bir müddət öncə qəbul olunmuşdu. Amma Putin buraya gələndən sonra özü bir neçə dəfə dedi ki, Nizaminin heykəlinin Sankt-Peterburqda qoyulması haqqında özü orada işləyən zaman məsələ qalxmışdı, bunu həll etmək lazımdır. Həll elədik. İndi Sankt-Peterburq kimi böyük bir şəhərdə Nizaminin heykəli var. Bu, kiçik məsələ deyildir. Sadəcə, o bağa, bağçaya gələn hər bir adam, orada istirahət edən adam deyəcək, bu kimdir? Nizamidir. Kimdir Nizami? Öyrənməyə başlayacaqlar. Elə bunun özü bizim milləti tanıdacaqdır. Biz bunu çox böyük səmimiyyətlə həyata keçirdik.

Bəli, deyərdi ki, mən razıyam, gətirin qoyun. Amma Sankt-Peterburqa özü gəldi. Mən oraya getdim, görüşdük, söhbət etdik, heykəli birlikdə açdıq, ondan sonra gəlib söhbətimizi davam etdirdik. Mən təxminən 4 saat onunla bir yerdə oldum – ümumi söhbət, yemək. Yəni çox səmimi münasibətlərimiz var.

Bilirsiniz, dövlət başçılarının bir-birinə münasibətləri dövlət mənafeyinə uyğun olan halda ola bilər. Mən belə düşünürəm. Yoxsa, kimsə mənim xoşuma gəlir, mənim ölkəmə nə cür baxır, ya baxmır – yox, belə şey ola bilməz. **Azərbaycanın Prezidenti kimi, mənim üçün əsas Azərbaycanın dövlət mənafevidir. Amma mən görürəm ki, Putin bu vəzifəyə gələndən Azərbaycanın nə olduğunu əvvəlki rəhbərlərdən fərqli olaraq çox yaxşı hiss edir və Azərbaycana sağlam münasibət göstərir. Hesab edir ki, Azərbaycan ilə Rusiya arasında münasibətləri inkişaf etdirmək lazımdır. Heç bir təzyiq, heç bir keçmiş diktə olmamaq şərti ilə. Bizə belə münasibət lazımdır.** O hal olmur ki, mən bundan istifadə etməyim. Sankt-Peterburqda onunla görüşəndə bütün məsələlərdən savayı, yəni də bu məsələni müzakirə etdik. Amma yenə də eyni hal, Siz Koçaryanla görüşəcəksiniz. Baxın, görün, nə edək. Biz də baxacağıq, görək, nə edək.

Bir sözlə, siz adi adamlar deyilsiniz. Siz bizim mətbuatımızın aparıcı qüvvələrisiniz. Subyektiv təsirlərə düşməyin. Mən sizə deyirəm, məsləhətimi verirəm. Siz inanın, bilin, bu məsələnin həll olunması mənim həyatımın mənasıdır. Mən özüm haqqında bir söz demək istəmirəm. Bu, xalqdır, millətdir, dövlətdir. Bizim başımıza elə bir faciə gəlibdir ki, mən yer kürəsinə, qlobusa, xəritəyə baxanda tapa bilmirəm, hansı ölkənin başına belə bir iş gəlibdir. Mən ikincisini tapa bilmirəm.

İkincisini tapa bilmirəm ki, torpaqlarımızı işğal edən ölkə kimi dünyanın nə qədər dövlətləri tərəfindən və onların öz diasporu tərəfindən bu cür möhkəm dəstəklənir. İkinci belə dövlət yoxdur.

Tutaq ki, Kəşmir, Hindistan. İndi bir qismi Hindistanı dəstəkləyir, bir qismi Pakistanı dəstəkləyir. Amma elə bir şey yoxdur. Hətta Hindistanın dünyanın bir çox yerlərində böyük-böyük adamları var. Onlar gəlib bu məsələni həll etməyə heç çalışmırlar. Vuruşurlar, vuruşurlar. Amma erməni diasporu və bu diasporun həmin o dövlətlərə olan təsiri! Əgər belə şeylər olmasaydı, biz məsələlərimizi həll edə bilərdik. **Amma həll edəcəyik. Mən bu çətinlikləri deyəndə heç də düşünməyin ki, ümitsizəm. Yox. Əgər mən ümitsiz olsam, bu gün vəziyyətdən çıxıb gedərəm. Ümitsiz deyiləm.**

Rövşən Hacıyev («Azadlıq» qəzetinin baş redaktoru): Cənab Prezident, qarşidan referendum gəlir. Referendumla bağlı həm daxilə müxalifət qüvvələri, həm də beynəlxalq təşkilatlar kəskin reaksiya bildiriblər. Yaltaya səfəriniz zamanı Siz həmin reaksiyalara cavab vermişiniz, referendumun keçirilməsində diqqətli olacağımızı demisiniz. Sizə elə gəlmirmi ki, bu həm daxili, həm də xarici qüvvələrə bir qarşılıq yarada bilər? Bu, sualının birinci hissəsidir. Sualının ikinci hissəsi belədir: belə fikirlər dolaşır ki, referendumdan sonra ölkədə növbədənə prezident seçkiləri keçiriləcəkdir. Siz necə fikirləşirsiniz, Azərbaycanda Putin variantı mümkündürmü və Siz kimi prezident görürsünüz?

Heydər Əliyev: Birincisi, mən anlaya bilmirəm ki, bu referendum nə üçün belə bir problemə çevrilibdir. Burada bir şey yoxdur axı. Düzü, mən referendum haqqında qərar qəbul edəndə təsəvvür edə bilməzdim ki, buna müxalifət tərəfindən belə reaksiya veriləcəkdir. Amma reaksiya tək müxalifət tərəfindəndir, mən cəmiyyətdən mənfi reaksiya görmürəm. Cəmiyyət bunu tamamilə normal qəbul edibdir. Ancaq müxalifət çox fəaldır. Səbəbini anlaya bilmirəm. Burada nə var axı?

Yeddi il bundan öncə Konstitusiyaya qəbul olunubdur. O vaxt belə qərara gəldik ki, Konstitusiyamız ancaq referendumla qəbul edilsin. Bu düzdür, gələcək üçün də belə olmalıdır. Əgər Konstitusiyayı parlamentin ixtiyarına versək, ildə ona beş dəfə dəyişiklik edəcəklər. Bu, olmaz. Amma görürsünüz, birinci dəfə referendumun keçirilməsi artıq problem yaradıbdır. Demək, biz düz etmişik. Konstitusiyayı həm referen-

dumla qəbul etmişik, həm də qərar qəbul etmişik ki, Konstitusiyayı ancaq referendum vasitəsilə dəyişdirmək olar. Demək, bu, birinci məsələ.

İkincisi, referenduma çıxarılan məsələlər barədə. Bilirsiniz ki, orada 23 məsələ var. Onların əksəriyyəti Avropa Şurasına daxil olduğumuz dövrdən sonra qoşulduğumuz konvensiyalarla əlaqədardır və biz onlarla uyğunlaşdırmalıyıq. Bir hissəsi məhkəmə-hüquq islahatları ilə əlaqədardır, onları uyğunlaşdırmalıyıq. Orada iki-üç maddə var. Prezident olmayanda, vəzifəsini icra edə bilməyəndə onun səlahiyyəti parlamentin sədrinə aiddir, indi baş nazirə verilməsi nəzərdə tutulur. Mənə belə gəlir ki, bu məsələyə görə də ikinci sual çıxır. İkinci maddə proporsional, mojaritar seçki məsələsidir. Sonra nədir?

Dilərə Seyidzadə: Səsvərmə məsələsidir.

Əli Həsənov: Yox, ona etiraz yoxdur.

Heydər Əliyev: Ya xayı, buna nə etiraz olacaq. Əvvəl üçdə iki idi, hamıya çətinlik yaradırdı. Mən o vaxt etdim. Çünki hesab edirdim ki, bu mənim üçün elə bir çətin şey deyildir. Amma indi baxıram ki, axı məndən sonra da seçki olacaqdır. Mən niyə belə bir çətin vəziyyət qoyub gedim. Gələcək seçkilərdə prezidentlərin vəziyyətini yüngülləşdirirəm. Burada pis bir iş görmürəm ki. Biri də budur. Bunlara bir-bir cavab verirəm.

Birincisi, soruşmaq istəyirəm, haradan çıxıb ki, Azərbaycanda Putin variantı ola bilər, yoxsa yox? Putin variantı o deməkdir ki, Yeltsin uzun müddət xəstə idi, vəzifəsini yerinə yetirə bilmirdi. Baş naziri təyin edirdi, beş aydan sonra çıxarırdı. Bütün nazirləri çıxarırdı. Başqasına tapşırırdı, təyin edirdi. Onlarla tanış olmağa başlayırdı, bir də görürdün ki, Yeltsin gedib bir həftə yatdı, səhər tezdən gəlib bir əmr verdi, baş naziri çıxardı. Heç kəsin də xəbəri olmurdu. Bunu siz bilin. Təkrar etmək istəmirəm, 5-6 dəfə belə hallar oldu. Mən belə başa düşürəm ki, nəhayət, o, axtardığı adamı tapdı. Özü də hiss edirdi ki, bu vəzifəni öz səhətinə görə artıq yerinə yetirə bilmir. Biz də bunu görürdük.

Təkcə bu deyildi. 1996-cı ildə keçirilən seçkilər zamanı, ikinci dəfə prezident seçiləndə o, xəstə idi. Yadımdadır, mənə telefon etdilər ki, Yeltsin Kislovodskda Qafqaz respublikalarının prezidentləri ilə görüş keçirmək istəyir. Dedim, nə görüş? Ermənistan, Gürcüstan, Azərbaycan. Dedim, mən oraya gəlmirəm. Dedilər, niyə? Dedim ki, Ermənistan gələn yerə mən gəlmərəm. Mən oraya getməyə etiraz etdim. Bura-

ya mənim yanıma adam göndərdilər. Yadımdadır, baş nazirin birinci müavini var idi, sonra onu da çıxardı. Familyası yadımdan çıxıbdır, keçmişdə mənimlə işləmiş adam idi. Onu mənim yanıma göndərdilər. Burada bir iki-üç saat mənə dedi ki, getmək lazımdır. Yeltsinin seçilməsinə biz səs vermirdik. Biz onların vətəndaşı deyilik. Məsələ belə idi ki, Şimali Qafqazdakı adamları biz təşviq edək ki, onlar Yeltsinə səs versinlər. O vaxt Zyüqanovun reytingi çox yüksək idi. Gəlib Kislovodska yığışdıq. Şimali Qafqaz ölkələrinin prezidentləri orada idi. Ter-Petrosyan idi, Gürcüstanın prezidenti idi, mən idim, gəldik, oturub bir az söhbət elədik. Ondan sonra müşavirə keçirdik.

Mənə əvvəlcədən demişdilər ki, Şimali Qafqaz respublikaları Heydər Əliyevi özlərinə ağsaqqal hesab edirlər. Burada da müəyyən həqiqət var. Onların hamısının mənə hörməti var. Çoxları keçmişdən, Sovet hakimiyyəti vaxtından işləyən adamlardır. O da olmasa, sadəcə, onların mənə hörməti çox böyükdür. Məsələn, indi Dağıstanda Məhəmmədəlini yenidən seçdilər. O, çox istəyirdi ki, mən ayın 25-də onun andıçmə mərasiminə gedim. Ancaq imkanım yoxdur, Rasizadəyə göstəriş verdim, o gedəcəkdir. Dedilər ki, mən onlarla bir az danışmalıyam və onları başa salmalıyam. Bu yerlərdə, elə Dağıstanın özündə də kommunistlər çox güclü idilər. Bunları da elədik.

Mən nəyi deyirəm. Deyəsən, seçkilərin ikinci turu qarşısında idi, birinci turda keçə bilmədilər. Axırda Yeltsin seçildi. Sonra o, andıçmə mərasimi keçirdi. Andıçmə mərasiminə getdik. Bizimlə yarım saat oturma bilmədi. Qərribə bir vəziyyət idi, bir də görürdün çox xəstə olurdu, sonra sağalardı. Bir də görürdün bir-iki ay yaxşı işləyirdi. Amma hər halda, xəstə idi. Mən güman edirdim ki, bütün bu işləri görmək üçün istəyirdi ki, özünə bir varis tapsın. Onu da tapdı. Özü də Allaha şükür, çox yaxşısını tapdı və hakimiyyəti Putinə verib getdi. İndi Azərbaycanda Putin variantı söhbəti nədir? Mən hələ nə xəstəyəm, nə özümü zəif hiss edirəm, nə də bu vəzifədən getmək fikrim var. Mən elan etmişəm ki, 2003-cü ildə keçiriləcək seçkilərdə iştirak edəcəyəm.

Düzdür, TURAN agentliyi Şvimmerə təxribat xarakterli sual vermişdi. Şvimmer də cavab vermişdi ki, gərək burada Konstitusiyaya dəyişiklik olsun. Bizim Konstitusiya Komissiyasının sədri ona lazımı cavabı verdi, qurtardı getdi. TURAN agentliyi o sualı ona verəndə gərək deyirdi ki, Azərbaycan Konstitusiyasının keçid müddəaları var və bu müddəalara görə iki dəfədən artıq təkrarən seçilməmək yalnız yeni

Konstitusiyaya qəbul olunduqdan sonra seçilən Azərbaycanın Prezidentinə şamil edilir. Şvimmer bunu haradan bilir. TURAN agentliyi sual verəndə gərək bunu izah edəydi. İzah eləmədi, bizim Konstitusiyaya Məhkəməsi izah etdi, qurtardı getdi. Daha bu məsələ yoxdur. Əgər kimsə-kiməsə yenə sual verəcəksə, versin, cavabını verəcəyik. Mən 2003-cü ildə seçkilərdə iştirak edəcəyəm və inanıram ki, xalq mənə indiyə qədər çəkdiyim zəhməti qiymətləndirəcək və mənə səs verəcəkdir. Ona görə Putin variantını kim icad edib, nəyin əsasında, nədən ötrü icad edib, bunu başa düşə bilmirəm. Mən bunu tamamilə yersiz hesab edirəm və məsləhət görürəm ki, belə məsələlərlə başınızı qarışdırmayın.

Bir məsələni də izah edim. Biz 1995-ci ildə yazdıq ki, – biz Konstitusiyaya Komissiyasının iclaslarını keçirdik, burada dəfələrlə müzakirə aparmışdıq, elə təsadüfi götürüb yazmamışdıq – əgər prezident istefa versə, yaxud səhhətinə görə vəzifəsini yerinə yetirməyə imkanı olmasa, onu üç aylığa parlamentin sədri əvəz edəcəkdir. Biz o vaxt, 1995-ci ildə belə düşünürdük. Amma indi vəziyyət dəyişilibdir, düşüncə də dəyişilibdir.

Məsələni, mən özüm sizə açıq deyirəm. İqtisadiyyat bizim respublikanın əsasıdır. Prezident yoxdur, kimsə onu üç ay əvəz etməlidir. Əgər bunu əvəz edən adam baş nazir olsa, demək o, iqtisadiyyat içindədir, iqtisadiyyat baxımından və başqa məsələlər baxımından prezidentin gördüyü bütün işlərin içindədir. Demək, o, üç ay respublikanı bu sahədə idarə edə bilər və respublika iqtisadiyyatına zərər dəyməz. Dəyşə də, az dəyər. Amma parlamentin sədrinin başı parlamentə qarışır, qanunlar qəbul edir. Təbiidir, o, qanunları qəbul edərək iqtisadiyyatı bilir, iqtisadiyyatdan xəbərsiz deyildir. Amma o, icra funksiyalarını həyata keçirmir. İcra funksiyaları bizdə Prezidentdədir və Prezidentdən sonra onun ən yüksək icra orqanı olan Nazirlər Kabinetindədir. Ona görə bu, tamamilə məntiqə uyğun bir məsələdir və bunu da təklif edirik. İndi bundan nəşə qurtalayıb çıxarsan ki, Putin variantı olacaq, kimsə təyin olunacaq və s...

Mən sizə açıq deyirəm. Bəzi yerlərdə deyirlər ki, bunu ona görə edirlər ki, İlham Əliyevi təyin etsinlər. Bəs indiyə qədər, iki ildir söhbət getmirdi ki, Murtuz Ələsgərovun yerinə İlham Əliyev təyin olunur. Bəs niyə təyin olunmadı?! Murtuz Ələsgərovun yerinə İlham Əliyevi təyin etmək elə bir problem deyil. Çünki bizim partiya parlamentdə çoxluq təşkil edir. Murtuz Ələsgərovun özü partiyanın sədr müavini.

Əgər partiya məsləhət görsə ki, Murtuz Ələsgərov bu vəzifəsini İlham Əliyevə versin, hesab edirəm, Murtuz Ələsgərov da buna etiraz etməz. Amma biz bunu niyə etmədik? Çünki bu fikir yoxdur. Heç vaxt olmayıbdır. Amma indi bəzi adamlar bunu uydurur, çıxarır, yayır, insanları inandırır. Yaxşı, yazıq Murtuz Ələsgərovu çıxartdınız, indi deyirsiniz ki, Rasizadəni bu gün, sabah çıxaracaqlar. Belə şey ola bilməz. Ona görə xahiş edirəm, belə məsələlərdə diqqətli olun. Buyurun.

Rauf Arifoğlu («Yeni müsavat» qəzetinin baş redaktoru): Heydər bəy, Dağlıq Qarabağla bağlı əhatəli, bəzi məqamlarda açıq danışdınız. Hətta gözləmədiyimiz halda etdiyiniz gedişlərin altında nələrin gizləndiyini bizim vasitəmizlə cəmiyyətə çatdırdınız. Yəni Siz Mehri ilə Dağlıq Qarabağın dəyişdirilməsi təklifini söyləyərkən bunu, sadəcə, gediş olaraq nəzərdə tutmusunuz? Biz belə başa düşdük. Siz beləmi söylədiniz?

Heydər Əliyev: Dedim də.

Rauf Arifoğlu: Bəli, elə dediniz. Yəni Siz bunu birinci dəfə deyirsiniz.

Heydər Əliyev: Yox, mən onu o xanıma demişdim.

Rauf Arifoğlu: Siz ona təklif etmişdiniz ki...

Heydər Əliyev: Mən ona təklif etməmişdim. O mənə təklif etmişdi ki, Siz onu dəyişin. Mən də dedim ki, siz ora gedirsiniz, onlara deyin. Əgər onlar dəyişsələr, biz bunu edirik.

Rauf Arifoğlu: Amma gerçəkdən belə bir dəyiş-düyuşə razı deyilsiniz?

Heydər Əliyev: Bu sənin nəyinə lazımdır?

Rauf Arifoğlu: Sual vermək istəyirəm, ona görə.

Heydər Əliyev: Axı, gəl sən bugünkü gündən danış. Bugünkü gündən danışmaq ki, ermənilər bu təklifi etdilər, ya etmədilər. Mən sənə izah edirəm.

Rauf Arifoğlu: Mən dəqiqləşdirmək istəyirəm. Mənim sualım yarımçıq qaldı.

Heydər Əliyev: Yaxşı, buyur, sualını tamamla.

Rauf Arifoğlu: Siz burada Dağlıq Qarabağla bağlı səhnənin dramatikliyini kifayət qədər açıq göstərdiniz. Yalnız yekunda söylədiniz ki, siz ümitsiz deyilsiniz. Bütün bunlar hakimiyyətdə olduğunuz doqquz illik siyasətinizin nəticəsində ortaya çıxan gerçəklikdir. Bunlarda işim yoxdur, bunlar doqquz il ərzində baş veribdir, hamımız izləmi-

sik, Sizin dediyiniz kimi, biz bu barədə çoxlu-çoxlu məqalələr yazmışıq.

Amma mənim üçün maraqlı odur ki, Dağlıq Qarabağla bağlı Sizin hakimiyyətin hansısa bir planı varmı? Siz söyləyirsiniz ki, ümitsiz deyilsiniz. O planın müəyyən istiqamətləri haqqında da bizə açıqlama verməyiniz mümkündürmü?

Bu, insanlarımızı daha çox maraqlandırır. Xahiş edirəm, Dağlıq Qarabağ probleminin həlli istiqamətində atılan addımların, nəhayət, nə zaman, hansı müddət ərzində Azərbaycan üçün, onun xalqı üçün, qaçqınları üçün konkret nəticələr verə biləcəyi haqqında söyləyəsiz. Təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Mən görə sizin sualınıza çox geniş cavab verəm. Birincisi, istəyirsiniz biləsiniz, mən deyəndə ki, Mehri təklif etsələr, biz baxarıq, bu, gedişdir, ya nədir. Bilirsiniz, dövlətlərarası danışıqlarda müxtəlif təkliflər olar və onlara baxırlar. Hesab edirəm, bunun heç birinə gediş demək olmaz. Hər təklifə baxırlar. Ona görə istəyirsiniz məndən bu məsələnin ikinci hissəsini öyrənəsiniz ki, əgər onlar desələr, bəli, biz Mehri veririk, siz nə edəcəksiniz? Mən belə başa düşürəm. Hər şeyin öz vaxtı var. Bu söz deyilibdir. Əgər bu sözə reaksiya olsa, bizim ona uyğun reaksiyamız olacaqdır. Ona görə bu məsələləri əvvəldən açmaq lazım deyil. Ümumiyyətlə, siyasi işdə, təkmil siyasi işdə, yəni təcrübəli siyasi işdə məhz bu yol ilə getmək lazımdır.

İkincisi, deyirsiniz ki, mənim sizə dediyim sözlər sizə məlum olmayan bəzi məsələləri açdı. Bu belədir, həqiqətdir. Mən bu sözləri məhz sizə, hörmətli jurnalistlərə deyirəm ki, bu sözləri düzgün başa düşə biləsiniz və lazım olan yerdə düzgün də izah edə biləsiniz. Amma mənim dediyim sözləri əyməyəsiz, onları başqa formaya salmayasınız. Mən sizə inanaraq bu sözləri deyirəm.

Üçüncüsü, deyirsiniz bu cür söhbətdən sonra deyirəm ki, mən ümitsiz deyiləm. Bəli, bu cür sözlərin, bu cür faktların olması heç də əsas vermir ki, ümitsiz olaq. Çünki bizim imkanlarımız hələ çoxdur. Ona görə də ümitsiz deyilik.

Siz dediniz ki, mən doqquz ildir Prezidentəm, guya bu məsələlərin hamısı elə bu vaxt baş veribdir. Siz burada səhv edirsiniz.

Rauf Arifoğlu: Dəqiqləşdirmək istəyirəm. Siz özünüzün siyasətinizdə və şəxsən dövlət başçısı kimi, bu doqquz illik fəaliyyətinizdə hansısa yanlışlıqlar etdiyinizi, hansı məqamları əldən verdiyinizi gö-

rürsünüz? Yəni Sizin bir suçunuz varmı, yoxsa, bütün suçlar yalnız elə müxalifətdə, ATƏT-də, Amerikadadır. Mənim sözlərim mənətiqi bundan ibarətdir.

Heydər Əliyev: Deyim sizə. Amma bunu deməzdən əvvəl, bir-iki kəlmə də demək istəyirəm. Dağlıq Qarabağ problemi 1988-ci ildə yaranıb. Bu yeni problem deyil. Yəni bu, kəskin bir münaqişədir. Amma bu problem XX əsrin əvvəlindən davam edir. Mən bunu bir neçə dəfə demişəm. Keçmiş fəaliyyətimdə, yəni təhlükəsizlik orqanlarında işləyəndə də Dağlıq Qarabağdakı vəziyyət normal deyildi. Sovet dövründə də normal deyildi.

Bilirsiniz ki, mənim katib seçilməyimdən 2-3 ay əvvəl orada böyük bir faciə baş verdi. Bizim üç azərbaycanlıyı aparan həbsxana məşinini yandırdılar. Orada böyük qarışıqlıq oldu. O vaxt mən bir-iki həftə orada olmuşam, oranı öyrənmişəm, bilirəm. Mən Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri idim, bürodada məsələ müzakirə olunurdu. Dağlıq Qarabağda Azərbaycana qarşı edilən cinayətlərə baxmayaraq, o vaxtkı rəhbərlik müzakirəni elə keçirdi ki, elə bil heç nə yoxdur. Heç kim heç bir cəza almadı. Stenoqram var, götürüb baxmaq olar. Orada – görək ki, 1967-ci ildə idi – daşnakların, erməni millətçilərinin həm Dağlıq Qarabağda, həm də Ermənistanda apardıqları pozucu işlər haqqında yeganə mən sərt çıxış etdim. Bunu özümü tərifləmək üçün demirəm. İndi söz düşübdür, tarixi xatırlayıram. Ancaq bunlara baxmayaraq, biz Dağlıq Qarabağdakı vəziyyətə nəzarət edirdik, saxlayırdıq. Nəyin bahasına?

Birincisi, əlbəttə ki, sovet sisteminin özü buna imkan verirdi. İkincisi də, mən birinci katib olduğum dövrü deyirəm, Dağlıq Qarabağa, onun inkişafına o vaxtlar çox kömək etdim. Eyni zamanda çalışdım ki, orada demoqrafiyanı dəyişim. Dağlıq Qarabağ məsələni qoyurdu ki, orada bir institut, ali məktəb yaransın. Bizdə hamı buna etiraz edirdi. Mən fikirləşdim, dedim, yaradaq. Amma bu şərtlə ki, burada üç sektor – Azərbaycan, rus, bir də erməni sektoru olsun. Yaradıq. Ətrafda olan azərbaycanlıları biz Bakıya yox, oraya göndərdik. Orada böyük bir ayaqqabı fabriki yaradıq. Stepanakertin özündə işçi qüvvəsi yox idi. Ətrafda olan azərbaycanlıları oraya gətirdik, Stepanakertdə fabriki işlətməyə başladılar. Eləcə də başqa belə tədbirlərlə mən çalışdım ki, Dağlıq Qarabağı daha çox azərbaycanlılaşdırım. Orada ermənilərin sayını azaldım. Bunu o vaxt Dağlıq Qarabağda işləyən adamlar bilirlər.

Hər halda, mənim iradəmə görə, başqa keyfiyyətlərimə görə, oranın rəhbərləri üçün mənim dediklərim qanun idi.

Ancaq təəssüflər olsun ki, mən Azərbaycandan gedəndən sonra gedəndə orada vəziyyət pisləşməyə başladı. Ermənistanın ora təsiri artdı və bizimkilər orada heç nə etmədilər, fürsət əldən verildi. Artıq 1987-ci ildə Dağlıq Qarabağ məsələsi kəskin duranda – mən bunu demişəm, bir də deyirəm, bu, həqiqətdir – mənim Siyasi Bürodan, vəzifələrdən çıxmağım yalnız Dağlıq Qarabağ məsələsinin həll olunması üçün lazım idi.

Film çəkiblər. Bilmirəm, Qorbaçovla mənim dialoqumu görmüsünüz, yoxsa, yox. Vaqif Mustafayev çəkibdir, orada bir az görünür. Bu da həqiqətdir. Təsədüfi deyil ki, mən vəzifədən gedəndən 20 gün sonra Dağlıq Qarabağda böhran başladı. Mən bu işə qarışmağa çalışdım, məni təcrid etdilər. Siyasi Büronun dünənki üzvü, Kremldə oturan adam indi artıq bir adamla əlaqəyə girə bilmirdi, bir adamla danışa bilmirdi. Başa düşürsünüz?! Mən bu dövrlərin hamısını yaşamışam. Ondən sonra guya burada vəziyyəti düzəltmək istədilər və Vəzirovu buraya göndərdilər.

Bilmirəm, həmin o filmə görmüsünüz, yoxsa, yox. Mən onu gördüm. Orada Vəzirovun çıxışını görmüsünüz, yoxsa, yox? Allah Nəcəf Nəcəfova min rəhmət eləsin. Mən orada gördüm ki, Vəzirovun yanında bir adam durubdur. O da deyir ki, bura bax, xuliqanlıq etmə, çəkil, imkan ver sözlümü deyim. Bu da çəkilmir. Sonra o qışqırır ki, bax ha, mən deputatam. Bu, yenə çəkilmir. Mən bu süjeti keçmişdə görməmişdim. İlk dəfə idi görürdüm. Sonra deyir ki, Azərbaycan xalqı, filan, amma bu çəkilmir. Mən də bunu tanıyıram. Evdə yanımda adam var idi. Soruşdum, axı bu kimdir? Nəcəf Nəcəfovu tanıyırdım, amma televizordada onu tanıya bilmədim. Dedilər ki, Nəcəf Nəcəfovundur. O, böyük bir qəhrəmanlıq elədi. Bax, o yarım dəqiqəlik süjet göstərdi ki, Azərbaycanda rəhbərlik nə cür idi, hansı vəziyyətdə idi. Yəni Dağlıq Qarabağ məsələsi o vaxtlar başlayıbdır.

Nəhayət, 1991-ci ilin fevral ayında mən Naxçıvandan deputat seçilib Bakıya gəldim, sessiyada çıxış edib dedim ki, Dağlıq Qarabağ artıq əldən gedibdir. Bunu bilmək lazımdır və ölçü götürmək lazımdır. Mənə qarşı nə etdilər? Bütün zal məni hoydu-hoyduya basdı və axşam iclasına da rəhmətlik Bayram Bayramovu hazırladılar, o da gəldi çıxış etdi. O Bayram Bayramov idi ki, mənəmlə hər görüşünə özü üçün tarixi bir ha-

disə hesab edirdi. Məni danlamağa, mənə müxtəlif sözlər deməyə başladı. Mən də orada oturmuşdum. Axırda da dedi ki, Dağlıq Qarabağ heç vaxt indiki kimi Azərbaycanın olmayıbdır. Bu sözlərə baxın, «indiki kimi Azərbaycanın olmayıbdır». Heydər Əliyev, əgər sən bunu bilmirsənsə, mən sənə vertolyota qoyub aparıb Dağlıq Qarabağı göstərəcəyəm, onda görəcəksən ki, Dağlıq Qarabağ necə bizimdir. Amma o vaxt Dağlıq Qarabağda Azərbaycan hakimiyyəti qətiyyətlə yox idi. Nəhayət, müharibə başlandı, torpaqlar işğal olundu. Dağlıq Qarabağ hələ Azərbaycan Sovetlər İttifaqının tərkibində olanda işğal ediləndir. Bir Şuşa qalmışdı, qalan hamısı işğal olunmuşdu. Yəni Dağlıq Qarabağ o vaxt əldən gedibdir. Başa düşürsünüz, yoxsa yox?! Bunu bilmək lazımdır.

Əgər ondan sonrakı dövrdə siyasət düzgün getsəydi, vəziyyəti düzgün qiymətləndirmək mümkün olsaydı, atəşi dayandırmaq və danışıqlar aparmaq mümkün olsaydı, ola bilər ki, başqa torpaqlarımız əldən getməzdi. Amma sonra onlar da getdi.

Arifoğlu, indi mən sizin o sualınıza cavab vermək istəyirəm ki, bu doqquz ildə mən özümde bir günah hiss edirməmi, bu məsələ ki həll olunmayıb, mən səhv buraxmışam mı? Mən sizə də, bütün millətə də deyirəm, bilin.

Mən heç bir səhv buraxmamışam, nə mümkündürsə etmişəm. Çünki – bunu deyərək üzr istəyirəm – məndə olan həyat təcrübəsi, siyasi təcrübə, bu problemi bilməyim və dünya proseslərini bilməyim, keçmişdə dünyanın bir çox ölkələri ilə tanışlığım, bunların hamısı əlimdə olan böyük imkanlardır. Düşünürəm ki, bütün bu imkanları olmayan adam bu barədə məndən çox iş görə bilərdi.

Gəlin, Lissabon sammitini götürək. Bilirsiniz, bizim millətimiz – millətimizin ayrı-ayrı adamlarını deyirəm – özünü qiymətləndirsəydi, o sammit haqqında bir kitab yazmaq, bir film çəkmək olardı. Niyə? Çünki, biz Lissabon sammitindən əvvəl öz nümayəndə heyətimizi Finlandiyaya göndərdik. Bizim məqsədimiz o idi ki, sammitin yekun sənədində, birincisi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınmasını yazdıraq. İkincisi, işğal olunmuş torpaqlarımızın azad edilməsini və başqa şeyləri yazdıraq. O layihələr durur. O vaxt orada Tofiq Zülfüqarov işləyirdi. Onu oraya göndərdim. Araz Əzimov Vyanaya göndərdim. Çünki ATƏT-in mərkəzi Vyanada idi. Onlar orada işləyirdilər.

Nəhayət, yekun sənədinin layihəsi hazırlandı. Biz Lissabona gəldik. Layihəni gətirdilər. Yadımdadır, martın 23-ü idi. Yaxşı yazılar vardı,

qəbul olunsaydı, bizim üçün çox yaxşı olardı. Mən demirəm ki, torpaqlarımız o saat azad ediləcəkdə. Amma bizim üçün sammit tərəfindən böyük hüquqi sənəd olacaqdı. Nə oldu, ermənilər buna konsensus vermədilər, dedilər ki, biz bunu qəbul etmirik. Orada hər şey konsensuslaşdır.

O vaxt mən çox adamlarla görüşdüm. Orada Rusiya nümayəndə heyətinə Çernomırdın rəhbərlik edirdi, onunla görüşdüm. Amerikadan Qor gəlmişdi, onunla görüşdüm. Almaniya, başqa ölkələrdən dövlət başçıları gəlmişdilər, mən onların hamısı ilə görüşdüm. Onlara öz fikirlərimi bildirdim. Dedilər ki, ermənilər qəbul etməyib, bunu çıxarmaq lazımdır və yaxud da dəyişdirmək lazımdır, dedim oldu. Dedim, gəlin gürcülərin maddəsinə baxın. Gürcülərin Abxaziya maddəsində hər şey yazılıbdır ki, abxazlar Abxaziyada etnik təmizləmə aparıblar, zorakılıq ediblər, qanunsuzluqlar ediblər, filan ediblər. Bütün günahlar abxazların üzərindədir. Mən dedim ki, bunu yazmısınız, Gürcüstan bizimlə dost dövlətdir, mən buna çox şadam. Niyə bəs o var, bu yoxdur? Dedilər ki, bunun əleyhinə çıxan yoxdur.

Siz bir şeyi bilməlisiniz, bizim münaqişədə Azərbaycana mane olan bir çox böyük amil var. O da ondan ibarətdir ki, bizim münaqişəyə çevrilibdir. Ermənilərə, yaxud da ermənipərəstlərə xeyirli olanda, deyirlər ki, bu, Dağlıq Qarabağla Azərbaycanın işidir. Amma sənədlərin qəbul olunmasına gələndə Ermənistan ATƏT-in üzvü kimi, Dağlıq Qarabağı müdafiə edir və özünü müdafiə edir, çünki orada Dağlıq Qarabağ görünür. Amma Gürcüstanla Abxaziya məsələsində bir-iki dövlət – mən bilirəm, onların adlarını çəkmək istəmirəm – istədi ki, maddəyə nə isə yazsınlar. Gürcülər möhkəm durdular və onlar heç bir şey edə bilmədilər. Çünki orada ATƏT-in üzvü olan Abxaziya dövləti yoxdur.

Bilirsiniz, nə edək? Mən dedim ki, bunu qəbul edə bilmərəm, dəyişdirmək lazımdır. Onlar da dedilər ki, dəyişdirmək olmaz. Ermənistan buna konsensus verməyəcək, biz qəbul etməyəcəyik.

İclasın sonuncu günü idi. 4-5 saatdan sonra iclas qurtarmalı idi. Mən nə etdim, siz bunu bilirsiniz. Dedim ki, mən bütün sənədi sual altında qoyuram. Həmin sənədin qəbul olunmasına lazımi konsensus vermərəm, qurtardıq. Ondan sonra Albert Qor da, Kol da, o biri də, bu biri də mənim yanıma gəlməyə başladılar. Hamısı xahiş etməyə başladı ki, siz öz

vetonuzu götürün. Dedim ki, götürməyəcəm. Əgər götürməyəcəksənsə, onda, axı sammit qurtarır. Demək, sammit bir sənəd qəbul etməyəcək. Dedim ki, mənim üçün fərqi yoxdur. Əgər mənim işim düzəlmirsə, sammitin sənəd qəbul edib-etməməsinin mənim üçün fərqi yoxdur. Bir neçə saat mənim yanıma goldilər. Kimlər gəldi... Əvvəl mən onların yanına gedirdim, indi mən burada oturmuşam, onlar mənim yanıma gəlirdilər. Kimlər gəldi, nələr dedilər... Mənim yadımdadır, Albert Qorla söhbət edirdim. Onunla xeyli danışdıq. Dedim ki, o, konsensus vermir. Dedi ki, konsensus verməmək onun hüququdur. Dedim ki, hə? Dedi ki, hə. Dedim ki, konsensus verməmək mənim də hüququmdur. Mən də öz hüququmdan istifadə edərək konsensus vermirəm. Məsələ donub qaldı. Dedim, onun hüququ varsa, başqalarının da hüququ var. O, 23-cü maddəyə konsensus vermirse, mən də bütün sənədin qəbul olunmasına konsensus vermirəm. Hesab edirəm ki, o qəbul edilə bilməz. Bundan sonra onlar yığışdılar, həmin o məlum Lissabon Zirvə görüşü sədrinin bəyanatını yazdılar. O maddədə nə ki vardı, onu bəyanata yazdılar. Yəni biz onu aldıq. Amma yekun sənədinin içərisində yox, ayrıca bəyanatda aldıq. Bəyanatı səsə qoyanda ermənilər səs vermədi, amma onun əhəmiyyəti yox idi. Beləliklə, həmin 1996-cı ildə ilk dəfə biz ATƏT-dən belə bir sənəd aldıq ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tanınır, Ermənistanın ərazi bütövlüyü tanınır, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində özünüidarəetmə statusu verilir və Dağlıq Qarabağdakı ermənilərin təhlükəsizliyi təmin olunur. Bu, sənəddir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının qərarları vardır ki, Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən qeyd-şərtsiz çıxarılсын, əgər o sənədləri kənara qoysaq, bu, yeganə sənəddir ki, biz ATƏT-dən ala bilməmişik. Ermənilər onu yerinə yetirmədilər. Burada da müxalifət sağdan və soldan bizi vurmağa başladı ki, guya biz gedib Lissabonda uduzduq. Nəyi uduzduq? Heç nəyi uduzmamışıq.

Beləliklə, hörmətli Arifoğlu, demək istəyirəm ki, o cür cəsarəti hər adam edə bilməzdi ki, ATƏT-in sənədinin qəbul olunmasını sual altına qoysun. 54 dövlətin nümayəndəsi təəccüblənirdi ki, mən bu qərarı qəbul etmişəm. Əgər həmin bəyanat qəbul edilməsəydi, axıra qədər gedəcəydim. Çıxıb gedəcəydim. Onsuz da görürdüm ki, bir şey çıxmır. Nə etməli idim? Qaradan artıq rəng ola bilməz ki.

Mən həmişə vuruşmuşam, həmişə çalışmışam. Heç kəsin qarşısında gözüm kölgəli deyil, əlimdən gələni etmişəm. Siz dediniz ki, mən

ATƏT-i günahlandırırım, o birini günahlandırırım, günahkaram demirəm. Sizə bir də deyirəm, mən onları günahlandırırım. Çünki əgər bu təşkilat özü elan etdiyi prinsiplərin həyata keçirilməsini təmin edə bilmirsə, onu günahlandırmağa mənim haqqım var.

Əgər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası işğal olunmuş torpaqlardan Ermənistan silahlı qüvvələrinin çıxarılması haqqında qəbul etdiyi qətnamələrin həyata keçirilməsini təmin edə bilmirlərsə, bəli, mən onu günahlandırmışam. Nyu-Yorkda gedib Təhlükəsizlik Şurası üzvlərinin hamısını çağırıblar, iclas keçiriblər. Mən onların hamısının üzünə demişəm. Sözləri bu olubdur ki, «biz qərarı qəbul edirik, onu icra etmək mexanizmi yoxdur». Bunu vaxtilə Butros Qaliyə demişəm, Kofi Annana demişəm. Eyni cavabları almışam. ATƏT də deyir ki, bizim icra mexanizmimiz yoxdur. Ona görə də onları günahlandırmağa mənim haqqım var. Onda onlar gəlsinlər, bu prinsiplərdən imtina etsinlər. Bu, başqa məsələdir. Onlar bir tərəfdən bu prinsipləri müdafiə edirlər, bəzən lazım olanda bu prinsiplərdən istifadə edərək ayrı-ayrı dövlətlərə təzyiqlər göstərirlər. Amma burada bu məsələni həll etmirlər. Məsələ belədir.

Bunları deməklə, sizə bildirmək istəyirəm ki, mən prezident kimi, Azərbaycanın başçısı kimi bütün bu təşkilatlarla öz əməkdaşlığımı davam etdirirəm və davam etdirəcəyəm. Çünki başqa yolumuz yoxdur. Bir yol var – onların hamısının tövsiyələrindən imtina edib müharibə etmək. Bu da bütün bunların hamısının bizə dedikləri, yəni bizimlə danışdıqlarında dedikləri sözdür ki, siz bunu etməməlisiniz. Hamısının dediyi budur. Onların heç biri nəinki bizi dəstəkləməyib, hətta hər biri bizə deyib ki, siz bu yolla getməməlisiniz. Əgər bu yolla getsəniz, heç bir ölkə sizi dəstəkləməyəcəkdir. Amma bizim yolumuz var. Biz bunları nəzərə almayaraq müharibə edə bilərik. Mən bu variantı da istisna etmirəm. Ancaq – mən sizinlə açıq danışım – müharibənin Azərbaycan üçün nə qədər ağır olacağını da dərk etmək lazımdır. Ağır o mənada ki, indi Azərbaycanın iqtisadiyyatı inkişaf edir, yaxşı perspektivləri var və çox mühüm layihələrimiz var. Bunların hamısı pozulmalıdır. Hər şey müharibəyə xidmət etməlidir. Bu var, bu da mümkündür. Bilirsiniz, yəqin gözləmərdiniz ki, mən sizinlə çox söhbət edəcəyəm.

Əflatun Amaşov («RUH» Azərbaycan Jurnalistləri Müdafiə Komitəsinin sədri) : Cənab Prezident, mənim sualım daha çox jurnalistika, jurnalistlərlə hüquq-mühafizə orqanlarının münasibətləri ilə bağlı olacaqdır. Biz jurnalist təşkilatları həmişə bu qurumlarla xoş mü-

nasibətlər yaratmağa çalışırıq. Daxili işlər naziri Ramil Usubovla mənim axırıncı görüşümdən sonra xüsusi monitoring qrupu yaratmışıq. Həmin qrup şəhərdə keçirilən aksiyalar zamanı polis-jurnalist münasibətlərini nəzarətdə saxlayır. Bu da öz bəhrəsini verir. Son aksiyada heç bir qanun pozuntusu olmayıb. Bu da müsbət haldır. Bu sahədə müəyyən problemlər də qalmaqdadır. Bu da jurnalistlərlə bağlı cinayət işlərinin açılması ilə əlaqəlidir. Bu vaxta qədər 20 jurnalistə qarşı cinayət işi açılıb. Onlar ya tutulmuşlar, ya da ki, tutularaq tezliklə azadlığa buraxılmışlar. Cinayət işləri hələ də qalmaqdadır. Həmin cinayət işlərinin qalması jurnalistlərin azad hərəkət etməsinə mane olur. Məsələn, «Yeni Müsavat» qəzetinin baş redaktoru Rauf Arifoğlu haqqında cinayət işi açılıb, hələ qapanmadığına görə o, xarici ölkələrə gedərək tez-tez çətinliklərlə rastlaşır.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz nə var, Rauf Arifoğlu haqqında cinayət işinin bağlanmaması absurda bənzəyir. Yəni bunun cinayət işi var, ya yoxdur, fərq etməz, o öz işini görür. O biri tərəfdən də, bu onun xeyrinədir. Sabah bir hadisə olanda deyəcək ki, heç nədən mənə cinayət işi açıblar, mənə təzyiqlər edirlər. Ona görə əgər bizim prokurorlar, polis, başqaları dərinə düşünsələr, yəqin ki, o cinayət işini tezliklə bağlayarlar ki, o, daha bundan sui-istifadə etməsin. Güman edirəm ki, mənim bu sözümdən sonra onlar bunu başa düşəcəklər.

Əflatun Amaşov: Bu da xarici təşkilatlar tərəfindən Azərbaycan haqqında xoşagəlməz bəyanatların verilməsi ilə nəticələnir.

Heydər Əliyev: Kimin haqqında bəyanatdır?

Əflatun Amaşov: Bu cür hallar ölkədə baş verir, jurnalistlər döyülür – son hadisə zamanı Səbail rayon polis idarəsinin rəisi Nazim Nağıyev TURAN informasiya agentliyinin müxbirini döymüşdür. Türkiyənin yığma futbol komandası Seneqal milli komandasına qalib gələn günü Azadlıq meydanında jurnalisti polis idarəsinin rəisi döyüb. Bu əhvalat hər yere yayılıb. Beynəlxalq təşkilatlar da Azərbaycan haqqında xoşagəlməz xəbərlər verir. Bildirirlər ki, Azərbaycanda insan hüquqları pozulur. Bütün bunların qarşısını almaq üçün mən istərdim ki, jurnalistlərlə bağlı qanun pozuntusu olduqda, günahkarlar müəyyənləşdirilib cəzalandırılsın. Sizin Sərəncamımıza, ötən il dekabrın 27-də imzaladığımız Sərəncama əsasən prokurorluğa belə bir tapşırıq verilmişdi ki, əgər jurnalistlərlə bağlı qanun pozuntuları olsa, günahkarlar müəyyən edilsin və cəzalandırılsın.

Hələlik bu barədə bizdə heç bir məlumat yoxdur. Mən istərdim ki, bu məsələyə münasibətinizi bildirəsiniz.

Heydər Əliyev: Əli Həsənov, bu faktları qeyd edin. Göstəriş verin, nə lazımdırsa etsinlər.

Əflatun Amaşov: Çox sağ olun.

Elçin Şıxlı («Exo» qəzetinin baş redaktoru): Cənab Prezident, söhbət əsnasında müxalifət haqqında xeyli söz deyildi. Mənim sualım belə olacaqdır: Siz 33 il bundan əvvəl Azərbaycana rəhbər seçilmişsiniz. Sovet dövründə, müxalifətin olmadığı bir vaxtda Azərbaycanın rəhbəri olmusunuz. İndi də 9 ildən artıqdır ki, müstəqil Azərbaycanın, amma müxalifətli bir ölkənin Prezidentisiniz. Sizcə, hansı daha yaxşı idi? İndiki Türkmənistandakı kimi, müxalifətsiz ölkəyə rəhbərlik etmək, yoxsa indiki, müxalifətli Azərbaycana? Hər halda, müxalifətin rolu barədə Sizin fikrinizi bilmək istərdim.

Heydər Əliyev: Sağ ol. Ancaq mən sənə bu sualına çox dərinə cavab verərdim ki, müxalifətin olub-olmamasının fərqi yoxdur, müstəqil Azərbaycanın Prezidenti olmaq, təbiidir ki, vaxtilə Sovetlər İttifaqının tərkibindəki Azərbaycan Respublikasının başçısı olmaqdan heç müqayisə edilməyəcək dərəcədə yüksək bir şeydir. Bilirsiniz ki, ondan sonra mən Moskvada da çox böyük vəzifələrdə işləmişəm və həyatımın bu ağır 9 ilində müstəqil Azərbaycanın Prezidenti olmağımı onların hamısından üstün və şərəfli hesab edirəm. Bu, birincisi. İkincisi, müxalifətli ölkə olmaq yaxşıdır, yoxsa müxalifətsiz? O vaxt da müxalifət vardı, amma o vaxt müxalifət belə azad deyildi. Amma elə deyildi ki, mən birinci katib idim, respublikanın başçısı idim, nə istəyirdim, onu edirdim və burada mənə maneçilik edənlər, yaxud da ki, işləri pozmaq istəyənlər yox idi. Var idi. Sadəcə, bunlar mütəşəkkil deyildilər. Partiyalar yox idi. Müxalifət adı yox idi. O vaxt müəyyən qruplar var idi. Amma təbiidir ki, bugünkü müxalifətlə onları yan-yan qoymaq, müqayisə etmək olmaz. Mən hesab edirəm ki, nə qədər müxalifət olsa da, mənim üçün müstəqil Azərbaycana rəhbərlik etmək böyük şərəfdir. Əgər səmimi fikirlərimi bilmək istəyirsinizsə, mən müxalifətdən qorxan, çəkinən adam deyiləm. Mən bu şeyləri, bu dövrü yaşamışam. Bugünkü müxalifət də o adamlardır ki, mən 1990-cı illərdə buraya gələndə çoxunu tanıyırdım. Bir qismi ilə Naxçıvanda, yaxud da Bakıda şəxsi əlaqələrim də vardı. Onlar yeni adamlar deyillər. Düzdür, o vaxtlar mən onlarla və onlar da mənimlə müxalifətdə deyildik. Mən bilirəm ki, onların bəzilərinin mənə böyük rəğ-

bəti də, hörməti də vardı. Artıq hamıya məlumdur ki, rəhmətlik Elçibəyin yaşadığı evin divarında uzun illər iki portret asılıb – biri Atatürkün portretidir, o biri də Heydər Əliyevin. Mən Naxçıvanda olanda Elçibəylə də bizim telefon əlaqələrimiz vardı. Onda hələ o, hakimiyyətdə deyildi. Yəni bunlar mənim üçün yeni adamlar deyillər. İkinci məsələ, Azərbaycanca həmin o dövrdə Xalq Cəbhəsi yaranıb, sonra partiyalara bölünüb və sair, yəni o tərkib ki var, ondan başqa müxalifət yoxdur. Ondən başqa müxalifət kimdir? Həmin adamlardır. Onlar hakimiyyətə gəldilər. Bir ildən sonra hakimiyyətdən getməyə məcbur oldular. İndi də, 9 ildir ki, müxalifətdədirlər. Yəni mən də istəyirəm ki, müxalifətlə iqtidarın arası normal olsun. Elə müxalifət özü onu göstərir ki, müxalifətlə iqtidar dost ola bilməz. Çünki müxalifət iqtidara qarşı müxalifətdədir. İqtidarla hakimiyyət uğrunda mübarizə aparır. Bu, müxalifətin prinsipidir. Ancaq bu mübarizəni nə cür aparmalıdır? Hansı yolla aparmalıdır? Bu, başqa məsələdir. Təəssüf ki, bizim Azərbaycanda indiki müxalifət, onun siyasi mübarizə formaları müxtəlifdir. Özü də o adamlar ki, 1989, 1990, 1991, 1992-ci illərdə meydanlarda idilər. Orada qışqırırdılar, burada qışqırırdılar, o əhval-ruhiyyədən hələ ayrılmayıblar.

Zaman keçib, dünya dəyişibdir. Dünya heç vaxt, heç zaman bir yerdə durmur. Hər il dünyada, hər bir cəmiyyətdə yenilik əmələ gəlir. Məsələn, insanlar bu gün bir paltar geyinir, sabah başqasını. İndi Avropanı götürsək, gələn il başqa moda dəb olur, moda, paltar dəyişir. Nə bilim, mebel modası dəyişir, o biri dəyişir, yeni insan cəmiyyəti inkişaf edir, inkişaf etdikcə, əvvəlkinə nisbətən daha da yeni-yeni şeylər icad olunur. Siyasətdə də belədir. Bu proses gedir və getməlidir. Amma əgər indi bizim müxalifət 1989-cu ildəki formasını saxlayıbsa və ondan bu gün də istifadə edirsə – o vaxt küçəyə, meydana, filana çıxırdı, başlayırdı, nə bilim, şüarlar deməyə – sonra «istefa» deyirdi, həmin üsulu bu gün də istifadə edirsə, axı bu, köhnəlmiş üsuldur. Yəni hesab et ki, bunlar hələ «Mercedes»ə minməyiblər, «QAZ-24»dədirlər. Ümumiyyətlə, «Mercedes»də gəzirlər, mən bunu məcazi mənada deyirəm ki, öz fikrimi izah edirəm. Ona görə mən istərdim ki, müxalifət müasirləşsin. Müasirləşmək üçün də çox böyük imkanlar var. Çünki dünyada indi demokratiya daha geniş inkişaf edir, yeni dünyanın bir çox ölkələrini əhatə edir, əvvəlki kimi deyildir. İnkişaf etmiş ölkələrdə müxalifətin iş metodları, planları hamısı məlumdur. Əgər onlardan daha çox istifadə etsələr, daha da yaxşı olar.

Müxalifət gerek hakimiyyətə düşmən kimi baxmasın. Mən hardasa eşitdim ki, guya hakimiyyət müxalifətə düşmən kimi baxır. Bu, düzgün deyildir. Mən şəxsən müxalifətə düşmən kimi baxmıram. Ancaq mən görəndə ki, hər gün 24 səhifəlik qəzetdə, hər səhifəsində Heydər Əliyev haqqında müxtəlif yazılar gedir, mən bunlara nə qədər fikir verməsəm də, yenə də düşünürəm, axı nəyə lazımdır? Özü də, axı bunlar artıq keçmiş şeylərdir, keçibdir. İndi nə yazırsan, yaz, sənin 5-6 min, 10 min oxucun var, onların da 15 min tanışı var. Bunu oxudular, kim bilir ki, nə var, yazılanlara inanırlar. Biri var ki, Heydər Əliyev haqqında sənənin yazın, biri də var ki, Heydər Əliyev haqqında sənənin yazdığıdır. Gözünün qabağındadır. Onda qərribə bir vəziyyət yaranır, mən iki gün televizorda görünməyəndə, dərhal yazılır ki, Heydər Əliyevin səhhətində dəyişikliklər var, Heydər Əliyev televizorda görünmədi, elə oldu, belə oldu. Ay qardaşlar, axı mən nə üçün gerek hər gün televiziya da görünüm? Mənim min dəne işim var. Məsələn, bilirsiniz ki, ayın 21-də axşam saat 11-12 idi, gəldim aeroporta, orada söhbət etdik. Gəldim evə, gecə saat 2-də yatmışam. Səhər durmuşam, dünən işə gəlməmişəm. Getdim Zuğulbaya, orada dənizin kənarında gəzdim, axşam qayıdıb evə gəldim, yatdım. Yaxşı ki, dünən deməyiblər Heydər Əliyev niyə televizorda görünmədi. Axı mənim çox işlərim var, hansılar ki, televiziya ilə əlaqədar deyildir. Məsələn, bu görüş barədə. Mən gedən günü, son dəqiqələrdə Əli Həsənov gəlib dedi ki, belə bir görüş keçirilməlidir. Dedim, ay qardaş, mənim min dəne işim var, proqramım var. Mən gələn kimi bunu etməliyəm, onu etməliyəm. Yox, deyirlər ki, bunlar jurnalistlərdir, Siz gerek bunlarla mütləq görüşəsiniz. Gördüm ki, bunların dediklərində də həqiqət var. Görüşə gəldim. Saat 2-də gəlmişəm. İndi saat neçədir?

Yerdən səsələr: Beşin yarısıdır.

Heydər Əliyev: Ona görə də istərdim ki, müxalifət tarazlı siyasət – belə bir ifadə var – aparsın.

Yəni tənqid də etsin, tənqidsiz ola bilməz. Səhvlərimizi də tutsun, desin, bunsuz ola bilməz. Məsələn, mən özəl televiziyaaların – ANS-in, SPACE-in, LİDER-in verilişlərinə baxıram, onlardan bir siqnal alıram. Ondən sonra gecə saat 11-12-də öz işçimi – şöbə müdirini, filanı axtarıram, tapıram. Deyirəm ki, mən televiziya da bunu gördüm. Bu məsələ yoxlanmalıdır. Sən sabah bununla məşğul ol. Yəni sabaha saxlamıram ki, səhər işə gələndən sonra çox məşğul olduğuma görə bunu unuda bi-

lөрәм. Mөн gecө televiziya baxanda – televiziya hөmişө baxıram – nə isə görürəmsə, gecə saat 1-də də olsa, baş naziri, yaxud bizim bəzi şöbə müdirlərini yataqdan qaldırırım, fikrimi onlara çatdırıram.

Müxalifət bunları nəzərə alsın. Mən sizin verdiyiniz suala cavabımı yekunlaşdırıram. Müxalifətli dövlət daha yaxşıdır.

Arif Əliyev: Cənab Prezident, suallar hələ çoxdur. Vaxt bərəsində Sizin işarənizi başa düşdük. Odur ki, bayaq söylədiyim kimi, biz bu görüşümüzün, bir ənənənin başlanğıcı olacağına ümid edirik. Birinci dəfə olduğuna görə, Sizi daha yormayacağıq. Təşəkkür edirik ki, bəzi məqamlar bərədə vəzifənizin, məsuliyyətinizin imkan verdiyi qədər sərbəst və açıq söhbət etdiniz. Sözsüz ki, mətbuat nümayəndələri bu görüşdən qayıdan kimi, Sizi yenə də tənqid edəcəkdir, Siz də yəqin ki, müəyyən məqamda mətbuata narazılığınızı bildirecəksiniz. Amma anlaşılıqlıq yaranır və anlaşılıqlı tənqid etmək bir şeydir, anlamadan tənqid etmək tamam başqa mahiyyət daşıyır. Odur ki, bu görüşə görə təşəkkür edirik və icazənlə müsahibəni burada bitmiş hesab edərdik.

Mən söhbətin əvvəlində Sizdən xahiş etdim ki, sonda, mətbuatdan kənar bir neçə problem haqqında Sizə müraciət edək. Onunla da Sizi çox yormayacağıq. Amma bir-iki söz demək istərdim. Siz sonuncu suala cavab verəndə dediniz ki, ən qiymətli şey müxalifətsiz yox, məhz müxalifətli müstəqil Azərbaycanın Prezidenti olmaqdır.

Bizim jurnalistlərin də kiçik bir dövləti var. Bu qəzetdir və ən qiymətli müstəqil qəzetin «prezidenti» olmaqdır. Bu, bizim birinci görüşümüz deyil və Sizi inandırım ki, müstəqil mətbuatın, müstəqil redaktorların, müstəqil qəzetlərin, yeni «dövlətlər»in sayı getdikcə azalır. Bu çox ağır və ağırlı problemdir.

Sizin Fərmanınızda bir neçə bəndlər oldu ki, onlar yerinə yetirildi və müstəqil mətbuata müəyyən şərait yaratdı. Amma orada qəzetlərə kredit verilməsi məsələsi də var idi. Mən həmin Fərmanı çox yaxşı xatırlayıram. Onun məğzi, sadəcə, qəzetlərə pul paylamaq və müəyyən müddətə onların bu böhranının qarşısını almaq deyildi. Orada mətbuatın inkişafını təmin etmək üçün kreditlərin ayrılması nəzərdə tutulurdu. Elə paradoksal vəziyyət yaranıb ki, borcların dondurulmasına baxmayaraq qəzetlərin iqtisadi vəziyyəti get-gedə çətinləşir. Qəzetlər məcburən ayrı-ayrı maliyyə dairələrinin əlinə düşmək və yaxud haradansa kənardan vəsait axtarmaq məcburiyyətindədirlər. 6 ay ərzində bu problem hələ də öz yerində qalıb.

Yəni Fərmanın mənası onda idi ki, müstəqil mətbuatın qalması və inkişafı üçün şərait yaradılsın. Mətbuatdan bina, mənzil şəklində girov tələb edirdilər. Əgər bunlar olsaydı, bəlkə də mətbuatın kreditlərə ehtiyacı olmazdı. Çox anlaşılmaz, böhranlı bir vəziyyət yaranıbdır. Ya o kreditin şərtlərində bərdəfəlik bildirilsin ki, mətbuat ümüdünü üzsün – mən, həqiqətən, ürək ağrısı ilə deyirəm – kim nə bacarırsa, onu etsin, pul tapsın, kimə isə qulluq etsin, ya da qəzetin fəaliyyətini dayandıra-raq gedib başqa bir işlə məşğul olsun. Yaxud da ki, tələb olunan şərtlərə – məsələn, 150 minlik girov qoymasın, mən sənə 100 min verə bilməyəcəyəm kimi şərtlərə əməl etsin. Deməli, Fərmanın verdiyi bu son imkanı reallaşdırmaq mexanizmi yaradılmalıdır. 1998-ci ildə bu Bakı Mətbuat Klubunun yaradılmasına 50 min dollar xərcləndi. Bunun hamısını kütləvi informasiya vasitələrinin özləri verdilər. Bu gün onlar çətin vəziyyətdədirlər. Mən bunu xüsusi qeyd edirəm ki, hər şey mətbuatın müstəqil olmasından başlayır. O kimlərə qulluq edəcəksə, biz bir-birimizə nə qədər giley etsək də, qarşılıqlı güclənəcək və bu, nə xalqa, nə dövlətə, nə də cəmiyyətə lazım olan möhkəm mətbuata çevrilə bilməyəcəkdir. Bu gün bu problem var. Adam gəlib deyər bilmir ki, bu vəziyyət maliyyə ilə bağlıdır, vəsait istəyirik. Bəlkə də bunu söyləmək mənim üçün bir qədər asandır ki, bu gün bu, qəzetlərin, ümumiyyətlə, bütövlükdə bütün mətbuatın ən ağırlı, ən böyük problemidir. Reklam bazarı olsaydı, çıxış yolu mətbuatın özündə olardı. 1998-ci ildən 2001-ci ilədək reklam bazarının gəliri 800-1000 faiz aşağı düşüb. Yəni bu qəzetlərin gəlir mənbəyi yoxdur.

Heydər Əliyev: Niyə aşağı düşübdür?

Arif Əliyev: Mən Sizə deyim. Reklamın iki əsas gəlir mənbəyi var. Xarici təşkilatlar və yerli istehsalçılar. Yerli istehsalçılar pul verməyə hazırdırlar ki, tək onun reklamı, adı qəzetdə getməsin. Əgər yerli istehsalçıların reklamı, ünvanı, telefonu qəzetdə verilsə, onları bilavasitə yoxlayan təşkilatların nümayəndələrinin hər biri qoltuğuna bir papka vuraraq ora üz tutur. Əvvəlcə sanitariya müfəttişi, arxasınca yanğınsöndürən gəlir.

Heydər Əliyev: Deməli, o təşkilatlar bilmirlər ki, belə bir firma var. Qəzetlər onu reklam edəndən sonra bu məlum olur? Hə?

Arif Əliyev: Bunun pulu varsa, reklam verir. Reklam verir, deməli, burada pul var. Ona görə də mətbuat yerli istehsalçılardan əlini üzüb. İri təşkilatlara gəldikdə isə, son vaxtlar müşavirələrdə bu məsələ-

yə toxunuldu ki, onların Azərbaycanı tərk etməsi, yeni onların müəyyən hakimiyyət oqranları ilə problemlərinin yaranması reklama çox zərbə vurdu. Bunu qəzetlərin nümayəndələri daha ətraflı izah edə bilirlər. Bizim müşahidələrimiz göstərir ki, reklam bazarından əldə olunan gəlirlər 8-10 dəfə azalıbdır. Belə bir şəraitdə mətbuat, aydın məsələdir ki, hardansa vəsait tapmalıdır. Gözümüzün qabağında qəzetlər əldən gedir. Ayrı-ayrı dairələrin əlinə düşür. Kiminin seçki ilə bağlı maraqları var, kiminin iqtisadi maraqları var, kiminin isə başqasını vurmaq marağı var. Onlar qəzətdən kimisə nüfuzdan salmaq məqsədi ilə istifadə edirlər.

Bu gün Siz söhbətinizin əvvəlində dediniz ki, burada əyləşənlər adı adamlar deyil, onların qəzetlərinin tarixi, heç olmasa, Azərbaycanın müstəqillik tarixi ilə bərabərdir. Müstəqilliyimiz çətinliklə başa gəldiyi kimi, onlar da qəzetlərini çətinliklə yaradıblar, bugünkü vəziyyətə gətirib çatdırıblar. Elə adam var ki, qayınanasının evini girov qoyubdur. Onun bu gün imkanı yoxdur ki, nəyi isə girov qoysun, kredit alsın, qəzetini saxlasın. Hər qəzetin ictimai yükünü bu gün qeyd etdiniz. Hansı qəzetin cəmiyyət üçün lazım olduğu, dövlət üçün daha çox iş gördüyü, hansı qəzetin başqa məsələlərlə məşğul olduğu görünür. Bu problemin həlli üzərində bizli, sizli çalışaq. Təbiidir ki, sizin problemin həlli yollarını tapmaq imkanlarınız bizdən qat-qat çoxdur. Bəlkə bunun həlli yolunu fikirləşib tapmaq?

Heydər Əliyev: Əli Həsənov, sən bax o kredit məsələsini bir də müəyyən elə, reklam bərəsində gör nə etmək olar və başqa hansı imkanlar var? Kömək etmək lazımdır.

«Azadlıq» qəzetinin yaşı Azərbaycanın müstəqillik yaşından çoxdur. İlk yaranan qəzətdir. Elədimi?

Arif Əliyev: Ondən əvvəl də qəzet vardı. «Yeni Müsavat» əvvəl yaranıbdır.

Heydər Əliyev: «Yeni Müsavat» ondan əvvəl yaranıb?

Rauf Arifoğlu: Təxminən eyni vaxtda yaranıbdır. Amma o vaxt biz qeyri-rəsmi olaraq qəzet buraxırdıq.

Heydər Əliyev: Düzü, mən o vaxt «Müsavat»ı tanıyırdım. Amma «Azadlıq» qəzeti o vaxt çox populyar idi. Onda mən Moskvada yaşayırdım, hələ Azərbaycana gəlməmişdim. O vaxtlar «Azadlıq» qəzeti haqqında eşitmişdim və bəzən o qəzeti mənə göndərirdilər.

Arif Əliyev: «Azadlıq» qəzeti sabah dayanmaq vəziyyətindədir.

Heydər Əliyev: O qəzetin redaktoru Gündüz Tahirli deyil?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, «Azadlıq» qəzetinin redaktoru Rövşən Hacıyevdir.

Heydər Əliyev: Rövşən Hacıyev? «Azadlıq» qəzetinin nəşrini dayanmağa qoymaq olmaz.

Əli Həsənov: «Azadlıq» qəzeti dayanmayıbdır. Qəzetin redaktoru dəyişdi. Bir az da mövqeyini dəyişibdir. Daha da siyasi partiya qəzeti olubdur. Əvvəlki mövqeyinə daha çox yaxınlaşıbdır. Hər halda, bu, «Azadlıq»dır.

Heydər Əliyev: Bu onun öz işidir. Əlbəttə ki, o vaxt partiya yox idi. «Azadlıq» qəzeti o vaxt, sovet dövründə müəyyən qədər Azərbaycanın ümumi əhval-ruhiyyəsini əks etdirən bir qəzet idi. O qəzeti Nəcəf Nəcəfov başlamışdı. Mən Nəcəf Nəcəfovı oradan tanıyırdım. Moskvada mən eşidəndə ki, Nəcəf Nəcəfov, yadıma düşdü ki, burada o «Molodyoj Azerbaydjana» qəzetində işləmişdir.

Yaxşı, sən dediyin məsələləri mən Əli Həsənova tapşırıram, qoy məşğul olsun və mənə desin. Mən də baxacağam, nə mümkündürsə edəcəyəm. Amma mənim fikrim belədir ki, birincisi, müstəqil qəzetləri dəstəkləmək lazımdır. Çünki müstəqil qəzet həm siyasidir, həm də müstəqildir.

İkincisi, müxalifət qəzetlərini dəstəkləmək lazımdır. Üçüncüsü də, iqtidar qəzetlərini dəstəkləmək lazımdır.

Yaxşı, sağ olun. Güman edirəm, yenə də görüşəcəyik. Bu formanı da bir gün dəniz kənarına gəzintiyə çıxanda geyinəcəyəm.

Sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev jurnalistlərlə xatirə şəkli çəkirdi.

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINA SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ

10 avqust 2002-ci il

– Mənim səfərimin proqramı məlumdur. Avqustun 14-də sərhəddə, Səderəkdə Ermənistan prezidenti Koçaryan ilə mənim aramda görüş olacaqdır. Ancaq ona qədər Naxçıvanda bir neçə tədbirlər həyata keçirmək planlaşdırmışam. Birincisi, Naxçıvanın yeni hava limanının tikilməsidir. Sabah oraya mütəxəssislər, lazımı adamlar gələcəklər. Orada bu məsələni müzakirə edəcəyəm, layihəyə baxacağam və yəqin qərar qəbul edəcəyəm ki, yeni müasir, dünya standartlarına cavab verən, dünyanın hər bir ölkəsi ilə əlaqə saxlamaq imkanı olan hava limanı tikilsin.

İkincisi, sizə məlumdur ki, mən Sərəncam vermişəm, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan şöbəsini yaratmışam. Bu çox mühüm məsələdir. Orada bir neçə institut yaranacaq və onlar Naxçıvanın qədim tarixini, etnoqrafiyasını, təbii sərvətlərini, tarixi abidələrini öyrənməlidirlər. Çünki Naxçıvan Azərbaycanın çox qədim bir hissəsidir. Amma təəssüflər olsun ki, indiyə qədər orada həm tarixi nöqtəyənəzərdən, həm də Naxçıvanın sərvətlərinin müəyyən edilməsi nöqtəyənəzərindən lazımı iş görülməyibdir. Ona görə Milli Elmlər Akademiyasının bir qrup nümayəndəsi oraya gedir. Bu məsələləri onlarla müzakirə edəcəyəm.

Üçüncü məsələ də odur ki, hələ 1981-ci ildə, mən burada işləyərkən biz Naxçıvanda Vayxır çayı üzərində böyük bir bənd tikib su anbarı yaratmaq barədə layihə hazırlamışdıq və həmin il bəndin inşasına başlanmışdı. Mən 1982-ci ilin sonunda Moskvaya getdim. O vaxta qədər, ondan sonrakı bir-iki ildə də xeyli iş görülmüşdü. Ancaq təəssüflər olsun ki, o, yarımçıq qalıbdır. Bu da çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki Naxçıvanda su qıtlığı var. Dağlardan çaylar çox gəlir, amma aran hissədə torpaqlarımızın suvarılması lazımı qədər təmin olunmur. Bir də, ümumiyyətlə, 1981-ci ildə başlanmış işi o vəziyyətdə sax-

lamaq olmaz. Mən keçən dəfə orada olanda bu məsələni müzakirə etmişdim. İndi orada böyük tədbirlər görmək lazımdır. Orada həm yerində, bənddə olacağam, həm də mütəxəssislərlə müzakirə edəcəyəm. Güman edirəm ki, onun daha sürətlə tikintisinə başlanması haqqında qərar qəbul edəcəyəm. Əsas bu məsələlərlə məşğul olacağam. Olanlar, başqa məsələlər də ortaya çıxacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan prezidenti ilə görüşünüzün təşəbbüsçüsü kimdir – Siz, yoxsa Robert Koçaryan? Görüşdə ATƏT-in Minsk qrupunun təklif etdiyi hansısa ideyalar müzakirə olunacaq, yoxsa prezidentlər özləri bütün variantları müzakirə edəcəklər?

C a v a b : Bilirsiniz, təşəbbüsçüsü deyəndə, burada həm o tərəf təşəbbüsçüdür, həm də bu tərəf. Bizə bir neçə dəfə təklif olunmuşdu ki, görüşmək lazımdır. Biz son dəfə 9 ay bundan öncə görüşmüşük. Koçaryan da bəyan etmişdi ki, yaxın vaxtlarda görüşmək lazımdır. Mən də demişdim. Hətta mən demişdim ki, iyun ayında görüşmək lazımdır. Ancaq imkanım olmadı. Sonra Minsk qrupundan mənə dedilər ki, Koçaryan bir neçə dəfə təşəbbüs göstərmişdir, indi yəqin ki, Siz təşəbbüs göstərməlisiniz. Çünki həqiqətən də bu belədir. Mən də təşəbbüs göstərdim və avqustun 14-nə görüş təyin olundu. Burada elə bir qeyri-adi şey yoxdur. Amma nə müzakirə edəcəyimizə gəldikdə isə, görüşəndə çox şey müzakirə olunacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Ağdam bölgəsində atəşkəsin pozulmasını danışıq prosesinə təzyiqlik kimi qiymətləndirmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, bu şeyləri şişirtmək lazım deyildir. Amma bunu şişirdirsiniz. Mən bilmirəm, sən hardansan?

J u r n a l i s t : «Samanyolu» televiziyasından.

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən də bir az düz yola gəl. Bizim müxalifət adamlarının təsiri altına düşmə.

J u r n a l i s t : Atəşkəsin ermənilər tərəfindən pozulmasını deyirəm.

H e y d ə r Ə l i y e v : Qulaq as, axı sən niyə deyirsən ki, atəşkəs pozulubdur? Axı kim dedi ki, atəşkəs pozulubdur.

J u r n a l i s t : Müdafiə Nazirliyinin məlumatında belə deyilir.

H e y d ə r Ə l i y e v : Müdafiə naziri deməyib ki, atəşkəs pozulubdur. Bilirsiniz, müxalifətdən bir nəfər bu damğanı vurur, ondan sonra hamınız götürüb bunu təkrar edirsiniz. Siz anlayın, başa düşün, hamınıza deyirəm, bütün Azərbaycan xalqına deyirəm: dünya praktika-

sında indiyə qədər olmayan şeydir ki, bir neçə il müharibə aparmış iki dövlət müharibə nəticəsində böyük itkilər verildiyi, Azərbaycan torpaqlarının bir qisminin işğal olunduğu halda 1994-cü ildə atəşkəs barədə qərara gəlmişdir.

Bəli, onda cəhd var idi ki, buraya Rusiyanın sülhyaratma qüvvələri gəlsinlər, bizim aramızda dursunlar. Mən bunu qəbul etmədim. Ermənistanla o vaxt danışdıq ki, biz özümüz bunu təmin edəcəyik. Özümüz də təmin edirik. Bu, dünyada analoqu olmayan bir şeydir. Bu, təkəcə bizim xidmətimiz deyil, Ermənistan tərəfinin də xidmətidir. Demək, bu onu göstərir ki, Ermənistan tərəfi də istəyir ki, atəşkəs olsun, biz də istəyirik. Bunu heç kəs pozmur. Amma sərhəddə, siz təsəvvür edin – sən get o sərhədə, səngərlərin içində 3-4 gün ol, onda görərsən orada nə cürdür – erməni əsgərləri ilə Azərbaycan əsgərləri bir-birindən 100 metr məsafədə üz-üzə durublar. Biri səngərdən başını çıxardanda snayper vurur. Oradan da çıxaranda bizimkilər vurur. Bu, keçən illər çox olmuşdu. İldə təxminən 250-300 nəfəri bu tərəfdən də, o tərəfdən də vurdular. Haradan çox, haradan az, onu deyə bilmərəm.

Biz danışdıq, mən göstəriş verdim, Koçaryan da. Bizim müdafiə nazirləri sərhəddə görüşdülər, danışdılar ki, bunların qarşısı alınsın. Bunun qarşısını almaq bizim ümumi siyasətimizdir. Amma cavan bir əsgər orada durub, o birisi başını çıxaranda həvəslidir ki, atım, görüm vura biləcəyəm, yoxsa yox. Vurdu. Ağdam istiqamətində belə bir şey olubdur. Bizim bir zabiti, deyəsən, baş leytenantı vurublar. Sonra iki əsgər onun meyidini götürmək istəyəndə onlara da güllə atıblar, qılçalarından yaralanıblar. Bu, atəşkəsin pozulmasıdır? Amma o dəqiqə bizim bu özəl televiziya yayır, qatı müxalifət qəzetləri böyük başlıqla yazır ki, atəşkəs pozuldu. Bunlar hamısı yalan şeylərdir. Ona görə də siz ağılınızı başınıza yığın. Ümumiyyətlə, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinə aid belə səhvlər buraxmayın. İndi bizim daxili-mizdə nə edirsiniz, edin. Nə bilim, Prezidenti təhqir edirsiniz, söylürsünüz, nalayiq sözlər deyirsiniz. Bununla öz mənəviyatsızlıqlarını göstərirlər. Mən bunu sizə demirəm, həmin bu işləri edənlərə deyirəm. Edin, demokratiyadır. Amma başa düşün ki, biz burada, nə təhər deyərlər, ülgücün üstündə durmuşuq. Atəşkəsin pozulması nə bizə, nə də Ermənistana lazım deyildir. Amma əlbəttə, cürbəcür fitnəkarlıq ola bilər – üç gün pozuldu, iki gün pozuldu. Onu aradan qaldırmaq üçün 10 gün lazımdır.

S u a l : Cənab Prezident, son vaxtlar İranın Minsk qrupu səviyyəsində məsləhətləşmələrə cəlb olunması Mehri variantı ilə bağlıdır?

C a v a b : Yox, onunla bağlı deyildir. Onun əsas təşəbbüskarı Ermənistanıdır. Ermənistan bir neçə dəfə deyib ki, İran da bizim bölgədədir, qoy bunu onlar da bilsinlər. Minsk qrupu da Parisdə İranın nümayəndəsi ilə görüşübür, onu məlumatlandırır.

S u a l : Cənab Prezident, Sizcə, Ermənistandakı siyasi böhran onun mövqeyinə təsir edə bilirmi?

C a v a b : Mən Ermənistandakı siyasi böhranı bilmirəm və buna qarışmaq da istemirəm.

S u a l : Cənab Prezident, Gürcüstanda vəziyyət gərginləşibdir. Bakı-Ceyhanın reallaşması ərəfəsində bu, Sizin narahatlığınıza səbəb olurmu?

C a v a b : Yox, narahat deyiləm. Onlardan heç bir şey ola bilməz. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN SONRA JURNALİSTLƏR QARŞISINDA QISA BƏYANATI

*Naxçıvan MR, Sədarək
14 avqust 2002-ci il*

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli jurnalistlər, Ermənistan Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının mətbuat nümayəndələri!

Bu gün iki prezidentin – Ermənistan prezidenti Robert Koçaryanın və Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin görüşü oldu. Bilirsiniz ki, 1999-cu ildən başlayaraq, biz vaxtaşırı görüşürük. O vaxt biz bu görüşlər barədə razılığa gəldik, o mənada ki, ATƏT-in Minsk qrupu və onun həmsədrləri ilə yanaşı, biz, iki prezident Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması məsələsinin uğurla həll olunmasına şəxsi görüşlərimiz vasitəsilə kömək edə bilərik.

Bu gün biz görüşdük və ötən görüşləri xatırladıq. Bilirsiniz ki, bu kiçik otaqda 4 saat söhbət etdik və belə isti havada siz də bizi gözlədiniz. Lakin bütün bunlar münaqişənin nizama salınmasının qarşılıqlı surətdə məqbul yollarını axtarıb tapmaq üçün lazımdır. Hesab edirəm ki, bu görüş faydalı, gərəkli oldu.

Bəzən Azərbaycanda da, Ermənistanda da, dünyanın digər regionlarında da belə deyirlər ki, iki prezident görüşür, nəticə isə yoxdur, onda belə görüşləri davam etdirməyə ehtiyac varmı? Yeri gəlmişkən, bu gün biz həmin məsələni də müzakirə etdik, yəni fikir mübadiləsi apardıq. İkimiz də belə qənaətə gəldik ki, bəli, bu görüşləri davam etdirməyə ehtiyac var. Ermənistan prezidenti və mən münaqişəni necə nizama salmaq məsələsini bir çox mövqelərdən nəzərdən keçirdik. Biz ötən görüşlərimizin nəticələrini təhlil etdik və hər ikimiz belə bir fikrə gəldik ki, danışıqlar, o cümlədən də prezidentlərin bilavasitə görüşləri üçün potensial hələ tükənməyibdir. Biz – mən Azərbaycan tərəfindən deyirəm, əslinə qalsa, burada aramızda fikir ayrılığı olmadı – atəşkəs rejimini qoruyub saxlamalı və möhkəmlətməli, danışıqları davam etdirmə-

li, ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin fəaliyyətini stimullaşdırmalı, məsələnin həllinə kömək etmək üçün digər imkanlardan istifadə etməli və iki prezidentin – Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin şəxsi görüşlərini davam etdirməliyik.

Hesab edirəm ki, bizim 4 saatlıq söhbətimiz çox faydalı, çox maraqlı oldu və zənnimcə, bizi bir daha inandırır ki, münaqişənin dincliklə nizama salınması üçün – şübhə yoxdur ki, buna nail olmaq lazımdır – Minsk qrupu həmsədrlərinin fəaliyyəti ilə yanaşı, biz prezidentlərin görüşlərinin bu formatını davam etdirə bilərik. Bəyan edirəm ki, münaqişənin dincliklə nizama salınması Azərbaycan üçün vacibdir, buna heç bir şübhə yoxdur, bu, Azərbaycana lazımdır. Mənə elə gəlir ki, Robert Sedrakoviç özü bu barədə danışıraqdır, mən onun əvəzinə danışmaq istəmirəm. Ancaq deyə bilərəm ki, biz bu baxımdan da yekdilliklə olduq. Mən məmnunam ki, bu gün biz görüşdük, danışdıq, bu qədər vaxt sərf etdik. Zənnimcə, biz bu görüşləri davam etdirməliyik. Ola bilsin MDB ölkələri dövlət başçılarının Kişinyovda keçiriləcək toplantısında biz bir daha görüşə bilək. Mənim demək istədiyim bunlardır. İndi isə mikrofonu Robert Koçaryana verirəm. Robert Sedrakoviç, buyurun.

ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ ROBERT KOÇARYANIN BƏYANATI

– Heydər Əliyeviç, sağ olun.

Hörmətli jurnalistlər, əvvəla, çöl şəraitində danışıqlar aparılması üçün kifayət qədər yaxşı imkan yaradıldığına görə Azərbaycan tərəfinə təşəkkür etmək istərdim. Həmçinin qeyd etmək istərdim ki, biz bir qədər mürəkkəb vəziyyətdəyik. 4 saatlıq danışıqlardan sonra əhval-ruhiyyəimiz sanki yaxşıdır, deməli, ümumən biz görüşün gedişindən razıyıq. Bununla belə, konkret olaraq heç nə deyə bilmirik, ona görə də bu baxımdan sizi müəyyən dərəcədə məyus edirik. Ona görə deyə bilmirik ki, proses, ümumiyyətlə, mürəkkəbdir, proses yaxın keçmişdə zəifləmişdi və deməliyəm ki, çoxdandır biz, bax, belə görüşməmişdik. Hər halda ümid var ki, bu görüş bir qədər gecikmiş olsa da, prosesə təkan verəcək və biz irəliləyə biləcəyik.

Təəssüflənirəm ki, konkretlik barədə təkrara varacağam. Biz, sadəcə olaraq, danışa bilmərik, indiki halda danışıqlar prosesinin texnologiyası, ümumiyyətlə, texnologiyalar belədir. Heydər Əliyeviç, təkrar edirəm ki, sülh Ermənistana da lazımdır. Biz problemin dincliklə nizama

salınması niyyətimizdə, həqiqətən, səmimiyyətdir. Mən bugünkü görüşümüzdən kiçik bir epizod danışacağam. Tam açıq şəkildə dedik ki, problemi biz həll etməsək, kim həll edəcəkdir. Heydər Əliyevin tərcümeyi-halını nəzərə alaraq, mənim məhz Dağlıq Qarabağla bağlı, bu problemin 10 illiyi, hətta 12 illiyi ilə bağlı tərcümeyi-halını nəzərə alaraq hiss edirik ki, bu baxımdan bizim üzərimizə böyük məsuliyyət düşür. Üstəlik, vasitəçilər də daim deyirlər ki, bax, əgər prezidentlər razılığa gəlsələr, onda beynəlxalq birlik, əldə olunmuş razılaşmaların həyata keçirilməsi üçün lazımı ehtiyatların – həm siyasi, həm də maddi ehtiyatların tam paketini təqdim etməyə hazırdır. Mən bugünkü görüşümü zü müsbət qiymətləndirirəm, bundan sonra da işləyəcəyik. Sağ olun.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

15 avqust 2002-ci il

– Səfər zamanı Siz orada mənim yanımda olmusunuz. Operativ olaraq materiallar vermişiniz. Mənə deyirdilər ki, çox şeylər qəzetlərdə dərc olunubdur, televiziya verilibdir. Onda nə qalıb ki, hər şey məlumdur. Onu deyə bilərəm ki, Naxçıvana bu səfər, mənim qarşıda qoyduğum məqsəd və tərtib etdiyim proqram, hamısı artıqlaması ilə yerinə yetirilibdir.

Bilirsiniz ki, Naxçıvana səfərimin iki məqsədi vardı. Birincisi, Ermənistan prezidenti Koçaryanla ayın 14-də görüşmək, ikincisi də – mən bunu gedəndə də bəyan etmişdim, bu məlumdur – Naxçıvan üçün vacib olan bir neçə sosial-iqtisadi proqramların həyata keçirilməsi haqqında orada qərarlar qəbul etmək və onları elan etmək, bu qərarların həyata keçirilməsi vaxtını müəyyən etmək idi.

Bunlar: birincisi, Naxçıvanda beynəlxalq hava limanının tikilməsi, ikincisi, Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin yaradılması, üçüncüsü də Vayxır su anbarının tikintisinin davam etdirilməsi, yəni həmin tikintiye yenidən başlanması, tikinti işlərinin davam etdirilməsi və istismara verilməsi məsələləri idi. Bunların hamısını mən etmişəm, siz bunu bilirsiniz. Bunların hər biri barəsində, keçirdiyim tədbirlər haqqında məlumatlar var. Mənə dedilər ki, dövlət televiziyası bunları veribdir. Mənimlə olmayanlar bunu görüblər, qəzetlərdə oxuyublar. Təkrar etməyə ehtiyac yoxdur. Ancaq mən bir də qeyd etmək istəyirəm, bu tədbirləri, hansıları ki, mən özüm öz təşəbbüsləmlə irəli sürmüşəm və onların həyata keçirilməsi üçün Naxçıvana getmişəm və bu işləri görmüşəm – onlar Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün, Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi üçün, Azərbaycanın ərazisinin bütün sahələrini, hər hissəsini əhatə edib, onların inkişafını təmin etmək üçün, Azərbaycanın gələcəyi üçün çox əhəmiyyətli tədbirlərdir. Bunlar sadə tədbirlər deyil, təsadüfi bir şey deyildir. Mən bunu edirəm ki, orada bir qədər çox məhsul alsınlar, yaxud insanlar təyyarədən yaxşı istifadə etsinlər. Mən bunun daxili siyasi mənasını bilərəm, bunların hamısını edirəm. Mən məmnunam ki, orada da bunları yaxşı müzakirə etdik. Hesab edirəm ki, yaxşı işlər başlanacaqdır.

Koçaryanla görüşümüz haqqında məlumat verilibdir. Mənə dedilər ki, televiziya, qəzetlərdə verilibdir. Ona heç bir şey əlavə edə bilmərəm. Orada biz ikimiz də görüşdən sonra bəyanat verdik və onunla danışdıq ki, o da, mən də bundan artıq heç nə deməyəcəyik.

Bir də ki, yolüstü mən Şahbuz rayonunun mərkəzində, dağ kəndləri var – Kolanı, Biçənək – orada yaşayan insanlarla görüşdüm, söhbət etdim, keçmişdə gördüyümüz bəzi işləri xatırladıq, bu gün haqqında danışdıq. Dünən də Sədərəkdən qayıdarkən kəndlərin – yol əsasən Şərur rayonunun ərazisindən keçir, orada bir çox böyük kəndlər var – bəzilərinə insanlar yola çıxmışdılar. Mən də çox məmnunam ki, orada onları gördüm. Onlarla da görüşdük, söhbət etdik.

Naxçıvana gəldiyim günün axşamı hava həddindən artıq isti idi, hazırlaşmış səhərə, istirahət yerlərinə çıxana kimi hava qaralıqlaşdı. Amma havanın qaralıq vaxtında da bu görüş yaxşı idi. Orada çox yaxşı istirahət edirlər. Mənim müqayisə etmək imkanım var. Çünki mən Naxçıvandan 1993-cü ildə çıxmışam. O vaxt bunların heç birisi yox idi. İnsanlar axşamlar çıxıb haradasa gözə bilərdilərmə, hansısa parka gedə bilərdilərmə? Heç bir şey yox idi. İnsanlar, sadəcə, çalışırdılar ki, özləri üçün yaşamaq imkanı yaratsınlar. Haradasa işləsənlər, gedib evlərində otursunlar. Amma indi Naxçıvanda yaşayış çox yaxşılaşmışdır. Bir neçə tikililər də var. Orada yeni bir otel də tikilibdir. Mənə dedilər ki, Prezidentin Katibliyinin reisi Dilarə Seyidzadə də səfər günləri orada qalır. Yaxşı otel idimi?

Dilarə Seyidzadə: Bəli, cənab Prezident, çox gözəl oteldir. Jurnalistlər də deyəsən başqa oteldə yer almışdılar.

Jurnalistlər: Biz ticarət evindəki oteldə qalırıq.

Heydər Əliyev: Naxçıvan inkişaf edir. Bu da çox gözəldir. Mən çox şad oldum. Adamların əhval-ruhiyyələri yaxşıdır. Bilmirəm, mənimlə olan mətbuat nümayəndələrimiz əgər obyektiv olsalar, hər halda, hardasa bunu deməlidirlər. Deməsələr də düşünməlidirlər ki, o insanların əhval-ruhiyyəsinin qarşısında heç bir şey dura bilməz. Onların hamısı çox yüksək əhval-ruhiyyədedirlər. Mənim üçün çox əhəmiyyətli oldu ki, insanlarla bilavasitə təmasda oldum, görüşdüm, onların əhvalını duyduq. Bununla da səfəri qurtardıq, gəldik. Mən çox məmnunam. Mətbuat nümayəndələrinə də orada böyük müsahibə verdim. Qənirə bir neçə dəfə gəldi. Çətin adın var, demək mümkün deyildir. Qənirə xanım çoxdan fürsət axtarırdı ki, məndən müsahibə alsın. Orada imkan oldu, mən də fikirləşdim, bir halda ki, vaxt var, danışaq. Danışdıq. O müsahibəni də yayıblar, siz bunu bilirsiniz. Onu da danışmağa ehtiyac yoxdur.

Mətbuat nümayəndələri də 5 gün mənimlə birlikdə əziyyət çəkdi-lər. Mənə belə gəlir ki, oranı gedib görmək çəkilən əziyyətə dəyər. Sən orada var idin? Sən də var idin? Sən hansı qəzetdənsən?

Jurnalist: «Azadlıq» qəzetindənəm.

Heydər Əliyev: «Azadlıq» qəzetindən... Sən necə, vardin?

Jurnalist: Xeyr, mən yox idim.

Heydər Əliyev: Mənə bir sözünüz varmı?

Sual: Cənab Prezident, Koçaryanla son görüşünüz əvvəlkilərdən mahiyyəti etibarilə əsasən nə ilə fərqlənir?

Cavab: Bu söhbətləri kənara qoyun. Mən sizə dedim ki, Koçaryanla görüşüm haqqında dediyimiz sözlərdən başqa heç nə deməyəcəyəm. Bu barədə sual verməyin.

Sual: Cənab Prezident, Siz Koçaryanla görüşərkən Ermənistanın müdafiə naziri bizim kütləvi informasiya vasitələrinə müsahibə verib və bildirib ki, Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın tərkibində təsəvvür etmir və ümumiyyətlə, heç Mehri problemi də ortalığa gələ bilməz. Bəs Siz bunu necə qiymətləndirirsiniz?

Cavab: Bilirsinizmi, o mənimlə danışmayıbdır. Mən Prezidentlə danışmışam. Prezident də mənimlə danışmışdır. Orada hər adam öz sözünü deyə bilər.

Sual: Cənab Prezident, Azərbaycanda taxıl məhsulu artıb. Yığım zamanı Bərdədə, Cəlilabadda kənd təsərrüfatı texnikasının çatışmaması ilə əlaqədar müəyyən problemlər yaranmışdır.

Cavab: Mən bunu bilmirdim. Belə bir hal varsa, mən səhər səhər verərəm. Çünki bu il taxılıma keçən ilkindən də çox olmalıdır. Mənə dedilər ki, bu il topladığımız taxılla ölkəmizin tələbatını təmin edəcəyik. Əlbəttə, məhsul var, indi əsas odur ki, onu yığıb, toplayıb anbara gətirmək lazımdır. Məndə bu siqnal yoxdur. Bir halda ki, siz deyirsiniz, səhər mən məşğul olaram.

Sual: Cənab Prezident, səhər səhədçi günüdür. Bununla əlaqədar Zaqatala hadisələrində həlak olan səhədçilərlə bağlı fərman verəcəksinizmi?

Cavab: İş onda deyil ki, hansı gün, nə vaxt sərəncam verəcəyik. Zaqatalada fərqlənmiş, həlak olmuş səhədçilərin xidmətini mən qeyd edəyəm. Sağ olun.

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASININ ALİ MƏCLİSİNİN BÖYÜK İCLAS SALONUNDA RESPUBLİKANIN VƏ XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİ ÜÇÜN MƏTBUAT KONFRANSI

Naxçıvan

13 avqust 2002-ci il

Qənirə Paşayeva («ANS» telekanalı): Cənab Prezident, biz belə qərara gəlmişik ki, suallarımız üç hissədən ibarət olacaqdır. Birinci hissə ictimaiyyəti də maraqlandırır, yəni Qarabağla əlaqədardır. İkinci hissə xarici siyasət və referendum, üçüncü hissə isə daxili siyasət barədə olacaqdır.

Heydər Əliyev: Yaxşı, siz məni burada nə qədər saxlayacaqsınız?

Qənirə Paşayeva: Bizə vaxt ayırdığınız üçün Sizə təşəkkür edirik. Sizin nə qədər vaxtınız varsa, o qədər.

Cənab Prezident, Siz sabah Ermənistan Prezidenti Robert Koçaryan ilə görüşəcəksiniz. Prezident Heydər Əliyev bu danışıqlardan konkret nəticələr, irəliyə doğru addımlar gözləyirmi? Yoxsa, bu, iki prezident arasındakı müzakirədir?

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, bu barədə konkret bir şey deyə bilmərəm. Çünki bilməlisiniz ki, iki prezidentin görüşləri 1999-cu ildən başlayıbdır və bunlar xüsusi görüşlərdir. Bu, qeyri-adi bir haldır. Mənim keçmiş prezident Levon Ter-Petrosyan ilə də görüşlərim olubdur. Ancaq onda, adətən, biz beynəlxalq tədbirlərdə olduğumuz zaman, yaxud Moskvada Müstəqil Dövlətlər Birliyinin toplantılarında olanda vaxt tapıb görüşürdük. Koçaryan prezident seçildəndən sonra onunla da belə görüşlərimiz olmuşdur. Ancaq 1999-cu ildə biz Vaşinqtonda olanda Amerika Birləşmiş Ştatlarının xarici işlər naziri xanım Olbrayt mənimlə görüşdü, onunla da görüşdü. Cəhd göstərdi ki, bizim görüşümüzü təşkil etsin və belə də oldu. Üçümüz də oradakı bir otaqda görüşdük. Ancaq beş dəqiqədən sonra xanım Olbrayt çıxıb getdi. Dedi ki, mən sizi tək qoyuram, gedirəm. O vaxtdan bizim bilavasitə görüşlərimiz başlayıbdır.

Bəzən bu görüşlərin müəyyən ümidverici nəticələri də olubdur, bəzən əksinə. Deyim ki, bu görüşlərin əhəmiyyəti yoxdur, bunu deyə bilmərəm. Ancaq deyim ki, bu görüşlərdə biz konkret nəşə əldə edə bilirik, hələlik bu da yoxdur.

Düzdür, 1999-cu ildə bizim görüşlərimizin müəyyən perspektivləri göründü. Ancaq Ermənistanda parlamentdə terror hadisəsi olandan bir neçə ay sonra vəziyyət dəyişdi və əvvəlki görüşlərimizdəki bəzi-bəzi ümidlər azaldı. Ona görə də mən indi deyə bilmərəm ki, bu görüşdə nəşə əldə edəcəyik, yaxud nə qədər irəliyə gedəcəyik. Bunların heç birini deyə bilmərəm. Sadəcə, görüşüb vəziyyəti təhlil edəcəyik. Bunu da konkret deyə bilmərəm. Çünki bu, təkcə məndən asılı deyildir. Gədcəyəm, görəcəyəm, o nə fikirdədir, mən nə fikirdəyəm. Yaxud, bir balaca söhbət edəndən sonra, ola bilər, ikimiz də istəyəm ki, danışıqlar daha çox hansı istiqamətdə getsin. Ona görə əvvəldən bir şey deyə bilmərəm.

Onu bildirmək istəyirəm ki, bunlar faydalıdır. Faydasız deyildir. Bəzən müxtəlif mənbələrdən deyirlər ki, bunun əhəmiyyəti nədir? Faydalıdır. Bir halda ki, biz atəşkəs rejimində yaşayırıq, bu rejimi qoruyub saxlamaq üçün iki ölkənin prezidentlərinin bilavasitə görüşlərinin əhəmiyyəti var. Amma eyni zamanda, biz daha da açıq danışıq.

Minsk qrupunun həmsədrləri çox iş görürlər. Onlar həm bizimlə söhbət edirlər, həm onlarla söhbət edirlər. Ancaq biz özümüz təkbətək daha da açıq danışıq. Bir-birimizdən çəkinmədən sözlərimizi açıq şəkildə deyirik. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi məsələsi çox ağır bir vəziyyətdədir. Həmişə ağır vəziyyətdədir, yüngül vəziyyəti heç vaxt olmayıbdır. Ona görə, əgər indi bundan da istifadə etməsək, nə edərək? Hər halda Minsk qrupunun fəaliyyəti ilə, həmsədrlərin fəaliyyəti ilə yanaşı, prezidentlərin bilavasitə görüşlərinin də əhəmiyyəti var.

Aynur Nəsirova (LİDER telekanalı): Cənab Prezident, Minsk qrupunun həmsədrləri danışıqlara prezidentlərdən də əvvəl qoşulublar. Amma heç bir nəticə olmayıbdır. Siz də bir neçə dəfə bunu onlara irad tutmusunuz. Azərbaycan tərəfi bu nəticəsizliyə görə hər hansı bir addım ata bilərmə, Minsk qrupundan imtina edə bilərmə?

Heydər Əliyev: Yox. Bir Prezident kimi, şəxsən mən heç bir şeydən imtina etməyəm. Çünki böyük siyasətdə imtina etmək o qədər də yüksək səviyyə göstərmir. Hər bir çətin vəziyyətdən çıxış yolu

tapmaq lazımdır. Bu, birincisi. İkincisi, Minsk qrupu 10 ildən çoxdur ki, fəaliyyət göstərir. Onun müxtəlif dövrləri olubdur.

Əgər xatirinizdədirsə, mən bir neçə dəfə Minsk qrupunun həmsədrləri ilə görüşəndə onun tarixini xatırlatmışam. Mən 1993-cü ildə Azərbaycana gələndə bir aydan sonra Minsk qrupunun həmsədri yox idi. Bir sədr var idi – İtaliya. Onun da xarici işlər nazirinin müavini Raffaello bu işlə məşğul olurdu. Mən onunla dəfələrlə görüşmüşəm. O vaxtdan indiyə qədər mən müxtəlif ölkələrdən Minsk qrupuna sədrlik, həmsədrlik edənlərin hamısı ilə dəfələrlə görüşmüşəm, danışmışam, danışqlar aparmışam.

Təkcə bu deyildir. İndi Minsk qrupunun həmsədrləri öz yerində. Amma Minsk qrupu ATƏT-in tərkibindədir. Bilirsiniz ki, ATƏT-in də 6 aydan bir sədri dəyişilir. ATƏT-ə daxil olan ölkələrin xarici işlər nazirliyi növbə ilə ATƏT-ə sədrlik edir. Onlarla da hər dəfə görüşmüşəm. Onlar əvvəlki illərdə, yəni 5-6 il bundan öncə bu işlərə o qədər də qarışmırdılar. İndi onlar da bu işlərə qarışırlar, səfərlər edirlər, Ermənistanla gedirlər, Azərbaycana gəlirlər. Onlarla da danışqlar aparılır. Ona görə hər bir belə danışığın əhəmiyyəti var, zərəri yoxdur.

Səbinə Əliyeva (*Frans-press agentliyi*): Cənab Prezident, sualı rus dilində verəcəyimə görə üzr istəyirəm. Çünki üçqat tərcümə zamanı bəzi qeyri-dəqiqliyə yol verilir.

Heydər Əliyev: Eyb etməz, bilirəm ki, sən həmişə rus dilində danışsan. Sizin üçün olar, biz heç də bütün agentliklərin nümayəndələrini məcbur etmərik ki, ancaq Azərbaycan dilində danışsınlar. Bu tələblər bizim öz kadrlarımıza aiddir, siz isə azad jurnalistlərsiniz. Buyurun, suallarınızı verin.

Sual: Cənab Prezident, Azərbaycan hansı vəziyyətdə hesab edə bilər ki, münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək üçün artıq bütün imkanları tükənmişdir? Təxminən iki həftə əvvəl Siz bəyan etmişdiniz ki, Azərbaycan öz ərazisinin 20 faizinin işğal olunması vəziyyəti ilə daha barışa və buna dözə bilməz. Azərbaycanı hansı kənar obyektiv və subyektiv amillər belə bir qərara gəlməyə təhrik edə bilər ki, artıq imkanlar tükənmişdir?

Cavab: Bəli, mən bunu demişəm və bir daha təkrar edirəm ki, Azərbaycan daha dözə bilməz. Ona görə də biz münaqişənin həllini tapmalıyıq. O ki qaldı nə kimi obyektiv və subyektiv amillərin olduğu, onları demək çətindir, çox çətindir.

Qənirə Paşayeva: Cənab Prezident, Levon Ter-Petrosyan hakimiyyətdə olanda Qarabağ münaqişəsinin mərhələlərlə həlli variantı müzakirə edilirdi. Sonra informasiya sızdı ki, bu variantda Rusiya razılıq vermirdi. Təbii ki, o vaxt Rusiya-Azərbaycan münasibətləri o qədər də müsbət deyildi. Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin bugünkü durumunda Rusiya problemin mərhələlərlə həllinə razılıq verə bilərmi?

Heydər Əliyev: Əvvəlcə, gərək münaqişənin mərhələlərlə həllini müzakirə edək. Müzakirəyə heç kəs etiraz edə bilməz. Rusiya da etiraz edə bilməz. Amma onun həyata keçirilməsi məsələsi başqadır.

Bilirsiniz, ümumiyyətlə, müxalifətdə, jurnalist korpusunun böyük hissəsində bəzən əsas olmayan ifadələr işlədilir. Deyirlər ki, Rusiya razılıq vermir. Axı bunu kim deyir?! Mənə bunu deyəndə heç bu barədə söhbət aparmaq istəmirəm. Çünki mənə bir şey deyəndə gərək bilərəm ki, bunu kim deyir, nə əsasla deyir. Əsassız bəyanatlarla əlaqədar mən heç bir söhbət aparmaq istəmirəm.

Mərhələli həll 1997-ci ildə olan məsələdir. Xatirinizdədir ki, 1996-cı ilin dekabr ayında Lissabon sammitində biz böyük nailiyyət əldə etdik. O vaxtlar mən bu barədə danışmışam. Oradakı cəsarətli hərəkətim nəticəsində mən ATƏT-in üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarını Azərbaycana diqqət yetirməyə məcbur etdim. Mənim ümumi sənədə konsensus verməməyim demək olar ki, Lissabon sammitini nəticəsiz vəziyyətə gətirib çıxaracaqdı, ona görə onlar mənim təklifimi qəbul etdilər və Dağlıq Qarabağ barəsində çox yaxşı bəyanat verdilər. Bəyanatda bizə nə lazım idi? Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həll olunması və Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək dərəcəli status verilməsi.

O vaxt Minsk qrupunun həmsədrləri Rusiya və Finlandiya idi. Finlandiyaya gedəndən sonra biz istədik ki, Amerika olsun. Amma Ermənistan və Rusiya Amerikaya etiraz etdilər. Belə olan halda – artıq mən bunun incəliyini danışmaq istəmirəm – nəhayət, danışqlardan bir neçə aydan sonra qərar qəbul olundu ki, həmsədr üç ölkə olsun – Rusiya, Amerika və Fransa. Bu, Minsk qrupunun tarixində yeni bir mərhələ oldu. Hesab edirəm bu çox yaxşı başlanğıc oldu, çünki biz üç böyük dövlət bura cəlb etdik. Ondan əvvəl Rusiya, Finlandiya, İsveç – bunlar bə-

rabər ölçülü ölkələr deyildi. Amma Amerika, Fransa və Rusiya dünyanın böyük dövlətləridir. Bu da Azərbaycanın təşəbbüsü və fədakarlığı nəticəsində oldu.

1997-ci ildə onlar fəal işə başladılar. 1997-ci ilin iyun ayında bir paket təklifi verdilər. Bu bizim üçün məqbul deyildi, amma biz istəyirdik vəziyyətdən çıxmaq. Biz onu qəbul etdik. Ermənistan qəbul etmədi. Bilirsiniz ki, iyul ayının sonunda, avqust ayının 1-də mənim Ağ Evdə görüşüm oldu, oraya rəsmi ziyarətə dəvət olunmuşdum.

Xatirimdədir, orada biz prezident Klinton ilə bu məsələni müzakirə edirdik. Artıq onlar paket təklifini geri götürüb mərhələ təklifini vermisdilər. Prezident Klinton mənə dedi ki, indi danışığımızdan sonra mətbuat konfransı olacaqdır. Siz də çıxış edəcəksiniz, mən də çıxış edəcəyəm. Siz orada bəyan edin ki, bu təklifi, yeni mərhələ təklifini qəbul edirsiniz. Mən bunu bəyan etdim.

Avqust ayından Ermənistanda proses başladı. Onlar əvvəl etiraz etdilər, sonra, nəhayət, Ter-Petrosyan özü belə fikrə gəldi ki, bunu qəbul etmək lazımdır. Bu barədə mənə məlumatları, əsasən, Fransanın Prezidenti Jak Şirak verirdi.

Xatirimdədir, 1998-ci ilin yanvar ayında Ter-Petrosyan Ermənistanın hansısa tədbirinə görə Parisə getmiş, orada prezident Şirakla görüşmüşdü. Ondan sonra prezident Şirak mənə telefon etdi və dedi ki, Ter-Petrosyanla bizim çox yaxşı danışığımız oldu. O bu təklifi qəbul edibdir və artıq bəyanat da vermişdir, yanvar ayının əvvəlində bunu Təhlükəsizlik Şurasında müzakirə edəcəkdir və qəbul edəcəkdir. Mən Sizinlə bu barədə əlaqə saxlayacağam.

Amma o bunu qəbul etdirə bilmədi. Yeni nə oldu? Mən bundan əvvəl Ermənistanda gedən prosesləri bilmirəm. Ter-Petrosyanın Təhlükəsizlik Şurasındaki silahdaşlarından bir-ikisi istefa verdi. Sonra Təhlükəsizlik Şurasında bu məsələni qoyanda, bildiyimə görə, onun ümid etdiyi adamların bəziləri onun əleyhinə çıxdı. O zaman da onun tərəfdarlarından iki-üç nəfər istefa verdi. Bildiyimə görə, o özü belə çıxılmaz vəziyyətdə istefa verdi.

Amma bunu, mərhələli həlli özü qəbul etmişdi, yaxud ona kimsə məsləhət görmüşdü. Bəziləri onun əleyhinə çıxdılar, o cümlədən indiki rəhbərlik. Bunları kimin göstərişləri ilə edirdilər, yaxud özləri edirdilər, mən bu barədə heç bir şey deyə bilmərəm. Güman edirəm ki, bu onların özlərinin işi idi.

İ l h a m ə Q a s ı m l ı («525-ci qəzet»): Cənab Prezident, Koçaryanla sabahkı görüşünüzə ilk dəfə olaraq hər iki ölkənin müdafiə nazirləri də qatılacaqdır. Ümumiyyətlə, bunu danışıqlarda yeni mərhələyə keçid kimi qiymətləndirmək olarmı? Yaxud bu, fərqli bir məsələdirsə, istərdik, buna açıqlama verəsiniz.

C a v a b : Müdafiə nazirləri bizim danışıqlarımıza qatılmayacaqlar. Siz düz məlumat almamısınız. Mən də göstəriş vermişəm, Koçaryan da göstəriş verib ki, müdafiə nazirləri burada bizim təhlükəsizliyimizi təmin etməlidirlər. Ona görə də Səfər Əbiyev buraya gəlmişdir. İki gündür buradakı işlərlə məşğul olur. Sabah o bizim görüşümüzə bir-iki saat əvvəl Ermənistanın müdafiə naziri ilə sərhəddə görüşəcəkdir.

İndi orada təhlükəsizlik üçün çox iş görülür. Xüsusən, mənim mühafizə idarəm var, ona Vaqif Axundov başçılıq edir, onlar çox işlər görüblər. Ancaq bir halda ki, o tərəfdəki ordu, bu tərəfdəki ordu müdafiə nazirlərinə tabedir, ona görə onlar burada olacaqlar. Amma onlar bizim danışıqlarımıza qətiyyətlə qatılmayacaqlar.

Bu gün axşam buraya bizim Xarici İşlər Nazirliyindən Araz Əzimov gələcəkdir. Onların tərəfindən də xarici işlər naziri və Araz Əzimovun tərəfdaşı gələcəkdir. İndi yerində baxacağıq, görək danışıqlarda kim harada iştirak edəcəkdir.

T u r a l M ü s e y i b o v («SPACE» telekanalı): Cənab Prezident, münaqişənin başladığı gündən Türkiyə Azərbaycana siyasi dəstək verir. Türkiyə bu prosesdə bir az sıxışdırılır. Avropa Birliyi təkid edir ki, Türkiyə Ermənistanla sərhədlərini açsın. Ümumiyyətlə, bu proses baş tutarsa, Azərbaycana necə təsir edə bilər?

C a v a b : Bəli, Türkiyə bizim çox yaxın müttəfiqimizdir, Minsk qrupunun üzvüdür və biz Türkiyə ilə sıx əməkdaşlıq edirik. O cümlədən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli prosesində. Türkiyəni, doğrudan da, Avropa Birliyinə daxil olmaq məsələsində sıxışdırırlar. Siz düz dediniz. Ondan tələb edirlər ki, Ermənistanı yol açsın, Gümrü-Qars yolunu açsın, başqa bir çox şeylər tələb edirlər. Amma mən bildiyimə görə, Türkiyəni idarə edən insanlar bu barədə çox qəti fikirdədirlər. Son dəfə oradakı görüşlərimdə mənə deyirdilər ki, onlar heç bir güzəştə getməyəcəklər.

E m i n M a h m u d o v («Zerkalo» qəzeti): Qukasyan bəyan edib ki, o, Azərbaycan Prezidentindən daha konstruktivlik gözləyir və danışıqlardan heç nə gözləmir. Sizə elə gəlmirmi ki, bu, indiki danışıqlara

erməni tərəfinin verdiyi qiymətdir və onların özləri bu danışıqlardan heç nə gözləmirilər?

C a v a b : Qukasyan, həqiqətən, belə bəyanatlar vermişdir və mən bu gün Qukasyanın həmin bəyanatları ilə tanış oldum. Lakin bu, Koçaryanın deyil, Qukasyanın bəyanatıdır. Düşünürəm ki, bunu o, Koçaryanın göstərişi ilə vermiş olsun. O, artıq özünü seçilmiş, həm də demokratik yolla seçilmiş «prezident» hesab edir, buna görə də özünü göstərmək istəyir. Hətta mənə elə gəlir ki, bunu o bizim üçün yox, daha çox Ermənistanda təsir bağışlamaq üçün edir. Mən buna əhəmiyyət vermərəm.

İ l k i n B a ğ ı r o v (Türkiyənin «STV» telekanalı): Cənab Prezident, ümumiyyətlə, Dağlıq Qarabağ probleminin həllində qonşu dövlətlərin, xüsusilə Türkiyənin söylərini necə qiymətləndirirsiniz və bundan əlavə, Türkiyədən daha nələri gözləyirsiniz?

C a v a b : Mən Türkiyənin söylərini həmişə çox yüksək qiymətləndirmişəm və bu gün də qiymətləndirirəm. Türkiyədən əlavə nələri gözləyirəm, artıq bu bizim daxili işimizdir.

Q ə n i r ə P a ş a y e v a : Cənab Prezident, Siz Parisdən qayıdarkən: «Ermənilər son status kimi nəyə razılaşırlar?» sualına cavabınızda dediniz ki, heç bir statusa, Koçaryan ya müstəqillik, ya da Ermənistanın birləşdirilməsini istəyir. Ermənistanın nümayəndələri ilə görüşlər olur və təbii ki, müzakirələrin nəticələri Sizə çatdırılır. Bu mövqedən hansısa bir çəkilmələr varmı, yoxsa Ermənistan bu məsələni yenə qəti qoyur?

C a v a b : Xeyr, nə var, sabah görəcəyəm.

A y n u r N ə s i r o v a : Cənab Prezident, sabahkı danışıqlarda Mehri variantı müzakirə olunacaqmı?

C a v a b : Çox variantlar müzakirə olunacaq.

N a t i q M ə m m ə d o v («Yeni Azərbaycan» qəzeti): Cənab Prezident, Azərbaycanın daxili siyasəti ilə bağlı sual vermək istəyirəm. Bilirik ki, avqustun 24-də referendum keçiriləcəkdir və bununla əlaqədar ATƏT-in Bakı ofisi həm hökumət, həm müxalifət, həm də qeyri-hökumət təşkilatları nümayəndələrinin iştirakı ilə «dəyirmi masa» təşkil edir. Bunlar Azərbaycan televiziyasında yayımlanır. Bu müzakirələr Sizdə hansı təəssürat doğurur?

C a v a b : Bilirsiniz, o «dəyirmi masa»nın ikisinə baxdım. Çox yaxşı təəssürat bağışladı. Mən ATƏT-in bu təşəbbüsünü alqışlayıram. Re-

fəndum ərəfəsində belə «dəyirmi masa»nın keçirilməsi çox faydalıdır. Faydalıdır ona görə ki, bir tərəfdən, referendumda çıxarılan düzəlişlərin, dəyişikliklərin təbliğatıdır. İkinci tərəfdən, bizim müxalifətdə olan partiyaların aparıcıları dəfələrlə deyirlər ki, onlara öz fikirlərini bildirmək üçün televiziya imkanları verilmir. Bunlara televiziya 4-5 saat imkan verilir və orada bütün partiyaların nümayəndələri – bəzən onların başçıları danışırlar, bəzən təmsilçiləri – qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri, iqtidarın nümayəndələri danışırlar, Yeni Azərbaycan Partiyasının nümayəndəsi danışır. Yəni çox canlı müzakirə gedir, hərə öz fikrini bildirir. Onlar öz fikrini bildirirlər, iqtidar nümayəndələri, hansı ki, referendumu irəli sürüblər, onlar da öz fikrini bildirir, xalq da görür. Bu çox yaxşı şeydir. Mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm və buna görə ATƏT-ə təşəkkür edirəm. Xalq da görür ki, məsələ nə yerdədir. Mən bundan çox razıyam. Düşünürəm ki, bu, referendumun uğurla keçməsinə kömək edəcəkdir.

S ə b i n ə Ə l i y e v a : Cənab Prezident, referendumla əlaqədar çox qərribə bir vəziyyət yaranır. Mən bilən, referendumda çıxarılan bir çox müddəalar bilavasitə Avropa Şurasının təşəbbüsü ilə, yəni qanunvericiliyimizi Avropa Şurasının standartlarına uyğunlaşdırmaq zərurəti ilə əlaqədar irəli sürülmüşdür. Eyni zamanda, Avropa Şurasının Qross, Şvimmer kimi nümayəndələri bu tədbiri «siyasi cəhətdən iddialı» tədbir adlandırır və bəyan edirlər ki, referendumda çıxarılan bəzi müddəalar kifayət qədər mübahisəlidir. Sizcə, bu cür qeyri-standart vəziyyət nə ilə bağlıdır?

C a v a b : Burada qeyri-standart bir şey yoxdur. Hərə öz fikrini söyləyir. Qrossun rəyi hələ heç də Avropa Şurasının rəyi deyildir, yalnız Avropa Şurasının bir deputatının rəyidir. Avropa Şurasında isə 500 deputat var.

Təəssüflər olsun, bizim mətbuat və təbiidir ki, bizim müxalifət bir dənə Qross, yaxud ona bənzər başqa familiar adam gəlib bir söz deyən kimi, elə bilirlər bu, Allahdan gələn bir sözdür, onun sözünü hey fırlayırlar, fırlayırlar. Qross elə bir şəxs deyil ki, ona o qədər diqqət yetirilsin. Mən düzü, təəccüb edirəm ki, niyə belədir, bizim insanlar nə üçün bu cür hərəkət edirlər? Axı hər bir xalq, hər bir insan, hər bir millət, hər bir millətə mənsub olan insan görək öz milli mənliliyi haqqında düşünsün. Yoxsa, Qross gəldi belə dedi. Bəli, səhərdən axşama kimi televiziyalar belə, qəzetlər belə. Mənim üçün bunların heç birinin əhə-

miyyəti yoxdur. Referendumla bağlı heç bir qeyri-standart vəziyyət yoxdur. Hər şey normaldır.

Qənirə Paşayeva: Cənab Prezident, referenduma çıxarılaq məsələlərdən biri deputatların majoritar qaydada seçilməsinə aiddir. Müxalifət əsasən belə dəlil gətirir ki, bu, Azərbaycanda partiyaların inkişafına mənfi təsir göstərəcəkdir. Siz necə fikirləşirsiniz?

Cavab: Mən belə fikirdə deyiləm. Bu, partiyaların inkişafına heç bir mənfi təsir göstərməyəcəkdir. Əksinə, partiyaların inkişafına kömək edəcəkdir. Nə üçün? Əgər o partiyanın nümayəndələri, həqiqətən, hansısa bir dairədə seçicilərin etimadını qazana bilərlərsə, gedib oradan seçilmək və konkret bir dairənin nümayəndəsi olmaq daha hörmətlidir, nəinki siyahı ilə seçilərsən. Siyahı ilə seçiləndə o, gedib öz namizədliyini müdafiə etməlidir. Belədir də. Burada partiyalar heç bir şey itirmir. Bilirsiniz ki, partiya siyahısı ilə 25 nəfər seçilirdi. Bu, 25 nəfər nədir? Bizim 125 deputatın içərisində bunun 20 faizidir. Elədirmi? İndi nə oldu ki, bu 20 faizin partiya siyahısı ilə seçilməsi partiyaları inkişaf etdirir, amma bunların majoritar tərəfə keçirilməsi partiyaları inkişaf etdirməyəcək?! Bilirsiniz, bunlar sadəcə, bəhanədir. Bu olmasaydı, başqa bir şey olsaydı, yenə də müxalifət bunun əksinə gedəcəkdir.

Qənirə Paşayeva: Cənab Prezident, bəzi beynəlxalq təşkilatlar bu referendumun keçirilməsini düzgün hesab eləmirlər. Siz belə bir göstəriş verəcəksiniz ki, həmin o təşkilatlar referendumu izləməyə dəvət olunsunlar?

Cavab: O beynəlxalq təşkilatlar kimlərdir?

Qənirə Paşayeva: Avropa Şurasında bəzi ekspertlər var, Amerikada bəzi kiçik institutlar var.

Cavab: Biz, yəni bizim Aparat kimə lazımdırsa, dəvət göndərmişdir. O cümlədən Avropa Şurasına da dəvətlər göndəriləlidir. Narahat olmayın. Müşahidəçilər dəvət olunublar və gələcəklər. Heç kəs bundan narahat olmasın.

Yadigar Mikayıloğlu («Şərq» qəzeti): Cənab Prezident, Sizin Naxçıvan səfərinizin mühüm hissəsi Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin yaradılması ilə bağlı olduğu üçün sualım elm barədədir. Azərbaycanda elmi əsərlərin qiymətləndirilməsi ilə məşğul olan Ali Attestasiya Komissiyasının gələcək fəaliyyəti haqqında planlarınız nədən ibarətdir?

Cavab: Fəaliyyət göstərəcəkdir. Ali Attestasiya Komissiyası çox mühüm təşkilatdır. O, fəaliyyət göstərir, sadəcə, indi sədri yoxdur. Bu yaxın günlərdə onun sədri təyin olunacaqdır və Ali Attestasiya Komissiyası öz işini aparacaqdır.

Aynur Nəsirova: Cənab Prezident, Xəzəryanı dövlətlər Xəzərdə hərbi təlimlərə başlayıblar. Azərbaycanın hərbi təlim keçirmək təşəbbüsü və imkanı nə qədərdir?

Cavab: Biz Rusiyanın hərbi təliminə qatılmışıq. Biz Rusiyanın hərbi təlim keçirməsini dəstəklədik və orada iştirak etdik. Ona görə ayrıca hərbi təlim keçirməyə ehtiyac duymuruq. Amma siz deyirsiniz başqa dövlətlər, yəni kim?

Aynur Nəsirova: Rusiya, Qazaxıstan.

Cavab: Rusiya, Qazaxıstan, biz də onun içindəyik. Onlar ayrıca təlim keçirmirlər. Rusiya böyük bir təlim hazırladı, bizə müraciət etdi. Hətta prezident Putin mənə bu barədə müraciət etmişdi. Biz buna razılıq verdik və orada iştirak etdik. Ayrıca keçirməyə ehtiyac yoxdur.

Qənirə Paşayeva: Cənab Prezident, alternativ hərbi xidmət barədə dünən Sizə verdiyim suala cavab olaraq dediniz ki, bunu Avropa Şurası öhdəlik kimi qoyubdur və Sizi də düşündürür. Yəni bunun Azərbaycana zərəri varmı? Çünki Ermənistan da qəbul etmədi. Düşüncələrinizi bilmək istərdik.

Cavab: Mən sabah burada işimi qurtarıb Bakıya qayıdandan sonra bu məsələyə bir də baxacağam. İndi heç bir şey deyə bilmərəm.

Çavid İsmayılov («Yeni Müsavat» qəzeti): Cənab Prezident, qarşıdan Azərbaycanın mərhum prezidenti Əbülfəz Elçibəyin vəfatının ikinci ildönümü gəlir. Bilmək istərdik, Əbülfəz Elçibəyin vəfatının ikinci ildönümünün qeyd olunması və xatirəsinin əbədiləşdirilməsi ilə bağlı hər hansı göstəriş vermək fikriniz varmı?

Cavab: Allah Əbülfəz Elçibəyə rəhmət etsin. Əbülfəz Elçibəyə xəstə olan zaman, Türkiyədə müalicə dövründə mən müəyyən vasitələrlə öz qaygımı ona göstərdim. Vəfat etdi. Azərbaycanın ən mötəbər qəbirstanlığında – Fəxr Xiyabanda dəfn olundu. Mən özüm matəm mərasimində gedib onun tabutunun yanında durdum. Yəni həm öz vətəndaşlıq borcumu verdim, həm də Azərbaycanın Prezidenti kimi, borcumu verdim. 6-7 ay bundan öncə mən şəhər icra hakimiyyətinin başçısı Abutalıbova göstəriş verdim ki, Əbülfəz Elçibəyin qardaşı Almurad Əliyevlə görüşsün və ona bildirsin ki, mən Əbülfəz Elçibəyin qəb-

rinin dövlət tərəfindən götürülməsi haqqında qərar vermək istəyirəm. Ancaq mən istəyirəm ki, buna, birincisi, onların razılığı olsun, ikincisi də, layihəni onlar versinlər. Qəbir üstünün nə cür olmasını istəyirlərsə, onlar nə layihə versələr, onun da həyata keçirilməsi barədə mən göstəriş verəcəyəm.

Abutalıbov Almurad Əliyevlə görüşmüşdü. O demişdi ki, fikirləşib deyəcəyik. İkinci dəfə onunla görüşmüşdü. Eyni sözləri demişdi. Hələ onlardan bir cavab almamışdıq.

Mənə deyirlər ki, Əbülfəzin qəbrinin üstündə 10-12 ölkənin bayrağı var. Özbəkistanın, Qazaxıstanın, nə bilim, Türkmənistanın, Qırğızıstanın, Tatarıstanın, Başqırdıstanın və sair ölkələrin, türkdilli dövlətlərin bayraqları oradadır. Hacıbala Abutalıbov mənə deyibdir ki, Özbəkistanın səfirliyi tərəfindən xarici işlər nazirliyinə nota verilibdir ki, Özbəkistan bayrağını onların icazəsi olmadan işlətməkdən narazıdırlar və onu götürmək lazımdır. Başqalarından da belə nota gəlibdir. Onun həmin qohumlarına bunu da deyiblər. Ancaq onlar buna məhəl qoymayıblar.

Yenə də deyirəm, Allah Əbülfəz Elçibəyə rəhmət eləsin. Ancaq yer üzündə nə qədər böyük şəxsiyyətlər dünyasını dəyişiblər. Kimin haqqında belə tədbirlər görülür, mən başa düşmürəm, ümumiyyətlə, qəbiristanlıqda bayraq ola bilməz. Qəbrin üstündə heç bir bayraq ola bilməz. İndi siz bunu normal hesab edirsinizmi? Yox. Belə qeyri-normal şeylər çoxdur.

İndi ikinci il keçər, vaxt ötər, əgər lazım olsa, onlar etiraz etməzlərsə, biz onun qəbrinin üstünü götürəcəyik, onun adını əbədiləşdirəcəyik. Amma bilmirəm, ikinci ilini necə qeyd etmək, mərasim keçirmək lazımdır, nə lazımdır, mən bunu anlaya bilmirəm.

Bilirsiniz, bir müsəlman qayda-qanunları var, bir də ümumi dünyəvi qayda-qanunlar var. Hər şey bunların çərçivəsində olmalıdır. Amma kimsə istəyir ki, kimsə bütələyirsən və bunun üçün xüsusi bir qanun-qayda yaratsın, güman edəyəm ki, hüquqi, demokratik dövlətdə belə şeylərə yol vermək olmaz.

Məmməd Bağırov («Exo» qəzeti): Cənab Prezident, ABŞ-da 11 sentyabr hadisələrindən sonra beynəlxalq terrorizmlə mübarizə məsələsi kəskin xarakter aldı və bu baxımdan NATO-nun rolu artdı. Əgər mümkünse, deyə bilərsinizmi, Azərbaycanın bu təşkilata daxil olması məsələsi ilə bağlı mövqeyində hər hansı bir dəyişiklik baş vermişdir-

mi, yəni belə hesab etmək olarmı, bu məsələ bizim xarici siyasətimiz üçün öncül məsələdir?

Cavab: Biz NATO ilə fəal əməkdaşlıq edirik. «Sülh naminə tərəfdaşlıq» proqramı var. Onun çərçivəsində biz əməkdaşlıq edirik. Artıq başqa sahələrdə də bizim əməkdaşlığımız çox genişlənir. Biz bu əməkdaşlıqdan məmnunuq. Ancaq bu populist fikirlər ki, var – «biz NATO-ya daxil olaq», «NATO-ya daxil olacağıq, ya olmayacağıq» – NATO-ya daxil olmaq bizdən asılı deyildir. NATO-ya daxil olmaq üçün gerek NATO standartları səviyyəsinə çatasan. Bu yaxın vaxtlarda Praqada NATO-nun Zirvə görüşü olacaqdır. Mən də oraya gedəcəyəm. Orada, məsələn, artıq deyirlər ki, Baltıyanın ölkələr NATO-ya qəbul olunacaqlar. Rumıniyanın, Bolqarıstanın söhbəti gedir. Ancaq hələ onlara qarşı bir çox tələblər qoyulubdur. Görürsünüz, NATO belə asanlıqla heç bir ölkəni qəbul etmir. Qonşumuz Gürcüstan NATO ilə bizdən də yaxın əməkdaşlıq edir. Amerika Birləşmiş Ştatları ilə xüsusi əməkdaşlıq edir. ABŞ hərbiçiləri gəlib orada təlim keçirlər, onları öyrədirlər. Gürcüstan bu barədə NATO-ya bizdən də yaxındır. Amma bir məsələ var: bir-biri ilə münaqişədə olan ölkələr NATO-ya daxil ola bilərlərmi? Bu da var. İndi həmişə belədir, beynəlxalq təşkilatlar bizə bir şey etmək üçün deyirlər ki, gerek Ermənistanla bir yerdə edək, Ermənistanla da edək. Məsələn, 907-ci düzəlişi götürəndən sonra Amerika Birləşmiş Ştatları ilə bizim hərbi sahədə əməkdaşlıq etməyimiz icazə verildi. Onların nümayəndələri Azərbaycana gəldilər, lazımi danışıqlar apardıq, lazımi razılıqlar əldə etdik. Amma bundan öncə onlar Ermənistanın müdafiə nazirini Vaşinqtona çağırıdılar, bizimlə əldə olunan, necə deyirlər, sazişdir, razılıqdır, nədir, bunu əvvəlcə onlarla, sonra bizimlə etdilər. Ona görə də Ermənistanın vəziyyəti çox şeydə bizə mane olur.

Ona görə bunları nəzərə alaraq, gerek siz də, siyasətçilər də NATO-ya daxil olmaq haqqında real fikirləşəsiniz. Yoxsa ki, hə, biz NATO-ya daxil olmaq istəyirik, kimsə deyir ki, NATO-nun qoşunları buraya gəlsin, kimsə deyir ki, Türkiyənin qoşunları buraya gəlsin. Çox şey istəmək olar.

Amma bu mümkündürmü? Mümkün deyildir.

Qənirə Paşayeva: Cənab Prezident, 907-ci düzəliş tamamilə ləğv olunmamışdır. O, bir illiyə dondurulmuşdur. Deyirlər ki, bir ildən sonra bu məsələ yenidən Konqresin gündəliyinə çıxı bilər. Bir

ilin bitməsinə az qalıbdır. Yəqin ki, bu barədə intensiv iş gedir. Bu məsələnin yenidən Konqresin gündəliyinə qayıtması nə dərəcədə realdır?

Cavab: İnanmıram qayıtsın.

Tural Müseyibov: Cənab Prezident, səhv etmirəmsə, Sizin imzaladığınız əfv fərmanları ilə bu günə kimi 3 minə yaxın məhbus azadlığa çıxmışdır. Ötən dəfə Fuad Ələsgərov dedi ki, əfv komissiyasına məhbusların azad olunması barədə artıq Avropa Şurasından da siyahı daxil olub, əfv komissiyası bunun üzərində işləyir. Sizin tərəfinizdən yaxın vaxtlarda əfv fərmanının imzalanması gözlənilirmi?

Cavab: Bilirsiniz, sizin özünüz dediniz ki, mən nə qədər əfv fərmanları imzalamışam. Deməli, vaxtaşırı bu fərmanları imzalayıram. Bizim əfv komissiyası daim işləyir. Əgər onlar işləyib, hazırlayıb müəyyən qədər təklif mənə təqdim edə bilsələr, təbiidir ki, mən fərman imzalayacağam.

Mikayıl Quliyev («İki sahil» qəzeti): Cənab Prezident, Nardaran hadisələrinə Sizin münasibətinizi bilmək istərdik. Eyni zamanda, bu hadisələrdən siyasi alət kimi istifadə edən qüvvələrə qarşı nə kimi tədbirlər görülür?

Cavab: Nardaran hadisələri ilə əlaqədar Azərbaycanın baş prokuroru və daxili işlər naziri geniş məlumat verdilər. Orada hər şey yazılıbdır, mənim əlavə münasibət bildirməyimə ehtiyac yoxdur. İkincisi, sən deyirsən ki, bəzi qüvvələr bundan istifadə etmək istəyirlər. Çox təəssüf. Bu, bir tərəfdən, məndə təəssüf doğurur, ikinci tərəfdən isə, bu adamlar haqqında mənim fikrim elə vəziyyətə gəlib çıxır ki, heç bilmirəm nə deyim. Yaxşı, sən siyasi mübarizə aparırsansa, apar. Hakimiyyət uğrunda mübarizə aparmaq istəyirsənsə, apar. Amma indi Nardaran hadisələri məlumdur, orada kimdir, nədir – bunların hamısı məlumdur. Ondan sui-istifadə etmək, gedib orada çıxış etmək, onları tərifləməklə, dəstəkləməklə siz Azərbaycanda daxili ictimai vəziyyəti yenə də pozmaq istəyirsinizmi?! Mən bu sözləri həmin o, müxalifət qüvvələrinə deyirəm. Heç kəs bunu edə bilməz. Həmin o adamlar, özlərinə nə partiya düzəltmiş həmin adamlar 1992-1993-cü illərdə Azərbaycanı dağıdırdılar. Əgər hakimiyyət istəyirdilərsə, hakimiyyət əllərində idi. Niyə qaçdılar? Nə üçün qaçdılar? Əgər onların, sadəcə, insanlıq keyfiyyəti olsaydı, indi səslərini çıxarmağa haqları yoxdur. Azərbaycan xalqına rəhbərlik etdikləri vaxtlar, xalqın, Azərbaycan Respublikasının ön faciəli, ən ağır vaxtında hamısı qoyub qaçdı. Mərhum Əbülfəz Elçibəy

qaçdı, gəlib Kələkədə oturdu. Altı ay mən onun dalınca adamlar göndərdim. Türkiyədən adamlar dəvət etdim. Çox hörmətli adamları, millət vəkllərini dəvət etdim. Dedim ki, gedin, onu başa salın, Bakıya gəlsin, belə şey olmaz, prezidentdir. Yox. Yaxşı qaçmısan, orada otur, gizlən. Oradan daha sən nə üçün siyasi fəaliyyətə başlayırsan?!

Yaxud da ki, o vaxt hakimiyyətdə olan başqaları. Adlarını da çəkmək istəmirəm. Qaçdılar, elə gizləndilər ki, özü də bir il yox, bir neçə il bunların heç biri görünmədi. Amma birinin adını çəkəcəyəm – Pənah Hüseynov. Azərbaycanda bir misal var: «Harada aş, orada başdır». O vaxt baş nazir idi, istefa verdi, ondan sonra qaçdı. Bu adam üç il gizləndi. Ondan sonra təsadüfi olaraq onu səhərdə görmüşdülər, tutmuşdular, həbs etmişdilər, istintaq gedirdi və ona cəza vermək istəyirdilər. Mən bunun qarşısını aldım. Onu həbsxanadan yanıma çağurdum. Gəldi, oturdu, bütün günahlarını boynuna aldı. Mənim gördüyüm işlərin hamısını yüksək qiymətləndirdi ki, Siz haqlısınız, çox düz etmişiniz, biz bacarmadıq, belə, elə, filan. Mən də xahiş etdim ki, onun işini, nə bilim, dayandırınlar, ya xətm etsinlər. Onu buraxdıq, çıxıb getdi. Bir-iki aydan sonra yenə həmin adamdır.

Dəfələrlə demişəm, görək adamın abır-həyası olsun. Bu, Azərbaycanda çox geniş yayılmış sözdür. Yox, sən gəlmisən, hakimiyyəti əlinə almısan – indi nə yolla almısan, Allah bilir, bu sən öz işindir, bunu müzakirə etmirəm – bu hakimiyyət bir ilin içərisində Azərbaycanı dağıdıbdır. Ondan sonra təhlükə əmələ gələn kimi qaçiblar, dağılıblar, gizləniblər.

Bir-iki ildən sonra Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyət sabitləşdi. Bəli, Surət Hüseynov dövlət çevrilişi etmək istədi, onun qarşısını aldıq. Nə bilim, Cavadov qardaşları dövlət çevrilişi etmək istədi, qarşısını aldıq. Bunların, onların qarşısını aldıq. Bu vaxt onlar gizləndilər. İndi məlum olur ki, onları oradan-buradan dəstəkləyənlər olubdur, xüsusən Cavadov qardaşlarını. Onları kim dəstəklədi? Onları Müsavat Partiyası dəstəklədi, onları Xalq Cəbhəsi, mərhum Əbülfəz Elçibəy dəstəklədi. Öz nümayəndəsini oraya göndərdi. Onları Moskvadan Mütəllibov dəstəkləmişdi. Adil Hacıyevi göndərmişdi – hamısını həbs etmişdik. Həbsdən buraxmışam. Hamısı dəstəklədilər.

Nəyə görə dəstəklədilər? Dəstəklədilər ki, Heydər Əliyevi «yixsınlar». Yaxşı, Heydər Əliyevi öldürəydilər, dəfələrlə demişəm ki,

mən burada şəhid olmağa hazırım, mən heç bir yerə qaçmayacağam. Ola bilirdi ki, hansısa təsadüfdən, onlar güc gələrdilər. Bəli, mən işlədiyim otağa. Orada bir şey ola biləcəkdirdi... Mənim həyatım onunla qurtaracaqdı. Mən bunu gözümlə qarşıma almışdım. Mənim nə bir yerə qaçmaq, nə bir yerdə gizlənmək fikrim vardı. Mən meydanda idim. Meydanda vuruşan adam, görək həmişə bilsin – ya udacaq, ya da uduzacaq. Əgər o vaxt, həmin mart hadisələrində hansısa bir təsadüfdən onlar fürsət tapsaydılar, bəli, mənə vurub öldürəcəkdilər. Amma nə olacaqdı? Əbülfəz Elçibəy oradan enib gələcəkdi, ya Mütəllibov Moskvadan gələcəkdi, ya Müsavat Partiyası Tofiq Qasimovla, başqaları ilə gələcəkdi, gəlib Cavadov qaradaşlarından hakimiyyət istəyəcəkdilər?! Hansılar ki, Azərbaycanda, onlar da yaxşı bilirdi ki, insanları soymuşdular, ölkəni dağıtmışdılar. Reket yolu ilə adam qalmamışdı ki, onlar soymasınlar. Onlardan gəlib hakimiyyət istəyəcəkdilər?! Yaxud da onlar həmin adamlara hakimiyyət verəcəkdilermi? Onlarda ağıl vardı, təsəvvür vardı mı?!

Bəs bunun sabahı nə olacaqdır? Mənim üçün hər şey aydın idi. Mən Azərbaycanın dövlətçiliyini nəyin bahasına olursa-olsun, qoruyub saxlamalıydım. Öz qanıma, canımın bahasına. Ya o tərəflik olacaqdı, ya da bu tərəflik. Amma onlar...

İndi onların hər birisi gəlibdir ki, biz partiyayıq. Biz, nə bilim, burada bu sözü deyirik, o sözü deyirik. Mən məəttəl qalırım. Mənavi hüquq, haqq var... O vaxt hakimiyyətdə olan, hakimiyyəti dağıdan, qaçıb gizlənen, sonra meydana çıxan bu adamların indi siyasi fəaliyyətlə məşğul olmağa haqları yoxdur! Onlar məşğul oldular, uduzdular, demək, getməlidirlər.

Mən səhər baxırdım. Televiziyada Lənkəran hadisələrini göstərirdilər. 1993-cü ilin elə bu günləri idi. Yaxşı, bu Lənkəran hadisələrini törədənlər kimlər idi? Həmin Xalq Cəbhəsinin hakimiyyəti idi, mərhum Əbülfəz Elçibəyin hakimiyyəti idi, İsa Qəmbərovun, Pənah Hüseynovun, Rəhim Qaziyevin hakimiyyəti idi. Əlikram Hübətov kim idi? Xalq Cəbhəsinin üzvü idi. O vaxt Lənkərandə yerli hakimiyyəti yıxdılar, həmin Əlikram Hübətovu orada başçı qoydular. Ondan sonra vəzifəsini artırdılar, gətirdilər Müdafiə Nazirliyində başçı qoydular, polkovnik rütbəsi verdilər. Onlar qoydular. Onların vaxtında o, Azərbaycan ordusunun təxminən 3 min

nəfərlik hərbi hissələrini əlinə keçirdi. Onlar etdilər. Yəni bu, onların hakimiyyətindən «doğulmuş» bir adamdır. Bir o deyil, onun ətrafında olan adamlar. İndi deyirlər ki, bizim vaxtımızda hansı rayon gedib, Heydər Əliyevin vaxtında hansı rayon gedibdir... Siz artıq ordunu elə dağıtmışdınız ki, Heydər Əliyev yox, Aleksandr Makedonski də gəlib otursaydı, bir şey etmək mümkün deyildi. Çünki niyə? Ordunu dağıtmışdılar, Surət Hüseynov hər şeyi əlinə keçirmişdi, oradan Əlikram Hübətov ordunun bir hissəsini çəkmişdi Lənkərana.

Mən gəlmişəm, onlar qaçıblar, indi mən ölkənin daxilində vəziyyəti düzəltməliyəm, yaxud 5-10 günə orduda vəziyyəti düzəltməliyəm? Orduda, necə deyirlər, heç kəs heç kəsi eşitmir. Tutaq ki, Rəhim Qaziyev artıq müdafiə naziri deyildi, amma bütün ordu hissələrini gəzirdi, «öz işlərini görürdü». İsgəndər Həmidov, artıq daxili işlər naziri deyildi, amma öz komandası ilə, dəstəsi ilə bütün ordu hissələrini gəzirdi, «öz işlərini görürdü». Yəni hakimiyyət yox idi. Bu hakimiyyəti toplamaq, ələ almaq lazım idi.

Surət Hüseynov dedi ki, müdafiə naziri lazım deyil, müdafiə işlərini mən aparacağam. Dedim, apar, indi deyə bilərsiniz, niyə belə dedim. Mənim başqa əlacım yox idi. Nə edəcəkdim? O dedi ki, mən 10 günə Dağlıq Qarabağı alacağam. Dedim al görək. Necə alacaqdı, hər şey dağılmışdı. Başa düşürsünüzmü? Ondan sonra da bu Lənkəran hadisələri çıxdı. İndi onu, yenə də deyirəm, televiziya göstərilir. Bu cür cinayət etmiş insanlar – bir var ki, cinayəti bilavasitə edib, bir də var ki, cinayətin mövcud olması üçün bunlar şərait yaradıblar, iş görüblər – indi gəlib burada da Nardaran hadisələrindən istifadə edirlər. Qoy 1993-cü ildən özlərinə nəticə çıxarsınlar və bilsinlər ki, əgər onlar, doğrudan da, hansısa pis yola gedərlərsə, bir də qaçıb gizlənməli olacaqlar.

M ə m m ə d M ə m m ə d o v («Şərq qapısı» qəzetinin redaktoru): Cənab Prezident, mənim sualım siyasətdən bir qədər uzaq olacaqdır. Mən Naxçıvanda yaşayan jurnalistlər adından Sizə bir sual vermək istəyirəm. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputatıyam. Sualımın məğzində keçməzdən əvvəl bildirmək istərdim ki, son illər Naxçıvanda ictimai-iqtisadi, mədəni həyatla yanaşı, kütləvi informasiya orqanları da inkişaf edibdir. Mətbuatın bir çox çeşidli növləri yaranıb. Bu sahədə çoxsaylı jurnalistlər fəaliyyət göstərirlər. Sizin rəh-

bərliyiniz altında respublikamız inkişaf etdikcə, burada da jurnalistika sənəti də inkişaf edir, peşəkar jurnalistlər formalaşdırlar.

Cənab Prezident, mənim sualım Naxçıvanda yaşayan çoxsaylı jurnalistləri maraqlandırır. Bu gün Naxçıvanın ictimai, mədəni həyatında baş verən müsbət dəyişiklikləri siz necə qiymətləndirirsiniz? Təbii ki, bu dəyişikliklərin hamısı Sizin uzaqgörən, yorulmaq bilmədən apardığınız siyasətin nəticəsində mümkün olmuşdur. Yəqin ki, Naxçıvanda beynəlxalq hava limanının tikilməsindən, Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin yaradılmasından və bu kimi digər tədbirlərdən sonra həyat daha da qaynar olacaqdır. Suallımın ikinci tərəfini də belə qoymaq istədim: Naxçıvanda böyük miqyasda aparılan bu quruculuq işlərini Bakıda aparılan işlərlə müqayisə etmək olarmı? Diqqətinizə görə sağ olun.

C a v a b : Yaxşı. Sən çox uzun sual verdin, mən çox qısa cavab verəcəyəm. Mən dünən Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin məsələsini müzakirə edəndə Ali Məclisin salonu adamlarla dolu idi. Orada Naxçıvanda görülən işlər, əldə edilən nailiyyətlər haqqında danışdım. Bu gün də Vayxır su anbarının məsələsi ilə əlaqədar bezi şeyləri keçmişdən yada saldım, bezi məsələlərdən də, bu gün görülən işlər haqqında da danışdım. Naxçıvanın siması dəyişibdir. Şəhərə baxın, mən bu şəhəri yaxşı tanıyıram. Mən 1993-cü ildə buradan getmişəm. Şəhərin siması dəyişibdir. Ümumiyyətlə, Muxtar Respublikanın siması dəyişibdir. Burada insanlar rahat yaşayırlar. Blokada şəraiti olmasına baxmayaraq, insanların yaşayışı yaxşıdır. Məsələn, bu il özlərini taxılla təmin edəcəklər. Özlərini şəkərlə təmin edirlər. Buraya şəkər gətirmək lazım deyildir. Şəkər çuğunduru əkilir. Türkiyənin Naxçıvanla qonşu vilayətlərinə göndərilir, orada şəkər zavodlarında emal olunur, şəkəri buraya gətirirlər. İndi əgər burada kiçik şəkər zavodu olsaydı, bu, Naxçıvan üçün ikiqat faydalı olardı. Çuğundurun emalında şəkər ki, ayrılır, onun qalan hissəsi bundan da qiymətlidir. Çünki ondan qiymətli gübrə kimi istifadə olunur. Buna baxmayaraq, əgər beləliklə, Naxçıvan özünü şəkərlə təmin edərsə, bu çox gözəl haldır. Naxçıvan özünü başqa şeylərlə də təmin edir. Naxçıvanda çoxlu tikinti işləri aparılır. Bura blokada vəziyyətindədir. Bunu nəzərə almaq lazımdır. Tikinti işləri görülür, məktəblər, binalar tikilir. İndi burada bezi otellər də tikilibdir. Naxçıvanda çox işlər görülür. Bu məni sevindirir. Güman edərim ki, aeroportu bir ilə tikib istifadəyə verəcəyik.

Akademiyanın bölməsi də, ümumiyyətlə, Naxçıvanın həyatına, o cümlədən ictimai-siyasi həyatına müsbət təsir göstərəcəkdir. Vayxır su anbarının da iki ilə tikilib qurtarması burada çox böyük imkanlar yaradacaqdır.

Q ə n i r ə P a ş a y e v a : Cənab Prezident, biz burada sakinlərlə söhbət zamanı öyrəndik ki, onlar meyvə-tərəvəz məhsullarını aparıb Türkiyədə satırlar. Amma müəyyən norma tətbiq olunur, əhali bildirir ki, norma azdır, bu olmasa, biz məhsullarımızın satışından daha çox mənfəət əldə edə bilərik. Bununla bağlı Türkiyə ilə müəyyən işlər aparılırmı ki, normanın həcmi artırılsın?

C a v a b : Təəssüf ki, bilirsiniz, bizim qarşı Türkiyə belə normalar qoyur. Mən hesab edirəm ki, qoyulmamalıdır. Mən bu barədə Türkiyənin rəhbərləri ilə dəfələrlə danışmışam. İndi bu norma bir az artırılıbdır, yəqin sizə deyiblər. Amma norma qoyulmamalıdır. Mən Türkiyədə dövlət və hökumət başçıları ilə danışmışam ki, Türkiyənin bu şərq vilayətlərində meyvə-tərəvəz çox azdır və yaxud da yoxdur. Amma Naxçıvanda boldur, bu, birincisi. İkincisi, Naxçıvanın meyvə-tərəvəzi Azərbaycanın başqa bölgələrinin hamısından daha da keyfiyyətli və dadlıdır. Məsələn, burada vaxtilə, SSRİ dövründə 120 min ton üzüm istehsal olunurdu, 10-15 şərab zavodu vardı. Onlar o dövrdə qaldı. İndi bunların müəyyən üzüm bağları var, üzüm istehsal olunur. O zavodların da bəziləri qalıbdır. Amma şərab istehsal edirlər, özləri bu şərabı içməyəcəklər. Türkiyə bu şərabı öz ərazisinə buraxmır, İran buraxmır, hətta İranın ərazisindən keçən bizim avtomobillərlə spirtli içkilərin nəql olunmasına icazə verilmir. İndi Naxçıvan Muxtar Respublikasının vəziyyətinə baxın. Öz daxili bazarını təmin edir, amma çox şeyi xaricə çıxara bilmir. Burada çox cəviz var. Bilirsiniz də cəviz nədir? Siz buna Bakıda qoz deyirsiniz. Türkcə də adı cəvizdir, çox dadlı şeydir, Türkiyədə bunu sevirilər. İndi mənə deyirlər ki, Türkiyəyə aparırlar, satırlar, sonra da satacaqlar. Əlbəttə, İran öz ərazisinə buraxmır, çünki bunların hamısı İranda var. Türkiyədə, onun şərq hissəsində isə yoxdur, onları təmin etmək lazımdır, amma burada da norma qoyublar. İndi hər dövlətin öz qanunu var. Nə edək. Yəne də danışdıqlar aparacağıq.

Q ə n i r ə P a ş a y e v a : Cənab Prezident, Sizin bizə olan etimadınızdan çox sui-istifadə edirik. Amma jurnalist həmkarlarımız arasında mübahisə yaranmasın deyə, son sualı «Azadlıq» qəzetinin müxbiri vermək istəyir.

Zülfüyyə Əhmədli («Azadlıq» qəzeti) : Cənab Prezident, bir müddət əvvəl Bakıda villaların siyahısının hazırlanması ilə bağlı tapşırıq vermişdiniz. Hazırda bu məsələ nə yerdədir? Kimlərinse villaları bu siyahıdan kənar qala bilərlərmi?

Cavab : Nə bildin ki, mən villaların siyahısının hazırlanmasını demişdim? Bu məlumatı haradan almısınız? Bilirsiniz, bu barədə mən istəyirəm, sizinlə açıq danışam. Burada müəyyən qədər ziddiyyət yaranıb. Biz demokratik ölkədə yaşayırıq. Yeni Azərbaycan demokratik ölkədir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində yaşayırıq. Bazar iqtisadiyyatı da Azərbaycana böyük fayda gətiribdir. Mən bunu dəfələrlə demişəm. Bu gün yenə də orada, müşavirədə deyirdim. Məsələn, burada əldə olunan nailiyyətlər bazar iqtisadiyyatının nəticəsidir. O cümlədən də bütün Azərbaycanda. Bazar iqtisadiyyatını da aparən iş adamlarıdır, sahibkarlardır. İndi bunlar iş görürlər, pul qazanırlar, çoxlu avtomobillər alırlar, başqa nə bilim, özlərinə gözəl mənzillər düzəldirlər, bəziləri də gedib villalar tikirlər. Amma deyirlər ki, bu villaların bəziləri təkçə iş adamlarının deyil, hansısa məmurlarıdır, lakin onların öz adlarına deyil, başqalarının adınadır. Düzünü deyim, bu, əlbəttə, mənim xoşuma gəlmir. Ancaq yadıma salmaq istəyirəm ki, 1970-ci illərdə mən Azərbaycanda işləyəndə bağ evlərinin tikilməsi ilə mübarizə aparırdım. Bir neçə adamları, nazirləri işdən çıxarmışdım, partiyadan xaric etmişdim. Onlar öz gəlirlərindən artıq olan xərc çəkirdilər. O vaxt tikilən bağ evləri indikilərin yanında tövlə kimi ola bilərdi. Amma o vaxt da biz bu hallarla mübarizə aparırdıq ki, bu, sovet mənəviyyatına ziddir. Onun da ağrısını mən sonra çəkdim. Mən işdən kənarlaşdırıldıqdan sonra mənim haqqımda cürbəcür məqalələr yazdılar. Yazdılar ki, Heydər Əliyev burada özbaşınalıq edib, filan edib. Mən indi də heç nədən qorxmuram, çəkinmirəm. Ancaq bunu mən nə cür aid edirəm ki, bu biznesmen villasıdır, yaxud da hansısa bir məmura mənsub olan villadır. Çünki onun nə adı var, nə familiyası var, nə bunun sübutu var. Ona görə burada belə ziddiyyətli vəziyyət var. Sən deyirsən ki, villaların siyahısını çıxarmamı tapşırıbmışam. Mən belə göstəriş verməmişəm.

Qənirə Paşayeva : Cənab Prezident, enerji təhlükəsizliyi baxımından...

Cavab : Hə, o vaxt elə bir şey demişdim. Enerji xətləri keçən yerlərdəki tikililər barədə demişdim. Yaxşı, bir halda ki, siz maraqlanırsız, Bakıya gələndən sonra mən də maraqlanaram.

Amma bir sualı vermirsiniz. Nə üçün soruşmursunuz ki, mənim sahibkarlarla son görüşüm, yaxud müşavirə nə vaxt olacaqdır? Mən sizə məlumat vermək istəyirəm ki, artıq 15-20 gündür ki, sənədlər hazırdır. Biz o sənədləri hazırlamalı idik, onlar hazırdır. Amma ortaya bir neçə tədbir düşdü. Mən indi Bakıya qayıdan kimi, o sənədlərə baxacağam. Yəqin ki, onların bir çoxunu imzalayacağam. Çünki istəyirəm, əvvəlcə o sənədlər elan olunsun. Referendumdan sonra həmin müşavirəni keçirəcəyəm. Sahibkarların fəaliyyətini artırmaq, onlara yardım etmək – onlar məsələlər qoymuşdular – bunların hamısı nəzərə alınır – bu niyyətlərimi də həyata keçirəcəyəm.

Qənirə Paşayeva : Biz jurnalistlər adından təşəkkürümüzü bildiririk ki, Siz vaxt ayırdınız, bizimlə görüşdünüz, suallarımıza cavab verdiniz.

Heydər Əliyev : Sağ olun.

Qənirə Paşayeva : Mümkündürsə, Sizinlə bir xatirə şəkli də çəkirdədik.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev onu Naxçıvan Muxtar Respublikasına səfərdə müşayiət edən və mətbuat konfransında iştirak edən jurnalistlərlə xatirə şəkli çəkirdi.

XALQIMIZ KONSTITUSİYAYA TƏKLİF OLUNAN DƏYİŞİKLİKLƏRƏ SƏS VERDİ

24 avqust 2002-ci il

Bakı şəhərinin Səbail rayonundakı 17 nömrəli referendum məntəqəsi Tofiq İsmayılov adına Respublika Uşaq və Gənclər Yaradıcılığı Sarayında yerləşir. Məntəqədə səsvermə siyahısına 1072 nəfər daxildir. Hər yerdə olduğu kimi, burada da səhər saat 8-dən səsvermə başlanmışdı.

Azərbaycan Prezidenti məntəqəyə gəlmiş seçiciləri, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələrini salamladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev məntəqədə onu gözləyən çoxsaylı yerli və xarici jurnalistlərin suallarına cavab verdi.

S u a l : Cənab Prezident, lütfən deyin, Sizcə, oğlunuz İlham Əliyev qarşıdakı prezident seçkilərində namizədliyini irəli sürəcəkmidi?

H e y d ə r Ə l i y e v : Siz bu sualı nə üçün verirsiniz? Siz hansı kütləvi informasiya vasitəsini təmsil edirsiniz?

J u r n a l i s t : Mən İngiltərədənəm və Röyter agentliyini təmsil edirəm. Çoxları deyir ki, növbəti prezident oğlunuz olacaqdır?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bunu o barədə danışanlardan soruşun.

S u a l : Siz prezident seçkilərində iştirak edəcəksinizmi?

C a v a b : Bəli, mən qarşıdakı seçkilərdə iştirak edəcəyəm və bunu açıqlamışam. 2003-cü ildə Prezident seçkilərində iştirak edəcəyəm və ümidvaram ki, məni üçüncü dəfə də seçəcəklər. Əgər oğluma suallarını varsa, bunu ona ana dilinizdə verə bilərsiniz.

S u a l : Siz Konstitusiyaya bu dəyişiklikləri necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Bu mənim təşəbbüsümdür, bu məsələləri referendumla mən çıxarmışam. Bu o deməkdir ki, mən onları zəruri hesab edirəm. Çünki demokratik dövlətimizin ilk Konstitusiyasını qəbul etdiyimiz vaxtdan 7 il keçmişdir. Bu müddət ərzində dünyada və ölkəmizdə çox şey dəyişibdir. Konstitusiyamız referendumda qəbul olunduğuna görə – bu da yaxşı haldır, ona parlament vasitəsilə, hər kəsin istədiyi kimi də-

yişikliklər etmək olmaz – dəyişikliklər ancaq ümumxalq səsverməsi, referendum yolu ilə edilə bilər. Ona görə də mən təklif olunan dəyişiklikləri referendumla, ümumxalq səsverməsinə çıxardım. Hesab edirəm ki, xalq səs verəcəkdir.

S u a l : Cənab Prezident, Siz özünüz necə səs verdiniz, bütün bəndlərə «hə» dediniz, yoxsa...

C a v a b : Əlbəttə, «hə» dedim.

S u a l : Alternativ xidmətlə bağlı bəndə də? Naxçıvanda deyirdiniz ki, bu barədə düşünəcəyəm.

C a v a b : Görək onu mənim yadıma salaydınız. İndi mən «yox» desəydim, onsuz da bir şey çıxmıyacaqdı. Amma yadımdadır, sən Naxçıvanda dedin, düşünmək lazımdır. Hələ vaxt var, bu barədə düşünürük.

S u a l : Yəqin ki, qanunvericiliklə tənzimlənəcəkdir.

C a v a b : Baxarıq. Amma yadıma sal, mənim yadımdan çıxır. Daha başqa sualı olan var?

S u a l : Cənab Prezident, referendumun gedişi ilə bağlı yəqin Sizə tez-tez məlumat verirlər. Vəziyyət Sizi qane edirmi?

C a v a b : Mənə elə gəlir ki, çox yaxşıdır. Mən buraya gəlməzdən əvvəl telefon etdim, öyrəndim, indi rəqəmlər haqqında heç bir şey demək istəmirəm. Ancaq fəallıq çox yüksəkdir. Mən evdən buraya gələndən qədər bir neçə məntəqənin yanından keçmişəm. Məntəqələrdə çoxlu adamlar var, məni bir-iki yerdə, hətta saxlamaq istədilər. Camaat çox fəaldır.

S u a l : Cənab Prezident, Nardaranda əhali referendumda iştirak edir. Amma onların Sizdən xahişi qalır. Onlar Sizinlə görüşmək barədə xahiş ediblər. Amma referendumla gedirlər. Buna münasibətiniz necədir?

C a v a b : Referendumla gedirlərsə, çox gözəl. İndi onlar referendumla getsələr, başqa məsələlərdə öz səhvlərini başa düşsələr... Hər halda, hökumətin onlara münasibəti həmişə yaxşı olubdur və yaxşı da olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, ümumiyyətlə, yenə də, nə vaxtsa, Konstitusiyaya dəyişikliklər və əlavələr olunacaqmı?

C a v a b : Ay qardaş, elə sual verirsən ki... Yeddi ildə birinci dəfədir ki, Konstitusiyada dəyişiklik edirik, onu da görürsən ki, nə qalmaqalla... Yəni xalq arasında qalmaqla yoxdur. Ancaq müxalifətdir, heç anlamıram, nə üçün belə şeylərə etiraz edirsiniz? Dəyişikliklər üçün yəqin ki, ehtiyac lazımdır. Mən sizə dəfələrlə demişəm. Bu dəyişikliklər elə

deyil ki, oturdun, fikirləşdin ki, bunları edək. Bunlar son illərdə yaranmış vəziyyətlə əlaqədar gündəliyə gəlibdir. Ona görə də bu dəyişikliklər edilir.

Əgər gələcəkdə də hansısa bir dəyişikliyə ehtiyac olarsa, təbii ki, ediləcəkdir. Ancaq yenə də referendum vasitəsilə.

S u a l : Cənab Prezident, Avropa Şurasının nümayəndəsi Andreas Qross buradadır, referendumu izləmək üçün Azərbaycana gəlibdir. O, Azərbaycan haqqında sərt fikirlər bildirir. Rəsmi Bakının buna münasibəti necə olacaqdır?

C a v a b : Nə bilim, mənim bundan heç xəbərim yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, bir çox müxalifət partiyaları referendumda müşahidəçi kimi iştirak etməkdən də imtina etdilər...

H e y d ə r Ə l i y e v : İmtina etdilər? Bəs onlar bir o qədər müşahidəçi vəsiqəsi aldılar.

J u r n a l i s t : Bəziləri iştirak edirlər, amma bəziləri Mərkəzi Seçki Komissiyasının onlara şərait yaratmadığını bəhanə gətirərək, referendumu müşahidə etməkdən boyun qaçırdılar. Siz özünü necə, Mərkəzi Seçki Komissiyasının fəaliyyətindən razısınızmı?

C a v a b : Necə yəni onlara şərait yaradılmayıb? Onlara 22 min vəsiqə veriləlidir. Özü də biz burada qanunu pozduq, onların xahişinə görə pozduq. Çünki hər bir müşahidəçi vəsiqəni gəlib referendum dairəsində almalıdır. Mərkəzi Seçki Komissiyası da xəbər vermişdi ki, müşahidəçilər öz vəsiqələrini gəlib referendum dairələrindən ala bilərlər. Ancaq onlar müşahidəçi vəsiqəsini bir həftə gedib almadılar. Ondan sonra, referendumda 3 gün qalmış hay-küy saldılar. Dedilər ki, məsələn, hansısa partiya 4800 nəfərin siyahısını veribdir. Elə bu siyahı ilə müşahidəçi vəsiqələrini bizə verin. Mərkəzi Seçki Komissiyası tələb etdi ki, heç olmasa, bu adamların ünvanını verin, görək ki, kimlərlə müşahidəçi vəsiqəsi təqdim edirik. Yoxsa, filankəs filankəsə, qurtardı getdi? Onlar da bunu etmədilər. Mənə dedilər, mən də məsləhət gördüm ki, məsələni kəskinləşdirməsinlər. Mərkəzi Seçki Komissiyası 22 min vəsiqə veribdir. Bəzi partiyalar 4-5 min vəsiqə alıblar.

Bəs onda bu vəsiqələri nə üçün, nədən ötrü almışdılar? Nə üçün onlar Mərkəzi Seçki Komissiyasından narazı qalırlar? Yəqin düşünürdülər ki, onlara müşahidəçi vəsiqəsi verilməyəcəkdir, hay-küy salacaqlar. Amma onların bütün bəhanələri götürüldü. Bəhanə götürüldəndən sonra, indi nə deyim...

NİZAMININ MƏQBƏRƏSİNİ ZİYARƏT ZAMANI ONU MÜŞAYİT EDƏN JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB

S u a l : Cənab Prezident, bu gün Azərbaycanın ilk müstəqil telekanalı olan ANS Gəncədə yayımlanmağa başlayır. Buna sizin münasibətiniz necədir?

C a v a b : Sizi təbrik edirəm. Çox yaxşı ki, yayımlanmağa başlamısınız. Amma niyə belə gec yayımlanırsınız?

J u r n a l i s t : Maliyyə çətinliklərinə görə.

H e y d ə r Ə l i y e v : Sizin telekanal – hamıdan zəngin, hamıdan qabaqcıl, özünü hamıdan yüksək səviyyədə saxlayan telekanal geriyyə qalıbdır. Sizi təbrik edirəm.

S u a l : Cənab Prezident, dünən verilən şikayət məktubları şəhər icra hakimiyyətinin başçısından əlavə, həm də polis rəisindən idi. Polislə bağlı şikayətlərə münasibətiniz necədir?

H e y d ə r Ə l i y e v : Sən nə bildin, o şikayətləri oxumusan?

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, bir-iki şey öyrənə bildik. Biz həm də əhali ilə söhbət etdik.

H e y d ə r Ə l i y e v : Onlar nə deyirlər?

J u r n a l i s t : Onlar dedilər ki, rüşvət halları vardır. Polis şəxsiyyət vəsiqəsini verərkən rüşvət alır.

H e y d ə r Ə l i y e v : Hər şikayətə baxacağıq, lazımı ölçü götürəcəyik. Ancaq daxili işlər naziri buradadır. Bura gəl görüm, eşidirsən?!

R a m i l U s u b o v (daxili işlər naziri): Cənab Prezident, eşidirəm. Tədbir görəcəyəm.

H e y d ə r Ə l i y e v : Axı niyə, niyə belə olsun? Biz nə qədər tədbirlər görürük, insanları tərbiyə edirik, nə qədər başa salırıq. Axı bu rüşvətdən niyə əl çəkmirlər? Mən inanıram ki, şikayətlərin bir qismi həqiqətə uyğundur. Təbii ki, şikayətlərdə subyektiv fikirlər də olur, hərrə öz mənafeyindən şikayət edir. Ancaq ümumiyyətlə, polisdən narazılıq çoxdur, rüşvətخورluq halları da var və bunu da əhali, xalq bilir. Bu, daxili işlər orqanlarını, polis orqanlarını hörmətdən salır. Əlbəttə, bizim dövlətin də nüfuzuna toxunur və bəzən də onu ləkələyir. Bilin, bunlar mənə çox incidir.

Mən indi daxili işlər nazirinə tapşırıq verəcəyəm. Bu şikayətlərin hamısına mən baxacağam, özünüz tədbir görün.

Ramil Usubov: Cənab Prezident, aydındır.

Sual: Cənab Prezident, Siz bir az yorulmusunuz. Siz sahibkarlığın inkişafına təkan verəcək Fərmanlar imzalamısınız. Amma regional yanaşma necə olacaqdır? Bakıdan fərqli olaraq, Gəncə kimi şəhərlərə sərmayə cəlb etmək üçün sahibkarlara güzəştlər ola bilərmi?

Cavab: Birincisi, mən demədim ki, yorulmuşam. Mən dedim ki, yorulmamışam. Əgər siz televiziya ilə müşavirəyə baxdınsızsa, orada salonda oturanlara dedim ki, mən yorulmamışam, amma siz yorulmusunuz. Ona görə sən mənə şər atma.

Jurnalist: Cənab Prezident, yeni düşünürük ki, yorulmusunuz.

Heydər Əliyev: Bu, başqa məsələ. Amma o məsələ mühüm məsələdir. Mən dünən də dedim, vacib məsələdir. İndi nə cür həll olunacaq, mən əvvəlcədən heç vaxt bir şey demək istəmirəm. Təəssüf ki, bizdə, elə mənim ətrafımda da belə adamlar var ki, işin hamısını bilmədən, yarımçıq şəraitdə dərhal deyirlər ki, belə olacaq, elə olacaq. Sonra da elə olmur. Ondan sonra da qalır belə. İnsanlar da deyir, bəs niyə, axı bu belə demişdi?

Bilirsən, məsələ həll olmamış, qərar qəbul edilməmiş belə bəyanatlar vermək düzgün deyildir. Baxmayaraq ki, bu qərarları mən qəbul edirəm, Fərmanları mən imzalayıram, mən baxıram, ancaq özüm də bunlardan əvvəl bir fikir deməkdən çəkinirəm. Çünki niyə? Bunun texnologiyası çox mürəkkəbdir. Bəlkə siz bunu bilmirsiniz. Tapşırıq verirəm, göstəriş verirəm, hazırlayırlar, lazımı yerlərlə məsləhətləşirlər, razılaşırlar, gətirirlər, baxıram. Məsələn, görəəm ki, bu çatmır, bu belə olmaz, burasını başqa cür etmək lazımdır, bu məsələ başqa cür həll olunmalıdır. İki-üç dəfə bunu dəyişdirirəm. Ondan sonra, tam bir qərara gələndən sonra mən onu imzalayıram. Ona görə də sənəin sualına ümumi cavab verirəm. Güman edirəm ki, bu doğru fikirdir. Baxılacaq, amma konkret nə olacaq – demək istəmirəm.

Sual: Cənab Prezident, Beynəlxalq Valyuta Fondunun nümayəndələri Sizinlə görüşdülər. Onların Azərbaycanda enerji daşıyıcılarının qiymətlərinin artırılması ilə bağlı tələbləri var idi. Onlar bunu israrlı tələb edirlər, buna münasibətinizi bilmək olarmı?

Cavab: Bilirsiniz, onlar israrla tələb edirlər. İndi təəvvür edin, onlar deyirlər ki, Azərbaycanda neft məhsullarının satış qiymətini dün-

ya qiymətlərinə qaldıraq. Biz bunu qaldırısaq, sizə nə olacaq?! Nə olacaq?! Sizi demirəm, bəlkə sizin şəxsi avtomobiliniz yoxdur, neft məhsullarından o qədər də istifadə etmirsiniz. Amma bizim Azərbaycana götürün. Bizim kənd təsərrüfatı nə təhər olacaqdır, aqrar sahədə özəl sektor var, biz indi onu ayağa qaldırıraq, inkişaf edir. Bilirsiniz ki, vaxtilə onlara güzəştli yanacaq məhsulları satırdıq. Sonra onlardan vergiləri götürdük. İstəyirik ki, onlar ayağa qalxsınlar.

İndi qiyməti birdən qaldırıraq, onda onları, necə deyərlər, vurduq öldürdük.

Bilirsinizmi, onlar bunu bir ildir deyirlər. Biz də bununla razı olmuruz. Çünki niyə razı olmuruq? Bəli, bunu dövlət üçün qaldırıraq, gəlirlər də artacaqdır. Amma biz hər bir şeyi xalqın, əhalinin, işləyənlərin imkanları ilə ölçürük. Ona görə biz bunu etmirik. Onlar da bəzi hallarda bizim real vəziyyətimizi nəzərə almaq istəməzlər. Demirəm ki, bilmirlər, bilirlər, onların burada nümayəndələri var. Nəzərə almaq istəməzlər. Bəzən də elə zor edirlər. Çünki öz siyasətlərini yerinə yetirmək istəyirlər. Biz də, təbiidir, bu barədə danışmaq aparırıq, mübahisə aparırıq. Valyuta Fondu gəldi bunu dedi – et, onu dedi – et, biz bunu edə bilmərik. Əgər biz Valyuta Fondunun hər dediyini etsəydik, onun bizə çox böyük hörməti olmazdı. Hər ölkənin özünün xüsusiyyəti var, şərtləri var. Ona görə bu məsələdə biz onlarla çox ciddi danışıqlar aparırıq və danışıqlar da davam edəcəkdir.

Sual: Cənab Prezident, Devid Vudvord dünən demişdir ki, «Şahdəniz» layihəsi ilə bağlı konsepsiyaya, ola bilər, yenidən baxılsın. Onun həyata keçirilməsinə sanksiya oktyabr ayından sonra veriləcəkdir. Buna necə baxırsınız, Azərbaycanın qarşısında qazın satılması problemi dururmu?

Cavab: Təəssüflər olsun ki, belə meyllər var. Amma biz bununla məşğuluq.

Sual: Cənab Prezident, bildiyiniz kimi, Türkiyə Naxçıvandan oraya neft məhsulları aparılmasını dayandırdı. Bu, Naxçıvanda müəyyən problemlər yaratdı, etiraza səbəb oldu. Bu, Naxçıvan üçün çətinlik yarada bilərmi?

Cavab: Bu, təkə Naxçıvan üçün yox, İğdırın və başqa vilayətlərin əhalisinə də çox böyük faydalar gətiribdir. Mən ilk dəfə 1992-ci ildə gedib İğdırı görəndə təəccübləndim. İğdırı Türkiyənin tarixində böyük bir şəhər kimi təəvvür edirdik. Bizim köndlərdən biri kimidir.

Məsələn, Naxçıvanda Şərur rayonunun mərkəzi var, onunla müqayisə etdim. Heç onunla müqayisə ediləsi də deyildi. Amma indi, körpü açıldıktan sonra, ticarət başlayandan sonra, o cümlədən neft məhsulları ticarəti başlayan sonra İğdır tamamilə dəyişibdir. Onlar İrandan da neft alırlar. Deyəsən, İrandan gətirib aparırdılar. O mexanizmi bilmirəm, hər halda orada ticarət gedir. Türkiyə dayandırılıbsa, bundan ötrü biz Türkiyə ilə mübahisəyə girməyəcəyik. Hər dövlətin öz siyasəti var.

Elmira Axundova («Literaturnaya qazeta»nın əməkdaşı): Cənab Prezident, olar, bir sual verim? İndi sualları cavanlar verir, amma veteranlar vermirlər.

Heydər Əliyev: Verin, gəl buraya. Bu veteran mənim köhnə dostumdur. Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.

Elmira Axundova: Bu məsələ məni çoxdan düşündürür. Vaxtilə bütün respublikanı – Bakını, onlarca mikrorayonu, qəsəbələri, yaşayış massivlərini və sairəni Siz tikmişiniz. Eyni zamanda, bütün rayonlarda qonaq evləri tikdirmişiniz. Mən Lənkərandakı qonaq evini indi də görürəm, çox gözəldir. Onu demək istəyirəm ki, indi Siz rayonlara gedəndə qalmağa yer olmur. Özünüz üçün bir iqamətgah yoxdur. Axı bu, acınacaqlı haldır. Rusiya, Ukrayna və başqa ölkələrin prezidentlərinin hər şəhərdə iqamətgahları var. Düzdür, Siz ciddi adamsınız, bəlkə istəmirsiniz. Amma icra hakimiyyəti başçıları düşünməlidir ki, Prezident gələndə ona layiq qonaq evi olmalıdır. Bu məsələyə Siz necə baxırsınız, qonaq evi, iqamətgah tikilməlidir, ya yox?

Heydər Əliyev: Mən bu işə belə baxıram ki, bunlar Prezidentə görə olmamalıdır. Məsələn, bilmirəm, bilirsiniz, ya yox, mən vağzalda gecələmişəm, orada mənim xüsusi vaqonum var, onu oraya gətiriblər. Mən orada gecələmişəm. Keçən dəfə gələndə də belə olmuşdu. Mənim üçün heç bir şey lazım deyildir. Bəlkə gələcəkdə başqa Prezident olacaq, hər şeyi buraxıb bu işlə məşğul olacaqdır. Amma mənim üçün bunlar lazım deyildir. Mənim həyatım həmişə sadə keçibdir. Hər halda, bir yerdə gecələyəcəyəm.

Elmira Axundova: İndi biz müstəqil dövlətlik, olmalıdır.

Heydər Əliyev: Bəli, əvvəlkindən fərqli olaraq, indi müstəqil dövlətlik. Doğru deyirsiniz, olmalıdır. Ancaq bu da hər yerdə yerli təşəbbüslə əlaqədardır. Mənim özüm heç vaxt göstəriş verməmişəm ki, keçmişdə haradasa qonaq evi tikilsin. Hansısa rayonun bir rəhbərinin təşəbbüsü olubsa, onlar azdan-çoxdan belə şeyləri düzəldiblər. Am-

ma kimse bu işlərə biganədirsə, onlar düzəltməyiblər.

Jurnalist: Hər hansı xarici iş adamı buraya gəlsə, qalmağa heç bir yer yoxdur.

Heydər Əliyev: Siz dünən mənim çıxışımı eşitdiniz. Dedim, Bakıdan bizim vəzifəli şəxslər iş üçün buraya gəlirlər. Elə edirlər ki, səhər tezdən gəlsinlər, işlərini görsünlər, axşam da qayıtsınlar. Burada qalmağa bir yer yoxdur. Mən ölkənin Prezidentiyəm, gəlmişəm, əgər burada şəhərin rəhbərləri mənə münasib yer verə bilmirlərsə, başqa adam haqqında nə deyim? Ona görə dünən Fərhad Əliyev belə bir təşəbbüs irəli sürdü ki, hansısa iş adamının vasitəsilə burada bir otel tikilsin. Böyük yox, kiçik otel tikilsin. Naxçıvanda tikilibdir, siz gördünüz.

Sual: Cənab Prezident, Amerika Rusiyadan və İrandan kürü idxalına qadağan qoydu ki, Xəzər dənizində nəre balığının kökü kəsilir. Bu, həm də Azərbaycana aiddir. Bu məsələ ilə bağlı nə deyə bilərsiniz?

Cavab: Bilirsiniz, bu çox çətin məsələdir. Bu məsələ sovet vaxtı da çox ciddi idi. Ancaq onda Xəzər dənizi, əsasən, Sovetlər İttifaqına məxsus idi və ciddi tədbirlər görülürdü. İndi beş Xəzər yarı ölkə var. Hərəsinin ərazisində nə qədər brakonyer var. Deyə bilərəm ki, bu, Xəzər dənizinin ən böyük problemlərindəndir, hətta şişirtmirəm, bir faciəsidir. İndi bilmirəm, bu dövlətlər birlikdə nə edəcəklər? Amma tədbirlər görmək lazımdır. Sağ olun.

RUSİYA FEDERASIYASINA İKİ GÜNLÜK İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ

23 sentyabr 2002-ci il

– Mənim Rusiyaya səfərim haqqında məlumat mətbuatda verilibdir, xəbəriniz var. Rusiyanın prezidenti Vladimir Putin məni Moskvaya işgüzar səfərə dəvət edibdir. Mən də bu səfəri həyata keçirirəm. Orada bizim danışıqlarımız olacaqdır. Ondan sonra biz üç saziş imzalayacağıq. Əsas müqavilə Xəzər dənizində Azərbaycanın və Rusiyanın sərhədinin tam koordinatlarla müəyyən olunması haqqındadır. Biz ümumi xarakterli belə bir sənəd imzalamışdıq. Amma indi bizim mütəxəssislər, Rusiyanın mütəxəssisləri bu sazişi hazırlayıblar. Bu cür sazişi Rusiya Qazaxıstan ilə imzalayıbdır, bizimlə də imzalayacaqdır. Bu çox yaxşı bir haldır.

Başqa iki saziş də var. Bir müddətdən sonra təhsil haqqında saziş də imzalanacaqdır. Əsas odur ki, mən Prezidentlə fikir mübadiləsi aparıb bir çox məsələlər, başlıcası, Rusiya-Azərbaycan əlaqələrinin bugünkü vəziyyəti və inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar danışacağam.

Əgər indi sizin dəyərli sualınız varsa, mənə deyin. Yoxdursa, xırdaxuruş suallarla mənim vaxtımı almayın. Mənim 6-7 dəqiqə vaxtım var.

S u a l : Cənab Prezident, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı danışıqlar aparılacaqmı?

C a v a b : Mütləq aparılacaq. Siz bu şeyləri soruşursunuz. Nə vaxt ola bilər ki, mən hansısa dövlət başçısı ilə görüşüm, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi haqqında danışmayım? Xüsusən də prezident Putin ilə. Buna söz ola bilməz. Ona görə ki, Rusiya Minsk qrupunun həmsədrilərindən biridir. Əgər dünən Azərbaycan televiziyasına baxdınızsa, mən buraya gəlmiş Rusiyanın parlament nümayəndə heyəti ilə söhbət etdim və Ermənistan haqqında danışdım. Belə olan halda sən mənim vaxtımı alıb bu cür suallar verirsen.

S u a l : Cənab Prezident, 1994-cü ildən bəri İranın mövqeyinin əslində dəyişməz qaldığı nəzərə alınarsa, Sizcə, bu gün imzalanacaq iki-tərəfli saziş Xəzər dənizinin hüquqi statusunun müəyyən olunmasında konsensusa gəlməyə kömək edəcəkmı?

C a v a b : Mövqelər dəyişməmişdir, biz öz mövqeyimizi müəyyənləşdirmişik və sazişi imzalayacağıq. İranla isə biz işləyirik. Bizim ekspertlər burada da, İranda da görüşürlər. Bu danışıqlarda əsas şəxs olan Səfəri bu yaxınlarda Bakıya gəlmiş, görüşlər keçirmişdir. Bir müddət sonra isə burada bütün Xəzəryanı ölkələrin ekspertlərinin görüşü olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyada yaşayan azərbaycanlıların statusu ilə bağlı orada hansısa sənəd imzalanacaqmı?

C a v a b : Yox, biz belə bir sənəd imzalamaq istəmirik. Çünki bunun əhəmiyyəti yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Seleznyov ilə görüşdə Rusiyanın Ermənistanı bir milyard dollarlıq silah verməsi məsələsini qaldırmışdınız. Bu dəfəki səfərinizdə prezident Putinlə görüşdə bu məsələ qaldırılacaqmı?

C a v a b : Bilirsən, mən bu məsələni çox qaldırmışam və Vladimir Putinlə görüşlərdə də çox qaldırmışam. Ancaq bunların hamısı indi, müəyyən mənada, artıq arxada qalıblar. Bunu qaldırmağın əhəmiyyəti yoxdur. Mən sadəcə, dünən parlament nümayəndə heyətinə dedim ki, onlar bilsinlər. Özü də eşitdiniz, mən Seleznyova dedim ki, sizin özünüzdə Dumada müzakirə etmişdiniz, prokurorluğa vermişdiniz. Sonra bunu batdırdınız.

S u a l : Cənab Prezident, artıq Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinin bücnövrəsi qoyulubdur. Siz oradakı nitqinizdə demişdiniz ki, bu, regionda sabitliyin təminatçısı olacaqdır. Azərbaycan münaqişəni sülh yolu ilə həll edə bilməsə, bu kəmərin çökilməsi hərbi əməliyyatların başlanmasına maneçilik törədə bilərmi?

C a v a b : Bilirsiniz, bu kəmərin çökilməsi Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinə, güman edəyəm, o qədər təsir göstərə bilməz. Ancaq bu kəmərin olmasının hərbi əməliyyatlara maneçilik törətməsi – siz bu gün gələcək üçün sözlər danışsınız. Əgər hərbi əməliyyatlara ehtiyac olsa, bunun yolları tapılar.

S u a l : Cənab Prezident, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri bu həftə regiona gəlirlər. Onlardan hansısa təklif gözlənilirmi?

C a v a b : Gələcəklər, görək nə təklif verəcəklər. Siz də bunu biləcəksiniz.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dünən Seleznyov ilə görüşdə bildirdiniz ki, Ermənistan belə bir iddia ilə çıxış edir ki, Qarabağın ona birləş-

diriləcəyi təqdirdə Azərbaycan torpaqlarını azad edə bilər. Əvvəllər də belə bir təklif var idi, yoxsa, bu, son vaxtlar olubdur?

C a v a b : Əvvəl də var idi, elə indi də belədir. Ona görə biz bu məsələni həll edə bilmirik. Məsələn, 1997-ci ildə Minsk qrupu bir təklif vermişdi, biz razı olduq, onlar razı olmadılar. Təklif belə idi ki, Dağlıq Qarabağın ətrafında olan Azərbaycan rayonları işğaldan azad olunur, amma Dağlıq Qarabağın statusu haqqında danışıqları davam etdiririk. Bu çox da yaxşı idi və biz bununla razı olduq. Amma ermənilər bunu qəbul etmədilər. Sağ olun.

AZƏRBAYCAN-RUSİYA SƏNƏDLƏRİNİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏN SONRA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ VƏ RUSİYA FƏDERASİYASININ PREZİDENTİ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI KEÇİRDİLƏR

*Moskva, Kreml, «Səfir salonu»
23 sentyabr 2002-ci il*

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli Vladimir Vladimiroviç!
Hörmətli xanımlar və cənablar!

Vladimir Vladimiroviç, bu işgüzar səfəri həyata keçirmək və mən-cə, Sizin artıq dediyiniz işləri görmək üçün Moskvaya gəlmək barədə dəvətə görə Sizə ürekdən təşəkkür edirəm. Mən bir daha bəyan etmək istəyirəm ki, Rusiya-Azərbaycan münasibətləri həmişə normal olmuşdur, lakin Rusiya prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinin Azərbaycana ilk rəsmi səfərindən sonra bu münasibətlər xüsusilə inkişaf etmişdir. 2001-ci il yanvarın 9-dakı həmin səfər Rusiya prezidentinin XXI əsrdə ilk səfəri idi və bu səfəri o, Azərbaycana etmişdir. Ancaq məsələ təkcə bunda deyildir. Məsələ ondadır ki, biz o vaxt Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinə aid bir çox məsələləri olduqca ətraflı müzakirə etdik. Doğrudur, həm bizim üçün, həm də Rusiya üçün olduqca gərəkli olan bir çox digər məsələləri də müzakirə etdik.

Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafında yeni mərhələ məhz həmin dövrdən başlanmışdır. Bu proses inkişaf edir və mən deməliyəm ki, yüksək sürətlə inkişaf edir. Heç iki il keçməyib ki, biz, ilk növbədə, iqtisadiyyat sahəsində, siyasi sahədə və bütün digər sahələrdə nəzərəcarpacaq nəticələrə nail olmuşuq.

Vladimir Vladimiroviç burada bu gün gördüyümüz işlərdən, hansı sənədləri imzaladığımızdan danışdı. Mən sizi bir daha yormayacağam, amma belə bir cəhət mühümdür ki, Vladimir Vladimiroviçin nəzərə çarpdirdiyi ən mühüm məqamları mən də sözbəsöz təkrarlayardım. Bizim bugünkü münasibətlərimiz, bax, bu deməkdir.

Vladimir Vladimiroviç, Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinə güclü təkan verdiyinizə görə mən Sizə minnətdaram. Siz əvvəllər mövcud olan bəzi maneələri məharətlə aradan qaldırdınız. Bu cəhətdən Siz özünüzdü çox uzaqgörən siyasi xadim kimi göstərdiniz, o mənada ki, əvvəllər olanları arxada qoydunuz. Həmin vaxtdan biz, hər şeydən öncə, prezident Vladimir Vladimiroviç Putinin Azərbaycana, xalqımıza səmimi münasibətini, ikincisi isə, onun münasibətlərimizin inkişafına çox böyük maraq göstərdiyini – biz bunu daha çox istəyirik – üçüncüsü, onun Azərbaycana, bizim işlərimizə hədsiz diqqətini hiss edirik.

Yayda Vladimir Vladimiroviçlə biz Sankt-Peterburqda görüşdük, dahi Azərbaycan şairi Nizaminin abidəsini açdıq, birlikdə açdıq. Bu faktın özünün rus və Azərbaycan xalqları, Rusiya ilə Azərbaycan arasında dostluğun möhkəmlənməsi üçün çox böyük əhəmiyyəti var. Mən Vladimir Vladimiroviçin orada necə gözəl nitq söylədiyini xatırlayıram. Sonra isə, onun dediyi kimi, biz yenə də bir çox məsələlərə dair ətraflı fikir mübadiləsi apardıq. Mən həmin səfərimdən çox məmnun oldum.

Vladimir Vladimiroviç, madam ki, mən Sizin dəvətinizlə artıq üç dəfə Moskvada olmuşam – zənn edirəm ki, ilin sonunadək bəlkə yenə belə bir imkan oldu – Sizi münasib vaxtda Azərbaycana gəvət etməyə tam əsasım vardır. Siz xalqımızın Sizə olan münasibətini bilirsiniz. Mən deməliyəm ki, Vladimir Vladimiroviç Putin ilə ilk günlərdən həm Rusiyada, həm də bizim respublikada hörmət və nüfuz qazanmışdır. Çünki gördüyü işlərdən, verdiyi bəyənətlərdən hamıya bəlli olmuşdur ki, o, həqiqətən, bütün MDB ölkələri ilə, o cümlədən Azərbaycanla münasibətlərin möhkəmlənməsini istəyir.

Vladimir Vladimiroviç, buna görə sizə təşəkkür edirəm.

İmzaladığımız əsas sənədə gəldikdə isə, Siz ona qiymət verdiniz. Mən bu qiymətlə tam razıyam. Mən bəyan edirəm ki, bu çox mühüm addımdır. Xəzər dənizinin statusu, onun sektorlara bölünməsi məsələsi artıq bir çox illərdir ki, gündəlikdədir və müzakirə olunmuşdur. Siz qısa vaxt ərzində bu işə qoşulduunuz və Qazaxıstanla saziş imzaladınız. Bilirəm ki, onlarla da, Azərbaycanla da bu sənədlər üzərində çox işləmişiniz. Biz də uzun müddət işləmişik. Dediğiniz kimi, biz üç Xəzər yarı dövlət mövqeyimizi müəyyənləşdirmişik və bu, digər sahilyanı ölkələr üçün nümunə olacaqdır. Başqa yol yoxdur. Biz bu məsələ ilə çox illər məşğul olmuşuq və çoxlu variantlar tapmışıq. İndiki variant, bey-

nəlxalq hüquq normaları prinsiplərinə, orta xətt prinsiplərinə uyğundur. Bunda da Vladimir Vladimiroviçin böyük rolu olmuşdur.

Vladimir Vladimiroviç, Siz Xəzər dənizində yaxşı hərbi təlimlər keçirdiniz. Xatirimdədir, Aşqabadda şəxsi söhbətimizdə bu barədə mənə demişdiniz. Mən təəccübləndim, Siz Aşqabaddan dərhal Həştərxana getdiniz, digər işlərlə məşğul oldunuz, müvafiq adamları oraya çağırdınız, yaxşı hazırlaşdınız. Deməliyəm ki, bu, ümumiyyətlə, Xəzərin tarixində belə böyük miqyaslı ilk təlimlər idi. Biz bu təlimlərdə iştirak edirdik, onları dəstəklədik və dəstəkləyirik.

Bir daha bəyan etmək istəyirəm ki, Rusiya-Azərbaycan münasibətləri bizim xarici siyasətimizin öncül istiqamətidir. Biz təxminən iki əsr birlikdə olmuşuq və o qədər qaynayıb-qarıxmışıq, o qədər yaxınlaşmışıq ki, bu əlaqələri qırmaq olmaz. Dövlət müstəqilliyi qazanmağımız bir-birimizdən uzaqlaşmağa heç bir əsas vermir, əksinə, bu münasibətləri möhkəmləndirmək və inkişaf etdirmək lazımdır. Biz öz tərəfimizdən bunları edirik. Vladimir Vladimiroviç, bir daha çox sağ olun.

Sonra Azərbaycan və Rusiya prezidentləri jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : Azərbaycan-Rusiya iqtisadi əməkdaşlığının indiki vəziyyətini necə qiymətləndirirsiniz və onun miqyasından razısınızmı?

V l a d i m i r P u t i n : Miqyas gəldikdə, biz, əlbəttə, bunun nə miqyasından, nə də keyfiyyətindən razıyıq. Mən tamamilə əminəm ki, biz həm malların nomenklaturu, həm qarşılıqlı ticarət, həm sərmayələrin həcmi, həm də fəaliyyətin istiqamətləri üzrə, əlbəttə, daha yaxşı noticələr əldə edə bilərdik. Buna baxmayaraq, cari ilin ilk ayları ərzində əmtəə dövriyyəsinin xeyli artdığını müşahidə edirik, lakin məsələ heç bunda da deyildir. Məsələ ondadır ki, bizim uzun müddət üçün nəzərdə tutulan bir sıra perspektivli istiqamətlərimiz var. Mən təkcə energetika sahəsində əməkdaşlığı nəzərdə tutmuram, hərçənd bu da çox vacibdir. Bilirsiniz ki, ötən il Rusiya ərazisi ilə 2,3 milyon ton Azərbaycan nefti nəql edilmişdir. Cari ildə bunu 2,5 milyon tona çatdıracağıq. Biz 2003-cü il üçün müvafiq həcmi razılaşdırırıq. Mən bu gün belə bir ehtimal irəli sürdüm ki, biz və görünür, Azərbaycan tərəfi də müvafiq uzunmüddətli sazişin imzalanmasını istəyirik.

Azərbaycanlı həmkarlarımız ümumən bizi dəstəklədilər. O mənada ki, bunun əvəzində Rusiya Azərbaycanın təbii qazla təmin olunması vəzifəsini getdikcə daha çox öz üzərinə götürür. Qəribədir ki, Azərbaycan enerji ehtiyatları ilə zəngin bir dövlət olmasına baxmayaraq, enerji balansının strukturunda qaza ehtiyac duyur. Biz buna kömək etməyə və özümüzün boru kəmərləri sistemi vasitəsilə Azərbaycana getdikcə daha çox həcmdə qaz göndərməyə hazırıq. Azərbaycan iqtisadiyyatının yüksəlişi nəzərə alınmaqla, gələcəkdə qaz daha çox lazım olacaqdır.

Biz elektroenergetika, qarşılıqlı fəaliyyətimizin bir sıra digər istiqamətləri barədə də danışdıq. Bu gün sənaye kooperasiyası sahəsində bizi mahiyyətə daha keyfiyyətli qarşılıqlı fəaliyyətə gətirib çıxaracaq saziş imzaladıq. Bununla yanaşı, nəzərinizi təhsil sahəsində imzalanmış sənədə yönəltmək istərdim. Mən tam əminəm ki, diplomların qarşılıqlı surətdə tanınması, əslində, bizi iqtisadiyyat sahəsində daha keyfiyyətli əməkdaşlığa gətirib çıxaracaqdır.

Biz mədəniyyət sahəsində qarşılıqlı fəaliyyətdən danışdıq. Bildiyimə görə, Azərbaycanda rus dilinin tədrisinin həcmi azalmır. Azərbaycan çox az respublikalardan biridir ki, burada rus dilinin tədrisinin həcmi nəinki azaldılmır, əksinə, bilərəm ki, hətta respublikanın rəhbərliyi bu həcmə saxlanmasına səy göstərir. Bu bizim üçün çox vacibdir. Bu il Azərbaycanda Rusiya mədəniyyəti günləri keçirildi. Prezident açılış mərasimində şəxsən iştirak etdi və Rusiya Federasiyasının mədəniyyət xadimləri ilə görüşdü. Bütün bunlar iqtisadi əlaqələrin inkişafı üçün əlverişli mühit yaradır. Biz bu baxımdan məmnunuq.

Heydər Əliyev: Mənim deməyə sözüüm yoxdur. Vladimir Vladimiroviç hər şey barəsində danışdı, mən onun dediklərinin hamısı ilə tamamilə razıyam. Vladimir Vladimiroviçin dediyi kimi, iqtisadi münasibətlərin səviyyəsindən və keyfiyyətindən mən də razı deyiləm. Lakin biz birgə işləyirik, biz bunu Rusiyadan heç də az istəmirik. Odur ki, bu işi davam etdirəcəyik.

Mən təfərrüata varmayacağam, çünki bütün bunlar barədə Vladimir Vladimiroviç yaxşı, müfəssəl, çox dəqiq danışdı. Sözüüm düz, mən həttə düşünürəm ki, Vladimir Vladimiroviç Azərbaycan haqqında hər şeyi bilir. Mən belə qənaətə gəlirəm ki, o, başqa ölkələr, xüsusən MDB ölkələri barəsində də hər şeydən xəbəri var. Buna görə də ona çox sağ olun deyirəm.

S u a l: Heydər Əliyev, biz bilirik və görürük ki, Rusiya cəmiyyətində, Azərbaycanla əlaqələri daha da inkişaf etdirmək əhval-ruhiyyəsi var. Bu baxımdan Azərbaycan cəmiyyətində vəziyyət necədir? Burada iki prezidentin əməkdaşlığından danışıldı, biz isə ictimaiyyətin əhval-ruhiyyəsini bilmək istərdik.

Heydər Əliyev: Azərbaycanda ictimaiyyət Rusiya Federasiyası ilə əməkdaşlıq haqqında daha çox fikirləşir və bunu çox istəyir. Vladimir Vladimiroviçin rus dilinə, özü də təkcə ona deyil, həm də onun orta məktəblərdə öyrədilməsinə göstərdiyimiz münasibətə dair gətirdiyi bir neçə misal bunu təsdiq edir. Universitetlərin fakültələrində tədrisin rus dilində aparıldığı bölmələrin olması və Vladimir Vladimiroviçin qeyd etdiyi kimi, mədəniyyətlə bağlı dediklərinin hamısı, əlbəttə, Azərbaycanın mənafələrinə tamamilə uyğundur.

Rusiyaya münasibətdə vəziyyətin necə olduğunu görmək üçün, sadəcə, Azərbaycanda olmaq lazımdır. Siz şəhərin küçələri ilə keçsəniz, ünsiyyətdə olsanız, rus dilində danışan adamlara Azərbaycan dilində danışarlardan daha tez-tez rast gələ bilərsiniz. Axı münasibətlərimizin daha da inkişaf etməsinə maraq olmasaydı, bu çətin ki, belə olardı. Bir halda ki, Siz Rusiya cəmiyyətində belə əhval-ruhiyyə olduğunu dediniz, mənim yeganə arzumdur ki, Azərbaycanda görülən işlərin hamısını düzgün qiymətləndirsinlər. Mən çox istəmirəm, qoy, prezident Putin qiymətləndirdiyi kimi qiymətləndirsinlər. Lakin biz bəzi mənfi hallarla, münasibətlərimizin yanlış qiymətləndirilməsi ilə, mətbuatda Azərbaycanın ünvanına, bəzən olur ki, mənim ünvanuma mənfi çıxışlarla rastlaşırıq. Başa düşürəm ki, indi sizdə də, bizdə də mətbuat azadlığı var, istədiyini yazsa bilərsiniz. Məsələn, bizim müxalifət qəzetlərində də xoşagəlməz sözlər yazırlar, mən bunu istisna etmirəm və demirəm ki, kimsə bunun üçün məsuliyyət daşıyır, lakin bunu tənzimləmək lazımdır. Mən sadəcə olaraq, Rusiya cəmiyyətinə müraciət edirəm ki, Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafı üçün Azərbaycanda görülən işlər düzgün qiymətləndirilsin, ölkəmizə tez-tez gəlsinlər ki, hər şeyi öz gözləri ilə görsünlər. Biz buna hazırıq.

Mən 2 il bundan əvvəl Rusiya jurnalistlərinin böyük bir qrupunu qəbul etmişdim, onlarla üç saat söhbət etdim. Biz jurnalistləri, mədəniyyət xadimlərini sevinclə qəbul edəcəyik. İndi çox yaxşı oldu ki, təhsil nazirlikləri arasında çox böyük imkanlar yaradan belə bir sənəd imzalandı. Bir sözlə, mən xahiş edirəm, hamı bilsin ki, münasibətlərimizin inkişafını Azərbaycanda Rusiyadakından heç də az istəmirik.

BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

24 sentyabr 2002-ci il

– Siz mətbuatdan, televiziyaadan yəqin bilirsiniz ki, mənim Moskva-ya işgüzar səfərim necə keçib, hansı görüşlərim olub, nə məsələlər müzakirə etmişik. Bunların hamısını bilirsiniz. Bəlkə bir şeyi bilmirsiniz ki, bu gün mən saat 12-də Moskva Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutuna getdim. Əvvəllər bu təhsil ocağı diplomatlar hazırlayırdı. Həmin institut bu ilin əvvəlində mənə fəxri doktor adı veribdir. Ötən dəfə Moskvaya səfər edərkən oraya getməyə imkan olmadı, onda mən Moskva Universitetinə getdim, bu universitet bir qədər əvvəl mənə fəxri doktor adı vermişdi.

Oraya getdim, çıxış etdim. Bunu da televiziya ilə göstərəcəklər. Sizin aranızdakı o jurnalist orada idi. Sən sual da verdin. Mən Moskvaya bu səfərimdən çox razıyam. Əsas mövzu o idi ki, Azərbaycan-Rusiya əlaqələrini bütün sahələrdə – iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, elm sahəsində daha da inkişaf etdirək.

Məsələn, biz orada təhsil sahəsində saziş imzaladıq. Azərbaycanın və Rusiya Federasiyasının təhsil nazirlikləri saziş imzaladılar ki, onların diplomları Azərbaycanda, bizim diplomlar da Rusiyada tanınm. Elmlər doktorudur və yaxud namizədidir, onların diplomları hər iki ölkədə tanınm. Bu da çox mühüm işdir.

Rusiyanın təhsil naziri bizim ümumi görüşümüzə mətbuata məlumat verdi ki, indikindən iki dəfə çox tələbimiz Rusiyada ali məktəblərə qəbul olunacaq və pulsuz təhsil alacaqdır. Yəni bu sahədə də çox əhəmiyyətli danışıqlarımız oldu.

Təbiidir ki, bizim əsas sazişimiz Xəzər dənizi ilə əlaqədar idi. Biz onu da imzaladıq, bu son saziş idi. Azərbaycan, Rusiya, Qazaxıstan – üç ölkə eyni mövqedədir, hər üç ölkənin bir-biri ilə sazişləri var. Bu çox əhəmiyyətli məsələdir. Prezident Putin mətbuat qarşısında çıxış edərkən bunun əhəmiyyətini qeyd etdi. Başqa sazişlər də əhəmiyyətlidir.

Bu ilin əvvəlində mən ilk dəfə olaraq Moskvaya dövlət səfərinə getmişdim. Bir var işgüzar səfər, bir var rəsmi səfər, bir də var dövlət səfəri. Birinci dəfə idi ki, mən dövlət səfəri səviyyəsində qəbul edir-

dilər. Onda da biz çox sənədlər imzalamışdıq. Bizim müstəzak komisiyamız işləyir. Onlar da öz aralarında sənədlər imzalayırlar.

Beləliklə, Rusiya Federasiyası ilə bütün sahələrdə əlaqələri inkişaf etdirmək çox əhəmiyyətlidir. Bu, bizim başqa ölkələrlə əlaqələrimizə nə xələl gətirir, nə də onların maraqlarına toxunur.

Rusiyada bizim danışıqlarımız ancaq bu mövzuda gedirdi. Amma biz başqa ölkələrlə hansı əlaqədəyik, nə üçün – bu barədə orada bir kəlmə də söz deyilmədi.

Axşam prezident Vladimir Putin mənə öz iqamətgahına dəvət etdi. Biz iki saat təkbətək bir çox məsələləri müzakirə etmişik. Ancaq yenə də deyirəm, bizim hansısa ölkə ilə münasibətlərimizə bir dəfə də işarə edilmədi. Rusiya bu məsələlərə çox demokratik yanaşır.

Bu bizə onlardan da çox lazımdır. Rusiya böyük dövlətdir. Rusiyanın böyük imkanları var. Bizim ölkələrin ticarət əlaqələri daha da genişləni, gələcəkdə daha da böyük fayda verəcəkdir.

Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar deyirlər ki, Rusiya-Azərbaycan əlaqələri son vaxtlar sürətlə inkişaf etdiyinə görə, oradakı azərbaycanlılara Qafqazın, yaxud Orta Asiyanın digər millətlərinə nisbətən münasibət xeyli yaxşıdır. Bu da bizə lazımdır.

Sentyabrın 24-də səhər mən Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutuna getdim. Bu institutu mən yaxşı tanıyıram. O, keçmişdə də SSRİ-də yeganə institut idi və orada çox yüksək təhsil verilirdi. Oraya qəbul olunmaq da çox çətin idi. Məsələn, mən vaxtilə Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsində işləyərkən respublikamıza bu instituta qəbul olunmaq üçün 4 yer verilirdi. Namizədləri də gərək tapaydın, seçəydin, gərək komsomol seçəydi. Komsomol seçəndən sonra sənədləri Mərkəzi Komitəyə gətirirdilər. Mərkəzi Komitədə beynəlxalq əlaqələr şöbəsi həmin namizədin sənədlərinə baxmalı idi. Mərkəzi Komitədən zəmanət alandan sonra da həmin adam gedib instituta qəbul imtahanı verməli idi. Bəli, o illər bu instituta qəbul olunmaq çox çətin idi.

Bilirsiniz ki, o illərdə mənim oğlum İlham Əliyev də həmin institutda təhsil alıb, həyatının 13 ilini onun divarları arasında keçiribdir. Beş il institutda təhsil alıb, üç il aspiranturada oxuyub, sonra müdafiə edib, namizədlik dərəcəsi alıb. Ondan sonra da beş il orada işləyibdir.

Mən bu gün həmin universitetdəki çıxışımnda bu barədə danışdım. İlham Əliyevi vaxtilə çox ədalətsiz olaraq oradan çıxartdılar. Ona görə də sonra bizneslə məşğul oldu.

Mən bu gün oraya gələndə rektor mənə məlumat verdi ki, indi burada 25 nəfər azərbaycanlı tələbə təhsil alır. Mən onlarla görüşdüm. Xoşuma gəldi, çox şad oldum ki, bizim gənclərimiz belə böyük universitetdə oxuyurlar. Mən əvvəl də belə fikirdə olmuşam, indi də belə fikirdəyəm ki, bizim gənclərimiz təkcə Azərbaycanda oxumamalıdırlar. Əvvəllər bizim tələbələrini Qərbi ölkələrinə göndərmək imkanımız yox idi. Biz gənclərimizi ancaq Rusiyaya, onun müxtəlif regionlarına, xüsusən Moskvaya, Leninqrada göndərirdik. Amma indi bizim hər cür imkanımız vardır. Tələbələrımız Qərbi ölkələrində də təhsil alırlar, özü də yaxşı oxuyurlar. Tələbələrımızdən Amerikada da oxuyanlar var. Amerikadakı Yel Universiteti ilə telekərpü təşkil olunmuşdu. Orada böyük bir konfrans keçirilirdi. Mən onlarla bir saat söhbət apardım. Vilayət Quliyev mənə danışdı ki, həmin universitetdə azərbaycanlı tələbələr də təhsil alırlar.

Vilayət, sən dedin ki, həmin konfransda iştirak edəndə Amerikada təhsil alan tələbələr də oraya gəlmişdilər.

Vilayət Quliyev: İki nəfər Yel Universitetində oxuyur, magistrantdırlar, biri menecment və bir də elektronika üzrə. Harvard Universitetindən, Çikaqo Universitetindən də gəlmişdilər. Kletçer Diplomatiya Akademiyasında bizim bir məzun oxuyur, ilk dəfə qəbul olunubdur, o da gəlmişdi. Əvvəlki günlərdə onlar müzakirələrdə də fəal iştirak etmişdilər.

Heydər Əliyev: İndi baxın, görün. Ora Amerika Birləşmiş Ştatlarıdır. Amma Qərbi Avropada təhsil alanlar daha çoxdur. İndi Rusiyada da təhsillərini davam etdirsinlər, orada bizə güzəştlər də verirlər. Bunların hamısı bizim ölkəmiz, onun gələcəyi üçün çox lazımdır.

Beləliklə, mənim səfərim bu cür keçibdir. Daha güman etmirəm ki, sizə nəşə aydın deyildir ki, mənə sual verəsiniz. Dağlıq Qarabağ məsələsi haqqında prezident Vladimir Putinlə təkbətək danışmışam. Qafqazda vəziyyət haqqında da bizim danışığımız olub və sair.

Sual: Cənab Prezident, rəsmi Tehran Rusiya ilə Azərbaycan arasında Xəzərin statusu ilə bağlı imzalanacaq ikitərəfli sazişi tanımadığını bəyan edib. Buna münasibətinizi bilmək olarmı?

Cavab: Təəssüf edirəm.

Sual: Rusiya-Gürcüstan münasibətlərinə Azərbaycanın...

Cavab: Bilirsinizmi, mənim hüququm yoxdur ki, Rusiya-Gürcüstan münasibətlərini müzakirə edim. Çünki mən ayrı dövlətin başçısı-

yam. O münasibət Rusiya ilə Gürcüstan arasındadır. Amma Qafqazdakı vəziyyətlə, bu mövzu ilə bağlı prezident Putinlə faktiki olaraq fikir mübadiləsi apardıq.

Sual: Cənab Prezident, indi İranla bağlı Azərbaycanın mövqeyi necə olacaq? İranla münasibətlərimiz necə yoluna qoyulacaq?

Cavab: Narahat olmayın. Bizim ekspertlərimiz İranla işləyirlər. Mən Moskvaya yola düşməzdən bir-iki gün əvvəl İranın nümayəndəsi Səfəri burada idi. Bizim xarici işlər nazirinin müavini Xələfov oraya gedəcəkdir. Danışıqlar davam edəcəkdir. Narahat olmayın.

Sual: Cənab Prezident, Gəncədən sonra Sizin Bərdəyə və Şəkiyə səfəriniz gözlənilir. Gəncədəki vəziyyət məlum oldu. Bərdədə və Şəkidəki vəziyyəti də eyni cür qiymətləndirmək olarmı? Ola bilirmi ki, Bərdənin və Şəkinin sosial-iqtisadi inkişafı üçün məhz büdcədən vəsait ayrılınsın?

Cavab: Onda belə çıxacaqdır ki, mən haraya gedirəmsə, oranın sosial inkişafı üçün vəsait ayıraq? Bəs o birisilər? Biz bu məsələlərə baxırıq, narahat olmayın.

Sual: Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xəttinin təməlinin qoyulmasına Vladimir Putinin münasibəti necə oldu?

Cavab: Bizim aramızda bu barədə heç bir söhbət olmadı.

Sual: Cənab Prezident, Rusiya prezidenti Azərbaycanla Xəzərdə neftə dair saziş imzalamağı təklif etdi, bunun əvəzində ölkəmizə qaz verəcəyini bildirdi. Bunun Azərbaycan üçün nə qədər faydası ola bilər?

Cavab: Bu bizim üçün əhəmiyyətlidir. Biz Bakı-Novorossiysk xətti ilə əlaqədar o vaxt Rusiya ilə saziş imzaladıq. Hətta o vaxt söz verdik ki, ildə 5 milyon ton neft ixrac edəcəyik. Ancaq 5 milyon ton deyil, 2-2,3, bəzən 2,5 milyon ton olur. Biz bu işi davam etdirəcəyik. Burada heç bir problem yoxdur. Qazı da şərtlə vermirlər ki, biz neft göndərək, onlar da bizə qaz versinlər. Bunlar bir-birindən ayrı şeylərdir. Vladimir Putin, sadəcə, dedi ki, Azərbaycan neft, Rusiya da qaz verir. Qaz da veriləcəkdir.

Sual: Cənab Prezident, Rusiya tərəfi müştərək komissiyanın səlahiyyətlərinin artırılmasını təklif edir. Azərbaycan tərəfi bununla razıdır mı?

Cavab: Mən bunu eşitməmişəm. Komissiyanın sədrləri – Xristenko, Abbasov bizim yanımızda idilər. Onlara da söz verdik ki, görülən işlər haqqında geniş məlumat versinlər.

S u a l : Dünən Moskvada imzalanmış sazişdən sonra Azərbaycanın Xəzər dənizindəki sektorunda hansısa əhəmiyyətli dəyişiklik olubmu?

C a v a b : Heç bir dəyişiklik yoxdur. Rusiya ilə sektorlarımızın sərhədi lap əvvəldən müəyyənləşdirilmişdir. Hətta «LUKoyl» şirkəti ilə o vaxt haqqında saziş imzaladığımız yataq da həmin xətdən biz tərəfdə – Yalamadan yuxarıda yerləşir. Yəni burada heç bir dəyişiklik yoxdur. Deməli, sektorların sərhədi necə vardısı, elə də qalır.

Yeri gəlmişkən, Rusiya və Qazaxıstan sektorlarının sərhədi də əvvəlki kimi qalır. Baxmayaraq ki, Qazaxıstanın payı 29 faizdir.

Sağ olun.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜ

Kişinyov

9 oktyabr 2002-ci il

İki saatadək davam edən təkbətək görüş başa çatdıqdan sonra prezidentlər kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri qarşısında bəyanatla çıxış etdilər.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli xanımlar və cənablar!

Biz, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri birinci dəfə deyil ki, görüşürük. Bəzi adamlar soruşurlar ki, biz neçə dəfə görüşmüşük, nə üçün bunun bir nəticəsi yoxdur. Bəli, biz dəfələrlə görüşmüşük və hesab edirəm ki, bu görüşlər lazımdır. Bugünkü görüşümüz də bu fikri təsdiqləyir.

Məlumdur ki, münaqişə uzanmışdır, çətin, mürəkkəbdir, onu birdən-birə həll etmək mümkün deyildir. Lakin hər halda bu görüşlər bizə müxtəlif, mümkün olan hansısa məqamları müzakirə etməyə və irəliləməyə imkan verir.

Bəli, indi mən sizə, həqiqətən, artıq bir şey deyə bilmərəm, ancaq bununla yanaşı, görüşdən məmnunam və hesab edirəm ki, bu görüşlər davam etməlidir. Biz Minsk qrupunun həmsədrləri ilə görüşəcək və onları məlumatlandıracaq, onlarla danışacağıq. Ümidvaram ki, hər halda biz addımbaaddım bu məsələnin həllinə gəlib çıxmalıyıq. Lakin bu çox çətindir, asan deyildir.

**İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ ÜZVÜ
OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ
ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN
İSTANBULA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA
DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA
JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ**

15 oktyabr 2002-ci il

– Salaməleyküm.

Məlumatınız var, mən İstanbula gedirəm. Orada İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşündə iştirak edəcəyəm. Ertəsi gün də Türkiyənin iş adamları ilə görüş keçirəcəyəm. Ondan sonra isə Vətənə dönəcəyəm. Mənim Türkiyəyə səfərimin məqsədi budur. Nə sözünüz varsa, buyurun.

S u a l : Cənab Prezident, İstanbula hansı ikitərəfli görüşlər gözlənilir?

C a v a b : Türkiyə prezidenti Əhməd Necdet Sezərle, Pakistan prezidenti Pərviz Müşərrəflə, İran prezidenti Məhəmməd Xatəmi ilə görüşlərim olacaqdır.

S u a l : Cənab Prezident, Ali Hərbi Məktəbdə yenidən müəyyən problemlər yaranıb. Bununla əlaqədar nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Orada heç bir problem yoxdur. Oranın rəisi azad olunmuşdur, mən həmin məktəbə yeni rəis təyin etmişəm. Piriyev çox hazırlıqlı adamdır, uzun müddət cəbhədə olubdur. Bilikli adamdır, orada işlər gedir. Problem yoxdur, şişirtmək lazım deyildir.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanın hərbi prokuroru, Bakı qarnizonunun hərbi prokuroru nə vaxt təyin ediləcəkdir?

C a v a b : Necə yeni hərbi prokuror nə vaxt təyin olunacaqdır, hərbi prokuror var.

S u a l : Cənab Prezident, Siz sahibkarlığa maneələrin aradan qaldırılması məqsədi ilə Fərman vermişsiniz. Bundan sonra da yeni fərmanlar olacaqmı?

C a v a b : Bundan sonra nə Fərman olacaqdır? Fərmanların hamısını vermişəm, Milli Məclisə təkliflər göndərmişəm. Lizinq haqqında

qərar qəbul ediləcək, başqa dəyişikliklər olacaqdır. Bunların hamısı da sahibkarların işi ilə əlaqədardır. Beləliklə, hər şeyi etmişəm. Bundan sonra bir yekun görüş keçirəcəyəm.

S u a l : Cənab Prezident, sahibkarların arzularından biri də vergi «yükünün» azaldılması ilə bağlıdır. Bəzi dövlət məmurları bu barədə təkliflər verirlər. Bu haqda nə deyərdiniz?

C a v a b : Mənim Fərmanımla vergi yükü azaldılıb. Dövlət məmurlarının burada nə işi var? Vergi Nazirliyinin ştatları 40 faiz ixtisar olunur və nazirliyin təsiri azalır. Sahibkarlara daha da böyük imkanlar verilir.

S u a l : Cənab Prezident, dediniz ki, Türkiyənin iş adamları ilə görüşəcəksiniz. Azərbaycanın onlara konkret təklifləri varmı?

C a v a b : Nə təkliflər olacaq? Təkliflərimiz odur ki, gəlsinlər, burada investisiya qoysunlar, böyük işlər görsünlər və əsasən də istehsalat yaratsınlar, iş yerləri açsınlar.

S u a l : Cənab Prezident, Pakistanla hərbi əməkdaşlıq barədə saziş imzalanmışdı. Siz dediniz ki, orada prezident Müşərrəflə görüşəcəksiniz. Bu barədə söhbətiniz olacaqmı?

C a v a b : Prezident Müşərrəflə bizim köhnə tanışlığımız var. Nə barədə söhbət olacaqsa, bunu özümüz bilirik.

S u a l : Cənab Prezident, İstanbul Zirvə görüşündə Azərbaycan hansı təşəbbüslər irəli sürəcək?

C a v a b : Zirvə görüşündə elə bir təşəbbüs yoxdur. Orada məsələləri müzakirə edib, fikir mübadiləsi aparacağıq.

Sağ olun.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN TÜRKİYƏNİN «SAMANYOLU» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏSİ

13 oktyabr 2002-ci il

Jurnal ist: Çox hörmətli Heydər Əliyev, biz iki ildir Bakı studiyamızdan hazırladığımız xəbər və proqramlarla Azərbaycanı peyk vasitəsilə çox geniş bir dairədə, hər yerdə tanımağa çalışırıq. Hörmətli Cümhur başqanı, «Samanyolu» televiziya və onun yayımları haqqında Sizin düşüncələrinizi bilmək istərdik.

Heydər Əliyev: «Samanyolu» Azərbaycana Türkiyədən gəlmiş bir televiziya. Mənim yadımdadır, o vaxt Naxçıvanda olduqda biz «TRT»ni seyr edirdik. Ancaq «Samanyolu» sonra Azərbaycanda öz imkanlarını çox inkişaf etdirdi. Sizin birinci əsas məqsədiniz Azərbaycana yayım vermək idi. Türkiyədəki vəziyyət və Azərbaycan insanların Türkiyə ilə əlaqədar biliklərini artırmaq idi. Biz də bunun üçün imkanlar yaratdıq. Siz iki ildir burada canlı yayım edirsiniz və Azərbaycan haqqında məlumatlar yayırsınız. Haraya, Türkiyəyə, yoxsa?

Jurnal ist: Hörmətli Cümhur başqanı, peyk vasitəsilə bütün Avropaya, Asiya və Afrikanın bir hissəsinə yayımlanırsınız.

Heydər Əliyev: Türk dilində yayırsınız, yoxsa Azərbaycan dilində?

Jurnal ist: Hər iki dildən istifadə edirik.

Heydər Əliyev: Siz Azərbaycan haqqında yayımlarınızın faydasını görürsünüzmü? Yəni siz yoxlamısınız, Azərbaycan haqqında yayımları edirsiniz, ancaq bu yaydığınız bölgələrə necə gedib çatır, o bölgələrdə bunu seyr edənlər varmı, nə qədərdir? Siz bunları hesablamısınız, yoxsa, elə havaya yayımlayırsınız, kim baxır baxsın, kim baxmır, baxmasın?

Jurnal ist: Hörmətli Cümhur başqanı, aldığımız fakslardan təəssüratlarımız belədir ki, əsasən, Avropadakı azərbaycanlılar efrimi, yayımlarımızı çox ciddi şəkildə izləyirlər. Biz Qarabağ haqqında özəl bir proqram hazırladıq və bu, 24 həftə davam etdi. 24 proqram ver-

dik və bu çox səs gətirdi. Bizim İstanbuldakı mərkəzimizə Türkiyədə yaşayan ermənilərdən proqramın bağlanması ilə bağlı olduqca çox faks və internetlə müraciətlər gəldi. Guya ki, bu, Ermənistanla Azərbaycan arasında danışıqlara xələl gətirir. Biz bundan bilir ki, yayımlarımız səmərəli alınır.

Heydər Əliyev: Çox yaxşı. Əgər belədirsə, mən çox məmnunam. Çünki Azərbaycan haqqında dünyaya geniş məlumat verməyə bizim imkanlarımız hələ o qədər böyük deyildir. Baxmayaraq ki, indi bizim «Lider» televiziya yayımları yayır. Ancaq sizin bu barədə yayımlarınız çox əhəmiyyətlidir.

Sual: Hörmətli Cümhur başqanı, Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığına, dostluğuna, iki ölkənin inkişafına «Samanyolu» televiziya faydası nə olmuşdur? Bizə, burada çalışan əməkdaşlarımıza bu önəmli vəzifədə daha uğurlu olmağımız üçün hansı öyüdləri, tövsiyələri verə bilərsiniz?

Cavab: Birincisi, onu demək istəyirəm ki, «Samanyolu» televiziya Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin inkişaf etməsində çox böyük rol var. Mən bunu qiymətləndirirəm. Çünki qeyd etdim, biz hələ müstəqillik əldə etməmişdik, bu, 1991-ci ilin oktyabrında oldu, amma ona qədər, mən Naxçıvanda işləyərkən artıq «Samanyolu» Naxçıvana gəlmişdi. Mənim yadımdadır, Sədərəkdə «Həsərət» körpüsünü tikirdik, ancaq tamam bitirməmişdik, lakin oradan gedib-gəlmək olardı. O vaxt açıldı, müharibə getdi. «Samanyolu» televiziya müxbirləri Ərzurumdan, başqa yerlərdən Naxçıvana gəldilər, Naxçıvanda vəziyyəti bütün Türkiyəyə yaydılar. Amma bir Naxçıvan deyil, ora kiçik bir yerdir, Azərbaycanın vəziyyəti barədə sizin Türkiyəyə məlumatlar verməyiniz və Türkiyənin höyatı barəsində Azərbaycana məlumatlar verməyiniz, təbii ki, Türkiyə-Azərbaycan dostluğunun inkişafında xüsusi rol oynayır. Mən bunu qiymətləndirirəm və hesab edirəm ki, sizin xidmətləriniz böyükdür.

O ki qaldı gələcəkdə nə edə bilərsiniz – indiyə qədər etdiyiniz işləri daha da mükəmməl etməlisiniz və dövlətin siyasətini öz yayımlarınızda yaxşı göstərməlisiniz. Çünki siz burada yaşayırsınız, bilirsiniz, dövlətin siyasəti sizə məlumdur. Dövlətin həm iqtisadiyyatda, həm sosial sahədə, həm də islahatların həyata keçirilməsində – bütün sahələrdə gördüyü işlər də məlumdur.

Biz nə qədər islahatlar həyata keçirmişik. Böyük özəlləşdirmə proqramı həyata keçirdik. İndi Azərbaycanda mülkiyyətin, demək olar ki, eksəriyyəti özəldir. Amma siz Azərbaycana təzə gələndə bunu görə bilərsinizmi?! Bəlkə sən o vaxt yox idin. O vaxt gələnlər bunları bilirler. Onda başqa bir mənzərə var idi. Bu böyük bir şeydir, böyük addımdır. Biz iqtisadiyyatı inkişaf etdirdik. 1993-cü ildə Azərbaycandakı dövlət böhranını, siyasi böhranı, iqtisadi böhranı aradan qaldırdıq, vətəndaş müharibəsinin qarşısını aldıq, Azərbaycanı xilas etdik. Ondan sonrakı illərdə həm xarici xüsusi xidmət orqanları, həm də daxilə olan silahlı dəstələr, qüvvələr Azərbaycanı yenə də dağıtmaq, dövlət çevrilişi etmək istədilər. Ancaq biz bunların da qarşısını aldıq. Artıq biz 1995-ci ildə Azərbaycanın iqtisadiyyatının tənəzzülünün, yəni aşağı enməsinin qarşısını aldıq, sabitləşdirdik.

Bundan sonra isə 1996-cı ildən başlayaraq, biz inkişaf etdik. İndi hər il əvvəlki ilə nisbətən iqtisadiyyatda inkişaf var. Bu inkişaf da bizim apardığımız iqtisadi siyasət nəticəsindədir. Bu inkişaf Azərbaycanda siyasi plüralizm cəmiyyəti, vətəndaş cəmiyyəti yaranmasının nəticəsidir. Bu inkişaf Azərbaycanda hüquqi, demokratik dövlət qurulmasının nəticəsidir. Biz o vaxtlar bu işə başlamışdıq. Amma indi hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurmuşuq.

Biz 1995-ci ildə Konstitusiyayı qəbul etdik. Bu yaxınlarda onu təkmilləşdirmək üçün müəyyən əlavələr etdik. Bu da lazım idi. İndi həyatımızın, demək olar ki, bütün sahəsində işləri tənzimləmək üçün Azərbaycanın qanunları var, yəni müxtəlif məcəllələr var. Amma əvvəllər bunlar yox idi. Bizim hüquq-mühafizə orqanları keçmiş sovet sistemindən məcəllələr əsasında işləyirdilər. Biz bunlar haqqında qanunlar qəbul etdik. Prokurorluq haqqında qanun, polis haqqında qanun, başqaları haqqında qanun qəbul etdik, onların vəzifələrini artıq qanun əsasında müəyyənləşdirdik və bunu da çox liberallaşdırdıq. Bütün bunların nəticəsində indi Azərbaycan inkişaf edir. Bu inkişafın bir tərəfi də Azərbaycana xarici investisiyanın gəlməsidir.

Biz 1994-cü ildən Azərbaycanda böyük neft strategiyasının həyata keçirilməsi ilə məşğul olduq. 1994-cü ilin sentyabrında ilk müqaviləni – «Əsrin müqaviləsi»ni imzaladıq. Amma bilirsiniz ki, onu imzaladığımız günün sabahısı Azərbaycana hücumlar oldu. Bir həftə sonra Azərbaycanda terrorlar oldu. Bizim böyük insanlarımızı həlak etdilər. Ondan sonra, 1994-cü ilin oktyabrında Azərbaycanda dövlət çevrilişinə cəhd

oldu. Görün, biz sentyabrın 20-də «Əsrin müqaviləsi»ni imzaladıq, ondan 15 gün sonra Azərbaycanda nə qədər böyük təxribatlar baş verdi. Biz bunların qarşısını aldıq. Neft strategiyasının əleyhinə çıxanları biz kənarlaşdırdıq, zərərsizləşdirdik və neft strategiyasını həyata keçirməyə başladıq. İndi həyata keçiririk və artıq onun müsbət nəticələri var. Azərbaycan bundan gəlir götürür.

Biz bu yaxınlarda böyük tənəzzül ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru xəttinin inşasının təməl daşını qoyduq, siz orada idiniz. Görürsünüz, nə qədər işlər görüldü. Bakı-Tbilisi-Ceyhanın qiymətini hələ sonra verəcəklər, sonralar başa düşəcəklər. Əvvəllər buna, xüsusən, Türkiyədə emosional bir münasibət var idi. İndi Bakı-Ceyhan var. Amma görürəm, buna münasibət bir az azalıbdır. Əvvəl arzu edirdilər, istəyirdilər, indi hasil oldu. Sən bir şeyi istəyirsən, məsələn, mağazadan almaq istəyirsən, düşünürsən, pulum var, yoxdur, alacaqsan, almayaçaqsan. Gedib onu alıb gətirəndə sevinirsən, gətirib evə qoyursan, istifadə edirsən. Amma unudursan ki, sən bunun üstündə nə qədər həsrət çəkmisən.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, Sizin təbirinizcə desək, xəyallar gerçəkləşdi.

H e y d e r Ə l i y e v : Bəli, elədir. Bunlar hamısı Azərbaycanın bugünkü gerçəklikləridir. İndi Azərbaycan inkişaf etmiş dövlətdir. Sən indi Bakıya bax. On il, səkkiz il bundan öncəki Bakıya da bax. Tamam başqa bir şəhərdir. Mən bunları deməklə istəyirəm ki, siz öz yayımlarınızda bax, bunları göstərsiniz. Bizim qaçqınların vəziyyətini göstərsiniz. Ermənilərin Azərbaycana təcavüzü haqqında daim material verərsiniz. Bir dəfə, iki dəfə yetərli deyil, daim. Sizin verilişinizdə belə bir xüsusi rubrika, hissə olsun. Siz o hissədə ermənilərin Azərbaycana təcavüzü, onların Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi, etnik təmizləmə siyasəti, bir milyon azərbaycanlının öz evindən, yurdundan didərgin düşməsi, çadırlarda yaşaması, dünya ermənilərinin hamısının bu ədalətsiz vəziyyəti dəstəkləməsi barədə hər gün verməlisiniz. Belə verilişlər versəniz, çox gözəl, yaxşı olar.

S u a l : Çox hörmətli Cümhurbaşqanım, Siz indi son 10 ilin siyasətini çox gözəl şəkildə, hərtərəfli söylədiniz. Bəli, Azərbaycanın xaricə doğru çox yüksəlişi var. Mən bir məsələni demək istəyirəm, bir ara çox gözəl bir başlıqla verilmişdi: Qafqazın parlayan ulduzu Azərbaycan. Müstəqilliyinizi qazandıqdan sonra on il ərzində ölkənizin

içində və xaricində siyasi, iqtisadi uğurlarınız, xüsusən, neft sahəsində həyata keçirdiyiniz layihələr barədə dünya mediasında danışılır. Çünki bunların hamısının altında Sizin imzanız var.

Hörmətli Cümhur başqanı, Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan bu yana Türkiyə və Azərbaycan Qafqazda sülhməramlı bir siyasət aparır. Bu siyasətin dünya siyasətində yeri, önemi və ona təsiri necə olmuşdur?

C a v a b : Təsiri o olmuşdur ki, hər halda, biz dünyada Azərbaycanın bugünkü vəziyyətini, xüsusən Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünü sübut edə bilmişik. İkinci tərəfdən, göstərmişik ki, bizim ən yaxın dostumuz, qardaşımız Türkiyə var. Türkiyə kimi dövlətlə bizim birlikdə hərəkət etməyimiz, bu işləri birlikdə çözməyimiz yeni bir şeydir. Yəni biz tək deyilik, bizim Türkiyə kimi dayağımız var, arxamız var. Bunu dünyada da bilirlər. Bunun da təsiri olmamış deyildir. Azərbaycan ilə Türkiyə Avropa Şurasında daim eyni mövqedən çıxış edirlər. Bir orada yox, bütün beynəlxalq təşkilatlarda. Biz beynəlxalq təşkilatlarda bütün sahələrdə öz siyasətimizi, öz qərarımızı qəbul edəndə Türkiyə ilə birlikdə həll edirik, onlarla birlikdə müzakirə edirik.

S u a l : Bütün maneələrə və əngəlləmələrə rəğmən, reallaşdırdığınız Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru xəttinin ən mühüm hadisəsi Sizin böyük zəhmətinizlə gerçəkləşdi. Sizcə, bundan sonra Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi ilə bağlı növbəti addımlar və Gürcüstanın və Türkiyənin bölgədəki vəzifəsi nələrdir?

C a v a b : İndi artıq Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru xəttini inşa etmək lazımdır. Bu iş Türkiyədə başlayıbdır. «Botaş» şirkəti bu işi artıq başlayıbdır. Çünki boru xəttinin böyük bir hissəsi Türkiyədən keçir. Min kilometr Türkiyədən, 200 kilometr qədər Gürcüstandan, 400 kilometr-dən bir az da çox Azərbaycandan keçir. Bu iş Türkiyədə başlayıbdır. Çox gözəl. Məni sevindirən odur ki, «Botaş» şirkəti işə başlayıbdır. Biz də maliyyə məsələlərini həll etmişik. Çünki buradan Türkiyəyə qədər bütün maliyyələşdirmə məsələləri bizim üzərimizdədir. Yəni şirkətlər ki var, onların investisiyası olur, eyni zamanda, o investisiyada Azərbaycanın da payı var. Biz öz payımızı vermişik. İndi hazırlıq gedir və işlər də başlayır. Burada elə bir problem yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycanla Türkiyə terrorun ən çox zərər çəkən ölkələrdir. Siz bu gerçəkliyi həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatında, həm ATƏT-də, həm də digər beynəlxalq tədbirlərdə gündə-

mə gətirirsiniz. Sizcə, Türkiyə də daxil olmaqla, ölkələrimiz nə etməlidir ki, səslerimiz həm beynəlxalq təşkilatlarda, həm də ayrı-ayrı ölkələrdə eşidilsin? Bu sahədə üzərimizə düşən vəzifələr hansılardır?

C a v a b : Bilirsiniz, bu birdəfəlik şey deyil ki, mən sənə deyim, nələr etməliyik. Bu siyasət daim inkişaf edir, irəliləyir. Biz hər dövrə görə öz işlərimizi görürük. Mən hesab edirəm ki, bu barədə Türkiyənin, Azərbaycanın siyasəti uğurludur və bu ahənglə də biz irəliləyəcəyik. İndidən demək olmaz, nələr edəcəyik. Sabah bir şey olacaq, ona uyğun olaraq bir şey edəcəyik.

S u a l : Cənab Prezident, daha bir önəmli mövzu var. Azərbaycanın xarici siyasətinə baxdığımız zaman iqtisadiyyatın inkişafı ön plana gəlir. Xüsusilə xarici sərmayənin Azərbaycana cəlb edilməsi üçün Sizin öndərliyinizlə çox önəmli qərarlar verildi. Keçən həftə verdiyiniz Fərman çox önəmli idi. Soruşmaq istəyirəm, zati-aliniz tərəfindən imzalanan daha geniş mövzuda bir Fərman da var. Sizcə, istər türk iş adamları, istərsə də digər xarici iş adamları bu imkanlardan tam mənada nə cür istifadə edə bilirlər?

C a v a b : Tam istifadə edə bilirlər. Mən 7-8 Fərman imzalamışam. Bilirsiniz ki, mən iş adamları ilə görüşdüm. Öncə Azərbaycanın milli iş adamları ilə, sonra da xarici iş adamları ilə görüşdüm, onların dərdlərini öyrəndim. Ondan sonra mən böyük bir proqram hazırladım. Bu proqramı da iki-üç aydır həyata keçirirəm. Ona görə də 7-8 Fərman vermişəm. Dünən Milli Məclisə iki təklif göndərmişəm. Orada lizinq haqqında qanun qəbul olunmalıdır. Başqa bir qanuna əlavə olunmalıdır. Bunlar hamısı sahibkarların işlərini daha da asanlaşdırmaqdan ötrüdür. Ona görə mənim bu Fərmanların sahibkarların fəaliyyəti üçün çox böyük imkanlar yaradıbdır. Bu, təkə Azərbaycan sahibkarları üçün deyil, bütün sahibkarlar, o cümlədən Türkiyənin sahibkarları üçündür.

Mən İstanbulda olacağam, orada ayın 14-də EKO-nun Zirvə görüşüdür. Ayın 15-də orada iş adamları ilə də görüşəcəyəm. Türkiyənin iş adamlarına Azərbaycanda son vaxtlar aparılan işlər, imzalanmış Fərmanlar, onlardan irəliləyən imkanlar və Türkiyənin iş adamlarının burada gördüyü işlər barədə geniş məlumat veriləcəkdir. Onlar çox işlər görüblər, çox layihələr həyata keçiriblər. Məsələn, bizim hava limanı, görürsünüz, nə gözəldir. Dünyanın ən gözəl hava limanlarından biridir. Bunu kim tikdi? Türkiyənin «Enka» şirkəti ilə «Burç» şirkəti tikdi. Çox şeylər ediblər.

S u a l : Azərbaycana bundan sonra da gələ bilərlər, çünki bunun üçün gözəl şərait yaranıbdır. Elə deyilmi?

C a v a b : Bəli, bəli. Məsələn, Bakı-Tbilisi-Ceyhan ilə əlaqədar Türkiyənin «Tekfen» şirkəti var, 700 milyonluq bir iş götürdü. Başa düşürsən, 700 milyon dollar! Göy ıgıd var, onu tanıyırsınız, bu şirkətin başçısıdır. Onlar 700 milyonluq iş götürdülər. Çox gözəl. Başqa sahələrdə də var. Məsələn, mən qərar vermişəm, Naxçıvanda aeroport tikilsin. Oraya da Türkiyənin «Enka» şirkətini dəvət edəcəyik. Yaxud Naxçıvanda çayın üzərində böyük bir bənd tikiləcəkdir. Bunu da onlara tapşırıram, artıq Türkiyədən adamlar gəliblər, işləyirlər. Yəni biz istəyirik ki, Türkiyənin iş adamları böyük layihələrdə iştirak etsinlər.

Mən orada da danışacağam, lazımdır ki, türk iş adamları Azərbaycana sərmayə qoysunlar. Hələ sərmayə qoyanlar yoxdur. Biz onlara işlər veririk, onlar bu işləri görürlər, pul götürürlər. Məsələn, buradakı xəstəxana. O xəstəxanada, mərkəzdə olmuşamı?

J u r n a l i s t : Bəli, o mərkəzi klinikada olmuşam. Oradan veriliş də çəkmişik.

H e y d ə r Ə l i y e v : Oranı gördün, mən oranı Türkiyəyə verdim, 30 milyon dollarlıq iş gördülər. İndi gözəl bir xəstəxanadır. Artıq buradakı xaricilər də gedib Türkiyədə müayinə olunurlar, oraya gedib müayinə olunurlar.

S u a l : Hörmətli Cümhur başqanı, Sizin bir gözəl xüsusiyyətiniz də var. Bu da təhsilə verdiyiniz önəmdir, gənc nəslin sağlam yetişməsidir. SSRİ vaxtından bu yana gənc nəslin dünya standartlarına uyğun təhsil almalarına böyük əhəmiyyət verirsiniz. Bu gün azərbaycanlı gənclərin Türkiyədə, türk gənclərinin də Azərbaycanda təhsil aldığını bilirik.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycanda Sizin xeyir-duanızla açılan özəl türk liseyləri var. Onlarda oxuyan şagirdlər 1994-cü ildən başlayaraq, iştirak etdikləri beynəlxalq bilik olimpiadalarından Azərbaycana 21-i qızıl olmaqla, 86 medal gətirmişlər. Bu il İndoneziyada keçirilən fizika olimpiadasında əfsanəvi bir uğur qazanmışlar. 65 ölkə arasında üç qızıl, bir gümüş medal qazanaraq, beynəlxalq bilik olimpiadasının ilk üçlüyünə daxil olmuşlar. Cənab Prezident, Siz onların şəxsində Azərbaycanın və Türkiyənin gələcək nəsində hansı özəllikləri görmək istəyirsiniz?

C a v a b : Mən bundan çox məmnunam. Bilirəm ki, onlar yaxşı təhsil verirlər. Ona görə də oranın şagirdləri dünyanın bir çox yerlərində

müsabiqələrdə medal qazanıblar. Bu, Azərbaycanda lisey səviyyəsində təhsilin inkişafına kömək edir. Biz bunu digər məktəblərə nümunə göstəririk. Buna görə mən məmnunam və təşəkkür edirəm.

S u a l : Hörmətli Cümhur başqanı, təqdirəlayiq digər bir xüsusiyyətiniz Azərbaycanın xaricdə tanınması, lobbicilik fəaliyyətidir. Bakıda dünya azərbaycanlılarını bir yerdə topladınız, onlarla görüşdünüz. Türkiyədə, eləcə də türkdilli ölkələrdə lobbicilik sahəsində hansı işbirliyi qurmalıdırlar? Yəni Azərbaycan və digər türkdilli ölkələr xaricdə nə işlər görməlidir?

C a v a b : Bilirsiniz, çox yerlərdə azərbaycanlılarla türklər bir yerdədir. Məsələn, Avropanı götürək. Bilirəm ki, Brüsseldə, yaxud Almaniyada azərbaycanlılar və türklər bir yerdə çalışırlar, bir yerdə iş görürlər. Ona görə bu birlik var. Lazımdır ki, lobbicilik məsələsini daha da gücləndirək.

Bilirsiniz ki, mən Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaratdım. Məhz buna görə. Çünki mən istəyirəm ki, dünyanın hər yerində yaşayan azərbaycanlılar özlərinin azərbaycanlı olduqlarını bilsinlər, özlərini azərbaycanlı kimi hiss etsinlər. Bir də ki, Azərbaycan dövləti ilə, respublikamızla əlaqədə olsunlar. Ona görə də belə bir Komitə yaratmışam. Bu Komitə də xaricdə türk dənəkləri ilə çox sıx əməkdaşlıq edir və edəcəkdir.

S u a l : Mətbuata ən yaxın cümhur başqanlarından biri Sizsiniz. Etdiyiniz zarafatlarla, jurnalistlərə olan məhəbbətinizlə ölkə içərisində mətbuat orqanlarının çoxalmasına, onların fəaliyyət göstərmələrinə kömək edərək, hətta maddi çətinlik, sıxıntı yaşayan kütləvi informasiya vasitələrinə kredit verməklə Siz daim onların yanında olduğunuzu göstərirsiniz. «Samanolu» televiziya mətbuatla müsbət əlaqələr qurmağınız münasibətilə Sizi «Medianın dostu» mükafatına layiq görübdür. Bu mükafat İstanbulda Sizə təqdim olunacaqdır. Belə bir mükafatın zati-alinizdə oyatdığı təəssüratı öyrənmə bilirikmi?

C a v a b : Təşəkkür edirəm ki, siz mənə belə bir mükafat vermişiniz.

Hesab edirəm ki, mən bundan sonra da mətbuatla daha yaxın olmağam və ona yardım etməliyəm. Mən mətbuatı sevirəm və daim mətbuat işçiləri ilə, yeni jurnalistlərlə yaxın oluram. İstəyirəm ki, onlar hər şeyi düz yazsınlar, obyektiv yazsınlar. Amma təəssüf ki, bizim burada

kı radikal müxalifət mətbuatı başqa yol ilə gedir. Siz o qəzetlərdə hər səhifədə Heydər Əliyev haqqında oxuyursunuz. Elədirmi?

Jurnalists: Bəli.

Heydər Əliyev: Qəzeti açırsan, hər səhifədə Heydər Əliyev, İlham Əliyev, Heydər Əliyev, İlham Əliyev, Heydər Əliyev, İlham Əliyev. Mən o qəzetləri oxumuram. Ancaq vərəqləyirəm, baxıram, burada Heydər Əliyev, orada İlham Əliyev. Yalan yazırlar. Mənim haqqımda bir dəfə doğru şey yazmayıblar. Doğru şeylər sizə məlumdur. Onlar yalan yazırlar. Hətta Bakı-Tbilisi-Ceyhanla bağlı dünyaya səs salan bir tədbir keçirdik, bunun haqqında da bir şey yazmadılar. Çünki bunu Heydər Əliyev keçirir. Yaxşı, bunu Heydər Əliyev öz babası üçün etmir. Heydər Əliyev bunu xalq üçün, birinci növbədə, Azərbaycan xalqı üçün edir. Eyni zamanda, üç dövləti – Türkiyəni, Gürcüstanı, Azərbaycanı bağlayır. Bu qədər böyük proqram haqqında heç bir şey yazmadılar. Amma həmin o günlər Heydər Əliyev haqqında mənfəi şeylər yazdılar. Ancaq xalq buna inanmır, inana da bilməz. Xalq mənə inanır. Mənim həyatım aynadakı kimi göz qabağındadır. Əgər belə olmasaydı, mən bütün bu mərhələlərdən keçib gedə bilməzdim.

Jurnalists: Allah Sizə uzun ömür versin, başımızdan əskik etməsin. Doğrudan da, Siz bu ölkə üçün lazımsınız. Siz təcrübənizlə, bilikinizlə, uzaqgörən siyasətinizlə bizə lazımsınız.

Heydər Əliyev: Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Jurnalists: Hörmətli Cümhuriyyətin başçısı, dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Doğrudan da, proqramımıza qatılmaqla bizə böyük şərəf verdiniz.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Mən də sizin televiziyaya yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

MƏTBUAT KONFRANSINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN BƏYANATI

İstanbul

16 oktyabr 2002-ci il

– Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Mən sizi salamlayıram. Sizinlə görüşümdən məmnun olduğumu bildirirəm. Bilirsiniz ki, mən Türkiyəyə hörmətli prezident Əhməd Necdet Sezərin dəvəti ilə, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının VII Zirvə görüşündə iştirak etmək üçün gəlmişəm.

Dünən bizim görüşlərimiz oldu. Bildirmək istəyirəm ki, bu görüşlər çox səmərəli keçdi. Biz İƏT-in fəaliyyətini təhlil etdik, müasir vəziyyəti müzakirə etdik və ölkələrimiz arasında, təşkilata daxil olan ölkələr arasında iqtisadi və başqa əlaqələrin inkişaf etməsi üçün müəyyən fikirlər söyləndi, müəyyən təkliflər irəliyə sürüldü. Bu gün isə mən İstanbulda olmağımdan istifadə edərək, Türkiyənin iş adamları ilə görüşmək arzusunda olmuşdum. Onu da burada lazımı təşkilatlar etdilər. Türkiyənin demək olar ki, çox hörmətli iş adamları, bilmirəm, 200, yaxud 250-300 nəfər toplaşmışdı. Biz görüşdük, söhbət etdik, Türkiyə-Azərbaycan iqtisadi əlaqələri haqqında məruzələr dinlədik. Ondan sonra isə Türkiyənin 9-cu prezidenti hörmətli Süleyman Dəmirəl nitq söylədi. Sonra mən fikirlərimi söylədim.

Mən bu görüşdən çox məmnunam. Çünki həqiqətən, Türkiyənin çox böyük iş adamları ilə səmərəli danışıqlar apardıq. İndi Azərbaycanda hansı işləri görmək mümkündür – o barədə məlumatlar verildi. Eyni zamanda, Türkiyənin iş adamlarının İndiyə qədər Azərbaycanda gördükləri işlər haqqında da məlumatlar verildi. Çünki bəzən ayrı-ayrı insanlar belə bir fikir yaratmaq istəyirlər ki, guya son zamanlar Azərbaycanda Türkiyənin iş adamlarına istənilən qədər iş verilmir, yaxud iş yoxdur. Bunlar hamısı yanlış şeylərdir. Sadəcə, Türkiyə-Azərbaycan dostluq, qardaşlıq əlaqələrini müəyyən qədər ləkələmək üçün bu sözləri ortaya atırlar.

Mən təkrar etmək istəmirəm. Orada rəqəmlər deyildi. Beş minə qədər türk iş adamı daim Azərbaycanda işləyir, böyük layihələr həyata

keçirilir, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum layihələri nəhəng layihələrdir. Onlardan əlavə, çoxlu başqa işlər də görülür. Ona görə də güman edirəm ki, heç kəs belə yollarla Türkiyə-Azərbaycan dostluq, qardaşlıq əlaqələrinə xələl gətirə bilməz. Mən çox iş adamlarını Azərbaycana dəvət etdim. Söz verdilər, gələcəklər və yeni-yeni işlərə başlayacağıq.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əlaqələr daim inkişaf edir. Biz son vaxtlar çox böyük işlər gördük. Məsələn, nəhayət, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin inşasına başladıq. Sentyabrın 18-də Bakıda onun təməlqoyma mərasimini keçirdik. Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezər, Gürcüstan prezidenti hörmətli Eduard Şevardnadze və Azərbaycan Prezidenti orada iştirak etdilər. İşə başlamışıq və güman edirəm ki, uğurla başa çatacaqdır.

Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri haqqında da lazımı tədbirlər görülür. Orada bir balaca gecikmələr var, onlar o qədər də əhəmiyyətli deyildir. Biz onun da inşasına başlayacağıq. Beləliklə, iki böyük layihənin, tarixi əhəmiyyəti olan layihələrin iqtisadi əhəmiyyəti məlumdur. Azərbaycanın Xəzər dənizindən hasil olan nefti – orada olduqca çox böyük neft ehtiyatları var – Bakı-Tbilisi-Ceyhan ilə Türkiyənin Ceyhan limanına axacaq, dünya bazarlarına gedəcəkdir. Bu kəmərin ömrü çox uzundur. Güman edirəm ki, XXI əsrdə mütləq öz fəaliyyətini davam etdirəcək və XXII əsrə də keçə bilər. Çünki Xəzərdə bildiklərimiz sərvətlərin çox olduğunu göstərir, amma hələ bilmədiyimiz şeylər də var. Ona görə bunun gələcəyi çox böyükdür.

Eləcə də «Şahdəniz» qaz yatağı. İndi orada 1 trilyon kubmetr qaz ehtiyatı olduğu bildirilir. Ancaq bu, ilkin məlumatdır və adətən ehtiyatlı davranırlar, çox böyük rəqəm demək istəmirlər. Düşünürəm ki, orada qaz daha da çoxdur. Amma tək orada deyil, Xəzərin başqa yerlərində də zəngin qaz yataqlarımız var. Ona görə Azərbaycan böyük qaz ölkəsi kimi, dünyaya qaz ixrac edəcəkdir. Güman edirəm, gələcəkdə biz Türkiyənin ərazisi ilə qaz kəmərinə Avropaya da aparacağıq. Çünki bilməlisiniz ki, indi Avropada istifadə olunan qazın mənbələri get-gedə azalır. Avropa yeni qaz mənbələri arayır və bu baxımdan yenə də Xəzər hövzəsi mühüm yer tutur.

Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik hökm sürür, iqtisadiyyat sürətlə inkişaf edir. Bizim böyük bir problemimiz – Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi indiyə qədər həll olunmayıbdır. Bu da

Azərbaycanı yaralayıb və bu yara indiyə qədər bizim bədənimizdədir. Torpaqlarımızın 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altındadır. İşğal olunmuş torpaqlardan 1 milyondan artıq azərbaycanlı zorla çıxarılıb, onların tam əksəriyyəti çadırlarda yaşayır. Ümumiyyətlə, çadırda yaşamaq çox çətindir. Amma bir-iki-üç il buna dözmək olar, çadırda 10 il yaşamaq isə dəhşətli bir şeydir. Ancaq bizim insanlar buna dözürlər və ümid bəsləyirlər ki, məsələ sülh yolu ilə həll olacaqdır.

Bəli, biz də bu ümidlə yaşayırıq, çalışırıq. Bu barədə çox işlər görürük. Həm ATƏT-in Minsk qrupu vasitəsilə, həm bilavasitə Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin görüşləri vasitəsilə, həm də başqa beynəlxalq təşkilatların vasitəsilə sülh danışıqları aparırıq. Ancaq sülh danışıqları uzandığına görə, Azərbaycanda insanların səbri tükənir və bəziləri müharibə etmək, savaş, müharibə yolu ilə torpaqları azad etmək fikirlərini daha da çox irəli sürürlər. Belə əhval-ruhiyyə indi Azərbaycanda keçən illərə nisbətən daha da çoxdur. Bunun da əsası var. Dedi-yim kimi, nə qədər dözmək olar? Ancaq bizim dövlətin siyasəti belədir ki, hələ məsələnin sülh yolu ilə həll olunmasına çalışmalıyıq. Burada imkanlar hələ tükənməyibdir, imkanlar var. Biz bu sahədə öz işimizi aparırıq.

Bu böyük ağır problemin olmasına baxmayaraq, Azərbaycanın iqtisadiyyatı inkişaf edir, Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurulubdur və artıq fəaliyyət göstərir. Azərbaycanda insan haqları qorunur, insan azadlıqlarının hamısı təmin olunubdur. Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı hökm sürür. Bizim iqtisadiyyatda əldə etdiyimiz nailiyyətlər, əsasən, bazar iqtisadiyyatının nəticəsidir. Bizim 1994-cü ildə irəliləyiş sürdüyümüz neft strategiyası həyata keçirilir və onun nəticəsində Azərbaycana xarici investisiya cəlb edilə bilər. Neft sahəsinə təxminən 6 milyard dollar investisiya cəlb olunubdur. Amma 1993-cü ildən indiyə qədər Azərbaycana təxminən 10 milyard dollara qədər investisiya qoyulubdur. Onun içərisində xarici investisiya da var, daxili investisiya da var.

Biz gələcək ilin büdcəsini hazırlamışıq, normal büdcədir. Bəzi sahələrdə – büdcədən təmin olunan təbəqələrin məaşları artırılacaqdır. Bir çox başqa sosial məsələləri həll etmişik və həll edirik. Azərbaycanda vəziyyət belədir. Mən daha çox vaxt almaq istəmirəm. Əgər indi kimin sualı olsa, mən cavab verməyə hazırım.

İŞGÜZAR SƏFƏR BAŞA ÇATDIQDAN SONRA BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

17 oktyabr 2002-ci il

– Mənim bu səfərim haqqında sizin məlumatınız var. Yaxşı ki, bizim Azərbaycan televiziyası hər yerdən canlı yayım verir. İT-in VII Zirvə görüşü haqqında məlumatlar verilibdir. Sonra mənim orada Türkiyənin iş adamları ilə görüşməyim haqqında da məlumatlar verilibdir. Ona görə sizə deyiləsi sözlüm yoxdur, hər şeyi bilirsiniz.

Mən onu deyə bilərəm ki, Zirvə görüşü çox yüksək səviyyədə keçdi, çox səmərəli oldu. Bu çoxdandı keçirilməmişdi. Bu tədbirin əhəmiyyəti var, bizim ölkələrimizin iqtisadi əlaqələrinin inkişaf etməsi çox zəruridir, lazımdır.

Mən sonra orada olan prezidentlərin, demək olar, hamısı ilə ikitərəfli görüşlər keçirdim. Birinci növbədə, Türkiyənin prezidenti hörmətli Əhməd Necdet Sezər ilə yenidən görüşdük. Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri haqqında söhbət etdik, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəmərləri haqqında danışdıq, onların problemləri barədə danışdıq. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında olan əlaqələr dostluq, mehribanlıq, qardaşlıq əlaqələridir.

Sonra mən İran prezidenti cənab Xatəmi ilə çox səmərəli görüş keçirdim. Pakistanın prezidenti cənab Pərviz Müşərrəf ilə çox səmərəli görüşüm olubdur. Əfqanıstanın müvəqqəti hökumətinin başçısı Həmid Kərzai ilə ilk dəfə görüşdüm, tanış oldum, yaxşı söhbətimiz oldu. Başqaları ilə də olubdur.

Dünən İstanbulda Türkiyənin, demək olar, ən böyük, ən hörmətli iş adamları ilə görüşdük, geniş söhbət apardıq. Onlar çıxış etdilər. Bizim tərəfdən məlumatlar verildi. Azərbaycanın bugünkü iqtisadi vəziyyəti, iqtisadi imkanları haqqında, Azərbaycanda xarici investorların görə biləcəyi işlər haqqında məlumat verildi. Çox səmərəli görüş oldu. Mən də orada nə lazımdırsa, onlarla danışdım. Mən bunu çox əhəmiyyətli hesab edirəm. Hesab edirəm ki, bu görüş Türkiyə iş adamlarının Azərbaycana gəlib yenidən böyük sərmayələr qoymasına yaxşı əsas yaradacaqdır. Bütün bu işləri qurtarıb gəlmişik. Mən çox razıyam, hesab edirəm ki, səfər çox səmərəli, əhəmiyyətli olmuşdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz İstanbulda olduğunuz vaxt belə bir məlumat yayıldı ki, Türkiyə Ermənistanla sərhədləri açmaq istəyir. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Elə şey yoxdur. Belə məlumatlar çox yayılır. Onlar sərhədləri açmayacaqlar. Mən prezident Əhməd Necdet Sezər ilə görüşməyə yenə bu məsələni xüsusi olaraq qoymuşam.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dediniz ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəmərləri müzakirə olundu. Xarici mətbuatın yazdığına görə, guya Siz bildirmisiniz ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan işə düşəndən sonra Bakı-Supsa kəməri fəaliyyətini dayandıracaqdır. Bu həqiqətə uyğundurmu?

C a v a b : Elə şey olmayıbdir. Kimsə nədənsə, haradasa istifadə edir. Təbiidir ki, Bosfordan tankerlərin keçməsi ekoloji cəhətdən Türkiyəyə, İstanbula çox zərər verir. İş adamları ilə görüşdə mən onlara dedim. Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin çətinliklərindən biri də bundan ibarət idi ki, onun hazırlanmasında iştirak edən şirkətlər – onlar sizə məlumdur – bir neçə il bundan öncə layihəni bir az təxirə salmaq, Supsa xəttini genişləndirmək istəyirdilər. Mən o vaxt bunun əleyhinə oldum. Əgər siz o vaxtları xatırlayırsınızsa, bunu bilirsiniz. Bu barədə çox ciddi mübarizə getdi. Hətta o vaxt Türkiyənin prezidenti Süleyman Dəmirəl bəyanat verdi ki, əgər Supsadan əlavə neft gəlsə, tankerlər boğazlardan buraxılmayacaqdır. Mən bunu orada dedim. Bunu deyəndə, bir az zarafat da etdim ki, ola bilər, Bakı-Tbilisi-Ceyhan tamam işə düşəndən sonra Supsaya ehtiyac olmayacaqdır. İndi bunun quyruğundan niyə tutursan? Hələ Bakı-Tbilisi-Ceyhan işə düş, onun gücü 60-70 milyon tona çata, ondan sonra görək nə olacaq.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya Abxaziyadan Ermənistanla dəniz yolunun çəkilməsi ilə əlaqədar işlərə başlayıbdir. Buna rəsmi Bakının münasibəti necədir?

C a v a b : Bilirsiniz, bunlar hamısı söhbətdir. Ona görə mən münasibət bildirmək istəmirəm.

S u a l : Cənab Prezident, Sizin türk iş adamları ilə görüşünüzdə türk-erməni biznes surasının həmsədri də dəvət edilmişdi. O özü demişdi ki, mən də dəvət olunmuşam...

H e y d ə r Ə l i y e v : O kimdir, ermənidir?

J u r n a l i s t : Xeyr, türkdür.

Heydər Əliyev: Yaxşı, nə olsun dövlət edilmişdi? Bütün iş adamları dövlət olunmuşdular. Bunların başında damğa yoxdur ki, soruşsam, bu kimdir, haranın iş adamıdır. Nə qədər iş adamı dövlət olunmuşdu. Mən onları tanımıram ki?!

Sual: Cənab Prezident, NATO-nun Avropadakı müttəfiq qoşunlarının komandanı Bakıdadır. Onun bu gün Sizinlə görüşü nəzərdə tutulur. Bu görüşdə NATO ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın hansı sahələri müzakirə olunacaqdır?

Cavab: Vallah-billah, mən sizin hamınızı çox istəyirəm. İstəyirəm ki, yaxşı jurnalist olasınız. Yaxşı suallar hazırlayasınız, verəsiniz. Sən deyirsən ki, o, Bakıdadır, sizinlə görüşəcəkdir. Amma görüşəcəyik, görüşməyəcəyik, hələ məlum deyildir. Deyirsən, NATO ilə Azərbaycan arasında hansı əlaqələr məsələsindən danışacaqsınız. Əgər danışacağamsa, mən bunu sizə deməyəm. Axı belə şeylərlə niyə özünü zün də, mənim də vaxtımı alırsınız. Konkret kimin nə sualı var?

Sual: Cənab Prezident, «Şahdəniz» layihəsinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı məsələ müzakirə olundumu?

Cavab: Orada elə bir problem yoxdur.

Sual: Cənab Prezident, Sizin mətbuatın vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir neçə göstərişiniz olubdur. Bir təklif var idi...

Cavab: Mətbuata kredit də verdik, hər şey də verdik. Bundan artıq nə ola bilər? Mən o təklifi bilmirəm, biləndə münasibətimi bildirəcəm. Sağ olun.

SƏHİDLƏRİN ƏZİZ XATİRƏSİ DAİM XALQIMIZIN QƏLBİNDƏ YAŞAYIR

20 oktyabr 2002-ci il

Prezident Heydər Əliyev Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edərkən jurnalistlərə müsahibə verdi:

– Bayramınız mübarək olsun! Sizə cəsaətliliyi arzu edirəm. Müstəqillik yolunda yeni uğurlar arzulayıram. Arzu edirəm yaxşı çalışsınız, yaxşı işləyəsınız. Nə sualınız var, buyurun.

Sual: Cənab Prezident, bu gün müstəqillik günüdür. Sizin əfv Fərmanınız gözlənilirmi?

Cavab: İmzalayacağam.

Sual: Həmin siyahıda kimlər olacaqdır? Orada Avropa Şurasının siyahısında olan şəxslərin adı varmı?

Cavab: Siyahını indi deyə bilmərəm. Amma bu gün imzalayacağam və mətbuata verəcəyəm. Onda görərsınız.

Sual: Cənab Prezident, yeni artıq Sizə təqdim olunubdur.

Cavab: Yəqin ki, bu gün təqdim olunacaq. Mən indi buradan işə gedirəm, yəqin ki, təqdim ediləcəkdir.

Sual: Cənab Prezident, əfv edilənlərin sayı məlumdurmu?

Cavab: Onu da bilərsınız, bir az səbriniz olsun.

Sual: Cənab Prezident, paytaxtın statusu məsələsinə nə vaxt baxılacaqdır?

Cavab: Mən başa düşürəm, bu sizi niyə narahat edir? Bu heç Hacıbala Abutalıbovu narahat etmir, amma sizi narahat edir. Paytaxtın statusu, mənə belə gəlir ki, indi, bu dəqiqə bizim üçün lazım olmayan bir şeydir. Paytaxt paytaxtdır, buna nə status verəcəksən, elə paytaxtın özü onun statusudur. Ona görə başınızı bununla qarışdırmayın, başqa ciddi məsələlərlə məşğul olun.

Sual: Cənab Prezident, sahibkarlarla görüşlərinizin yekunlarına dair geniş müşavirə nə zaman olacaqdır? Sizin dediyinizə görə, Türkiyə səfərindən əvvəl olmalı idi.

Cavab: Olacaqdır. Sən mənim iş qrafikimi görürsən, yoxsa yox?

Jurnalist: Görürəm, gərgindir.

Heydər Əliyev: Onda özün nəticə çıxart. Hər halda olacaqdır.

Sual: Cənab Prezident, siyasi partiyalar haqqında qanunun dəyişilməsindən danışsınlar. Sizin buna münasibətiniz necədir?

Cavab: Mənim bundan xəbərim yoxdur.

AZƏRBAYCAN-RUMİNYA ƏLAQƏLƏRİ RUMİNYANIN PREZİDENTİ İON İLİYESKUNUN AZƏRBAYCANA RƏSMİ SƏFƏRİ

30 oktyabr 2002-ci il

Sənədlərin imzalanma mərasimindən sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Rumıniya prezidenti İon İliyesku birgə mətbuat konfransında bəyanatla çıxış etdilər.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli cənab prezident!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Rumıniyanın prezidenti hörmətli cənab İon İliyeskunun Azərbaycana rəsmi səfəri ölkəmizin həyatında əlamətdar bir hadisədir. Bu, ölkələrimiz arasındakı əlaqələrin ardıcıl inkişaf etməsini göstərir. Dəvətimi qəbul edib Azərbaycana rəsmi səfər etdiyinə görə, mən prezident cənab İliyeskuya təşəkkür edirəm və bugünkü görüşlərimizdən, apardığımız müzakirələrimizdən məmnun olduğumu bildirirəm.

Cəsarət edib deyə bilərəm ki, prezident cənab İliyesku ilə mənim aramda dostluq əlaqələri yaranıb. Təxminən 1994-cü ildən indiyə qədər biz dəfələrlə müxtəlif şəraitlərdə görüşmüşük. Ən əhəmiyyətli si odur ki, prezident İliyesku Azərbaycana artıq ikinci dəfədir səfər edir. Biz bu səfər zamanı çox ətraflı müzakirələr apardıq. Prezident cənab İliyesku ilə mənim təkbətək görüşümdə bir çox məsələlərə toxunduq və bir çox məsələlər haqqında eyni fikirdə olduğumuzu bildirdik. Rumıniya-Azərbaycan əlaqələri və onların gələcək inkişafı, Azərbaycanın ən ağırlıq problemi Ermənistan-Azərbaycan münasibəti və bunun tezliklə həll olunması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi, suverenliyinin təmin olunması, beynəlxalq terrorizm, onun törətdiyi təhlükələr, terrorizmə qarşı həm Rumıniya, həm də Azərbaycan tərəfindən fəal mübarizənin aparılması, Qafqazda və regionda olan indiki vəziyyət, bir çox beynəlxalq məsələlər və təbiidir ki, əsas məsələ –

Rumıniya-Azərbaycan əlaqələri və onların inkişaf etdirilməsi barəsində fikir mübadiləsi apardıq.

Hesab edirəm ki, nümayəndə heyətləri ilə geniş tərkibdəki görüşü-müzdə də, xüsusən, Azərbaycan-Rumıniya iqtisadi əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar çox dəyərli fikirlər meydana gəldi. Prezident İliyesku və mən yaratdığımız Rumıniya-Azərbaycan müştərək iqtisadi Komissiyasının fəaliyyətinə çox böyük əhəmiyyət veririk. Belə fikirdə olduq ki, bu Komissiyanın fəaliyyəti sürətləndirilməlidir və bu yolla əlaqələrimizdə daha çox nailiyyətlər əldə etmək mümkündür. Bir çox başqa məsələləri də müzakirə etdik. Nəhayət, bu gün burada imzalanan sənədlər Rumıniya ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrin normativ-hüquqi əsaslarını daha da möhkəmləndirir və genişləndirir.

Prezident cənab İliyesku ilə mənim imzaladığımız Bəyannamə, hesab edirəm, xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu Bəyannamə siyasi məsələlərə həsr olunub və Azərbaycan ilə Rumıniyanın həm beynəlxalq problemlərlə əlaqədar, həm də bölgəmizdə olan problemlərlə əlaqədar eyni fikirdə olduqlarını və bir çox məsələlərdə razılıq əldə etdiklərini göstərir.

1996-cı ilin mart ayında prezident cənab İliyesku Azərbaycana ilk dəfə səfər etdiyi zaman biz Rumıniya ilə Azərbaycan arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri haqqında müqavilə imzalamışdıq. Bu gün imzaladığımız Bəyannamə həmin müqavilənin daha da möhkəmlənməsi və onun əsasında işlərimizin gələcəkdə də aparılması üçün şərait yaradır.

Mən prezident cənab İliyeskuya bir daha təşəkkür edirəm. Bir məqamı da qeyd etmək istəyirəm ki, prezident cənab İliyesku bu səfər özü ilə Azərbaycana biznesmenlərin böyük bir dəstəsini gətiribdir. Bizim iqtisadi İnkişaf Nazirliyi onlarla lazımı görüşlər keçirir, müzakirələr aparır və güman edirəm ki, məhz bu yolla biz iqtisadi əlaqələrin inkişaf etməsinə nail ola bilərik.

Cənab Prezident, təşəkkür edirəm və sözü sizə verirəm.

Sonra prezidentlər jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

S u a l : Cənab Prezident Heydər Əliyev, Azərbaycanda iri neft və qaz yataqları aşkar edilmişdir. Soruşmaq istərdim ki, neft və qaz Rumıniyaya ixrac ediləcəkmi, əgər ediləcəksə, onda nə vaxt?

H e y d ər Ə l i y e v : Çox sağ olun.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan qədim neft ölkəsidir. Neft və qaz Azərbaycanda çox qədim zamanlardan hasil olunur. Hər bir yeni yatağın açılması da Azərbaycan üçün böyük hadisədir və bəzi ölkələrdə yeni bir şey kimi qəbul olunur.

Mən sualı belə anladım ki, söhbət «Şahdəniz» qaz yatağından gedir. Bəli, iki-üç il bundan öncə Azərbaycanda aparılan qazma işləri nəticəsində «Şahdəniz» yatağından çox böyük həcmdə qaz alınması imkanı meydana çıxdı. İlk məlumatlara görə, «Şahdəniz» yatağının ehtiyatı 1 trilyon kubmetrdən artıqdır. Biz ilkin olaraq, bu qazı Gürcüstandan keçməklə Türkiyənin Ərzurum şəhərinə nəql etmək istəyirik. Artıq bu barədə Türkiyə ilə saziş imzalamışıq. Ancaq düşünürük ki, «Şahdəniz» yatağından çıxarılaçaq qaz, ola bilər, gələcəkdə daha da artıq olsun və o zaman onun Avropaya nəql edilməsi də tamamilə real olacaqdır.

Əgər nəzərə alsaq ki, bizim bir neçə başqa yataqlarda da indi xarici ölkələrin müxtəlif şirkətləri Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti ilə birlikdə işləyirlər – güman edirəm ki, orada da böyük qaz ehtiyatları tapılacaqdır – onda Azərbaycanın gələcəkdə Avropaya qaz nəql etməsi tam real olacaqdır. Belə olan halda Rumıniya mütləq nəzərə alınacaqdır. Mən buna söz verə bilərəm.

S u a l : Mənim Rumıniyalı həmkarımı daha çox neft və qaz maraqlandırır. Bizi də azərbaycanlı kimi, işğal olunmuş ərazilərimiz daha çox narahat edir. Cənab İliyesku, birincisi, Siz dediniz ki, Dağlıq Qarabağ probleminə Rumıniya Azərbaycanı dəstəkləyir. Sizə elə gəlmirmi ki, bu problemin indiyədək sülh yolu ilə həll olunmamasının səbəbi öz qətnamələrini yerinə yetirməyən BMT-nin, habelə Rumıniyanın da daxil olduğu ATƏT-in qətiyyətsizliyidir?

İkincisi, Siz dediniz ki, Rumıniya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ikinci ölkədir. Deməli, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü də tanıyan ikinci ölkə olubdur. Bu gün Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyi Azərbaycan xalqının öz torpaqlarını hərbi yolla azad etmək əhval-ruhiyyəsini artırır. Əgər Azərbaycan xalqı buna məcbur olsa, Rumıniyanın mövqeyi necə olacaqdır, yəni bu dəstək qalacaqmı?

İ o n İ l i y e s k u : Rumıniya Cənubi Qafqazda gərginlik ocağı olan bu münaqişəni narahatlıqla və diqqətlə izləyir. Təəssüflər olsun ki, Dağlıq Qarabağ məsələsi keçmiş Sovet İttifaqının özündən sonra ölkənin bir çox ərazilərində miras qoyub getdiyi digər problemlərə çox

bənzəyir. Belə problemlər bizim sərhədimizin yaxınlığında da vardır, məsələn, Dnestryanı bölgə problemi. Biz bu məsələnin həllinə Azərbaycanın yanaşmasını müsbət qiymətləndiririk. Sübut olunmuşdur ki, hər hansı bir məsələnin hərbi yolla həllinə göstərilən cəhd nəinki onu həll etmir, həm də, bir qayda olaraq, qarşıdurmanın daha da dərinləşməsinə gətirib çıxarır. Rumıniya ATƏT-in sədri olanda bu məsələnin siyasi yolla həllinə çalışmışdır, Minsk qrupunun söylərini dəstəkləmişdir. Hələlik belə demək olar ki, bu məsələnin həlli tapılmamışdır və bu da təəssüf doğurur. Biz bu münaqişənin insanlara nə qədər əzab-əziyyət gətirdiyini və gətirməkdə olduğunu bilirik. Prezident Heydər Əliyev işğal olunmuş əraziləri tərk etmiş bir milyon qaçqının taleyi barədə bizə məlumat verdi. Biz insanların əzab çəkdiqləri bu münaqişəni həll etmək üçün göstərilən bütün söylərdə həmişə sizin yanınızda olacağıq. Əlbəttə, dövlətlər arasında münasibətləri tənzimləyən əsas prinsiplərə hörmət edərək. Bu isə dövlətlərin ərazi bütövlüyü, eləcə də fəlakətə gətirib çıxara biləcək hərbi yoldan imtina etmək prinsipləridir. Çox sağ olun.

NATO/AVROATLANTİKA TƏRƏFƏDAŞLIQ ŞURASININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ PRAQA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ QISA MÜSAHİBƏ

22 noyabr 2002-ci il

– Praqaya səfərim sizə məlumdur, elan olunubdur. Orada NATO/Avroatlantika Tərəfdaşlıq Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının sammiti keçirilir. Tərəfdaş ölkələrin dövlət başçıları, nümayəndə heyətləri də sammitə dəvət ediləblər. Mən də oraya gedirəm. Sammitdə iştirak edəcəyik. Sizə başqa bir söz deyə bilmərəm, çünki ayrı bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Eduard Şevardnadze ilə görüşəcəksiniz. Onların ekoloji sənədə qol çəkməməsi Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin həyata keçirilməsini ləngidə bilərmi?

C a v a b : Bu bizi narahat edir. Biz bu barədə işləyirik, BP də işləyir. Vudvordun müavini Gürcüstandadır. Bir neçə gün bundan önce mən bu məsələni BP-nin, bizim neft şirkətinin rəhbərləri ilə müzakirə etmişəm. Həqiqətən, Gürcüstanda tamamilə anlaşılmaz hərəkətlər edirlər, halbuki bizim vaxtımız çox azdır. Noyabrın sonunda biz hər şeyi həll etməliyik. Ona görə də, təbii ki, mən Şevardnadze ilə bu barədə danışacağam.

S u a l : Cənab Prezident, bu gün Koçaryanla görüşünüz gözlənilir. Lakin deyirlər ki, Ermənistanda qarşıdakı prezident seçkiləri ilə əlaqədar Koçaryanın hansısa kompromislərə gedəcəyini gözləmək, bunu proqnozlaşdırmaq çətindir. Siz bu fikirlə razısınızmı?

C a v a b : Mən heç vaxt heç nəyi proqnozlaşdırmıram. Mən görüşürəm, söhbət edirəm və nəticələrə görə nə edəcəyimizi müəyyən edirik. Mən heç nəyi proqnozlaşdırmıram.

S u a l : Cənab Prezident, «LUKOyl»un Azərbaycandakı layihələrdən çıxması xarici ölkələrin kütləvi informasiya vasitələrinin də diqqət

mərkəzindədir. Vahid Ələkbərov Azərbaycana gələndə yəqin Sizə də məlumat veribdir. Bu barədə nə deyərdiniz?

C a v a b : Bəli, bilirəm. Axı deyəsən, Dövlət Neft Şirkətindən sizə bu barədə məlumat veriblər. Bilirsiniz, bu, kommersiya məsələləridir. Harada pul çoxdursa, oraya gedirlər. Məsələn, əgər həqiqətən «LUKoyl» payını özgəsinə satsa, burada bizi narahat edəcək heç bir şey yoxdur. «İtoçu» kimi böyük bir şirkət vaxtilə müqavilədə iştirak etmirdi, sonra gəlib iştirakçıların bəzilərinin – «Pennzoyl»un, «Makdermott»un paylarını aldı, bizim layihəyə daxil oldu. Özü də biz onlardan razıyıq. Əgər onlar bunu da alıb burada işləsələr, bizim üçün fərqi yoxdur. Narahatçılığa əsas yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Fransa prezidenti ilə görüşünüz də gözlənilirmi?

C a v a b : Bəlkə də görüşdüm.

S u a l : Cənab Prezident, Qukasyanın Fransadakı görüşü...

C a v a b : Mənim qızım, elə söz de ki, bizə layiq olsun. Deyirsən, o, layiqli adamdır ki, mən onun haqqında sənə cavab verim? Belə sualları başqa adamlara ver.

S u a l : Cənab Prezident, Azərbaycan futbolunu böhrandan çıxarmaq mümkündürmü?

C a v a b : Sənə məsləhət görürəm, get böhrandan çıxart.

S u a l : Cənab Prezident, Moskvada yaşayan azərbaycanlılarla bağlı son hadisələrlə əlaqədar Siz baş nazirin birinci müavini Abbas Abbasovu oraya göndərmişdiniz və səhv etmərsən, Rusiya prezidenti ilə də danışmışdınız. Siz bu məsələ ilə əlaqədar narahatlığınızı bildirdinizmi, bu məsələ müzakirə olundumu?

C a v a b : Bəli, bəli... Mən də demişəm, nümayəndə də göndərmişəm. Danışığı aparmışıq. Məsələ belədir, mən hesab etməyirəm ki, azərbaycanlılara qarşı orada kimsə qəsdən nə iş edir. Bunu şişirtmək lazım deyildir. Siz hər gün axşam Rusiyanın televiziya kanallarına baxanda görürsünüz ki, bir yerdə öldürdülər, başqa bir yerdə partlatdılar... Bunlar azərbaycanlılar deyil ki, Rusiyanın öz vətəndaşlarıdır. İndi Rusiyada, Moskvanın özündə, başqa yerlərdə həddindən artıq azərbaycanlı yaşayır. Onların içərisində bizneslə məşğul olanlar var. Təbii ki, ola bilər, cinayətkarlıq edənlər, başqaları da var. Kimsə haradasa «ilişir», tutulur, hansısa bir əngələ düşür... Amma bunu dramatikləşdirib «Rusiyada azərbaycanlılara qarşı belə etdilər, elə etdilər» demək tamamilə

yalandır, ədalətsiz bir şeydir. Mən sizə deyirəm, bunları şişirtməyin. Bunlar problem deyil, yəni mən Rusiyada azərbaycanlılara qarşı ümumi mənfi münasibət görmürəm. Azərbaycanlıların əksəriyyəti orada yaxşı yaşayır, uğurla fəaliyyət göstərir, güzəranları yaxşıdır. İndi kimsə, haradasa özünü hansısa əngələ salırsa, yaxud qanunsuz hərəkət edərsə, təbii ki, buna münasibət olmalıdır. Sağ olun.

ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN SONRA AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ VƏ ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ JURNALİSTLƏR QARŞISINDA BƏYANATLA ÇIXIŞ ETDİLƏR

Praqa

21 noyabr 2002-ci il

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

Prezident Koçaryan sizə artıq hər şeyi dedi. Mən də bu fikirdəyəm ki, Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin görüşləri artıq onəne xarakteri almışdır və bu, öz qüvvəsini, zəruriliyini saxlayır. İstədiyimizə hələlik nail ola bilməsək də, biz hər dəfə görüşərkən yəqin edirik ki, görüşmək görüşməməkdən yaxşıdır. Amma bildiyiniz kimi, problem son dərəcə mürekkəkdir, ATƏT-in Minsk qrupu onun həllinə səfərbər edilmişdir. Biz bir az əvvəl Minsk qrupunun həmsədrləri ilə görüşdük, onlar da bu məsələ ilə məşğul olurlar. Biz Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin nümayəndələrinin vaxtaşırı görüşlərində də yeni imkanlar görürük. Bütünlükdə bunların hamısı münaqişənin dincliklə həlli yolunun tapılmasına yönəldilmişdir. Biz məqsədə çatmasaq da, bu görüşlər vasitəsilə irəliləyirik. Böyük olmasa da, hər halda, irəliləyiş var. Bu, irəliləməməkdən, heç nə etməməkdən daha yaxşıdır. Odur ki, bugünkü görüşü mən də müsbət qiymətləndirirəm. Hesab edirəm ki, 2003-cü ildə Ermənistanda prezident və parlament seçkiləri, habelə Azərbaycanda prezident seçkiləri keçiriləcəyi ilə bağlı vəziyyəti nəzərə almaqla, biz gələcəkdə də görüşləri dayandırmayacaq və bundan ötrü əlverişli imkanlar tapacağıq. Siz də sağ olun ki, görüşlərimizə belə böyük diqqət yetirirsiniz.

PRAQA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

22 noyabr 2002-ci il

– Sizin bəziləriniz orada mənimlə idiniz, yəqin ki, hər şeyi görmüsünüz, bilirsiniz.

NATO-nun toplantısı yaxşı keçdi. Mən bundan çox razıyam, çox məmnunam. Bunu deyə bilərəm. Orada prezident Şevardnadze ilə görüşüm oldu. Prezident Koçaryan ilə təkbətək görüşüm oldu, Minsk qrupunun həmsədrləri də orada idilər, onlar da bu görüşə qoşuldular. Danışdıq, yenə də bəzi məsələləri müzakirə etdik. Mən də, Koçaryan da və Minsk qrupunun həmsədrləri də belə fikirdə olduq ki, biz bu görüşləri davam etdirəcəyik ki, bunların vasitəsilə, ümumi səylərlə məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail olaq.

Prezident Şevardnadze ilə görüşümüzdə bizim müxbirlərdən, deyəsən, Elmira Axundova ona Bakı-Tbilisi-Ceyhan haqqında sual verdi. Başqa söhbətlərimiz də oldu. Amma Bakı-Tbilisi-Ceyhan haqqında da söhbətimiz oldu. Onlarda ekologiya ilə məşğul olanlar marşrut məsələsini yenidən qaldırıblar. O mənə dedi ki, buraya gəlməmişdən bir gün əvvəl BP-nin prezidenti Vudvordu və başqalarını qəbul edibdir. Onlara deyib ki, bu məsələləri ayın 30-dək həll edəcəkdir. Mənə söz verdi ki, Tbilisiyə dönmən kimi, bu işlə daha da ciddi məşğul olacaqdır. Görək.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Türkiyə və Fransa prezidentləri ilə də görüşdünüz. Bu barədə mətbuata açıqlama verilmədi. Görüşlərdə hansı məsələlər müzakirə olundu?

C a v a b : Bəli, mən Fransa prezidenti Jak Şirak ilə də görüşdüm. Bu, əvvəlcədən planlaşdırılmışdı. Onun vasitəçilik missiyası, iştirakı ilə əvvəllər iki dəfə Parisdə də Koçaryanla görüşmüşdük. Yenə də bu mövzuya qayıtdıq, ümumi söhbət etdik. Jak Şirak görüşdə də, ziyafətdə, biz rastlaşanda da dedi ki, o bu məsələdə əlindən gələni etməyə hazırdır. Onunla görüşümüz bu barədə oldu.

Prezident Sezər ilə də görüşdük, Türkiyədə, Azərbaycanda işlər, bizim münasibətlərimiz haqqında söhbət etdik. Yeni yeni bir şey olmadı.

S u a l : Cənab Prezident, o, Gürcüstanda ortaya çıxan məsələ ilə bağlı narahatlığımı bildirdimi?

C a v a b : Bəli, o da narahatdır.

S u a l : Cənab Prezident, Amerikanın dövlət başçısı Corc Buş dünyada tanınmış terrorçu təşkilatların dövrü olaraq siyahısını açıqlayır. Amma Azərbaycanda terror aktları törətmiş «Asala» və «Sadval» kimi təşkilatlar o siyahıda yoxdur. Azərbaycan bununla bağlı məsələ qaldıracaq mı?

C a v a b : Vallah, bilmirəm cənab Corc Buş o siyahını harada açıqlayıbdır. Mən bilmirəm. İndi dünyada o qədər təşkilatlar var ki, onların hamısının adını oraya salmaq, bəlkə də mümkün deyildir. Yəqin ki, beynəlxalq terrorizmdə ən çox məşhur olan təşkilatların adlarını deyiblər. Hər halda, biz həmişə demişik, yenə də deyirik, Azərbaycana qarşı terrorlar olubdur və bu təhlükə bu gün də var. Ona görə də biz həm ümumbəşəri nöqtəyi-nəzərdən, həm də öz ölkəmizin mənafeyi nöqtəyi-nəzərindən antiterror koalisiyasına qoşulmuşuq.

S u a l : Cənab Prezident, Amerika Birləşmiş Ştatlarının İraqa bağlı siyasətini necə qiymətləndirirsiniz?

C a v a b : Mənim sizə deyiləsi bir sözüüm yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, 907-ci maddənin tamamilə ləğv olunması ilə bağlı ABŞ hökumətində belə fikirlər irəliyə sürüldülər ki, Konqresdə çoxluq təşkil etmirlər, ona görə bu məsələ həll olunmur. İndi prezident Corc Buşun Respublikaçılar partiyası Konqresdə çoxluğu ələ alıbdir. Siz də onlara təbrik məktubu göndərmişdiniz. Ümumiyyətlə, danışıqlarımızda bu məsələni qaldırmısınız mı?

C a v a b : Bilirsiniz, biz hələ ki, bu məsələni qaldırmamışıq. Gəlin dərinə getməyək. Mən prezident Corc Buşla Praqada konsertdə – orada balet göstərdilər – ayaqüstü görüşdük, bir balaca söhbət etdik. Ancaq biz hələ bu məsələni qaldırmamışıq. Gəlin bu gecə vaxtı məsələnin dəriniyə getməyək. Sağ olun.

BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI

Bakı, Prezident Sarayı

7 yanvar 2003-ci il

Azərbaycan və Türkiyə nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə görüş başa çatdıqdan sonra, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Türkiyənin Ədalət və İnkişaf Partiyasının sədri Rəcəb Tayyib Ərdoğan birgə mətbuat konfransında jurnalistlər qarşısında bəyanatla çıxış etdilər

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI

– Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Sizin hamınızı salamlayıram və bildirmək istəyirəm ki, bu gün Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrində əlamətdar hadisə baş verir. Türkiyə Cümhuriyyətində keçən ilin noyabrında seçkilərdə uğur qazanmış Ədalət və İnkişaf Partiyası təkbaşına hakimiyyətə gəlib və hökumət qurubdur. Partiyanın sədri, bizim hörmətli dostumuz cənab Ərdoğan bir neçə çox mühüm xarici səfərlərdən sonra Qafqaza, Orta Asiya cümhuriyyətlərinə səfərlərinə Azərbaycandan başlayıbdır. Mən bu münasibətlə həm dostumuz cənab Ərdoğanı, həm də onu müşayiət edən şəxslərin hamısına bir daha təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Bu da əlamətdar hadisədir ki, bu səfərlər yenə də Azərbaycandan başlayır. Amma eyni zamanda bu təbiidir, əgər başqa birisi olsaydı, ola bilər ki, onu anlamaq çətin olardı. Bunun səbəbini siz bilirsiniz. Türkiyə və Azərbaycan arasındakı dostluq, qardaşlıq, strateji əməkdaşlıq əlaqələri xüsusi xarakter daşıyır, həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir və bu dostluq əlaqələrini Azərbaycanda həmişə yüksək qiymətləndiriblər, bu gün də biz yüksək qiymətləndiririk. Məhz bu dostluq, qardaşlıq əlaqələri Azərbaycan Respublikası öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra onun inkişafında mühüm rol oynayıbdır. Mən həmişə demişəm, bu gün də deyirəm ki, Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə edəndən Türkiyə həmişə Azərbaycanla bərabər olub, bir yerdə olub və Azərbaycanın bütün qayğılarını bölüşübdür. Dedim ki, bizim əlaqələrimiz çox yüksək səviyyədədir və həyatın bütün sahələrini əhatə edir. Ancaq hesab edirəm ki, indi

Türkiyədə yeni hökumət yaranandan sonra bir partiyanın iqtidarda olması Türkiyə cümhuriyyətinin sürətlə inkişaf etməsinə şərait yaradıb və belə halda, təbii ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri də gerək o sürətli inkişaf ayaqlaşsın. Yəni onunla bərabər getməyə qadir olsun.

Güman edirəm ki, biz buna da nail ola biləcəyik. Mən bir daha sizə deyirəm ki, xoş gəlmisiniz. Biz bu gün çox səmərəli danışıqlar apardıq. Cənab Ərdoğanla mən başbaşa, təkbətək danışdıq. Doğrudur, biz rəqlamenti pozduq və bir-iki dəfə protokol şöbəindən gəlib bizə dedilər ki, vaxt keçdi. Amma elə bil ki, biz heç danışmamışdıq. Bizim danışmağımız üçün 1-2 saat azdır. Saatlar lazımdır. İnşallah, bu da olacaqdır. Güman edirəm ki, yaxın vaxtlarda cənab Ərdoğan Türkiyənin baş naziri olacaq, ondan sonra, mənim dəvətim var, dəvətimi qəbul edib yenə də ilk olaraq Azərbaycana səfər edəcəkdir. Proqramı biz onda daha geniş tutacağıq. Bizim daha çox söhbət etməyə, danışmağa, Azərbaycanda belə bir söz var, dərdləşməyə vaxtımız olacaqdır.

Sağ olun, mən sizə öz hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Sözü sizə verirəm.

RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞANIN BƏYANATI

– Möhtərəm mətbuat nümayəndələri!

Azərbaycanı ziyarət etməkdən və cənab Prezident Heydər Əliyevlə bir arada olmaqdan böyük bir səadət və şərəf duymaqdayam. Cənab Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanın əldə etdiyi inkişaf və nailiyyətlər həmişə bizim diqqət mərkəzimizdədir. Bu gün cənab Heydər Əliyevlə son dərəcə faydalı danışıqlar apardıq. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında dərin qardaşlıq və dostluq münasibətləri mövcuddur. Kifayət qədər yüksək səviyyədə olan ikitərəfli münasibətlərimizin daha da inkişaf etdirilməsinin ölkələrimizin mənafeyi üçün mühüm nəticələr doğuracağına inanırıq. Ürəkdən inanırıq ki, bu ziyarətimiz də əlaqələrimizin daha da inkişafına mühüm töhfə verəcəkdir. Türkiyə Azərbaycanla əlaqələrini və əməkdaşlığını daha da inkişaf etdirmək əzmindədir. Cənab Əliyevin iş başına gəlməsindən bəri Azərbaycanın da eyni əzm və qərarlılıq içində olduğuna şahidik.

Cənab Prezidentə də dediyim kimi, biz qardaş və dost olmaqla yanaşı, ölkələrimiz arasında bütün sahələrdə strateji bir həmrəylik və ortaqlıq mövcuddur. Bu cərcivədə bəzi məsələləri aşkarlıq şəraitində müzakirə etməyimizin lazımlı və faydalı olduğunu düşünürəm.

Bu səfərə gələndə özümle təxminən 150 türk iş adamını, ictimai təşkilatların rəhbərlərini, o cümlədən Türkiyə Ticarət Palatasının rəhbərlərini də buraya gətirdim. Onlarla bərabər, 50-yə yaxın mətbuat işçisi də bu səfəri işıqlandırmaq üçün buraya gəlmişdir. Dörd nazirimiz, Ədalət və İnkişaf Partiyası sədrinin bəzi müavinləri, müşavirlərimiz mənimlə bərabərdirlər. Bu da Azərbaycana səfərimizə verdiyimiz böyük əhəmiyyətə bir sübutdur.

Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin həyata keçirilməsində ölkələrimizin gərgin səyləri artıq öz bəhrəsini vermişdir. Marşrutun haradan keçməsi barədə Gürcüstanda yaşanan problemin aradan qaldırılması sevindirici bir hadisədir. Türkiyə bundan sonra belə problemlərin ortaya çıxması üçün məsələni ciddi şəkildə izləyəcəkdir.

Bir az əvvəl bu barədə möhtərəm Prezidentimizə də fikrimi bildirdim. Bizim zənnimizcə, 2005-ci il çox uzaqdır. Biz zamana qarşı yarışmağa məcburuq. Bu işi nə qədər qısa müddət ərzində həll edə bilsək, o qədər çox uğur qazanacağıq.

Bundan sonrakı əsas işimiz isə Bakı-Ərzurum qaz kəmərinin tikintisini gerçəkləşdirməkdir. Bu layihənin həyata keçirilməsi nəticəsində Azərbaycan qazı Türkiyə üzərindən Avropaya nəql ediləcəkdir. Sabah terminala gedərək, bu işlərə nə qədər böyük əhəmiyyət verdiyimizi əyani şəkildə göstərəcəyik.

2000-ci ildə ölkələrimiz arasında olan 326 milyon dollarlıq ticarətin həcmi 2001-ci ildə 295 milyon dollara düşmüşdür. Bu da 11 faizlik bir azalma deməkdir. Təəssüf ki, bu meyl 2002-ci ildə də davam etmişdir. Digər tərəfdən, Azərbaycana qoyulan sərmayəmiz 2001-ci ildə 723 milyon dollar təşkil etmişdir. Biz Azərbaycanda aparılan iqtisadi islahatları dəstəkləyir və imkanımız daxilində ona kömək etməyə çalışırıq. Bununla bərabər inanırıq ki, vergi, gömrük, maliyyə və nəqliyyat bölmələrində mövcud olan problemlər Azərbaycanın möhtərəm baş nazirinin göstərişləri ilə aradan qaldırılacaqdır.

Biz ortaq bir mədəniyyətə mənsubuq. Bu mənada mədəniyyət sahəsində də atacağımız ciddi addımlar var. Ona görə də mədəniyyət nazirimizi də özümle gətirdim. Mədəni əlaqələr sahəsində aramızdakı münasibətləri daha da möhkəmləndirəcəyimizə inanıram.

Daxili işlər sahəsində də bəzi müştərek addımlar atmalıyıq. Daxili işlər nazirimiz də mənimlə birlikdədir. Daxili işlər nazirliklərimiz ara-

sında əməkdaşlıq daha da qüvvətləndiriləcəkdir. Xarici işlər nazirimiz də nümayəndə heyətimin tərkibindədir. Nazirimiz Azərbaycanda həmkarları ilə lazım olan məsələləri müzakirə edəcəkdir. Mən inanıram ki, sabah bütün bu sahələrdə geniş danışıqlar gedəcəkdir.

Öz dəyərli vaxtını bizimlə görüşə ayırdığı üçün sizin hüsurunuzda cənab Prezident Heydər Əliyevə nümayəndə heyətimiz adından öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Sağ olun.

* * *

Daha sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan jurnalistlərin suallarına cavab verdilər.

Sual: Cənab Ərdoğan, bu sualı buradakı bütün türk jurnalistləri adından verirəm. Biz Türkiyədən yola düşdükdən dərhal sonra hakim Kanat oğlunun bir açıqlaması oldu. Onun sözlərindən belə çıxır ki, 3 noyabr seçkilərindən sonra Siirt vilayətində keçiriləcək təkrar seçkilərdə də siz namizəd ola bilməyəcəksiniz. Bunun üçün seçicilərin siyahılarının yenidən tərtib edilməsi kimi maneələr var. Bu barədə sizin fikriniz necədir?

Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Mən bu suala Türkiyəyə qayıtdıqdan sonra cavab vermək istərdim.

Sual: Cənab Ərdoğan, Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin indiki səviyyəsini necə qiymətləndirirsiniz? Rəhbərlik etdiyiniz partiya hakimiyyətə gəldikdən sonra bu əlaqələri necə inkişaf etdirəcək? Azərbaycanın hazırkı inkişafı və perspektivləri Türkiyədən necə görünür?

Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Bir az əvvəl də dediyim kimi, bu günə qədər olan münasibətləri kifayət qədər parlaq hesab etmirik. Həm siyasi, həm iqtisadi, həm də mədəni sahələrdə münasibətləri qüvvətləndirməliyik. Bir az əvvəl möhtərəm Prezidentimiz Heydər Əliyevə də söylədim. Biz üzərimizə düşən hər şeyi etməyə hazırıq. Mən bu məsələ ilə bağlı hörmətli baş nazirimiz Abdullah Gülün salamlarını və düşüncələrini də çatdırmaq istəyirəm. Mənimlə eyni təyyarədə gələn iş adamları və burada çalışan türk iş adamları Azərbaycana daha çox sərmayə qoymağı arzulayırlar. Onlar möhtərəm Prezident Heydər Əliyevə ümidvardırlar. Bundan başqa, ölkələrimiz arasında ticarətin həcmi də sürətlə artırılmayıq.

Sual: Cənab Prezident, cənab sədr, mən hər ikinizə eyni sualla müraciət etmək istəyirəm. Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində bir sıxıntı və ya problem olubmu, əgər olubsa, bu, aradan qaldırıldı mı? Möhtərəm Heydər Əliyev Türkiyə ilə əlaqələrində hər hansı problem

ilə üzleşdimi, cənab Ərdoğan Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrini kifayət qədər möhkəm hesab edirmi?

Heydər Əliyev: Mən dedim ki, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri çox yüksək səviyyədədir. Bunu bir daha təkrar edirəm. Amma problem deyəndə, problemsiz həyat olmur. Problem olur və biz onu həll edirik. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında həll edilə bilməyəcək problem yoxdur, olmayıbdir. Keçmişdə bir-iki xətalər baş vermişdir. Onlar da məlumdur. Onları yada salmaq istəmirəm. Ancaq bizim dövlətlər arasında, hökumətlər arasında həllini tapa bilməyən problem yoxdur. Problemləri biz birlikdə həll edirik.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Mən də cənab Prezidentin sözləri ilə razıyam. Onu da əlavə etmək istəyirəm ki, keçmişdə olmuş xətaləri gələcəyə aparmaq siyasətin xarakterinə ziddir. Siyasət əsla kin qəbul etməz. Xüsusilə, qardaşlar arasında bu, əsla mümkün deyildir. Biz bunların hamısının üstündən keçib gedirik, tariximizdə yeni səhifələr açaraq, aramızdakı münasibətləri, ticarətin həcmi artıraraq, həmrəylik içində gələcəyə addımlayırıq və addımlayacağıq.

Sual: Cənab Ərdoğan, 15 ilə yaxın davam edən Dağlıq Qarabağ münaqişəsində Türkiyə hər zaman Azərbaycanın ədalətli mövqeyini dəstəkləyibdir. Amma Avropa və Amerika Birləşmiş Ştatlarının bəzi siyasi və iqtisadi dairələri, bir sıra maliyyə qurumları Türkiyəyə Ermənistanla diplomatik əlaqələri qurmaq, iqtisadi münasibətlər yaratmaq üçün təzyiqlər göstərirlər. Dağlıq Qarabağ problemi həll edilmədiyi təqdirdə, Ermənistanın Türkiyəyə ərazi iddiaları irəli sürdüyü bir halda Türkiyə bu addımı atacaq mı? Dağlıq Qarabağ münaqişəsində Azərbaycana dəstəyini davam etdirəcəkmizi?

Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Bu məsələ ilə əlaqədar Türkiyənin bugünə qədər yürütdüyü siyasət məlumdur. Biz heç vaxt azəri qardaşlarımızı incidəcək bir addım atmadıq. Bu mümkün də deyildir. Biz cənab Heydər Əliyev ilə Robert Koçaryan arasında davam edən danışıqların Azərbaycan üçün xeyirli bir nəticə ilə başa çatmasını diləyirik. Minsk prosesini müsbət bir mexanizm olaraq qəbul edirik, ancaq bir nəticə verməməsinə də təəccüblə qarşılarıq. Bu baxımdan Türkiyə bugünə qədər yürütdüyü siyasəti bundan sonra da davam etdirəcəkdir. Biz hər zaman azəri qardaşlarımızın yanında olacağıq.

«ANS» ŞİRKƏTLƏR QRUPUNUN VƏ ÇİNGİZ MUSTAFAYEV ADINA FONDUN TƏSİS ETDİYİ «2002-ci İLİN ADAMI» MÜKAFATININ VƏ DİPLOMUNUN TƏQDİM OLUNMASI MƏRASİMİNDƏ NİTQ

– Hörmətli xanımlar və cənablar!

Mən sizi bu gün bu mərasimdə səmimi-qəlbdən salamlayıram və belə bir qeyri-adi görüşdə hamımızın bir yerdə olduğundan çox məmnunam.

Azərbaycan Prezidenti kimi mən Azərbaycanda mükafatlar verirəm, insanları təltif edirəm – hamısını mən edirəm. Amma indi Azərbaycanda ilk dəfədir ki, mənə təltif edilənlər və mənə mükafat veriblər. Ona görə bu, həqiqətən, çox əlamətdar hadisədir və bu münasibətlə mən Çingiz Mustafayev Fonduna, «ANS» şirkətlər qrupuna öz təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

Bu hədiyyə mənim üçün çox qiymətlidir. Ən birincisi, onun adına görə. Çingiz Mustafayev adını daşıyan Fond Azərbaycanda uzun illərdir fəaliyyət göstərir. Bu Fond Milli Qəhrəmanın, Azərbaycanın istedadlı jurnalistlərindən birinin xatirəsinə yaranmış Fondur. Çingiz Mustafayev qısa müddətli həyatı, Ermənistanın Azərbaycana təcavüz etdiyi ilk illərdə bir jurnalist kimi çox cəsarətli və möharətli fəaliyyəti nümunə olmuşdur, böyük örnek olmuşdur. Hesab edirəm ki, bu, həqiqətən, Azərbaycanın bütün jurnalistləri üçün böyük nümunə olmalıdır.

Vətən yolunda şəhid olan hər bir insan qəlbimizdə, xalqımızın qəlbində yaşayır və yaşamalıdır. Ancaq belələrinin, müharibənin qızgın dövründə qorxmadan özünü odun-alovun içinə ataraq, həqiqətləri xalqa və dünyaya çatdırmaq arzusu ilə yaşayan Çingiz Mustafayev kimi insanın xatirəsi bizim üçün daha da əzizdir. Ona görə də bu hədiyyə mənim üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

«ANS» Azərbaycanda ilk müstəqil televiziya kanalıdır. «ANS»-in yaranma tarixi məlumdur. O müxtəlif formalarda hələ 1990-cı illərin əvvəllərindən fəaliyyət göstərməyə başlamışdı. Bu da məhz Çingiz Mustafayev qardaşı Vahid Mustafayev və digərlərinin səyləri nə-

ticəsində mümkün olmuşdu. Bilirəm, onların qarşısı alınmışdı, verilişləri bir neçə dəfə bağlanmışdı, qadağan edilmişdi, ancaq onlar öz tutduqları yoldan çəkilməmişdilər. Demək, onlar da Çingiz Mustafayevin xüsusiyyətlərinə sadıq olaraq, öz yolları ilə inadla getmişlər və Azərbaycanda özəl televiziya şirkətlərinin yaranmasının əsasını qoymuşlar.

Təbiidir ki, özəl teleşirkətlər heç də hamının xoşuna gəlmir. Bəzən elə burada olanları da narahat edir, bəzi verilişləri mənəm özümün də xoşuma gəlmir. Mən bunu açıq etiraf etməliyəm. Ancaq nə etmək lazımdır? Dözmək lazımdır. Çünki bizim demokratiyanın, söz azadlığının, mətbuat azadlığının, insan azadlığının yollarından biri də budur. Biz bu yola düşmüşük, Azərbaycanda dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra bunu bəyan etmişik. Mən bunu Azərbaycanın Prezidenti kimi deyirəm, bəyan etmişik ki, bizim yolumuz demokratiya yoludur, siyasi plüralizm yoludur, insan haqlarına hörmət yoludur, bazar iqtisadiyyatı, sərbəst iqtisadiyyat yoludur. Qurduğumuz, yaratdığımız hüquqi, demokratik, dünyəvi dövləti ancaq bu yolla inkişaf etdirmək olar. Biz bu yolda çox işlər görmüşük. Ancaq bu yol heç vaxt, heç vaxt hamar olmayıbdir. Əgər biz bu yolla gedərək, kənardan tənqidləri eşitməsək, buraxılan səhvlər haqqında deyilən haqq sözləri eşidib, qavrayıb, onlardan nəticə çıxarmasaq, ancaq öz bildiyimiz kimi etsək, onda təbii ki, çox səhvlər buraxarıq. Elə indiye qədər də səhvlər buraxılıbdır. Mən etiraf edirəm ki, bizim getdiyimiz bu yolda səhvlərimiz də olubdur, qüsurlarımız, nöqsanlarımız bu gün də var, hamısı var. Amma hakimiyyətdə olanlar, icra orqanlarında işləyənlər bunları bəzən ya görə bilmirlər, görsələr də, əhəmiyyət vermirlər. Ancaq bizə azad mətbuat, o cümlədən xüsusən müstəqil telekanallar vaxtli-vaxtında müəyyən məsələləri xatırlatmasa, tənqid etməsə, yenə də deyirəm, səhvlər daha da çox olar.

Məsələn, mən dünən axşam «ANS»ə baxırdım. Bayıldı sürüşmə ilə əlaqədar bir süjet göstərdilər ki, oradan insanları çıxarmaq istəyirlər, onlar müqavimət göstərib, hay-küy salıblar, polis gəlibdir. Sonra onun dalınca ikinci bir süjet getdi. Biz Mingəçevirdə qaçqınlar üçün yer ayırmışdıq ki, evlər tikilsin və onlar orada indi qaldıqları dövlət binalarından, məktəblərdən çıxsınlar. Xüsusən də orada avarçəkmə üzrə çox əhəmiyyətli idman bazamız var. O, beynəlxalq xarakter daşıyan bir idman bazasıdır. Onları vaxtilə orada yerləşdiriblər. Həm də onların yaşadığı yerlər münasib deyildir. Amma indi onlar üçün tikilən evləri televiziya bəzən göstərirlər. Onlar həmin evlərə köçməlidirlər. Orada

da narazılıq var ki, guya o yer düz seçilməyibdir, şoranlıqdır, filandır. Mən bu iki süjeti axşam gördüm. Fikirleşdim ki, sabah soruşacağam ki, bu məsələ nədir. Ancaq heç sabaha qoymadım, bir saatdan sonra baş nazir Rasizadənin evində telefonla narahət etdim. Dedim ki, mən televiziya baxırdım, «ANS» kanalına baxırdım. Belə şeyləri gördüm. O dedi ki, mən də gördüm. Mənə izahat verdi ki, insanlar anlaşılmaz hərəkətlər edirlər. Mən onun dediyini deyirəm. Bayılda zona var, sürüşmə gedir. Orada bir-iki dəfə böyük sürüşmədən faciələr oldu. İndi orada aparılan müşahidələr göstərir ki, sürüşmə yenə ola bilər. İnsanlar da sürüşmə ehtimalı olan yerlərdə yaşayırlar. Onları başqa yerlərə köçürmək istəyirlər, hamını köçürmək üçün yer planlaşdırılmışdır, amma oradakılar istəmirlər. Yerli icra orqanları təbiidir ki, nəzarət etməyiblər, pis işləyiblər və insanlar oradan çıxmaq əvəzinə, yeni, qanunsuz evlər tikiblər. Orada tikilənlərin hamısı qanunsuzdur. Rasizadə deyir ki, oranın nə kanalizasiyası var, nə su xətti var, nə də başqa şeyləri var. Amma oradan köçmək də istəmirlər.

Mən televiziya dan belə başa düşdüm. Orada qışqıran deyir ki, mənim pulumu ver, köçüm. Çünki onlara pul vermək lazımdır ki, gedib başqa yerlərdə ev alsınlar. Bu, problem deyil, verilən o pula gedib ev ala bilərlər. Ancaq indi bilmirəm, orada vəziyyət nə təhəddir, bunu demək istəmirəm. Mən bunları Rasizadəyə dedim. Əlbəttə, Rasizadə bunu görmüşdü. Amma dedi ki, yaxşı, biz bunu edirik, daha televiziya da vermək nəyə lazımdır. Mən dedim, sən indi belə deyirsən, ancaq onlar bunu verməyəydilər, biz də görməzdik. Sənə gəlib deyirlər ki, edirik. Sən də mənə deyirsən ki, edirik. Biz də rahatlanırıq.

Amma bunlar göstərəndən sonra məcbur qayıdaraq bu işə qarışmaq və aydınlaşdırmaq ki, həqiqət nə yerdədir. Əgər doğrudan da həqiqət icra orqanlarının tərəfindədirsə, onda bildirik ki, belədir. Yox, elə deyilsə, belə deyək. Yəni mən dünənki hadisəni deyirəm. Axşam Rasizadə də istirahət edir, mən də istirahət edirəm. Ancaq «ANS» baxıram və bunu görürəm, baş nazirə telefon edirəm və ona bu barədə göstərişlər verirəm. Demək, bu fakt özü-özlüyündə özəl televiziya kanalının – sizin, yaxud, o birisinin, o birisinin – bizə köməyidir.

Ona görə də mən bu faktla bir də təsdiq etmək istəyirəm ki, sərbəst, azad mətbuat və o cümlədən özəl televiziya kanalları demokratik ölkədə geniş yayılmalıdır, inkişaf etməlidir və bizim hamımızın ümummilləti mənafehimizi təmin etmək üçün birlikdə çalışmalıdır. Amma bu sa-

hədə qüsurlar da var. Xüsusən bəzi qəzetlər müəyyən məsələlərdə ifratçılığa yol verirlər. Jurnalistika etikası tamamilə pozulur. Beləliklə, bəlkə də bəzi hallarda və bir çox hallarda ədalətli tənqidləri də qəbul olunmur. Amma mən buna böyük bir proses kimi baxıram.

Mən dedim, «ANS» televiziya kanalı bir gündə inkişaf etməyibdir, 13 ildir yaranıbdir. Amma görün, birinci ildən indiyə qədər bu televiziya kanalı nə qədər dəyişibdir. O cümlədən ondan sonra yaranmış «Space», «Lider», «Azad Azərbaycan» kanalları. Demək, görürsünüz, siz bu çıxırı açmışınız. Sizin dalmızca da gedirlər. Mənə deyirlər, rayonlarda da belə kanallar var. Bölgələrə, rayonlara xidmət edirlər.

Ona görə mən sizin telekanal haqqında öz fikrimi deyirəm, hörmət və ehtiramımı bildirirəm, müsbət işlərinizi qiymətləndirirəm. Amma məsləhət görürəm ki, nöqsanlarınızı da aradan qaldırın. Bəzən jurnalistlərə belə gəlir ki, onlar nöqsansızdır. Onda mənim yadıma Məşədi İbad düşür. Bilirsiniz də, Məşədi İbad deyir ki, mənim eybim nədir? Fikirleşir, fikirleşir və deyir ki, mənim eybim eyibsizlikdir. İndi əgər siz də özünü tamamilə eyibsiz hesab etsəniz, onda Məşədi İbad olacaqsınız. Mən istəmirəm ki, siz Məşədi İbad olasınız.

Mən bəlkə də sizin vaxtınızı çox alıram. Ancaq mənə belə gəlir ki, bu sözlər burada deyiləsi sözlərdir və mən bunları deməli idim.

O məsələləri ki, siz yüksək qiymətləndirmisiniz və bununla əlaqədar məni «İlin adamı» elan etmişiniz, siz burada da məsələləri düzgün tutmuşunuz. Yəni mən görürəm ki, siz məsələlərin hansının Azərbaycana nə qədər, hansı səviyyədə faydalı olduğunu müəyyən etmək qabiliyyətinə maliksiniz. Həqiqətən, siz qeyd etdiyiniz məsələlər Azərbaycan üçün çox əhəmiyyətli məsələlərdir.

Məsələn, Xəzərin statusu ilə əlaqədar. Siz təsəvvür edin, biz Azərbaycanın neft strategiyasını həyata keçirərək, 1994-cü ildə ilk böyük müqavilə imzaladıq və bunu «Əsrin müqaviləsi» adlandırdılar. Bu, dünyada bir bomba kimi partladı və təbiidir ki, bunun ətrafında müzakirələr aparılmağa başladılar. O vaxta qədər Xəzərdə nə qədər neft var, nə qədər neft çıxarmaq olar, nə etmək olar – bunları heç kəs yadına salmırdı. O cümlədən Xəzəryanı dövlətlər – Rusiya da və başqa dövlətlər də.

Amma bilin, biz bu müqaviləni imzalayanda orada yazılmışdı ki, buradan hasil olan neft gələcəkdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri vasitəsilə ixrac ediləcəkdir. Əgər biz onu müqavilədə yazmasaydıq, bu müqavilə heç bir perspektivə malik olmazdı. Hansısa bir yerdə böyük

neft ehtiyatının, qaz ehtiyatının olması, təbiidir ki, o yerin zənginliyidir. Amma onun istifadə edilməsi və dünya bazarına çıxarılması imkanları olmasa, onun üstündə oturacaqsan, elə ac qalacaqsan. Biz də bundan istifadə etmək imkanlarını tapdıq, dünyanın böyük neft şirkətlərini cəlb etdik və neftin ixrac olunması yolunu da müəyyən etdik. Ona görə də bu, böyük narazılıqlar meydana çıxardı.

Biz indi Rusiya ilə çox yaxşı bir sənəd imzaladıq. Ancaq 1994-cü ildə müqavilə imzalanandan 4-5 ay sonra Rusiya bizə nota vermişdi. Nəinki bizə, İngiltərəyə, BP-yə də nota vermişdi ki, siz qanunsuz iş görmüsünüz, Xəzərin statusu müəyyən olunmamış müqavilə imzalamırsınız.

Mənim xatirimdədir, onun üstündən 6 ay keçmişdi, mən İstanbulda Böyük Britaniyanın o vaxtkı xarici işlər naziri ilə görüşdüm. Gördüm ki, o mənimlə pərişan bir vəziyyətdə danışır. Deyir ki, nə edəcəyik? Dedim, nə barədə? Deyir ki, bəs Rusiya belə bir nota veribdir, biz necə işləyəcəyik?! Mən dedim ki, siz narahat olmayın, biz işləyəcəyik. Amma ondan sonra nə qədər belə danışıqlar gedibdir, nə qədər müzakirələr gedibdir. Nəhayət, açıq deyim, Vladimir Putin Rusiyaya prezident seçildəndən sonra, 2001-ci ilin əvvəlində onun Azərbaycana ilk səfərindən sonra biz Rusiya ilə bu danışıqları sürətləndirə bildik. Yəni konstruktiv bir məcraya gətirə bildik. Nəhayət, sənəd imzaladıq. Qazaxıstanla da imzaladıq. İndi üç dövlət eyni fikirdədir.

Güman edirəm ki, biz bu danışıqları İranla da, Türkmənistanla da davam etdirəcəyik. Ümumiyyətlə, bununla qurtarmır. Xəzəryanı beş dövlət vaxtaşırı görüşüb danışmalıdır. Ayın 13-də Bakıya İranın xarici işlər nazirinin nümayəndəsi Səfəri ilə heyət gəlir. Biz burada danışıqlar aparacağıq. Sonra Azərbaycanda Xəzəryanı dövlətlərin ekspertlərinin görüşünü keçirmək nəzərdə tutulubdur. Bunu da edəcəyik. Beləliklə, güman edirəm, bu problemi həll edəcəyik. Ancaq siz qeyd etdiyiniz müqavilənin imzalanması həqiqətən tarixi bir hadisədir.

Mən o birilərini sadalamaq istəmirəm. Hər birinin böyük əhəmiyyəti var. Məsələn, Qəbələ RLS-i barədə. Bəziləri indi də deyirlər ki, düz etməyiblər, nə etməyiblər. Yaxşı, biz etmişik, nə olubdur? On ildə elə belə qalmışdı, nə o tərəfə keçə bilirdik, nə də bu tərəfə. Amma indi ildə 7 milyon dollar icarə haqqı alırıq, suyun pulunu verirlər, elektrik enerjisinin pulunu verirlər – hər bir şeyi verirlər və orada öz işlərini görürlər. O işlərin görülməsinin də zərəri yoxdur. Nə bizim təbiətə zərəri var, nə ətraf mühitə zərəri var.

Əksinə, əgər ümumi, global nöqtəyi-nəzərdən, təhlükəsizlik nöqtəyi-nəzərdən baxsanız, o təkcə Rusiya üçün yox, Qərb dövlətləri üçün də çox əhəmiyyətlidir.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan, belə, bu da çox böyük düyünə düşmüş bir məsələ idi. Ancaq biz bunu addım-addım irəliyə apardıq. Görün nə qədər vaxt keçibdir. 1998-ci ildə biz – Türkiyə, Qazaxıstan, Gürcüstan, Azərbaycan Ankarada birinci anlaşmanı imzaladıq, hətta Özbəkistanı da ona cəlb etdik. Orada Amerika Birləşmiş Ştatları çox fəal iştirak edirdi. Çünki onu imzalamaq çox çətin idi. Amerika Birləşmiş Ştatlarının o vaxtkı energetika naziri görüşlər keçirirdi, iştirak edirdi və orada o da imzasını qoydu.

1999-cu ildə İstanbulda ATƏT-in Zirvə görüşündə biz – Türkiyə, Azərbaycan, Gürcüstan saziş imzaladıq. Sonra Bəyannamə də imzaladıq. Ona Qazaxıstan da qoşuldu. Bunların hamısına Amerika Birləşmiş Ştatlarının prezidenti Bill Klinton da imzasını qoydu. Amma görün, ondan neçə il keçdi. Biz layihənin həyata keçirilməsi üçün bu işləri addım-addım, ilböl, ardıcıl sürətdə görmüşük. Bunun nəticəsi də gəlib çatdı. Biz keçən ilin sentyabrında boru kəmərinin təməlini qoyduq. Birbaşa tikinti işləri mart ayında başlayır, 2005-ci ildə qurtaracaq və neft Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəməri ilə Ceyhan limanına axacaqdır. Bu həm iqtisadi nöqtəyi-nəzərdən, həm də siyasi nöqtəyi-nəzərdən tarixi bir hadisədir. Biz bunları etmişik və çox sağ olun ki, siz də bunları qiymətləndirmisiniz.

Qalan məsələlər haqqında vaxtınızı daha almaq istəmirəm. Bir də deyirəm, görünür ki, siz bu məsələlərin ümummilli əhəmiyyətə malik olmasını düzgün tuta bilərsiniz və indi də düzgün tutmusunuz, obyektiv olmusunuz. Bəzi hallarda obyektiv olursunuz, amma bunda obyektiv olmusunuz. Bəlkə də mənim bir mükafatım olsaydı, obyektivliyinizə görə burada sizə bir mükafat da verərdim.

Vahid, mən sənin ailəni burada görməkdən çox məmnunam. Çingiz Mustafayevin anası, atası, qardaşı, əmisi Arif Mustafayev – o, keçmişdə Mərkəzi Komitədə 13 il mənim köməkçim işləyibdir, buradakılar onu tanıyırlar – hamısı buradadır, mən sizi bir də salamlayıram və çox şadam ki, sizin ailədən belə böyük işlər meydana çıxıbdir. Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sonra «ANS» telekanalının prezidenti Vahid Mustafayev Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə mükafatı, diplomu və hədiyyəni təqdim edərək dedi:

– Çingiz Mustafayev adına Fond və «ANS» şirkətlər qrupu Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə «2002-ci ilin adamı» xüsusi diplomunu və 20 milyon manat məbləğində mükafat təqdim edir. Bu pul mükafatının 20 milyon manat dəyərində olmasına baxmayaraq, 3 milyon 296 min manatını biz cənab Prezidentdən vergi kimi tuturuq və dövlətimizin başçısına 16 milyon 704 min manat pul veririk. Cənab Prezident, ona görə xahiş edirik, buraya imza atasınız.

Prezident Heydər Əliyev imza atdıqdan sonra dedi:

– Dayan, mən məsələni aydınlaşdırmalıyam. Demək, bu sizin mənə verdiyiniz pul mükafatıdır.

Vahid Mustafayev: Bəli, 20 milyon manatdır.

Heydər Əliyev: Amma sən üstündən çıxdın?!

Vahid Mustafayev: Bəli, oradan 3 milyon 296 min manat vergilər üçün çıxdıq. Sizə isə 16 milyon 704 min manat çatır.

Heydər Əliyev: Bu, 16 milyon manatdır?!

Vahid Mustafayev: 16 milyon 704 min manatdır.

Heydər Əliyev: Mən bu 16 milyon 704 min manatı ANS-ə bağışlayıram.

Vahid Mustafayev: Çox sağ olun.

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Ənənəmizə sadıq qalaraq, biz «İlin adamı»nı həm də qızıl saatla mükafatlandırırıq. Bu dəfə «İlin adamı» adı adam yox, dövlətimizin başçısı cənab Heydər Əliyev olduğuna görə, təqdim etdiyimiz saat da onun adına layiq seçilibdir. Bu, dünyada dörd əsrdir ki, ən dəqiq və məşhur saat sayılan, fabrikinin şexsən, cənab Prezident, Sizin üçün hazırlanmış 2-080 nömrəli «Breqer» saatıdır.

Heydər Əliyev: Çox sağ ol, təşəkkür edirəm.

MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN KİYEVƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

28 yanvar 2003-cü il

– Kiyevə mənim səfərim haqqında artıq yetərli məlumatınız var, əlavə məlumata ehtiyac yoxdur. Rusiyanın və Ukraynanın prezidentləri cənab Putin və cənab Kuçma təklif etdilər ki, dövlət başçılarının belə növbədənkənar qeyri-rəsmi bir görüşü keçirilsin. Mən də buna etiraz etməmişəm, bu görüşə gedirəm. Görüşdə, əsasən, iqtisadi məsələlər, o cümlədən azad iqtisadi zona yaradılması haqqında məsələ müzakirə ediləcəkdir. Ola bilər, başqa məsələlər də müzakirə olunsun. Sabah günün ikinci yarısında qayıdacağam. O qədər çox işimiz yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, dünən xoş bir xəbər aldım. Biz Sizi bu münasibətlə təbrik edirik. Əlbəttə, Azərbaycanın Avropa Şurasında təmsil olduğu qısa vaxt ərzində MDB ölkələrindən elə bir nümayəndə yoxdur ki, İlham Əliyev kimi orada iş görsün. Onun AŞPA sədrinin müavini və Büro üzvü seçilməsi bizim hamımızı sevindirdi. Bu, Azərbaycan dövlətinin adını yüksəldir. Bu barədə Sizin fikrinizi bilmək olarmı? İlham Əliyevin bu yüksək vəzifəyə seçilməsindən Azərbaycan nə gözləyir?

Heydər Əliyev: Sən hamısını dedin. Bilirsiniz, gəlin, bu məsələni indi müzakirə etməyək. Mən özüm də heç bilmirdim ki, o bu vəzifəyə seçiləcəkdir. Onu seçiblər, etimad göstəriblər. Təbii ki, bu, müəyyən qədər qeyri-adi haldır. Çünki iki il bundan qabaq bizi Avropa Şurasına qəbul etmək istəmirdilər. Bilirsiniz ki, bir neçə il idi Avropa Şurasına heçiqi üzv olmağa çalışırdıq, çünki biz dörd il namizəd vəziyyətində idik. Ancaq bizə bəzi şərtlər qoyurdular. Onların bəzilərini biz yerinə yetirdik, bəzilərini yox. Bizim daxilimizdə olan müxalifət qüvvələri də çox çalışırdılar ki, bizi oraya qəbul etməsinlər. Ancaq qəbul etdilər.

Biz əməkdaşlıq edirik, orada da bizim nümayəndə heyətinə İlham Əliyev rəhbərlik edir. Digər deputatların fəaliyyətinə də mən diqqət yetirirəm. Həqiqətən, çox fəaldırlar. İş təkəcə Assambleyanın iclasları ilə bitmir, müxtəlif komitələrdə görüşlər keçirilir. Bizim deputatlar hər yerdə gedirlər və Azərbaycanın mənafeələrini müdafiə edirlər. Bizim üçün çox əhəmiyyətli haldır ki, Avropa Şurasında Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi haqqında məsələ qaldırılıb. Biz neçə illərdir ki, ATƏT çərçivəsində danışıqlar aparırıq. Bu il də aparacağıq. Çünki bu məsələnin həlli Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən ATƏT-ə həvalə olunubdur. Amma Avropa Şurasının da böyük imkanları var.

Ermənistanın Azərbaycana təcavüz etməsi, torpaqlarımızın işğal edilməsi, vətəndaşlarımızın zorla yurdlarından çıxarılması, onların 10 ildir ki, çadırlarda yaşaması. Bilirsiniz ki, bu vəziyyəti dünyaya çatdırmaq üçün mən özüm də nə qədər çalışıram, başqaları da çalışır. İndiyə qədər hələ çox yerlərdə biz bunu olduğu kimi çatdırma bilməmişik. Avropa Şurasının tribunası bu barədə bizim üçün çox mühüm bir yerdir. Bizim deputatlar da bundan istifadə ediblər.

Amma bir bu deyil. Mən bunu ona görə deyirəm, çünki bu bizim əsas məsələmizdir. Əgər bu problemimiz olmasa, biz başqa məsələlərdə işlərimizi çox uğurla aparardıq və heç bir narahatçılığımız da olmazdı. Amma bu əsas məsələni Avropa Şurasının – orada Avropa ölkələrindən 600 deputat iştirak edir – qarşısına çıxarmaq, həmin deputatlara çatdırmaq, yaxud da ayrı-ayrı görüşlərdə, qeyri-rəsmi görüşlərdə onlara bildirmək – bu çox böyük imkandır. Mən yenə də deyirəm, İlham Əliyev və onun rəhbərliyi altında bizim bütün nümayəndə heyəti uğurla işləyirlər. Mən onların işini müsbət qiymətləndirirəm. Bu bizim öz işimizdir. Ancaq indi belə bir imkanın yaranması, İlham Əliyevin sədrin müavini və Büro üzvü seçilməsi yəqin ki, bizim imkanlarımızı daha da artırır.

S u a l : Cənab Prezident, İlham Əliyev Avropa Şurasının tribunasından azərbaycanlı hərbi əsir Elməddin Abıyevlə bağlı məsələ qaldırdı. Siz Qafqaz dördlüyü ilə görüşdə bu məsələni qaldıracaqsınız mı?

H e y d ə r Ə l i y e v : Baxacağam, əgər lazım olsa, qaldıracağam.

S u a l : Cənab Prezident, Kiyevdə Robert Koçaryanla görüşünüz ola bilirmi? İkitərəfli görüşün keçirilməsi mümkündür mü?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bilmirəm, bəlkə oldu, bəlkə yox.

S u a l : Avropa Şurasında Azərbaycanı təmsil edəcək hakim məsələsi gündəliyə gəlibdir...

H e y d ə r Ə l i y e v : Ay qızım, axı cəmi üç-dörd gündür ki, ora namizədlər verilibdir. Özləri də deyiblər ki, üç nəfərin namizədliliyini verin, üçündən birini özümüz seçəcəyik. Mən gedib ondan yapışım ki, de görüm, kimi seçəcəksən? Oraya hakim seçilməyin öz prosedurası var. Onlar sizin kimi deyillər. Kağızlar orada 10-15 gün, 20-30 gün yadır, sonra götürüb bir də baxırlar. Amma bu onların öz işidir. Mən hesab etmirəm ki, bu bizim üçün bir nömrəli məsələdir və bundan ötrü çalışmalıyıq. İndiyə qədər bizim hakimizimiz olmayıb. Bundan sonra nə vaxt olar, olar.

S u a l : Cənab Prezident, yanvar faciəsi ilə əlaqədar Mixail Qorbaçovun Beynəlxalq məhkəməyə verilməsi məsələsi qaldırıldı. Vaqif Mustafayevin çəkdiyi filmə də Qorbaçovun müəyyən etirazları da var. Bu məsələnin reallaşması mümkündür mü?

H e y d ə r Ə l i y e v : Bilirsiniz, hər bir məsələnin reallığı onun həyata keçirilməsi imkanlarından asılıdır. Bu məsələni bizim ictimaiyyət, müxtəlif təşkilatlar qaldırıblar, hesab edirəm ki, düz qaldırıblar və onlar bunu axıra çatdırıb bilərlər.

S u a l : Cənab Prezident, ABŞ prezidenti yaxın vaxtlarda İraqda hərbi əməliyyatların başlanmasına hazır olduqlarını bildirdi. Azərbaycanın bu məsələ ilə bağlı mövqeyi necədir?

H e y d ə r Ə l i y e v : Mən hələ cənab Buşun məruzəsini eşitməmişəm. O, görək ki, bu gecə Konqresdə çıxış etməli idi. Sağ olun.

MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN BAKIYA QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

29 yanvar 2003-cü il

– Axsamınız xeyir olsun!

Mənim Kiyevə qısamüddətli səfərim haqqında yəqin ki, televiziya-dan və digər informasiya orqanlarından məlumatınız var. Ona görə sizə elə bir məlumat verməyə ehtiyac yoxdur.

Biz orada əsasən azad iqtisadi zona yaradılması haqqında müzakirə apardıq. Bu barədə yenə də həər öz fikrini dedi. Tapşırıd ki, bir az da işləsinlər, Müstəqil Dövlətlər Birliyi ölkələri başçılarının sentyabr ayında toplantısı olacaq, orada bu məsələyə baxarınq.

İlk dəfə olaraq, Müstəqil Dövlətlər Birliyində sədr dəyişildi. İndi Rusiyanın deyil, Ukraynanın prezidentini sədr seçdik. Bu da yaxşı bir hadisədir. Çünki, ümumiyyətlə, əvvəlcədən bu təşkilatda rotasiya sistemi var. Ancaq Yeltsin zamanı onu müəyyən qədər dəstəkləmək üçün hər dəfə belə qərarlar qəbul edirdik ki, o, sədr qalsın. Amma indi prezident Putin məsələni özü qoyubdur. O, bunu oktyabr ayında Kişinyovdakı sammitdə də qaldırılmışdı. Biz bunu orada da müzakirə etdik, ancaq həll edə bilmədik. Amma burada müzakirə etdik və həll etdik. Artıq indi Ukraynanın prezidenti Leonid Kuçma Müstəqil Dövlətlər Birliyinin Dövlət Başçıları Şurasının sədridir. Sentyabr ayında olacaq sammitin yeri də əvvəlcədən müəyyən olundu – Yaltada keçiriləcəkdir. Başqa elə bir məsələ yoxdur.

Prezident Putin görüşdə beynəlxalq məsələlər haqqında müəyyən məlumat verdi. Çünki onun böyük əlaqələri var. Xüsusən İraqa və bir də Şimali Koreya ilə əlaqədar olan məsələlər haqqında bizə məlumatlar verdi. Biz bu məlumatların bir hissəsini bilirik, bir hissəsini də nəzərə aldığımız. Başqa elə bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiya prezidenti sammitdən sonra mətbuat konfransında bəyan etdi ki, İraqa bağlı MDB dövlət başçılarının hamısı eyni mövqedən çıxış edibdir. Buna münasibətinizi öyrənmək istərdik, Azərbaycanın mövqeyi necədir?

C a v a b : Biz oradan çıxıb getdik. Mətbuat konfransını cənab Putinlə cənab Kuçma bir yerdə keçirdilər. Buna görə nə deyibsə, onun cavabıdır.

S u a l : Cənab Prezident, orada Qafqaz «dördlüyünün» görüşü keçirildi, nəticələri barədə nə deyə bilərsiniz?

C a v a b : Bəli, keçirildi, növbəti dəfə söhbət etdik. Rusiya, Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri regiondakı vəziyyət, təhlükəsizliyin təmin olunması, iqtisadi əməkdaşlıq məsələləri barədə danışdıq. Bu, sadəcə, fikir mübadiləsidir, başqa bir şey yoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, Qafqaz «dördlüyü» çərçivəsində əsir düşmüş Elməddin Abiyevin məsələsini qaldırdınız mı?

C a v a b : Mən bunu ondan soruşdum. Siz bunu artıq o qədər şişirtməyin. Hər dəfə televiziya da, deyəsən, ANS kanalıdır, o əsgəri göstərirlər. Hadisə olubdur, minaya düşübdür. Bunu onlar deyir. Bəlkə də atəş açıblar. O, yaralanıb və özü də ağır yaralanıbdır. Onlar da onun üzərində cərrahiyyə əməliyyatı aparıblar. Əvvəl də bizə demişdilər, indi Koçaryan da mənə dedi ki – Putinin yanında söhbətimiz oldu, Şevardnadze də orada idi – biz gözləyirik ki, səhhətinə zərər dəymədən onu qaytarmaq mümkün olsun.

Axı hər gün televizoru açırsınız, o əsgəri göstərsiniz, bilmirəm onu göstərən kimdir, yəqin buradadır. Əsgər yaralanar da, itkin də düşər. Siz bunu başa düşməlisiniz ki, 6-7 il müharibə aparmış, bir-birini öldürmüş, bir-birini qırmış iki xalq, erməni və Azərbaycan xalqı 1994-cü ildən indiyə qədər hər iki dövlətin iradəsinə görə, kənardan heç bir sülhməramlı qüvvənin iştirakı olmadan atəşkəsi saxlayır. Elə həmin o əsgər haqqında da söhbət edəndə Koçaryan özü dedi, mən də dedim ki, bəli, biz atəşkəsi saxlayırıq və saxlayacağıq. Ancaq bu hadisə də olubdur. Belə hadisələr ola bilər.

S u a l : Cənab Prezident, azad iqtisadi zonanın yaradılması barədə nə kimi irəliləyişlər əldə olundu?

C a v a b : Mən sizə dedim ki, yenə də müzakirə etdik və tapşırıd ki, gələn sammitə qədər tam qərar hazırlasınlar.

S u a l : Cənab Prezident, Qafqaz «dördlüyü»nün görüşündən sonra Vladimir Putin bəyan etdi ki, bu ölkələrin güc strukturlarının əməkdaşlığı zəruridir. Buna münasibətinizi bilmək olarmı?

C a v a b : Bilirsiniz, güc strukturları əməkdaşlıq etmirlər. Onlar görüşürlər və bəzi məsələlər haqqında müzakirələr aparırlar. Ancaq bu

o demək deyil ki, biz Ermənistanla əməkdaşlıq edirik. Eləcə də, məsələ, belə təkliflər irəliyə sürüldü ki, dörd ölkənin parlament sədrləri görüşsünlər. Onlar bu yaxınlarda Kislovodskda görüşəcəklər. Bəli, daxili işlər nazirləri, başqa güc strukturlarının rəhbərləri görüşürlər.

S u a l : Cənab Prezident, Rusiyanın kütləvi informasiya vasitələri belə bir məlumat yayıb ki, yazda Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri Sankt-Peterburqda görüşəcəklər. Bu doğrudurmu?

C a v a b : Yaxşı, bunları bilirsinizsə, məndən niyə soruşursunuz?! Bəli, mayın 30-da Sankt-Peterburqun 300 illiyi olacaqdır. Biz də dəvət olunmuşuq. Özü də bir çox dövlət başçıları, bütün Avropanın dövlət başçıları dəvət edilibdir. Bizim orada görüşümüz olacaqdır. Sağ olun.

ABŞ-a YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ

23 fevral 2003-cü il

– Amerika Birləşmiş Ştatlarına səfərim haqqında məlumatınız var. Bu ayın 26-da prezident Buş ilə, habelə vitse-prezident Çeyni və dövlət katibi ilə görüşəcəyəm.

Biz bu gün oraya çatacağıq. Sabah, ayın 24-də nazirlərlə bir neçə görüşlər nəzərdə tutulmuşdur. Ayın 25-də böyük bir konfrans keçiriləcəkdir. Bunu Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan və Amerika Birləşmiş Ştatlarının hökuməti bir yerdə təşkil edir. Konfrans «Şərqi-Qərbi dahlizi reallıqdır» mövzusunda, Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinə və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinə həsr olunacaqdır. Konfransda Amerika hökumətinin rəhbər şəxsləri də iştirak edəcəklər. Konfransa çox böyük maraq var. Həm siyasətçilər, həm iqtisadiyyatçılar, həm də neft şirkətlərinin nümayəndələri ona çox böyük maraq göstərirlər.

Bir də ki, indiyə qədər də müxtəlif ölkələrdə bizim bu layihələrin əleyhinə çıxanlar var. Gürcüstanın özündə bəzi qüvvələr indiyə qədər buna mane olmaq istəyirlər. Yaxud da ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarında həddindən çox qeyri-hökumət təşkilatları toplaşblar. Deyəsən, orada Brukinqs İnstitutunda onlar da konfrans keçirmək istəyirlər. Hər halda, belə görünür və əvvəldən də bilirdik ki, bu layihələrin həyata keçirilməsi bəzi ölkələrə əlverişli deyildir. Onlar müxtəlif mərhələlərdə bu layihələrə mane olmaq istəyirdilər. Ancaq son mərhələdə, məsələlər həll olundandan sonra açıq mübarizəyə keçiblər. Bizdə isə bu layihələrin həyata keçirilməsinə başlamaq, maliyyələşdirmək vaxtdır. Ona görə də tez-tez ortaya müxtəlif məsələlər çıxır. Bunların hamısını bir də müzakirə edib, onlara son qoymaq üçün orada belə bir konfransın keçirilməsini məsləhət görüblər. Mən də orada çıxış edəcəyəm, Devid Vudvord da çıxış edəcəkdir. Bizdən Natiq Əliyev, Gürcüstandan Çanturiya, Türkiyədən xarici işlər nazirinin müavini və başqa şəxslər çıxış edəcəklər. Ayın 25-də belə bir konfrans keçiriləcəkdir. Səfər Proqramının qalanı isə ayrı-ayrı görüşlərdir, özü də yüksək səviyyədə.

S u a l : Cənab Prezident, Siz Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinə kredit ayıracaq beynəlxalq maliyyə qurumlarının rəhbərləri ilə də görüşəcəksiniz. Umumiyyətlə, kredit ayrılmasında ciddi problemlər varmı?

C a v a b : Bilirsiniz, elə problem yoxdur. Çünki vaxtilə biz bunların hamısını danışıbmış, razılaşıbmış. Amma indi kim isə bu tərəfdən çıxır, kim isə o tərəfdən çıxır, bir bəhanə gətirir. Orada da belədir ki, meydana çıxan hər bir yeni suala cavab vermək lazımdır. Güman edirəm ki, mübarizəmiz davam edəcək və biz istədiyimizə nail olacağıq.

S u a l : Cənab Prezident, Corc Buşla görüşünüzdə hansı məsələlərə toxunulacaqdır?

C a v a b : Birinci, Amerika-Azərbaycan münasibətləri. Sonra, təbii ki, bizim üçün çox vacib olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi məsələsi, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, ümumiyyətlə, dünyada gedən proseslər və sair. Məsələlər çoxdur.

S u a l : Cənab Prezident, İraqla bağlı məsələ müzakirə olunacaq. Gürcüstan prezidenti öz mövqeyini konkret bildirdi, Azərbaycan Prezidenti olaraq Sizin rəsmi mövqeyiniz necədir?

C a v a b : Biz mövqeyimizi bildirmişik, bəyanatımız var. Bizim mövqeyimizə dair bəyanatı siz oxumamısınızsa, mən neyləyirəm?!

J u r n a l i s t : Bilirik, xarici işlər naziri bəyanat verdi...

H e y d ə r Ə l i y e v : Xarici işlər naziri özbaşına bəyanat vermir. O, dövlətin adından bəyanat verir.

S u a l : Cənab Prezident, İraq məsələsində Amerikanın Azərbaycanı indiyədək hər hansı bir formada dəstək almaq barədə müraciəti olubmu?

C a v a b : Yox, olmayıb. Biz onlarla əməkdaşlıq edirik, Əfqanıstanda antiterror koalisiyasında çox böyük işlər görürük. Ancaq konkret hələlik heç bir müraciət olmayıb.

S u a l : Cənab Prezident, Siz dediniz ki, Amerika Prezidenti ilə Dağlıq Qarabağ məsələsini müzakirə edəcəksiniz. Yəqin ki, Siz ona fikirlərinizi çatdıracaqsınız. Ümumiyyətlə, Amerikanın Minsk qrupundakı rolu Sizi razı salırmı, yəni kifayət qədər fəallığı varmı? Yoxsa, elə bunu çatdıracaqsınız?

C a v a b : Bilirsiniz, mən oraya şikayət etməyə getmirəm. O bizim öz işimizdir. Mən Kiyevdə Minsk qrupunun həmsədrləri ilə danışıqda Dilarə xanım iştirak edirdi – onlara nə qədər ciddi iradlar bildirdim. Ancaq Prezidentlə Prezident səviyyəsində danışıcağam. Sağ olun.

JURNALİSTLƏR ÜÇÜN MƏTBUAT KONFRANSI

Vaşinqton

26 fevral 2003-cü il

Amerika Birləşmiş Ştatlarında səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev onun üçün ayrılmış iqa-mətgahda jurnalistlərə müsahibə vermişdir.

S u a l : Cənab Prezident, özünüzü necə hiss edirsiniz, necəsiniz?

C a v a b : Yaxşıyam.

S u a l : Bizi çox maraqlandırır və hətta Amerika Birləşmiş Ştatlarında da hamının diqqət mərkəzindədir ki, Prezident Heydər Əliyev ABŞ prezidenti Corc Buşla nə barədə, nədən danışdı?

C a v a b : Bəli, bu təbii. Hesab edirəm, prezident Corc Buşla çox yaxşı danışmışıq. Əgər sadalasaq ki, hansı məsələlər barəsində danışdıq, birincisi, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, antiterror koalisiyasında Azərbaycanın iştirakı və xidmətləri haqqında. Prezident Corc Buş çox təşəkkür elədi. Azərbaycanda bu sahədə görülən işlərdən və nəticələrdən çox məmnun qaldığını söylədi. Bildirdi ki, siz bizim, Amerikanın yaxın dostusunuz və sizi belə də qəbul edirik. Mən ona dedim ki, biz həmişə Amerika ilə dost münasibətində olmağa çalışmışıq. Ancaq 11 sentyabr hadisələrindən sonra, sizin yaratdığınız beynəlxalq terrorizmə qarşı koalisiyaya dərhal qoşulmuşuq, bu koalisiyada öz işimizi görmüşük və görürük. Dedim, bir halda ki, görülən iş belə yüksək qiymətləndirilir, mən bundan çox məmnunam.

İkinci məsələ Bakı-Tbilisi-Ceyhan haqqındadır. Görürdü ki, o bu barədə, bizim burada gördüyümüz işlər haqqında görüşdən əvvəl də məlumat almışdı. Elə birinci məsələ barədə də. Təbii ki, o bu sözləri havadan demirdi. Ona öz nazirliklərindən, müvafiq orqanlarından məlumatlar verilmişdi və bunun nəticəsində belə fikirlər söyləyirdi.

Bakı-Tbilisi-Ceyhanla bağlı mən ona bizim keçirdiyimiz konfrans haqqında dedim. Onun səbəbləri, nə üçün Gürcüstan, Türkiyə, Amerika Birləşmiş Ştatları ilə bir yerdə keçirməyimiz barədə dedim. Çünki siz görürsünüz, biz nə qədər çətinliklərlə rastlaşırıq. Bəzən Azərbaycanın daxilində bunu o qədər də hiss etmirlər, elə siz jurnalistlər də. Çünki biz istəmirik ki, hər bir şeyi mətbuata çıxaraq və hər şeyi problemə çevirək.

Ümumiyyətlə, mən bu gün prezident Buşa bir də onu dedim ki, biz 8 il bundan öncə ki, bu layihəni başladığımız, yəni Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı «Azəri», «Cıraq», «Günəşli» yataqlarının işlənilməsi ilə əlaqədar böyük bir müqavilə imzaladıq, ondan sonra bizə müxtəlif təzyiqlər başladı. Bu, sizə məlumdur. Bizə notalar, etirazlar gəldi ki, Xəzərin hüquqi statusu müəyyən olunmamış burada hər hansı Xəzəryanı bir ölkə iş görə bilməz. Amma bununla qurtarmadı. Sonrakı dövrlərdə də müxtəlif yollarla bizə maneçilik etmək istədilər və bu günə qədər də istəyirlər.

O cümlədən, Bakı-Tbilisi-Ceyhan. Bir var layihənin özü, yəni neftin hasil olması, qazın hasil olması, bu təbiidir, müxtəlif qüvvələri narahat edir. Amma ikinci tərəfi, hasil olan neftin ixracıdır – kəmərlərdən, hansı marşrutla gedəcək, hansı ölkədən keçəcəkdir. Bu çox mühüm məsələdir və çoxları bundan narahatdırlar. Biz əvvəldən bu marşrutu seçmişdik və bunun da üstündə durmuşuq və dururuq.

Nəhayət, bunu biz reallaşdırdıq. Keçən il sentyabrın 18-də üç ölkənin prezidenti – Türkiyənin prezidenti, Gürcüstanın prezidenti və Azərbaycanın Prezidenti Amerika Birləşmiş Ştatlarından enerji nazirinin iştirakı ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin əsasını qoyduq. Ancaq ondan sonra yenə də bəzi maneçiliklər var, maliyyələşdirmə barəsində verilən vədlər vaxtında yerinə yetirilmir. Çünki şirkətlərin özlərində pul yoxdur ki, xərcləsinlər. Danışqlar belə olubdur ki, şirkətlər müəyyən maliyyə mərkəzlərindən kredit alacaqlar. O kreditlər vasitəsilə də onu maliyyələşdirəcəklər. Məsələn, bu proqramın layihəsinin 30 faizi Azərbaycan dövləti tərəfindən maliyyələşdirilir. Amma bunun hamısını biz nağd qoya bilmərik. Biz də kreditə ümid bağlamışıq.

Burada müəyyən problemlər meydana çıxıb. Gürcüstanda əvvəldən də müxtəlif qüvvələr daim buna mane olmaq istəyirdilər. Ancaq həqiqətən, Gürcüstan hökuməti və xüsusən prezident Şevardnadze bu barədə birmənalı, qəti mövqe tutubdur. Ancaq orada bəzi qüvvələr var, müxtəlif yollardan istifadə edirlər. Son dəfə, məsələn, biz oraya böyük bir nümayəndə heyəti göndərdik. Devid Vudvord, Natiq Əliyev və başqaları getdilər, danışdılar. Ancaq orada ekologiya naziri var, qadındır, o, bəzi sənədləri imzalamadığı üçün onlar qayıtdılar geriye. Sonra mən ikinci dəfə prezident Şevardnadzeyə telefon etdim, danışdım. İkinci dəfə getdilər, indi həmin nazir bunu imzalayıbdır, amma onun dalınca da

buraya, Vaşinqtona – Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasına məktub göndəribdir. Özü yaratdığı qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən etirazlar göndəribdir. Bunlar, təbiidir, belə məlumatlara diqqətlə baxırlar. Çünki, ümumiyyətlə, ətraf mühitin qorunması həmişə çox öndə durur.

Marşrutun seçilməsi ilə əlaqədar buraya yalan məlumatlar verirlər ki, guya üç marşrut olub, bəziləri də deyir dörd marşrut olubdur. Amma həqiqətdə belə deyil, ilkin bir marşrut verilmişdi, Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti onun üzərində işləmişdi. Ancaq sonra Gürcüstan hökuməti özü o marşrutdan imtina etmişdi, təhlükəsizlik nöqtəyi-nəzərindən başqa marşrut təklif etmişdi. Bu marşrut üzərində də başlayıblar işləməyə. Yəni marşrutu şirkətlər, Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti seçməyibdir. Marşrutu Gürcüstan hökuməti müəyyənləşdirib və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinə təqdim edibdir. Onlar da bunun üzərində mühəndis işləri aparıblar.

İndi də müxtəlif hərəkətlərlə marşrutu şübhə altına almağa başlayıblar. Bunların hamısı gəlib çatıb bura. Biz əvvəldən danışmışdıq və söz vermişdik ki, mart ayında maliyyələşmə başlayacaqdır. İndi isə burada məsələni çox uzadırlar.

Mən sizə məsələni bir az geniş danışım. Bunları mən cənab Buşa bu qədər ətraflı deməmişdim. Amma sizə danışım ki, vəziyyəti bilirsiniz.

Biz ümid edirdik ki, martda maliyyələşmə başlayacaqdır. Ancaq biz buraya gələn günü böyük bir heyətimiz getdi Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasına, bir neçə saat orada oldular. Çox narahat gəldilər.

Dünən Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının prezidenti mənim yanına gəldi, danışdı. Onun fikirləri artıq bir az başqadır. Ancaq yenə də deyir ki, bizim payçılarımız, yəni səhmdarlarımız çoxdur. Onlar gərək hamısı – billmirəm 170-dir, nə qədərdir – buna səs versin. Aldığımız materiallara görə baxsaq, ətraf mühit haqqında Bi-Pi-yə əlavə göstərişlər veriblər, gərək onları bizə versinlər, biz təhlil edəcəyik, apreləndən sentyabra qədər işləyəcəyik. Ola bilər, maliyyələşməni ancaq sentyabrda açaq. Bu da bizim üçün əlverişli deyildir. Baxmayaraq ki, bu qəti olsa, demək, biz buna da gedə bilərik. Bunlar hamısı müxtəlif istiqamətlərdən edilən maneçiliklərdir.

Mən bu barədə prezident Buşa qısaca bildirdim. O dedi göstəriş verəcək ki, bizə bu barədə lazımı yardım etsinlər. Dəfələrlə dedi ki, bu layihənin Amerika Birləşmiş Ştatları üçün çox böyük əhəmiyyəti var,

biz buna böyük əhəmiyyət veririk və mütləq bunun həyata keçirilməsini təmin edəcəyik.

Üçüncü məsələ Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsidir. Bu məsələni mən artıq o qədər bilirəm, o qədər bilirəm ki, gecə yuxuma da girir, yaxud elə yuxulu olanda da nə soruşsan, hamısını deyəcəyəm.

Bu barədə mən ona xəritə üzərində məlumat verdim, vəziyyəti danışdım və Azərbaycanda, bizdə, əhalidə, ictimaiyyətdə olan narazılığı bildirdim ki, xalq artıq belə vəziyyətə dözməz bilmir. On ildən çoxdur ki, torpaqlar işğal altındadır. Ermənistan işğalçısıdır, təcavüzkarıdır. Ancaq hər yerdə, beynəlxalq təşkilatlarda, bütün danışıqlarda bizi bərabər səviyyədə qoyurlar və bir-birimizlə danışib məsələni həll etməyimizi gözləyirlər. Biz bir-birimizlə çox danışmışıq, ancaq məsələ həll olunmur. Çünki Ermənistan tərəfi hesab edir ki, o, torpaqları işğal edibdir, onun üstünlüyü var və iddiası budur – Dağlıq Qarabağ Ermənistana birləşməlidir, yaxud da ki, müstəqil olmalıdır. Biz isə bununla razı ola bilmirik. Beləliklə ikimiz, yəni iki dövlət başçısı bu məsələni həll edə bilmirik.

Prezident Buşa bu barədə geniş məlumat verdim, xarici işlər naziri Kolin Pauell, müdafiə naziri Ramsfeld, prezidentin təhlükəsizlik məsələləri üzrə köməkçisi Kondoliza Rays bizim danışıqda əvvəldən axıra qədər iştirak edirdilər. Prezidentin bu işlərlə məşğul olan müşavirləri, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Azərbaycandakı səfiri və təbiidir ki, bizim nümayəndə heyətimiz, o cümlədən ölkəmizin səfiri iştirak edirdi. Bu barədə ətraflı məlumat verdim. Çünki elə düşünürük ki, bu məsələni hamı bizim qədər bilir. Amma elə deyildir. Hərənin özünə görə dərdi var, problemi var. Bizə belə gəlir ki, bu elə problemdir ki, onu hamı biz bildiyimiz qədər bilməlidir. Bu düz deyildir.

Ona görə də mən həmişə bizim işçilərə demişəm ki – mən özüm də bunu edirəm – nə qədər təkrar olsa da, hər dəfə xəritə üzərində vəziyyəti anlatmaq lazımdır. Ən kiçik məmurdan tutmuş Prezidentə qədər bunu etməlidir. Mən bunu həmişə edirəm. Özü də mən kimlə – prezidentlə, yaxud, hansısa ölkənin məmurunu, beynəlxalq təşkilatın nümayəndəsi ilə danışmağımdan asılı olmayaraq, həmişə bunu edirəm. Çünki bu bizim dərdimizdir və onu bizim qədər heç kəs bilmir. Buna görə də çox geniş məlumat verdim, öz fikirlərimi söylədim.

ABŞ-ın Minsk qrupundakı həmsədr Perina mənim yanıma gəlmişdi, onunla çox ətraflı söhbət etdik. O mənə deyir ki, onlar yeni təklif hazırla-

yırlar. Bu məlumat yəqin ki, prezident Buşa da verilmişdir. Ona görə Kolin Pauellə tapşırıd ki, bu işlə məşğul olsun və dedi ki, bizim işçilər bununla məşğuldurlar. Hər halda o, vəziyyətin ağırlığını görür, bilir, anlayır. Bizim regionda belə bir münaqişənin daim qalmasının təhlükəli olduğunu bilir və güman edirəm ki, bundan sonra diqqət daha da artmalıdır.

Başqa məsələlər barəsində də söhbət elədik. Ancaq söhbətimiz əsas bu üç məsələ ətrafında oldu. Mən söhbətdən çox razıyam. Hər şeydən – həm görüşün ab-havasından, həm də Azərbaycana, onun Prezidentinə göstərilən diqqətdən və hörmətdən razıyam. Prezident Buş yenə də dedi ki, Azərbaycan Amerika Birləşmiş Ştatlarının yaxın dostudur və biz bütün sahələrdə gələcəkdə əməkdaşlıq edəcəyik. Bununla da bizim görüşümüz bitdi.

S u a l : Cənab Prezident, görüşdə İraq probleminə toxunuldumu?

C a v a b : Bundan sonra biz Dövlət Departamentində olduq. Dövlət Departamentində dövlət katibinin birinci müavini cənab Armitacla, onların təkcə Azərbaycanla əlaqədar olan yox, ümumiyyətlə, yüksək səviyyəli, məsul işçiləri ilə söhbət oldu, bir saziş imzalandı. Bizim tərəfimizdən səfir Paşayev, onların tərəfindən Elizabet Cons imzaladılar. Çox vacib bir sənəddir. Bundan sonra nahar yeməyi, lanç oldu. Hamımız orada bir yerdə olduq. Oturub həm bir az yemək yemək, həm də söhbət etmək – bu da bir vasitədir. Bütün bu məsələlər barəsində onlarla da çox geniş söhbət apardıq. Xüsusən, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar.

Sonra isə saat 3-də vitse-prezident cənab Çeyni ilə də görüşdük.

Vitse-prezident Çeyni Azərbaycana çox böyük maraq göstərir, keçmişdən mənə də çox diqqətli olubdur. O, artıq bildirdi ki, prezident Buşla biz nə barədə söhbət eləmişik və bütün bunları dəstəkləyirdi. Eyni zamanda, o da həm Bakı-Tbilisi-Ceyhan haqqında – bu işi çox yaxşı bilir – həm beynəlxalq terrorizmlə mübarizə barəsində, həm də ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə əlaqədar bir az geniş məlumat əldə etmək istədi.

Bu söhbət də çox dostluq şəraitində, səmimiyyət şəraitində keçdi. Vitse-prezident də Azərbaycana yüksək qiymət verdi və görülən işlərimizə görə təşəkkür etdi. Beləliklə, hesab edirəm ki, biz üç əsas görüş keçirdik və onlar hamısı Azərbaycan üçün çox faydalıdır.

Bilirsiniz ki, indi Vaşinqton bütün dünyanın diqqətindədir. Burada hər bir kiçik, böyük iş dərhal maraq doğurur. Heydər Əliyevin bu vaxt,

bu dövrdə Vaşinqtona gəlməsi və burada bir çox görüşlər keçirməsi diqqətdən yayınma bilməz. Ticarət naziri gəlmişdi, onunla çox geniş söhbət apardıq. Sonra energetika naziri ilə söhbət apardıq. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının prezidenti gəlmişdi, onunla söhbətimiz oldu və böyük toplantı keçirdik. Qısa bir müddətdə nə qədər işlər gördük. Bu gün isə, təbii ki, bunların ən yüksək səviyyəsi oldu. Mən bunlardan çox məmnunam. Hesab edirəm ki, hər halda, bu mərhələdə biz Amerika Birləşmiş Ştatlarına çatdırmaq istədiyimizi çatdırdıq, bildirmək istədiyimizi bildirdik, fikirlərimizi anladıldıq və fikir mübadiləsi, müəyyən danışıqlar apardıq.

S u a l : Cənab Prezident, Siz məhz Bakı-Tbilisi-Ceyhana toxundunuz və bu barədə məlumat verdiniz. Kredit ayrılmasının sentyabr ayına qədər ləngiməsi tikintinin gedişinə hər hansı bir təsir göstərə bilərmi? Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasına ABŞ-ın çox güclü təsir imkanı var. Kredit ayrılmasında bu təsir imkanlarını işə salacaqları barədə söz verildirmi?

C a v a b : Söz verdilər, qəti söz verdilər. Mən bu məsələni prezident Buş ilə müzakirə edəndən sonra, inanıram ki, təsir edə bilər. Eyni zamanda, vitse-prezident Çeyni də bu işə qarışıbdır, bütün bu söhbətlərimizdə xarici işlər naziri də iştirak edirdi. Çünki həqiqətən, Amerika Birləşmiş Ştatları, ümumiyyətlə, Xəzər dənizində bizim gördüyümüz işləri və xüsusən Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsini çox ciddi dəstəkləyir. Maneələr yə-nə olacaq, ancaq güman edirəm ki, sentyabrda maliyyələşmə başlayacaqdır. O vaxta qədər, deyə bilərəm ki, nə qədər çətin olsa da, şirkətlərin imkanları var və güman etmirəm ki, bir hadisə baş versin. Amma yenə də hər nə baş verərsə, biz burdayıq. Buna arxayın ola bilərsiniz.

S u a l : Cənubi Qafqazda vəziyyət müzakirə olunarkən Rusiyanın Gürcüstan ərazisindən çıxarmaq istədiyi silahları Ermənistanda yerləşdirmək niyyətindən söhbət getdimi?

C a v a b : Bu barədə söhbət olmadı.

S u a l : Cənab Prezident, dünənki konfransda bir nəfər şəxs özünü «Dağlıq Qarabağ Respublikası»nın ABŞ-da rəsmi nümayəndəsi kimi təqdim etdi. Siz bildirdiniz ki, olmayan respublikanın nümayəndəsini, ümumiyyətlə, rəsmi konfranslara buraxmaq olmaz. Bugünkü görüşlərin hansındasa bu məsələyə toxundunuzmu?

C a v a b : Oğlum, bu kiçik məsələdir, Siz elə düşünürsünüz ki, biz belə bir kiçik məsələni belə böyük səviyyədəki görüşlərdə müzakirə

etməliyik? Bu kiçik bir məsələdir, belə şeylərə fikir verməyin. Amma bundan ibrət götürün ki, bir azərbaycanlı da getsin bir yerdə elə bir hərəkət ələsin. İlham Əliyev universitetdə nitq söyləyəndə də həmin adam orada çıxış edib, belə söz demişdi. O da ona sert cavab vermişdi. Həmin adamdır. İndi bunlar bunu edirlər, biz bundan ötrü Amerika hökumətini ittiham edə bilmərik. Belə məsələlərdə bir az dərinədən fikirləşin. Bunlar xırda məsələlərdir.

S u a l : Cənab Prezident, ticarət naziri Donald Evans Amerikanın Azərbaycandan maye qaz almaqda maraqlı olduğunu demişdir. Sizcə, ümumiyyətlə, bu, yaxın vaxtlarda nə dərəcədə realdır?

C a v a b : İndiki halda real deyildir. Amma, ümumiyyətlə, siz gördünüz, Türkiyənin nümayəndəsi dünənki konfransda qazın gələcəkdə Avropada istifadəsi ilə əlaqədar yaxşı fikirlər söyləyirdi. Onlar artıq çox əhəmiyyətli müəyyən işlər görüblər. Güman edirəm, bu istiqamətdə biz qaz programını, yəni «Şahdəniz» layihəsini yerinə yetirəcəyik.

«ANS» TELEKANALINA TELEFONLA MƏXSUSİ MÜSAHİBƏ

Klivlend

4 mart 2003-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev ABŞ-ın Klivlend şəhərindəki klinikadan «ANS» telekanalına məxsusi müsahibə vermişdir.

S u a l : Cənab Prezident, özünü necə hiss edirsiniz?

C a v a b : Özümü çox yaxşı hiss eləyirəm. Hər şey yaxşıdır. Heç nədən narahat olmayın. Səhhətim çox yaxşıdır. Müayinə hər il keçir. İndi də müayinə keçdi, nəticələri çox yaxşı oldu. Hər şey yaxşıdır.

S u a l : Cənab Prezident, əməliyyat aparılması Sizin təşəbbüsünüz idi, yoxsa həkimlər təklif etdilər?

C a v a b : Bu məsələ əvvəl də var idi. Həkimlər bu əməliyyatı keçirməyi təklif etdilər, mən də razı oldum. Həftənin birinci günü, yeni dünən əməliyyat keçirildi. Bu gün artıq özümü çox yaxşı hiss edirəm.

S u a l : Cənab Prezident, inşaallah nə vaxt qayıdırsınız?

C a v a b : İnşaallah, üç-dörd günə qayıdıram.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, od çərşənbəsi münasibətilə Sizi təbrik edirik.

H e y d ər Ə l i y e v : Sağ olun, mən də sizi təbrik edirəm, cansağlığı arzulayıram. Novruz bayramınızı da təbrik edirəm, bu bayramı mən də çox böyük arzularla gözləyirəm. Təşəkkür edirəm, salamlar söyləyin.

J u r n a l i s t : Cənab Prezident, çox sağ olun ki, müsahibə üçün «ANS»i seçdiniz.

ABŞ-a SƏFƏR AMERİKA MƏTBUATININ DİQQƏT MƏRKƏZİNDƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Vaşinqtona səfəri bu ölkədə böyük maraq doğurmuşdu. Rəsmi Vaşinqtonun, eləcə də ölkənin işgüzar dairələrinin, beynəlxalq və regional strateji araşdırma mərkəzlərinin, tanınmış politoloq və mütəxəssislərin bu marağı müxtəlif görüşlərdən, qeyri-rəsmi söhbətlərdən tutmuş ABŞ-ın nüfuzlu kütləvi informasiya vasitələrində də yetərincə hiss olunurdu. Prezident Heydər Əliyevin Ağ Evdə prezident Corc Buşa görüşü müxtəlif televiziya kanalları tərəfindən geniş işıqlandırılmışdır.

Hazırda İraq məsələsi Amerika mətbuatı və ictimaiyyəti üçün bir nömrəli mövzu olmasına baxmayaraq, Prezident Heydər Əliyevin beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, nəhəng enerji layihələrinin həyata keçirilməsi, Şərq-Qərb enerji dəhlizinin reallaşdırılması sahəsində möhtəşəm əzm və iradə göstərməsinə dair mətbuatda və elektron kütləvi informasiya vasitələrində geniş məlumatlar verilmişdir.

Azərbaycan rəhbərinin Vaşinqtona səfəri ilə bağlı Nikson adına mərkəzin beynəlxalq enerji və təhlükəsizlik proqramının direktoru Zeyno Baranın «In ze nəşnl interest» qəzetində dərc olunan «Xəzərdən Aralıq dənizinə qədər: Şərq-Qərb enerji dəhlizi reallığa çevrilir» sərəlövhəli irihəcmli məqaləsində Xəzərin enerji ehtiyatlarının işlənilməsi və onun Qərb bazarına ixracında Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanın strateji mövqeyindən geniş bəhs olunur. Dövlətimizin başçısının Vaşinqtona səfərinin əhəmiyyətinin şərh olunması ilə başlayan yazıda müəllif Azərbaycanın ABŞ üçün xüsusi əhəmiyyətə malik ölkə olması, nüfuzlu şirkətlərlə imzaladığı müqavilələr, Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin inşasına dair görülən irimiqyaslı işlər barədə geniş məlumat verir. Bu layihələrin həm Azərbaycanın, həm də Amerika Birləşmiş Ştatlarının milli maraqlarına xidmət etməsi, regionda iqtisadi tərəqqiyə və təhlükəsizliyə böyük dəstək verəcəyi xüsusi qeyd edilir. Azərbaycanın və Amerikanın birgə əməkdaşlığı ilə çoxtərəfli nəhəng enerji layihələrinin maliyyələşdirilməsinə hərtərəfli dəstək verilməsinin zəruriliyi xüsusi vurğulanır.

Rob Sobhaninin «Vaşinqton tayms» qəzetində dərc edilən «Azərbaycan Amerikanı dəstəkləyir» sərlövəli yazısında müəllif iki ölkənin beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizədə sıx əməkdaşlığını ön plana çəkir. O, Prezident Heydər Əliyevin fevralın 26-da Ağ Evdə prezident Corc Buşa görüşündən bəhs edərək, Azərbaycan rəhbərinin cəsarətli və müdrik siyasətinin Amerika Birləşmiş Ştatları üçün önəmli olmasını konkret misallarla əsaslandırır. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin hələ də həll olunmamış qalmasını bölgə ilə sıx əməkdaşlığa və təhlükəsizliyə maneə kimi qiymətləndirir. Bu məsələdə rəsmi Vaşinqtonun diplomatik söyləri artırmasının vacibliyini vurğulayan müəllif Prezident Heydər Əliyevin xidmətləri sayəsində Azərbaycanın Amerikanın dostuna və tərəfdaşına çevrilməsini alqışlayır və Amerikanın öz dostunu mükafatlandırmasını zəruri sayır.

Səfərlə bağlı müxtəlif qəzetlərdə fotosəkillərlə müşayiət olunan yazılarda Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti Corc Buşun Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ilə görüşündə İraq probleminə dair müzakirələr aparılmasına da toxunulur. Onu da deyək ki, dövlətimizin başçısının Vaşinqtona səfərinə Amerika mətbuatında geniş yer ayrılmaqla yanaşı, Azərbaycana, onun müdrik rəhbərinə səmimi münasibət də aydın hiss olunurdu.

ABŞ SƏFƏRİ TÜRKİYƏ MƏTBUATININ DİQQƏT MƏRKƏZİNDƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin ABŞ prezidenti Corc Buşun dəvəti ilə bu ölkəyə səfəri Türkiyə kütləvi informasiya vasitələrinin də diqqət mərkəzindədir.

Türkiyənin nüfuzlu və yüksək tirajlı «Zaman», «Star», «Ortadoğu» qəzetləri səfər ilə əlaqədar xəbərlər və analitik məqalələr çap etmiş, «Star-xəbər», «STV» televiziya kanalları dövlətimizin başçısının keçirdiyi görüşlər barədə materiallar yayımlamışlar.

Türkiyə jurnalistləri və siyasi şərhçiləri Yaxın Şərqi regionunda yaranmış gərgin vəziyyət əsnasında Heydər Əliyev kimi təcrübəli, nüfuzlu və dünyada tanınan siyasətçinin ABŞ-a səfərinin strateji əhəmiyyətini xüsusilə vurğulayırlar. «Ortadoğu» qəzetinin baş əlaqələndiricisi və siyasi şərhçisi İrfan Ülkünün martın 7-də dərc olunmuş «Heydər Əliyevin ABŞ-a səfəri» adlı məqaləsini oxuculara təqdim edirik.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev ABŞ-da qaşığı yırtığı ilə əlaqədar müvəffəqiyyətli bir əməliyyat keçirdi. Yaxın günlərdə Azərbaycana qayıdacaqdır. Heydər Əliyevin ABŞ-dakı görüşləri zamanı həm Türkiyəni, həm də ümumiyyətlə, bütün bölgəni maraqlandıran məsələlər müzakirə olundu. Azərbaycan Prezidenti ABŞ prezidenti Corc Buş, vitse-prezident Dik Çeyni, dövlət katibi və müdafiə naziri, Corc Buşun milli təhlükəsizlik müşaviri Kondoliza Rays ilə görüşdü. İraq məsələləri ilə əlaqədar prezident Buşa fikir mübadiləsi apardı.

Uzun illər Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Siyasi Bürosunda Yaxın Şərqi və müsəlman dövlətləri ilə əlaqələr qurulması işinə məsul olan Heydər Əliyevin Səddam Hüseyn və İraq haqqında fikirlərini, təcrübələrini Corc Buşa bildirdiyi söylənilir. Heydər Əliyev Siyasi Büronun üzvü olduğu zaman İraqı işgüzar səfərlə ziyarət etmişdir.

Ərəfatdan Qəddafiyə, Əsəddən Mübarəkə qədər bütün ərəb liderlərinin Moskvaya ziyarətləri zamanı onlarla görüşmüşdür. Xüsusilə Səddam Hüseyn bitməz-tükənməz silah tələblərini, siyasi istəklərini Heydər Əliyevə çatdırırdı.

Dolayısı ilə Vaşinqton mənbələri bu səfər zamanı Corc Buş və komandasının Heydər Əliyevin İraq məsələsindəki təcrübələrindən faydalandığını nəzərə çarpdırırlar...

Səfər zamanı Türkiyəni, Azərbaycanı, bütün türk dünyasını çox yaxından maraqlandıran bir məqam diqqəti çəkdi.

Bunu Heydər Əliyev Azərbaycan səfirliyində mətbuat konfransında belə açıqladı: Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının prezidenti mənim yanıma gəldi. Təmali qoyulan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri məsələsində mart ayının 1-də başlaması nəzərdə tutulan maliyyələşmənin payızın əvvəlinə qədər təxirə salındığını söylədi.

Prezident Heydər Əliyev bundan əlavə Gürcüstandakı bəzi nazirlərin ətraf mühitin çirklənməsi bəhanəsi ilə QHT-lərlə birlikdə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin Gürcüstandan keçən hissəsinin marşrutunu dəyişdirmək fikrində olduğunu, bu vəziyyəti Gürcüstanın prezidenti Şevardnadzeyə telefonla bildirdiyini də qeyd etdi.

Bu vəziyyəti prezident Buş ilə görüşü zamanı gündəliyə gətirdiyini nəzərə çarpdıran Azərbaycan Prezidenti ABŞ prezidenti Corc Buşun məsələ ilə maraqlandığını və Xəzərin neft sektoru və Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri məsələsindəki siyasətlərinin dəyişməz olduğunu vurğuladı. Corc Buş həmçinin, şirkətlər ilə energetika nazirinin görüşməsini təmin etdi. Konsorsiumu təşkil edən bəzi ABŞ neft şirkətləri bəlkə də yeni alternativ axtarırlar və ya İraqın işğalı nəticəsində yaranacaq və dünya neftinin 10 faizini təşkil edən İraqın neftindən pay almaq üçün belə hiylələrlə Bakı-Ceyhanı çıxmaza salmaq niyyəti güdülür...

Beləliklə, bu şirkətlər və onların ardındakı güclər yeni bir alternativ axtarır. Ətrafda «Bu alternativin Xəzər-İran-İraq olduğuna» dair şayiələr dolur.

Ancaq Vaşinqtondan gələn məlumatlar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bu addımının Buş və kabineti üçün xeyli təsirli olduğunu göstərir. Gözləyək, görək.

Belə bir vəziyyətdə bizim energetika nazirinə də bir sualım vardır. «Hörmətli nazir, Sizin Bakı-Ceyhan deyə bir dərdiniz yoxmu?».

ABŞ-dan VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ

14 mart 2003-cü il

Klivlend şəhərinin klinikasında müalicəsini bitirdikdən sonra, Amerika Birləşmiş Ştatlarından Vətənə qayıdan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev yolüstü Londona gəlmiş, oradan Bakıya yola düşmüşdür.

Binə hava limanında onun gəlişini gözləyən kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinə müsahibə vermişdir.

– Axşamınız xeyir, hörmətli jurnalistlər!

Yəqin siz bura gəlmisiniz ki, Amerikadakı bizim görüşlərimiz və danışqlarımız haqqında, apardığımız işlər haqqında məndən yeni məlumatlar alarsınız. Ancaq bilirsiniz ki, görüşlər, bütün işlərimiz qurtarandan sonra mən Vaşinqtonda Azərbaycanın orada olan mətbuat orqanlarına müsahibə verdim və gördüyümüz işlər, əldə edilən nəticələr haqqında nə mümkündürsə, onu da dedim.

Ondan sonra isə bilirsiniz ki, mən xəstəxanada olmuşam. Elə bir iş görülməyibdir. Ona görə də mənim sizə deyəsi elə bir sözüm yoxdur. Yəni sizə əlavə bir məlumat verə bilmərəm. Təşəkkür edirəm ki, buraya gəlmisiniz. Mənə diqqət göstərdiyinizə görə çox sağ olun. Ancaq gəlin, bununla görüşümüzü qurtaraq.

S u a l : Cənab Prezident, özünü necə hiss edirsiniz?

C a v a b : Yaxşı hiss edirəm. Narahat olmayın, yaxşı hiss edirəm. Hər şey yaxşıdır. Səhhətim barədə də heç kəs narahat olmasın. Təbii, cərrahiyyə əməliyyatıdır, ondan sonra onun sağalma dövrüdür. Bunlar hamısı təbii. Amma qalan sahədə hər şey normaldır, heç kəs narahat olmasın. Heç kəs də düşünməsin ki, Heydər Əliyev xəstələnibdir.

S u a l : Cənab Prezident, müalicə olduğunuz dövrdə, Azərbaycanda baş verən hadisələr barədə ətraflı məlumat ala bildirdinizmi və ölkədə olmadığınız müddətdə dövlət məmurlarının işi Sizi razı salırmı?

C a v a b : Təbii ki, məlumat alırdım. Mən hər gün əlaqə saxlayırdım. Bütün əsas məsələlər haqqında mənə məlumatlar verildi. Mən

lazımı göstərişlər verirdim. Mənim bu barədə ölkə ilə əlaqəm kəsilməmişdi və burada gedən bütün işlərə həm nəzarət edirdim, həm də məlumat alırdım və lazımı göstərişlər verirdim.

Hesab edirəm ki, burada məmurlarımızın hamısı normal işləyibdir. Hər halda, görürsünüz, bu müddətdə Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik yerindədir, işlər gedir, iqtisadiyyatda inkişaf var. Beynəlxalq Valyuta Fondu, Dünya Bankı ilə aparılan danışıqlar çox yaxşı müsbət nəticələr veribdir. Hər şey qaydasında gedibdir. Heç kəs narahat olmasın.

AZƏRBAYCAN JURNALİSTLƏRİNİN BİRİNCİ QURULTAYINA

Hörmətli mətbuat işçiləri və jurnalist ictimaiyyəti nümayəndələri!
Sizi – ümumrespublika forumuna toplaşmış Azərbaycan jurnalistlərini səmimiyyətlə salamlayır və qurultayın işinə uğurlar arzulayıram.

Yaşadığımız qloballaşma və informasiya əsrində azad söz və mətbuatın əhəmiyyəti getdikcə artmaqdadır. Mütərəqqi ənənələrə, milli və ümumbəşəri dəyərlərə malik Azərbaycan mətbuatı demokratiya və əşkarlığın mühüm vasitəsi kimi, bugünkü müstəqil dövlət və azad vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunda müstəsna rol oynayır. Xalqımızın azadlıq arzularının, müstəqillik ideallarının əks etdirilməsində, milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasında, aktual problemlərin ictimai müzakirəyə çıxarılmasında Azərbaycan mətbuatının xidmətləri xüsusi qeyd olunmalıdır.

Azərbaycan dövləti söz və fikir azadlığının təmin edilməsi, kütləvi informasiya vasitələrinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, mətbuat işçilərinin fəaliyyəti üçün hərtərəfli şərait yaradılması istiqamətində ardıcıl tədbirlər görür. Son illərdə kütləvi informasiya vasitələrinə dövlət qayğısının artırılmasına, mətbuata maliyyə-vergi güzəştlərinin verilməsinə, jurnalistlərin informasiya almaq azadlığının təmin edilməsinə yönəlmiş bir neçə fərman və sərəncam verilmişdir. Qəzetlərin dövlət nəşriyyatına olan borcları 2005-ci ilə qədər təxirə salınmış, onlara güzəştli şərtlərlə kredit verilməyə başlanmışdır. Mətbuat sahəsində demokratik, liberal qanunvericilik bazası yaradılmışdır. Azərbaycanda çoxşaxəli mətbuat və informasiya sistemi formalaşmışdır. Ölkədə yüzlərlə kütləvi informasiya vasitəsi, teleradio şirkətləri, informasiya agentlikləri, qəzet və jurnallar azad surətdə fəaliyyət görürlər.

Bu gün Azərbaycanda mətbuatın dövlət tənzimlənməsindən imtina edilib. Lakin həyat göstərir ki, mətbuatın ictimai tənzimlənməsinə və özünütənzimləməyə, mətbuat-dövlət, mətbuat-vətəndaş, mətbuat-mətbuat münasibətlərinin sivil, demokratik yolla tənzimlənməsinə ehtiyac vardır. Eyni zamanda müasir beynəlxalq standartlara cavab verən, peşəkar, qərəzsiz, obyektiv mətbuatın formalaşması və güclənməsi istiqamətində hələ bundan sonra da xeyli işlər görülməlidir.

İnanıram ki, Azərbaycan jurnalistlərinin birinci qurultayı, burada qəbul edilən qərarlar bütövlükdə cəmiyyət və jurnalistika qarşısında dayanan mühüm vəzifələrin həlli yolunda vacib addım olacaq. Obyektivliyi və vətənpərvərliyi ilə seçilən mətbuat və ictimaiyyət nümayəndələrinin təmsil olunacağı Mətbuat Şurası demokratiyaya və söz azadlığına xidmət edən nüfuzlu quruma çevriləcəkdir.

Bir daha qurultayın işinə uğurlar diləyir, Azərbaycan jurnalistlərinə və mətbuat ictimaiyyətinə ən xoş arzularımı yetirirəm.

Heydər ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 15 mart 2003-cü il

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN PREZİDENTLƏRİNİN TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB <i>30 noyabr 2000-ci il</i>	5
MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MİNSKƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB <i>30 noyabr 2000-ci il</i>	8
BİNƏ HAVA LİMANINDA GÖZLƏYƏN JURNALİSTLƏRƏ MÜRACİƏT <i>30 noyabr 2000-ci il</i>	12
AZƏRBAYCAN VƏ UKRAYNA PREZİDENTLƏRİNİN TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜ <i>1 dekabr 2000-ci il</i>	17
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN RUSİYA FEDERASIYASI PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSINDA BƏYANATI <i>9 yanvar 2001-ci il</i>	19
FRANSAYA RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>23 yanvar 2001-ci il</i>	22
TÜRKİYƏLİ JURNALİSTLƏRLƏ MÜSAHİBƏ <i>24 yanvar 2001-ci il</i>	25
ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI <i>25 yanvar 2001-ci il</i>	27

ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI <i>26 yanvar 2001-ci il</i>	39
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	39
FRANSA PREZİDENTİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI <i>26 yanvar 2001-ci il</i>	42
FRANSA PREZİDENTİ JAK ŞİRAKIN BƏYANATI	42
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	43
FRANSAYA RƏSMİ SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>27 yanvar 2001-ci il</i>	45
BÖYÜK BRİTANIYANIN «KASPIAN» JURNALININ BAŞ REDAKTORU İLƏ MÜSAHİBƏ <i>6 fevral 2001-ci il</i>	50
BİZ ÖZ TALEYİMİZİN VƏ ÖZ TORPAQLARIMIZIN SAHİBİ OLMALIYIQ <i>7 fevral 2001-ci il</i>	66
FRANSAYA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>3 mart 2001-ci il</i>	68
FRANSAYA İŞGÜZAR SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>6 mart 2001-ci il</i>	72
SKANDİNAVIYA ÖLKƏLƏRİ VƏ RUSIYANIN BİR QRUP JURNALİSTİNİ QƏBUL <i>11 mart 2001-ci il</i>	77
TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ƏHMƏD NECDƏT SEZƏRİN DƏVƏTİ İLƏ DOST ÖLKƏYƏ RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRLƏ MÜSAHİBƏ <i>12 mart 2001-ci il</i>	88

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İLƏ TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI ARASINDA SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏ JURNALİSTLƏR QARŞISINDA BƏYANAT <i>12 mart 2001-ci il</i>	95
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	95
TÜRKİYƏNİN TRT TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ <i>15 mart 2001-ci il</i>	97
TÜRKİYƏNİN NTV TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ <i>15 mart 2001-ci il</i>	104
TÜRKİYƏNİN «SAMANYOLU» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ <i>15 mart 2001-ci il</i>	109
«Sİ-EN-EN TÜRK» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ <i>15 mart 2001-ci il</i>	115
TÜRKİYƏNİN «SABAH» QƏZETİNƏ MÜSAHİBƏ <i>16 mart 2001-ci il</i>	125
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>17 mart 2001-ci il</i>	133
ABŞ-a İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>1 aprel 2001-ci il</i>	143
ABŞ-İN DÖVLƏT KATİBİ KOLİN PAUELLİN, AZƏRBAYCAN VƏ ERMƏNİSTAN PREZİDENTLƏRİNİN JURNALİSTLƏRLƏ GÖRÜŞÜ <i>3 aprel 2001-ci il</i>	150
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	150
VAŞİNQTONDA AĞ EVİN QARŞISINDA JURNALİSTLƏRLƏ GÖRÜŞ <i>9 aprel 2001-ci il</i>	157
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ <i>14 aprel 2001-ci il</i>	158

TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİN BAŞÇILARININ İSTANBUL ŞƏHƏRİNDƏ KEÇİRİLƏCƏK VII ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 25 aprel 2001-ci il	166
TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSINDA ÇIXIŞ 27 aprel 2001-ci il	172
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 27 aprel 2001-ci il	177
MDB ÖLKƏLƏRİ DÖVLƏT BAŞÇILARININ NÖVBƏTİ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MİNSKƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 31 may 2001-ci il	182
MİNSK HAVA LİMANINDA YERLİ JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA QISA CAVAB 31 may 2001-ci il	188
«QAFQAZ DÖRDLÜYÜ»NİN MƏTBUAT KONFRANSI 31 may 2001-ci il	189
GÜRCÜSTANIN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ 31 may 2001-ci il	193
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 1 iyun 2001-ci il	195
GUƏM TƏŞKİLATININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YALTAYA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 6 iyun 2001-ci il	199
GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ EDUARD ŞEVARDNADZE İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ 6 iyun 2001-ci il	204

SİMFEROPOL ŞƏHƏRİNDƏ YERLİ VƏ XARİCİ JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ 6 iyun 2001-ci il	206
GUƏM TƏŞKİLATININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARI İLƏ GÖRÜŞDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 7 iyun 2001-ci il	207
XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ İNFORMASİYA VASİTƏLƏRİNİN RƏHBƏRLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ 14 iyul 2001-ci il	216
XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ İNFORMASİYA VASİTƏLƏRİNİN RƏHBƏRLƏRİNDƏN İBARƏT NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ QEYRİ-RƏSMİ GÖRÜŞ 15 iyul 2001-ci il	236
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 1 avqust 2001-ci il	255
ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ 1 avqust 2001-ci il	260
MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 3 avqust 2001-ci il	261
«SNN-TÜRK» TELEKANALINA MÜSAHİBƏ 13 sentyabr 2001-ci il	269
«HAKİMİYYƏT FORMULU» VERİLİŞİNİN NÖVBƏTİ BURAXILIŞINDA 27 sentyabr 2001-ci il	280
GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ İLƏ MƏTBUAT KONFRANSI 29 sentyabr 2001-ci il	289
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	289

MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İSTİRAK ETMƏK ÜÇÜN MOSKVAYA YOLA DÜŞƏRKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 29 noyabr 2001-ci il	292
MDB ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ YUBİLEY ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN BAKIYA QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 1 dekabr 2001-ci il	294
«VAŞİNQTON TAYMS» AZƏRBAYCANDAN YAZIR YARDIMA QADAĞA QOYULMASINA BAXMAYARAQ AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ AMERİKANI DƏSTƏKLƏYİR	298
AZƏRBAYCANDA MƏTBUAT, SÖZ AZADLIĞI ÜÇÜN BUNDAN SONRA DA BÜTÜN İMKANLAR YARADILACAQDIR 18 dekabr 2001-ci il	303
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN GİRİŞ NİTQİ	303
«YENİ NƏSİL» JURNALİSTLƏR BİRLİYİNİN SƏDRİ ARİF ƏLİYEVİN ÇIXIŞI	313
«YENİ MÜSAVAT» QƏZETİNİN BAŞ REDAKTORU RAUF ARİFOĞLUNUN ÇIXIŞI	320
«ƏDALƏT» QƏZETİNİN BAŞ REDAKTORU AQL ABBASIN ÇIXIŞI	332
«ANS» TELEŞİRKƏTİNİN PREZİDENTİ VAHİD MUSTAFAYEVİN ÇIXIŞI	335
TURAN İNFORMASIYA AGENTLİYİNİN DİREKTORU MEHMAN ƏLİYEVİN ÇIXIŞI	339
«525-ci QƏZET»İN BAŞ REDAKTORU RƏŞAD MƏCİDİN ÇIXIŞI	343
AZƏRBAYCAN JURNALİSTLƏRİ HƏMKARLAR İTTİFAQININ SƏDRİ AZƏR HƏSRƏTİN ÇIXIŞI	346

PREZİDENT HEYDƏR ƏLİYEVİN YEKUN NİTQİ	350
RUSİYAYA DÖVLƏT SƏFƏRİNƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 24 yanvar 2002-ci il	362
İTAR-TASS AGENTLİYİNDƏ APARICI KÜTLƏVİ İNFORMASIYA NÜMAYƏNDƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ 26 yanvar 2002-ci il	365
RUSİYA FEDERASIYASINA DÖVLƏT SƏFƏRİNDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 26 yanvar 2002-ci il	371
DÜNYA İQTİSADİ DAVOS FORUMUNUN İLLİK İCLASINDA İSTİRAK ETMƏK ÜÇÜN ABŞ-İN NYU-YORK ŞƏHƏRİNƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 30 yanvar 2002-ci il	377
«ANS» TELEKANALININ BAŞ REDAKTORU MİRŞAHİN AĞAYEVƏ TELEFONLA MÜSAHİBƏ 19 fevral 2002-ci il	379
VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜRACİƏT 28 fevral 2002-ci il	381
«JURNALİSTLƏRİN DOSTU» MÜKAFATININ TƏQDİM OLUNMASI 22 mart 2002-ci il	384
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏRASİMDƏ NİTQİ	386
TÜRKMƏNİSTANIN PAYTAXTI AŞQABADA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ 23 aprel 2002-ci il	391
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 24 aprel 2002-ci il	396

TÜRKİYƏ, AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN PREZİDENTLƏRİNİN ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 29 aprel 2002-ci il	398
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 30 aprel 2002-ci il	402
TÜRKİYƏ, AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN PREZİDENTLƏRİNİN BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI 30 aprel 2002-ci il	405
TÜRKİYƏ PREZİDENTİ ƏHMƏD NECDƏT SEZƏRİN BƏYANATI	405
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	407
GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ EDUARD ŞEVARDNADZENİN BƏYANATI	409
İRANA RƏSMİ SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 18 may 2002-ci il	415
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLƏ İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ARASINDA TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜN ƏVVƏLİNDƏ JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB 18 may 2002-ci il	417
İRAN İSLAM RESPUBLİKASINA RƏSMİ SƏFƏRDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ 20 may 2002-ci il	425
ŞƏHİDLƏRİN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ EHTİRAM 28 may 2002-ci il	428
RUSİYA FEDERASİYASI PREZİDENTİNİN DƏVƏTİ İLƏ SANKT-PETERBURQA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 8 iyun 2002-ci il	434
BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ 9 iyun 2002-ci il	437

BLOKADA ŞƏRAİTİNDƏ YAŞAYAN NAXÇIVANA XÜSUSİ QAYĞI GÖSTƏRMƏK, KÖMƏK ETMƏK LAZIMDIR 20 iyun 2002-ci il	444
QARA DƏNİZ İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN İSTANBULA YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ 24 iyun 2002-ci il	448
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 28 iyun 2002-ci il	450
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN TÜRKİYƏYƏ İŞGÜZAR SƏFƏRİ TÜRK MƏTBUATINDA	453
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN GÜRCÜSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB	458
TÜRKİYƏNİN XARİCİ İŞLƏR NAZİRİNİ QƏBUL ETDİKDƏN SONRA JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB	460
YALTAYA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ QISA MÜSAHİBƏ 19 iyul 2002-ci il	462
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏTBUAT İŞÇİLƏRİNƏ 20 iyul 2002-ci il	464
BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ QISA MÜSAHİBƏ	466
YALTA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNÜN YEKUN SƏNƏDLƏRİNİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏN SONRA GUƏAM-ın ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ MƏTBUAT KONFRANSI	468
MİLLİ MƏTBUAT GÜNÜNƏ HƏSR OLUNMUŞ MƏRASİM 22 iyul 2002-ci il	472
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN NİTQİ	472

MİLLİ MƏTBUAT GÜNÜ MÜNASİBƏTİLƏ BAKI MƏTBUAT KLUBUNUN TƏSİSÇİLƏRİNİN QƏBUL EDİLMƏSİ 22 iyul 2002-ci il	476
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINA SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ 10 avqust 2002-ci il	510
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜNDƏN SONRA JURNALİSTLƏR QARŞISINDA QISA BƏYANATI 14 avqust 2002-ci il	514
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	514
ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ ROBERT KOÇARYANIN BƏYANATI	515
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 15 avqust 2002-ci il	517
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASININ ALİ MƏCLİSİNİN BÖYÜK İCLAS SALONUNDA RESPUBLİKANIN VƏ XARİCİ ÖLKƏLƏRİN KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİ ÜÇÜN MƏTBUAT KONFRANSI 13 avqust 2002-ci il	520
XALQIMIZ KONSTITUSİYAYA TƏKLİF OLUNAN DƏYİŞİKLİKLƏRƏ SƏS VERDİ 24 avqust 2002-ci il	540
NİZAMİNİN MƏQBƏRƏSİNİ ZİYARƏT ZAMANI ONU MÜŞAYİT EDƏN JURNALİSTLƏRİN SUALLARINA CAVAB	543
RUSİYA FEDERASIYASINA İKİ GÜNLÜK İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ 23 sentyabr 2002-ci il	548
AZƏRBAYCAN-RUSİYA SƏNƏDLƏRİNİN İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏN SONRA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ VƏ RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI KEÇİRDİLƏR 23 sentyabr 2002-ci il	551

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	551
BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 24 sentyabr 2002-ci il	556
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİNİN ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞÜ 9 oktyabr 2002-ci il	561
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	561
İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN İSTANBULA İŞGÜZAR SƏFƏRƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 15 oktyabr 2002-ci il	562
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN TÜRKİYƏNİN «SAMANYOLU» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏSİ 13 oktyabr 2002-ci il	564
MƏTBUAT KONFRANSINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN BƏYANATI 16 oktyabr 2002-ci il	573
İŞGÜZAR SƏFƏR BAŞA ÇATDIQDAN SONRA BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 17 oktyabr 2002-ci il	576
ŞƏHİDLƏRİN ƏZİZ XATİRƏSİ DAİM XALQIMIZIN QƏLBİNDƏ YAŞAYIR 20 oktyabr 2002-ci il	579
AZƏRBAYCAN-RUMİNİYA ƏLAQƏLƏRİ RUMİNİYANIN PREZİDENTİ İON İLİYESKUNUN AZƏRBAYCANA RƏSMİ SƏFƏRİ 30 oktyabr 2002-ci il	581
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	581
NATO/AVROATLANTİKA TƏRƏFDAŞLIQ ŞURASININ ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ PRAQA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ QISA MÜSAHİBƏ 22 noyabr 2002-ci il	585

ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN SONRA AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ VƏ ERMƏNİSTAN PREZİDENTİ JURNALİSTLƏR QARŞISINDA BƏYANATLA ÇIXIŞ ETDİLƏR 21 noyabr 2002-ci il	588
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	588
PRAQA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 22 noyabr 2002-ci il	589
BİRGƏ MƏTBUAT KONFRANSI 7 yanvar 2003-ci il	591
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN BƏYANATI	591
RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞANIN BƏYANATI	592
«ANS» ŞİRKƏTLƏR QRUPUNUN VƏ ÇİNGİZ MUSTAFAYEV ADINA FONDUN TƏSİS ETDİYİ «2002-ci İLİN ADAMI» MÜKAFATININ VƏ DİPLOMUNUN TƏQDİM OLUNMASI MƏRASİMİNDƏ NİTQ	596
MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN DÖVLƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK ETMƏK ÜÇÜN KİYEVƏ YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 28 yanvar 2003-cü il	603
MDB-nin ÜZVÜ OLAN ÖLKƏLƏRİN ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏN BAKIYA QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 29 yanvar 2003-cü il	606
ABŞ-a YOLA DÜŞMƏZDƏN ƏVVƏL BİNƏ HAVA LİMANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ MÜSAHİBƏ 23 fevral 2003-cü il	609
JURNALİSTLƏR ÜÇÜN MƏTBUAT KONFRANSI 26 fevral 2003-cü il	611
«ANS» TELEKANALINA TELEFONLA MƏXSUSİ MÜSAHİBƏ 4 mart 2003-cü il	618

ABŞ-a SƏFƏR AMERİKA MƏTBUATININ DIQQƏT MƏRKƏZİNDƏ	619
ABŞ SƏFƏRİ TÜRKİYƏ MƏTBUATININ DIQQƏT MƏRKƏZİNDƏ	621
ABŞ-dan VƏTƏNƏ QAYIDARKƏN BİNƏ HAVA LİMANINDA JURNALİSTLƏRƏ MÜSAHİBƏ 14 mart 2003-cü il	623
AZƏRBAYCAN JURNALİSTLƏRİNİN BİRİNCİ QURULTAYINA 15 mart 2003-cü il	623

HEYDƏR ƏLİYEV və MƏTBUAT

Nəşriyyat redaktorları: Nergiz Rüstəmli, Xəlil Talıbov
Bədii redaktor: İntizar Əliyeva
Rəssam: Azər Ələkbərov
Texniki redaktor: Hümət Musayev
Korrektorlar: Ofeliya Bayramlı, Suğra Osmanova

Yığılmağa verilmişdir: 24.02.2003. Çapa imzalanmışdır:
05.04.2003. Nəşrin ölçüsü: 70 x 90 1/16. Ofset kağızı №1.
Tayms qamituru. Ofset çapı. Fiziki çap vərəqi: 40,0. Sifariş: 18.
Sayı: 500 ədəd. Mütavilə qiyməti ilə.

NURLAR
NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA-MƏRKƏZİ

Bakı—370122, H.Zərdabi pr.-78. Tel: 977021, 971362.
Faks: 971295. E-mail: nurlar @ azdata.net

923(11)

265